

RODICA MARIAN

FELICIA ȘERBAN

Luceafărul

H. Eminescu

Las montea in se gata

Las montea in se gata

DICTIONARUL LUCEAFĂRULUI EMINESCIAN

clusium

Colecția DEM (Dicționare, enciclopedii, manuale)

Seria Dicționarele Clusium

CASA DE EDITURĂ „ATLAS-CLUSIUM” SRL
(Director general: VALENTIN TAȘCU)
EDITURA „CLUSIUM”
(Director: NICOLAE MOCANU)

ROMÂNIA, 3400 CLUJ-NAPOCA, Piața Unirii 1
telefax +40-64-196940
e-mail: clusium@codec.ro

© Editura CLUSIUM, 2000

Redactare:

Felicia Șerban - literele A – L, S, Ș, Z

Rodica Marian - literele M – R, T – V

Revizie:

Rodica Marian - literele A – L, S, Ș, Z

Felicia Șerban - literele M – R, T – V

Programare:

Luciana Peev, Jodál Endre, Mirko Mitrov

Copertă: Lucian Andrei

© Casa de Editură CLUSIUM, 2000

ISBN 973-555-292-2

GENEZA LUCEAFĂRULUI

1. Scurt istoric

Orice creație lirică este, într-un fel sau altul, sublimarea în magia versului¹ a unui eveniment de viață, iar pentru poezia lui Eminescu faptul acesta este și mai evident. Fiind însă un poem de mari proporții, în care se îngemănează lirismul cu elemente de basm, așa încât prin virtuțile formulei baladești se înfrățeste vibrația lirică cu structura epică și dramatică, *Luceafărul* nu mai este un exemplu elocvent pentru natura inspirației lirice. Dimpotrivă, capodopera eminesciană nu este rezultatul unui impuls creator de moment, ci al unui îndelungat proces de creație, cu etape laborioase, cu reveniri și modificări, care se desfășoară pe parcursul unui deceniu.

În jurul poemului *Luceafărul* s-au creat diverse legende, o întreagă atmosferă de roman, ieșită din ceea ce Perpessicius numea „predispozițiile mitice” ale contemporanilor poetului și mai ales ale urmașilor acestora. De pildă, un cronicar² dezvăluia presupusa împrejurare din cronica mărunță a vieții lui Eminescu, conform căreia poetul a scris *Luceafărul* într-o noapte, în tren, venind de la Iași la București, iar I. Al. Brătescu-Voinești³ reproduce în amintirile sale așa-zisa mărturie a lui Titu Maiorescu în legătură cu un episod al iubirii lui Eminescu pentru Veronica Micle, și anume momentul în care poetul s-a simțit trădat și înlocuit în favorurile Veronicăi de Caragiale, iar mentorul „Junimii” a intervenit patern, sfătuindu-l pe poet să se retragă. Asemenea mistificări, explicabile prin aura mitică în care *Luceafărul* s-a învăluit încă de la apariția sa, nu au nimic comun cu adevărata gestație și îndelungata șlefuire a poemului. Interesul pentru experiența de viață care a stat la baza inspirației eminesciene a fost adesea supraevaluat, mai ales în prima jumătate de veac de după moartea poetului, dar rolul ei n-a mai fost exagerat, începând chiar cu D. Caracostea, pentru care „experiența are tot atâta valoare cât cel care o trăiește” dar numai alături de „experiența cărturărească, dobândită din contactul cu literatura anterioară”⁴ și continuând cu eminescologia actuală, în care preocuparea pentru senzaționalul biografic a fost estompată cu totul de metode științifice de analiză a textului poetic. În acest sens, Marin Mincu subliniază că nu „trebuie să insistăm asupra unor amănunte aproape fără importanță în fața operei constituite”⁵.

„Marea și tulburătoarea” problemă a *Luceafărului* eminescian, despre care vorbea Perpessicius, depășește însă datele lui concrete, cuprinzând, în ultimă instanță, credem noi, și emoția descoperirii, în receptare, a genezei sale. Din punctul de vedere al cunoașterii etapelor creației, *Luceafărul* a avut un destin la fel de deosebit ca și evoluția

¹ M. Eminescu, *Opere*, vol. II, *Note și variante: de la Povestea codrului la Luceafărul*, Ediție critică îngrijită de Perpessicius, București, 1943, p. 371.

² Vezi amănunte la Perpessicius, ed. cit., p. 371.

³ I. Al. Brătescu-Voinești, *Luceafărul (amintiri)*, în „Convorbiri Literare”, 1934, p. 904-905, reproduse în *Din pragul apusului*, București, 1940.

⁴ D. Caracostea, *Studii eminesciene*, București, 1975, p. 11.

⁵ Marin Mincu, *Mihai Eminescu, Luceafărul*, tabel cronologic, prefață, comentarii și bibliografie de Marin Mincu, București, 1978, p. XX.

frământată a exegezei sale, care de 120 de ani asaltează, din diverse perspective, taina acestui seducător poem. Cunoașterea și recuperarea în circuitul valoric a variantelor manuscrise ale poemului are, de asemenea, o istorie ce îmbie încă, așa cum marele editor spunea, încă în 1943, „cu atracția unei adevărate expediții”¹.

Concepția unanim admisă este aceea că *Luceafărul* are ca izvor de bază poemul original de inspirație folclorică *Fata-n grădina de aur*, versificat de Eminescu după un basm românesc din Muntenia, cules și tipărit de călătorul german Richard Kunisch în volumul *Bukarest und Stambul. Skizzen aus Ungarn, Rumänien und der Türkei*, apărut la Berlin, în 1861. Cartea cuprinde două basme românești, ambele versificate de Eminescu, cel de-al doilea fiind cunoscut sub titlul *Miron și frumoasa fără corp*. Moses Gaster menționează pentru prima dată faptul că basmul intitulat *Das Mädchen im goldenen Garten* a inspirat lui Eminescu poemul său *Luceafărul*², apoi Ilarie Chendi ajunge să creadă că povestea amintită poate fi considerată ca o variantă a *Luceafărului*³, pentru ca, odată cu studiile lui D. Caracostea, încă din 1910, să se vorbească de o „identitate de concepție între *Luceafărul* și *Fata în grădina de aur*”⁴.

Mai târziu, G. Bogdan-Duică, G. Ibrăileanu, D. R. Mazilu, E. Lovinescu, Perpessicius, G. Călinescu, T. Vianu, D. Popovici și alții au păstrat nealterată ideea, de acum clasică, că basmele culese de Kunisch constituie baza genezei celei mai desăvârșite dintre creațiile lui Eminescu. Autoritatea acestei opinii s-a sprijinit chiar pe o însemnare a poetului, devenită celebră, însemnare descoperită de Caracostea în manuscrisul unei variante a poemului, respectiv manuscrisul Academiei nr. 2 275^B. Nota în care Eminescu indică izvorul german al *Luceafărului* este cuprinsă de Perpessicius în volumul al II-lea al ediției academice a operelor eminesciene și o reproducem, punând în paranteză corecturile din manuscris: „În descrierea unui voiaj în țările române [în România], germanul K. povestește legenda Luceafărului. Aceasta e povestea. Iar înțelesul alegoric [sensul alegoric] ce i-am dat-o, este că dacă geniul nu cunoaște nici moarte [nici noaptea uitării] și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte aici pe pământ nici e capabil a ferici pe cineva, nici capabil de-a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are-nici noroc. Mi s-a părut că soarta luceafărului din poveste seamănă mult cu soarta geniului pe pământ și i-am dat acest înțeles alegoric”⁵.

Îndeobște, această însemnare a îndrituit și a sprijinit interpretarea poemului în grilă romantică, fiind ea însăși citită într-o asemenea cheie și ducând, după cum se exprimă Constantin Noica, la false interpretări. Schimbarea importantă de accent a exegezei poemului care poate înlătura de la început „platitudinea romantică către un ideal de neatins” sau cea a geniului neînțeles se găsește, spune Noica, chiar în propria interpretare a poetului. În însemnarea de pe manuscris „nu este nici urmă [...] de neputința și mizeria sufletului pământesc de a se ridica la un ideal, ci e vorba, în chip tulburător, dimpotrivă, de mizeria naturii aceleia generale și superioare, care este geniul sau, în poveste, Luceafărul”⁶.

¹ M. Eminescu, ediția Perpessicius, p. 370.

² Moses Gaster, *Literatura populară*, București, 1883, p. 549.

³ M. Eminescu, *Opere complete*, Ediție îngrijită de Ilarie Chendi, București, 1902.

⁴ D. Caracostea, *Izvoarele poemei Luceafărul*, București, 1926, p. 8.

⁵ M. Eminescu, *Opere*, II, ediția Perpessicius, p. 403-404.

⁶ C. Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, București, 1978, p. 99.

2. Relațiile dintre basmul versificat și poem

Aproape toți exegeți *Luceafărului* s-au oprit la sursa folclorică identificată a poemului, subliniind importanța basmului cules de Kunisch, dar și prelucrarea sa în manieră romantică. Problema care se pune, nerezolvată până azi, este autenticitatea populară a basmului care l-a inspirat pe Eminescu, întrucât romanticul culegător german nu dă sursa pe care-o reproduce, iar tipologic și din punctul de vedere al motivelor folclorice, el nu se încadrează întru totul specificului românesc¹. Este semnificativ faptul că basmul acesta este absent din colecțiile noastre de literatură populară. Încă în 1933, Iulian Jura² consemnează și soluționează o controversă între G. Bogdan-Duică și D. Caracostea privitoare la supoziția dacă germanul Kunisch a prelucrat sau nu basmele românești din culegerea sa. D. Caracostea, analizând cu înaltă competență procesul de elaborare al *Luceafărului* și problematica basmului-sursă, conchide că povestea lui Kunisch este mai degrabă „o îmbinare de elemente poporane și intenții culte”³, și este chiar posibil ca autorul să-și fi alcătuit singur basmele, având la îndemână colecția de basme valahe a fraților Schott din 1845. Mai recent, Marin Mincu se exprimă în același sens despre povestea lui Kunisch, considerându-o „un fel de basm romantic cult, cu semnificație alegoric-filosofică vizibilă”⁴.

Basmul versificat *Fata în grădina de aur* se găsește într-o versiune în manuscrisul Academiei, nr. 2 281, iar într-alta (după Caracostea anterioară) în manuscrisul nr. 2 258, acesta din urmă datând din 1872, din timpul șederii poetului la Berlin. Perpessicius datează elaborarea basmului versificat tot în epoca berlineză a studiilor lui Eminescu, circa 1873 – 1874, considerând-o ca o formă anterioară a poemului. Versiunile propriu-zise ale poemului sunt ordonate cronologic de eruditul editor și clasificate, în ordine: A, B, C, D, E, cuprinzând întregul material manuscriptic al poemului. Împărtășind și noi opinia avizată a lui Perpessicius, conform căreia poemul are cinci versiuni finite, fiecare cu multe variante, vom accentua întemeierea soluției sale în ceea ce privește basmul versificat *Fata în grădina de aur*, publicat în volumul consacrat poeziei populare, împreună cu editarea critică a textelor aferente. Ceea ce înseamnă că basmul versificat este considerat text independent de versiunile poemului, deosebirile dintre cele două creații eminescine fiind evidente, nu numai în maniera de basm și formă a versificației, ci este vorba de o diferență „de clasă, de categorie. În timp ce, deși basm, *Fata în grădina de aur* e oarecum o poveste de pe tărâmul nostru, al muritorilor, – extract de basm în schimb, chintesențiat și trecut prin infinite și magice filtruri, *Luceafărul* nu coboară nici o clipă din feericul său empireu”⁵.

Oricine întreprinde studiul genezei *Luceafărului* nu poate trece cu vederea raporturile dintre povestea versificată și marele poem, deși natura acestor două texte este, cum spuneam, foarte diferită. Un critic de autoritatea lui G. Călinescu, cel care a revelat un Eminescu al postumelor, își exprimă în celebra sa *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* unele rezerve față de *Luceafărul*, ilustrând în schimb

¹ Vezi studiul lui K. Heitmann, *Inspiratorul poeziei „Luceafărul”: Richard Kunisch*, în „Revista de istorie și teorie literară”, XXXVII-XXXVIII, 1989-1990, p. 11-20.

² Iulian Jura, *Mitul în poezia lui Eminescu*, Paris, 1933.

³ D. Caracostea, *Studii eminesciene*, București, 1975, p. 29.

⁴ Marin Mincu, ed. cit., București, p. XXIII.

⁵ Perpessicius în ed. cit., p. 373.

superioritatea în substanță a basmului, care reflectă o meditație filosofică de esență romantică: „*Luceafărul* este poemul fundamental al lui Eminescu [...] *Fata în grădina de aur* îl pregătește în mod fericit și mai crud. [...] În *Luceafărul* se întoarce spiritul satiric. [...] Mitul a fost simplificat, redus la antiteză-morală. Pierderile de substanță sunt compensate prin tehnica liturgică. Tema e dezvoltată până la completa istovire. [...] Unitatea se înfăptuiește muzical. Unele strofe tac, altele cântă, în acord cu flautele unei orgi. La sfârșit răsună toate într-un țipăt coral”¹. Aprofundarea versiunilor manuscrise ale poemului l-ar fi condus, poate, pe G. Călinescu la evaluări pozitive ale unor splendide expresii ale acestora, într-un mod similar cu preferința arătată pentru vorbirea „plină de gânduri” a Atotputernicului din basmul versificat.

Dacă *Fata în grădina de aur* rămâne o creație originală „de întâiul ordin”, cum spunea Perpessicius, pătrunsă de farmecul lexical și ritmic al eminescianismului, aceasta nu înseamnă însă că marele poem *Luceafărul* ar fi o simplificare a mitului din basm, așa cum credea Călinescu. Dimpotrivă, pentru critica românească și străină, aproape în unanimitate prevalează valoarea poemului. Totuși, în basmul versificat există elemente care anticipează poemul definitiv, începând chiar cu desfășurarea poveștii de dragoste dintre zmeu și frumoasa fată care stă la fereastra palatului. Zmeul se preface în stea și în tânăr luminos ce-i pare fetei un „demon rătăcit din soare”, chemând-o „aproape de soare”, dar fata îl refuză: *Frumos ești tu, dar a ta nemurire/ Ființei trecătoare e peire*². La a doua încercare de a cuceri iubirea fetei, zmeul apare tot în înfățișarea unui tânăr „mut înger din țării” ce pare „un mort frumos cu ochii vii”, ca și *Luceafărul*, și o invită pe fată în lumea minunată a apelor. Fiind din nou refuzat, din cauză că nu e om trecător și deci fata nu-i poate înțelege tot sufletul, zmeul se înalță până la Adonai, cerându-i să-i schimbe soarta. Răspunsul Demiurgului este semnificativ, în opinia noastră, mai ales prin reliefaarea esenței încreate a celui care-i imploră existența pământeană și care este apelat prin vocativele „demone” și „Eone”: *Și tu ca ei voiești a fi, demone,/ Tu, care nici nu ești a mea făptură;/ Tu, ce sfințești a cerului coloane/ Cu glasul mândru de eternă gură.../ Cuvânt curat ce-ai existat, Eone,/ Când Universul era ceață sură ...?*³. Numele propriu Eon, înțeles din perspectiva filosofiei lui Platon, presupune o emanație a puterii divine. Lucian Blaga l-a definit chiar pe eroul titular al poemului prin condiția eonică, preluând termenul *eon* din sistemele gnostice⁴, cu înțelesul de ființă sufletească veșnică, intermediar între Creator și creaturi. D. Caracostea consemnează și el acest sens al lui Eon, subliniind intenția stilistică⁵ a rostirii acestui nume în momentul în care Dumnezeu vrea să-l trezească pe zmeu la conștiința supremei sale demnități, accent stilistic desăvârșit apoi de Eminescu, în textul definitiv al poemului *Luceafărul*, prin primul cuvânt rostit de Părintele ceresc, care este tot un vocativ, și totodată noul nume al eroului, Hyperion. Interesant este faptul că *eonul* ca făptură necreată se „confundă” cu Logosul însuși, cu *eterna gură* și *cuvântul curat*⁶.

¹ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1982, p. 475.

² M. Eminescu, *Opere*, VI. Ediție critică îngrijită de Perpessicius, București, 1963, p. 56.

³ M. Eminescu, *Opere*, VI, ed. cit., p. 62.

⁴ Lucian Blaga, *Spațiul mioritic*, în *Trilogia culturii*, București, 1944, p. 323.

⁵ D. Caracostea, *Creativitatea eminesciană*, Iași, 1987, p. 66.

⁶ Vezi această observație la Marin Mincu, ed. cit., p. 59.

Basmul versificat *Fata în grădina de aur* se deosebește, pe de altă parte, atât de basmul lui Kunisch, cât și de forma definitivă a poemului, încă și mai mult de versiunile manuscrise ale acestuia, în special de versiunea genuină, notată de Perpessicius cu litera A.

Prima parte a basmului versificat de Eminescu urmează mai îndeaproape modelul, introducând însă unele elemente care amintesc de un motiv dominant din basmul românesc, *tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, și cuprinde povestea feciorului de împărat Florin îndrăgostit de preafrumoasa zăvorâtă, încercările lui izbutite de a trece prin Valea Amintirii și prin Valea Desperării, până ajunge în preajma palatului. Această parte a basmului lipsește cu totul din poem, la fel este suprimat episodul cuceririi fetei cu ajutorul florii primite de Florin de la Sfânta Vineri, ca și fuga lor cu pasărea primită de la Sfânta Duminică. Finalul creației eminesciene se deosebește radical de cel al basmului lui Kunisch, zmeul nu se mai răzbună, dar le urează: *Fii fericiți – cu glasul stins a spus –/ Atât de fericiți cât viața toată/ Un chin s-aveți: de-a nu muri deodată*. Această urare ambiguă, după unii comentatori¹, dovedește o înțelegere pentru dragostea omenească din perspectiva superiorității condiției sale încreate, pierzând duritatea răzbunării, după alții². Totuși, această umanizare și sensibilizare ascunde o dramă a singurătății³, reversibilă chiar prin imprecizia din finalul basmului versificat, zmeul menindu-le și îndrăgostiților o anume singurătate. Deși în aparență este învăluită de simboluri, răzbunarea zmeului „e aici mult mai teribilă decât la Kunisch”⁴. Trebuie să subliniem însă un fapt neremarcat de cei mai mulți exegeți, și anume că două dintre variantele de final ale versiunii manuscrise C, care poartă și titlul *Legenda Luceafărului*, reiau ideea blândeții revanșarde din basmul versificat: *Trăind porumbi împerecheți/ Viața voastră toată/ Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată*. Interesant este că alături de aceste variante, în versiunea citată se conturase pe deplin forma celebrei strofe finale a poemului definitiv, în trei variante la fel de semnificative: *Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece/ Ce eu în sufletul meu simt/ E nemurirea rece; Trăind în cercul vostru strâmt/ Iubirea vă petrece/ Ci eu, în lumea mea, mă simt/ Nemuritor și rece și Trăiți în cercul vostru strâmt/ Și în favoarea sorții/ Căci ceea ce în suflet simt/ E voluptatea morții*. Ceea ce înseamnă că aproape de forma finală a poemului, Eminescu nu a considerat incompatibilă cu substanța ideatică a acestuia soluția apărută în basmul versificat cu circa 10 ani înainte (*Fata în grădina de aur* este datată 1872, după Caracostea sau 1873 – 1874 după Perpessicius, iar versiunea C are notată la sfârșit data 10 aprilie 1882).

3. Versiuni manuscrise autonome

În ediția academică a operelor eminesciene, Perpessicius consideră versiuni autonome ale poemului *Luceafărul* cinci forme încheiate la un anume moment al conceperii poemului (care sunt de obicei caligrafic transcrise și reprezintă un stadiu definit al poemului), corectând cu competența și autoritatea-i cunoscută edițiile anterioare ale manuscriselor *Luceafărului*, respectiv edițiile Scurtu și Mazilu, în care

¹ Alain Guillerrou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Iași, 1977, p. 370.

² Virgil Cuțitaru, *Metamorfozele lui Hyperion*, Iași, 1983, p. 33.

³ Al. Husar, *Eminescu și etica fericirii (Luceafărul)*, în „Revista de filologie”, tom. 12, 1965.

⁴ Marin Mincu, ed. cit., p. XXVIII.

numărul manuscriselor considerate autonome era mult mai mare, iar erorile de filiație proveneau mai ales din nesocotirea felului de lucru al poetului sau a elementelor grafice ale diverselor manuscrise. Schema în care se pot urmări treptele creației poemului rezumă problema filiației și a cronologiei astfel: 1) **Versiunea A** (reprodusă din manuscrisele 2 277, filele 132–141 și 125–132) este datată circa 1880–1881; 2) **Versiunea B** (compusă din manuscrisele 2 275^B, filele 39–66 și 2 261, fila 203 v. –208, 2 281, fila 79), fiind datată circa 1881; 3) **Versiunea C** (reprodusă din manuscrisele 2 261, filele 198–212 și 2 275^B aplicații cu creionul, 2 288, 43 v. –45, 2 276^I, 211), care poartă data 10 aprilie 1882; 4) **Versiunea D** (identificată pe manuscrisele 2 260, filele 152–154 și 264, 102–102v., plus fila 155), care poartă data 28 octombrie 1882; 5) **Versiunea E** care reprezintă textul poemului definitiv publicat de poet în *Almanahul România Jună*, reluat apoi în „Convorbiri literare”, versiune datată aprilie 1883; 6) **Versiunea F** care este textul poemului din ediția Maiorescu, apărută în decembrie 1883.

Versiunea A pune editorilor, ca și puținilor exegeți care s-au oprit în mod special la acest stadiu genuin al poemului, probleme dintre cele mai dificile, dar, credem noi, și cele mai importante pentru conținutul ideatic și filosofic al poemului. Asupra acestor probleme vom reveni, mai pe larg, în capitolul consacrat versiunilor *Luceafărului*. Vom sublinia aici doar aspectele care țin de editarea versiunii și a variantelor sale, așa cum le-a consemnat Perpessicius în ediția academică sau cum au fost soluționate în ediția noastră¹, pe care o reproducem, într-o prezentare diferită.

Această primă formă a poemului a necesitat o delicată surmontare a piedicilor puse în calea stabilirii unei coerențe a inspirației, întrucât prezintă toate atributele unui manuscris „patent bruionard”, după cum precizează Perpessicius. Dacă întâia parte a versiunii este clară, mai ales în comparație cu modelul versiunii B, pe care o precede nu cu mult timp, în schimb partea a doua a versiunii, încărcată de sentințe și metafore, ce au părut editorului Botez că nu aparțin *Luceafărului*, poate ridica nedumeriri oricărui cercetător, mai ales acelor seduci de aparenta limpiditate a textului definitiv. Tocmai de aceea, siguranța editorului Botez, care credea că strofele în care este vorba de Brahma și cele care se adresează unui „tu” generic, de natura: *Tu cați să-ndupleci cu dureri/ Pe marele, pe-naltul/ Ce-i pasă Celuia din cer/ De-i plânge tu ori altul* dovedesc că nu avem de-a face cu dialogul dintre Atotputernicul și Hyperion, pare să-l impresioneze și pe Perpessicius, care acceptă obiecția ca discutabilă. Poate de aceea marele editor se exprimă circumspect: „Impresia noastră este că totuși ne aflăm, așa cum prezuma și Scurtu, în fața părții a doua a așa-zisului dialog, numai că totul în faza aceea nucleară, de nebuloasă nedifințată încă”².

„Atâtea argumente în gura Demiurgului par neverosimile cu situația” crede, în ultimă instanță și Perpessicius, dar o lectură semantică asiduă și mai ales corelată cu versiunile următoare, poate discerne faza unei febrile inspirații, într-un moment în care poetul era obsedat chiar de fondul filosofic și mitic al brahmanismului, în numele căruia încearcă să-l convingă pe „micul eu”, adică individualitatea umană care nu este conștientă de marea lege a Universului – veșnica reînviere din moarte –, că speranțele și durerile lui nu au nici un rost și nu pot clinti implacabila alcătuire a lumii. Așa se poate

¹ Mihai Eminescu, *Luceafărul. Text poetic integral*, ediție, introducere, note și comentarii de Rodica Marian, Cluj-Napoca, 1999.

² M. Eminescu, *Opere*, II, ed. Perpessicius, p. 374.

explica de ce acest material incredibil de extins, peste 100 de strofe, reia, din diverse unghiuri, marea idee pe care Demiurgul încearcă s-o facă limpede celui venit la el cu rugămintea de a-l dezlega de nemurire, și anume: *Dar vis e tot și vis suntem/ Căci ce e pururi față/ E moartea din care vedem/ C-a răsărit viață// Și adevăru-l vei spori/ Și tu de-i recunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște// Că mii de oameni, neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* Așadar, există în univers o perpetuitate în care se integrează nemurirea Luceafărului, ciclica reîntoarcere din moarte a astrilor nu se deoasebește fundamental de ciclul renașterilor din natura umanității. Așadar, pretenția Luceafărului de a primi o altă lege nu poate schimba nimic esențial, cu atât mai mult cu cât veșnicia revenirii din moarte trece ca un tăvălug peste iubirea și speranțele „micului eu”: *E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și iubire/ E drept că te gândești mereu/ Că tu ești numa-n fire// Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții/ Când viața biruie pe morți/ Și moartea-i muma vieții// Tu cați să-ndupleci cu dureri/ Pe marele, pe-naltul/ Ce-i pasă-aceluia din cer/ Dacă-i fi tu ori altul.*

Revenind la soluția editorială a lui Perpessicius, trebuie arătat că aceasta este marcată de opțiunea pentru transcrierea materialului într-un început de organizare „chiar dacă într-o operație atât de delicată [...] intră și un coeficient de incertitudine. Cititorul va conchide, din mulțimea strofelor din subsol și din indicarea paginilor, unde unele și altele au fost schițate, cât de liber, nu și anarhic, lucra pe filele deschise înainte-i poetul și în ce măsură, totuși, operația de orânduire se impunea”¹. Față de această necesară soluție, ediția noastră aduce, în privința părții a doua a versiunii A, unele modificări. Dezbateră privind alcătuirea lumii cuprinde în această viziune semantică mai multe fragmente în care versurile din versiunea standard, cea așezată de Perpessicius la etaj, sunt renumerotate și despărțite prin asteriscuri, pentru a facilita urmărirea ideilor. De asemenea, sunt așezate la etaj și unele versuri din fragmente unitare din punct de vedere ideatic, așa cum le-a descifrat în manuscris Perpessicius, dar care erau trimise la subsol în ediția sa, întrucât și acestea au propriile lor variante. Consultarea variantelor paralele ale fiecărui fragment va pune în lumină efortul uriaș al poetului în conturarea unei versiuni preferate la un moment dat al creației, travaliu care a sacrificat uneori cele mai inspirate și mai elocvente formulări poetice.

Versiunea B, care o urmează în timp îndeaproape pe prima, după cum arată Perpessicius, se găsește într-un caiet (manuscrisul 2 275^B) cu multe însemnări științifice, multe ulterioare versiunii *Luceafărului*. Scrisul și redactarea sunt febrile, totuși versiunea nu are aspectul unei improvizații, fiind transcrisă cu „condei continuu” și numerotată pe strofe de Eminescu însuși, din 5 în 5. Este cea mai extinsă dintre versiunile poemului, în total 113 strofe, cu 452 versuri și, după părerea noastră, din punct de vedere semantic, cea mai interesantă. De această versiune țin încă două manuscrise (2 276¹ și 2 281), cu variante care nu au fost trecute în manuscrisul principal, de aceea Perpessicius le publică în bloc, la sfârșitul versiunii. În ediția noastră, variantele acestea au fost trecute și tipărite ca forme alternative ale versiunii de la etaj, urmărirea și compararea lor fiind astfel facilitată.

Submanuscrisul 2 276¹ este prețios pentru datarea atât a versiunii A cât și a versiunii B, cuprinzând o ciornă de articol politic și unele detalii biografice, cele mai elocvente fiind cele ce amintesc numele Cleopatra [Lecca], prezent și în manuscrisul

¹ Ibidem.

2 277, în care se află ciornele versiunii A. Despre această nouă pasiune a lui Eminescu vorbesc două scrisori ale lui Mite Kremnitz către Nicolae Gane care sunt din toamna lui 1880. Așadar, Perpessicius conchide că versiunea A se poate data între toamna anului 1880 și primăvara lui 1881, iar versiunea B în a doua jumătate a anului 1881, având în vedere ciorna de articol, care se situează în aprilie 1881¹.

Versiunea C, intitulată *Legenda Luceafărului* este datată la sfârșit „Aprilie 10–1882“, figurând în manuscrisul 2 261, unde se mai află și o versiune din *Glossa*, o versiune din *Mai am un singur dor* și una din *S-a dus amorul*. Totul în acest manuscris este transcris pe curat, pe două coloane, având numeroase corecturi, cu creion negru, roșu și albastru, cerneală neagră și violetă, ceea ce sugerează, spune Perpessicius, că vor fi fost poate citite, împreună cu *Luceafărul*, la ședințele „Junimii“. Data 10 aprilie 1882 marchează ziua când a sfârșit transcrierea acestei versiuni, în care s-au topit corecturile cu creion și cerneală făcute pe versiunea B. Versiunea C cuprinde 105 strofe, 5 dintre ele fiind adăugate după 10 aprilie 1882. În seara zilei de 17 aprilie 1882, la Maiorescu acasă are loc ședința „Junimii“ în care s-a citit „frumoasa legendă de Eminescu, *Luceafărul*“, iar peste încă o săptămână, la 24 aprilie, după următoarea ședință a „Junimii“, Maiorescu pomenește în jurnalul său și lectura „noii frumoase poezii a lui Eminescu *Luceafărul*“. Abia în 8 octombrie reapare în *Însemnările zilnice*² ale lui Maiorescu o informație prețioasă, privind începutul cristalizării definitive a *Luceafărului*: „Seara *Luceafărul* lui Eminescu, cu el și Annette și familia mea, citit, corectând“, ca peste un timp, la 28 octombrie, într-o încântătoare seară de cenacul, să apară notat: „frumosul „*Luceafăr*“ al lui Eminescu, șlefuit“. Perpessicius reține această dată pentru terminarea versiunii definitive a poemului, așadar „ea putea fi deci expediată la Viena, pentru întâiul Almanah al societății studențești „România Jună“³. Ultima ședință la care a participat Eminescu, după jurnalul lui Maiorescu, este cea din 5 ianuarie 1883; peste o săptămână, când se citește „traducerea germană a *Luceafărului* de Mite“, Eminescu e consemnat ca absent: „Eminescu – în spital“. În 30 mai 1883 Maiorescu notează: „La Eminescu, început de alienație mintală, după impresia mea“, apoi cu data de 23 iunie 1883 apare însemnarea: „Foarte cald... și Eminescu, care devine, din ce în ce mai evident, alienat. Foarte excitat, sentiment al personalității exagerat (să învețe acum *albaneza*!), vrea să se călugărească, dar să rămână la București“. Peste câteva zile, la 28 iunie 1883, „Hyperion se prăbușește“, notează Perpessicius, adăugând la mărturiile vremii și scrisoarea trimisă în 1882 de poet la Iași, citată de Vlahuță, în care Eminescu își descrie starea de epuizare și munca de la „Timpul“: „Simt că nu mai pot, mă simt că am secat moralicește, că mi-ar trebui un lung, lung repaos, ca să-mi vii în fire. Și cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rând din fabrici, un asemenea repaos nu-l pot avea nicăiri și la nimeni. Sunt strivit, nu mă regăsesc și nu mă recunosc... Aștept telegramele Havas, ca să scriu iar, să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc!“⁴.

Versiunea D și versiunea definitivă E. Originalul versiunii definitive (versiunea E) a *Luceafărului* a dispărut din arhiva societății „România Jună“ din Viena, dar, deși

¹ M. Eminescu, *Opere*, II, ed. cit., p. 392.

² Citatele din jurnalul lui Titu Maiorescu, sunt date după ed. Rădulescu-Pogoneanu, *Însemnări zilnice*, II, p. 58 și următoarele, ediție folosită și de Perpessicius.

³ M. Eminescu, *Opere*, II, ed. cit., p. 417.

⁴ Apud ibidem, p. 418.

valoros, el nu poate rezerva cercetării nici o surpriză, întrucât, se știe, că în *Almanah* s-a păstrat întocmai conținutul și ortografia colaboratorilor. Există însă o copie anterioară acestei versiuni, într-un fragment, pe manuscrisul 2 260, în foi răzlețite din cauza legătorului. Aceste 6 file sunt deosebite între ele, în primele 4 se găsește un text transcris caligrafic, ca de tipar, iar pe 2 sunt exerciții bruionare, strâns legate de filele precedente. Perpessicius arată că prezența pe cele 4 file caligrafiate a acelorași cifre romane ca și în versiunea C atestă strânsa corelație dintre versiuni și dezvăluie felul de lucru al poetului, cu „infailibilul său spirit autocritic. Râvna de desăvârșire și demonul neastâmpărat al tuturor modurilor de expresie îl îndeamnă să are în toate direcțiile, să răstoarne brazdele, să inverseze ordinea, să frământa, într-un cuvânt, până la desfigurare, aluatul unora dintre strofe [...] până ca în cele din urmă să revie la formele din 2 261”¹.

Pe manuscrisul 2 261 se află versiunea C, la care formele versiunii definitive se întorc adesea, sacrificând arborescentele dezvoltări din versiunea D. Această versiune parțială este însă elocventă pentru imaginația nestăvilită a poetului și conține, așa cum se poate vedea, consultând variantele sale, unele reveniri la obsesiva temă a veșniciei universului creat, care era tratată pe larg încă în versiunea A. Așadar există în inspirația eminesciană o întoarcere la marea dezbateră filosofică începută în forma genuină a poemului, fapt care ni se pare deosebit de important, o tematică la care versiunea definitivă și formele versiunii C au renunțat parțial, fără însă a-i estompa însă cu totul fondul ideatic. Aceste contrageri a temelor și motivelor, mult mai explicit dezvoltate în versiunile A, B și D, au generat multe controverse în jurul așa-zisului criptism al poemului *Luceafărul*.

Un editor atent ca D. R. Mazilu vedea în acest ocol al inspirației, respectiv revenirile la formele din versiunea C, „o treaptă de regres în putința desăvârșirii artistice”, un efect al oboselii de care poetul se plângea în această epocă, dar Perpessicius contraargumentează: „Hotărârea din urmă, la capătul unui atât de laborios examen, e o dovadă de contrariu și ea singură ar ajunge. Pentru neîncrezători, mai stă la îndemână, însă, un excelent mijloc de verificare: activitatea ziaristică a lui Eminescu, în tot acest răstimp al elaborării ultimei versiuni. Iar activitatea aceasta se păstrează la același superior nivel de preocupări și expresie”².

Versiunea D este un fragment unitar, cuprinzând versurile 265–332, conform numerotării din textul definitiv. Nu se poate preciza dacă această versiune a fost o copie integrală a poemului sau numai parțială. Perpessicius precizează că elaborarea acestei versiuni se poate urmări prin compararea celor două coloane caligrafiate pe primele 4 file ale manuscrisului: pe cea dintâi s-a transcris versiunea anterioară C, apoi pe filele bruionare s-au încercat modificări multiple, până ce se ajunge la forme considerate ultime, care sunt înscrise pe coloana a doua a filelor caligrafiate. Deasupra acestora din urmă se găsesc anulări operate cu creionul, același creion care designează și revenirile la formele din versiunea C și care „atestă că s-a operat transcrierea în copia ultimă, ce a fost trimisă României June”³.

Data apariției *Almanahului* Societății „România Jună” este menționată prin data prefeței: aprilie 1883.

¹ M. Eminescu, *Opere* II, ed. cit., p. 444.

² Ibidem.

³ Ibidem, p. 445.

VARIANTELE *LUCEAFĂRULUI* ȘI VALOAREA FILOSOFICO-POETICĂ A FORMEI GENUINE

1. O prezentare a laboratorului creației eminesciene poate interesa în sine pe orice cititor, Eminescu fiind definit de N. Iorga, încă în 1929, ca „expresia integrală a sufletului românesc”¹; și tot lui Iorga îi datorăm sentința: „nimic din ce a scris Eminescu nu e lipsit de interes”². Cercetarea variantelor *Luceafărului* devine instructivă sub foarte multe aspecte, condensând un travaliu excepțional, pe măsura valorii poemului. Critica recunoaște în general caracterul reprezentativ al *Luceafărului* pentru opera eminesciană: „Dacă ar dispărea toate poeziile lui Eminescu – s-ar putea reconstitui personalitatea lui, lirica lui erotică, metafizică, obsesiile lui esențiale – numai din *Luceafărul*”³. Aceeași idee reapare în exegeza lui Tudor Vianu, în variate formulări, dintre care reținem: „Aproape toate motivele, toate ideile fundamentale, toate categoriile lirice, toate mijloacele lui Eminescu se regăsesc în *Luceafărul*, creațiunea lui cea mai înaltă”⁴ și în altă parte: „Dacă moartea ar voi ca în noianul vremurilor viitoare întreaga operă a lui Eminescu să se piardă, după cum lucrul s-a întâmplat cu atâtea opere ale antichității, și numai *Luceafărul* să se păstreze, strănepoții noștri ar putea culege din ea imaginea esențială a poetului”⁵. Sunt suficiente rațiuni care accentuează apoi utilitatea manuscriselor pentru studiul limbajului poetic, care trebuie să descifreze și tainele textului, cu polivalențele sale. Este ceea ce Maria Corti considera a fi *il viaggio testuale*, călătorie prin care lectorul poate pătrunde și străbate textul în nenumărate direcții⁶. Sintetizând, vom sublinia ideea, împreună cu Alexandru Niculescu, că, în căutarea adevărului textului poetic integral, orice manuscris, submanuscris sau ciornă bruionară „este un indiciu necesar și prețios. O călătorie în interiorul unui text poetic înseamnă și o implicație a textului în cultură, în istorie, în societate. Critica cercetează astăzi relațiile dintre aria *avantextuală*, aria *textuală* și aria *contextuală* (în sensul lui Lotman)”⁷. Vom adăuga numai că noi înțelegem textul poetic integral la modul concret, ca un text continuu, de la versiunea primă, până la cea tipărită antum și nu la modul „ideal”, în sensul că în acest întreg este reperabilă structura profundă a textului, una și aceeași atât pentru variante, cât și pentru textul definitiv.

1. 1. Examinând atent lexicul variantelor succesive ale poemului *Luceafărul*, vom descoperi acele elemente care satisfac ori nu satisfac exigențele poetului, care sunt rectificate iar apoi reintegrate în construcția poemului, și, în sfârșit, acele forme care au fost abandonate în „negura manuscriselor”. Despre folosul studierii acestora, ca și a variantelor înseși, Perpessicius spunea în 1937, opunând studiului exterior al

¹ Vezi această referire și la Perpessicius, *Un Eminescu integral*, în *Eminesciana*, II, București, 1989, p. 138.

² Vezi comentariul la Perpessicius, *art. cit.*, în *Eminesciana*, II, București, 1989, p. 243.

³ Pompiliu Constantinescu, *O catedră Eminescu*, Iași, 1987, p. 250.

⁴ Tudor Vianu, *Eminescu*, în „*Limbă și Literatură*”, I, 1955, p. 315.

⁵ Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, București, 1965, p. 274.

⁶ Maria Corti, *Il viaggio testuale. Le ideologie e le strutture semiotiche*, Torino, 1978.

⁷ Alexandru Niculescu, *Textul poetic*, în *Studii de stilistică, poetică, semiotică*, Cluj-Napoca, 1980, p. 144.

influențelor, care atât de mult a preocupat pe comparațiștii eminescologi, cunoașterea netrucată a manuscriselor cu „studiul interior al tiparelor succesive, ciorne sau versiuni, [acestea relevând] [...] sămânța care a generat cutare sau cutare poem, și după aceea să lumineze cărările întunecoase ale cronologiei. Într-o astfel de brazdă, ipotezele se situează pe un teren mai puțin alunecos, confruntările câștigă în repeziciune, iar discuțiile se așază în chiar inima creației și multiplele ei taine. Ce se scutură înainte de timp nu are cum să strice, căci humusul pe care-l sporesc și-l îngrașă petalele căzute e părtaș tuturor înfloririlor, pe care le veghează cu egală râvnă”¹.

Un critic important, I. Negoitescu, avea rețineri față de *Luceafărul*, într-un fel oarecum analog cu G. Călinescu, ca și față de „formele perfecte” ale antumelor eminesciene. Curios ni se pare faptul că exegetul lirismului eminescian pur, dezvoltat din exemplarele potente ale postumelor (puse în circulație prin ediția Perpessicius) nu apelează și la variantele *Luceafărului*. În schimb, referirea sa la unele poezii lirice ieșite din constelația poemului este edificatoare: „Vestita luptă a lui Eminescu cu forma, lăudatul său travaliu manuscriptic trădează până la urmă aceeași tendință de a părăsi concretul frumuseților obscure, noaptea imaginii, pentru natura comună și sentimentală, pentru soarele idealismului rațional. Ajunge o comparație între frăgezimea, unda de pur lirism a celor două mici poezii, *Să fie sara-n asfințit* și *Un farmec trist și nențeles*, pe de o parte, și integrarea lor în tema de emaciare exemplară, cu tot etericul ce o străbate, a *Luceafărului*, pentru a măsura caracterul nu o dată deliricizant al lucrului eminescian. «Cuprins de-adânca sete a formelor perfecte» el se înșela asupra semnificației formei poetice și își sărăcea în acest mod chiar substanța lirismului. Cum se poate interpreta altfel faptul că Eminescu a părăsit adeseori în negura manuscriselor versuri de-o splendoare unică, de un impuls vizionar, ce n-a fost apoi atins pe calea formelor perfecte a antumelor”². I. Negoitescu, explorând zona plutonică eminesciană, care se întinde mai cu seamă în spațiul postumelor și aducând mărturia multor versuri care au „acea profunzime poetică ce lipsește secătuitei imagini a *Luceafărului*”³, ajunge la o neobișnuită concluzie: „Strofele cu sunet de cristal, ce prind acum imaginea *Luceafărului* și irumperea lui prin înflăcăările nefinței, fac să se străvadă maleficiile simbolului și nu mai răspândesc chiar ele magia. Simbol al vrăjirii, figurând o chintesență magică, *Luceafărul* e țesut în pânzăria de cristal a poemului, care tinzând spre puritate și perfecțiune formală se descarcă chiar de substanța magică”⁴.

1. 2. Preferința pentru valoarea poetică a postumelor și a variantelor este evidentă și la un alt mare editor, care a continuat munca laborioasă a lui Perpessicius, Petru Creția: „Iar dacă ar fi avut ultima lui vrere de poet într-o ediție definitivă, publicată, cum atâta a vrut, de el însuși, am fi pierdut tezaure de poezie. În materie de Eminescu, Eminescu nu avea cum fi o instanță critică decisivă, poetul fiind mai mare decât gusturile și criteriile lui contingente. Instanța nu e el, ci tradiția unei culturi organice, echilibrate și lucide, care i-a încălcat voința: prin Maiorescu, prin editorii postumelor de la început de veac, prin Călinescu, prin Perpessicius și urmașii lui, prin Negoitescu, prin Iorga care, legitimându-i pe toți, a postulat că orice cuvânt scris de el merită publicat.

¹ Perpessicius, *Eminesciana*, II, București, 1989, p. 24.

² I. Negoitescu, *Poezia lui Eminescu*, Iași, 1980, p. 17 - 18.

³ Idem, *Ibidem*, p. 39.

⁴ Idem, *Ibidem*, p. 165.

Firește nu orișicum, ci printr-un efort de pătrundere în structura subiacentă și nevăzută a operei, ale cărui rezultate l-ar surprinde, prin dezvăluirea splendorii și coerenței lor, pe Eminescu însuși¹.

2. Splendidele versiuni manuscrise ale *Luceafărului* eminescian, așa cum au fost ele editate de Perpessicius, au avut, în receptare, un destin marcat de inconsecvență și intermitentă uitare. Interesul analiștilor importanți, stilisticieni ori critici care au stărut mai mult asupra monumentalei ediții de manuscrise eminesciene, precum L. Gáldi², Alain Guillerroux³, Gh. Bulgăr⁴, Rosa del Conte⁵, Ioana Em. Petrescu⁶, Marin Mincu⁷, I. Cheie-Pantea⁸, ca să nu cităm decât unele nume de autori pentru care argumentele variantelor au avut pondere, nu este totuși comparabil cu prolifica exegeză actuală asupra poemului, cu spectaculoasele ei răsturnări de accente în reevaluarea simbolului global sau a personajelor poemului⁹. La unii analiști atenți sau preocupați de variante predomină, de obicei, ca punct de plecare, sensul finit al textului definitiv, variantele prefigurându-l sau față de care variantele sunt diferențe notabile ori chiar valori independente. La un pol opus se plasează interpretii variantelor *Luceafărului* care și-au axat viziunea pe coordonata filosofiei indice ca sursă primară de meditație a poetului (mentalitate upanișadică pe care am evidențiat-o, mai ales, prin analiza versiunii A¹⁰), cum ar fi studiile semnate de Carmen Negulei¹¹ și Mircea Itu¹², care au în comun tendința contrară, de a nu porni de la sensul textului antum. Interesul lor se îndreaptă predominant asupra temelor poetico-filosofice ale versiunilor manuscrise în sine și conduce spre relevante schimbări de perspectivă asupra conținutului de adâncime

¹ Petru Creția, *Un nou dar al manuscriselor eminesciene*, în „Manuscriptum”. Număr special: *Eminescu*, anul XXII, nr. 1, 1991, p. 17.

² L. Gáldi, *Stilul poetic al lui Mihai Eminescu*, București, 1964, p. 165 – 192.

³ Alain Guillerroux, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Iași, 1977.

⁴ Gh. Bulgăr, *Evoluția stilului poetic în variantele „Luceafărului”*, în *Studii eminesciene*, București, 1965, p. 533 – 568.

⁵ Rosa del Conte, *Eminescu sau despre Absolut*, Cluj, 1990.

⁶ Ioana Em. Petrescu, *Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică*, București, 1978, p. 205, unde se vorbește despre natura duală a Cătălinei dintr-o variantă a *Luceafărului*, natură marcată de „blestemul unei imposibile aspirații”, dar care nu poate fi integrabilă structurii poemului finit, din motivul că apariția *Luceafărului* în această variantă, ca stea moartă, anulează atributul final al lui Hyperion, care este „dimpotrivă, în poem, ființarea”. În aceeași carte, Ioana Em. Petrescu remarcă cu finețe, în cadrul variantei B, valoarea sinonimică a „neființei” cu „ființa ce nu moare” (p. 191 - 192).

⁷ Marin Mincu, *Mihai Eminescu, Luceafărul*. Tabel cronologic, prefață, comentarii și bibliografie, București, 1978; Idem, *Luceafărul – poem al visului romantic*, în *Repere*, București, 1977.

⁸ I. Cheie-Pantea, *Eminescu sau negativitatea absolutului*, în *Palingeneza valorilor*, Timișoara, 1982.

⁹ Vezi în acest sens: C. Noica, „*Luceafărul*” și modelul ființei, în *Sentimentul românesc al ființei*, București, 1978; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu – cultură și creație*, București, 1976; P. M. Gorcea, *Steaua din oglinda visului*, București, 1983; V. Cuțitaru, *Metamorfozele lui Hyperion*, Iași, 1983; Th. Codreanu, *Eminescu – Dialectica stilului*, București, 1984; E. Papu, *Poezia lui Eminescu*, București, 1979; Alex. Piru, „*Luceafărul*”, în *Analize și sinteze critice*, Craiova, 1973; G. Munteanu, *Eminescu și eminescianismul*, București, 1987; D. C. Mihăilescu, *Perspective eminesciene*, București, 1982; E. Todoran, *Eminescu*, București, 1972; I. Constantinescu, *Moștenirea modernilor*, Iași, 1975; I. Cheie-Pantea, *Eminescu și Leopardi*, București, 1980; D. Irimescu, *Limba poetică eminesciană*, Iași, 1979; Svetlana Paleologu-Mața, *Eminescu și abisul ontologic*, București, 1994.

¹⁰ Rodica Marian, *Une mentalité de la mort et de l'immortalité. „Hyperion” par M. Eminescu*, în „S – Revue Européenne d'Études Sémiotique”, 1994, vol. 6, nr. 3-4, p. 436 - 469.

¹¹ Carmen Negulei, *Studii și escuri*, Cluj-Napoca, 1995.

¹² Mircea Itu, *Indianismul lui Eminescu*, Brașov, 1995.

„încifrat“ în poem. La fel, dar fără a reliefa exclusiv fondul ideatic al variantelor, lucrările Amitei Bhose¹ și ale lui Cicerone Poghiră² au pus în evidență sursele gândirii eminesciene prin trimiteri la filosofia indiană.

2. 1. Reinterpretarea Luceafărului propusă recent de noi³ are în intenție, ca adecvare la sistemul corelațiilor care face inteligibil întregul textual⁴, o grilă semantică intrinsecă textului, ce nu exclude nici anumite accente privind intenția lui Eminescu, atât cea cuprinsă în unitatea finală a poemului, cât și cea aproximată ca fiind structura de adâncime a proiectului din care s-a născut poemul. În ceea ce privește laborioasa geneză a Luceafărului eminescian, examinarea noastră s-a concentrat adesea pe versiunile poemului, nu pentru o cercetare genetică a textului, nici pentru a descoperi evoluții tematice ori stilistice⁵, ci în scopul declarat de a strălumi acele puncte nevralgice ale poemului, care au generat atâtea discuții despre caracterul său criptic ori despre zonele sale considerate obscure⁶. Fără a propune o viziune mai curând intertextuală a integrării variantelor în textul poetic, cum se procedează în critica italiană (de exemplu Contini), am recurs la argumentele semantice ale variantelor Luceafărului cu intenția de a deschide o altă cale de acces spre taina acestui poem, atât de polifonic în interpretările generate.

2. 2. Această altă cale se circumscrie ariei unor dovezi textuale și intratextuale; opțiunea pentru necesara analiză poetico-textuală a versiunilor succesive, pornind firește de la versiunea primară A, este menită a explicita temele demonstrației filosofice inițiale, teme și motive care, cu toate contragerile treptate și uneori radicale (de exemplu motivul „micului eu“ care nu înțelege legițile Universului a dispărut cu totul încă din versiunea C), persistă în textul definitiv, în exprimări condensate, aglutinate în accentele secundare ale expunerii din vorbirea Demiurgului. Aceste relicve ale celor aproape 100 de strofe care descriau în versiunea A veșnicia universului creat, condamnând existența tocmai pentru că nu are un sfârșit, o prăbușire definitivă (*Zadarnic cauți a scăpa/ Din lumea ta sărmăna [...] sau Zadarnic lumea de păreri/ S-arată trecătoare [...] și Zadarnic leacuri la păreri/ Cătau cugetătorii/ Și sorii toți perind din cer/ Din nou s-ar naște sorii*) sunt totuși suficiente pentru a pune în lumină eternitatea ciclicității și veșnicia fără moarte a Unicului: *Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare și Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni*, ceea ce arată că efemerul este numai părelnic, din moment ce „tiparul“ umanității, ca și cel al cosmicității este etern. Pe când, opusă acestei ciclicități permanente, vecia neîntrupată a Creatorului, care este și natura interioară a lui Hyperion, este ferită de moartea-renaștere: *Noi nu avem nici timp, nici loc/ Și nu cunoaștem moarte*. Este aici acel sens al morții, asimilat în textul definitiv cu „setea de repaos“, cu întoarcerea în neantul primordial. Dar moartea, în universul creat, este o moarte-muma vieții, idee persistentă și ea în textul antum: *Părând pe veci a răsări/ Din*

¹ Amita Bhose, *Eminescu și India*, Iași, 1978.

² Cicerone Poghiră, *Eminesciana*, Paris, 1989.

³ Rodica Marian, „Lumile“ Luceafărului, Cluj-Napoca, 1999.

⁴ Vezi acest criteriu numit al coerenței interpretării la Paul Cornea, *Introducere în teoria lecturii*, București, 1988, p. 262 – 263.

⁵ Astfel de cercetări a făcut cu acribie și aplecare Gh. Bulgar, *Evoluția stilului poetic în variantele „Luceafărului“*, în *Studii eminesciene*, București, 1965, p. 533 – 568; Idem, *De la cuvânt la metaforă în variantele liricii eminesciene*, Iași, 1975.

⁶ Vezi în acest sens intervenția lui P. Creția în favoarea ediției Maiorescu, care ar exclude din poem unele incongruențe logice (*Editarea operei poetice a lui Eminescu. Bilanțul unui veac. VII*, în „Viața Românească“, LXXXII, 1987, nr. 12).

urmă moartea-l păște./ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. În versiunea A se găsesc două versuri care concentrează ideea morții și a nemuririi în sensul mentalității indice, în care Universul, viața și moartea stau într-o unitate armonică: *Viața e un șir de morți/ Și moartea muma vieții.* Relicvele dezbaterei filosofice primare, condensate în versuri are sunt alăturate, în textul definitiv, celor menite să-l trezească pe Hyperion la adevărata conștiință de sine, obnubilează fondul ideatic primar și determină nenumărate controverse în jurul caracterului criptic al poemului *Luceafărul*.

2. 3. Poate nu este lipsit de interes să arătăm că prima versiune incompletă (A) are în versiunea considerată finită la acel moment, adică cea așezată la etaj de Permessicus, un număr de 356, iar variantele ei 313 versuri (în ediția noastră versiunea standard are 422 versuri, deoarece am trecut pe prima coloană, în care am numerotat versurile, unele forme cu multe variante). Credem că se atestă, și prin acest amănunt, caracterul mai puțin elaborat al acestei versiuni, în sensul că poetul a rectificat mai rar forma așa-numitelor „centre de poeticitate” ori de meditație. Altfel spus, această primă versiune a poemului își relevă, firesc, aspectul de febrilă inspirație, dar nu și caracterul bruionar care i-a fost reproșat de Alain Guillerrou, pentru că revenirile și insistențele, cu alte și alte expresii, urmăresc toate aceeași obsesivă tematică, cea a tainicei unități a lumii, cu corelativul ei: veșnicia substanței lumii create. Elocvente sunt în această ordine de idei cele cinci variante ale strofei în care apare sintagma „sfântul Brahm”: *Că mii de oameni, neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* În legătură cu această strofă sau cu una dintre variantele ei, s-a remarcat că ea implică participarea lui Hyperion la principiul unității totului „care derivă prin Schopenhauer din filosofia indică”¹. Și mai interesantă ne apare urmărirea conceptului „sfântului Brahm” în versiunea B, în care-l regăsim reprezentat cu sinonimul „sfântul Un”.

Compararea acestei strofe cu alt fragment al versiunii A, în care apare numele Brahma, înlocuind semnificativ „natura”, degajă tulburătoare asociații cu textul definitiv: *Tu doar ai goană de noroc/ Și urmăriri de soarte/ Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte,* cu varianta: *Oricât te-ai plânge de cu foc/ Și-ai blestema pe soarte/ Dar Brahma n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte.* Devenirea ultimelor două versuri în textul definitiv: *Noi nu avem nici timp, nici loc/ Și nu cunoaștem moarte* este numai aparent surprinzătoare, transferând veșnicia naturii și a lumii create, o nemurire ciclică, asupra eternității increate, care este Brahma. Acel „tu” din strofă: *Tu doar ai goană de noroc [...]* va suferi și el o schimbare de perspectivă, devenind opusul lui „noi”: *Ei doar au stele cu noroc [...]* *Noi nu avem nici timp, nici loc [...]*. Strâns legat de conceptul veșniciei naturii și al permanenței lumii (*Natura n-are ieri și azi/ Și lumea n-are goluri*) este, în versiunea A, motivul pe care-l putem numi al „micului eu”. Condamnarea „micului eu”, în tonuri adesea ironice, se face din perspectiva „legii” unității și veșniciei lumii, lege pe care omul, în individualitatea sa mărunță și limitată nu o înțelege: *Tu îți atârni de micul eu/ Speranță și durere/ Te legi cu mii păreri de rău/ De omul care pierde* (într-o variantă, mai acidă: *Tu legi o lume de păreri/ De rău, păreri de bine/ Pare că ești căzut din cer/ Și cine știe cine*). Textul versiunii A continuă însă, extrem de lămuritor: *Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții/ Când viața biruie pe morți/ Și moartea-i muma vieții.*

¹ Al. Piru, *Luceafărul*, în *Analize și sinteze critice*, București, 1973. Opinia acestui critic este preluată și dezvoltată de Marin Mincu, *op. cit.*, p. 58.

2. 4. În privința versiunii A, Alain Guillermou observă cu justete, contrastul între prima parte a acestui manuscris genuin (care se termină cu versul 172 în ediția de față, având puține variante) și partea care urmează, cea consacrată momentului de maximă tensiune a „dramei” Luceafărului, moment în care Atotputernicul descrie legitățile universului creat. Este deci elocventă „importanța acordată de Eminescu unei teme foarte precise și pe care se străduiește, într-un efort extraordinar, s-o clarifice: Perpersiculus publică 40 de strofe «la etaj», dublate de vreo 60 de strofe variante «la subsol». Din această masă incredibilă nu s-au ales decât 4 strofe (76 – 79) în textul definitiv”¹. Insistența cu care poetul condamnă existența, tocmai pentru că aceasta ar fi fără sfârșit îi apare ciudată lui Guillermou, atribuind-o unei filosofii existențiale „foarte vagă, foarte personală, pe care Eminescu o purta în el. Nu e un sistem construit, ci o doctrină poetică ce nu caută satisfacerea spiritului, ci atribuirea de valoare oboselii, dezgustului de viață”. Este extrem de interesant faptul că studierea aceleiași versiuni poate conduce la concluzii total opuse. Consultarea asiduă și atentă a variantelor versiunii A, chiar dacă nu iese din prejudecata misogină a interpretării poemului finit, îi prilejuiește Rosei del Conte observații de o deosebită subtilitate privind viziunea circulară a timpului, înțeleasă ca o temporalitate ce se reînnoiește mereu, ca o permanență: *Oricât de veșted ar și fi/ La vară-n floare-i pomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Rentinerește omul Dacă tăria s-ar negri/ De vijelii rebele/ Și dacă stele-ar peri/ S-ar naște iarăși stele*. Prima strofă citată de Rosa del Conte are, în opinia noastră, o variantă și mai percutantă pentru ideea unității Universului: *O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni [...]*. Această viziune circulară, spune Rosa del Conte, este o garanție a reînnoierii și „pare o victorie asupra morții, triumful permanenței întregului, chiar dacă acesta este împins de curentul devenirii”².

2. 5. Ceea ce lui Alain Guillermou îi apăsă ca o „definiție a nenorocirii lumii”, ca o supremă oboseală, atribuită de poet eroului său Hyperion, care, asemenea cu natura, este marcat de „setea de repaos” (a se vedea comparația din textul definitiv cu strofa din versiunea A: *Din chaos toate-au apărut/ Și se întorc în chaos,/ Cum din repaos s-au născut/ Ea tinde la repaos*), este surprins în analiza Rosei del Conte ca un context ce descrie perena tinerețe a lumii, înfățișată de *Părintele* ceresc lui Hyperion. Numai că, în întreaga structură organică a versiunii A, acel „tu” căruia îi vorbește *Cel din cer*, nu era încă Hyperion, nici numele acesta nu apare decât în versiunea B, ci era acel „tu” generic³, sub care se subînțelege, adesea, chiar „micul eu”. Așa încât, lecția inițiată de Atotputernicul nu-l privește încă pe cel trezit la conștiința de sine, prin chiar acest nume⁴, ci mai curând există, în această primă versiune a poemului, numai ipostaza textuală a eroului, numită Luceafăr. Acesta, adică Luceafărul, este întrupat și participă la Unitatea lumii, pe când, interioritatea sa, numită Hyperion este o altă lume, o „lume întreagă”.

¹ Alain Guillermou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Iași, 1977, p. 372.

² Rosa del Conte, *Eminescu sau despre Absolut*, Cluj, 1990, p. 143.

³ Atent analist al formelor versiunii A, Alain Guillermou observa cu perspicacitate că „aceste strofe iau forma unei adevărate profesiuni de credință personală și pasionată” (*op. cit.* p. 373).

⁴ „Cu numele ascuns de Hyperion, denumind chiar esența ființei sale, cunoscută numai Demiurgului, eroul trăiește în absolut, în lumea logosului” (Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu și romantismul german*, București, 1986, p. 131). Vezi și interpretarea noastră („Lumile” Luceafărului, Cluj, 1999, p. 69 – 100).

CONCEPTUL POETIC DE TEXT INTEGRAL. LECTURA TEMATICĂ

1. Valoarea în sine a variantelor și a postumelor eminesciene a fost și este încă discutată sub unghiuri diferite de abordare. Exemplul clasic ar fi cel impus de George Călinescu, care propunea raportarea antumelor la proiectele manuscrise și urmărirea unui fir tematic care să refacă arhitectura ipotetică a operei. Față de pozițiile extreme, unele care nu admiteau valorizarea axiologic-poetică a postumelor (Maiorescu, Dragomirescu), altele ale unor entuziaști analiști ai variantelor și postumelor (Alain Guillermou, Rosa del Conte, pe de o parte, Ion Negoitescu, pe de alta) această cale echilibrată, care ar duce la o reconstrucție în spirit eminescian original, nu este lipsită totuși de riscuri, fiind, cum spune Mihai Cimpoi, o întreprindere „convențională, pândită de alunecări subiective“, imposibil de urmat decât „după comandamentele propriei intuiții“¹. Totuși, o posibilitate de obiectivare, în această direcție a construirii unei lecturi tematice a *Luceafărului*, capabilă să strălumineze într-alt mod sensul global al poemului, este oferită de analiza poetică și semantică a textului, a acelui text pe care-l putem numi **text poetic integral**. Aplicând termenii lui Schmidt² și considerentele legate de *intertext*, Alexandru Niculescu încearcă o definire mai cuprinzătoare a textului poetic: „Considerăm text poetic *toate* ipostazele procesului de constituire a textualității cu funcție estetică. Un text poetic înglobează așadar manuscrise, «submanuscrise», fragmente, variante și «ciorne bruionare» într-o *conexitate semantică, ierarhic și temporal organizată* (s.n.)“³. Textul poetic integral are deci o structură de adâncime comună și identică atât pentru intertexte (variante sau, în terminologia teoreticienilor francezi, *avant-texte*), cât și pentru textul definitiv. Mai mult, constituienții textului definitiv (lexemele, construcțiile sintagmatice, unitățile de frază) care pot fi regăsiți și în variante asigură ceea ce am subliniat în context ca fiind conexitate semantică. Fără îndoială, privit sub aspectul lexicului, ne va apărea inedit și deosebit de interesant vocabularul variantelor, care va trebui să fie reconsiderat și studiat ca având tot atât de mare însemnătate ca și vocabularul textului definitiv. Ediția textului integral al *Luceafărului* face posibilă, pentru prima dată, studierea acestui vocabular al intertextelor, al unor texte care marchează și explică textualitatea, vocabular coincident sau diferit de cel al formei definitive⁴, dar conducând către același text „ideal“, niciodată atins. „Textul «ideal» se găsește implicat în fiecare încercare de elaborare poetică, de la

¹ Mihai Cimpoi, *Plânsul demiurgului*, Iași, 1999, p. 58.

² S. J. Schmidt, *Texttheorie. Probleme einer Linguistik der sprachlichen Kommunikation*, München, 1973, p. 150.

³ Alexandru Niculescu, *Textul poetic*, în *Studii de stilistică, poetică, semiotică*, Cluj-Napoca, 1980, p. 143.

⁴ Primul vocabular al *Luceafărului*, ca text definitiv, a fost întocmit de D. R. Mazilu, sub aspectul unor concordanțe: D. R. Mazilu, *Luceafărul lui Eminescu – Expresia gândirii, text critic și vocabular* –, București, 1937. Lexicul textului definitiv al *Luceafărului* a fost cuprins, cu unele omisiuni, în *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, București, 1968. Necesitatea unui nou dicționar al limbajului poetic eminescian este pertinent demonstrată de studiile Felicie Șerban, dintre care amintim *Cuvântul în poezie: lumina eminesciană (schită pentru un dicționar)*, în CL, XXXIV, nr. 2, p. 111 - 121.

prima variantă până la textul ultim, definitiv. [...] Structura semică profundă a textului «ideal» poate fi reperată: ea apare în variante¹. Pe de altă parte, ediția textului integral al poemului *Luceafărul* este necesară pentru întocmirea unui tip de dicționar, de o noutate absolută, *Dicționarul „Luceafărului”*, conceput ca un dicționar al limbajului poetic din poem și din variantele lui și răspunzând imperativului unui instrument științific modern de analiză a operei eminesciene².

1. 1. În ultimele decenii, unele teorii poetice au pus insistent problema textului poetic ca un proces de elaborare, ca o lucrare permanentă, mobilă și continuă, a cărei ultimă fază nu este, în mod obligatoriu, poemul finit. Însăși varianta era la Paul Valéry o formă de manifestare a profunzimilor, intim legată de ideea că poemul nu este niciodată terminat, iar forma lui definitivă este datorată unui accident, unui eveniment fortuit. De asemenea s-a discutat îndelung problema relației între text și *avant-text*, cum numește Bellemin-Noël³ ansamblul de variante și versiuni independente. Analiza structurii poetice sau relevarea regulilor operante ale structuratorului textual⁴ nu se aplică numai formei finite a poeziei, ci trebuie să aibă în vedere și observarea atentă a actului poetic, a genezei poemului, într-un cuvânt, analiza poetică înseamnă a repera direcții de dezvoltare a sensului poetic, spune C. Contini⁵. Studiul unor proiecte sau a fragmentelor din încercările succesive, a acelor „ciorne bruionare” cum le numea Perpessicius „permit descifrarea valorilor unui text *in statu nascendi*, în procesul de constituire a structurilor care se stabilizează. În măsura în care vom cunoaște modul de producere a mesajului poetic, încorporarea succesivă a variantelor într-un text ulterior, în aceeași măsură vom putea repera/realiza textul ultim⁶. Pe de altă parte, „urmărind variantele, înțelegem ceea ce scriitorul a transpus în operă, dar și ceea ce el a lăsat să amuțească, virtualități care nu au ajuns să prindă corp dar care au valoare pentru înțelegerea ei. [...] Interpretarea critică a poeziei obține astfel răspunsuri mai clare asupra întregului inventar de concepte poetice ale operei, asupra relațiilor între ceea ce apare și ceea ce nu apare în forma definitivă. Încorporarea variantelor în textul care este considerat (sau este sortit) să devină definitiv relevă un proces pe care analiza poetică nu îl poate pierde din vedere. Un proces revelator, definitoriu pentru poet⁷.”

Așadar, toate elementele cuprinse în variante capătă importanță pentru înțelegerea efortului uriaș făcut de Eminescu în cunoscuta sa luptă cu forma, de fapt toate fiind încercări de a ridica limbajul poetic la cotele sensibilității sale muzicale și a-l face să cuprindă întreaga sa imaginație. Eminescu, se știe, era mereu în căutarea cuvântului „ce exprimă adevărul”, conștient de greutatea găsirii acestuia („*Când pe mine forma, limba abia poate să mă-ncapă*” sau „*Când cu sete cauți forma ce să poată să te-ncapă*”⁸). De aceea, aplecarea stăruitoare asupra unor concepte, la care lucrează mai atent, îndelung,

¹ Alexandru Niculescu, *art. cit.*, p. 144.

² Vezi Felicia Șerban, *Text poetic și lexicografie*, în CL, XXVIII, 1983, nr. 2, p. 146-151.

³ J. Bellemin-Noël, *Le text et l'avant-texte*, Paris, 1972. La pagina 99 autorul arată că bruioanele servesc mai puțin la străluminarea poemului cât la relevarea mecanismului creației unui poem. El numește această *analyse différentielle des ratures*, o „traversare” a textului.

⁴ Cum se arată, de pildă, în analiza poststructurală, vezi T. A. van Dijk, *Aspects d'une théorie générative du texte poétique*, în A. J. Greimas (Ed.), Paris, 1972.

⁵ C. Contini, *Varianti e altre linguistiche. Una raccolta di saggi (1938 - 1968)*, Torino, 1970.

⁶ Alexandru Niculescu, *art. cit.*, p. 139.

⁷ Idem, *Ibidem*, p. 140.

⁸ M. Eminescu, *Opere*, I, 1939, p. 137.

dezvăluie acele *centre ale poeticității* de care vorbea Alexandru Niculescu¹, altfel spus, conturează temele majore ale textului poetic, chiar dacă unele expresii și contexte au dispărut de-a lungul transformărilor din variante până la textul definitiv.

2. 1. Un exemplu elocvent pentru un astfel de centru de poeticitate, într-o lectură tematică, va putea fi constituit de analiza conceptului *moarte*, inclusiv a sensurilor cuvântului *moarte* și ale substitutelor lui textuale, în toate ocurențele textului poetic integral; elaborarea unei astfel de lecturi va contura o înțelegere diferită a *morții* în creația eminesciană², față de irelevantă și simplificatoare interpretare tradiționalistă a marelui poem, privit îndeobște într-o grilă romantică reduționistă. Se impune, mai întâi, o distincție între sensul *morții* cerute de Luceafăr și acea magică și inflexibilă lege a universului, atât de exersată sub diferite forme în versiunea primă a poemului (versiunea A la Perpessicius), în care *moartea-i muma vieții*. Acest motiv, concentrat în sintagma *moartea-i muma vieții*, a devenit în reinterpretarea propusă de noi³ un reper semantic. Concluzia cea mai importantă vizează refacerea antinomiei simplificatoare dintre etern și efemer, prin reasezarea opozițiilor între veșnicia *neființei* divine, la care ajunge Luceafărul în zborul lui cosmic (eternitate a increatului, *Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe/ Ce soarbe toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe*, în versiunea B, asimilabil, în textul definitiv al poemului, cu sensul *morții*, din cotextul: *Noi nu avem nici timp, nici loc,/ Și nu cunoaștem moarte*) și perpetuitatea *ființei ce nu moare*, o ciclică revenire a vieții din moarte, exprimată în prima variantă prin versuri ca: *Viața e un șir de morți/ Și moartea muma vieții sau Dar vis e tot și vis suntem/ Căci ce e pururi față/ E moartea din care vedem/ C-a răsărit viață*, iar în textul definitiv remanenta ideii este limpede în versurile: *Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște*. Această nesfârșire a lumii create (cu claritate definită în versiunea A: *Tot ce a fost, tot ce va fi/ De-apururi fața este/ Și basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste*) este totodată o perenitate cosmică, exprimată limpede în textul definitiv (*Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare*) și o inflexibilă lege pentru destinul impersonal al naturii umane (*Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni*).

Așadar moartea cerută de Luceafăr de la *Părintele ceresc* (*Căci tu izvor ești de vieți/ Și dătător de moarte*), sinonim în variante și cu *uitarea oarbă*, cu *nimicul* sau cu *timpul* (*Și timpul să mă soarbă*, în versiunea B) nu poate fi *moartea ca muma a vieții*. De aceea, această dorită și absolută aneantizare îi este refuzată lui Hyperion și justifică implacabilul refuz: *Dar moartea nu se poate...*, pentru că nu există o astfel de moarte în concepția eminesciană: *Iar visul trecerii pe veci/ Părere-i și poveste* (versiunea A). Alt sens al *morții*, deductibil din textul definitiv, este cel dezvoltat din relația Luceafărului cu moartea conținută în *sfera lui de sus*, care-l dezvăluie eroinei ca natură neînsuflită: *Eu sunt vie, tu ești mort,/ Și ochiul tău mă-ngheață*; moarte, care din altă perspectivă, este sinonimă cu nemurirea: *Au nu-nțelegi tu oare,/ Cum că eu sunt nemuritor,/ Și tu ești muritoare?* Totuși, în discursul *Părintelui ceresc* din variante, acest fel de moarte se revelează a fi o *moarte-muma vieții*, atât pentru oameni, cât și pentru Luceafăr (ipostază

¹ Alexandru Niculescu, *art. cit.*, p. 140.

² I. Negoieșcu, *Poezia lui Eminescu*, București, 1968, p. 66 formula, în această privință, o idee importantă: „Intuiția fundamentală a lui Eminescu trebuie să fi fost aceea a substratului unanim al morții (intuiție mai originală decât influențele schopenhaueriene, și care de-abia le explică)”.

³ Rodica Marian, „*Lumile*” *Luceafărului*, Cluj-Napoca, 1999.

cosmică a eroului, a cărui destin nu poate fi prea diferit de al Soarelui, care *Părănd pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște*). Pentru cealaltă ipostază textuală a eroului, cea numită Hyperion, moartea are un alt sens, ea este o totală necunoscută, Hyperion fiind asociat cu *Părintele ceresc în acel noi [...] nu cunoștem moarte*. Consultarea variantelor este edificatoare și pentru acest alt sens al morții: *Hyperion, care rebel,/ Răsai din lumi cu soare,/ Cine nu are moarte-n el,/ Acela nu mai moare* (versiunea D). În sfârșit, al patrulea sens al morții din textul integral al poemului transpare din relația finală a lui Hyperion cu moartea ca un sentiment al eternității: *Trăiți în cercul vostru strâmt/ Și în favoarea sorții/ Căci ceea ce în suflet simți/ E voluptatea morții*, ultimul vers având varianta *E nemurirea rece* (versiunea C).

2. 2. Astfel de exemple pot deveni numeroase din perspectiva semanticii poetice, pe care am încercat în aceste rânduri s-o convertim într-o lectură tematică asupra textului integral, având convingerea necesității acesteia, dincolo de lectura expresiei lingvistice. Analiza textului integral va putea accede la rafinamentul euristic al unei lecturi tematice în perspectivă și pentru care *Dicționarul Luceafărului eminescian* va constitui un sprijin incontestabil. Lectura tematică este în strânsă conexiune cu redefinirea textului poetic integral, pentru care am optat; în esență „ea nu poate fi decât o lectură a transformărilor poemului în cursul creației sale, confirmarea continuității configurației modelului. Lecturile expresiei lingvistice pun în lumină *dispariții* și *mențineri* de elemente, schimbări de funcțiune poetică, modificări ale construcției și ale relației dintre elemente. [...] Lectura tematică este consecința unor *relecturi* ale variantelor, tot astfel cum configurația modelului – etalon misterios – implică o serie de succesive configurații parțiale”¹.

Lectura tematică, posibilă așadar prin includerea mai multor lecturi ale expresiei lingvistice, atât ale variantelor, cât și ale textului definitiv, conduce și la o redefinire a obiectului numit text poetic, care trebuie înțeles ca un *continuum* de variante, versiuni, ciorne bruionare, toate legate între ele prin cuprinderea aceleiași teme. O astfel de temă, nepusă încă în valoare pentru poemul *Luceafărul*, este cea a stelei singurătății, aprinsă atât de plinar în *Odă (în metru antic)* sau, după altă părere², în postuma *Ieroglifă* (din manuscrisul 2260). Nu este vorba de „tragica dar absolut necesara singurătate astrală”, solitudine prin care, spune Edgar Papu³, haosul devine cosmos, pentru că finalul *Luceafărului* înalță fatalitatea contrastului din poem în planul universalității. Ideea aceasta a însingurării dramatice a eroului titular este relativ comun mai multor exegeți ai poemului, vezi de exemplu tragismul implicit al menținerii lumilor în ființă prin care Hyperion, cel din finalul poemului, se substituie zeilor retrași în neființă, în viziunea Ioanei Em. Petrescu⁴. Ceea ce putem demonstra prin lectura tematică a singurătății, mai ales prin prisma centrului de poeticitate configurat în variante, va revela, dimpotrivă, un sentiment al destinului, singurătatea ca fatum comun oricărei ființe.

2. 3. În privin a valorii variantelor, George Uscătescu are un punct de vedere derivat din plinătatea ontologică a poeziei eminesciene, care exlude, firește, orice

¹ Alexandru Niculescu, *art. cit.*, p.141 - 142.

² Mihai Cimpoi, *op. cit.*, p. 59: „Steaua singurătății din *Odă* se aprinde din această materie încă rudimentar organizată”.

³ Edgar Papu, *Lumini perene*, București, 1989, p. 162.

⁴ Ioana Em. Petrescu, *Eminescu Mihai, în Scriitori români*, București, 1978, p. 218.

suspiciune asupra temeiului acestora: „Una este «geneza» și «istoria» procesului creator al poeziei lui Eminescu în lupta-i titanică de a obține forme poetice valabile pentru eternitatea Verbului românesc și alta este cheștiunea formulei superioare izbutite, pe care însăși sensibilitatea noastră expresivă o preferă și o alege fără ezitări, fie când e vorba [...] de o «variantă», poate nu cea din urmă în cronologie”¹. După părerea noastră o astfel de formulă semnificativă, chiar dacă nu izbutită plenar, este finalul versiunii originare a poemului, versiunea A la Persepolis, care sună astfel: *Și se așază iar pe cer/ Lucind singurătății*. Aceste două versuri apar brusc, fără nici o legătură cu restul textului, într-o fază a genezei textului când scena finală din textul definitiv și din celelalte variante nu se închegease încă. Cuvântul *singurătate* persistă apoi în cea de a doua versiune a poemului, foarte interesant din punct de vedere al lexical și semantic, în care replica neverbalizată a Luceafărului la ultima invocație a Cătălinei are următoarea expresie: *Iar el în cearcăn luminos/ Lucea cu bun tate/ Și rece se uita în jos/ L-aceea singurătate// Dar nu mai cade ca-n trecut [...]*. Subvarianta strofei penultime din aceeași versiune menține accentul pe seninătatea «răspunsului»: *Iar el surâde luminos [...]/ Și-nseninat se uită-n jos/ Lucind singurătății*. Intuiția fundamentală, exprimată cea dintâi în procesul complex al plămuirii textului *Și se așază iar pe cer/ Lucind singurătății* revine acum nuanțată cu sentimentul detașat și senin al celui care privea cu bunătațe la *singurătatea* de jos. Esențialul de exprimat este cuprins în ultimele cuvinte *Lucind singurătății*, fiind însăși inima finalului, așa cum D. Caracostea spunea despre *setea de repaos*, sintagmă care poartă accentul cel mai semnificativ al mării rugini a Luceafărului, ca „însăși inima cererii”². Este evident, aici, că sentimentul tragic al singurătății nu poate fi doar o prefigurare pentru singurătatea astrală a eroului titular, cum crede A. Guillerrou³, ci se referă la soarta, la destinul celor pentru care Luceafărul *lucea*.

2. 4. Versiunea a treia și apoi textul definitiv al poemului exprimă reacția neverbalizată a Luceafărului-Hyperion la cea de a treia chemare a Cătălinei, într-un fel mult mai criptic: *El tremură ca alte dăți/ În codri și pe dealuri/ Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri*. Această strofă, considerată peisaj orizontic de Lucian Blaga⁴, din pricina „mișcătoarelor valuri” în care se află încuibat un anume melancolic sentiment românesc al destinului, este de fapt un cumul de corespondențe semantice cu alte zone ale textului, fiind semnificativă în toate elementele antrenate. Cele mai tulburătoare corespondențe pentru centrul poetic al singurătății vin dinspre reflexele grave ale introspecției din confesiunea Cătălinei, fiind exprimate direct de ea, prin mărturisirea că Luceafărul *Dă orizon nemărginit/ Singurătății mării*. Percepția nemăgînirii, legată inconștient de *liniștea uitării* de sine, o transpune într-o stare excepțională în care receptează cu intensitate dureroasă condiția singurătății absolute, însoțind-o cu încărcătura emoțională a plânsului: *Și tainic genele le plec,/ Căci mi le împlie plânsul,/ Când ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul*⁴. Lexemele *singurătate/singurătăți* și *valuri* apar amândouă în aceste două cotețe ale versiunii definitive a poemului și sunt

¹ George Uscătescu, *Nou itinerar*, Madrid, 1968, p. 13.

² D. Caracostea, *Creativitatea eminesciană*, Iași, 1987, p. 153 - 154.

³ A. Guillerrou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Iași, 1977, p. 382.

⁴ Lucian Blaga, *Trilogia culturii. Orizont și stil. Spațiul miotic. Geneza metaforei și sensul culturii*, București, 1944, p. 322.

intim legate de un sentiment al destinului, care se va revela în sensul înscris de versurile *Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri*.

Glosarea cuvântului *singurătate* din cotextele *singurătatea mării* și *singurătăți de mișcătoare valuri* nu poate fi redată prin sinonimul „pustietate”, așa cum o face *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*¹, cu atât mai mult cu cât la sensul „solitudine” este consemnată o personificare ilustrat cu un citat din *Lacul*: *Iat lacul. Luna plină/ Poleindu-l îl străbate;/ El aprins de-a ei lumină,/ Simte-a lui singurătate*. De ce n-ar fi și solitudinea mării tot o personificare sau un simbol, ca și figura textuală care transferă singurătatea ființelor omenești asupra mișcătoarelor valuri, mai ales că fenomenul ficționalizării eului poetic eminescian prin animarea naturii a fost elocvent pus în valoare². Sensul figurat al singurătăților din textul definitiv este descifrabil mai ales prin apelul la primele versiuni ale poemului, unde Luceafărul se uit în jos l-acea singurătate sau lucind singurătăți.

2. 5. Dacă singurătățile valurilor sunt un simbol, reprezentând destine omenești, nu trebuie să uităm nici altă corespondență semantică internă, respectiv asimilarea în discursul demiurgic a valurilor cu soarta oamenilor: *Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri* și, în evident paralelism semantic: *Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni*. Pe de altă parte, *mișcătoarele valuri* poartă cu ele, din punct de vedere semantic, și acel sentiment românesc al destinului de care vorbea Blaga, ca alternanță de sușuri și coborâșuri.

În versurile *Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri* se adună rezonanțe ale felului în care, încă de la începutul poemului, tânăra visătoare era înconștient atrasă de dimensiunile excepționale ale simbolului de lumină: *Privea în zare cum pe mări/ Răsare și străluce;/ Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce*. Structura orizontală a ondulării pe care Blaga o sesizează în strofa din finalul poemului, era, în versiunea B, corespunzătoare strofei de mai sus, și mai evidentă: *Pe văluroasele cărări [...]*, ceea ce înseamnă că încă de la începutul poemului apare acea structură a ondulării, îmbibată până la saturație de un sentiment al destinului, expresie a înconștientului stilistic, ca un simbol al legănării, ritmat interior de înălțări și căderi. În același areal al sentimentului destinului putem înscrie și singurătatea funciară a omului în genere, care la Eminescu și mai ales în *Luceafărul* are frapante atingeri cu solidaritatea organică dintre sufletul românesc și spațiul mioritic, cu ceea ce filosoful Blaga numea metaforic „singurătatea stelară a plaiului”³. La Eminescu, preciza același filosof al culturii, ondularea e simbolizată prin imaginea „mării” și a „apei”, idee verificabilă semantic în textul integral al *Luceafărului*, unde marea are aceeași singurătate stelară, ca și *mișcătoarele valuri* din finalul poemului. Sensul cuvântului *singurătăți*, pulverizând oarecum prin multiplicare unicitatea și nemărginirea din *singurătatea mării*, transpune însingurarea înaltă a sufletului obișnuit cu acceptarea destinului asupra ființelor omenești, asupra „mișcătoarelor valuri”, sintagmă care la rândul-i are înscris un anumit sentiment al destinului. Sentimentul de alternanță a binelui și răului, ca o accentuată, dublă ondulare (*mișcătoare valuri*) transpare aici din înconștient, dar era limpede exprimat în discursul demiurgic: *Ei doar au goană de noroc/ Și prigoniri de soarte* (versiunea B).

¹ Sub redacția acad. Tudor Vianu, București, 1968.

² I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*. II. *Limbajul poeziei culte*, București, 1985, p. 115.

³ Lucian Blaga, *op. cit.*, p. 168.

2. 6. O altă rezonanță cu singurătatea mișcătoarelor valuri vine, cum spuneam, dinspre mărturisirea Cătălinei, mult mai adânc pătrunsă în starea de veghe, de după cele două vise, de farmecul sfânt al Luceafărului: *Dar un luceafăr răsărit/ Din liniștea uitării/ Dă orizon nemărginit/ Sigurătății mării;/ Și tainic genele le plec/ Căci mi le împle plânsul/ Când ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul*. Expresia undulării este aici mai complexă, îngemănată cu melancolia răscolitoare a presentimentului din destinul ei: *În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe*. În liniștea uitării de sine în voia dorului de Luceafăr, adică de lumină dătătoare de sens, copila intuiește că orizontul nemărginit este dat de răsăritul Luceafărului peste singurătatea ei și a mării.

Interesant este de remarcat că verbul din a doua strofă a confesiunii, *călătorind*, supraodonează mișcarea valurilor apei direcționându-le spre simbolul de lumină: *Când ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul*. În starea de reverie trează de la începutul poemului, copila percepea aceeași mișcare văluroasă, tot în momentul răsăririi Luceafărului, dar acolo strălucirea lui *duce* sau *conduce* corăbiile: *Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce*. În ultima apariție în text a Luceafărului-Hyperion, care *tremură ca alte dăți*, verbul *călăuzind* accentuează semnificativ evoluția personajului, care acum dă alt sens singurătății *mișcătoarelor valuri*, în înțelesul figurat al călăuzirii. Călătoria ondulatorie a valurilor spre Luceafăr se termină deci ca o inițiere în alenența de sușuri și coborâșuri înscrise în ritmul interior al destinului. Acest gerunziu *călăuzind*, ca o condensare a acțiunii, prelugite în timp, preferat pentru textul definitiv, în locul verbelor la imperfect din variantele concurente ale versiunii C (*Stăpânea* [sau] *conducea singurătăți/ De mișcătoare valuri*), privit în corelațiile lui semantice cu alte zone ale textului, personalizează destinul ființei excepționale sub semnul razei dătătoare de sens pe care trecerea geniului prin lume o lasă în urmă-i, călăuzind singurătățile. Regăsim aici acel gând al lui Constantin Noica despre trecerea lui Hyperion prin lume, care, cu toată nefericirea din el, lasă în urmă-i „un zvon al ordinii” și o „dâră de lumină”¹.

¹ Constantin Noica, „Luceafărul” și modelul ființei, în *Sentimentul românesc al ființei*, București, 1978, p. 107 - 108.

CONCEPȚIA DICȚIONARULUI

1. Cercetările de limbă și stil, care au acumulat până acum o imensă literatură de specialitate, privesc opera poetică a lui Mihai Eminescu sub dublu aspect: (1) ca sursă de cunoaștere a limbii române din epoca pe care o reprezintă și cu elemente dintr-o zonă identificabilă, Moldova; (2) ca moment de sinteză superioară a formării limbajului poetic românesc, având rădăcini istorice adânci și o deschidere de inegalabilă însemnătate pentru viitor.

Pentru cel dintâi aspect, poeziile ale lui Eminescu au fost citate de timpuriu în lucrările de lexicografie¹. În *Dicționarul limbii române* se remarcă pentru prima oară interesul nu numai pentru limba la a cărei ilustrare servește poezia, ci și pentru valoarea poetică dobândită prin aceasta de cuvântul românesc. Postumele eminesciene, a căror valoare, îndelung controversată, a sfârșit prin a fi pe deplin recunoscută, au fost introduse în dicționare ceva mai târziu². Totuși în *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*³ postumele au o reprezentare foarte redusă în corpusul excerptat, fiind inclusă în schimb, substanțial, proza literară, așa încât nu avem, până în prezent, un dicționar al limbajului din poezia eminesciană. De aceea elaborarea unui dicționar al limbajului poeziei eminesciene (și a unei serii de alte dicționare similare) a fost un vechi proiect al nostru⁴.

2. *Dicționarul Luceafărului* este prima lucrare de lexicografie consacrată unei singure opere poetice românești, și anume unui „arhi-text” – text poetic integral, constituit din forma definitivă, versiuni și variante. Încercările bruionare nu reprezintă distilatul limbaj poetic eminescian, purtând girul autorului prin publicarea în timpul vieții, totuși, numeroase versuri nu numai că se ridică la valoarea celor din epocă și din antume, ci adesea o covârșesc, iar lexicul este deosebit de bogat și interesant. Dicționarul încearcă prezentarea creației poetice din perspectiva lexicului, opțiunile individualității

¹ F. Damé introducea în *Nouveau dictionnaire roumain-français* (vol. I – IV, Bucarest, 1893 – 1895) volumul *Poesii* (București, 1895), în care sunt cuprinse și câteva poezii publicate anterior numai în reviste, data apariției ultimului tom al dicționarului coincidând cu cea a ediției utilizate. H. Tiktin, în *Rumänisch-deutsches Wörterbuch* (Band I – III, Bukarest, 1903 – 1924), cita *Poesii complete* (Iași, [f. a.], de la primul volum, A – C). *Dicționarul limbii române*, dicționar-tezaur inițiat de Academia Română, seria veche, elaborată sub conducerea lui Sextil Pușcariu, utilizează *Poesii* (ed. a 7-a, București, 1895) începând de la primul volum A – B (București, 1913). *Dicționarul enciclopedic ilustrat* de I.-Aurel Candrea și Gh. Adamescu (București, 1926 – 1931) are între izvoare aceeași ediție ca și dicționarul lui H. Tiktin, dar versurile lui Eminescu sunt citate foarte rar.

² Poeziile postume sunt introduse în bibliografia *Dicționarului limbii române* prin ediția publicată de Nerva Hodoș (București, 1902), începând cu volumul F – I (1934), însă, după cât am constatat prin sondaj, materialul nu a fost utilizat în redactare. *Dicționarul limbii române literare contemporane* (vol. I – IV, București, 1955 – 1957) recurge pentru prima oară la ediția Perpessicius (M. Eminescu, *Opere*, [vol.] IV. *Poezii postume*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius, București, 1952), fără ca citarea postumelor să fie sistematică.

³ Sub redacția acad. Tudor Vianu, București, 1968.

⁴ Prima comunicare pe tema respectivă am prezentat-o la seminarul „Sens și definiție” (Institutul de Lingvistică, București, 21 – 24 octombrie 1985), după care am propus un proiect de redactare, *Cuvântul în poezie: lumina eminesciană. Schiță pentru un dicționar*, în „Cercetări de lingvistică”, XXXIV, 1989, nr. 2, p. 111 – 121. Mijloacele tehnice de prelucrare automată pe care o preconizăm atunci ne-au fost la îndemână mult mai târziu.

creatoare față de mijloacele oferite de limbă, din care sintetizează un alt semn, având un conținut superior¹; totodată, cu limitele inerente, este o tentativă de incursiune într-un anume univers imaginar ca semnificant, construit prin limbajul poetic².

Principala dificultate care trebuie depășită este abordarea textului poetic prin metoda lexicografică, compatibilitatea dintre obiectul de cercetare și rigorile unui dicționar: în principiu, definirea sensului cuvintelor în poezie este imposibilă, presupunând o lectură definitivă, fixarea sensului și izolarea din ansamblu, în timp ce condiția textului poetic este continua re-creare în cursul lecturilor și unitatea lui, conținutul cuvântului compunându-se printr-o continuă interacțiune a sensurilor. Rezolvarea constă în acomodarea metodei la obiect, pe măsura posibilităților. În afara definiției însă, prin chiar specificul său ca text³, construit dintr-o suită de citate dispuse într-o anumită ordine, dicționarul implică o deformare a textului poetic⁴, o doză de subiectivitate care începe cu stabilirea decupajului.

Între opera poetică și lector, lexicograful se află în situația de receptor și de emițător totodată⁵.

3. O formă strict obiectivă de prezentare a limbajului poetic o constituie **concordanțele**, care conțin un indice de cuvinte, cu toate ocurențele, însoțite de un scurt context. Pentru concordanțele textului integral al *Luceafărului* (versiune definitivă, variante și subvariante), concordanțele au rezultat în urma prelucrării automate cu ajutorul unui produs-program, elaborat special pentru această lucrare, având în vedere specificul textului respectiv, cu arborescența de subvariante⁶. **Lematizarea** (operația de stabilire a cuvintelor cărora le aparțin formele gramaticale și lexicale din text) dă naștere la dileme în interpretare, precum stabilirea părții de vorbire (delimitarea numeralului cardinal *unu*, *una* de articolul nehotărât *un*, *o* și de pronumele nehotărât *unul*, *una*), chiar asupra cuvântului căruia îi aparțin unele forme flexionare: pentru versurile *Privirea ta eu n-o suport/ Ea luce făr' de viață*, versiunea C102 are o variantă *Scânteie făr' de viață* și alta *Diamantu-i făr' de viață*, în care *i* poate aparține paradigmei verbului *a fi* (= diamantul este fără de viață) sau a pronumelui personal pers. 3 sg. în dativ cu valoare posesivă (= diamantul ei fără de viață), ceea ce influențează semantica textuală a lui *diamant* (sens propriu în primul caz, sens metaforic în cel de al doilea); în ediția Perpessicius mai figurează o variantă *Diamant făr' de viață*, pe care editorul a completat-o, *Diamant[u-i] făr de viață*, o modificare pe care o considerăm discutabilă: citind în succesiune versurile, *Privirea ta eu n-o suport/ Diamant făr' de viață*, pronunțarea cu hiat, *vi-a-ță* (Eminescu scria uneori *vieață*) ar elimina problema de măsură și de metru a versului, iar metafora *privire ~ diamant* ar deveni și mai clară. Dintre dubiile cu privire la partea de vorbire a cuvântului din text, menționăm versurile *Tu din eternul meu întreg/ Rămâi a treia parte* (C345, V1), în care substantivul poate fi *etern*, determinat de adjectivul *întreg*, sau invers, substantivul este *întreg*, având ca atribut adjectivul *etern*, ceea ce pare mai

¹ E. Coșeriu, *Competența lingvistică*, în *Prelegeri și conferințe*, Iași, 1994, p. 41.

² Cf. I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*. [Vol.] II. *Limbajul poeziei culte*, București, 1985, p. 38.

³ Cf. A. Rey, *Le lexique. Images et modèles du dictionnaire à la lexicologie*, Paris, [1977], p. 99 – 76.

⁴ Cf. R. Barthes, *Critică și adevăr*, în *Pentru o teorie a textului*. Introducere, antologie și traducere de Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasiliu, București, 1980, p. 176.

⁵ Pentru implicațiile acestei duble ipostaze, vezi Carmen Vlad, *Semiotica criticii literare*, București, 1982, p. 99 – 156.

⁶ Produsul-program a fost creat în colaborare cu un grup de specialiști în informatică de la Software ITC – Cluj. Pe un CD multimedia consacrat *Luceafărului* eminescian, realizat cu sprijinul Ministerului Culturii, pot fi consultate aceste concordanțe. Dicționarul a fost redactat pornind de la forma procesată astfel, citatele fiind copiate din concordanțe și completate, pe alocuri, manual.

plauzibil la prima vedere, dar nu și în ultimă analiză. Referitor la problemele de semantică textuală, vom cita aici versurile *Că Brahma nu s-a împăcat/ Cu noaptea, muma lumii/ Atunci când el [...]/ Cu ea va sta de ceartă/ Mii de lumini vor izvorî/ În lumea cea deșartă* (A34⁴), unde segmentul *a sta de ceartă* poate fi înțeles „a se certa” (construit ca și *a sta de vorbă*) sau „a înceta cearta”, deși în asemenea construcții urmează de obicei un verb (*după ce stă mustul de a fierbe*), însă și *ceartă* conține ideea unei acțiuni, iar contextul pledează pentru această din urmă interpretare.

4. Caracterizarea semantică a operei poetice în cadrul unui dicționar pune două probleme sensibile: criteriile de **selecție** a cuvintelor care sunt tratate și **modul de analiză**. Pentru fiecare autor, dacă se ia în considerare întreaga creație poetică, trebuie determinat un vocabular restrâns, dar reprezentativ, vocabularul „de bază”, „fundamental” sau „elementar”¹. Pentru *Dicționarul Luceafărului* trebuie de asemenea operată o selecție, chiar dacă nu atât de severă, deoarece nu toate cuvintele prezintă aceeași doză de reprezentativitate: unele sunt cuvinte-cheie, altele prezintă o bogăție de valori sugestive, altele relevă numeroasele tatonări ale diferitelor posibilități până la forma definitivă sau aparțin unor fragmente abandonate pe parcurs. În forma de față a dicționarului s-a renunțat la tratarea conectivelor, a indicatorilor (cuvinte de legătură, pronume etc.), care ar fi ocupat un spațiu enorm. În schimb au fost redactate numele proprii, cu precizări de natură enciclopedică² sau etimologică, cu „sensul” care le este atribuit și cu valoarea lor contextual-poetică. O situația aparte o are *Luceafărul*, tratat în corpul aceluiași articol ca substantiv comun, conform tradiției lexicografice (la fel cu luna și soarele, deși numele designează obiecte unice), precum și ca nume propriu (al personajului titular), având același referent ca și Hyperion, fiecare dintre cele două nume avându-și propriile semnificații și sisteme de relații contextuale.

5. **Definiția** reprezintă cea mai dificilă și, totodată, cea mai vulnerabilă parte a dicționarului, după cum este și firesc: cuvântul utilizat în poezie este intraductibil în altă limbă și refractar metalimbajului. Angajându-se în definiții, lexicograful este pândit de vulgarizare și substituie, ambele fiind moduri de a deforma originalul. Am dorit să evităm ca explicațiile să devină rigide, prea lungi sau fastidioase, printr-un exces de evidențiere a rigorii de metodă. Pentru sensurile curente ale unor cuvinte, adesea monosemantice, definirea exactă de tipul celor din dicționarele explicative ale limbii este nu numai de prisos, ci chiar distonantă, prin contrast cu încărcătura poetică a citatelor; din această cauză am recurs în asemenea cazuri fie la definiții prin sinonim, dacă exista această posibilitate, fie la „definiții parțiale”, sugerând numai sensul: *dalie* nume de floare, *aer* (în sens material, unul dintre elementele considerate fundamentale ale naturii) ș.a.m.d. În schimb am insistat asupra acelor situații în care Eminescu a extins sau a restrâns sensul curent al cuvântului, adaptându-l cerințelor gândirii sale. Am încercat să arătăm sursele unor idei filozofice care se reflectă în gândirea eminesciană, fiind transfigurate în imagini poetice. Nu ne-am propus să punem în evidență figurile de stil utilizate, decât în măsura în care a fost necesar pentru explicarea unor efecte, considerând că o sistematică prezentarea a lor constituie obiectul unei alte lucrări. Am insistat însă asupra explicării simbolurilor, a

¹ Cf. A. Juilland, prefață la Pauline Gordon-Newman, *Dictionnaire des idées dans l'œuvre de Marcel Proust*. Avec une Préface d'Alphonse Juilland, The Hague – Paris, 1968, p. 5.

² În legătură cu denotația numelor proprii și caracterul lor de „unități culturale”, vezi U. Eco, *Tratat de semiotică generală*, București, 1982, p. 116 – 121.

sensurilor figurate și a valorilor metaforice, relevând reverberațiile semantice în contextul apropiat. Toate aceste explicații incumbă riscuri pe care autorii trebuie să și le asume, optând pentru una dintre multiplele interpretări ale textului de care s-au ocupat atâția specialiști eminenți sau oferind o interpretare proprie. O astfel de tratare este posibilă pentru poemul în cauză, în care influențele pot fi mai ușor identificate, iar variantele ajută la identificarea și precizarea sensului, fără să neglijăm posibilele evoluții ale gândirii eminesciene pe parcursul timpului și mutațiile suferite în procesul de șlefuire.

Delimitările semantice din articolul de dicționar s-au operat pe baza unor elemente identificate în conținutul contextelor, rămânând constante pentru toate contextele de același fel. Nu trebuie să căutăm însă corespondentele delimitărilor respective în dicționarele limbii române, întrucât relațiile contextuale nu se stabilesc numai pe baza însușirilor esențiale ale obiectelor¹ (însușiri necesare definirii): îndeosebi pentru limbajul poetic, se evidențiază ceea ce contribuie la crearea imaginii în context și a universului poetic particular.

Când intervin translații semantice, coeficientul de risc al interpretării este și mai ridicat deoarece: (1) sensul figurat sau metafora (de obicei) și simbolul (într-o anumită accepțiune, întotdeauna) comportă mai multe lecturi; (2) nu știm dacă scrierea a fost univocă sau ambiguitatea a rezultat în însuși procesul creației; (3) în situația unor scrieri univoce și a unor lecturi multiple, nu putem ști care dintre lecturi este cea corespunzătoare; (4) nu putem prevedea toate posibilitățile de lectură.

6. Citatele cuprind toate ocurențele cuvântului respectiv (cu excepția variațiilor de formă lexicală sau fonetică ale cuvintelor din context și de punctuație, care sunt menționate ca trimiteri), fiind constituite, de cele mai multe ori, din versuri întregi extrase dintr-o versiune, completate, la nevoie, cu versuri din textul de bază sau din alte variante. Uneori sunt importante nu atât explicațiile, care servesc mai mult orientării cititorului asupra criteriilor de grupare a citatelor, cât însăși seria de contexte ordonate astfel, a căror lectură se presupune a fi edificatoare. Pentru fiecare sens, subsens etc., ilustrarea începe cu textul cel mai reprezentativ și mai clar. Gruparea în cadrul aceluiași sens pornește de la variațiile minime spre schimbarea din ce în ce mai accentuată a expresiei. În cadrul aceleiași subdiviziuni s-a urmărit evoluția narațiunii din poem, iar fragmentele care n-au putut fi plasate în relație cu textul de bază au fost inserate la sfârșit, dacă n-au existat rațiuni pentru a le dispune altfel.

7. Considerații finale

Textul integral al *Luceafărului* relevă procesul elaborării poemului, în intenția programatică de exactitate a expresiei, prin care însă transpare o adâncime de semnificații, iar dicționarul încearcă să redea prefacerile ideilor și ale formelor de exprimare.

Dicționarul Luceafărului nu-și propune să dea interpretări definitive în toate cazurile, nici unica metodă de prezentare a unui dicționar al limbii poetice. Un dicționar al limbii din întreaga poezie a lui Mihai Eminescu, antumă și postumă, ridică numeroase alte dificultăți, ne pune în fața unor situații diferite, reclamând un mod întrucâtva diferit de tratare lexicografică.

¹ Cf. I. Coteanu, Angela Bidu-Vrânceanu, *Limba română contemporană*. Vol. II: *Vocabularul*, București, 1975, p. 117.

PRINCIPII DE REDACTARE

I. Inventarul de cuvinte

Au fost redactate numai cuvintele care prezintă mai mult interes din punct de vedere semantic și necesită explicații pentru înțelegerea textului. Au fost omise prepozițiile, conjuncțiile, de asemenea pronumele (cu excepția celor nehotărâte și negative), adjectivele relative, adverbele interogativ-relative și articolele de toate felurile, la care figurează numai unele informații morfologice. La verbe nu s-au redactat cele cu funcție copulativă sau auxiliară – care apar incluse în paradigma verbului de conjugat. Absența unor articole de dicționar pentru asemenea cuvinte va fi suplinită de concordanțe, în care cei interesați vor găsi formele, ocurențele și contextele corespunzătoare.

II. 1. Cuvântul-titlu este scris cu litere majuscule.

2. Accentul se marchează prin sublinierea vocalei.

3. Forma cuvântului este cea literară, dacă apare în text. Cuvintele care apar în text numai în forme populare, regionale, învechite sau rare nu sunt redactate sub titlul literar (de la care se va face o trimitere), ci se dă ca titlu forma sau una dintre formele textuale. Nu se menționează dacă unele cuvinte sau forme sunt regionale, învechite, rare etc., întrucât acestea sunt valabile pentru limba română în general, iar în *Dicționarul Luceafărului* toate cuvintele aparțin limbajului poetic al textului eminescian.

III. Indicații gramaticale

Partea (sau părțile) de vorbire corespunzătoare și alte precizări gramaticale necesare sunt date după cuvântul-titlu, conform listei de abrevieri anexate. Cuvintele care nu sunt redactate ca articole de dicționar au unele specificații suplimentare, precum felul pronumelor (personale, demonstrative, posesive etc.). Explicațiile de natură gramaticală pentru toate cuvintele sunt menționate în secțiunea de concordanțe și în cea consacrată analizei morfologice.

Conform unei tradiții lexicografice, diateza reflexivă a fost menționată la verbe numai atunci când acțiunea se răsfrânge direct asupra celui care o săvârșește, pentru situația în care este format cu pronumele în acuzativ; construcția cu pronumele în cazul dativ a fost menționată ca atare, fără ca verbul să poarte indicația de reflexiv. Pentru unitatea tuturor secțiunilor, verbele au fost tratate la fel și la concordanțe, și la secțiunea de analiză morfologică.

IV. Sensuri

1. Ordinea sensurilor îmbină criteriul schemei tradiționale (bazate pe circulația lor sau sens principal/ sensuri secundare) cu situația concretă din poemul eminescian. Nu se începe cu sensul figurat, chiar dacă este cel mai frecvent din text. Numerotarea lor se face, în ordine ierarhică descrescândă prin: cifre romane, cifre arabe, litere arabe, simbolul ♦ pentru subsensuri cu definiție și simbolul ◇ pentru locuțiuni, expresii, „construcții poetice“ (grupuri de cuvinte stabile în poem, create de Eminescu, care au o anumită semnificație), delimitări de citate însoțite de explicații în paranteză, largiri și

restrângeri de sens etc. Grupajele de citate precedate de simple paranteze se subsumează sensului, subsensului sau grupajului anterior care este marcat prin cifrele sau semnele menționate mai sus.

2. Definiția variază în funcție de natura cuvântului: (1) explicativ-lexicografice (bazate pe caracteristicile esențiale ale referentului) relativ complete, așa cum se găsesc în orice dicționar al limbii române; (2) explicativ-lexicografice parțiale (conținând numai elemente necesare pentru identificarea sensului de către un cunoscător al limbii române); (3) prin sinonim; (4) repere semantice (indicate în paranteze). Dacă sensul propriu nu se găsește în poem, a fost totuși menționat în unele cazuri, pentru a se putea urmări procesul creativității eminesciene, adăugându-se apoi sensul textual, precedat, după caz, de specificarea procesului semantic prin care a rezultat (restrângere sau extensiune de sens, figurat, metaforic etc.).

V. Citatele sunt exhaustive pentru fiecare sens, subsens etc. Toate schimbările de ordin lexical au atras inserarea respectivelor citate în textul lexicografic, nu însă și variantele lexicale ori fonetice ale unui cuvânt (cu excepția cuvântului-titlu); s-a citat forma ortografică și de punctuație cea mai bună, celelalte fiind menționate numai ca trimiteri (după cf.). Pentru finalul de vers și de strofă s-au utilizat semnele / și (respectiv) //.

Transcrierea versiunilor, a variantelor și a subvariantelor a respectat forma din ediția Perpessicius, fără a moderniza ortografia și fără a corecta punctuația, unele intervenții fiind puse în paranteze pătrate, menționându-se în note dacă modificarea ne aparține (de exemplu varianta *Ia du' de-ți vezi de treabă* a versului 200 din versiunea C a fost corectată *Ia du[-]t' de-ți vezi de treabă*). Majoritatea schimbărilor a vizat sudarea în limba actuală a unor locuțiuni precum *vroată, degrabă, dentăi*, ceea ce dădea posibilitatea tratării lor adecvate în dicționar. Nu am reprodus accentele puse de Eminescu la cuvinte precum *colo* sau *acu* (pe ultima vocală), pentru a nu risca apariția altor semne la trecerea textului pe diferite calculatoare.

Localizarea în text se face prin specificarea versiunii (A, B, C etc.), a variantei (V1, V2, V7 etc.) și a numărului de vers (de exemplu B452, V1 sau B296a, V2); la varianta A se menționează căru fragment îi aparține citatul prin cifre atașate la călcăi (A₂, A_{II} etc.), de exemplu A28₄, V3. Dacă un cuvânt apare de două ori în același vers, numărul versului se repetă după virgulă, urmând apoi celelalte indicații de variantă ori subvariantă (A9, 9₆, cf. B365, 365 sau A28, 28₄, V2), iar dacă se repetă cuvântul în același citat, în versuri diferite, se menționează succesiv numărul versurilor, alte indicații fiind plasate după aceea (B301, 302, V1 sau C291, 292, V3). În cazul completării citatului cu fragmente din altă variantă, s-a procedat prin închiderea decupajului în paranteze pătrate în care se indică numai versiunea, eventual numărul variantei (dacă nu s-a luat completarea din textul de bază), fără a se specifica rândul.

VI. Alineatul final cuprinde variante lexicale ale cuvântului-titlu, uneori pronunțarea și diferite forme grafice sau accentuale. Pentru formele gramaticale se poate consulta secțiunea respectivă și concordanțele.

ABREVIERI

absol.	= absolut	nom.	= nominativ
ac.	= acuzativ	n. pr.	= nume propriu
aj.	= adjectiv; adjectival	num.	= numeral
art.	= articol; articulat	ord.	= ordinal
av.	= adverb; adverbial	part.	= participiu
card.	= cardinal	pers.	= persoană; personal
cf.	= confer	p. ext.	= prin extensiune
col.	= colectiv	pf.	= perfect
cond.	= condițional-	pf. c.	= perfectul compus al
optativ		indicativului	
conj.	= conjuncție	pf. s.	= perfectul simplu al
cjt.	= conjunctiv	indicativului	
dat.	= dativ	pl.	= plural
dem.	= demonstrativ	pos.	= posesiv
expr.	= expresie	prep.	= prepoziție
f.	= feminin	p. restr.	= prin restricție
fact.	= factitiv	prez.	= prezentul indicativului
fig.	= figurat	pron.	= pronume; pronominal
gen.	= genitiv	refl.	= reflexiv
ger.	= gerunziu	rel.	= relativ
gr.	= grec; limba greacă	s.	= substantiv; substantivat
imper.	= imperativ	sg.	= singular
impers.	= impersonal	spec.	= prin specializare
impf.	= imperfectul	sup.	= supin
indicativului		tr.	= tranzitiv
in.	= intransitiv	unipers.	= unipersonal
inf.	= infinitiv	v.	= vezi
inter.	= interogativ	var.	= variantă a unui cuvânt
interj.	= interjecție	redactat	
inv.	= invariabil	vb.	= verb
lat.	= latin; limba latină	viit.	= viitor
loc.	= locuțiune	viit II.	= viitor anterior
m.	= masculin	voc.	= vocativ
m. m. pf.	= mai mult ca perfectul	1.	= persoana 1
indicativului		2.	= persoana a 2-a
n.	= neutru	3.	= persoana a 3-a
neg.	= negativ		
nehot.	= nehotărât		

Dicționarul LUCEAFĂRULUI eminescian

- A -

ABIA av. 1. (Temporal) De puțină vreme; de îndată ce... *Și abia ochiul mi-l usuc/ De-acele veche plângeri.* A5⁹,V1, cf. A5⁹,V3. *Abia și-ntinse el un braț/ Și ea l-a prins cu brațul.* C395,V2. *Abia și-ntinde el un braț.* C395,V3. *Abia un braț pe gât i-a pus/ Și ea l-a prins în brațe.* E367, cf. C395,V4.

2. (Cantitativ) Foarte puțin. *Se naște-un glas adânc profund/ Încât abia se-aude.* B332,V1. *Răsună glasul trist profund/ Încât abia s-aude.* B332,V3. *Și i se naște în auz/ Un glas ce-abia s-aude.* C316. (Precedat de prep. „de“, care accentuează sensul) *Se naște-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude.* B332,V2. *Răsună-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude.* B332,V4.

ACI av. v. **aici.**

ACOLO av. În locul acela. *Acolo nu alunecă/ Vrodată o scânteie.* B301a,V2.

ACU av. v. **acum.**

ACUM av. În momentul de față; în prezent. *Din nou scobor la glasul tău/ Ca să mă vezi ș-acuma/ Căci fulgerul e tatăl meu.* A130. *Din înălțimi de empireu/ Eu am venit ș-acuma/ Și soarele e tatăl meu.* B142. *Și iată, vin acum/ Căci focu-mi este tată-meu.* A130,V2. *Din sfera mea venii cu greu/ Ca să te-ascult ș-acuma.* E130, cf. C138. *Ci-acuma spune-mi [...]/ Povestea zinei Dochii.* A9^{II}. *Și fericită ea la cer/ Privește-acum și vede/ Luceafărul cel de dureri.* B438. *Când eu acum te-mbrățoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215,V8. (În corelație cu „totdeauna“, sugerează durată nelimitată) *Ce voi? Aș vrea să fii a mea/ Acum și totdeauna.* C202,V6. *Ce voi? A mea să fii încai/ Acum și totdeauna.* C202,V5. ✧ Expr. *Acu-i acu* = este momentul decisiv. *Ei Cătălin, acu-i acu/ Ca să-ți încerci norocul.* C195. *Ei Cătălin, acu-i acu [B195]/ Să-mi cuibărești norocul.* B207. *Ei Cătălin, acu-i acu [B195]/ Să-mi cuibăresc norocul.* B207,V1.

Var.: *acu, acuma.*

ACUMA av. v. **acum.**

ADĂPOST s.n. Loc unde se adăpostește, unde se află ceva. *Aci e-al păcii adăpost/ E noaptea prea curată.* B301,V2. *Aci e-al stingerii-adăpost/ E noaptea prea curată.* B301. *E-al neființei adăpost.* C289,V2. *Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe.* B301, cf. C289,V1, C289,V3.

ADĂSTA vb. Tr. A aștepta. *S-așază fata într-un colț/ Și seara o adastă.* C12,V1, cf. B12. *S-așază tainic într-un colț/ Și sara o adastă.* B12,V1.

ADÂNC, -Ă s.n., aj. I. S.n. 1. Străfund al apei. *Iar apa-n care a căzut/ În valuri se rotește/ Și din adânc necunoscut/ Un mândru tânăr crește.* B59. *Și din adânc necunoscut/ Frumos și mândru crește.* A55. *În cercuri se rotește/ Și din adânc necunoscut/ Un mândru tânăr crește.* C63, cf. E59.

2. Abis. (Cu referire la cosmos) *Pământuri cază – din adânc/ S-ar naște iar pământuri.* A15_{III}. *Acel adânc necunoscut/ Un univers ar soarbe.* D277,V3. *Părea că universu-ntreg/ Acel adânc l-ar soarbe.* D278,V1. *Părea că universul tot/ Acel adânc l-ar soarbe.* D278,V2. *Tot universul pare mic/ Acel adânc să-l soarbă.* D278,V4. *Tot universul ar fi mic/ Acel adânc să-l soarbă.* D280,V6. *Nimic e universu-ntreg/ Acest adânc să-l soarbă.* D280. (Comparat cu un abstract reprezentând neantul) *E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe.* C291, cf. C291,V5. *E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe.* E279. (La pl.; cu accentuarea dimensiunii) *Și din adâncuri ce-l ascund/ Încât nu știi de unde/ Se naște-un glas adânc, profund.* B329,V1, cf. B329,V3. *Din reci adâncuri ce ascund/ Cuvântul nopții crude/ Se naște-un glas așa profund.* B329,V2, cf. B329,V4. ♦ (Cu referire la creația lumii) *Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină/ Căci din adânc ai răsărit/ Lumină din lumină.* D319,V15.

II. Aj. 1. Care se întinde până departe (spre interior). *Plutind pe-a caosului văi/ Adânc isvor de stele/ În cercuri mândre se roteau.* B286,V2. (Cu sensul întărit prin determinarea „atât de”) *Al nefinței adăpost/ [...] Atât de-adânc atât de trist/ Neatins de o scânteie.* B301a.

2. (Despre glas) Profund, grav; care vine de departe, din adâncimi. *Și-i isvorăște în auz/ Un glas adânc ce sună.* B332. *Și isvorându-i în auz/ Un glas adânc s-aude.* C316,V1. *Se naște-un glas adânc profund/ Încât abia se-aude.* B331,V1.

3. Fig. (Despre sentimente) Profund, total. *Aș vrea să nu mă mai deștept/ Din fericire-adâncă.* C236, cf. C236,V1, C236,V2. *Aș vrea să nu mă mai deștept/ Din fericirea-adâncă.* B252

III. Aj. Fig. (Adverbial) 1. (Intensiv) Profund, total. *În jur se-ntunecă adânc/ Și el din locu-i piere.* C119,V2. ♦ Puternic (venind din interior). *Doar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric/ Ca două patimi fără saț.* C134, cf. E126. *Și ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric.* A126. *Iar ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric.* B138.

2. (Spațial) Până departe, spre interior. *Îl sorb adânc florii cruzi/ Ai golurilor crude.* C313. *În urm' adânc s-alunecă.* B301a,V1. ♦ Fig. Pătrunzând în profunzime trăirile cuiva. *El tremura-n oglindă/ Căci o urma adânc în vis/ De suflet să se prindă.* C47, cf. C47,V4, E43. *El tremură-n oglindă/ Și o urmează-adânc în vis/ De suflet să se prindă.* C47,V2. *El o urmează adânc în vis/ Ca sufletu-i s-aprindă.* C47,V1. *Ș-o urmărește chiar în vis/ Adânc ca s-o cuprindă.* B44. *Și dacă vrei adânc să vezi/ În ochii mei nesațul.* C213,V9. ♦ Fig. În profunzimea senzațiilor cuiva. *Îl trec adânc florii cruzi/ Ai nefinței crude.* C313,V1.

ADÂNCI vb. Refl. (Despre sentimente) A se intensifica. *Când jalea-ncepe a se-adânci/ Se luminează jalea.* A3_{II}.

ADÂNCIME s.f. (Cu referire la cosmos; la pl.) Profunzime abisală. *Căci răsărit din adâncimi/ Lumină din lumină/ Ești parte tu din mine.* A9*₇,V2.

ADES av. v. adesea.

ADESEA av. De multe ori. *În umbra falnicelor bolți/ Adesea în fereastă/ S-așază fata într-un colț.* B10, cf. C10,V1. *Vorbind ades cu el în somn.* C49,V3.

Var.: ades.

ADEVĂR s.n. 1. (Conform unor credințe religioase, unor idei filozofice, identificat cu esența celui fără de început și fără de sfârșit) *Ca adevăr din sânul meu/ Tu faci din mine parte/ Dar adevărul ca și eu/ Noi nu cunoaștem moarte.* A9*7,11*7,V1. *Tu adevăr ești datorind/ Lumină din lumină/ Și adevărul nimicind/ M-aș nimici pe mine.* A9, 11.

2. (În construcția poetică adesea precedată de verbul „a pluti”) *În adevăr* = (fiind vorba despre întruchiparea Luceafărului) cu înfățișarea care-i arată natura de geniu, de spirit descins din soare. *Coroana-i arde pare/ Și se arată-n adevăr/ Scăldat în foc de soare.* B131. *Venea plutind în adevăr/ Scăldat în foc de soare.* C127, cf. E119. *Și ochii ard în adevăr/ Ca focul.* A123. *Venea frumos în adevăr.* C127,V1.

3. Ceea ce corespunde în conștiință unei realități. *Și adevăru-l vei spori/ Și tu de-i recunoaște/ Că toți se nasc spre a muri.* A13*6.

ADORMI vb. In. A trece în starea de somn. *Și când adoarme c-un surâs/ El tremură-n oglindă.* B41. *Astfel adoarme c-un surâs/ Când grieri cântă-n tindă.* A33.

ADUCE vb. In. (În expr.) *A-și aduce aminte v. aminte.*

ADUNA vb. Tr. A strânge la un loc (în lume, în viață). *S-ar naște iarăși oameni/ Căci-i împrăștiu și-i adun/ Le măsur vieți cu luna.* B341a. *S-ar naște iarăși oameni// Eu-i aștern și adun.* B341a,V1. *S-or naște iarăși oameni// Căci-i desfășur și-i adun.* B341a,V2.

AER s.n. 1. (În sens material, unul dintre elementele considerate fundamentale ale naturii) *Din foc, din aer [și] văpăi/ El sta să se culeagă.* A117. *El sta din aer și văpăi/ Ființa s-o culeagă.* B125.

2. Văzduh. *Se-nalță-n aer luminos/ Purtând în păru-i trestii.* A57. *Un mândru tânăr crește// Se-nalță-n aer pe-un toiag/ Purtând în păru-i trestii.* B61. *Se-nalță-n aer ca pe scări/ Trecu plutind fereasta.* C65,V3. *Plutind prin aer ca pe prag/ Pe marginea ferestii.* C65,V2. *Din aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă.* C121. *În aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă.* E113. *Din aer rumene văpăi/ Se-ntind [pe] lumea-ntreagă.* C121,V2. *Din aer rumene văpăi/ Și mări și lumea-ntreagă.* C121,V1.

AFARĂ av. (În loc. av.) *În afară* = din interior spre exterior. *Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară.* A68,V3, cf. B72, C76. *Se întorc în afară.* A68,V4.

AFLA vb. Tr. A găsi. *Și dacă iar ai întreba/ Ce-i vina mumei Eve/ O afli pretutindenea/ Și pururea aieve.* A11*5,V1. *Ea e de față pururea/ Ca vina mumei Eve/ O afli pretutindenea/ Și-n orișice aieve.* A11*5. ♦ (În construcția poetică) *A afla un mormânt v. mormânt.*

AFUNDA vb. Refl. A se cufunda. [Soarele] *Se-afundă roșu-n apă.* A34,V1.

AICI av. În acest loc. *Aci e-al păcii adăpost/ E noaptea prea curată.* B301,V2. *Aci e-al stingerii-adăpost.* B301,V1. *Aci vecia a-ncetat/ Să se-nvârtească sferic.* B293a. *Aici nu-i centru, nici hotar/ Nici ochiu spre a cunoaște/ Aicea timpul în zădar/ Încearcă a se naște.* C285, 287,V1. ♦ (Precedat de prep. „de”) *Din acest loc. Din acest loc. O! să fugim de-aci de tot/ Și să fugim în lume.* B269. *Și de aci să te repezi/ Ca fulgeru-ntr-o oară.* A1*10.

Var.: aci, aicea.

AICEA av. v. **aici**.

AIDA interj. (În expr.) *Aida-de!*, exclamație cu care se respinge o comportare. *Tu ești nebună... Aida de!...* C261,V4.

AIEVE av. În realitate, cu adevărat. *Și dacă iar ai întreba/ Ce-i vina mumei Eve/ O afli pretutindenea/ Și pururea aieve.* A12,V1. *O afli pretutindenea/ Și-n orișice aieve.* A12*5. *Nenorocire și noroc/ Ca vina mumei Eve/ Aieve e în orice loc/ Și pururea aieve.* B371, 372.

AJUNGE vb. 1. In. A atinge capătul unui drum. *Căci unde-ajunge nu-i hotar/ Nici ochi spre a cunoaște.* E273, cf. C285, C285,V2, D273, *Căci unde-ajunge nu-i hotar.* D273,V1. *Căci unde-ajunse nu-i hotar.* D273. *Unde-a ajuns [nu e] hotar.* C285,V3.

2. Tr. A atinge (pe cineva) venind din urmă. *Lucește c-un amor nespus/ Durerea să-mi alunge/ Dar se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge.* C252, cf. E240. *Și se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge.* B268.

ALB, -Ă aj. 1. (Despre fața omenească) Palid. (În comparații) *Și fața tristă de-nsomnii/ E albă ca de ceară.* B70. *Iar pielea feții străvezii/ E albă ca de ceară.* C74. *Obrajii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară.* C74,V1. *Umerii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară.* C74,V2. *Ovalul feții străvezii/ E alb ca și de ceară.* C74,V3. *Iar chipul feții străvezii/ E alb ca și de ceară.* C74,V4. *Iar umbra feței străvezii/ E albă ca de ceară.* E70. ♦ P. ext. (Despre persoane) *E alb ca ceara de făclii/ [...]* *Un mort frumos cu ochii vii.* A65.

2. (Despre îmbrăcăminte) De culoarea zăpezii. *Frumoasei albei rochii.* A18*1,V1.

3. (Despre aștri) Albicios și strălucitor. *Din văi de chaos isvorau/ În roiuri stele albe.* B286,V1.

ALBASTRU, -Ă aj. (Despre țesături) De culoarea cerului senin. *Un giulgiu albastru face nod/ Pe umerele-i goale.* B67, cf. A63,V1, C71. *Un giulgiu albastru șade nod.* C71,V1. *Un giulgiu albastru azvârlit/ Pe umerele goale.* A63. ♦ (Despre mare) Albastru (1) închis; albastru-verzui. *Și când la ceruri căuta/ La marea cea albastră/ Pierzându-și gându-n depărtări.* A8.

ALEGE vb. Tr. (Despre cuvinte) A găsi după o căutare. *Din câte vorbe am ales/ Nu știu cum aș începe.* B165.

ALES s.n. (În loc. av.) *Pe ales* = căutând ceva deosebit. *Nu caut vorbe pe ales/ Nici știu cum aș începe.* E153, cf. B165. *Și de ți-aș spune pe ales/ Eu tot nu pot începe.* A153.

ALINA vb. Refl. (Despre glas) A deveni mai liniștit, mai domol, mai încet. *Și ea șoptește-n al ei somn/ Cu glasul-i ce se-alină.* A42.

ALTFEL av. În alt chip. *Și-orice menire e-n zădar/ Natura altfel leagă/ În orice ghindă de stejar/ E o pădure-ntreagă.* A10*4.

ALTMINTERI av. v. **altmintrelea**.

ALTMINTRELEA av. În caz contrar. *Voința doar 'l ține viu/ Altmintrelea s-ar stinge.* B308,V1.

ALUNECA vb. In. 1. A se mișca lin ajutându-se de ceva. *Cobori în jos, luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază.* C54, cf. C114, C406, E50, E106, E378. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază.* A46, cf. B50, B442. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecă pe-o rază.* A110, cf. B118.

2. A se deplasa ușor, cu o mișcare lină. *Și pas cu pas pe urma ei/ Alunecă-n odaie.* C30, cf. E30. *Alunecă[-n] odaie.* C30, V1. ♦ A pătrunde cu greu, a se strecura. *Acolo nu alunecă/ Vrodată o scânteie.* B301a, V2. ♦ Refl. (Într-un context neclar) *În urm' adânc s-alunecă/ Vrodată o scânteie.* B301a, V1.

ALUNGA vb. Tr. (Complementul indică un sentiment) A face să dispară. *Lucește cu amor nespus/ Durerea să-mi alunge.* C250, cf. E238.

AMĂGIRE s.f. Înșelare a unor iluzii. *Ei au doar goană de noroc/ Și amăgiri de soarte.* C330, V5.

AMÂNDOI num. col. Și unul și celălalt. *Căci amândoi vom fi cuminți/ Am fi voioși și teferi.* C265, V1. *Căci amândoi vom fi cuminți/ Vom fi voioși și teferi.* E253.

AMINTE av. (În expr.) A-și aduce aminte = a-și aminti. *Ea trebui de el în somn/ Aminte să-și aducă.* C110, cf. E102. *Și-n somnu-i trebuie de el/ Aminte să-și aducă.* B114. *Și dânsa trebuie de el/ Aminte să-și aducă.* A106.

AMOR s.n. 1. (Cu determinări care nuanțează sentimentul) Afecțiune (erotică). *Mă dor de crudul tău amor/ A sufletului coarde.* A145. *Mă dor de crudul tău amor/ A pieptului meu coarde.* C153, cf. E145. *Mă dor de crudul tău amor/ A vieții mele coarde.* B157. *Lucește cu amor nespus/ Durerea să-mi alunge.* C249. *Străbate c-un amor nespus.* C249, V2. *Lucește c-un amor nespus/ Durerea să-mi alunge.* E237. *Ea, îmbătată de amor,/ Ridică ochii. Vede/ Luceafărul.* E373, cf. C401. *Și îmbătată de amor/ Ridică ochii.* C401, V1. *Dar fulgerează îndărăt/ Să vezi amoru-i ce e.* C368, V4. (Contextul sugerează asemănarea cu un sentiment de dragoste) *Lucește ca amor nespus/ Durerii mele lunge.* C249, V1. (Personificare) *De vrei să știi amorul cum/ Cu drag ne-ntinde lațul.* C213, V7. ♦ Împlinirea atracției erotice. *Și pentru-o clipă de amor/ Să-mi facă altă lege.* A169. *Dă-mi pe pământ măcar o zi/ De-amor, o zi întreagă/ Dau vecia mea ca preț.* B312, V1 cf. B312, V2. *Dacă nu știi, să te învâț/ Căci dulce e amorul.* C210, V6, cf. B222. *Dacă nu știi, să te învâț/ De rost ce e amorul.* C210, V8. *Dacă nu știi să te învâț/ Din bob în bob, amorul.* C210. *Și dacă vrei să te învâț/ Pe tine ce-i amorul/ Mânie tu să nu-mi arăți.* C210, V1. *Dacă nu știi, pot pe de rost/ Te-nvăț ce e amorul.* C210, V10. *Dacă nu știi să te învâț/ Ca-n carte tot amorul.* C210, V7. *Dacă nu știi să te învâț/ Din carte tot amorul.* C210, V9. *Dacă nu știi, ți-aș arăta/ Din bob în bob amorul.* E202.

2. P. ext. Termen de adresare pentru persoana iubită. *O vin' amorul meu nespus/ Și lumea ta o lasă.* C85, V2.

AN s.n. (Ca unitate de timp; la pl., în contexte care exprimă o durată foarte mare) *O clipă drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate.* A3*₃. *În clipe drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate.* B187. *În clipă căi de mii de ani.* A3, V1. *Căci ce sunt mii de mii de ani/ În cumpăna veciei.* A39*₄. *Dar ce sunt mii de mii de ani.* A39*₄, V1. *De mii de ani se-ndrept plângând/ Cântările spre dânsul.* A41*₄. *De mii de ani se-ndreaptă trist.* A41*₄, V1. *Și căi de mii de ani trecea/ În tot atâtea clipe.* B279, cf. C271, C271, V1,

C271,V3, C271,V5. *Și căi de mii de ani treceau/ În tot atâtea clipe.* C271, cf. C271,V2, C271,V4, E259. *Și căi de mii de ani pe cer/ Le trece într-o clipă.* B279,V1, cf. B279,V3. *Și căi de mii de ani, ca ieri/ Treceau mai în o clipă.* B279, cf. B279,V4. *Cum mii de ani ca un nimic/ Pier în uitarea oarbă.* D277,V6. *Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Prinși de uitarea oarbă.* D277. *Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Din sânul-uitării oarbe.* D279,V1. *Cum mii de ani nu sunt nimic/ Pentru uitarea oarbă.* D279,V4. ♦ Loc. av. *La anul = în cursul anului viitor. Căci stoluri cari zboară-n jos/ Se-ntorc la anul stoluri.* A16^{*4}, cf. A16^{*4}, V3, A8^{*5}, B356,V1. *Căci stoluri cari merg în jos/ Se-ntorc la anul stoluri.* B356. *Căci stoluri cari zboară azi/ Se-ntorc la anul stoluri.* A16^{*4},V1. *Căci stoluri cari trec pe mări/ Se-ntorc la anul stoluri.* A16^{*4},V2.

ANINA vb. Tr. A lega ușor, fără a fixa. *O, vino-n părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* C146. *O vin', în părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* E138. ♦ Fig. (Accentuând, în context, precaritatea unei acțiuni) *Căci numai ei anină-n vânt/ Deșerte idealuri.* C325,V2.

APĂ s.f. 1. Masa de lichid a unei mări. *Privea cum apa duce/ Corăbii negre când pe mări/ Luceafărul străluce.* B14,V2. ♦ P. ext. Mare; întindere de apă (1). *Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe alt pământ a răsărit.* A30^{*3},V2. *Și când vezi soarele asfințit/ Că intră roșu-n apă.* A30^{*3}. *Și când îl vezi cât de măreț/ Se-afundă roșu-n apă.* A34^{*3},V1. *Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă.* B416, cf. C376, E348. *Deodată-l împlie plânsul/ Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul.* B263, cf. C247,V1, C247,V2, C247,V3. *Când ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul.* C247, cf. E235.

2. Parte din apa (1) unei mări. *Și se cufundă-n mare/ Iar apa unde a căzut/ În valuri se rotește.* A53. *Iar apa-n care a căzut/ În valuri se rotește.* B57. *Și apa, unde-a fost căzut/ În cercuri se rotește.* C61. *Iar apa, unde-a fost căzut/ În cercuri se rotește.* C61,V1. *Și apa unde-au fost căzut/ În cercuri se rotește.* E57. ♦ (La pl.) Undele unei mări, valuri. *M-am coborât din cer senin/ Și m-am născut din ape.* B80, cf. B80,V1. *M-am coborât din cer senin/ Și-am răsărit din ape.* B80,V2. *M-am coborât cu-al meu senin/ Și m-am născut din ape.* C84. *Am coborât cu-al meu senin/ Și m-am născut din ape.* E80.

APĂREA vb. A se arăta în fața cuiva. *Din nou apar la glasul tău/ Ca să mă vezi ș-acuma.* A129,V1. (Cu complementul în dativ) *Și cât de viu s-aprinde el/ În fiecare sară/ Spre umbra negrului castel/ Când ea o să-i apară.* C28, cf. E28. ♦ A lua naștere, a se ivi în lume. *Din chaos Doamne-am apărut/ Ca să mă-ntorc în chaos.* B325, cf. B325,V1. *Din chaos Doamne-am apărut/ Și sete mi-e de chaos.* B325,V2, cf. B325,V3. *Din chaos Doamne-am apărut/ Și m-aș întoarce-n chaos.* C309, cf. D293, E293. *Din chaos toate au apărut/ Și se întorc în chaos.* A1_{IV}.

APOI av. După aceea, pe urmă. *Apoi vorbea cu el în somn.* C49,V2. *Și lăudat apoi să fii/ De-ntunecimea-ntreagă.* C299,V1.

APRİNDE vb. 1. Refl. (Despre aștri) A începe să lumineze sau să fie luminat; p. ext. a lua naștere. *Ici se aprinde-o stea în drum/ Colo se stinge-un soare.* B289. *Ici se aprinde-o lună-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B289,V2, cf. C277a. *Ici se aprinde-un soare-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B289,V4. *Ici se aprinde-n soare-n drum/ Colo se*

stinge-un soare. B291,V1, cf. B291,V3. *Ici se aprinde[-un] soare-n drum*. C277a,V1. *Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare*. E316, cf. C336. ♦ Refl. (Despre Luceafăr) A se ivi luminos pe cer; a străluci. *O cât de viu s-aprinde el/ În orișicare sară*. B27. *Și cât de viu s-aprinde el/ În orișicare sară*. C25, cf. E25. (Sugerează și faptul de a fi cuprins de pasiune) *El o aude tremurând/ S-aprinde tot mai tare*. C58,V1. *El asculta tremurător/ Se aprindea mai tare*. E54, cf. C58.

2. Tr. A lumina cu putere, încât pare că dă foc (la ceva). *Din vânt, din foc, văzduh, văpăi/ Ființa și-o culege/ [...] Aprinde lumea-ntreagă*. A120,V1.

3. Refl. A se înroși; (fig.) a lua foc, a deveni incandescent. *Deodată nourii s-aprind/ Și ard cu pară mare*. A115. *Deodată nourii s-aprind/ Și arde cer și mare*. B123.

4. Tr. Fig. A face să fie cuprins de pasiune, de dragoste. *El o urmează adânc în vis/ Ca sufletu-i s-aprindă*. C48,V1. *El o urmează chiar în vis/ Ca sufletu-i s-aprindă*. C48,V3. ♦ A înflăcăra; a mistui. *Sbura un fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri/ Cu vâi de chaos dedesupt*. B282,V1. *Părea un fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri/ Privind seninuri dedesupt*. B282,V5.

APROAPE av. (În loc. av.) *De aproape* = din apropiere. *Ca în cămara ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin*. B78. *Să te privesc de-aproape/ M-am coborât cu-al meu senin*. C82. *Și ca în casa ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin*. B78,V1. *Ca în cămara ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ Am coborât cu-al meu senin*. E78.

APUCA vb. Tr. 1. A prinde, a lua cu mâna. *Din calea vremilor s-apuc/ Coroane de lumine*. A135, cf. B147.

2. Fig. (Subiectul indică un sentiment, o stare emotivă) A cuprinde. *Și dorul stelei cei de sus/ De inimă-o apucă*. B116. *Din dorul stelei cei de sus/ De suflet o apucă*. A108. *Și dor de-al valurilor Domn/ De inimă-o apucă*. C112. *Și dor de-al valurilor domn/ De inimă-o apucă*. E104. *Și lui tot sufletul mi-l plec/ Și mă apucă plânsul*. C246,V2. *Atuncea genele îmi plec/ De mă apucă plânsul*. C246,V3.

APUNE vb. In. (Despre aștri) A dispărea dincolo de orizont; a asfinți. *Și soarele din vârf de lunci/ Apune-n unda spumii*. A30³,V1. *Și orișicând o să-l întreb/ Răsărit ori apună [soarele]/ E orice timp îndeosebi/ Și toate împreună*. A38³. ♦ (Cu referire la perceperea lui Hyperion ca astru din perspectivă pământească) *Căci tu Hyperion rămâi/ Și nu mai poți apune*. D322,V4. *Când tu Hyperion rămâi/ De nu mai poți apune*. D322. *Căci tu Hyperion rămâi/ Oriunde ai apune*. C350, cf. D322,V3. *Căci tu în raza mea rămâi/ Oriunde ai apune*. D322,V1. *Iar tu, Hyperion rămâi/ Oriunde ai apune*. E322. ♦ (În forma negativă a participiului, se face distincția între aștri și Hyperion, din perspectiva demiurgică) *Cum ai putea să fii supus/ Să ispășești o vină/ Nerăsărit și neapus/ Lumină din lumină!* D319,V9. *Nerăsărit și neapus/ Făr' de trecut și vină*. D319,V1. *Când neapus ai răsărit*. D319,V17. *Nerăsărit și neapus/ Lumină din lumină*. D319,V5. ♦ Fig. A dispărea. *Căci tu Hyperion rămâi/ Cum ochiul meu n-apune*. D322,V2.

APUS s.n. 1. Asfințit al unui astru; (fig.; cu referire la Hyperion) dispariție pentru totdeauna. *Făr' de apus ai răsărit/ Lumină din lumină*. D319,V10.

2. (Ca timp al zilei) Asfințit. *Și în apus în depărtări/ Privea cum vântul duce/ Corăbii negre*. B13.

ARĂȚA vb. 1. Tr. A expune privirilor cuiva, a face pe cineva să vadă (ceva). *Vrei să vezi lumea ca-n Olimp/ Cum eu ți-am arătat-o.* A6*8.

2. Tr. A face pe cineva să afle. *Voi să-ți arăt asemenea/ Cât te iubesc de tare.* A163, cf. B175. *Iar dacă vrei ca să-ți arăt/ Credința-ntr-o femeie/ Repezi o clipă îndărăt/ Și vezi iubirea ce e?* B405. *Și pentru ce? Vrei să-ți arăt/ Iubirea de femeie.* C365,V1. *Și pentru cine? Să-ți arăt/ Ce este o femeie.* C365,V2. *Și dacă vrei ca să-ți arăt/ Pentru ce cei peire.* C365. *Și pentru ce – vrei să-ți arăt/ Să mori? și pentru cine.* C365,V3. ♦ A indica. *Îți dau oștiri și gloate/ Îți dau orice vrei să-mi arăți.* A19*8. *Ți-oi da oștiri și gloate/ [Î]ți dau oricât vrei să arăți.* A19*8,V1. ♦ A face să cunoască, să înțeleagă; a explica. *Dacă nu știi, ți-aș arăta/ Din bob în bob amorul.* E201. *Vrei să-ți arăt cum m-am deprins/ La pui a-ntinde lațul.* C213,V4.

3. Tr. A manifesta, a da dovadă de... *Vrei poate-n faptă să arăți/ Dreptate și tărie.* C357, cf. D329, E329. *Și dacă vrei [ca] să arăți/ Mărire și tărie.* A13*8. *Iar de-ai voi ca să arăți/ Dreptate și tărie.* B397. *Sau dacă-ai vrea ca să arăți/ Dreptate și tărie.* C357,V1. *Vrei poate-n lume să arăți.* C357,V2. (Complementul indică o stare emoțională) *Te-nvăț ce e amorul/ Însă mânia să n-arăți/ Ci stai cu binișorul.* C211,V10. *Însă mânia să n-arăți.* C211, cf. C211,V8. *Dacă mânia n-ai s-arăți/ Ți-o spun cu binișorul.* C211,V2, cf. C211,V3. *Mânia tu să nu-mi arăți.* C211,V1. *Numai mânia să n-arăți/ Ci stai cu binișorul.* C211,V6. *Dar mânia să n-arăți.* C211,V7, cf. C211,V9.

4. Refl. A apărea, a se ivi. *O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un înger se arată.* E90, cf. A86, C94. *O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un demon se arată.* E142, cf. A142, B154, C150. *O ești frumos cum numa-n vis/ Un geniu se arată.* B94. *Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară.* A24, cf. B26, C28,V1. *Coroana-i arde pare/ Și se arată-n adevăr/ Scăldat în foc de soare.* B131. *Iar când femeile se duc/ Din nou s-arată îngeri.* A8*9,V1. *Căci când femeile s-au dus/ Din nou s-arată îngeri.* A8*9, cf. A8*9,V2. *S-arată iarăși îngeri.* A8*9,V4. ♦ A da impresia că este într-un anumit fel, a părea. *Dar bună numai să te-arăți/ Să stai cu binișorul.* B223. *Zadarnic lumea de păreri/ S-arată trecătoare.* A10,V1.

ARDE vb. 1. In. (Despre aștri) A sclipi, a străluci. *Luceafărul străluce// [...] Și ce ferice arde el/ În orișicare seară.* A21. *Luceafărul-arde asupra ei/ Cu razele-i senine.* A103. *Luceafărul-arde asupra ei.* A103,V1.

2. In. Fig. A străluci ca focul, a da impresia unei arderi. *Pe negre vițele-i de păr/ Coroana-i arde pare.* E118. *Coroana-i arde pare.* B130, cf. C126. ♦ (Despre elemente ale naturii) A avea o lumină, o strălucire puternică, asemănătoare cu cea a focului. *Deodată nourii s-aprind/ Și ard cu pară mare.* A116. *Deodată nourii s-aprind/ Și arde cer și mare.* B124. ♦ A avea o culoare intensă, care iese în evidență. *Giulgiu negru arde strălucit.* C129,V1.

3. In. (Despre ochi) A străluci (trădând dorință, pasiune) *Copil din flori și de pripas/ Cărui[-]i ard ochii/ Cu obrăjei ca doi bujori.* B200. ♦ (În contexte care sugerează o strălucire neobișnuit de puternică, nepământească) *Și ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric.* A125. (În comparații) *Și ochii ard în adevăr/ Ca focul [...].* A123. *Iar ochii ard întunecați/ [...] Ca două patimi fără saț.* B137.

4. Tr. A vătăma prin ardere. (În imprecății care exprimă simpatie) *Dar ce frumoasă se făcu/ Frumoasă arz-o focul.* B206. *Dar ce frumoasă se făcu/ Și mândră, arz-o focul.* E186, cf. C194.

5. Tr. Fig. A produce senzația unei dureri intense, de nesuportat, ca o arsură. *Și ochii mari și grei mă dor/ Privirea ta mă arde.* B160, cf. E148, A148. *Și ochii grei și mari mă dor/ Privirea ta mă arde.* C156.

ARGINTIU, -IE aj. Ca de argint (prin culoare). *Miroase florile-argintii/ Se scutură o ploaie.* B433. *Și toate florile argintii.* B433,V1. *Miroase florile-argintii/ Și cad, o dulce ploaie.* E369, cf. C397.

ARIPĂ s.f. (În imaginea Luceafărului care străbate cosmosul în zbor) *Pornind luceafărul sbura/ Tinzând a lui aripe/ Și căi de mii de ani trecea.* C270,V1. *Sburând luceafărul trecea/ Purtat de-a lui aripe/ Și căi de mii de ani trecea.* B278. *Porni luceafărul. Sbura/ Purtat de-a lui aripe.* C270,V2. *Porni luceafărul. Creșteau/ În cer a lui aripe/ Și căi de mii de ani treceau.* C270, cf. E258. *Porni luceafărul. Creșteau/ În sbor a lui aripe/ Și căi de mii de ani treceau.* C270,V4. *Porni luceafărul. Creșteau/ De sbor a lui aripe.* C270,V5. *Porni luceafărul. Sbura/ Plutind pe-a lui aripe.* C270,V3. *Sbura luceafărul-n dureri/ Purtat de-a lui aripă.* B278,V1. *Sbura luceafărul pe cer/ Purtat de-a lui aripă.* B278,V4. *Sbura ca ziua cea de ieri/ Purtat de-a lui aripă.* B278,V2. *Pe drumul timpului de ieri/ Sbura cu-a lui aripă.* B278,V3. *Și-ntinde aripa-n deșert/ Și aripa-i se bate.* B185, 186. *Fiori de moarte-l străbat/ Și aripele-și strânge.* B306. *Fiori de moarte-l pătrund/ Și aripele-și strânge.* B306,V2. *Fiori de stingere-l pătrund/ Și aripele-și strânge/ Voința doar 'l ține viu.* B306,V1. *Fiori-l trec și frig îi e - / Aripele își strânge.* C294.

Acc. și: (adesea) *aripă*.

ARUNCA vb. 1. Refl. A se azvârli, a sări. *Se aprindea mai tare/ Și s-arunca fulgerător/ Se cufunda în mare.* E55. *Se arunca fulgerător/ De se cufundă-n mare.* C59. *Și tremură mai tare/ Și se aruncă luminând/ Și se cufundă-n mare.* A51.

2. Tr. A azvârli. (Refl. pas.) *Se nasc ca spuma ce de vânt/ S-au aruncat la maluri.* D310.

ASĂMĂNA vb. v. **asemăna**.

ASCULTA vb. 1. Tr. (Complementul indică persoana care vorbește) A da atenție spuselor cuiva. *El o ascultă licurind/ Și tremură mai tare.* A113, cf. B121. *El o ascultă licurind/ Și tremură-n durere.* C117,V2. *Ea-l asculta pe copilaș/ Uimită și distrasă.* B245, cf. C229, E221. ♦ Absol. (Complementul subînțeles indică spusele cuiva) *El asculta tremurător/ Se aprindea mai tare.* E53, cf. C57.

2. Tr. A urma voința, dorința, sfatul cuiva. (Complementul indică persoana ascultată) *Din sfera mea venii cu greu/ Ca să te-ascult ș-acuma.* E130, cf. C138. *Și toată lumea-n ocean/ S-a-ntrece să te-asculte.* A80. *Și toată lumea-n ocean/ S-o-ntrece să te-asculte.* B92. *Și tot întregul ocean/ Va sta să te asculte.* A80,V1. *Va ști să te asculte.* A80,V2. (Complementul indică vorbele cuiva) *Ș-așfel în toate mângaios/ Tu să-mi ascuți povața.* C222,V1. ♦ In. A face așa cum vrea cineva. *Și toată lumea-n ocean/ De tine o s-asculte.* C92, cf. E88.

ASCUNDE vb. Tr. A face să nu fie găsit. *Și din adâncuri ce-l ascund/ Încât nu știi de unde/ Se naște-un glas adânc, profund.* B329,V1. *Și din adâncuri ce-l ascund/ Încât nu știi de unde/ Răsună glasul trist, profund.* B329,V4. *Din reci adâncuri ce ascund/ Cuvântul nopții crude.* B329,V2. *Din reci adâncuri ce ascund/ Eternul nopții crude.* B329,V4.

ASEMĂNA vb. 1. Tr. A asemui, a compara. *Oricum vei vrea să le socoți/ Oricum să le asameni.* A22*₃. *De ce ca zeii să-i socoți/ Cu zeii să-i asameni.* A22*₃,V1. *Dar orișicum să te socoți/ Oricum să te asameni.* A22*₃,V2. *Oricât de mare te socoți/ Oricum să te asameni.* A22,V3. (Construit cu un complement în dativ) *Degeaba trist te uiți la el/ Și îl asameni spumii.* A34*₃,V2.

2. Refl. A fi la fel cu..., a semăna. *Tu vrei un om să te socoți/ Cu el să te asameni – / Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni.* B342. *Tu vrei un om să te socoți/ Cu ei să te asameni.* B342,V2, cf. C322, E302. *Cu el să te asameni.* C322,V1. *Și cei ca om să te socot/ Cu morții să te-asameni.* B342,V1. *Cum vrei tu om să te socoți/ Cu ei să te asameni.* D302. *Cum vrei un om să te socoți/ Cu ei să te asameni.* D302,V1, cf. D302,V3.

Var.: *asămăna*.

ASEMENE aj. v. **asemenea**.

ASEMENE aj. inv., av. 1. Aj. (Termenul cu care se face comparația este în dativ) Care este la fel cu... *E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe.* C291, cf. C291,V5. *E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe.* E279. ♦ De acest fel. *Cu asemeni semne și minuni/ Ființa-mi nu se leagă.* C319,V1.

2. Av. În același fel. *Și ea asemenea ținea/ În palme-ale ei tâmple/ Și la luceafăr se uita.* A17. *Și ea asemenea pe mâni/ Își razim-a ei tâmple.* B21. *Să vezi în cer asemenea/ Să vezi vecia cum îi.* A137. *Voi să-ți arăt asemenea/ Cât te iubesc de tare.* A163, cf. B175. *Dar voi să știi asemenea/ Cât te iubesc de tare.* C171, cf. E163.

Var.: *asemene, asemeni*.

ASEMENI aj. v. **asemenea**.

ASFINȚI vb. In. (Despre aștri) A apune. *Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe alt pământ a răsărit.* A29*₃. *Și când vezi soarele-asfințit.* A29*₃,V2. (Cu referire la natura lui Hyperion, diferită de cea astrală; în forma negativă a participiului) *Neasfințit, nerăsărit.* D319,V11.

ASFINȚIRE s.f. Apusul unui astru, (În context, cu referire la veșnicia lui Hyperion, la natura lui lipsită de sfârșit) *Fără-de-asfințire răsărit/ Lumină din lumină.* D319,V12.

ASFINȚIT s.n. Moment al zilei când apune soarele. *Căci este sară-n asfințit.* B413, cf. C373. *Căci este sara-n asfințit/ Și noaptea o să-nceapă.* E345.

ASTĂZI av. Azi. *Tot ce a fost și ce va fi/ E astăzi împreună.* A10*₆,V1.

ASTFEL av. În acest mod. *Astfel adoarme c-un surâs.* A33. *Ea-l vede azi, ea-l vede mâni / S-astfel dorința-i gata.* B18. *Astfel și pasere și ram/ Și soarele și luna/ Se nas[c] și mor în sfântul Brahm.* A17*₆,V2. *Astfel și pasere și neam.* A17*₆,V3. *S-astfel asupra [mea] rămâi/ Durerea de mi-o curmă.* B429. *Și dulce este și nespun/ Astfel ca să rămâie.*

B234. *Ș-așfel în toate mângâios/ Tu să-mi ascuți povața. C221,V1. Odor! Rămâi astfel la piept. C233. Te rog rămâi astfel la piept / Numai o clipă încă. C233,V2. Va rămânea departe/ Astfel a mele zile sunt/ Pustii ca niște stepe. C257,V2. Astfel steteau înamorați. C393,V1, cf. C393,V2. ♦ (Cu nuanță consecutivă) Îl vede azi, 'l vede mâni/ Astfel dorința-i gata. C18, cf. E18. Ea-l vede azi, 'l vede mâni/ Ș-așfel dorința-i gata/ El o privea de săptămâni. C18,V1.*

Acc. și: *astfel*.

ASUPRIRE s.f. Oprimare. *Ei doar au goană de noroc/ Și asupriri de soarte... / Noi nu cunoaștem timp și loc. C330,V4.*

AȘA av. 1. Astfel. (Urmă de corelativul „precum”) *Dar nici așa precum l-am pus/ Odorul nu-mi rămâie. C217,V7. Dar nici așa precum te-am pus/ Nu-mi sta ca o momâie. C217,V6. Dar nici așa precum te-am [pus]/ Nu fi ca o momâie. C217,V4.*

2. Atât de... *Se naște-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude. B331,V2. Răsună-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude. B331,V4.*

AȘEZA vb. 1. Refl. A ocupa un loc. *Și se așază iar pe cer/ Lucind singurătății. A7*10. Adesea în fereastă/ S-așază fata într-un colț/ Și sara o adastă. B11. S-așază fata într-un colț/ Și seara o adastă. C11,V1. S-așază tainic într-un colț/ Și sara o adastă. B11,V1.*

2. Tr. A pune. *Când la mijloc brațul așez/ Să mă cuprinzi cu brațul. C215,V2.*

AȘTEPTA vb. Tr. A adăsta. (Folosit și absol.) *Și la fereastă într-un colț/ Luceafărul așteaptă. C12,V2. Luceafărul așteaptă. C12. Lângă fereastră, unde-n colț/ Luceafărul așteaptă. E12. ♦ A i se pregăti cuiva (ceva). Întoarce-te, te-ndreaptă/ Spre acel pământ rătăcitor/ Și vezi ce te așteaptă. E340.*

AȘTERNE vb. Tr. A împrăști pe o suprafață, pe cuprinsul pământului. *Dar piară oamenii de tot/ S-ar naște iarăși oameni/ Eu-i aștern și adun. B341a,V1.*

ATÂRNA vb. 1. In. A fi suspendat în spațiu. *Hyperion care-n genuni/ Atârni c-o lume-n tine/ Tu nu îmi cei numai minuni. B334,V4. Atârni c-o lume-ntreagă. B334,V5. Hyperion ce în genuni/ Atârni c-o lume-ntreagă. C318,V1. Hyperion ce în genuni/ Atârni cu-ntreaga lume/ Nu cere semne și minuni. C318,V2.*

2. Tr. (Fig.) A face să depindă; a agăța. *E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și iubire. A17*4,V2. E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și durere. A17*4,V3. Speranță și părere/ C-atârni de lungi păreri de rău. A19*4,V4. (Construit cu dativul) Ei își atârnă micul eu/ De-a vieții lor durere. B349, cf. B349,V1. Tu îți atârni de micul eu/ Speranță și durere. A17*4. ♦ Refl. Te-atârni de lungi păreri de rău/ De omul care piere. A19*4,V3.*

ATÂT, -A av., aj. nehot. 1. Av. (Urmă de prep. „de”) *Așa de... Atât de-adânc atât de trist/ Neatins de o scânteie. B301a. Fiori-l trec atât de cruzi/ Și noaptea se-nfurtună. B329. Fiorii-l trec atât de cruzi. C313,V2.*

2. Aj. nehot. (Precedat de „tot”) *Care este în același număr. Și căi de mii de ani treceau/ În tot atâtea clipe. C272, cf. C272,V2, C272,V4, C272,V5, E260. Și căi de mii de ani trecea/ În tot atâtea clipe. B280, cf. C272,V1, C272,V3.*

ATÎNGE vb. Tr. A-și trece ușor mâna (pe suprafață). *I-atinge mâinile pe piept/ I-nchide geana dulce.* C35, cf. E35. *I-atinge mân[a] de pe piept.* C35, V1. *I-atinge mâna de pe sân/ I-nchide ochiul dulce.* A31. *I-atinge mâinile pe sân.* B35. ♦ A ajunge la...; a veni în contact cu... (În forma negativă a participiului) *Atât de-adânc atât de trist/ Neatins de o scânteie.* B302a.

ATOM s.m. Corpuscul de materie. (Antiteza cu „lumea” sugerează universalitatea principiului enunțat) *O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul.* A61v.

ATUNCEA av. v. **atunci.**

ATUNCI av. 1. (Temporal) În acel moment. *Atuncea chipu-i tremură/ De-o stranie durere.* B105. *Atuncea vine Cătălin/ Băiat, copil de casă.* B193. *Iar el o strânge-atunci la piept.* B249, cf. C233, V1. *Atuncea genele îmi plec/ De mă apucă plânsul.* C245, V3. *Și ochiu-mi pân-atuncea sec/ Deodată-l împle plânsul.* B261. (În corelație cu „când”) *Tu poți muri numai atunci/ Când pierzi credința-n mine.* A3*7. *Ș-atunci când ea se-ntinde drept/ În patu-i să se culce.* C33, V1. *Atunci când el [...]/ Cu ea va sta de ceartă.* A33*4. ♦ Loc. av. *Tot atunci = în același timp. Dar el răsare tot atunci/ În altă parte-a lumii.* A31*3, V1.

2. (Concesiv) În acest caz. (Cu rol de conjuncție) *Dar dacă vrei cu inima/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori în lumea mea/ Fii muritor ca mine.* A159. *Dar dacă vrei din inimă/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori și ține-mă/ Fii muritor ca mine.* B171. *Și dacă vrei din inimă/ [...]/ Atuncea vino-n lumea mea.* A159, V1.

Var.: *atuncea.*

AU av. (Interogativ) Oare. *Și dacă tu n-ai înțeles/ Au cine să-nțeleagă [?]* A8*7. *Au [s-ar putea] să fii supus/ La viață și la vină [?]* D317, V6. ♦ (Pus înaintea propoziției interogative indirecte, scoate în evidență întrebarea; întărit prin „oare”, care e pus la sfârșitul aceleiași propoziții) *Au nu-nțelegi tu oare/ Cum că eu sunt nemuritor.* A150, cf. C158, E150. *Au nu-nțelegi tu oare/ Că eu sunt un nemuritor.* B162. ♦ (Exprimă faptul că vorbitorul, punând retoric întrebarea, știe că are dreptate; în propoziții negative) *Pentru că tu ești trecător/ Sunt toate trecătoare? Au nu sunt toate-nvelitori/ Ființei ce nu moare?* A3*6. *Pentru că ei sunt trecători/ Sunt toate trecătoare – /Au nu sunt toate-nvelitori/ Ființei ce nu moare?* B363.

AUR s.n. Metal prețios galben strălucitor. (În loc. aj.) *De aur = auriu. Părea un tânăr voievod/ Cu păr de aur moale.* C70, cf. E66.

AUZ s.n. (În construcția) *A i se naște* (sau *a-i izvorî*) în *auz* = a începe să perceapă niște sunete. *Și i se naște în auz/ Un glas ce-abia s-aude.* C315. *Și-i isvorăște în auz/ Un glas adânc ce sună.* B331. *Și isvorându-i în auz/ Un glas adânc s-aude.* C315, V1.

AUZI vb. Tr. A percepe cu auzul. (Complementul indică sunetele sau vocea) *Din înălțimi de empireu/ Ți-am auzit chemarea.* B74, cf. B74, V1. *Ș-auzi din gura lui de spus/ Renasc aceleași plângeri.* A5*9, V2, cf. A5*9, V4. ♦ Refl. pas. *Se naște-un glas adânc profund/ Încât abia se-aude.* B332, V1. *Se naște-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude.* B332, V2. *Răsună glasul trist profund/ Încât abia s-aude.* B332, V3. *Răsună-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude.* B332, V4. *Un glas ce-abia s-aude.* C316. Un

glas adânc s-aude. C316,V1. ♦ (Complementul indică persoana a cărei vorbire este percepută) El o aude-n cerul sfânt/ Și tremură mai tare. A49, cf. B53. El o aude tremurând/ S-aprinde tot mai tare. C57,V1. Cum el din cer o auzi/ Se stinge cu durere. C117. Și el din cer o auzi/ Se stinse cu durere. C117,V1. Cum [el] din-nalt o auzi/ Se stinse cu durere. C117,V3. Cum el din cer o auzi/ Se stinse cu durere. E109.

AVEA vb. Tr. I. (Verb predicativ) 1. A deține ca atribut. *Natura n-are ieri și azi/ Și lumea n-are goluri. A13,14⁴,V1. Natura n-are mâni și azi. A13⁴,V2. Ea n-are pierderi ori folos/ Ea n-are plin și goluri. A13, 14⁴. Ea n-are pierderi, nici folos. A13⁴,V3, cf. A5⁵. Noi n-avem pierderi și folos/ Și nu cunoaștem goluri. B353, cf. B353,V1, B353, B353,V1. Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte. A3⁵. Natura n-are timp și loc. A3⁵,V2. Dar Brahma n-are timp și loc. A3⁵,V1. Noi nu avem nici timp, nici loc/ Și nu cunoaștem moarte. E311, cf. B347, C331, D315, C331. ♦ (În construcția poetică) A nu avea moarte în sine (sau în el) = a nu purta în sine posibilitatea de a muri. *Cine nu are moarte-n el/ Acela nu mai moare. D299. Cine nu are moartea-n el/ Acela nici nu moare. D299,V8. Cine nu are moarte-n el/ Acela nici nu moare. D299,V9. (Ca atribut al lui Hyperion) Tu care-n tine moarte n-ai/ Cum cei ce nu se poate. D299,V7.**

2. A-i reveni (ceva) prin destin. *Tu doar ai goană de noroc/ Și urmări de soarte. A1⁵. Tu doar ai goană de noroc/ Și întristări de soarte. A1⁵,V2. Ei doar au ceruri de noroc/ Și prigoniri de soarte. B345,V1. Ei doar au goană de noroc. B345,V2. Ei doar au steaua cu noroc/ Și prigoniri de soarte. C329. Ei doar au stele cu noroc. C329,V1. Ei au restriște sau noroc/ Au dragoste și soarte. C329, 330,V2. Ei au restriște și noroc. C329,V3. Ei doar au goană de noroc/ Și asupriri de soarte. C329,V4. Aceste doară au noroc/ Au prigoniri și soarte. D313, 314,V1. Și câte trec au un noroc/ Și cât[e] mor au soarte. D313, 314,V3. Au vârsta lor și soarte. D314,V2. Ei doar' au stele cu noroc/ Și prigoniri de soarte. E309. ♦ Expr. A avea parte (de...) v. parte.*

3. A deține, a poseda; a-i fi ceva la dispoziție; a găsi. *Unde vecia n-are loc/ Să se învâрте sferic. B293a,V1. Unde vecia n-are loc/ Să se-nvâртеască sferic. B293a,V2. Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n cursu-i sferic. B293a,V3. Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n lume sferic. B293a,V4. Și unde vremea n-are loc/ Și nu se poate naște. B299,V1, cf. B299,V3. ♦ (În construcția poetică) A nu avea chip și nume v. chip.*

4. A se bucura de ceva. *Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată. C419,V1, cf. C419,V2.*

5. A fi plasat într-un fel, într-un loc, într-un mediu. *Având seninul dedesupt/ Deasupra lui seninul. B283. Având seninul dedesupt/ Deasupra nor și ceața. C275,V1.*

6. (În loc. vb. și expr.) A avea preț = a prețui, a valora. *Vecia n-are n[ici un preț]/ Pe-o pământescă soarte. B313,V2. A avea milă v. milă. A avea (pe cineva) cu drag v. drag. A avea (pe cineva) iubit v. iubit.*

II. (Verb auxiliar; v. verbele la perfectul compus, la modul condițional-optativ și la formele populare de viitor).

AZI av. 1. Av. Astăzi. *Luceafărul străluce/ Ea-l vede azi, ea-l vede mâni/ Ș-asfel dorința-i gata. B17. Îl vede azi, îl vede mâni/ Astfel dorința-i gata. E17. Îl vede azi, 'l vede mâni/ Astfel dorința-i gata. C17. Ea-l vede azi, 'l vede mâni/ Ș-asfel dorința-i gata. C17,V1. O vede azi, o vede mâni/ [...] O vede luni și săptămâni. A13. O vede azi, o vede mâni. B17,V1. Și lumea n-are goluri/ Căci stoluri cari zboară azi/ Se-ntorc la anul stoluri. A15,V1.*

2. (Substantivat) Ziua de astăzi. *Din sânul zilei cei de ieri/ Se naște azi și moare.* B374. *Din sânul vecinului ieri/ Trăiește azi ce moare.* C334. *Se naște azi și moare.* C334,V1. *Din sânul vecinului ieri/ Trăiește azi ce moare/ Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare.* E314. ♦ *Prezent. Natura n-are ieri și azi/ Și lumea n-are goluri.* A13,V1. *Natura n-are mâni și azi.* A13,V2.

AZVÂRLI vb. 1. Refl. A se arunca, a se repezi. *El o aude-n cerul sfânt/ Și tremură mai tare/ Și se azvârle fulgerând/ Și se cufundă-n mare.* B55. *S-aprinde tot mai tare/ Și se asvârle fulgerând.* C59,V1.

2. Tr. (Despre îmbrăcăminte) Pus la repezeală (cu neglijență) pe corp. *Un giulgiu albastru azvârlit/ Pe umerele goale.* A63.

ĂST, ASTĂ aj. dem. Acesta. *Și-n clipa asta tu să vezi/ Ce face dânsa oare.* A3*10. *În vremea asta Cătălin/ Viclean copil de casă/ [...] //Se furișează pânditor/ Privind la Cătălina.* E173, cf. C181.

- B -

BASM s.n. 1. Poveste fantastică. *Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții.* A22*4, cf. A22,V3. ♦ Fig. *Și basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste.* A11*6. *Iar basmul trist al stingerii.* B367.

BATE vb. 1. In. (Despre aștri) A atinge cu razele. *Căci o urmărește în vis/ Și-i bate în oglindă.* A36,V1.

2. Refl. (Despre aripi) A face o mișcare regulată. *Și-ntinde aripa-n deșert/ Și aripa-i se bate.* B186. ♦ In. (Despre ochi) A palpita. *Pe trupu-i se revarsă/ Pe ochii mari bătând închiși/ Pe fața ei întoarsă.* C39, cf. E39.

3. Tr. A ajunge pe cineva o pedeapsă. (În imprecății care exprimă simpatie) *Cu obrăjei ca doi bujori/ De rumeni, bată-i vina.* E182, cf. B202, C190. *Și rumeni bată-i vina.* B202,V1. *Frumoasă bat-o vina/ Ce doamnă [mândră] mai era.* B202,V2. *Frumoasă bat-o focul.* B206,V2.

BĂIAT s. m. Fecior. *Atuncea vine Cătălin/ Băiat, copil de casă.* B194. ♦ *Băiat din flori v. floare.*

BĂLAI, -E aj. (Despre păr) Blond. *O, vino-n părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* C145. *O vin', în părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* E137. *O vino-n părul tău bălai/ Să pun cununi de stele.* C145,V2, cf. C145,V3. *Să stea în părul tău bălai/ Cununele de stele.* C147,V1. *Miroase florile-argintii/ Se scutură o ploaie/ Pe capetele-a doi copii/ Cu plete lungi bălaie.* B436. *Miroase florile-argintii/ Și cad, o dulce ploaie/ Pe creștetele-a doi copii/ Cu plete lungi, bălaie.* E372, cf. C400.

BINE av., s.n. I. Av. În mod avantajos; cu ușurință. (Precedat de „prea”) *Dar poți prea bine a spori/ Cu unul [...].* A13*6,V1.

II. S.n. 1. Ceea ce este prielnic cuiva. *Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată. C419,V1, cf. C419,V2. ♦ Părere de bine v. părere. ♦ Blândețe, îngăduință. Dar de nu [știi] să te învâți/ Cu binele, cu zorul. C210,V3.*

2. (În loc. av.) *Mai bine = în loc de... (În sfaturi date cuiva) Să râzi mai bine și să-mi dai/ O gură, numai una. C203, cf. E195.*

BINIȘOR s.n. Diminutiv al lui *bine*. ♦ Loc. av. *Cu binișorul = cu blândețe, cu răbdare. Dacă mânie n-ai s-arăți/ Ți-o spun cu binișorul. C212,V2, cf. C212,V3. (În legătură cu verbul „a sta”) Dar bună numai să te-arăți/ Să stai cu binișorul. B224. Însă mânie să n-arăți/ Să stai cu binișorul. C212. Mânie tu să nu-mi arăți/ Ci stai cu binișorul. C212,V1. Numai mânie să n-arăți/ Ci stai cu binișorul. C212,V6. Dară mânie să n-arăți/ Ci stai cu binișorul. C212,V7, cf. C212,V9. Însă mânie să n-arăți/ Ci stai cu binișorul. C212,V8, cf. C212,V10. Ci numai nu te mânia/ Ci stai cu binișorul. E204.*

BIRUI vb. Tr. A învinge. *Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții/ Când viața biruie pe morți/ Și moartea-i muma vieții. A23*4.*

BLÂND, -Ă aj. Bun, blajin. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază. A45, cf. B49, B441. Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecă pe-o rază. A109, cf. B117. Cobori în jos, luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază. C53, cf. C113, C405, E49, E105, E377. (Într-o comparație) Tu ești ca îngerii de blând/ Cu chipul peste fire. A91.*

BLESTEMA vb. Tr. A cârți împotriva...; a huli. *Oricât te-ai plânge de cu foc/ Ș-ai blestema pe soarte/ Dar Brahma n-are timp și loc. A2*5,V1.*

BLOND, -Ă aj. (Despre păr) Galben, bălai. *Și unduios și înflorit/ E părul blond și moale. A62. Frumos ca și un voievod/ Cu părul blond și moale. B66.*

BOB s.n. Grăunte. (În loc. av.) *Din bob în bob = amănunțit. Dacă nu știi să te învâți/ Din bob în bob, amorul. C210. Dacă nu știi, ți-aș arăta/ Din bob în bob amorul. E202.*

BOLTĂ s.f. Arcadă (la o încăpere). *În umbra falnicelor bolți/ Adesea în fereastă/ S-așază fata într-un colț. B9. În umbra falnicelor bolți. B9,V1, cf. C9,V1. Din umbra falnicelor bolți/ Ea pasul și-l îndreaptă. C9, cf. E9. Din umbra falnicelor bolți/ Ea seara se îndreaptă. C9,V2. ♦ Încăpere cu tavanul arcuit. Și în palat cu raze reci/ Prin bolțile deșarte. C254,V2.*

BRAHM n. pr. v. **Brahma**.

BRAHMA n. pr. (În mitologia vedică) Zeu suprem considerat creatorul universului, reprezentând absolutul și esența lumii. *Astfel și pasăre și ram/ Și soarele și luna/ Se nas[c] și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una. A19*6,V2. Și soarele și luna/ Se nasc și mor în unu Brahm. A19*6,V3. Că mii de oameni, neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una. A19*6. Și mii de oameni, neam de neam/ Cu soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm. A19*6,V4. Și ce vom fi și ce eram/ Suntem întotdeauna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una. A19*6,V1. (Contextul prezintă principalele attribute ale principiului creator, anume atemporalitatea, aspațialitatea și noncauzalitatea). Oricât te-ai plânge de cu foc/ Ș-ai blestema pe soarte/ Dar Brahma n-are timp și loc/ [Și nu cunoaște moarte A*5].*

A3*5,V1. (Brahma este asociat cu noaptea, păstrându-se, probabil, și o reminiscență dintr-un mit vedic despre maica divină, iar din disputa lor ia naștere tot ce există) *Că nu e moarte nici păcat/ Cât e lumirea spumii/ Că Brahma nu s-a împăcat/ Cu noaptea, muma lumii.* A31*4.

BRAȚ s.n. Mână. *Din negru giulgiu se desfășor/ Marmoreele brață.* E122. *În negru giulgiu se desfășor/ Marmoreele brațe.* C130. *Un giulgiu negru strălucit/ Pe marmure de brațe.* B134. *Când cu un braț te prind ușor/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215, 216, V7. *Când cu un braț te-mbrătoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215, 216, V9. *Când eu acum te-mbrătoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C216,V8. *Când brațul meu te ține strâns/ De gât te ții cu brațul.* A3, 4*1. *Când brațul pun pe-al tău mijloc/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215, 216, V1. *Când brațul meu te ține strâns/ Să mă cuprinzi cu brațul.* B227, 228, cf. C215, 216, V3, C215, 216,V3, C215, 216, V4. *Când la mijloc brațul așez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215, 216, V2. *Când ți-oi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215, 216, cf. E207, 208. *De-ți voi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215, 216, V10. *Abia un braț pe gât i-a pus.* C395, cf. C395,V4, E367. *Abia și-ntinse el un braț/ Și ea l-a prins cu brațul.* C395, 396, V2. *Abia și-ntinde el un braț/ Și ea l-a prins cu brațul.* C395, 396, V3. *Tu gâtul prinzi cu brațul.* A4*1,V1. *Să mă cuprinzi cu brațul.* C216,V6. ✧ Loc. av. *În brațe* (sau *în braț*) = cu brațele (sau cu brațul) în jurul corpului cuiva, îmbrățișat ca semn de dragoste. *Și ea l-a prins în brațe.* E368, cf. C396, C396,V4. *În brațul meu te-oi ține strâns.* A3*1,V1. *Când [el] o strânge lin în braț.* C395,V1. *În brațul meu de-o să te strâng.* C215,V6.

BUCATĂ s.f. Parte dintr-un întreg. *Îți rup pământul în bucăți/ Ți-l dau împărăție.* A15*8. *Îți dau pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* B399. *Ți-aș da pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* C359, cf. D331, E331. (În imaginea dispariției și întrupării Luceafărului în adâncul cerului) *Iar locul unde-au fost pierit/ Se-nvârte-n cercuri sferic/ Bucăți de soare, parcă fierb/ În negrul întuneric.* C119,V4.

BUDDHA n. pr. Întemeietorul budismului, cel care a dobândit gradul suprem de perfecțiune. (Menționat între ofertele Demiurgului făcute lui Hyperion) *Și dacă vrei să fii un sfânt/ Să știi ce-i chinul, truda/ Îți dau un petec de pământ/ Ca să te cheme Buddha.* B388. *Îți [dau] un petec de pământ/ Ca [să] te cheme Budda.* A4*8.

Scriș și: *Budda.*

BUJOR s.m. Nume de floare. (Ca termen de comparație pentru culoarea roșie) *Cu obrăjei ca doi bujori/ De rumeni, bată-i vina.* E181, cf. B201, C189.

BUN, -Ă aj. 1. Blând, blajin. *Dar bună numai să te-arăți/ Să stai cu binișorul.* B223.

2. (Despre originea cuiva) Ales, nobil, mare. *A fost ca niciodată/ Din rude bune-mpărătești/ Fecioară prea-curată.* B3.

BUNĂTATE s.f. Blândețe. *Iar el în cearcăn radios/ Lucea cu bunătate.* B446.

- C -

CA av. I. (Stabilește o comparație între lucruri, ființe etc. diferite una de alta; adesea urmat de conj. „și” cu funcție comparativă) 1. (Comparația se stabilește pe baza unei asemănări calitative reale) *Fii muritor ca mine*. A160, cf. B172, C168, C168,V1, E160. *Fii pământean de pe pământ/ Și muritor ca mine*. C168,V2. *Fii și tu mână de pământ/ Și muritor ca mine*. C168,V3. (Asemănarea se bazează pe o acțiune, pe o stare de același fel) *Dar adevărul ca și eu/ Noi nu cunoaștem moarte*. A11⁷,V1. ♦ (Comparația vizează felul unei acțiuni) *Precum. De-ai cere universul tot/ L-aș da ca tot ce-ai cere*. B338. *De-ai cere universul tot/ Ți-l dau ca tot ce-ai cere*. B338,V1. (Comparația sugerează faptul că Luceafărul asistase la nașterea lumii) *Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând în cale-i stele*. C279, cf. C277,V1, C279,V2, C279,V3, D267,V1, D265,V2, D265,V4. *Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând din neguri stele*. B285,V4, cf. B285. *Și ca și-n ziua cea dentâi/ Se nasc din neguri stele*. B285,V3. *Vedea, ca-n ziua cea dentâi/ Cum isvorau lumine*. E267, cf. D267.

2. (Comparația se face pe baza unei asemănări aproximative de calitate) (Aproape) la fel cu... *E alb ca ceara de făclii*. A65. *Frumos ca și un voievod*. B65. *Palid ca ceara din făclii*. A65,V1. *Ce mândră ești ca și un crin*. B237. *Părea un fulger-nentrerupt/ Și roșu ca rubinul*. B282. *Ca o mireasă-n ziua-ntâi/ E dulce și înaltă*. C41. *De-aceea zilele îmi sunt/ Pustii ca niște stepe*. C258, cf. E246. (Termenul cu care se compară este precedat de prep. „de”) *Și fața tristă de-nsonnii/ E albă ca de ceară*. B70, cf. E70. *Iar pielea feții străvezii/ E albă ca de ceară*. C74. *Obrajii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară*. C74,V1. *Umerii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară*. C74,V2. *Ovalul feții străvezii/ E alb ca și de ceară*. C74,V3. *Iar chipul feții străvezii/ E alb ca și de ceară*. C74,V4. (Asemănarea prin care se stabilește comparație este precedată de prep. „de”, termenul cu care se compară fiind antepus) *Tu ești ca îngerii de blând*. A91. *Cu obrăjei ca doi bujori/ De rumeni, bată-i vina*. E181, cf. B201, C189. (Asemănarea prin care se stabilește comparație nu este exprimată) *E ca un înger din țării*. A65,V2. *De ce ca zeii să-i socoți/ Cu zeii să-i asameni/ Dar piară oamenii cu toți/ S-or naște iarăși oameni*. A21³, V1. *La pui ca tine m-am deprins/ A le întinde lațul*. C213,V3. *Paseri ca tine m-am deprins*. C213,V5. *Nu fi ca o momâie*. C218,V4. *Căci ca și sunete de vânt/ Sunt vieți și idealuri*. C325,V3. ♦ (Comparația vizează felul unei acțiuni, al unei stări) *Precum. Și ochii ard în adevăr/ Ca focul [...]*. A124. *Lucesc adânc himeric/ Ca două patimi fără saț*. C135, cf. A127, B139, E127. *Și lunecă ca și pe prag/ Pe marginea ferestii*. A59. *Și pe fereastă ca pe prag/ El intră făr' de veste*. B63. *Ușor el trece ca pe prag/ Pe marginea ferestii*. E61, cf. C65. *Plutind prin aer ca pe prag/ Pe marginea ferestii*. C65,V2. *Se-nalță-n aer ca pe scări*. C65,V3. *Ca-n luminișul ce s-a stins/ Din față-i iute piere*. A99. *Ca și lumina ce s-a stins/ [Din față-i iute piere A]*. A99,V1. *Să cază lumile-n genuni/ Ca frunze reci pe vânturi*. A26³. *[Să cază lumile-n genuni A³]/ Ca frunzele pe vânturi*. A26³,V1. *Să piară stelele din zi/ Ca frunzele pe vânturi*. A14^{III}. *Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții*. A22⁴, cf. A22⁴,V3. *Ea e de față pururea/ Ca vina mumei Eve*. A10⁵.

Și de aci să te repezi/ Ca fulgeru-ntr-o oară. A2¹⁰. *Sbura ca ziua cea de ieri.* B277,V2. *Și căi de mii de ani, ca ieri/ Treceau mai în o clipă.* B279,V4. *Cum isvorau și-l înconjur/ Ca niște mări de[-]a-notul.* D270. *Cum izvorând îl înconjur/ Ca niște mări, de-a-notul...* E270. *Cum mii de ani ca un nimic/ Pier în uitarea oarbă.* D277,V6. *Se nasc ca spuma ce de vânt/ S-au aruncat la maluri.* D309. *Nenorocire și noroc/ Ca vina mumei Eve/ Aieve e în orice loc.* B370. *Dacă nu știi să te învăț/ Ca-n carte tot amorul.* C210,V7. *Nu sta ca o momâie.* C218,V5. *Nu-mi sta ca o momâie.* C218,V6. *Ca la un gangure de crâng/ Îți voi întinde lațul.* C213,V6. *Hyperion se-ntoarșe/ Și ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina-i o revarsă.* B411. *Și, ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina și-o revarsă.* C371, cf. E343. *El tremura ca alte dăți.* C409. *El tremură ca alte dăți.* E381. *El lumina ca alte dăți.* C409,V1, cf. C409,V2. *Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul.* B449, cf. C413, E385. *Dar el nu cade ca-n trecut.* C413,V1. (Într-o formulă introductivă de basm) *A fost odată ca-n povești/ A fost ca niciodată.* A1, 2, cf. B1, 2, C1, 2, E1, 2.

II. (Stabilește o comparație între lucruri, acțiuni de același fel) 1. În calitate de..., fiind... *Ca adevăr din sânul meu/ Tu faci din mine parte.* A9⁷,V1. *Tu ca nevastă ține-mă.* C167,V1. (Sensul contextului nu este clar) *Lucește ca amor nespus/ Durerii mele lunge.* C249,V1.

2. În loc de..., drept. *Dau vecia mea ca preț/ Pe-o pământescă soarte.* B313,V1. *Dă-mi pe vecia [mea] ca preț/ O pământescă soarte.* B313,V5.

CALE s.f. 1. Drum parcurs de cineva; direcție de mers; călătorie. ✧ Expr. *În cale = în drumul cuiva, pe parcurs.* *Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând în cale-i stele.* C278,V1, cf. C280, C280,V2, C280,V3, D266,V2, D266,V4, D268,V1. *A merge (pe) calea deschisă de (cineva) v. merge.* ✧ Fig. *Cobori din cer luceafăr blând/ Pe calea cea de rază/ Pătrunde inimă și gând.* A46,V1. *Pe calea ta de rază.* A46,V2. ✧ Fig. (Complinirea introduce și ideea distanței în timp) *Trecere, parcurs.* *O vino-n ceruri să te duc/ [...] Din calea vremilor s-apuc/ Coroane de lumine.* B147. *Din calea vremilor s-apuc/ Coroane de lumine.* A135.

2. Fig. Drum al vieții. *Și ochiul dulce și senin/ Îmi luminează calea/ Când jalea-ncepe-a plânge lin/ Se luminează jalea.* A2_I. *Și gândul [tău] senin va fi/ Și luminoasă calea.* A2_{II}.

3. Distanță. *Sbura luceafăru-n dureri/ Purtat de-a lui aripă/ Și căi de mii de ani pe cer/ Le trece într-o clipă.* B279,V1. *Și căi de mii de ani pe cer/ Le trece într-o clipă.* B279,V2, cf. B279,V3. *În clipă căi de mii de ani.* A3²,V1. *Și căi de mii de ani trecea/ În tot atâtea clipe.* B279, cf. C271,V1, C271,V3. *Și căi de mii de ani, ca ieri/ Treceau mai în o clipă.* B279,V4. *Și căi de mii de ani treceau/ În tot atâtea clipe.* C271, cf. C271,V2, C271,V4, C271,V5, E259.

CAM av. Oarecum, întrucâtva. *Cam pe furiș și pânditoriu/ [Privi la Cătălina C, V1].* C191,V2.

CAOS s.n. v. haos.

CAP s.n. Extremitatea superioară a corpului. *Miroase florie-argintii/ Se scutură o ploaie/ Pe capetele-a doi copii/ Cu plete lungi bălaie.* B435. *O lasă-mi capul meu pe sân/ Pe gânduri să se culce.* B421. *O lasă capul meu pe sân/ Iubito, să se culce.* C381. O

lasă-mi capul l-al tău sin/ Iubito să se culce. C381,V1. *O lasă-mi capul l-al tău sân.* C381,V2. *O lasă-mi capul meu pe sân/ Iubito, să se culce.* E353.

CARTE s.f. (În expr.) *Din carte* = cu multă știință. *Dacă nu știi să te învâți/ Din carte tot amorul.* C210,V9.

CASĂ s.f. 1. Cameră, odaie. *Și ca în casa ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin.* B77,V1. *Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează.* B51, cf. A47, B119, C55, C115, E51, E107. *Și-n treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher de casă.* B210, cf. C198,V3. *Și-n treacăt o cuprinse lin.* C198. *În treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher de casă.* C198,V4.

2. (În sintagma) *Copil de casă* v. *copil*.

CASTEL s.n. Palat. *Și ce ferice arde el/ [...] Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară.* A23. *Și cât de viu s-aprinde el/ [...] Spre umbra negrului castel.* C27. *Spre umbra negrului castel/ Când ea o să-i apară.* E27. *Din umbra negrului castel.* C27,V1. *În umbra negrului castel.* A23,V1. *Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară/ O cât de viu s-aprinde el.* B25.

CATARG s.n. Arbore la navă; (prin metonimie) corabie. *O vezi catarg lângă catarg/ Cum sună oști cu săbii.* A13⁵,V4. *Când vezi catarg lângă catarg/ Ducând oștiri cu săbii.* A13⁵,V3. *De vezi catarg lângă catarg/ Și oști în lănci și săbii.* A13. *Îți dau catarg lângă catarg/ Îți dau oștiri și gloate.* B401. *Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Deșertu-n lung și marea-n larg.* C361. *Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg.* E333. (Personificat) *Ce-i pasă naltului catarg/ De poartă regi ori vrăbii.* A13⁵,V1.

CĂDEA vb. In. 1. A se prăbuși (în adânc). *Iar apa unde a căzut/ În valuri se rotește.* A53. *Iar apa-n care a căzut/ În valuri se rotește.* B57. *Și apa, unde-a fost căzut/ În cercuri se rotește.* C61. *Iar apa, unde-a fost căzut.* C61,V1. *Și apa unde-au fost căzut/ În cercuri se rotește.* E57. *Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul.* B449, cf. C413, E385. *Dar el nu cade ca-n trecut.* C413,V1. *Dar nu mai cade străbătut/ În mări din tot înaltul.* B449,V2. ♦ (În contexte care prezintă imagini ale cosmosului) (Contextul evocă geneza galaxiilor) *[Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând în cale-i stele/ Roind pe-a chaosului văi D,V2]/ Căzând pe-a chaosului văi.* D267,V3. (Contextul se referă la dispariția astrilor în ciclul continuu al sfârșitului și al regenerării) *Să cază lumile-n genuni/ Ca frunze reci pe vânturi/ Pământuri piară-n stricăciuni/ S-ar naște iar pământuri.* A25. *Pământuri cază – din adânc/ S-ar naște iar pământuri.* A15^{III}. ♦ A se lăsa de sus (pe pământ). *Miroase florile-argintii/ Și cad o dulce ploaie.* C398. *Miroase florile-argintii/ Și cad, o dulce ploaie.* E370. *Și par' că cade-o ramură/ Pe-un luminiș ce piere.* B107. *Și părea că cade-o ramură.* B107,V1. (Contextul reprezintă o variație pe tema veșnicei reveniri ca formă a veșniciei) *Și câte stoluri cad de vânt/ Răsar pe alte maluri.* D309,V3. *Oricâte stoluri cad de vânt.* D309,V4. *Oricâte stoluri cad de vânt/ Revin pe alte maluri.* D309,V6. *Să cadă stolurile-n vânt.* D309,V5. *Și mii de stoluri cad de vânt/ Și mii pornesc pe maluri.* D309,V7. ♦ Expr. *Pare c-ar fi (sau că este) căzut din cer* v. *cer*.

2. A atârna. *În vițe negre cade păr.* A121, cf. B129, C125,V1.

3. (În expr.) *A-i cădea* (cuiva) drag v. *drag*.

CĂLĂTOR, -OARE aj. Care străbate distanțe, care călătorește; (fig.) care îndeamnă la drum sau călăuzește călătoria. *Și nu-și oprește nicidecum/ Gândirea-i călătoare/ Ici se aprinde-n soare-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B290,V1. *Și nu-și oprește nicidecum/ Gândirea-i călătoare.* B290,V3. *Dar nu împiedec' nicidecum/ Gândirea-i călătoare.* B292,V2, cf. B292,V4.

CĂLĂTORI vb. In. A străbate o distanță, a merge într-o direcție; (fig., despre valuri) a se mișca dând impresia deplasării spre linia orizontului. *Și tainic genele le plec,/ Căci mi le împle plânsul/ Când ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul.* E236, cf. C248. *Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul.* B264, cf. C248,V1, C248,V2, C248,V3.

CĂLĂUZI vb. Tr. A îndruma. (Fig.; din context se poate deduce similitudinea dintre singurătatea lui Hyperion și cea a valurilor) *El tremura ca alte dăți/ În codri și pe dealuri/ Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri.* C411. *El tremură ca alte dăți/ În codri și pe dealuri/ Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri.* E383.

CĂLCA vb. Tr. și in. A trece (peste...). [*Și pas cu pas în urma ei/ Alunecă-n odaie C/ Călcând cu recile-i scânteii/ Pe umedă văpaie.* C31,V2. *Călcând cu recile-i scânteii/ O mreață de văpaie.* C31,V3.

CĂLCĂI s.n. Parte a piciorului. (Expr.) *A se înălța din călcăie* = a se ridica pe vârfuri. *Când te ridic încet în sus/ Te-nalță din călcăie.* B236, cf. C220,V4, C220,V6, C220,V7. *Și când în sus mi te ridic/ Te-nalță din călcăie.* A12*₁. *Când te ridic de subsuori/ Te-nalță din călcăie.* C220,V1, cf. C220,V3, C220,V8. *Când te înalț de subsuori/ Te-nalță din călcăie.* C220,V2. *De te înalț de subsuori/ Te-nalță din călcăie.* C220, cf. E212. *De la creștet la călcăi v. creștet.*

CĂMARĂ s.f. Încăpere, odaie. *Ca în cămara ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ Am coborât cu-al meu senin/ Și m-am născut din ape.* E77, cf. C81. *Ca în cămara ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin.* B77.

CĂMĂRUȚĂ s.f. Odăiță. *Ca-n cămăruța ta să vin [...]/Am coborât al meu senin.* C81,V1.

CĂNĂRAȘ s.m. Diminutiv al lui canar. (Ca epitet, precedă termenul calificat de care se leagă prin prep. „de”) *Un cănăraș de fată.* C4,V8.

CĂRARE s.f. 1. Drum îngust. *Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă// Împlând cu recile-i scânteii/ Cărările din crânguri.* B418. *Și împle cu-ale ei scânteii/ Cărările din crânguri.* E350, cf. C378. ♦ Fig. Traseu. (Determinat prin „văluroase”, „mișcătoare”, sugerând valurile mării) *Luceafărul străluce/ Pe văluroasele cărări/ Corăbii negre duce.* C15,V3. *Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce.* C15. *Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii mari conduce.* C15,V4. *Luceafărul conduce/ Corăbii negre... pe cărări/ De valuri, când străluce.* C15,V2. *Răsare și străluce/ Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce.* E15.

2. Cale, direcție. *Unde nu-i centru nici hotar/ Cărarea a cunoaște/ Și unde timpul în zădar/ Încearcă a se naște.* B298,V4.

CĂȚA vb. v. căuta.

CĂTĂLIN n. pr. (Numele personajului este utilizat numai în secvența a patra a versiunii definitive) Perechea pământeană a Cătălinei (cele două nume având ca formă sonoră o minimă diferență) 1. (Contextul se referă la statutul social al tânărului, la unele trăsături și la comportamentul ce decurge din această poziție) *Atuncea vine Cătălin/ Băiat, copil de casă/ Ce poartă vasele cu vin/ Și tavele la masă.* B193. *În vremea asta Cătălin/ Viclean copil de casă/ Ce împle cupele cu vin/ Mesenilor la masă.* E173, cf. C181. *Cu ochii lui cei prostiori/ Privi la Cătălina.* B204.

2. (Numele este inclus într-un context ce redă monologul interior, în limbaj cu accentuată coloratură populară, ca și dialogul dintre cei doi tineri, de aceeași factură, particularități care dispar în finalul poemului, când exprimarea lirică a lui Cătălin devine asemănătoare cu limbajul grav din confesiunea Cătălinei) *Dar ce frumoasă se făcu/ Frumoasă arz-o focul/ Ei Cătălin, acu-i acu/ Să-mi cuibărești norocul.* B207. *Ei Cătălin, acu-i acu/ Ca să-ți încerci norocul.* C195, cf. E187. - *Dar ce vrei, mare Cătălin/ Ia du-te și mă lasă.* B211, cf. C199, C199,V3, C199,V4. - *Dar ce vrei, mări Cătălin/ Ia du[-]t' de-ți vezi de treabă.* C199,V2, cf. C199,V1, E191.

CĂTĂLINA n. pr. (Numele este utilizat numai în secvența a patra a versiunii definitive, ca și numele Cătălin, conferindu-i fetei de împărat, personaj de basm, o identitate și o individualitate, pe care o va pierde prin generalizare în secvențele următoare, pentru ca în final să reprezinte întreaga umanitate) Personajul principal feminin al poemului. *Ce doamnă [mândră] mai era/ Ș-o chema Cătălina.* B204,V2. *Cu obrăjei ca doi bujori/ De rumeni, bată-i vina/ Se furișează pânditor/ Privind la Cătălina.* E184, cf. C192. *Privi la Cătălina.* C192,V1.

CĂUTA vb. I. Tr. 1. A încerca să... *Zadarnic cauți a scăpa/ Din lumea ta sărmana.* A1*3. *Tu cați să-ndupleci cu dureri/ Pe marele, pe-naltul.* A25*4. *Ce cați să-ndupleci cu dureri/ Și lacrimi pe înaltul.* A25,V3.

2. A încerca să găsească. *Zadarnic leacuri la păreri/ Cătau cugetătorii.* A10_{III}. *Nu caut vorbe pe ales/ Nici știu cum aș începe.* C161, cf. E153. ♦ A încerca să obțină. *Rămâi în cer și nu căta/ Nevrednica-mi iubire.* B97, cf. C97.

II. Tr. A trebui. *Căta de el în al ei somn/ Aminte să-și aducă.* C109,V1.

III. In. A privi. *Și-n orice seară ea venea/ Să șază în fereastră/ Și când la ceruri căuta/ La marea cea albastră.* A7.

Var.: căta.

CÂMP s.n. Câmpie; loc unde se desfășoară o luptă. *Mii de războinici mor pe câmp/ Dar n-au murit războiul.* A7*6.

CÂNȚA vb. Tr. (Despre insecte) A scoate sunete plăcute la auz. *Astfel adoarme c-un surâs/ Când grieri cântă-n tindă.* A34.

CÂNTARE s.f. Cântec. (Aluzie la puterile miraculoase pe care le avea lira miticului Orfeu) *Pot să dau glas acestei guri/ Ca la a ei cântare/ Să meargă munții cu păduri.* B394. *La dulcea ei cântare/ Se miște munții cu păduri.* B394,V1. *Vrei să dau glas acelei guri/ Ca dup-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri.* C354, cf. D326, E326. ♦ Cântec de rugă. *Ce-i pasă Celuia din cer/ De-i plânge tu sau altul // [...] De mii de ani se-ndrept plângând/ Cântările spre dânsul.* A42*4.

CÂT av. 1. În ce măsură, în ce grad; *O cât de viu s-aprinde el/ În orișicare sară.* B27. *Și cât de viu s-aprinde el/ În orișicare sară.* C25, cf. E25. *Voi să-ți arăt asemenea/ Cât te iubesc de tare.* A164, cf. B176. *O! câtu-ți șade de frumos/ Cum te-a cuprins roșata...* C221,V2. *O! câtu-ți șade de frumos/ Căci te-a cuprins roșata.* C221,V5. *Voi să-ți arăt asemenea/ Cât te iubesc de tare.* B176. *Dar voi să știi asemenea/ Cât te iubesc de tare.* C172, cf. E164. *Și când îl vezi cât de mare/ Se-afundă roșu-n apă.* A33³,V1.

2. În ce durată de timp. *Că nu e moarte nici păcat/ Cât e lucirea spumii.* A30⁴.

CEARĂ s.f. Substanță produsă de albine pentru faguri. (Ca termen de comparație) *E alb ca ceara de făclii/ [...] Un mort frumos cu ochii vii.* A65. *Și fața tristă de-nsomnii/ E albă ca de ceară.* B70. *Iar pielea feții străvezii/ E albă ca de ceară.* C74. *Obrajii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară.* C74,V1. *Umerii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară.* C74,V2. *Ovalul feții străvezii/ E alb ca și de ceară.* C74,V3. *Iar chipul feții străvezii/ E alb ca și de ceară.* C74,V4. *Iar umbra feței străvezii/ E albă ca de ceară.* E70. ♦ (Într-un fragment lacunar; probabil) Loc. aj. *De ceară = palid. [...] că de ceară/ Un mort frumos cu ochii vii.* A66,V3.

CEARCÂN s.n. Cerc în jurul unui astru. *Iar el în cearcăn radios/ Lucea cu bunătate.* B445. *Și-n cearcăn mare l-au cuprins.* B449,V1.

CEARTĂ s.f. Dispută, gâlceavă. *Că Brahma nu s-a împăcat/ Cu noaptea, muma lumii/ Atunci când el [...] Cu ea va sta de ceartă/ Mii de lumini vor izvorî/ În lumea cea deșartă.* A34.

CEAȚĂ s.f. Negură. (În descrierea unui aspect al cosmosului) *Părea un fulger nentrup/ [...] Având seninul dedesupt/ Deasupra nor și ceața.* C276,V1.

CENTRU s.n. Mijlocul unui spațiu. *Unde nu-i centru, nici hotar/ Nici rază a cunoaște.* B297. *Unde nu-i centru nici hotar/ Cărarea a cunoaște.* B297,V4. *Aici nu-i centru, nici hotar/ Nici ochiu spre a cunoaște.* C285,V1. ♦ (Cu sens temporal) *Din centrul luciei vecii/ Părinte mă desleagă.* B309,V3.

CER s.n. 1. Spațiul în care se mișcă aștrii. *O vino-n ceruri să te duc/ Iubita mea cu mine.* E75. *O vino-n cer ca să [te] duc/ Și să te duc cu mine.* A133. *Să vezi în cer asemenea/ Să vezi vecia cum îi.* A137. *Porni luceafărul. Creșteau/ În cer a lui aripe/ Și căi de mii de ani treceau/ În tot atâtea clipe.* C270 269, cf. E258. *Sbura luceafărul pe cer/ Purtat de-a lui aripă.* B277,V4. *Și căi de mii de ani pe cer/ Le trece într-o clipă.* B279,V1, cf. B279,V2. *Sbura cu-a lui aripă/ Și căi de mii de ani pe cer/ Le trece într-o clipă.* B279,V3. (Contextul prezintă veșnica renaștere, extinsă la scară planetară, ca formă a eternității) *Să piară sorii toți din cer/ Din nou s-ar naște sorii.* A11²,V1. *Și sorii toți perind din cer/ Din nou s-ar naște zorii.* A11². *Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare.* E315, cf. C335. *Chiar soarele perind din cer/ Din nou s-ar naște soare.* B375. *Dar soarele perind pe cer/ Din nou s-ar naște soare.* A11². *Chiar soarele perind pe ceriu.* A11²,V1. *Chiar soarele să piară[-n] ceriu.* C335,V1.

2. Firmament. *Și când la ceruri căuta/ La marea cea albastră.* A7. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază.* A45, cf. B49, B441. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecă pe-o rază.* A109, cf. B117. *El o aude-n cerul sfânt/ Și tremură mai tare.* A49, cf. B53. *Deodată nourii s-aprind/ Și arde cer și mare.* B124. *Iar ceru-ncepe-a se*

roti/ În locul unde piere. C119,V3. Iar ceru-ncepe a roti. C119, cf. E111. M-am coborât din cer senin/ Și m-am născut din ape. B79, cf. B79,V1. Rămâi în cer și nu căta/ Nevrednica-mi iubire. B97, cf. C97. Iar de pe locu-n cer de sus/ Peri mai multe zile. B191. Cum el din cer o auzi/ Se stinge cu durere. C117. Cum el din cer o auzi/ Se stinse cu durere. E109. Și el din cer o auzi/ Se stinse cu durere. C117,V1. O! de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte. C207,V2, cf. C207,V1. O, de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte. C207, cf. E199. O de luceafărul din ceriu/ M-a prins un dor de moarte. B219. Chiar soarele perind din cer. A11₂,V2. În locu-i cunoscut din ceriu/ Hyperion se-ntoarsă. C369,V2. În locul lui venit din ceriu/ Hyperion se-ntoarsă. C369. În locu[l] lui venit din ceriu. C369,V1. În locul lui venit din cer/ Hyperion se-ntoarse. B409, cf. E341. Și se așază iar pe cer/ Lucind singurătății. A7₁₀. Și fericită ea la cer/ Privește-acum și vede/ Luceafărul cel de dureri. B437. ✧ Expr. Pare c-ar fi (sau că este) căzut din cer = (ironic) se crede superior celor din jur. Tu legi o lume de păreri/ De soarta ta, de tine/ Pare c-ai fi căzut din cer/ Și cine știe cine. A19₄,V6. Pare c-ai fi căzut din cer/ Și cine știe cine. A19₄,V5. Pare că ești căzut din ceriu. A19₄,V1. ✧ (Ca element de basm, evidențiază proveniența cerească a Luceafărului; în mitologia greacă, cerul este părintele titanului Hyperion) Ți-am auzit chemarea/ Căci cerul este tatăl meu. B75,V1. Și cerul este tatăl meu. B75, cf. C79,V1. Iar cerul este tatăl meu/ Și mumă-mea e marea. C79, cf. B145. (Considerat de Luceafăr drept spațiu ce-i aparține; pluralul sugerează imensitatea acestui spațiu) O, vino-n părul tău bălai/ S-anin cununi de stele/ Pe-a mele ceruri să răsați/ Mai mândră decât ele. C147. Pe-a mele ceruri să răsați. C147,V2 O vino-n ceruri să răsați. C145,V1. Să pun cununi de stele/ Și sus în ceruri să răsați/ Mai mândră decât ele. C147,V3. O vin', în părul tău bălai/ S-anin cununi de stele/ Pe-a mele ceruri să răsați/ Mai mândră decât ele. E139. ✧ Fig. (În descrierea cosmosului, prin analogie cu imaginea bolții cerești văzute de pe pământ) Un cer de stele dedesupt/ Deasupra-i cer de stele. E261, E262.

3. Spațiul ceresc în care se află lăcașul divinității. Mă voi sui în sus la cer/ La Domnul lumii toate. A165. Mă sui în sus până la cer/ La Domnul lumii toate. B177. ✧ Cel (sau acela) din cer = puterea divină. Ce-i pasă Celuia din ceriu/ De-i plânge tu ori altul. A27₄. Ce-i pasă celuia din cer. A27₄,V4. Ce-i pasă-Aceluia din cer/ Dacă-i fi tu ori altul. A27₄,V3. Ce-i pasă-aceluia din cer. A27,V1₄. ✧ Fig. (La pl.) Puteri benefice care veghează asupra muritorilor. Ei doar au ceruri de noroc/ Și prigoniri de soarte. B345,V1.

CERC s.n. 1. Orbita unui astru. În roiuri stele albe/ În cercuri mândre se roteau/ [Ca un] șirag de salbe. B287,V1. Adânc isvor de stele/ În cercuri mândre se roteau/ [Ca un] șirag de salbe. B287,V2.

2. Mișcare în formă circulară; formă descrisă de o asemenea mișcare. Și apa, unde-a fost căzut/ În cercuri se rotește. C62. Și apa unde-au fost căzut/ În cercuri se rotește. E58. Iar locul unde-a fost perit/ Se-nvârte-n cercuri sferic. C118,V4.

3. Fig. (În concepția de origine indică; determinat prin „stâmt”) Ciclul nesfârșit al existențelor, al transmigrației sufletului; samsara. V. roată. Trăiți în cercul vostru strâmt/ Și în favoarea sorții. C417,V3. Trăind în cercul vostru strâmt/ Iubirea vă petrece. C417. Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece. C417,V4, cf. E389.

CERCA vb. Tr. A se strădui să...; a încerca. *Căci unde-ajunge nu-i hotar/ Nici ochiu spre a cunoaște/ Și vremea cearcă în zădar/ Din golu-i a se naște.* C287.

CERE vb. Tr. A exprima dorința de a obține ceva. *Și voi ca moartea [mea] s-o cer/ La cel ce-a da o poate.* A167. *De-ai cere universul tot/ L-aș da ca tot ce-ai cere.* B337, B338. *De-ai cere universul tot/ Ți-l dau ca tot ce-ai cere.* B337,V1, B338,V1. *Dar cere-mi universul tot/ Ce nu pot da nu cere.* B339,V2, B340,V2. *Tu care-n tine moarte n-ai/ Cum cei ce nu se poate.* D300,V7. *Tu vîi a-mi cere doar minuni/ Ce ființa mea o neagă.* B335,V2. *Tu îmi cei semne și minuni/ Ce ființa mea o neagă.* B335. *Tu nu îmi cei numai minuni/ Ci să mă neg pe mine.* B335,V4. *Nu cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume.* C319, cf. C319,V2, D299,V1, D299,V3, D299,V4. *Nu-mi cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume.* D299,V5, cf. D299,V6. *Nu cere semne și minuni/ Care n-au chip și nume.* E299. *Cere-mi cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune.* C351, cf. D323. *Cere-mi – cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune.* E323. *Dar cere-mi vorba mea dentâi.* D323,V1. *Și cei ca om să te socot/ Cu morții să te-asameni.* B341,V1. *Dă-mi ce ți-oi cere draga mea/ Dă-mi o guriță, una.* C203,V1. *Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri/ Dă-mi pace, fugi departe.* C205, cf. E197. *Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri/ Dă-mi pace, fugi departe!* C205,V1. *Dar [nici] nu știu măcar ce-mi ceri.* B217. *Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri... / Ia du-te... fugi departe.* C205,V2. *Și dacă vrei ca să-ți arăt/ Pentru ce cei peire/ Tu te repede îndărăt.* C366. *Și pentru cine mi-o și cei/ Și pentru ce peire.* C365,V5. ♦ A pretinde (ca un drept sau în schimb). *O, cere-mi, Doamne, orice preț/ Dar dă-mi o altă soarte.* E285, cf. C301, D285. *O cere-mi Doamne orice preț/ O dă-mi o altă soarte.* C301,V1. *Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare.* A161, cf. B173, C169, E161.

CETATE s.f. Fortăreață. *Îți dau corăbii și cetăți/ Îți dau oștiri și gloate.* A17*8. *Ți-oi da corăbii și cetăți.* A17,V1.

CHEMA vb. I. Tr. A cere (să vină); a solicita să vină în ajutor. *De vrei în număr să mă chemi/ În lumea ce-am creat-o/ Îți dau o fâșie de vremi.* B392. *Din noapte vergină tu chemi/ Voința fără sațiu.* B335,V1. *Din noapte vecinică mă chemi/ Voința fără sațiu.* B335,V3. *Ce mângâieri ai mai chema/ Din inimă, sărmana.* A1*9,V1. *Zadarnic chemi [tu] mintea ta/ Și inima, sărmana.* A1. ♦ A evoca. *Și-n noaptea noastră vom chema/ Povestea zinei Dochii.* A5₁.

II. Refl. A se numi. *Ce doamnă [mândră] mai era/ Ș-o chema Cătălina.* B204,V2. (Atribuirea unui nume înseamnă și schimbarea identității) *Și dacă vrei să fii un sfânt/ Să știi ce-i chinul, truda/ Îți dau un petec de pământ/ Ca să te cheme Buddha.* B388. *Îți [dau] un petec de pământ/ Ca [să] te cheme Budda.* A4*8. *Îți dau o fâșie de timp/ Ca să te cheme Plato.* A8*8. *[Îți dau o fâșie de vremi B]/ Ca să te cheme Plato.* B392,V1

CHEMARE s.f. Cerere adresată cuiva ca să vină. *Din înălțimi de empireu/ Ți-am auzit chemarea.* B74, cf. B74,V1. *Din sfera mea sosii cu greu/ Ca să-ți urmez chemarea.* C78. *Din sfera mea venii cu greu/ Ca să-ți urmez chemarea.* E74. *Din sfera mea m-am smuls cu greu/ De ți-am urmat chemarea.* C78,V1. ♦ Cerere de ajutor. *Ce sunt deșartele chemări/ Noroc și idealuri.* A9,V1.

CHIAR av. 1. Nu altceva decât...; însuși. *Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare.* A161, cf. B173, C169, E161. *Chiar soarele perind pe ceriu/ Din nou s-ar*

naște soare. A11³, V1. Chiar soarele perind din cer/ Din nou s-ar naște soare. B375. Chiar soarele să piară[-n] ceriu. C335, V1. Și-ntâia dată de când e/ Chiar el începe-a plânge. C296. Din chiar puterea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune. C351, V1.

2. Încă și..., până și... Chiar soarele perind din cer. A11³, V2. Ș-o urmărește chiar în vis/ Adânc ca s-o cuprindă. B43. El o urmează chiar în vis. C47, V3. Văzându-l chiar în al ei somn/ Șopti dormind divină. B45.

CHIN s.n. Suferință; spec. suferință sufletească. [Tu nu poți fi închipuit D, V12]/ Din chin, pământ și vină. D318, V14. (Forma de plural intensifică ideea) Sbura un fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri. B282, V1. Părea un fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri. B282, V5. Părea un fulger nentrerupt/ Mănat de-ale lui chinuri. B282, V2, cf. B282, V3, B282, V4.

CHIP s.n. 1. Aspect, înfățișare. (Cu referire la persoane) Tu ești ca îngerii de blând/ Cu chipul peste fire/ Privirea ta eu n-o suport. A92. Căci eu nu sunt de seama ta/ Cu chipul peste fire. B100, cf. C100. (Cu referire la figura cuiva) Iar chipul feții străvezii/ E alb ca și de ceară. C73, V4.

2. Față omenească, figură. Atuncea chipu-i tremură/ De-o stranie durere. B105.

3. Făptură, ființă (omenească). Și din a chaosului văi/ Un mândru chip se-ncheagă. C124, cf. E116. Un mândru chip se[-]ncheagă/ În vițe negre e-a lui păr. C124, V2. Un chip frumos se[-]ncheagă. C124, V4. (Cu aluzie, în context, la crearea omului din pământ și, implicit, la vremelnicia lui) Totuna-ți este chip de lut/ Dac-oi fi eu sau altul. B451. Ce-ți pasă ție, chip de lut/ Dac-oi fi eu sau altul. E387, cf. B451, V2, C415. ♦ Mod, fel de a fi. (În construcția poetică) A nu avea chip și nume = a fi imposibil de imaginat, de conceput; a nu putea să existe. Nu-mi cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume. D300, V5, cf. D300, V6. Nu cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume. C320, cf. C320, V2, D300, V1, D300, V3, D300, V4. Nu cere semne și minuni/ Care n-au chip și nume. E300.

4. Imagine sculptată. Și de la creștet la călcâi/ Un chip tăiat de daltă. C44.

CIMPOI s.n. Instrument muzical. Ce-mi pasă dacă-i duce-n timp/ Fanfara sau cimpoiul/ Mii de războinici mor pe câmp/ Dar n-au murit războiul. A6⁶.

CLIPĂ s.f. Secundă; moment. Și căi de mii de ani pe cer/ Le trece într-o clipă. B280, V1, cf. B280, V2, B280, V3. Și căi de mii de ani trecea/ În tot atâtea clipe. B280, cf. C272, V1, C272, V3. Și căi de mii de ani treceau/ În tot atâtea clipe. C272, cf. C272, V2, C272, V4, C272, V5, E260. Și căi de mii de ani, ca ieri/ Treceau mai în o clipă. B280, V4. O clipă drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate. A3². În clipe drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate. B187. În clipă căi de mii de ani. A3², V1. Și-n clipa asta tu să vezi/ Ce face dânsa oare. A3¹⁰. Și-n orice clipă te întreb/ Unde e soare, lună. A37, V1. E-n orice clipă-ndeosebi/ Și-n toate împreună. A39³, V1. (În context metaforic) Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a clipei val de-a-notul/ Pân pierce cel din urmă crug. B294, V2. ♦ (Adesea precedat de numeralul „o”) Timp foarte scurt. În schimbul unei clipe dulci/ Primesc o altă lege. B181. Și pentru-o clipă de amor/ Să-mi facă altă lege. A169. Și pe vecia-mi dă-mi în schimb/ O clipă de iubire. B320, V1. Repezi o clipă îndărăt/ Și vezi iubirea ce e. B407. Odor! Rămâi astfel la piept/ Te rog o clipă încă. C234. Te rog rămâi astfel la piept/ Numai o clipă încă. C234, V2. ♦ Loc. av. În clipă = imediat, îndată. Repezi în clipă îndărăt/ Și vezi credința-i ce e. C367, V1.

COADĂ s.f. Trenă. *Băiat, copil de casă// [...]Ce-mpărăteasa duce-n pas/ Cu coada lungii rochii.* B198.

COARDĂ s.f. Strună. (Fig.; la pl., sugerează partea cea mai sensibilă a sufletului) *Mă dor de crudul tău amor/ A sufletului coarde.* A146. *A sufletului coarde.* C154,V1. *A trupului meu coarde.* C154,V2. *Mă dor de crudul tău amor/ A pieptului meu coarde.* C154, cf. E146. *Mă dor de crudul tău amor/ A vieții mele coarde.* B158.

COBORÎ vb. In. și refl. A veni în jos spre pământ. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază.* A45, cf. B49, B441. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecă pe-o rază.* A109, cf. B117. *Cobori [...].* B441,V1. (Cu determinarea „în jos”, care evidențiază și deosebirea dintre spațiile în care se află protagoniștii) *Cobori în jos, luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază.* C53, cf. C113, C405, E49, E105, E377. (Părăsirea locului implică și o schimbare a condiției) *Să te privesc de-aproape/ Am coborât cu-al meu senin/ Și m-am născut din ape.* E79. *M-am coborât din cer senin/ Și m-am născut din ape.* B79, cf. B79,V1. *M-am coborât cu-al meu senin/ Și m-am născut din ape.* C83. *Am coborât cu-al meu senin.* C83,V2. *Din nou scobor la glasul tău/ Ca să mă vezi ș-acuma/ Căci fulgerul e tatăl meu.* A129. (Părăsirea locului înseamnă intrarea într-o altă lume, cu asumarea naturii celor de acolo) *Dar cum voiești să mă cobor/ Au nu-nțelegi tu oare/ Cum că eu sunt nemuritor/ Și tu ești muritoare.* A149. *Dar cum vrei să mă cobor.* A149,V1. *Dar cum ai vrea să mă cobor/ Au nu-nțelegi tu oare/ Că eu sunt un nemuritor.* B161. *Dar cum ai vrea să mă cobor/ Au nu-nțelegi tu oare/ Cum că eu sunt nemuritor.* C157, cf. E149. *Dar dacă vrei cu inima/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori în lumea mea/ Fii muritor ca mine.* A159. *Dar dacă vrei din inimă/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori și ține-mă/ Fii muritor ca mine.* B171. *Tu te coboară pe pământ/ Fii muritor ca mine.* E159, cf. C167. ♦ Tr. (Complementul indică forme de relief) A parcurge mergând în jos. (Contextul se referă la peisajul cosmic) *Coboară-a chaosului văi/ Lumină lumea-ntreagă.* A119. *Coboară-a chaosului văi/ Și umple lumea-ntreagă.* B127. ♦ Tr. A duce în jos. *Am coborât al meu senin.* C83,V1.

CODRU s.m. Pădure (deasă). *El tremura ca alte dăți/ În codri și pe dealuri.* C410. *El tremură ca alte dăți/ În codri și pe dealuri.* E382. *El lumina ca alte dăți/ În codri și pe dealuri.* C410,V2. *Pătrunde-n codru și în gând/ Și viața luminează.* B443. *Pătrunde-n codru și în gând/ Norocu-mi luminează!* E379, cf. C407.

COLO av. Acolo. *Iar tu îmi ești mireasă// Colo-n palate de mărgean/ Te-oi duce veacuri multe.* C89. *Iar tu să-mi fii mireasă// Colo-n palate de mărgean/ Te-oi duce veacuri multe.* E85 (În corelație cu „ici”) *Ici se aprinde-o stea în drum/ Colo se stinge-un soare.* B290, cf. B290,V4. *Ici se aprinde-n soare-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B292,V1, cf. B292,V3. *Ici se aprinde-o lună-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B290,V2, cf. C278a.

Accentuat și: *colo.*

COLȚ s.n. Loc retras (într-un ungher). *Adesea în fereastă/ S-așază fata într-un colț/ Și sara o adastă.* B11. *S-așază fata într-un colț/ Și seara o adastă.* C11,V1. *La geamul din fereastă/ S-așază tainic într-un colț.* B11,V1. *Ea seara se îndreaptă/ Și la fereastă într-un colț/ Luceafărul așteaptă.* C11,V2. *Ea pasul și-l îndreaptă/ Lângă fereastră, unde-n colț/ Luceafărul așteaptă.* E11, cf. C11.

CONDUCE vb. Tr. A ajuta să găsească drumul. *Privea în zare cum pe mări/ Luceafărul conduce/ Corăbii negre... pe cărări/ De valuri, când străluce.* C14,V2. *Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii mari conduce.* C16,V4. ♦ A însoți. *Și conducea singurătăți/ De mișcătoare valuri.* C411,V2.

COPAC s.m. Arbore. *Pe orice frunză de copac/ Vezi un copac cu ramuri.* A7, 8*4.

COPIL s.m. 1. Fiu. (În sintagma) *Copil din flori v. floare.* ♦ Fig. (Urmărit de o determinare în dativ) *Și se vor naște mii sărmani/ Copii nimicniciei/ Căci ce sunt mii de mii de ani/ În cumpăna veciei.* A38*5. *Și numai noi trecem sărmani/ Copii nimicniciei.* A38*5,V1.

2. Prunc. (Loc. av.) *De copil = din copilărie. Iar ea-i zise: [„]De copil/ Te cunoșteam pe tine [“].* B253.

3. Fecior. (În sintagma) *Copil de casă = paj. Atuncea vine Cătălin/ Băiat, copil de casă/ Ce poartă vasele cu vin/ Și tavele la masă.* B194. *În vremea asta Cătălin/ Viclean copil de casă/ Ce umple cupele cu vin/ [...] Se furișează pânditoriu.* C182. *Viclean copil de casă/ Ce împle cupele cu vin.* E174.

4. Persoană tânără. *Miroase florile-argintii/ Se scutură o ploaie/ Pe capetele-a doi copii/ Cu plete lungi bălaie.* B435. *Și cad o dulce ploaie/ Pe creștetele-a doi copii.* C399. *Și cad, o dulce ploaie/ Pe creștetele-a doi copii.* E371.

COPILAȘ s.m. Diminutiv al lui *copil*; fecioraș. *Ea-l asculta pe copilaș/ Uimită și distrasă.* B245, cf. C229, E221.

COPILĂ s.f. 1. Fată tânără. *Și când în pat se-ntinde drept/ Copila să se culce/ I-atinge mâinile pe piept.* C34, cf. E34. *Și se tot duce... S-a tot dus/ De dragu-unei copile.* E170, cf. B190, C178.

2. Fig. Fată neștiutoare. *Tu ești copilă, asta e... / Hai ș-om fugi în lume.* E249. *Tu ești copilă... Asta [e!]/ Hai ș-om fugi în lume.* C261.

CORABIE s.f. Navă. *Corăbii au ieșit la larg/ Și vor veni corăbii.* A15, 16*5. *Îți dau corăbii și cetăți/ Îți dau oștiri și gloate.* A17*8. *Ți-oi da corăbii și cetăți.* A17*8,V1. *Privea cum vântul duce/ Corăbii negre, când pe mări/ Luceafărul străluce.* B15. *Luceafărul conduce/ Corăbii negre... pe cărări/ De valuri, când străluce.* C15,V2. *Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce.* C16, cf. E16. *Pe văluroasele cărări/ Corăbii negre duce.* C16,V3. *Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii mari conduce.* C16,V4.

COROANĂ s.f. 1. Podoabă de metal în formă de cerc (purată pe cap de monarhi). *În vițe negre cade păr/ Coroana-i arde pare.* B130. *Pe negre vițele-i de păr/ Coroana-i arde pare.* E118. *Pe negre vițele-i [de] păr/ Coroana-i arde pare.* C126.

2. Cunună (purată pe cap). (Fig.; urmat de o determinare care indică un abstract) *În vițe negre cade păr/ Coroană de iubire.* A122. ♦ (Însoțit de compliniri) *Cunună de aștri. Din calea vremilor s-apuc/ Coroane de lumina.* A136, cf. B148.

COT s.n., s.m. 1. S.n. Articulația de la mijlocul brațului. *Cum ea pe coate-și răzima/ Visând ale ei tample/ De dorul lui și inima/ Și sufletu-i se împle.* E21, cf. C21.

2. S.m. Unitate de măsură pentru lungime. (Ironie, evidențiind micimea pământească) *Tu măsură lumea ta c-un cot/ Și timpu-mparți cu luna.* A1*4.

CRĂIASĂ s.f. Împărăteasă, regină; stăpână. *Vei fi crăiasa mărilor/ Și rob voi fi eu ție.* A75, cf. B87.

CRÂNG s.n. Pădurice. *Ca la un gangure de crâng/ Îți voi întinde lațul.* C213,V6. *Cum vânători-ntind în crâng/ La păsărele lațul.* C213. *Cum vânătorii-ntind în crâng/ La păsărele lațul.* C213,V10. *Cum vânătoru-ntinde-n crâng/ La păsărele lațul.* E205. *Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă// Împlând cu recile-i scânteii/ Cărările din crânguri.* B418. *Și împle cu-ale ei scânteii/ Cărările din crânguri.* E350, cf. C378.

CREA vb. Tr. A produce, a plăsmui ceva ce nu exista. *De vrei în număr să mă chemi/ În lumea ce-am creat-o/ Îți dau o fâșie de vreme.* B390.

CREARE s.f. Putere (supranaturală) creatoare. *Și ia-mi al nemuririi nimb/ Crearea din privire.* C306,V1.

CREDE vb. In. 1. A avea încredere în cineva. *Privește-acum și vede/ Luceafărul cel de dureri/ În care dânsa crede.* B440.

2. A da crezare, a avea încredere în ceva. *Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții.* A21*₄, cf. A21*₄,V3. *Tu crezi în stele, crezi în sorți.* A21*₄,V2. *Ce crezi în stele, crezi în sorți/ Și în reversul feții/ Viața e un șir de morți.* A21*₄,V1 *Tu numai crezi în .../ În vis și idealuri.* A9_{IV},V2, cf. A9_{IV},V3. ♦ Tr. A considera ca adevărat. *Degeaba crezi c-o sta în vânt/ Noroc și idealuri.* A5*₃.

CREDINȚĂ s.f. 1. Încredere în divinitate. *Tu poți muri numai atunci/ Când pierzi credința-n mine// Și n-o poți pierde căci tu vezi/ Cum toate-n vreme se leagă.* A4*₇.

2. Fidelitate, statornicie. Iar dacă vrei ca să-ți arăt/ Credința-ntr-o femeie/ Repezi o clipă îndărăt. B406. *Repezi în clipă îndărăt/ Și vezi credința-i ce e.* C368,V1.

CREȘTE vb. In. 1. A se mări (ca întindere). *Porni luceafărul. Creșteau/ În cer a lui aripe.* C269, cf. E257. *Porni luceafărul. Creșteau/ În sbor a lui aripe.* C269,V4. *Porni luceafărul. Creșteau/ De sbor a lui aripe.* C269,V5.

2. A se arăta (treptat) în toată înălțimea; a se întrupa. *Și din adânc necunoscut/ Un mândru tânăr crește.* B60, cf. C64, E60. *Și din adânc necunoscut/ Frumos și mândru crește/ Se-nalță-n aer luminos.* A56. ♦ A se forma, a apărea. *Și sorii toți de n-ar mai fi/ Din noapte or să crească/ Căci ei se nasc spre a muri.* D306,V8. *Dar sori în lume de n-or fi/ Din noapte or să crească/ Căci toți se nasc spre a muri.* D306.

CREȘTET s.n. Vârful capului. *Miroase florile-argintii/ Și cad, o dulce ploaie/ Pe creștetele-a doi copii/ Cu plete lungi, bălaie.* E371. *Și cad o dulce ploaie/ Pe creștetele-a doi copii.* C399. ♦ Expr. *De la creștet la călcâi* = (despre o persoană) de sus până jos, în întregime; din creștet până-n talpe. *E dulce și înaltă/ Și de la creștet la călcâi/ Un chip tăiat de daltă.* C43.

CREZĂMÂNT s.n. (În loc. av.) *Cu crezământ* = cu adevărat, într-adevăr. *Iar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Tu te coboară [pe] pământ.* C165. *Iar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Fii pământean de pe pământ.* C165,V2. *Iar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Fii și tu mână de pământ.* C165,V3. *Dar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Tu te coboară pe pământ/ Fii muritor ca mine.* E157.

CRIN s.m. Numele unei flori (albe). (Ca termen de comparație) *Ce mândră ești ca și un crin.* B237.

CRUD, -Ă aj. 1. (Despre destin) Vitreg, rău. *Se nasc sub semne de noroc/ Împinși de-o crudă soarte.* D314.

2. Chinuitor. *Mă dor de crudul tău amor/ A sufletului coarde.* A145. *Îl sorb adânc fiorii cruzi/ [Ai golurilor crude].* C313. *Îl trec adânc fiorii cruzi/ [Ai neștiinței crude].* C313,V1. *Fiori-l trec atât de cruzi/ Și noaptea se-nfurtună.* B329. *Fiorii-l trec atât de cruzi/ Și umbra [...].* C313,V2.

3. Fig. Care se află în starea inițială; care n-a evoluat (încă). *Din reci adâncuri ce ascund/ Cuvântul nopții crude/ Se naște-un glas așa profund.* B330,V2. *Din reci adâncuri ce ascund/ Eternul nopții crude/ Răsună-un glas așa profund.* B330,V4. *[Îl sorb adânc fiorii cruzi]/ Ai golurilor crude.* C314. *[Îl trec adânc fiorii cruzi]/ Ai neștiinței crude.* C314,V1. *Tăcere lungă, negrul gol/ Îngheață-n visuri crude.* B330,V5. *Și împrejur-i negrul gol/ Îngheață-n visuri crude.* B330,V6. (Despre suflet) *Dar vrei o patimă de sfânt/ În inima ta cruda.* A2*8.

CRUG s.n. Sistem solar; galaxie. *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a vremii val de-a-notul/ Se stinge cel din urmă crug/ Se-ntunecă cu totul.* B295,V1. *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a clipei val de-a-notul/ Pân pierce cel din urmă crug.* B295,V2. *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a vremii val de-a-notul/ Pân pierce cel din urmă crug.* B295,V3.

CRUNT, -Ă aj. Crâncen, teribil. (Într-un text fragmentar) [...] *crunte munci/ Ce de la tine-mi vine.* A1*7

CUFUNDA vb. Refl. A intra adânc în apă. *Se arunca fulgerător/ De se cufundă-n mare.* C60. *Și s-arunca fulgerător/ Se cufunda în mare.* E56. *Și se aruncă luminând/ Și se cufundă-n mare.* A52. *Și se azvârle fulgerând/ Și se cufundă-n mare.* B56.

CUGETĂTOR s.m. Gânditor. *Zadarnic leacuri la păreri/ Cătau cugetătorii.* A10_{III}.

CUIBĂRI vb. Tr. Fig. A așeza ceva într-un loc bun (ca în cuibar). *Și ochii tineri îmi zâmbesc/ Să-mi cuibăresc norocul.* B208,V2. *Să-mi cuibăresc norocul.* B208,V1. (Construit cu dativul etic) *Ei Cătălin, acu-i acu/ Să-mi cuibărești norocul.* B208.

CULCA vb. Refl. 1. A se pregăti să doarmă. *Și când în pat se-ntinde drept/ Copila să se culce/ I-atinge mâinile pe piept.* C34, cf. E34. *Ș-atunci când ea se-ntinde drept/ În patu-i să se culce/ I-atinge mân[a] de pe piept.* C34,V1. *Și când în leagănu-i senin/ Se-ntinde să se culce/ I-atinge mâna de pe sân.* A30. *Iară când genele-i se-nclin/ Și merge să se culce/ I-atinge mâinile pe sân.* B34.

2. (Despre o parte a corpului) A se pune, a se așeza (să se odihnească). *O lasă-mi capul meu pe sân/ Pe gânduri să se culce/ Sub vraja ochiului senin.* B422, cf. E354. *O lasă capul meu pe sân/ Iubito, să se culce.* C382. *O lasă-mi capul l-al tău sin/ Iubito să se culce.* C382,V1.

CULEGE vb. Tr. A constitui strângând laolaltă componentele. *Din vânt, din foc, văzduh, văpăi/ Ființa și-o culege.* A118,V1. *El sta din aer și văpăi/ Ființa s-o culeagă/ Coboar-a chaosului văi.* B126. ✧ Refl. *Din foc, din aer [și] văpăi/ El sta să se culeagă.* A118.

CUM av., conj.

CUMINTE aj. Liniștit, așezat. *Vom fi ferice și cuminiți/ Voioși vom fi și teferi.* B273. *De-om fi ferice și cuminiți/ Vom fi voioși și teferi.* A21*₁. *O! amândoi vom fi cuminiți/ Om fi voioși și teferi.* C265. *Căci amândoi vom fi cuminiți/ Am fi voioși și teferi.* C265, V1. *Căci amândoi vom fi cuminiți/ Vom fi voioși și teferi.* E253.

CUMPĂNĂ s.f. Balanță. (Fig.) *Căci ce sunt mii de mii de ani/ În cumpăna veciei.* A40*₄. *Dar ce sunt mii de mii de ani/ În cumpăna veciei.* A40*₄.

CUNOAȘTE vb. Tr. 1. A afla. *Din zarea negrei vecinicii/ Privind el ar cunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* C342, V4. *Și zarea negrei vecinicii/ Privind-o ar cunoaște/ Că toți se nasc spre a muri.* C342, V2. ♦ A ști felul de a fi al cuiva. *Și-i zise-ncet: – Încă de mic/ Te cunoșteam pe tine/ Și guraliv și de nimic.* C238, cf. E226. *De copil/ Te cunoșteam pe tine/ Dar tu ești mic și ești gentil.* B254.

2. A distinge, a deosebi. *Unde nu-s margini nici mijloc/ Ca să le poți cunoaște/ Și unde vremea n-are loc/ Și nu se poate naște.* B298, V1. *Unde nu-s margini, nici hotar/ Ca să le poți cunoaște.* B298, V2. *Unde nu-s margini nici mijloc/ Căci nu le poți cunoaște.* B298, V3. (Urmărit de un verb la infinitiv) *Unde nu-i centru, nici hotar/ Nici rază a cunoaște.* B298. *Unde nu-i centru nici hotar/ Cărarea a cunoaște.* B298, V4. ♦ Absol. *Căci unde-ajunge nu-i hotar/ Nici ochiu spre a cunoaște.* C286. *Aici nu-i centru, nici hotar/ Nici ochiu spre a cunoaște.* C286, V1. *Căci unde-ajunse nu-i hotar/ Nici ochiu spre a cunoaște.* D274. *Căci unde-ajunge nu-i hotar/ Nici ochi spre a cunoaște.* E274, cf. C286, V2.

3. (La negativ) A nu avea și a nu fi avut (ceva) niciodată, a fi lipsit pentru totdeauna de... *Ea n-are pierderi, nici folos/ Ea nu cunoaște goluri/ Căci stoluri cari zboară-n jos/ Se-ntorc la anul stoluri.* A14*₄, V3. *Ea n-are pierderi, nici folos/ Ea nu cunoaște goluri.* A6*₅. *Ea nici cunoaște goluri.* A14*₄, V5. *Și nu cunoaște goluri.* A14*₄, V4. *Noi n-avem pierderi și folos/ Și nu cunoaștem goluri.* B354, cf. B354, V1. *Noi nu cunoaștem timp și loc.* B347, V1, B348, V1, cf. C331, V2, C332, V2, C331, V4, C332, V4. ♦ A nu fi expus la... *Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte.* A4*₅. *Dar adevărul ca și eu/ Noi nu cunoaștem moarte.* A12*₇, V1. *Noi nu avem nici timp, nici loc/ Și nu cunoaștem moarte.* B348, cf. C332, D316, D316, V1, D316, V3, D316, V4, D316, V5, E312. *Și nu cunoaștem moarte.* B347, V1, B348, V1, cf. C331, V2, C332, V2, C331, V4, C332, V4.

CUNOSCUȚ, -Ă aj. Care este știut dinainte (fiind neschimbat). *În locu-i cunoscut din ceriu/ Hyperion se-ntoarsă.* C369, V2. ♦ Care a fost învățat, despre care cineva a dobândit cunoștințe. *Și ca să-ți fie pe deplin/ Iubirea cunoscută/ Când sărutându-te mă-nclin/ Tu iarăși mă sărută.* C226, cf. E218. *Și ca să-ți fie pe deplin/ Iubirea cunoscută/ Când te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută.* C226, V2.

CUNUNĂ s.f. Podoabă în formă de cerc purtată pe cap. (În viziunea Luceafărului asupra unei proprii împărății cosmice) *O vino-n părul tău bălai/ Să pun cununi de stele.* C146, V2, cf. C146, V3. *Să stea în părul tău bălai/ Cununele de stele.* C148, V1. *O, vino-n părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* C146. *O vin', în părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* E138.

CUPĂ s.f. Pahar. *Viclean copil de casă/ Ce împlă cupele cu vin/ Mesenilor la masă.* E175, cf. C183. *Ce poartă cupele cu vin/ Și vasele la masă.* C183,V1.

CUPRINDE vb. Tr. 1. A prinde în brațe; a îmbrățișa. *În treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher de casă.* C197,V4, cf. C197. *Și-n treacăt o cuprinde lin.* B209, cf. C197,V3. *Și-n treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher degrabă.* C197,V1, cf. C197,V2. *Și-n treacăt o cuprinse lin/ Într-un ungher degrabă.* E189. *Când [el] o strânge lin în braț/ Și ea-l cuprinde-n [...].* C396,V1. ♦ A înlănțui (pe cineva sau gâtul cuiva, din dragoste). *Când eu acum te-mbrătoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C216,V8. *Când cu un braț te-mbrătoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C216,V9. *Când brațul meu te ține strâns/ Să mă cuprinzi cu brațul.* B228, cf. C216,V3, C216,V4. *Când ți-oi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C216, cf. E208. *Să mă cuprinzi cu brațul.* C216,V10, cf. C216,V1, C216,V2, C216,V7, C216,V6. *Tu iarăși mă sărută! O sărutare! M-ai cuprins/ În mânec[ă] de rochii.* B241.

2. Fig. A înconjura, a învâli. *Ș-o urmărește chiar în vis/ Adânc ca s-o cuprindă.* B44. ♦ (Despre un sentiment, o stare etc.) A pune stăpânire (pe cineva). (Loc. vb.) A cuprinde (pe cineva) roșeața = a roși (din cauza unei emoții). *O! câtu-ți șade de frumos/ Cum te-a cuprins roșeața.* C222,V2. *O! câtu-ți șade de frumos/ Căci te-a cuprins roșeața.* C222,V5. *Cum o să-ți șadă de frumos/ Cum te-a cuprins roșeața.* B230. ♦ Refl. *Și mintea ei [s-a fost] cuprins/ De-o stranie durere.* A97.

3. A încercui, a înconjura. *Și-nseninat se uită[-n jos]/ Lucind singurătății/ Și-n cearcăn mare l-au cuprins.* B449,V1.

CURAT, -Ă aj. (Precedat de „prea“, la superlativ absolut) Nevinovat, cast, neprihănit. *A fost odată ca-n povești/ A fost ca niciodată/ Din rude bune-mpărătești/ Fecioară prea-curată.* B4. ♦ Fig. (Despre întinericul precosmic, unde lumea nu s-a născut) *Aci e-al stingerii-adăpost/ E noaptea prea curată/ Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată.* B302,V1. *Aci e-al păcii adăpost/ E noaptea prea curată.* B302,V2.

CURGE vb. In. A se desfășura, a trece. (În context este sugerată imobilitatea temporală) *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n cursu-i sferic.* B294a,V3. *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n lume sferic.* B294a,V4.

CURMA vb. Tr. (Complementul indică o suferință, o stare sufletească) A face să înceteze, a opri. *Și deasupra mea rămâi/ Durerea de mi-o curmă.* C390. *Restriștea de mi-o curmă.* C390,V1. *Durerea mea o curmă.* C390,V2. *Și astfel asupra [mea] rămâi/ Durerea de mi-o curmă.* B430. *Și deasupra mea rămâi/ Durerea mea de-o curmă/ Căci ești iubirea mea dentâi.* E362.

CURS s.n. Desfășurare, trecere (în timp). *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n cursu-i sferic.* B294a,V3.

CUVÂNT s.n. 1. Vorbire, grai. (Fig.) *Din reci adâncuri ce ascund/ Cuvântul nopții crude/ Se naște-un glas așa profund.* B330,V2.

2. Vorbă; (determinat prin „dintâi“) poruncă divină. *Vrei din cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune.* C351,V2. *Cere-mi cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune.* C351, cf. D323. ♦ (Evidențiat prin punctuație) Verbul primordial creator, logos. *Cere-mi -cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune.* E323.

DA¹ av. Cuvânt care exprimă un răspuns afirmativ, un consimțământ. *Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare/ [...]Da, mă voi naște din păcat/ Primind o altă lege.* C173, cf. E165.

DA² vb. Tr. 1. A face să intre în posesia cuiva; dăru. *Îți dau pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* B399. *Ți-aș da pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* C359, cf. D331, E331. *Îți rup pământul în bucăți/ Ți-l dau împărăție.* A16*₈. *Îți dau corăbii și cetăți/ Îți dau oștiri și gloate/ Îți dau orice vrei să-mi arăți.* A17, 18, 19*₈. *Ți-oi da corăbii și cetăți/ Ți-oi da oștiri și gloate/ [Î]ți dau oricât vrei să arăți/ Dar moartea nu se poate.* A17, 18, 19*₈, V1. *Îți dau catarg lângă catarg/ Îți dau oștiri și gloate/ Îți dau al geniului larg.* B401, 402, 403. *Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Deșertu-n lung și marea-n larg.* C361. *Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg.* E333. *Dar cere-mi universul tot/ Ce nu pot da nu cere.* B340, V2. *De-ai cere universul tot/ L-aș da ca tot ce-ai cere.* B338. *De-ai cere universul tot/ Ți-l dau ca tot ce-ai cere.* B338, V1. ✧ (Atribuirea unui bun implică schimbarea identității celui care primește) *Îți dau un petec de pământ/ Ca să te cheme Buddha.* B387. (Complementul indică un abstract; contextul sugerează schimbarea epocii) *Îți dau o fâșie de timp/ Ca să te cheme Plato.* A7*₈. *Îți dau o fâșie de vreme/ Să te numească Plato.* B391. ✧ A jertfi, a sacrifica (în schimbul...). *Dau vecia mea ca preț/ Pe-o pământească soarte.* B313, V1.

2. A oferi ceva, a face pe cineva să aibă parte de... *Și din repaos m-am născut/ O dă-mi un nou repaos.* B328, V2. *Dă-mi pe pământ măcar o zi/ De-amor, o zi întreagă.* B311, V1, cf. B311, V2. *Dă-mi ce ți-oi cere draga mea.* C203, V1. ✧ Expr. A da (cuiva) o gură (sau o guriță) = a săruta. *Dă-mi o guriță draga mea/ O gură, numai una.* B215, B216. *Dă-mi o guriță, una.* C203, V1, cf. C204, V1. *Și ca să-ncepem dă-mi încai/ O gură, numai una.* C203, V2, cf. C203, V4. *Și ca să-ncepi te rog să-mi dai/ O gură, numai una.* C203, V3. *Și ca să-ncepi te rog să-mi dai/ O gură...[numai] una.* C203, V5. *Să-mi dai o gură... una.* C204, V6. *Să râzi mai bine și să-mi dai/ O gură, numai una.* C203, cf. E195. A-i da (cuiva) pace v. pace.

3. (Subiectul indică divinitatea) A rândui, a destina; a hărăzi. *Mă sui în sus până la cer/ La Domnul lumii toate/ Și voi ca moartea să mi-o dea/ El singur numai poate.* B179. *Și voi ca moartea [mea] s-o cer/ La cel ce-a da o poate.* A168. *Vrei din cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune.* C352, V2. *Cere-mi cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune.* E324. ✧ Expr. A da (un) glas = a înzestra pe cineva cu voce frumoasă. *Pot să dau glas acestei guri/ La mândra ta cântare/ Se misce munții cu păduri.* A9*₈. *Pot să dau glas acestei guri.* B393. *Vrei să dau glas acelei guri.* C353, cf. D325. *Ori dau un glas acestei guri/ La dulcea ei cântare/ Se miște munții cu păduri.* B393, V1. *Vrei să dau glas acelei guri/ Ca dup-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri/ Și insulele-n mare.* E325. ✧ A oferi (ceva) pentru..., în schimbul (renunțării la)... *O! cere-mi, Doamne, orice preț/ Dar dă-mi o altă soarte/ Căci tu izvor ești de vieți/ Și dăător de moarte.* C302, cf. D286, E286. *O cere-mi Doamne orice preț/ O dă-mi o altă soarte.* C302, V1. *Și ia-mi vecia-ntreagă/ O dă-mi în schimb cu acest preț/ O pământească soarte.* B313. *Dă-mi pe lumina mea [ca] preț/ O pământească soarte.* B313, V4. *Dă-mi pe vecia [mea] ca preț/ O pământească soarte.* B313, V5. *Iubirea să pătrund-o zi/ Ființa mea întreagă/ O dă-mi în schimb cu*

acest preț/ O pământească soarte. B313,V3. Să nu fiu nicăire/ Și pe vecia-mi dă-mi în schimb/ O clipă de iubire. B319,V1. Și pe vecia mea în schimb/ O zi dă-mi de iubire. B320. Reia-mi al nemuririi nimb/ Și focul din privire/ Și pentru toate dă-mi în schimb/ O oră de iubire. E291, cf. C307, D291.

4. A atribui, a conferi o calitate. *Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul/ Dând farmec dulce și nespus/ Durerii mele lunge. B265. ♦ A face să se vadă (o imagine). Dar un luceafăr, răsărit/ Din liniștea uitării/ Dă orizon nemărginit/ Singurătății mării. E231, cf. B259, C243.*

DALIE s.f. Numele unei flori învoalte, cu tulpina înaltă. *[A fost odată ca-n povești C]/ [...]/ O dalie de fată. C4,V9.*

DALTĂ s.f. Unealtă folosită la sculptat. *E dulce și înaltă/ Și de la creștet la călcâi/ Un chip tăiat de daltă. C44.*

DARĂ conj. v. **dar**.

DATĂ s.f. (Însoțit de un numeral ordinal) Oară. *Aripele își strânge/ Și-ntâia dată de când el/ Chiar el începe-a plânge. C295. Și este data cea dentâi/ Că el începe-a plânge. B307. (La pl.; precedat de un adjectiv pronominal; în comparații) El lumina ca alte dăți/ Păduri și țări și maluri. C409,V1. El lumina ca alte dăți/ În codri și pe dealuri. C409,V2. El tremura ca alte dăți. C409. El tremură ca alte dăți/ În codri și pe dealuri. E381.*

DATORÎ vb. Tr. A avea (ceva) dobândit de la... *Tu adevăr ești datorind/ Lumină din lumină. A9*7.*

DĂRUI vb. Tr. A da (în dar); a acorda, a hărăzi. *Și din repaos m-am născut/ O dăruie-mi repaos. B328,V3. Cum vrei puterea mea s-o neg/ Cum pot să-ți dărui moarte. C348,V1.*

DĂTĂTOR, -OARE aj. (Cu determinări introduse prin prep. „de”) Care dă (ceva). (Substantivat, m.) *O dă-mi în schimb cu acest preț/ O pământească soarte/ Căci un isvor ești de vieți/ Și dătător de moarte. B316. Căci tu isvor ești de vieți/ Și dătător de moarte. C304, cf. D288, E288. Dau vecia mea ca preț/ Pe-o pământească soarte/ Căci dătător ești de vieți/ Și dătător de moarte. B315, 316,V1. O dă-mi în schimb cu acest preț/ O pământească soarte/ Căci dătător ești de vieți/ Și dătător de moarte. B315, 316,V3. Căci dătător ești de vieți/ Și dătător de moarte. A7, 8*2, cf. B315, 316,V2. Tu dătătorul de vieți/ Și dătător de moarte. B315, 316,V4, cf. B315, 316,V5.*

DE interj. (În expr.) *Aida-de v. aida.*

DEAL s.n. Formă de relief mai înaltă decât colina. *El tremura ca alte dăți/ În codri și pe dealuri. C410. El lumina ca alte dăți/ În codri și pe dealuri. C410,V2. El tremură ca alte dăți/ În codri și pe dealuri. E382.*

DEASUPRA av. Sus, peste (ceva) *Părea un fulger-nentrerupt/ Ce pururea-i de față/ Având seninul dedesupt/ Deasupra nor și ceața. C276,V1.*

DECÂT av. (Comparativ de inegalitate) Ca. *O, vino-n părul tău bălai/ S-anin cununi de stele/ Pe-a mele ceruri să răsa/ Mai mândră decât ele.* C148. *O vino-n ceruri să răsa/ Mai mândră decât ele.* C146, V1. *Pe-a mele ceruri să răsa/ Mai mândră decât ele.* C148, V2, cf. E140. *Și sus în ceruri să răsa/ Mai mândră decât ele.* C148, V3.

DEDESUBT av. v. **dedesupt**.

DEDESUPT av. Jos, sub (ceva). *Părea un fulger-nentrerupt/ Și roșu ca rubinul/ Având seninul dedesupt/ Deasupra lui seninul.* B283. *Părea un fulger nentrerupt/ Mănat de-ale lui chinuri/ Privind seninuri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283, V4. *Părea un fulger-nentrerupt/ Ce pururea-i de față/ Având seninul dedesupt/ Deasupra nor și ceața.* C275, V1. *Privind seninuri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283, V5. *Sbura un fulger-nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri/ Cu văi de chaos dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283, V1. *Ocean de neguri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283, V2. *Cu mări de neguri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283, V3. *A stelelor icoane/ Trec oceane dedesupt/ Deasupra-i oceane.* C275. *Și lumi cu milioane/ Trec oceane dedesupt/ Deasupra lui oceane.* C275, V2. *Și lumi cu milioane/ Sbor oceane dedesupt.* C275, V3. *Și stele milioane/ Trec oceane dedesupt.* C275, V4. *Și lumi-n oceane/ Trec milioane dedesupt/ Deasupra-i milioane.* C275, V5. *Un cer de stele dedesupt/ Deasupra-i cer de stele – / Părea un fulger nentrerupt.* E261.

DEGEABA av. Zadarnic. *Degeaba trist te uiți la el/ Și îl asemeni spumii.* A33*, V2. *Degeaba trist te uiți la el/ Nu mai seamănă spumii.* A33*, cf. A33*, V3. *Degeaba crezi c-o sta în vânt/ Noroc și idealuri.* A5*.

DEGRABĂ av. Repede. *Și-n treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher degrabă.* C198, V1, cf. C198, V2. *Și-n treacăt o cuprinse lin/ Într-un ungher degrabă.* E190.

DEMON s.m. Geniu rău; (în viziune romantică) personificare a eroismului și a frumuseții fizice. *O ești frumos cum numa-n vis/ Un demon se arată.* A142, cf. C150. *O ești frumos, cum numa-n vis/ Un demon se arată.* B154. *Un demon se încheagă.* C124, V3. *O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un demon se arată.* E142.

DENTÂI aj. inv. v. **dintâi**.

DEODATĂ av. 1. Brusc. *Și ochiu-mi pân-atuncea sec/ Deodată-l împlie plânsul.* B262. *Deodată nourii s-aprind.* A115, cf. B123.

2. În același timp. *Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată.* C420, V1, cf. C420, V2.

DEPARTE av. La mare distanță în spațiu. *Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri/ Dă-mi pace, fugi departe.* C206, cf. E198. *Dă-mi pace, fugi departe.* B218. *Dă-mi pace, fugi departe!* C206, V1. *Ia du-te... fugi departe.* C206, V2. (Distanței în spațiu i se adaugă și separația unor lumi diferite) *În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe.* C256, cf. C256, V1, C256, V2, C256, V3, E244.

DEPĂRTARE s.f. Spațiu situat la mare distanță. (În loc. av.) *În depărtări = departe.* *Și în apus în depărtări/ Privea cum vântul duce/ Corăbii negre.* B13. *Și din fereastă-n depărtări/ Privea cum marea duce/ [Corăbii negre B].* B13, V1. (În context se adaugă ideea distanței față de tot ceea ce se află în jur, de preocupările obișnuite) *Și-n orice*

seară ea venea/ Să șază în fereastră/ [...]// Pierzându-și gându-n depărtări/ Cu vasul ce se duce. A9.

DEPLIN av. (Precedat de prep. „pe“) În întregime, pe de-a-ntregul. Și ca să-ți fie pe deplin/ Iubirea cunoscută,/ Când sărutându-te mă-nclin,/ Tu iarăși mă sărută. E217. Și ca să-ți fie pe deplin/ Iubirea cunoscută. C225, cf. C225,V2.

DEPRINDE vb. Refl. A se obișnui. A prinde paseri m-am deprins/ Și-ți voi întinde lațul. A1*₁, cf. B225. La pui ca tine m-am deprins/ A le întinde lațul. C213,V3. Vrei să-ți arăt cum m-am deprins/ La pui a-ntinde lațul. C213,V4. Paseri ca tine m-am deprins/ [A le întinde lațul C]. C213,V5.

DEȘIDE vb. 1. Tr. (Complementul indică un drum) A croi, a tăia; a pregăti (pentru cineva). (Fig.) Însă, pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată. A143. Dară pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată. B155, cf. C151, E91, E143. Dar calea care-o ai deschis/ N-oi merge-o niciodată. B95. Dar calea care mi-ai deschis/ N-oi merge-o niciodată. C95.

2. Refl. (Despre ochi) A-și ridica pleoapele. Când ochii mei mi se deschid/ Tu îți închide ochii. A19*₁.

DESFĂȘURA vb. 1. Refl. A se desface. Din negru giulgiu se desfășor/ Marmoreele brațe. E121.

2. Tr. A întinde pe o suprafață mare, a împrăștia. Dar' piară oamenii cu toți/ S-or naște iarăși oameni// Căci-i desfășur și-i adun. B341a,V2.

DESPĂRȚI vb. Tr. A separa. Pătrunde trist cu raze reci/ Ș-o lume ne desparte. C254,V3. Pătrunde trist cu raze reci/ Din lumea ce-l desparte/ În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea depărte. C254, cf. E242.

DEȘERT, -ARTĂ aj., s.n. I. Aj. 1. Lipsit de oameni, pustiu. Mii de lumini vor izvorî/ În lumea cea deșartă// Și se vor naște mii sărmani/ Copii nimicniciei. A36*₄. Și în palat cu raze reci/ Prin bolțile deșarte. C254,V2. ♦ În care nu se află nimic; gol. [Mii de lumini vor izvorî A*₄]/ În noaptea cea deșartă. A36*₄,V1.

2. Fig. Amăgitor. Și numai ei durează-n vânt/ Deșerte idealuri. B358. Căci numai ei vânează-n vânt/ Deșerte idealuri. C326. Ei numai doar durează-n vânt/ Deșerte idealuri. E306. Zâmbește trist cu raze reci/ Speranțelor deșarte. C254,V1. Ce sunt deșartele chemări/ Noroc și idealuri. A9_{IV},V1.

II. S.n. Pustiu. Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Deșertu-n lung și marea-n larg. C363. ♦ Loc. av. În deșert = zadarnic. Și-ntinde aripa-n deșert/ Și aripa-i se bate. B185.

DEȘTEPTA vb. Refl. A-și reveni dintr-o stare sufletească. Aș vrea să nu mă mai deștept/ Din fericirea-adâncă. B251, cf. C235, C235,V1, C235,V2.

DEZLEGA vb. Tr. A scuti de anumite obligații; a elibera dintr-o stare. De greul lungii vecinicii/ Părinte, mă desleagă/ Dă-mi pe pământ măcar o zi/ De-amor, o zi întreagă. B310,V1, cf. B310,V2. Din umbra negrei vecinicii/ Părinte mă desleagă/ Să fiu iubit numai o zi. B310. Din centrul luciei vecii/ Părinte mă desleagă/ Iubirea să pătrund-o zi. B310,V3. De greul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă. D282. De

vecinicie sunt legat/ Eu voi să mă deslege. A172. Cu vecinicia sunt legat/ Dar voi să mă deslege. B184. Cu vecinicia sunt legat/ Mă duc să mă deslege. C176. Cu vecinicia sunt legat/ Ci voi să mă deslege. E168. ♦ (Contextul figurat introduce și sensul „a desface o legătură”) De lanțul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă. C298, cf. E282.

Scris: deslega.

DEZMIERDA vb. Tr. A mângâia, a alinta. Iar el o strânge-atunci la piept/ Ș-o mai desmiardă încă. C234, V1.

Scris: desmierda.

DIAMANT s.n. Numele unei pietre prețioase transparente, foarte strălucitoare și dură. (Metaforic, sugerând privirea Luceafărului) [Privirea ta eu n-o suport C]/ Diamantu-i făr['] de viață. C102, V2.

Pronunțat: dia-.

DIMINEAȚĂ s.f. Începutul zilei. Se-afundă roșu-n apă/ Cu zorii roșii dimineți/ În alt loc o să-nceapă. A35³, V1. De gât te ții cu brațul/ În toată dimineața. A6¹.

DINTĂI aj. inv. v. **dintâi**.

DINTĂI aj. inv. (De obicei precedat de „cel”) Primul. Și aripele-și strânge/ Și este data cea dentâi/ Că el începe-a plânge. B307. Și deasupra mea rămâi/ Durerea de mi-o curmă/ Căci ești iubirea mea dentâi/ Și visul meu din urmă. C391. Și deasupra mea rămâi/ Durerea mea de-o curmă/ Căci ești iubirea mea dentâi/ Și visul meu din urmă. E363. Și fii iubirea mea dentâi/ Și visul meu din urmă. B431. Și fii iubirea mea dentâi. C391, V1. (Cu elipsa substantivului determinat, într-un fragment de strofă) În viața-i pentru cea dentâi. B307, V3. ♦ Ziua cea dintâi = prima zi a genezei. (În comparații) Deasupra lui seninuri/ Și ca și-n ziua cea dentâi/ Se nasc din neguri stele. B285, V3. Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând din neguri stele. B285. Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând din neguri stele. B285, V4. Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând în cale-i stele. C277, V1, cf. C279, C279, V2, C279, V3, D267, V1, D265, V2, D265, V4. Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Cum isvorau lumine. D267. Vedea, ca-n ziua cea dentâi/ Cum izvorau lumine. E267. ♦ Ceea ce a fost la început; inițial. Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune/ Din chiar puterea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune. C351, V1. Și din gândirea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune. C351, V3. Vrei din cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune. C351, V2. Dar cere-mi vorba mea dentâi. D323, V1. Cere-mi cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune. C351, cf. D323. Cere-mi – cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune. E323.

Var.: dentâi, dintâi.

DISPĂREA vb. In. A se face nevăzut. Oricare mândru început/ Cu un sfârșit se-ncheie/ Când îngerul au dispărut/ Rămâi cu o femeie. A3⁹. Oricât [de] mândru a-nceput/ Cu un sfârșit se-ncheie/ Când îngerul au dispărut/ Rămâi cu o femeie. A3⁹, V1.

DISTRAS, -Ă aj. Care nu este atent la cele din jur; detașat, absent. Ea-l asculta pe copilaș/ Uimită și distrasă. B246, cf. C230, E222.

DIVÎN, -Ă aj. Minunat, splendid. *Văzându-l chiar în al ei somn/ Șopti dormind divină/ „O dulce-al nopții mele domn/ De ce nu vii tu? Vină!["].* B46.

DOAMNĂ s.f. Femeie nobilă. *Ce doamnă [mândră] mai era/ Ș-o chema Cătălina.* B203,V2.

DOAR av. 1. Numai. *Tu doar ai goană de noroc/ Și urmări de soarte/ Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte.* A1*5. *Tu doar ai goană de noroc/ Și întristări de soarte.* A1*5,V2. *Ei doar au parte de noroc/ De dragoste și soarte.* B345. *Ei doar au ceruri de noroc/ Și prigoniri de soarte.* B345,V1. *Ei doar au goană de noroc.* B345,V2, cf. C329,V4. *Ei doar au steaua cu noroc/ Și prigoniri de soarte.* C329. *Ei doar au stele cu noroc.* C329,V1. *Ei doar' au stele cu noroc/ Și prigoniri de soarte.* E309. *Aceste doară au noroc/ Au prigoniri și soarte.* D313,V1. *Ei numai doar durează-n vânt/ Deșerte idealuri.* E305. *Voința doar' l ține viu/ Altmintrelea s-ar stinge.* B307,V1. *Tu vii a-mi cere doar minuni/ Ce ființa mea o neagă.* B335,V2. *Și palid e la față/ Doar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric.* C133. *Doar vremea-ncearcă în zădar/ Din goluri a se naște.* D275.

2. În speranța că... *O! să fugim de-aici de tot/ Și să fugim în lume/ Doar ni s-or pierde urmele/ Și nu ne-or ști de nume.* B271. *Hai ș-om fugi în lume/ Doar ni s-or pierde urmele/ Și nu ne-or ști de nume.* C263, cf. E251.

Var.: doară.

DOARĂ av. v. doar.

DOCHIA n. pr. Personaj legendar din folclorul românesc. *Și-n noaptea noastră vom chema/ Povestea zinei Dochii.* A6_I. *Ci-acuma spune-mi [...]/Povestea zinei Dochii.* A10_{II}.

DOI, **DOUĂ** num. card. Număr între unu și trei. *În ploaia florilor de tei/ Mergeau doi tineri singuri.* B420. *Sub șirul lung de mândri tei/ Ședeau doi tineri singuri.* C380, cf. E352. *Miroase florile-argintii/ Se scutură o ploaie/ Pe capetele-a doi copii/ Cu plete lungi bălaie.* B435. *Și cad o dulce ploaie/ Pe creștetele-a doi copii.* C399, cf. E371. (În comparații pentru perechi precum ochi, obraji) *Cu obrăjei ca doi bujori.* B201, cf. C189, E181. *Și ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric/ Ca două patimi fără saț.* A127. *Iar ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric/ Ca două patimi fără saț.* B139. *Doar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric/ Ca două patimi fără saț.* C135. *Dar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric/ Ca două patimi fără saț.* E127.

DOMN s.m. 1. Stăpân. *O, dulce-al nopții mele Domn/ De ce nu vii tu? Vină.* E47, cf. A43, B47, C51. *Și dor de-al valurilor Domn/ De inim-o apucă.* E103, cf. C111. ♠ (Fiind vorba despre divinitate) *Mă voi sui în sus la cer/ La Domnul lumii toate.* A166. *Mă sui în sus până la cer/ La Domnul lumii toate.* B178.

2. Creatorul lumii, Demiurgul. *Din chaos Doamne-am apărut/ Ca să mă-ntorc în chaos.* B325, cf. B325,V1. *Din chaos Doamne-am apărut/ Și m-aș întoarce-n chaos.* C309, cf. D293, E293. *Din chaos Doamne-am apărut/ Și sete mi-e de chaos.* B325,V2, cf. B325,V3. *O, cere-mi, Doamne, orice preț/ Dar dă-mi o altă soarte.* E285, cf. C301, D285. *O cere-mi Doamne orice preț/ O dă-mi o altă soarte.* C301,V1.

DOR s.n. 1. Suferință pricinuită de dragostea pentru cineva care se află departe, care este inaccesibil. *O, de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte.* E200 cf. C208, C208,V1, C208,V2. *Și la luceafăr se uita/ De dorul lui se împle.* A20. *Privindu-l multe*

săptămâni/ De dorul lui se împlie. B24. De dorul lui și inema/ Și sufletul se împlie. C23. De dorul lui și inima/ Și sufletu-i se împlie. E23.

2. Dorință puternică de a (re)vedea pe cineva drag. *Ea trebui de el în somn/ Aminte să-și aducă/ Și dor de-al valurilor domn/ De inimă-o apucă.* E103, cf. C111. *Din dorul stelei cei de sus.* A107. *Și dorul stelei cei de sus/ De inimă-o apucă.* B115. *Uita-vei jalea de părinți/ Și dorul de luceferi.* A24*1. *Am fi voioși și teferi/ Ai pierde dorul de părinți.* C267,V1. *Vei pierde dorul de părinți/ Și dorul de luceferi.* B275, 276. *Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi.* C267, cf. E255.

3. Năzuință, aspirație. *El zboară – gând purtat de dor –/ Pân singur e cu totul.* C283, cf. D271, D271,V1, D271,V2. *El zboară gând purtat de dor.* C283,V1. *El zboară, gând purtat de dor/ Pân' pierde totul, totul.* E271.

4. Atracție erotică; dragoste. *Ți-nchin cu patimă și dor/ O-ntreagă-mpărăție/ Vei fi crăiasa mărilor.* A73, cf. B85. *De vrei să știi ce-i dor și foc/ Durerea și nesațul.* C213,V1. *Vino în dorul meu nespus.* C85,V1. ♦ Termen cu care cineva se adresează persoanei iubite. *O vino dorul meu nespus.* C141,V1.

DORI vb. Tr. A fi stăpânit de tendința lăuntrică de a dobândi ceva. *Și din repaos m-am născut/ Spre a dori repaos.* B328,V1.

DORINȚĂ s.f. 1. Năzuința, aspirația cuiva. *Dorința i-o [î]ncrede.* C404,V2. *Ea, îmbătăta de amor/ Ridică ochii. Vede/ Luceafărul. Și-ncetișor/ Dorințele-i încrede.* E376, cf. C404.

2. Stare complexă sufletească în care se cuprinde și atracția erotică. *Ea-l vede azi, ea-l vede mâni/ Ș-așfel dorința-i gata/ El o privea de săptămâni/ Și-i cade dragă fata.* B18. *Îl vede azi, 'l vede mâni/ Așfel dorința-i gata.* C18. *Ea-l vede azi, 'l vede mâni/ Ș-așfel dorința-i gata.* C18,V1. *Îl vede azi, îl vede mâni/ Așfel dorința-i gata.* E18.

DORMI vb. In. A fi în stare de somn. *Ea doarme [...].* A38,V1. *Văzându-l chiar în al ei somn/ Șopti dormind divină.* B46.

DRAG, -Ă aj., s. 1. Aj. Care este iubit. (Expr.) *A-i cădea (cuiva) drag = a se îndrăgosti de cineva.* *O vede luni și săptămâni/ Și-i cade dragă fata.* A16. *Și-i cade dragă fata.* B20, cf. C20,V1. *El iar privind de săptămâni/ Îi cade dragă fata.* C20. *El o privea de săptămâni/ De-i cade dragă fata.* C20,V2. *El iar privind de săptămâni/ Îi cade dragă fata.* E20.

2. S.f. Iubită. *O vin cu mine draga mea/ Să vezi vecia cum-îi.* B149. *O vin' cu mine, draga mea/ O vino-n fundul mării.* A69. *O vin cu mine draga mea.* B81,V1. *Dă-mi o guriță draga mea.* B15. *Dă-mi ce ți-o cere draga mea/ Dă-mi o guriță, una.* C203,V1.

3. S.n. Iubire, dragoste. (Loc. av.) *Cu drag = a)* păstrând în suflet dragoste, simpatie pentru cineva. *Ce voi? Aș vrea ca să-mi răsa/ Cu drag întotdeauna.* C202,V4; (în legătură cu verbul „a avea”) *Ce voi? Aș vrea ca să mă ai/ Cu drag întotdeauna.* C202,V2; *b)* cu plăcere, bucuros. *De vrei să știi amorul cum/ Cu drag ne-ntinde lațul.* C214,V7. *De dragul (cuiva) = din dragoste pentru cineva. Și se tot duce... S-a tot dus/ De dragu-unei copile.* E170, cf. B190, C178.

DRAGOSTE s.f. Iubire, amor. *Ei doar au parte de noroc/ De dragoste și soarte.* B346. *Ei au restriște sau noroc/ Au dragoste și soarte...* C330,V2.

DRĂGĂLAȘ av. Într-un fel drăguț, grațios, gingaș. *Ea-l asculta pe copilaș/ Uimită și distrasă/ Și rușinos și drăgălaș/ Mai nu vrea, mai se lasă.* B247, cf. C231, E223.

DREPT, DREAPTĂ av., aj. 1. Av. În poziție rectilinie orizontală. *Ș-atunci când ea se-ntinde drept/ În patu-i să se culce/ [...] I-nchide geana dulce.* C33,V1. *Și când în pat se-ntinde drept/ Copila să se culce.* C33, cf. E33. *Și când pe pat se-ntinde drept.* C33,V2.

2. Aj. Fig. Adevărat; incontestabil. *E drept că zilele îmi sunt/ [Pustii ca niște stepe C].* C257,V1. *E drept că te gândești mereu/ Că tu ești numa-n fire.* A19^{*4},V2. *E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și iubire.* A17^{*4},V2. *E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și durere.* A17^{*4},V3.

DREPTATE s.f. Spirit de echitate. *Iar de-ai voi ca să arăți/ Dreptate și tărie/ Îți dau pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* B398. *Vrei poate-n faptă să arăți/ Dreptate și tărie.* C358 cf. D330, E330.

DRUM s.n. 1. Traseu urmat de cineva. (Contextul se referă la o călătorie cosmică printre lumi în devenire sau în curs de dispariție) *Ici se aprinde-o stea în drum/ Colo se stinge-un soare.* B289. *Ici se aprinde-o lună-n drum.* B289,V2. *Ici se aprinde[-un] soare-n drum.* C277a,V1.

2. Distanță (pe care o parcurge cineva). *O clipă drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate.* A3^{*2}. *În clipe drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate.* B187. ♦ (Contextul îmbină ideea de spațiu cu cea de timp) *Pe drumul timpului de ieri/ Sbura cu-a lui aripă.* B277,V3.

DUCE vb. I. Tr. 1. A transporta (ceva). *Când vezi catarg lângă catarg/ Ducând oștiri cu săbii.* A14^{*5},V3. ♦ Tr. fact. A face să se deplaseze. *Și în apus în depărtări/ Privea cum vântul duce/ Corăbii negre.* B14. *Privea cum marea duce/ [Corăbii negre B].* B14,V1. *Privea cum apa duce/ [Corăbii negre B].* B14,V2. ♦ A ghida, a face să se orienteze. *Luceafărul străluce/ Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce.* C16. *Răsare și străluce/ Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce.* E16. *Pe văluroasele cărări/ Corăbii negre duce.* C16,V3.

2. A lua (pe cineva) cu sine pentru a-l face să ajungă undeva. *Colo-n palate de mărgean/ Te-oi duce veacuri multe.* C90, cf. E86. *O vino-n cer ca să [te] duc/ Și să te duc cu mine.* A133, A134. *O vino-n ceruri să te duc/ Iubita mea cu mine.* B145. ♦ A conduce (pe cineva). *Băiat, copil de casă/ [...] Ce-mpărăteasa duce-n pas/ Cu coada lungii rochii.* B197.

3. A purta în mâini. *Ce-mi pasă dacă-i duce-n timp/ Fanfara sau cimpoiul/ Mii de războinici mor pe câmp.* A5^{*6}. *Ce-mi pasă dacă-i duce-n pas/ [Fanfara sau cimpoiul A].* A5^{*6},V1.

II. Refl. 1. A merge, a se deplasa. *Pierzându-și gându-n depărtări/ Cu vasul ce se duce.* A9. *Cu vecinicia sunt legat/ Mă duc să mă deslege.* C176. ♦ Expr. A se tot duce = a merge fără încetare. (Întărit prin repetare la un alt timp verbal) *Și se tot duce... S-a tot dus/ De dragu-unei copile.* E169, cf. B189, C177.

2. A pleca. *Dar ce vrei, mare Cătălin?/ Ia du-te și mă lasă!* C200,V4, cf. B212, C200, C200,V3. *Ia du[-]t' de-ți vezi de treabă.* C200,V2, cf. C200,V1, E192. *Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri... / Ia du-te... fugi departe...* C206,V2. ♦ Fig. A dispărea. *Și-ncepi*

aceleași plângeri/ Căci când femeile s-au dus/ Din nou s-arată îngeri. A7⁹, cf. A7⁹, V2. Renasc aceleași plângeri/ Căci când femeile s-au dus/ S-arată iarăși îngeri. A7⁹, V4. Iar când femeile se duc/ Din nou s-arată îngeri. A7⁹, V1. Iar când femeile se duc/ Se nasc în juru-mi îngeri. A7⁹, V3.

3. Fig. (Despre timp) A trece. [Pierzându-și gându-n depărtări A]/ Cu vremea ce se duce. A10, V1.

DULCE aj., av. I. Aj. 1. (Despre persoane) Plăcut la înfățișare și în comportare. *Ca o mireasă-n ziua-ntâi/ E dulce și înaltă.* C42.

2. Drag, iubit. *O, dulce-al nopții mele Domn/ De ce nu vii tu? Vină.* E47, cf. B47, C51.

3. (Despre ochi) Blând, mângâietor. *Și ochiul dulce și senin/ Îmi luminează calea.* A1_I. *Când ochii tăi cei dulci se-nchid/ Se-nseninează ochii.* A11_{II}. *O lasă capul meu pe sân/ Iubito, să se culce/ Sub raza ochiului senin/ Și negrăit de dulce.* E356. *Sub vraja ochiului senin/ Și negrăit de dulce.* B424, cf. C384. ♦ (Despre atribute ale unor stări sufletești) *Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul// Dând farmec dulce și nespus/ Durerii mele lunge.* B265. (În context blândețea se asociază cu suferința) *Hyperion se-ntoarsă/ Și peste-a lumii dulci dureri/ Lumina și-o revarsă.* C371, V1, cf. C371, V2.

4. Care produce plăcere, încântător, atrăgător. *Dacă nu știi, să te învăț/ Căci dulce e amorul.* C210, V6, cf. B222. *În schimbul unei clipe dulci/ Primesc o altă lege.* B181.

5. (Despre sunete) Plăcut la auz, armonios; ademenitor. *Ori dau un glas acestei guri/ La dulcea ei cântare/ Se miște munții cu păduri.* B394, V1

6. Suav, delicat. *Miroase florile-argintii/ Și cad, o dulce ploaie/ Pe creștetele-a doi copii.* E370, cf. C398.

II. Av. 1. Cu gingășie, delicat. *I-nchide ochii dulce.* C36, V1. *I-atinge mânilor pe piept/ I-nchide geana dulce.* C36, cf. E36. *I-nchide ochiul dulce.* A32, cf. B36.

2. Cu dragoste, cu tandrețe; duos. *Să ne privim nesățios/ Și dulce toată viața.* C224, cf. E216.

3. Plăcut încântător. *În sus rămâi cu fața/ Și dulce este și nespus/ Astfel ca să rămâie.* B233.

DURA vb. Tr. A construi, a clădi. (Fig.; complementul indică abstracte; contextul relevă precaritatea acțiunii) *S-ar naște iarăși oameni// Ei numai doar durează-n vânt/ Deșerte idealuri.* E305. *Și numai ei durează-n vânt/ Deșerte idealuri.* B357. *Căci numai ei durează-n vânt.* C325, V1. *Și numai tu durezi în vânt/ Noroc și idealuri.* A9_{IV}. *Zadarnic mai durezi în vânt.* A5³, V1.

DUREA vb. Tr. A produce (cuiva) o suferință fizică. *Și ochii mari și grei mă dor/ Privirea ta mă arde.* B159, cf. A147, C155, E147. ♦ Refl. Fig. (Subiectul indică latura sufletească) *Mă dor de crudul tău amor/ A sufletului coarde.* A145. *Mă dor de crudul tău amor/ A pieptului meu coarde.* C153, cf. E145. *Mă dor de crudul tău amor/ A vieții mele coarde.* B157.

DURERE s.f. Suferință interioară a cuiva; chin sufletesc. *Atuncea chipu-i tremură/ De-o stranie durere.* B106. *Și mintea ei [s-a fost] cuprins/ De-o stranie durere.* A98. *Lucește cu amor nespus/ Durerea să-mi alunge.* C250, cf. E238. *Lucește ca amor*

*nespus/ Durerii mele lunge. C250,V1. Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul// Dând farmec dulce și nespūs/ Durerii mele lunge. B266. ♦ Loc. av. Cu (sau în) durere (sau în dureri) = adânc întristat, îndurerat. Cum el din cer o auzi/ Se stinge cu durere. C118. Și el din cer o auzi/ Se stinse cu durere. C118,V1, cf. E110. Cum [el] din-nalt o auzi/ Se stinse cu durere. C118,V3. El o ascultă licurind/ Și tremură-n durere. C118,V2. Sbura luceafăru-n dureri/ Purtat de-a lui aripă. B277,V1. ♦ Loc aj. De dureri = care alină suferințele sufletești ale cuiva. Privește-acum și vede/ Luceafărul cel de dureri/ În care dânsa crede. ♦ (Ca trăire sufletească general umană) Ei își atârână micul eu/ De-a vieții lor durere. B350, cf. B350,V1. Tu îți atârni de micul eu/ Speranță și durere/ Te legi cu mii păreri de rău. A18*4. E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și durere/ Te-atârni de lungi păreri de rău. A18*4,V3. Vei pierde negrele dureri/ Și răsări-vor sorii. A5_{II}. Tu cați să-ndupleci cu dureri/ Pe marele, pe-naltul. A25*4. Ce cați să-ndupleci cu dureri/ Și lacrimi pe înaltul. A25*4,V3. (Determinat prin „dulce”, suferința este asociată cu o senzație plăcută) Hyperion se-ntoarsă/ Și peste-a lumii dulci dureri/ Lumina și-o revarsă. C371,V1, cf. C371,V2. B439. ♦ Suferință din dragoste. Și deasupra mea rămâi/ Durerea de mi-o curmă/ Căci ești iubirea mea dentâi. C390. Și deasupra mea rămâi/ Durerea mea de-o curmă. E362. Ș-astfel asupra [mea] rămâi/ Durerea de mi-o curmă/ Și fii iubirea mea dentâi. B430. Durerea mea o curmă. C390,V2. De vrei în ochii mei să vezi/ Durerea și nesațul. C214,V2. De vrei să știi ce-i dor și foc/ Durerea și nesațul. C214,V1.*

DUS, -Ă aj. Plecat pentru totdeauna. Și în palate de mărgean/ Trăi-vei zile multe// [...] De-aceea vin cu mine dus/ Și lumea ta o lasă. A81.

- E -

EI interj. Exclamație care exprimă un îndemn. Ei Cătălin, acu-i acu/ Să-mi cuibărești norocul. B207. Ei Cătălin, acu-i acu/ Ca să-ți încerci norocul. C195, cf. E187.

EMPIREU s.n. (În antichitatea greco-romană) Locul unde sălășluiau zeii. (Fig.) Loc inaccesibil muritorilor. Din înălțimi de empireu/ Ți-am auzit chemarea. B73, cf. B73,V1. Din înălțimi de empireu/ Eu am venit ș-acuma. B141.

ETERN, -Ă aj. Fără de sfârșit; nesfârșit. Peri-vor ochii toți pe rând/ Etern e numai plânsul. A44*4. (Despre moarte, în ciclul continuu al alternanței viață-moarte) Din zarea negrei vecinicii/ Eterna moarte-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște... C342,V5. ♦ Fără de început și fără de sfârșit; veșnic. Unde-a rămas vergin de foc/ Eternul întuneric. B296a,V3, cf. B296a,V4. ♦ (Substantivat, n.) Din reci adâncuri ce ascund/ Eternul nopții crude/ Răsună-un glas așa profund. B330,V4. (Cu referire la atemporalitatea divinității) Tu din eternul meu întreg/ Te-ai smuls o stea senină. C345. Tu din eternul meu întreg/ Rămâi a treia parte. C345,V1.

EU s.n. Ceea ce constituie individualitatea, personalitatea cuiva, reflectarea propriei existențe de către conștiința individuală a omului. (În sintagma) Micul eu v. mic.

EV s.m. Perioadă îndelungată de timp. (În descrierea călătoriei cosmice a Luceafărului) *Și în vârtej l-înconjur/ Și lumi și evi de-a-notul/ El zboară gând purtat de dor.* C282,V1.

EVA n. pr. Prima femeie, după mitul biblic, creată de Dumnezeu. *Nenorocire și noroc/ Ca vina mumei Eve/ Aieve e în orice loc.* B370. *Ea e de față pururea/ Ca vina mumei Eve.* A10*5. *Și dacă iar ai întreba/ Ce-i vina mumei Eve/ O afli pretutindenea.* A10*5,V1.

- F -

FACE vb. I. Tr. 1. A crea, a întocmi, a alcătui. *Îți dau pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* B400. *Ți-aș da pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* C360, cf. D332, E332. *Și pentru-o clipă de amor/ Să-mi faci altă lege.* A170. ♦ Loc. vb. A face nod = a se înnoda, a fi legat cu un nod. *Un giulgiu albastru face nod/ Pe umerele-i goale.* B67. *Un giulgiu albastru face nod.* A63,V1. ♦ A constitui. (În loc. vb.) A face parte din... = a aparține, a ține de..., a fi parte din... *Ca adevăr din sânul meu/ Tu faci din mine parte.* A10*7,V1.

2. A săvârși; a se îndeletnici cu... *Și-n clipa asta tu să vezi/ Ce face dânsa oare.* A4*10.

3. A determina să devină..., să ajungă... *Să fac o lume de păreri/ Să fie trecătoare.* A9*3.

II. Refl. A deveni. *Dar ce frumoasă se făcu/ Frumoasă arz-o focul.* B205. *Dar ce frumoasă se făcu/*

Și mândră, arz-o focul. E185, cf. C193.

FALNIC, -Ă aj. Grandios, impunător, măreț. *În umbra falnicelor bolți/ Adesea în fereastă/ S-așază fata într-un colț.* B9, cf. C9,V1. *În umbra falnicelor bolți/ La geamul din fereastă/ S-așază tainic într-un colț.* B9,V1. *Din umbra falnicelor bolți/ Ea seara se îndreaptă/ Și la fereastă într-un colț/ Luceafărul așteaptă.* C9,V2. *Din umbra falnicelor bolți/ Ea pasul și-l îndreaptă/ Lângă fereastră.* C9, cf. E9.

FANFARĂ s.f. Instrument muzical de suflat din alamă. *Ce-mi pasă dacă-i duce-n timp/ Fanfara sau cimpoiul/ Mii de războinici mor pe câmp.* A6*6.

FAPTĂ s.f. Acțiune săvârșită de cineva. *Vrei poate-n faptă să arăți/ Dreptate și tărie.* C357, cf. D329, E329.

FARMEC s.n. Ceea ce încântă (prin frumusețe), ceea ce atrage (într-un mod misterios). *De-aceea zilele îmi sunt/ Pustii ca niște stepe/ Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe.* C259, cf. E247. *Cu farmecul luminii reci/ Gândirile străbate-mi.* B425, cf. C385, E357. *Cu farmecul luminii lui.* C385,V1. (Asociat, în context, cu suferința sufletească) *Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul// Dând farmec dulce și nespus/ Durerii mele lunge.* B265.

FATĂ s.f. Tânără necăsătorită. *A fost odată ca-n povești/ [...] Din neamuri mari împărătești/ O luminoasă fată.* A4. *O vede luni și săptămâni/ Și-i cade dragă fata.* A16. *El o privea de săptămâni/ Și-i cade dragă fata.* B20. *El o privea de săptămâni/ De-i cade dragă fata.* C20,V1. *Îi cade dragă fata.* C20, cf. E20. *Și-i cade dragă fata.* C20,V2. *Adesea în fereastă/ S-așază fata într-un colț/ Și sara o adastă.* B11, cf. C11,V1. (Precedat de superlative) *A fost odată ca-n povești/ [...] Din rude mari împărătești / O prea frumoasă fată.* C4, cf. E4. *O mult frumoasă fată.* C4,V2. (Precedat de epitete de care se leagă prin prep. „de”) *Un giuvaer de fată.* C4,V7. *Un ghiocel de fată.* C4,V1. *O dalie de fată.* C4,V9. *Un vlăstărel de fată.* C4,V3. *O pasere de fată.* C4,V6. *Un cânăraș de fată.* C4,V8. *Un gangure de fată.* C4,V4. *Un soi frumos de fată.* C4,V5.

FAȚĂ s.f. 1. Chip, figură. *Asfel adoarme c-un surâs/ [...] Cu ochi pe jumătate-nchiși/ Spre stea cu fața-ntoarsă.* A38. *Cu ochi pe jumătate-nchiși/ Spre el cu fața-ntoarsă.* B38. *Ea stă cu fața-ntoarsă.* C38,V1. *Pe trupu-i se revarsă/ Pe ochii mari bătând închiși/ Pe fața ei întoarsă.* C40, cf. E40. *Pe trupu-i se revarsă/ Pe ochi pe jumătate-nchiși/ Pe fața lin întoarsă.* C40,V2. *Și fața tristă de-nsoimii/ E albă ca de ceară.* B69. *El vine trist și liniștit/ Și palid e la față.* B136. *Iar pielea feții străvezii/ E albă ca de ceară.* C73. *Obrajii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară.* C73,V1. *Ovalul feții străvezii/ E alb ca și de ceară.* C73,V3. *Iar chipul feții străvezii/ E alb ca și de ceară.* C73,V4. *Iar umbra feței străvezii/ E albă ca de ceară.* E69. *El vine trist și gânditor/ Și palid e la față.* C132, cf. E124. *Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața.* A7, 8*, cf. B231, 232, C221, 222, C223, 224,V1, C223, 224,V2, C223, 224,V3. *C223, 224,V4, C223, 224,V5, E213, 214. În sus să stai cu fața.* A8*,V1. *Și aripele-și strânge/ Își ține fața lui în mâni/ Și-ncepe trist a plânge.* B307,V2. *Hyperion vedea de sus/ Uimirea-n a lor față.* C394, cf. C394,V4, E366. ♦ *Umerii feții = pomeții obrazului. Umerii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară.* C73,V2. ♦ Loc. aj. *De față = prezent. Ea e de față pururea.* A9*,5. ♦ Loc. prep. *Din față = de dinaintea... Din față-i iute piere.* A100. ♦ Expr. *A fi (de) față = a fi prezent. Dar vis e tot și vis suntem/ Căci ce e pururi față/ E moartea.* A10*,6,V3. *Părea un fulger nentrerupt/ Ce pururea-i de față.* C274,V1.

2. Ceea ce se vede (în jur); ceea ce pare să fie, aparență; înfățișare, aspect. *Ce crezi în stele, crezi în sorți/ Și în reversul feții/ Viața e un șir de morți/ Și moartea muma vieții.* A22*,4,V1. *Tot ce a fost, tot ce va fi/ De-a pururi fața este/ Și basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste.* A10*,6. *Tot ce a fost tot ce va fi/ De-a pururi fața este/ Iar basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste.* B366.

FAVOARE s.f. Avantaj acordat cuiva. (Fig.) *Trăiți în cercul vostru strâmt/ Și în favoarea sorții.* C418,V3.

FĂCLIE s.f. Lumânare. (În comparații) *E alb ca ceara de făclii.* A65. *Palid ca ceara din făclii.* A65,V1.

FĂȘIE s.f. v. fâșie.

FÂȘIE s.f. Bucată (lungă și îngustă) dintr-un întreg. (Fig.; cu referire la timp) *Îți dau o fâșie de vremi.* B391. *Îți dau o fâșie de timp.* A7*,8.
Var.: fâșie.

FECIOARĂ s.f. 1. Fată tânără. *A fost odată ca-n povești/ [...] Din rude bune-mpărătești/ Fecioară prea-curată.* B4.

2. (Art.; ca n. pr.) Maica Domnului. (În comparații, accentuând ideea de unicitate) *Și era una la părinți/ Și mândră-n toate cele/ Cum e Fecioara între sfinți.* C7, cf. E7.

FECIOR s.m. Fiu. *Părea fecior de voievod.* C69,V2. *[Un paj ce poartă pas cu pas/ A-mpărătesii rochii C]/ Fecior [...] de pripas/ Dar cu rușine-n ochii-i.* C187,V1. ♠ *Fecior din flori v. floare.*

FEL s.n. Mod, modalitate (de a se desfășura o acțiune). (În loc. av.) *La fel = deopotrivă, egal; aidoma. Și când vezi soarele-asfințit/ Ca intră roșu-n apă/ [...] El luminează tot la fel/ O altă parte-a lumii.* A35*₃. *Tot (la) un fel sau (tot) într-un fel ori fără fel = în același mod; neschimbat. Degeaba trist te uiți la el/ Și îl asemeni spumii/ Va lumina tot într-un fel/ O altă parte-a lumii.* A35*₃,V2. *Nu mai seamănă spumii/ Căci luminează tot un fel/ O altă parte-a lumii.* A35*₃,V3. *Hyperion, ce la un fel/ Ră sai din mări și soare/ Cine nu are moarte-n el/ Acela nu mai moare.* D297,V9. *Hyperion, ce într-un fel/ [Ră sai din mări și soare D,V9].* D297,V8, cf. D297,V10. *Hyperion, ce fără fel/ [Ră sai din mări și soare D].* D297,V11.

FEMEIE s.f. Persoană de sex feminin. *Și-ncepi aceleași plângeri/ Căci când femeile s-au dus/ Din nou s-arată îngerii.* A7*₉. *Iar când femeile se duc/ Din nou s-arată îngerii.* A7*₉,V1. *Iar când femeile se duc/ Se nasc în juru-mi îngerii.* A7*₉,V3. *Renasc aceleași plângeri/ Căci când femeile s-au dus/ S-arată iarăși îngerii.* A7*₉,V4. *Căci când femeile s-au dus/ Din nou s-arată îngerii.* A7*₉,V2. (Precedat de articol nehotărât, cu o nuanță depreciativă) *Oricare mândru început/ Cu un sfârșit se-ncheie/ Când îngerul au dispărut/ Rămâi cu o femeie.* A4*₉. *Oricât [de] mândru a-nceput/ Cu un sfârșit se-ncheie/ Când îngerul au dispărut/ Rămâi cu o femeie.* A4*₉,V1. *Iar dacă vrei ca să-ți arăt/ Credința-ntr-o femeie/ Repezi o clipă îndărăt.* B406. *Și pentru ce? Vrei să-ți arăt/ Iubirea de femeie/ Repezi în clipă îndărăt.* C366,V1. *Și pentru cine? Să-ți arăt/ Ce este o femeie.* C366,V2.

FEREASTĂ s.f. v. fereastră.

FEREASTRĂ s.f. Deschizătură în peretele unei camere. *În umbra falnicilor bolți/ Adesea în fereastă/ S-așază fata într-un colț.* B10, cf. C10,V1. *La geamul din fereastă/ S-așază tainic într-un colț.* B10,V1. *Și-n orice seară ea venea/ Să șază în fereastră.* A6. *Ea pasul și-l îndreaptă/ Lângă fereastră.* C11, cf. E11. *Ea seara se îndreaptă/ Și la fereastă într-un colț/ Luceafărul așteaptă.* C11,V2. *Și din fereastă-n depărtări/ Privea cum marea duce/ Corăbii negre.* B13,V1. *Și lunecă ca și pe prag/ Pe marginea ferestii.* A60. *Pe marginea ferestii.* A60,V1. *Și pe fereastă ca pe prag/ El intră fără de veste.* B63. *Ușor el trece ca pe prag/ Pe marginea ferestii.* C66. *Ușor el trece ca pe prag/ Pe marginea ferestii.* E62. *Plutind prin aer ca pe prag/ Pe marginea ferestii.* C66,V2. *Se-nalță-n aer ca pe scări/ Trecu plutind fereasta.* C66,V3. *Vine-n fereastă liniștit.* C131,V2.

Var.: fereastă.

FERICE aj. inv. Fericit. *Și ce ferice arde el/ În orișicare seară/ Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară.* A21. *De-om fi ferice și cumiți/ Vom fi voioși și teferi.* A21*₁. *Vom fi ferice și cumiți/ Voioși vom fi și teferi.* B273.

FERICIRE s.f. Stare de beatitudine. *Aș vrea să nu mă mai deștept/ Din fericire-adâncă.* B252, cf. C236, C236,V1, C236,V2.

FERICIT, -Ă aj. Care se află într-o stare de mulțumire sufletească deplină. *Și fericită ea la cer/ Privește-acum și vede/ Luceafărul cel de dureri/ În care dânsa crede.* B437.

FI vb. In. I. (Verb predicativ) 1. A exista. *Aripele își strânge/ Și-ntâia dată de când e/ Chiar el începe-a plânge.* C295. *O ia-mi al nemuririi nimb/ Să nu fiu nicăire.* B318,V1. *Dar sori în lume de n-or fi/ Din noapte or să crească.* D305. (Și în forma negativă) *Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe/ E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe.* E277, 277, 279, cf. C289, 289, 291, C289, 289, 291,V5. *Că nu e moarte nici păcat/ Cât e lucirea spumii.* A29, 30⁴,V3. (În forma negativă) *Și sorii toți de n-ar mai fi/ Din noapte or să crească.* D305,V8. *Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată.* B303, 304,V1, cf. B303, 304,V2. *Unde nu-i centru, nici hotar/ Nici rază a cunoaște.* B297. *Unde nu-s margini nici mijloc/ Ca să le poți cunoaște.* B297,V1, cf. B297,V3. *Unde nu-s margini, nici hotar.* B297,V2. *Unde nu-i centru nici hotar/ Cărarea a cunoaște.* B297,V4. *Căci unde-ajunge nu-i hotar.* C285, cf. C285,V2, D273,V1, E273. *Căci unde-ajunse nu-i hotar.* D273. *Aici nu-i centru, nici hotar.* C285,V1. ♦ (Repetat la un alt timp verbal, înglobează într-un tot lucrurile, ființele etc., indiferent de timpul când au existat) *Că tot ce-n lume va mai fi/ Tot ce a fost, și este.* A9, 10, 10⁶,V2. *Tot ce a fost, tot ce va fi.* A9, 9⁶, cf. B365, 365. *Tot ce a fost și ce va fi.* A9, 9⁶,V1. *Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe/ Ce soarbe toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe.* B303, 304. *Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe/ În care toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe.* C291, 292,V1. *Unde uitarea soarbe/ Tot ce va fi, și tot ce-a fost/ Sub genele ei oarbe.* C291, 291,V2. *Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe/ De soarbe toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe.* C291, 292,V3.

2. (Adesea cu determinări locale) A se afla. *Aci e-al stingerii-adăpost/ E noaptea prea curată.* B301, 302,V1. *Aci e-al păcii adăpost/ E noaptea prea curată.* B301, 302,V2. *E-al neființei adăpost/ Unde uitarea soarbe.* C289,V2. *E neființ[a], ce din ea/ Puterea ei și-o soarbe/ E muma morții, [...]/Și sor uitării oarbe.* C289, 291,V4. *Și-n orice clipă te întreb/ Unde e soare, lună/ E-n orice clipă-ndeosebi/ Și-n toate împreună.* A38, 39³,V1. *Tu măsurii lumea ta c-un cot/ Și timpu-mparți cu luna/ Dar dacă unul e în tot/ Și toate sunt în una.* A3, 4⁴. *Natura altfel leagă/ În orice ghindă de stejar/ E o pădure-ntreagă.* A12⁴. *Natura n-are timp și loc/ [...] Ea e de față pururea/ Ca vina mumei Eve.* A9⁵. ♦ Expr. A fi (de) față v. față. ♦ (Impers.; urmat de determinări temporale, fixează momentul, durata unei acțiuni) *Și unde vergin de-orice foc/ E pururea-ntuneric.* B296a,V2. (În context exprimă ideea că nu există o trecere a timpului) [Soarele] *Răsară ori apună/ E orice timp îndeosebi/ Și toate împreună.* A39³. ♦ A se afla într-o anumită situație. *Ce-ți pasă ție din pământ/ Dacă-oi fi [eu] sau altul.* B452,V1. *Ce-ți pasă ție chip de lut/ Dacă-oi fi eu sau altul.* B452,V2, cf. C416, E388. *Dacă-oi fi eu sau altul.* B452.

3. (Adesea cu determinări temporale) A trăi, a viețui. *Ce-i pasă-Aceluia din cer/ Dacă-i fi tu ori altul.* A28⁴,V3. *Dacă-i fi tu ori altul.* A28⁴,V1 (Repetat la altă persoană) *De-i fi ori de-o fi altul.* A28, 28⁴,V2. [E drept că] *te gândești mereu/ Că tu ești numa-n fire.* A20⁴,V2. (Într-o formulă asemănătoare cu începutul basmelor) *A fost odată ca-n povești/ A fost ca niciodată/ Din rude mari împărătești/ O prea frumoasă fată.* E1, E2. *A fost odată ca-n povești/ A fost ca niciodată.* A1, 2, cf. B1, 2, C1, 2. *A fost odată în povești.* A1,V1.

4. Unipers. și impers. A se întâmpla, a se petrece. (Expr.) *Asta e = iată ce se întâmplă. [Tu ești copilă,] asta e... / Hai ș-o fugi în lume. E249. Tu ești copilă... Asta [e!]. C261. ♦ (Subiectul logic exprimă senzații fizice sau stări psihice; construit cu pronumele în dativ) A simți. *Fiori-l trec și frig îi e/ Aripele își strânge. C293. Fiori-l trec și teamă-i e. C293, V2. (În context figurat) Și din repaos m-am născut/ Mi-e sete de repaos. C312, cf. D296, E296. ♦ Expr. A-i fi (cuiva) totuna v. totuna.**

II. (Verb copulativ; v. contextele în care este însoțit de un nume predicativ)

III. (Verb auxiliar; v. verbele la viitorul anterior, perfectul condițional-optativ și al conjunctivului, forme perifrastice de perfect compus, mai mult ca perfect sau imperfect și la diateza pasivă)

FIERBE vb. In. A clocoti. *Bucăți de soare, parcă fierb/ În negrul întuneric. C119, V4. Scânteii de soare, parcă fierb. C119, V5.*

FIINȚĂ s.f. 1. Făptură. *Din vânt, din foc, văzduh, văpăi/ Ființa și-o culege. A118, V1. El sta din aer și văpăi/ Ființa s-o culeagă/ Coboar-a chaosului văi. B126. Te rog, în mână de pământ/ Ființa mea o schimbă. B308a, cf. B308a, V2. Te rog ca milă tu să ai/ Ființa de mi-o schimbă. B308a, V1. Iubirea să pătrund-o zi/ Ființa mea întreagă. B312, V3.*

2. (În construcția poetică) *Ființa ce nu moare = tot ce există în lumea creată, fără să aibă sfârșit. Pentru ca tu ești trecătoriu/ Sunt toate trecătoare?/ Au nu sunt toate-nvelitori/ Ființei ce nu moare. A4*6. Pentru că ei sunt trecători/ Sunt toate trecătoare?/ Au nu sunt toate-nvelitori/ Ființei ce nu moare// Tot ce a fost și ce va fi/ De-a pururi fața este/ Iar basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste. B364.*

3. (Fiind vorba despre divinitate) Natură, esență. *Tu îmi cei semne și minuni/ Ce ființa mea o neagă. B336. Tu vii a-mi cere doar minuni/ Ce ființa mea o neagă. B336, V2. Cu asemeni semne și minuni/ Ființa-mi nu se leagă. C320, V1.*

FIOR s.n. (La pl.) Senzație (și tremur) de frig; emoție puternică. *Luceafărul se ntunecă/ Silit în loc să steie// Fiori de stingere-l pătrund. B305, V1. Fiori de moarte-l străbat/ Și aripele-și strânge. B305. Fiori de moarte-l pătrund. B305, V2. Fiori-l trec atât de cruzi/ Și noaptea se-nfurtună. B329. Fiori-l trec și frig îi e. C293. Fiori-l trec. C293, V1. Fiori-l trec și teamă-i e. C293, V2. Îl sorb adânc fiorii cruzi/ Ai golurilor crude. C313. Îl trec adânc fiorii cruzi/ Ai neființei crude. C313, V1. Fiorii-l trec atât de cruzi. C313, V2.*

FIRE s.f. 1. Natura (cu tot ce cuprinde); lume. *E drept că te gândești mereu/ Că tu ești numa-n fire. A20*4, V2.*

2. Natura ca putere creatoare manifestată în orice făptură. (În loc. aj.) *Peste fire = supranatural, nenatural; extraordinar. Tu ești ca îngerii de blând/ Cu chipul peste fire/ Privirea ta eu n-o suport. A92. Căci eu nu sunt de seama ta/ Cu chipul peste fire/ Privirea ta eu n-o suport. B100, cf. C100.*

FIU s.m. Băiat (în raport cu părinții săi). *Părea un fiu de voievod. C69, V1. ♦ Fig. (În context sugerează trecerea în uitare după moarte) Și dup-aceea pot să trec/ Un fiu uitării oarbe/ În întunerec să mă-nec. B322, V1.*

FLOARE s.f. 1. Parte a unei plante. *Miroase florile-argintii/ Se scutură o ploaie.* B433. *Miroase florile-argintii/ Și cad, o dulce ploaie.* E369, cf. C397. *Și toate florile argintii.* B433, V1. (În context figurat) *În ploaia florilor de tei/ Mergeau doi tineri singuri.* B419.

2. Plantă care înflorește. (În sintagma) *Copil (sau băiat, fecior) din flori* = copil (băiat) nelegitim. *Copil din flori și de pripas/ Căruia[-]i ard ochii.* B199. *Băiat din flori și de pripas/ Dar îndrășneț cu ochii.* C187, cf. E179. *Fecior din flori și de pripas/ Dar cu rușine-n ochii-i.* C187, V1. ♦ Loc. aj. *În floare* = înflorit. *Oricât de veșted ar și fi/ La vară-n floare-i pomul.* A14*3. *Oricât de vechi ar și mai fi/ Tot e în floare pomul.* A6_{III}, V1.

FOC s.n. 1. (Considerat ca unul dintre elementele principale ale naturii) Ardere cu flacăra. *Din foc, din aer [și] văpăi/ El sta să se culeagă.* A117. (În imprecății, exprimând simpatie) *Dar ce frumoasă se făcu/ Frumoasă arz-o focul.* B206. *Frumoasă bat-o focul.* B206, V2. *Dar ce frumoasă se făcu/ Și mândră, arz-o focul.* E186, cf. C194. (Ca termen de comparație pentru strălucirea ochilor ca expresie a pasiunii) *Și ochii ard în adevăr/ Ca focul [...].* A124. ♦ (Ca element de basm, evidențiază componenta astrală arzătoare a Luceafărului) *Și iată, vin acuma/ Căci focu-mi este tată-meu/ Și noaptea-mi este mumă.* A131, V2.

2. Lumină. *Din vânt, din foc, văzduh, văpăi/ Ființa și-o culege.* A117, V1. *Unde vecia n-are loc/ Să se-nvâртеască sferic/ Și unde vergin de-orice foc/ E pururea-ntuneric.* B295a, V2. *Unde vecia n-are loc/ Să se învâрте sferic/ Și unde[-i] vergin de-ori[ce] foc/ D-a pururea-ntuneric.* B295a, V1. *Unde-a rămas vergin de foc/ Eternul întuneric.* B295a, V3, cf. B295a, V4. ♦ Strălucire foarte puternică. *Și se arată-n adevăr/ Scăldat în foc de soare.* B132. *Venea plutind în adevăr/ Scăldat în foc de soare.* C128, cf. E120. ♦ (Exprimă strălucirea astrală arzătoare, prea puternică a privirii Luceafărului) *[E alb ca ceara de făclii/ Și luna îl petrece A] Un mort frumos cu ochii vii/ Dar vii de-un foc ce-i rece.* A68, V2. *Reia-mi al nemuririi nimb/ Și focul din privire.* C306, cf. D290, E290.

3. Fig. Sentiment puternic, ardent; aprindere, pasiune. *Ce vrei să știi ce-i dor și foc/ Durerea și nesațul.* C213, V1. ♦ Loc. av. *Cu foc* = foarte tare, peste măsură. *Oricât te-ai plânge de cu foc/ Ș-ai blestema pe soarte.* A1*5, V1.

FOLOS s.n. Câștig, beneficiu. *Natura altfel leagă/ [...]/ Ea n-are pierderi ori folos/ Ea n-are plin și goluri.* A13*4. *Ea n-are pierderi, nici folos/ Ea nu cunoaște goluri.* A5*5, cf. A13*4, V3. *Ei își atârnă micul eu/ De-a vieții lor durere/ [...]/ Noi n-avem pierderi și folos/ Și nu cunoaștem goluri.* B353, cf. B353, V1.

FOST, -Ă aj. Care a aparținut în trecut cuiva. (În fragmentul lacunar lipsește substantivului determinat, probabil „loc”) *Iar de pe fostul [...]/ Peri mai multe zile B.* B191, V2.

FRIG s.n. Senzație de rece, provocată de temperatura scăzută a mediului. (Construit cu verbul „a fi” având subiectul logic în dativ) *Fiori-l trec și frig îi e – / Aripele își strânge.* C293.

FRUMOS, -OASĂ aj., av. 1. Aj. (Despre persoane) Cu înfățișare plină de farmec, grațioasă, armonioasă. *Privi la Cătălina/ Dar ce frumoasă se făcu/ Frumoasă arz-o*

focul. B205, B206. *Frumoasă bat-o vina/ Ce doamnă [mândră] mai era.* B202,V2. *Frumoasă bat-o focul/ Și ochii tineri îmi zâmbesc.* B206,V2. *Dar ce frumoasă se făcu/ Și mândră arz-o focul.* C193. *Dar ce frumoasă se făcu/ Și mândră, arz-o focul.* E185. *Un mort frumos cu ochii vii.* A67, cf. A67,V2, A67,V3, B71, C75, E71. *Un soi frumos de fată.* C4,V5. (La superlativ, format cu „prea”, „mult”) *Din rude mari împărătești/ O prea frumoasă fată.* C4, cf. E4. *O mult frumoasă fată.* C4,V2. (În comparații) *O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un înger se arată.* E89, cf. A85, C93. *O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un demon se arată.* E141, cf. A141, B153, C149. *O ești frumos cum numa-n vis/ Un geniu se arată.* B93. *El intră făr' de veste/ Frumos ca și un voievod.* B65. ✧ (Despre aspectul unei ființe) *Un chip frumos se[-]nceagă.* C124,V4. ✧ (Despre obiecte de îmbrăcăminte) *Care arată bine. Frumoasei albei rochii.* A18*,V1.

2. Av. În chip armonios. *Venea frumos în adevăr.* C127,V1. *Și din adânc necunoscut/ Frumos și mândru crește/ Se-nalță-n aer luminos.* A56. ✧ Expr. *A-i ședea* (cuiva) *frumos* = a i se potrivi. *Să mă cuprinzi cu brațul/ Cum o să-ți șadă de frumos/ Cum te-a cuprins roșata.* B229. *Și o să-ți șadă prea frumos/ Și te-o-neca roșata...* C221,V3, cf. C221,V3. *O! cătu-ți șade de frumos/ Căci te-a cuprins roșata.* C221,V5. *O! cătu-ți șade de frumos/ Cum te-a cuprins roșata...* C221,V2.

FRUNZĂ s.f. Foaie (la plante). (Simbolizează durata limitată a existenței; adesea în comparații) *Și dup-aceea pot să trec/ Cu frunza care trece/ În întunec să mă-nec.* B322. *Să cază lumile-n genuni/ Ca frunze reci pe vânturi.* A26*,V1. *Să piară stelele din zi/ Ca frunzele pe vânturi.* A14^{III}. (Ca simbol al eternei regenerări) *Pe orice frunză de copac/ Vezi un copac cu ramuri.* A7*,V4.

FUGI vb. In. 1. A se îndepărta, a se retrage repede. *Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri/ Dă-mi pace, fugi departe.* C206, cf. C206,V1, E198. *Dă-mi pace, fugi departe.* B218. *Ia du-te... fugi departe...* C206,V2. ✧ (Despre îndrăgostiți) A pleca împreună, părăsindu-și familia. *O! să fugim de-aici de tot.* B269, cf. B270. ✧ Expr. *A fugi în lume* = a pleca departe, fără să se știe unde. *Hai ș-o-m fugi în lume/ Doar ni s-or pierde urmele.* C262, cf. E250. *Și să fugim în lume.* B269, cf. B270.

2. (Despre constelații, galaxii; cu determinarea „în jur”) A se învârti cu repeziciune. *Și mii de lumi în juru-i fug.* B293,V1, cf. B293,V2, B293,V3.

FULGER s.n. Descărcare atmosferică luminoasă. (În comparații și contexte comparative, sugerează repeziciunea mișcării) *Sburând luceafărul trecea/ [...] Părea un fulger-nentrerupt/ Și roșu ca rubinul.* B281. *Deasupra-i cer de stele –/ Părea un fulger nentrerupt/ Rătăcitor prin ele.* E263. *Părea un fulger nentrerupt/ Mănat de-ale lui chinuri.* B281,V2, cf. B281,V3, B281,V4, B281,V5. *Părea un fulger nentrerupt/ Ce pururea-i de față.* C273,V1. *Părea un fulger nentrerupt.* C273, cf. C273,V2, C273,V3, C273,V4, C273,V5. *Și de aci să te rezezi/ Ca fulgeru-ntr-o oară.* A2*,V10. ✧ (Metaforic) [Luceafărul] *Sbura un fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri.* B281,V1. ✧ (Ca element de basm, evidențiază componenta astrală arzătoare a Luceafărului) *Din nou scobor la glasul tău/ Ca să mă vezi ș-acuma/ Căci fulgerul e tatăl meu/ Și noaptea-mi este numa.* A131.

FULGERA vb. In. 1. A străluci ca fulgerul. *El o aude-n cerul sfânt/ Și tremură mai tare/ Și se azvârle fulgerând/ Și se cufundă-n mare.* B55. *S-aprind tot mai tare/ Și se asvârle fulgerând.* C59,V1.

2. Fig. A străbate o distanță repede ca fulgerul. *Dar fulgerează îndărăt/ Și vezi iubirea-i ce e.* C367,V2. *Dar fulgerează îndărăt/ Să vezi amoru-i ce e.* C367,V4.

FULGERARE s.f. Trecere ca fulgerul. *Colo se stinge-un soare/ Dar nu-l oprește nicidecum/ Grăbita-i fulgerare.* B292. *Dar nu-l oprește nicidecum/ Din sbor... o fulgerare.* C280a.

FULGERĂTOR av. Repede ca fulgerul. *Se aprindea mai tare/ Și s-arunca fulgerător/ Se cufunda în mare.* E55. *Se arunca fulgerător/ De se cufundă-n mare.* C59.

FUND s.n. (Fiind vorba despre ape) Adânc, adâncime. *O vin' cu mine, draga mea/ O vino-n fundul mării.* A70, cf. B82,V1.

FURIȘ, -Ă aj. (În loc. av.) *Pe furiș* = pe ascuns. *Cam pe furiș și pânditoriu/ [Privi la Cătălina C, V1].* C191,V2.

FURIȘA vb. Refl. *Se furișează pânditor/ Privind la Cătălina.* E183, cf. C191

- G -

GANGURE s.m. Numele unei păsări cu penajul colorat. (În context metaforic) *Ca la un gangure de crâng/ Îți voi întinde lațul.* C213,V6. (Ca epitet, precedă termenul calificat de care se leagă prin prep. „de”) *Un gangure de fată.* C4,V4.

GATA aj. inv. (Despre un sentiment; în legătură cu verbul „a fi”) Care s-a înfiripat, care a luat naștere. *Ea-l vede azi, ea-l vede mâni,/ Ș-așfel dorința-i gata.* B18. *Îl vede azi, 'l vede mâni/ Așfel dorința-i gata.* C18. *Ș-așfel dorința-i gata.* C18,V1. *Îl vede azi, îl vede mâni/ Așfel dorința-i gata.* E18.

GÂND s.n. 1. Cuget; idee. (Într-un fragment cu lecțiune incertă a manuscrisului) *Să piară stelele din gând.* A13_{III},V1. (În legătură cu ipostaza de Luceafăr a personajului principal) *Sbura cu gândul... / Pân' singur e cu totul.* B295. ♦ (Prin sinecdocă) Ființă dominată de o idee. (În context poate sugera și viteza deplasării) *În val-vârtej îl înconjoară/ Și lumi și timp de-a-notul/ El zboară – gând purtat de dor – / Pân' singur e cu totul.* C283. *El zboară, gând purtat de dor/ Pân' singur e cu totul.* D271, cf. C283,V1, D271,V2. *El zboară... gând, purtat de dor.* D271,V1. *El zboară, gând purtat de dor/ Pân' pierde totul, totul.* E271.

2. Minte; p. ext. conștiință. (Sens legat de trăirile interioare ale eroinei poemului) *Și gândul [tău] senin va fi/ Și luminoasă calea.* A1_{II}. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n casă și în gând.* B51, cf. A47. *Pătrunde-n casă și în gând.* B119, cf. C55, C115, E51, E107. *Pătrunde-n codru și în gând.* B443, cf. C407, E379. ♦ Expr. *A-și pierde gândul în depărtări v. pierde.* (Alăturarea „inimă” și „gând” cuprinde întreaga trăire psihică a fetei) *Pe calea cea de rază/ Pătrunde inimă și gând.* A47,V1. *Alunecă pe-o rază/ Pătrunde inimă și gând.* A111.

3. (La pl.) Cugetare; meditație. (Loc. av.) *Pe gânduri* = (și în legătură cu verbul „a sta”) îngândurat; adâncit în visare. *Ce voi? Aș vrea să nu mai stai/ Pe gânduri totdeauna.*

C202, cf. E194. (Tânărul îndrăgostit are în final atitudinea Cătălinei, prin identitatea expresiei care o caracterizase pe ea) *O lasă-mi capul meu pe sân/ Pe gânduri să se culce.* B422.

GÂNDI vb. Refl. A-și închipui, a socoti, a crede. *E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și iubire/ E drept că te gândești mereu/ Că tu ești numa-n fire.* A19^{*4}, V2.

GÂNDIRE s.f. Idee, cuget; gând (1). *Și nu-și oprește nicidecum/ Gândirea-i călătoare/ [...] Colo se stinge-un soare.* B290, V1. *Dar nu-și oprește nicidecum/ Gândirea-i călătoare.* B290, V3. *Colo se stinge-un soare/ Dar nu împiedec' nicidecum/ Gândirea-i călătoare.* B292, V2, cf. B292, V4. (Sugerează, în context, natura superioară a Luceafărului-Hyperion, congener Demiurgului) *Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune/ Și din gândirea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune.* C351, V3. ♦ (La pl.) Ceea ce gândește cineva (într-un anumit moment); cugetare. *Cu farmecul luminii reci/ Gândirile străbate-mi/ Revarsă liniște de veci/ Pe noaptea mea de patimi.* E358, cf. C386, B426.

GÂNDITOR, -OARE aj. Îngândurat. *El vine trist și gânditor/ Și palid e la față.* C131, cf. E123.

GÂT s.n. Grumaz. *Când brațul [meu] te ține strâns/ De gât te ții cu brațul.* A4^{*1}. *În brațul meu te-oi ține strâns/ Tu gâtul prinzi cu brațul.* A4^{*1}, V1. *Abia un braț pe gât i-a pus/ Și ea l-a prins în brațe.* E367, cf. C395, C395, V4.

GEAM s.n. Sticla ferestrei. *În umbra falnicelor bolți/ La geamul din fereastă/ S-așază tainic într-un colț/ Și sara o adastă.* B10, V1.

GEANĂ s.f. Pleoapă (cu firisoarele de păr de pe margine); p. ext. ochi. (În realizarea unei personificări) *E-al neștiinței adăpost/ Unde uitarea soarbe/ Tot ce va fi, și tot ce-a fost/ Sub genele ei oarbe.* C292, V2. (În context se asociază cu plânsul) *Când geana-ncepe-a lăcrăma/ Se-nseninează geana.* A3, 4^{*3}. *Când geana prinde-a lăcrăma/ Se-nseninează geana.* A3, 4^{III}, cf. A3, 4^{III}, V1. *Și tainic genele le plec/ Căci mi le împlă plânsul.* C245, cf. E233. *Atuncea genele îmi plec/ De mă apucă plânsul.* C245, V3. (În context, se asociază cu somnul) *Iară când genele-i se-nclin/ Și merge să se culce/ I-atinge mânil pe sân/ I-nchide ochiul dulce.* B33. *Și când genele-i se-nclin.* A29, V2. *I-atinge mânil pe piept/ I-nchide geana dulce.* C36, cf. E36.

GENIU s.n. 1. Spirit (bun sau rău); duh. *O ești frumos cum numa-n vis/ Un geniu se arată.* B94. ♦ Calitate a unui geniu (1); expresie a unei astfel de calități. [Reia-mi al nemuririi nimb C]/ *Și genul din privire.* C306, V2.

2. Persoană dotată cu un talent excepțional (de a conduce, de a cârmui). *Îți dau oștiri și gloate/ Îți dau al genului larg/ Dar moartea nu se poate.* B403.

GENTIL, -Ă aj. Drăguț, plăcut. *De copil/ Te cunoșteam pe tine/ Dar tu ești mic și ești gentil/ Te potrivești cu mine.* B255. *Și tu ești mic și ești gentil.* C239, V1.

GENUNE s.f. Abis, adânc al spațiului cosmic; hău. *Hyperion, ce din genuni/ Răsai c-o lume-ntreagă.* B333. *Hyperion, ce din genuni/ Răsai c-o-ntreagă lume.* E297, cf. C317. *Hyperion ce din genuni/ Ridici o lume-ntreagă.* B333, V2. *Hyperion ce în genuni/ Atârni c-o lume-ntreagă.* C317, V1. *Hyperion ce în genuni/ Atârni cu-ntreaga lume.*

C317,V2. *Hyperion care-n genuni/ Atârni c-o lume-n tine.* B333,V4. *Hyperion, ce prin genuni/ Ai străbătut o lume.* D297,V1. *Hyperion, ce din genuni/ Răsai, sătul de lume.* D297,V2. *Hyperion, ce prin genuni/ Ai rătăcit prin lume.* D297,V3. *Hyperion, ce prin genuni/ Ai străbătut din lume.* D297,V4, cf. D297,V6. *Hyperion ce în genuni/ Ai părăsit o lume.* D297,V5. (Într-o imagine a dezintegrării sistemelor solare) *Să cază lumile-n genuni/ Ca frunze reci pe vânturi.* A25*₃.

GHINDĂ s.f. Fructul stejarului. (Într-un exemplu pentru explicarea nemuririi prin ciclul nesfârșit viață-moarte) *Natura altfel leagă/ În orice ghindă de stejar/ E o pădure ntreagă.* A11*₄.

GHIOCEL s.m. Numele unei flori delicate, albe. (Ca epitet, precedă termenul calificat de care se leagă prin prep. „de”) *Un ghiocel de fată.* C4,V1.

GIULGIU s.n. Pânză subțire și fină. (În context, imaginea cadaverică evocă și sensul de „lîntoliu”) *Frumos ca și un voievod/ Cu părul blond și moale/ Un giulgiu albastru face nod/ Pe umerele-i goale.* B67. *Un giulgiu albastru azvârlit/ Pe umerele goale/ E alb ca ceara de făclii/ [...] Un mort frumos cu ochii vii.* A63. *Un giulgiu albastru face nod.* A63,V1. *Un giulgiu albastru șade nod.* C71,V1. *Un giulgiu negru strălucit/ Pe marmure de brațe.* B133. *Un vînat giulgiu se-ncheie nod/ Pe umerele goale.* C71, cf. E67. *În negru giulgiu se înfășor/ Marmoreele brațe.* C129. *Din negru giulgiu se desfășor/ Marmoreele brațe.* E121. *Giulgiu negru arde strălucit.* C129,V1. *Giulgiu negru prinde strălucit.* C129,V2. *Un giulgiu îi prinde strălucit.* C129,V3.

Pronunțat și monosilabic.

GIUVAIER s.n. Bijuterie, podoabă. (Ca epitet, precedă termenul calificat de care se leagă prin prep. „de”) *Un giuvaer de fată.* C4,V7.

Scris: *giuvaer*.

GLAS s.n. 1. Voce. (Servind pentru a vorbi) *Și ea șoptește-n al ei somn/ Cu glasul-i ce se-alină.* A42. *Din reci adâncuri ce ascund/ Cuvîntul nopții crude/ Se naște-un glas adânc profund/ Încât abia se-aude.* B331,V2. *Se naște-un glas adânc profund.* B331,V1. *Răsună-un glas așa profund.* B331,V4. *Răsună glasul trist profund/ Încât abia s-aude.* B331,V3. *Și-i isvorăște în auz/ Un glas adânc ce sună.* B332. *Și i se naște în auz/ Un glas ce-abia s-aude.* C316. *Un glas adânc s-aude.* C316,V1. (Servind pentru a cânta) *Vrei să dau glas acelei guri/ Ca dup-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri/ Și insulele-n mare?* C353, cf. D325, E325. *Pot să dau glas acestei guri.* A9*₈, cf. B393. *Ori dau un glas acestei guri.* B393,V1.

2. Grai, vorbire. *Din nou scobor la glasul tău/ Ca să mă vezi ș-acuma.* A129. *Din nou apar la glasul tău.* A129,V1.

GLOATĂ s.f. Pedestime. *Îți dau corăbii și cetăți/ Îți dau oștiri și gloate.* A18*₈. *Ți-oi da corăbii și cetăți/ Ți-oi da oștiri și gloate.* A18*₈,V1. *Îți dau catarg lângă catarg/ Îți dau oștiri și gloate.* B402.

GOANĂ s.f. Prigonire. *Tu doar ai goană de noroc/ Și urmăriri de soarte.* A1*₅. *Tu doar ai goană de noroc/ Și întristări de soarte.* A1*₅,V2. *Ei doar au goană de noroc.* B345,V2. *Ei doar au goană de noroc/ Și asupriri de soarte...* C329,V4.

GOL, GOALĂ aj., s.n. 1. Aj. (Despre o parte a corpului) Care nu este acoperit de veșminte. *Un giulgiu albastru azvârlit/ Pe umerele goale.* A64. *Un giulgiu albastru face nod/ Pe umerele-i goale.* B68. *Un vânăt giulgiu se-ncheie nod/ Pe umerele goale.* C72, cf. E68.

2. S.n. Spațiu în care nu se află nimic; vid. *Căci unde-ajunge nu-i hotar/ [...]Și vremea cearcă în zădar/ Din golu-i a se naște.* C288, cf. D276,V1, C288,V2. *Doar vremea-ncearcă în zădar/ Din goluri a se naște.* D276. *Și vremea-ncearcă în zădar/ Din goluri a se naște.* E276. *Tăcere lungă, negrul gol/ Îngheată-n visuri crude.* B329,V5. *Și împrejurii negrul gol/ Îngheată-n visuri crude.* B329,V6. *Îl sorb adânc fiorii cruzi/ Ai golurilor crude.* C314. ♦ Întrerupere a ciclului nesfârșit viață-moarte. (Negația existenței unei astfel de întreruperi, în context, înseamnă eternitatea, continuitatea formelor) *Natura n-are ieri și azi/ Și lumea n-are goluri/ Căci stoluri cari zboară azi/ Se-ntorc la anul stoluri.* A14₄,V1. *Ea n-are pierderi ori folos/ Ea n-are plin și goluri.* A14₄. *Ea n-are pierderi, nici folos/ Ea nu cunoaște goluri.* A14₄,V3, cf. A6₅. *Și nu cunoaște goluri.* A14₄,V4. *Ea nici cunoaște goluri.* A14₄,V5. *Noi n-avem pierderi și folos/ Și nu cunoaștem goluri.* B354, cf. B354,V1.

GONI vb. Tr. A face (pe cineva) să meargă repede; (fig.) a mâna, a împinge. *Se nasc sub stele cu noroc/ Trăiesc goniți de soarte...* D314,V5.

GRANGUR s.m. v. **gangure**.

GRĂBIT, -Ă aj. Care se petrece foarte repede. *Colo se stinge-un soare/ Dar nu-l oprește nicidecum/ Grăbita-i fulgerare.* B292.

GREIER s.m. v. **grier**.

GREU, GREA aj., av., s.n. I. Aj. (Despre ochi) A căror privire este apăsător, copleșitor de intensă, întunecată și pătimășă. *Mă dor de crudul tău amor/ A pieptului meu coarde/ Și ochii grei și mari mă dor/ Privirea ta mă arde.* C155. *Și ochii mari și grei mă dor/ Privirea ta mă arde.* B159, cf. A147, E147.

II. Av. Din adânc; p. ext. cu multă tristețe. *Și ea vorbea cu el în somn/ Și greu oftând suspină.* C50,V1.

III. S.n. 1. Greutate, dificultate. (Loc. av.) Cu greu = cu dificultate, anevoie. *Din sfera mea sosii cu greu/ Ca să-ți urmez chemarea.* C77, cf. E73. *Din sfera mea m-am smuls cu greu/ De ți-am urmat chemarea.* C77,V1. *Din sfera mea venii cu greu.* C77,V2. *Din sfera mea venii cu greu/ Ca să te-ascult ș-acuma.* E129, cf. C137. *Din sfera mea m-am smuls cu greu.* C137,V1. Din greu = adânc, profund. *Iar ea vorbind cu el în somn/ Oftând din greu suspină.* E46, cf. C50.

2. Povară. *De greul lungii vecinicii/ Părinte, mă desleagă.* B309,V1, cf. B309,V2, C297,V1, D281, E281.

GRIER s.m. Numele unei insecte care scoate sunete ascuțite și monotone. *Asfel adoarme c-un surâs/ Când grieri cântă-n tindă.* A34. *Când grieri [...].* A34,V2.

GURALIV, -Ă aj. Vorbăreț. *Încă de mic/ Te cunoșteam pe tine/ Și guraliv și de nimic/ Te-ai potrivi cu mine.* E227, cf. C239.

GURĂ s.f. 1. Organ situat la nivelul inferior al feței omenești; p. restr. buze. *Când te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută.* A15^{*1}, cf. B239. *Când te sărut pe gură-ncet.* B239,V1. *De te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută.* C227,V1, cf. C227,V2, C227,V3.

♦ Sărut, sărutare. (Expr.) A da (cuiva) o gură v. da².

2. Gura (1) ca organ al vorbirii. *Ș-auzi din gura lui de spus/ Renasc aceleași plângeri.* A5^{*9},V2, cf. A5^{*9},V4.

3. Gura (1) ca organ al cântării. *Pot să dau glas acestei guri/ La mândra ta cântare/ Se misce munții cu păduri.* A9^{*8}. *Pot să dau glas acestei guri/ Ca la a ei cântare/ Să meargă munții cu păduri.* B393. *Ori dau un glas acestei guri.* B393,V1. *Vrei să dau glas acelei guri.* C353, cf. D325, E325.

GURIȚĂ s.f. Diminutiv al lui gură; sărutare. (Expr.) A da (cuiva) o guriță v. da².

- H -

HAI interj. *Vino! Hai ș-om fugi în lume/ Doar ni s-or pierde urmele.* C262, cf. E250.

HAIDE interj. v. aida.

HAOS s.n. (Cu o varietate de înțelesuri, rezultată din preluarea unor concepții teogonice sau dintr-o viziune poetică proprie) 1. Stare primordială care a existat înaintea nașterii universului; spec. neant. *Din chaos toate au apărut/ Și se întorc în chaos.* A1, 2_{IV}. *Din chaos toate-au răsărit.* A1_{IV},V1. *Din chaos Doamne-am apărut/ Ca să mă-ntorc în chaos.* B325, 326, cf. B325, 326,V1. *Din chaos Doamne-am apărut/ Și sete mi-e de chaos.* B325, 326,V2, B325, 326,V3. *Din chaos Doamne-am apărut/ Și m-aș întoarce-n chaos.* D293, 294, C309, 310, E293, 294. *Și m-aș întoarce-n chaos.* C310,V1.

2. Spațiu întunecat aflat dincolo de seninul care înconjoară pământul. *Din aer rumene vâpăi/ Se-ntind pe lumea-ntragă/ Și din a chaosului văi/ Un mândru chip se-ncheagă.* C123, cf. C123,V2, E115. *Sbura un fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri/ Cu văi de chaos dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283,V1. *Coboară-a chaosului văi.* A119, cf. B127.

3. (Inspirat din concepția kantiană a creației niciodată încheiate) Spațiu nemărginit în care lumea s-ar afla în continuă geneză și dezintegrare de sisteme solare și galaxii. *Din văi de chaos isvorau/ În roiuri stele albe.* B285,V1. *Plutind pe-a chaosului văi/ Adânc isvor de stele.* B285,V2. *Născând din neguri stele/ Umplând a chaosului văi/ Și isvorând din ele.* B287, cf. B287,V4. *Se nasc din neguri stele/ Umplând a chaosului văi/ Și isvorând din ele.* B287,V3. *Născând în cale-i stele/ Roind pe-a chaosului văi/ Sau isvorând din ele.* D267,V2. *Căzând pe-a chaosului văi.* D267,V3. *Născând în cale-i stele/ Urnind a chaosului văi/ Sau isvorând din ele.* D267,V4. *Roind pe-a chaosului văi.* D267,V5. *Îl sorb a chaosului văi/ Dar isbucnea din ele/ Vedea ca-n ziua cea dentăi/ Născând în cale-i stele.* C277, cf. D265,V. *Născând în cale-i stele/ Umplea a chaosului văi.* C277,V1. *Umplea a chaosului văi/ Și isvora din ele/ Vedea ca-n ziua cea dentăi/ Născând în cale-i stele.* C277,V2. *Deasupra lui oceane/ Îl sorb a chaosului văi/ Dar isbucnea din ele.* C277,V3. *Deasupra-i milioane/ L-îneacă-a chaosului văi/ Dar*

isbucnea din ele. C277,V5. *De-l sorb a chaosului văi/ El isbucnea din ele. C277,V4. Și din a chaosului văi/ Jur[-]împrejur de sine/ Vedea, ca-n ziua cea dentâi,/ Cum izvorau lumine. E265, cf. D265. Alt soare-n chaos s-o ivi/ Când altul se sfârșăște. D305,V3, cf. D305,V4. (Contextul sugerează imensitatea spațiului străbătut de Luceafăr) O clipă drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate. A4*2. În clipe drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate. B188.*

Scriș: *chaos*. Var.: *caos*.

HIMERIC, -Ă av. Ca de himeră; fantastic. *Și ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric. A126. Iar ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric. B138. Doar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric. C134. Dar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric. E126.*

Scriș și: *chimeric*.

HOTAR s.n. Limită, capăt, sfârșit. *Aici nu-i centru, nici hotar/ Nici ochiu spre a cunoaște. C285,V1. Unde-a ajuns [nu e] hotar. C285,V3. Căci unde-ajunge nu-i hotar/ Nici ochi spre a cunoaște. E273, cf. C285, C285,V2. Căci unde-ajunse nu-i hotar/ Nici ochiu spre a cunoaște. D273. Căci unde-ajunge nu-i hotar. D273,V1. Unde nu-i centru, nici hotar/ Nici rază a cunoaște. B297. Unde nu-s margini, nici hotar/ Ca să le poți cunoaște. B297,V2. Unde nu-i centru nici hotar/ Cărarea a cunoaște. B297,V4.*

HYPERION n.pr. Numele purtat de Luceafăr în relația cu divinitatea, însemnând la origine „cel ce merge pe deasupra“ (<gr. *hyper* „pe deasupra“ + *ion*, part. verbului *eimi* „a merge“) și relevând esența increată a acestui personaj în ipostaza sa inaccesibilă pământenilor, a cărei generalitate nu-i permite să ia ființă sau măcar să se fixeze într-o condiție individuală. *Hyperion, ce prin genuni/ Ai străbătut o lume/ Nu cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume. D297,V1. Hyperion, ce prin genuni/ Ai străbătut din lume. D297,V4, cf. D297,V6. Hyperion, ce prin genuni/ Ai rătăcit prin lume. D297,V3. Hyperion, ce din genuni/ Răesai, sătul de lume. D297,V2. Hyperion ce în genuni/ Ai părăsit o lume. D297,V5. ♦ (Contextul relevă faptul că Hyperion este congener Demiurgului) *Hyperion ce din genuni/ Ridici o lume-ntreagă. B333,V2. Hyperion, izvor de vremi/ Și-ntregitor de spațiu. B333,V1. Hyperion [...] / Semănător de spațiu/ Din noapte vecinică mă chemi/ Voința fără sațiu. B333,V3. Hyperion care-n genuni/ Atârni c-o lume-n tine. B333,V4. [Hyperion care-n genuni B]/ Atârni c-o lume-ntreagă. B333,V5. Hyperion ce în genuni/ Atârni c-o lume-ntreagă. C317,V1. Hyperion ce în genuni/ Atârni cu-ntreaga lume. C317,V2. Hyperion, ce din genuni/ Răesai c-o lume-ntreagă. B333. Hyperion, ce din genuni/ Răesai c-o-ntreagă lume. C317, cf. E297. ♦ (Contextul se referă la atributele care-i sunt comune lui Hyperion cu ale principiului creator din mitologia indică): a) atemporalitatea. *Hyperion, care rebel/ Răesai din lumi cu soare/ Cine nu are moarte-n el/ Acela nu mai moare. D297. Hyperion ce într-un fel/ [Răesai din mări și soare D,V9]. D297,V10. Hyperion, ce la un fel/ Răesai din mări și soare. D297,V9. Hyperion, ce fără fel/ [Răesai din mări și soare D, V9]. D297,V11. Hyperion care răesai/ Străbătător de toate/ Tu care-n tine moarte n-ai/ Cum cei ce nu se poate. D297,V7. Căci tu Hyperion rămâi/ Cum ochiul meu n-apune. D321,V2. Când tu Hyperion rămâi/ De nu mai poți apune... D321. Căci tu Hyperion rămâi/ Și nu mai poți apune... D321,V4; b) aspațialitatea. *Dar tu Hyperion rămâi/ Oriunde te-ai și pune... C349,V2. Căci tu Hyperion rămâi/ Oriunde ai apune... C349, cf. D321,V3. Iar tu.****

Hyperion rămâi/ Oriunde ai apune... E321. ♦ (În secvența finală a poemului, Hyperion își asumă locul deținut de Luceafăr și menirea acestuia ca „făcător de lumină”) În locul lui venit din cer/ Hyperion se-ntoarse/ Și ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina-i o revarsă. B410. În locul lui venit din cer/ Hyperion se-ntoarse/ Și, ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina și-o revarsă. C370, cf. C370,V1, E342. În locu-i cunoscut din ceriu/ Hyperion se-ntoarsă/ Și peste-a lumii dulci dureri/ Lumina și-o revarsă. C370,V2. (Contextul „vedea de sus“ ori „din spaț“ sugerează distanța adoptată de Hyperion față de pământeni și pasiunile lor) Hyperion vedea din spaț/ În ochii lor nesaful... C393,V3. Hyperion vedea de sus/ Iubirea-n a lor față. C393, cf. C393,V4. Hyperion vedea de sus/ Uimirea-n a lor față. E365.

- I -

IA interj. Cuvânt cu care i se atrage atenția cuiva asupra unui îndemn care urmează. *Dar ce vrei, mare Cătălin/ Ia du-te și mă lasă. B212. Ia du-te și mă lasă. C200,V1, cf. C200,V3, C200,V4. Da ce vrei, mări Cătălin/ Ia du[-]t' de-ți vezi de treabă. E192. Ia du[-]t' de-ți vezi de treabă. C200,V1, cf. C200,V2. Ia du-te... fugi departe... C206,V2.*

IAR av. 1. Încă o dată, din nou. *Și ce ferice arde el/ În orișicare seară/ Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară. A24. Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară. C28,V1. Când ea s-arată iară/ O cât de viu s-aprinde el. B26. Și iară noaptea vine. A102. Pământuri piară-n stricăciuni/ S-ar naște iar pământuri. A28*₃. Pământuri cază – din adânc/ S-ar naște iar pământuri. A16_{III}. Și dacă stelele ar pieri/ Ar izvorî iar stele. A18_{III}. Te voi trimite iar în timp. A7*₈,V1. Și se așază iar pe cer/ Lucind singurătății. A7*₁₀. Privește iar 'l vede. B438,V1.*

2. De asemenea, la fel. *Astfel dorința-i gata/ El iar privind de săptămâni/ Îi cade dragă fata. C19, cf. E19. Oricât te-ai plânge de cu foc/ [...] Și dacă iar ai întreba/ Ce-i vina mumei Eve. A9*₅,V1.*

Var.: *iară.*

IARĂ av. v. **iar.**

IARĂȘI av. 1. Din nou, iar. *Dar au trecut și ziua acea/ Și iarăși noaptea vine/ Luceafărul deasupra ei. B110. Trecu o zi, trecură trei/ Și iarăși, noaptea, vine/ Luceafărul deasupra ei. E98, cf. C106. Și dacă stelele-ar pieri/ S-ar naște iarăși stele. A20*₃. Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare. E316, cf. C336. Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni. A24*₃, cf. A24*₃,V3. Veni-vor iarăși oameni. D304, cf. D304,V3. Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni. A24*₃,V1, cf. B344, C324, D304,V2, E304, S-or naște iarăși oameni. B344,V2. Să piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni. A24*₃,V2. Dar piară oamenii de tot/ S-ar naște iarăși oameni. B344,V1. Căci când femeile s-au dus/ S-arată iarăși ingeri. A8*₉,V4.*

2. De asemenea, la fel. *Când te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută. A16*₁, cf. B240, C228,V2. Când sărutându-te mă-nclin/ Tu iarăși mă sărută. C228, cf. E220. De te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută. C228,V1, cf. C228,V3.*

IATĂ interj. Uite! Vezi! *Și iată, vin acum.* A130,V2. *Tu ești nebună iată tot.* C261,V1. ♦ Expr. *Iată ce!* = aceasta este situația, acesta-i adevărul. *Tu ești nebună... Iată ce...* C261,V3, cf. C261,V2

ICI av. Aici. (În corelație cu „colo“) *Ici se aprinde-o stea în drum/ Colo se stinge-un soare.* B289. *Ici se aprinde-un soare-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B291,V1, cf. B289,V4, C277a, C277a,V1. *Ici se aprinde-o lună-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B289,V2. *Ici se aprinde-n soare-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B291,V3.

ICOANĂ s.f. Imagine. *Părea un fulger nentrerupt [-]/A stelelor icoane/ Trec oceane dedesupt.* C274.

IDEAL s.n. Scop înalt spre care se îndreaptă năzuințele cuiva. (Posibilitatea împlinirii unor astfel de năzuințe este negată în contexte) *Și numai tu durezi în vânt/ Noroc și idealuri.* A10_{IV}. *Și numai ei durează-n vânt/ Deșerte idealuri.* B358. *Ei numai doar durează-n vânt/ Deșerte idealuri.* E306. *Căci numai ei vânează-n vânt/ Deșerte idealuri...* C326. *Tu numai crezi în .../ În vis și idealuri.* A10_{IV},V2, cf. A10_{IV},V3. *Ce sunt deșartele chemări/ Noroc și idealuri.* A10_{IV},V1. *Degeaba crezi c-o sta în vânt/ Noroc și idealuri.* A6*₃. *Căci ca și sunete de vânt/ Sunt vieți și idealuri.* C326,V3.

IERI av. 1. În ziua precedentă (față de azi). *Și începutul cel de ieri/ [Cu un sfârșit sencheie A1*₉].* A1*₉,V2. *Hyperion se-ntoarce/ Și ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina-i o revarsă.* B411, cf. C371, E343. (În descrierea zborului cosmic al Luceafărului înapoi spre ziua creației) *Pe drumul timpului de ieri/ Sbura cu-a lui aripă.* B277,V3. (În comparații, sugerează repeziciunea unei deplasări) *Sbura luceafărul pe cer/ Purtat de-a lui aripă/ Și căi de mii de ani, ca ieri/ Treceau mai în o clipă.* B279,V4. *Sbura ca ziua cea de ieri/ Purtat de-a lui aripă.* B277,V2. (Contextul sugerează ciclul etern viață-moarte-renăștere) *Din sânul zilei cei de ieri/ Se naște azi și moare.* B373.

2. (Substantivat) Ziua precedentă (în raport cu cea de azi). *Din sânul meu se naște ieri.* B373,V1. (Determinarea „vecinic“ sugerează reluarea perpetuă a timpului) *Din sânul vecinicului ieri/ Trăiește azi ce moare.* C333, cf. E314. ♦ Trecut. *Natura n-are ieri și azi/ Și lumea n-are goluri.* A13*₄,V1.

IEȘI vb. In. A părăsi un spațiu și a ajunge într-unul mai larg. *Corăbii au ieșit la larg/ Și vor veni corăbii.* A15*₅.

INEMĂ s.f. v. inimă.

INIMĂ s.f. Organ vital al corpului uman. (Considerată ca sediu al sentimentelor de dragoste) *Dar vrei o patimă de sfânt/ În inima ta cruda.* A2*₈. ♦ (Aparținând laturii afective, a impulsurilor spontane, necontrolate, de dragoste, spre deosebire de „suflet“ care, în poem, aparține laturii spirituale) *De dorul lui și inema/ Și sufletul se împle.* C23. *De dorul lui și inima/ Și sufletu-i se împle.* E23. [Cobori din cer luceafăr blând A]/ *Pe calea cea de rază/ Pătrunde inimă și gând.* A47,V1. *Alunecă pe-o rază/ Pătrunde inimă și gând/ Și viața-mi luminează.* A111. *Și dorul stelei cei de sus/ De inimă-o apucă.* B16. *Și dor de-al valurilor domn/ De inim-o apucă.* E104, cf. C112. *Zadarnic chemi [tu] mintea ta/ Și inima, sărmana.* A2_{III}. (Loc. av.) *Din inimă (sau cu inima)* = cu toată intensitatea sentimentului. *Dar dacă vrei cu inima/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori*

în lumea mea/ Fii muritor ca mine. A157. Și dacă vrei cu inima. A157,V2. Dar dacă vrei din inimă/ Să te-ndrăgesc pe tine. B169. Dar dacă vrei din inemă/ Să te-ndrăgesc pe tine. C165,V1. Și dacă vrei din inimă. A157,V1. Ce mângâieri ai mai chema/ Din inimă, sărmana. A2_{III},V1.

Var.: inemă.

INSOMNIE s.f. Nesomn. Și fața tristă de-nsomnii/ E albă ca de ceară. B69.

INSULĂ s.f. Ostrov. Dup-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri/ Și insulele-n mare. C356, cf. D328, E328. Se miște munții cu păduri/ Și insulele-n mare. B396,V1, cf. A12₈. Să meargă munții cu păduri/ Și insulele-n mare. B396.

INTRA vb. In. A trece din afară înăuntru. (Trecerea se face într-un spațiu închis) Și pas cu pas pe urma ei/ El intră în odaie. B30. Și pe fereastă ca pe prag/ El intră făr' de veste (Trecerea se face dintr-un mediu într-altul) Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe alt pământ a răsărit. A30₃. Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe altă lume a răsărit. A30₃,V2.

ISPĂȘI vb. Tr. A răscumpăra prin suferință (o greșeală). Cum ai putea să fii supus/ Să ispășești o vină. D318,V9.

IUBI vb. Tr. (Folosit și absol.) A fi îndrăgostit; a simți o puternică afecțiune pentru cineva. Voi să-ți arăt asemenea/ Cât te iubesc de tare. A164, cf. B176, C172, E164. Să fiu iubit numai o zi/ Și ia-mi vecia-ntreagă. B311. ♦ A-și manifesta sentimentul de dragoste. Ce voi? Să te învăț aș vrea/ Cum să iubești întruna. B214, cf. C202,V1. În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe. C255, cf. C255,V1, C255,V2, C255,V3, E243. ♦ Expr. A avea (pe cineva) iubit = a-i fi drag cineva. Ce voi? Aș vrea ca să mă ai/ Iubit întotdeauna. C202,V3.

IUBIRE s.f. Dragoste. Rămâi în cer și nu căta/ Nevrednica-mi iubire/ Căci eu nu sunt de seama ta. B98, cf. C98. Nevrednica-mi iubire. A90. E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și iubire. A18₄,V2. Tu te repede îndărăt/ Și vezi acea iubire. C368. Iubirea să pătrund-o zi/ Ființa mea întreagă. B311,V3. Și fii iubirea mea dentâi/ Și visul meu din urmă. B431, C391,V1. Căci ești iubirea mea dentâi/ Și visul meu din urmă. C391, E363. Și dacă vrei în ochi să-mi vezi/ Iubirea și nesațul/ Când eu acum te-mbrătoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul. C214,V8. Și pentru ce? Vrei să-ți arăt/ Iubirea de femeie. C366,V1. Repezi o clipă îndărăt/ Și vezi iubirea ce e. B408. Dar fulgerează îndărăt/ Și vezi iubirea-i ce e. C368,V2. Hyperion vedea de sus/ Iubirea-n a lor față. C394,V4. (În context figurat) În vițe negre cade păr/ Coroană de iubire. A122. (Dragostea este considerată ca un atribut al unui ciclu de viață sortit să se încheie, precar din perspectiva lui Hyperion) Trăind în cercul vostru strâmt/ Iubirea vă petrece. C418. ♦ Împlinire a aspirației erotice. Și pe vecia mea în schimb/ O zi dă-mi de iubire. B320. Și pe vecia-mi dă-mi în schimb/ O clipă de iubire. B320,V1. Și pentru toate dă-mi în schimb/ O oră de iubire. C308, D292, E292. Și ca să-ți fie pe deplin/ Iubirea cunoscută/ Când sărutându-te mă-nclin/ Tu iarăși mă sărută. E218, cf. C226. Și ca să-ți fie pe deplin/ Iubirea cunoscută/ Când te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută. C226,V2.

IUBITĂ s.f. Femeie, fată de care cineva este îndrăgostit; termen cu care cineva se adresează celei pe care o iubește. *O lasă capul meu pe sân/ Iubito, să se culce.* C382, E354. *O lasă-mi capul l-al tău sin/ Iubito să se culce.* C382, V1. (Însoțit de aj. pos. „mea”) *O vino-n ceruri să te duc/ Iubita mea cu mine.* B146. *Dar cum mă vrei iubita mea.* A149, V2.

IUTE av. Repede. *Din față-i iute piere.* A100.

IVI vb. Refl. A lua naștere. (În exprimarea ideii de înnoire neîntreruptă a întregii lumi) *Alt soare-n chaos s-a ivi/ Când lumea se sfârșăște...* D305, V4. *Alt soare-n chaos s-o ivi/ Când altul se sfârșăște.* D305, V3. *Un soare nou se va ivi/ Când unul se sfârșăște.* D305, V6. *Un soare nou se va ivi/ Pe cel ce se sfârșăște.* D305, V7.

IZBUCNI vb. In. A ieși, a se arăta deodată, cu repeziciune. *Îl sorb a chaosului văi/ Dar isbucnea din ele.* C278, cf. C278, V3, D266, V1. *De-l sorb a chaosului văi/ El isbucnea din ele.* C278, V4. *L-îneacă-a chaosului văi/ Dar isbucnea din ele.* C278, V5.

Scris: isbucni.

IZVOR s.n. Loc de unde ia naștere ceva. *Plutind pe-a chaosului văi/ Adânc isvor de stele.* B286, V2. ♦ Fig. Sursă, origine. (Fiind vorba despre Demiurg) *Căci un isvor ești de vieți/ Și dătător de moarte.* B315. *Căci tu isvor ești de vieți/ Și dătător de moarte.* C303, cf. D287, E287. (Fiind vorba despre Hyperion, congener al Demiurgului) *Hyperion, izvor de vremi/ Și-ntregitor de spațiu.* B333, V1.

Scris și: isvor.

IZVORÎ vb. In. 1. A se forma, a lua naștere. (În procesul neîntrerupt de regenerare a lumii) *Și dacă stelele ar pieri/ Ar izvorî iar stele.* A18_{III}. *Mii de lumini vor izvorî/ În lumea cea deșartă.* A35₄. (În descrierea cosmosului parcurs în zbor de Luceafăr înapoi spre ziua creației) *Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând în cale-i stele/ Umplea a chaosului văi/ Și isvora din ele.* C280, V1. *Și lumi-n oceane/ Trec milioane dedesupt/ Deasupra-i milioane// Umplea a chaosului văi/ Și isvora din ele.* C278, V2. *Umplând a chaosului văi/ Și isvorând din ele.* B288, cf. B288, V3, B288, V4. *Dar isvora din ele.* C278, V6. *Roind pe-a chaosului văi/ Sau isvorând din ele.* D268, V2. *Cum isvoresc și-l înconjur/ În râuri mări de-a-notul.* D269, V2. *Urnind a chaosului văi/ Sau isvorând din ele.* D268, V4. *Vedea, ca-n ziua cae dentâi/ Cum izvorau lumine// Cum izvorând îl înconjur/ Ca niște mări, de-a-notul...* E269.

2. (Despre sunete) A ajunge la urechea cuiva. *Și noaptea se-nfurtună/ Și-i isvorăște în auz/ Un glas adânc ce sună.* B331. *Și isvorându-i în auz/ Un glas adânc s-aude.* C315, V1.

Scris: isvorî.

- Î -

ÎMBĂTAT, -Ă aj. Amețit de o pasiune; copleșit de un sentiment. *Ea, îmbătată de amor/ Ridică ochii.* E373, cf. C401. *Și îmbătată de amor.* C401, V1.

ÎMBĂTRÂNI vb. In. A deveni (mai) bătrân. (Contextul exprimă ideea că, în eternitatea ciclului viață-moarte, cu cât o ființă sau o specie se apropie de moarte, cu atât e mai aproape de renaștere) *Oricât de veșted ar și fi/ La vară-n floare-i pomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Rentinerește omul.* A15*₃. *Când omul prinde-a-mbătrâni/ Rentinerește omul.* A7_{III}, cf. A7_{III}, V1. *O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Se-ntinerește omul.* A7_{IV}.

ÎMBRĂȚIȘA vb. v. **îmbrățișa**.

ÎMBRĂȚOȘA vb. Tr. A cuprinde în brațe (sau cu brațul). *Când eu acum te-mbrătoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215, V8. *Când cu un braț te-mbrătoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215, V9.

ÎMPĂCA vb. Refl. A restabili buna înțelegere cu cineva. *Că nu e moarte nici păcat/ Cât e lucirea spumii/ Că Brahma nu s-a împăcat/ Cu noaptea, muma lumii.* A31*₄.

ÎMPĂRĂTEASĂ s.f. Soție de împărat. *Un paj ce poartă pas cu pas/ A-mpărătesii rochii.* C186, cf. E178. *Ce-mpărăteasa duce-n pas/ Cu coada lungii rochii.* B197. *Împărăteasa-urmând [...].* C185, V1.

ÎMPĂRĂTESC, **-EASCĂ** aj. De împărat. *A fost ca niciodată/ Din neamuri mari împărătești/ O luminoasă fată.* A3. *A fost ca niciodată/ Din rude bune-mpărătești/ Fecioară prea-curată.* B3. *A fost ca niciodată/ Din rude mari împărătești/ O prea frumoasă fată.* C3, cf. E3.

ÎMPĂRĂȚIE s.f. Țară condusă de un împărat; (fig.) teritoriu stăpânit, condus de cineva. *Îți rup pământul în bucăți/ Ți-l dau împărăție.* A16*₈. *Îți dau pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* B400. *Ți-aș da pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* C360, cf. D332, E332. (Ca element de basm) *Ți-nchin cu patimă și dor/ O-ntreagă-mpărăție/ Vei fi crăiasa mărilor.* A74, cf. B86.

ÎMPĂRȚI vb. Tr. A diviza. (Ironie, cu referire la măsurile mici de timp ale pământenilor în raport cu veșnicia naturii) *Tu măsură lumea ta c-un cot/ Și timpul-mparți cu luna.* A2*₄.

ÎMPERECHEAT, **-Ă** aj. Unit într-o pereche. (În context metaforic) *Trăind porumbi împerecheți/ O tinerețe toată.* C417, V1, cf. C417, V2.

ÎMPIEDICA vb. Tr. A face să-și încetinească mersul sau a opri. (În context figurat, descriind drumul Luceafărului prin cosmos) *Colo se stinge-un soare/ Dar nu împiedec' nicidecum/ Gândirea-i călătoare.* B291, V2, cf. B291, V4.

ÎMPINGE vb. Tr. A îmboldi, a mâna. (Fig.; sugerează în context puterea destinului asupra omului) *Se nasc sub semne de noroc/ Împinși de-o crudă soarte...* D314.

ÎMPLE vb. v. **umple**.

ÎMPLETICI vb. Tr. 1. A încolăci. *El ține-n mână un toiag/ Împletecit cu trestii.* C68, V3.

2. A împleti. [Un toiag] *Împletecit din trestii.* C68, V4.

ÎMPLINI vb. Tr. A pune în practică, a realiza. *Și ca să pot cu de prisos/ Să-mi împlinesc povața/ Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața.* C222, V4.

ÎMPRĂȘTIA vb. Tr. A risipi, a dispersa (pe suprafața pământului). *S-ar naște iarăși oameni/ Căci-i împrăștiu și-i adun/ Le măsur vieți cu luna/ De nasc și mor în sfântul Un/ În care toate-s una.* B341a.

ÎMPREJUR av. În jur. (Contextul descrie zborul Luceafărului prin spațiu și timp) *Și trec toți secolii-mprejur/ Cu mii de lumi de-a-notul/ Sbura cu gândul...* B293. ♦ Loc. av. *Jur-împrejur* = din toate părțile; roată. *Și din a chaosului văi,/ Jur[-]împrejur de sine,/ Vedea, ca-n ziua cea dentâi,/ Cum isvorau lumine.* E266, cf. D266. *Jur[-]împrejur [...].* D270,V3.

ÎMPREUNĂ av. La un loc, laolaltă. (Contextul relevă veșnicia naturii în timpul ciclic) *Și-n orice clipă te întreb/ Unde e soare, lună/ E-n orice clipă-ndeosebi/ Și-n toate împreună.* A40*₃,V1. *E orice timp îndeosebi/ Și toate împreună.* A40*₃. *Orice moment îndeosebi/ Și toate împreună.* A40*₃,V2. *Tot ce a fost și ce va fi/ E astăzi împreună.* A10*₆,V1.

ÎNALT, -Ă aj., s.n. 1. Aj. Cu vârful foarte sus; lung. *Ce-i pasă naltului catarg/ De poartă regi ori vrăbii.* A13*₅,V1. ♦ (Despre ființe) De statură mare. *Ca o mireasă-n ziua-ntâi/ E dulce și înaltă.* C42. ♦ (Substantivat, m.) Cel care este mai presus decât toți; divinitatea. *Tu cați să-ndupleci cu dureri/ Pe marele, pe-naltul/ Ce-i pasă Celuia din ceriu/ De-i plânge tu sau altul.* A26*₄. *Ce cați să-ndupleci cu dureri/ Și lacrimi pe înaltul.* A26*₄,V3. [...] *puternicul, înaltul/ Ce-i pasă celuia din cer.* A26*₄,V4.

2. S.n. Loc aflat sus, deasupra pământului, în văzduh; înălțime. *Cum [el] din-nalt o auzi/ Se stinse cu durere.* C117,V3. *Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul.* B450, cf. C414, E386. *Dar nu mai cade străbătut/ În mări din tot înaltul.* B450,V2.

ÎNAMORAT, -Ă aj. Îndrăgostit. *Astfel steteau înamorați/ În ochii lor nesațul.* C393,V1, cf. C393,V2.

ÎNĂLȚA vb. 1. Refl. A se îndepărta de pământ. *Un mândru tânăr crește/ Se-nalță-n aer pe-un toiag/ Purtând în păru-i trestii.* B61. *Se-nalță-n aer luminos/ Purtând în păru-i trestii.* A57. *Se-nalță-n aer ca pe scări/ Trecu plutind fereasta.* C65,V3. *Lucește cu amor nespus/ Durerea să-mi alunge/ Dar se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge.* C251. *Și se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge.* B267, cf. C251,V1. *Lucește c-un amor nespus/ Durerea să-mi alunge/ Dar se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge.* E239.

2. Tr. și refl. A (se) ridica mai sus; a (se) sălta. (Expr.) *A se înălța din călcâie v. călcâi.*

ÎNĂLȚIME s.f. Loc aflat foarte sus deasupra pământului. *Din înălțimi de empireu/ Ți-am auzit chemarea.* B73, cf. B73,V1. *Din înălțimi de empireu/ Eu am venit ș-acuma.* B141.

ÎNCAI av. Cel puțin, măcar. *Ce voi? A mea să fii incai/ Acum și totdeauna.* C201,V5. *Și ca să-ncepem dă-mi incai/ O gură, numai una.* C203,V2, cf. C203,V4.

ÎNCĂ av. I. (Cu sens modal) În plus, mai. *Odor! Rămâi astfel la piept/ Te rog o clipă încă.* C234. *Te rog rămâi astfel la piept/ Numai o clipă încă.* C234,V2.

II. (Cu sens temporal) 1. (Arată repetarea acțiunii) Din nou, iarăși. *Iar el o strânge-atunci la piept/ Ș-o mai sărută încă.* B250. *Iar el o strânge-atunci la piept/ Ș-o mai desmiardă încă.* C234, V1.

2. Deja. *Încă de mic/ Te cunoșteam pe tine.* C237, cf. E225.

ÎNCEPE vb. **1.** In. A lua ființă. *Oricât [de] mândru a-nceput/ Cu un sfârșit se-ncheie.* A1⁹, V1. *Oricât [de] mândru e-nceput.* A1⁹, V3

2. Tr. A porni. *Dar totuși nu sfârșești de spus/ Și-ncepi aceleași plângeri.* A6⁹. ♦ (Urmărit de un verb la infinitiv sau la conjunctiv) A porni să...; a se apuca să... *Se stinge cu durere/ Iar ceru-ncepe a roti/ În locul unde piere.* C119. *Se stinse cu durere/ Iar ceru-ncepe-a se roti/ În locul unde piere.* C119, V3. *Se stinse cu durere/ Iar ceru-ncepe a roti/ În locul unde piere.* E111. *Și este data cea dentăi/ Că el începe-a plânge.* B308. *Își ține fața lui în mână/ Și-ncepe trist a plânge.* B308, V2. *Și-ntâia dată de când e/ Chiar el începe-a plânge.* C296. *Și dacă-ncep ca să suspin/ Tu nu-mi sta prefăcută.* C225, V1. *Și dacă-ncep ca să suspin/ Tu nu sta prefăcută.* C225, V3. *Când ochii-ncep să [...].* A7¹, V1. *Când jalea-ncepe a se-adânci/ Se luminează jalea.* A3^{II}. (În metonimie) *Când geana-ncepe-a lăcrăma/ Se-nseninează geana.* A3³. *Când jalea-ncepe-a plânge lin/ Se luminează jalea.* A3¹. ♦ Absol. *Din câte vorbe am ales/ Nu știu cum aș începe.* B166. *Și de ți-aș spune pe ales/ Eu tot nu pot începe.* A154. *Nu caut vorbe pe ales/ Nici știu cum aș începe.* C162, cf. E154. *Ce voi? Aș vrea să fii a mea/ Acum și totdeauna/ Și ca să-ncep te rog să-mi dai/ O gură... [numai] una.* C203, V5. *Și ca să-ncep eu te-aș ruga/ Să-mi dai o gură... una.* C203, V6. *Și ca să-ncepi te rog să-mi dai/ O gură, numai una.* C203, V3. *Și ca să-ncepem dă-mi încăi/ O gură, numai una.* C203, V2, cf. C203, V4.

3. In. (Despre stări, fenomene) A se ivi, a-și manifesta primele semne. *O altă zi începe.* A36³, V4. *Pe altă lume a răsărit/ Și ziua o să-nceapă.* A32³, V2. *Căci este sară-n asfințit/ Și noaptea o să-nceapă.* B414. *Căci este sara-n asfințit/ Și noaptea o să-nceapă.* C374, cf. E346. [Soarele] *Cu zorii roșii dimineți/ În alt loc o să-nceapă.* A36³, V1. ♦ Tr. fact. [Soarele] *Pe alt pământ a răsărit/ Și ziua o s-o-nceapă.* A32³.

ÎNCEPUT s.n. Parte care începe sau cu care începe ceva. *Oricare mândru început/ Cu un sfârșit se-ncheie.* A1⁹. *Și începutul cel de țier/ [Cu un sfârșit se-ncheie A⁹].* A1⁹, V2.

ÎNCERCA vb. Tr. **1.** A căuta să... (În descrierea neantului caracterizat prin atemporalitate) *Aici nu-i centru, nici hotar/ [...] Aicea timpul în zădar/ Încearcă a se naște.* C288, V1. *Și unde vremea în zădar/ Încearcă a se naște.* B300. *Și unde timpul în zădar/ Încearcă a se naște.* B300, V2, cf. B300, V4. *Doar vremea-ncearcă în zădar/ Din goluri a se naște.* D275. *Și vremea-ncearcă în zădar/ Din golu-i a se naște.* D275, V1. *Și vremea-ncearcă în zădar/ Din goluri a se naște.* E275.

2. A întreprinde (ceva) ca probă, a face ca probă. [Îți dau catarg lângă catarg C]/ *Ca să le-ncerci pe toate/ Pământu-n lung și marea-n larg.* C362, V1.

3. A pune la probă, la încercare. (Expr.) *A-și încerca norocul* = a pune la încercare, a vedea dacă are noroc. *Ei Cătălin, acu-i acu/ Ca să-ți încerci norocul.* C196, cf. E188.

ÎNCET av. **1.** Fără grabă; blând, delicat. *Când te ridic încet în sus/ Te-nalță din călcăie.* B235, cf. C219, V4, C219, V6, C219, V7. *Când te sărut pe gură-ncet.* B239, V1.

2. Cu voce scăzută; abia auzit. *Și-i zise-ncet: – „Încă de mic/ Te cunoșteam pe tine/ [...“].* E225, cf. C237.

ÎNCETA vb. Tr. A se opri dintr-o acțiune, a nu mai continua. (În context, Luceafărul ajunge, mergând înapoi prin cosmos, la neantul de dinaintea începutului lumii, în care timpul nu curge) *Aci vecia a-ncetat/ Să se-nvâртеască sferic.* B293a.

ÎNCETIȘOR av. Diminutiv al lui *încet*; cu voce scăzută, abia auzit. *Ridică ochii. Vede/ Luceafărul. Și-ncetișor/ Dorințele-i încrede.* C403, cf. C403, V1, E375.

ÎNCHEGA vb. Refl. A prinde contur; a lua ființă. *Și din a chaosului văi/ Un mândru chip se-ncheagă.* C124, cf. C124, V2, E116. *Și din a vânturilor văi/ Un tânăr se încheagă.* C124, V1. *Un demon se încheagă.* C124, V3. *Un chip frumos se[-]ncheagă.* C124, V4.

ÎNCHEIA vb. Refl. 1. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A se prinde, a se lega. *Un vânăt giulgiu se-ncheie nod/ Pe umerele goale.* C71, cf. E67.

2. A se termina. *Oricare mândru început/ Cu un sfârșit se-ncheie.* A2*9. *Oricât [de] mândru a-nceput/ Cu un sfârșit se-ncheie.* A2*9, V1.

ÎNCHIDE vb. Tr. și refl. (Despre ochi) A (se) acoperi cu pleoapele. *Când ochii tăi cei dulci se-nchid/ Se-nseninează ochii.* A11_{II}. ✧ Expr. *A-și închide ochii* = a-și coborî pleoapele peste ochi. *Când ochii mei mi se deschid/ Tu îți închide ochii.* A20*1. ✦ Tr. (Despre pleoape, gene) A face să se lase peste ochi. *I-atinge mâna de pe sân/ I-nchide ochiul dulce.* A32. *I-atinge mâinile pe sân/ I-nchide ochiul dulce.* B36. *I-atinge mâinile pe piept/ I-nchide geana dulce.* C36. *I-atinge mân[a] de pe piept/ I-nchide ochii dulce.* C36, V1.

ÎNCHINA vb. Tr. A dăruia cuiva în semn de dragoste, de supunere. *Iar tu să-mi fii mireasă/ Ți-nchin cu patimă și dor/ O-ntreagă-mpărăție.* B85. *O vino-n fundul mării/ Ți-nchin cu patimă și dor/ O-ntreagă-mpărăție.* A73.

ÎNCHIPUI vb. Tr. (Cu aluzie, prin opoziție, la crearea omului din lut) A plăsmui, a crea. *Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină/ Căci din adânc ai răsărit/ Lumină din lumină.* D317, V15. *Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină/ Făr' de-asfințire răsărit/ Lumină din lumină.* D317, V12.

ÎNCHIS, -Ă aj. (Despre ochi) Cu pleoapele coborâte. *Cu ochi pe jumătate-nchiși/ Spre stea cu fața-ntoarsă.* A37. *Cu ochi pe jumătate-nchiși/ Spre el cu fața-ntoarsă.* B37. *I-nchide ochii dulce/ Cu ei pe jumătate-nchiși/ Ea stă cu fața-ntoarsă.* C37, V1. *Pe trupu-i se revarsă/ Pe ochii mari bătând închiși.* C39, cf. E39. *Pe trupu-i se revarsă/ Pe ochi pe jumătate-nchiși/ Pe fața lin întoarsă.* C39, V2.

ÎNCLINA vb. Refl. (Despre persoane) A se pleca. *Când sărutându-te mă-nclin/ Tu iarăși mă sărută.* C227, cf. E219. ✦ (Despre gene, pleoape) A se lăsa peste ochi, a coborî. *Iară când genele-i se-nclin/ Și merge să se culce/ I-atinge mâinile pe sân.* B33. *Și când genele-i se-nclin.* A29, V2.

ÎNCOJURA vb. Tr. A se mișca în jur. (În zborul Luceafărului prin spațiu și timp) *În val-vârtej îl înconjur/ Și lumi și timp de-a-notul.* C281, cf. D269, V1. *Și în vârtej l-înconjur/ Și*

lumi și evi de-a-notul. C281,V1. Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Cum isvorau lumine/ Cum izvorând îl înconjur/ Ca niște mări, de-a-notul... E269. Cum isvorau și-l înconjur/ Ca niște mări de[-]a-notul. D269. Cum isvoresc și-l înconjur/ În râuri mări de[-]a-notul. D269,V2. ♦ A face un cerc în jurul... El ține-n mână un toiag/ Înconjurat de trestii. C68,V2.

ÎNCOTRO av. În ce direcție. Și poate că sunt unic/ Ce fără să știi încotro/ Pe-a lumii valuri lunec. A35₃,V5.

ÎNCREDE vb. Refl. A-și pune credința, nădejdea în cineva; a i se încredința cuiva. Încetișor/ Ea-l roagă, i se-ncrede. C404,V1. ♦ Tr. A destăinui (cuiva). Vedel/ Luceafărul. Și-ncetișor/ Dorințele-i încrede. C404. Dorința i-o [î]ncrede. C404,V2, cf. E376.

ÎNCUNUNA vb. Tr. A se împodobi cu ceva în chip de cunună. [În vițe negre cade păr A]// Încununat cu stele. A122,V1. ♦ Fig. A împodobi împrejur cu ceva ca o cunună. Și ține-n mână un toiag/ Încununat cu trestii. C68, cf. E64.

ÎNDĂRĂȚ av. (Cu sens local) Înapoi. Repezi o clipă îndărăt/ Și vezi iubirea ce e. B407. Tu te repede îndărăt/ Și vezi acea iubire. C367. Repezi în clipă îndărăt/ Și vezi credința-i ce e. C367,V1. Dar fulgerează îndărăt/ Și vezi iubirea-i ce e. C367,V2. Dar fulgerează îndărăt/ Să vezi amoru-i ce e. C367,V4. Să mori? și pentru cine/ Dar te întoarce îndărăt/ Să vezi ce e de tine. C367,V3.

ÎNDEOSEBI av. Separat. Unde e soare, lună/ E-n orice clipă-ndeosebi/ Și-n toate împreună. A39₃,V1. E orice timp îndeosebi/ Și toate împreună. A39₃. Orice moment îndeosebi/ Și toate împreună. A39₃,V2.

ÎNDRĂGI vb. Tr. A începe să iubească (pe cineva); a simți dragoste pentru cineva. Dar dacă vrei cu inima/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori în lumea mea. A158. Dar dacă vrei din inimă/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori și ține-mă. B170. Dar dacă vrei din inemă/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Tu ca nevastă ține-mă. C166,V1. Iar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Tu te coboară [pe] pământ. C166. Iar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Fii pământean de pe pământ. C166,V2. Iar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Fii și tu mână de pământ. C166,V3. Dar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Tu te coboară pe pământ. E158.

ÎNDRĂZNEALĂ s.f. Cutezanță. [Băiat din flori și de pripas C]/ Dar cu-ndrăsneală-n ochii-i. C188,V2.

Scris: îndrăsneală.

ÎNDRĂZNEȚ, -EAȚĂ aj. Cutezător. Băiat din flori și de pripas,/ Dar îndrăsneț cu ochii. E180, cf. C188.

Scris: îndrăsneț.

ÎNDREPTA vb. Refl. A porni într-o direcție. Din umbra falnicelor bolți/ Ea seara se îndreaptă/ Și la fereastă într-un colț/ Luceafărul așteaptă. C10,V2. Întoarce-te, te-ndreaptă/ Spre acel pământ rătăcitor. E338. ♦ Expr. (Tr.) A-și îndrepta pasul = a se îndrepta spre... Din umbra falnicelor bolți/ Ea pasul și-l îndreaptă/ Lângă fereastră, unde-n colț/ Luceafărul așteaptă. E10, cf. C10. ♦ (Despre cântece) A se adresa cuiva

(cu rugii). *De mii de ani se-ndrept plângând/ Cântările spre dânsul. A41*4. De mii de ani se-ndreaptă trist/ [Cântările spre dânsul A]. A41*4, V1.*

ÎNDUPLECA vb. Tr. A determina pe cineva să se îndure. *Tu cați să-ndupleci cu dureri/ Pe marele, pe-naltul. A25*4. Ce cați să-ndupleci cu dureri/ Și lacrimi pe înaltul. A25*4, V3.*

ÎNECA vb. 1. Refl. A se scufunda. (Cu referire la dorința Luceafărului de a dispărea în neant) *În întunerec să mă-nec/ Și în uitare rece. B323. Un fiu uitării oarbe/ În întunerec să mă-nec. B323, V1. În întunerec să mă-nec/ Nimicul să mă soarbă. B323, V2. În întunerec să mă-nec/ Și timpul să mă soarbă. B323, V3. ♦ Fig. Să piară timpul înecat/ În văi de întuneric. B377. ♦ Tr. fact. A face să se scufunde. *L-îneacă-a chaosului văi/ Dar isbucnea din ele. C277, V5.**

2. Tr. A copleși. *Și o să-ți șadă prea frumos/ Și te-o-neca roșata... C222, V3.*

ÎNFĂȘURA vb. Refl. A se învălui. *În negru giulgiu se înfășor/ Marmoreele brață. C129.*

ÎNFLORI vb. In. A face flori. *Oricât de șubred ar mai fi/ Tot înflorește pomul. A6_{III}. ♦ Refl. Se înflorește pomul. A6_{III}, V2.*

ÎNFLORIT, -Ă aj. Cu flori; (fig.) ca acoperit cu flori. *Și unduios și înflorit/ E părul blond și moale. A61.*

ÎNFOCAT, -Ă aj. Aprins. (Fig.) *Și unduios și înfocat/ [E părul blond și moale A]. A61, V1.*

ÎNFOIAT, -Ă aj. (Despre păr) Desfăcut, răsfirat. *Și unduios și înfoiat/ [E părul blond și moale A]. A61, V2.*

ÎNFURTUNA vb. Refl. A deveni furtunos. *Fiori-l trec atât de cruzi/ Și noaptea se-nfurtună. B330.*

ÎNGER s.m. (În credința creștină) Ființă spirituală superioară omului. (În comparații) *E ca un înger din tării/ Când peste lume trece. A65, V2. (Relevă frumusețea fizică) O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un înger se arată. E90, cf. A86, C94. (Relevă blândețea) Tu ești ca îngerii de blând. A91. (Contextul prezintă discrepanța dintre iluzia asupra femeii și realitate) Oricare mândru început/ Cu un sfârșit se-ncheie/ Când îngerul au dispărut/ Rămâi cu o femeie. A3*9. Când îngerul au dispărut/ Rămâi cu o femeie. A3*9, V1. Când îngerul [te-au] părăsit. A3*9, V2. Renasc aceleași plângeri/ Căci când femeile s-au dus/ Din nou s-arată îngeri. A8*9, cf. A8*9, V2. Iar când femeile se duc/ Din nou s-arată îngeri. A8*9, V1. Căci când femeile s-au dus/ S-arată iarăși îngeri. A8*9, V4. Iar când femeile se duc/ Se nasc în juru-mi îngeri. A8*9, V3.*

ÎNGHEȚA vb. 1. In. A încremeni ca înghețat. (În descrierea vidului cosmic) *Tăcere lungă, negrul gol/ Îngheață-n visuri crude. B330, V5. Și împrejurii negrul gol/ Îngheață-n visuri crude. B330, V6.*

2. Tr. fact. A face (pe cineva) să aibă fiori de spaimă, de groază. *Căci eu sunt vie, tu ești mort/ Și ochiul tău mă-ngheață. A96, cf. B104, C104, E96.*

ÎNNEGRI vb. Refl. A deveni (mai) negru, (mai) întunecat. *Când norii prind a se-nnegri/ Se luminează norii.* A7_{II}.

ÎNOT s.n. (În loc. av.) *De-a-notul* = înotând. (Fig.; în descrierea drumului înapoi al Luceafărului prin spațiul cosmic și timp) *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a vremii val de-a-notul/ Se stinge cel din urmă crug.* B294,V1. *Și trec toți secolii-mprejur/ Cu mii de lumi de-a-notul/ Sbură cu gândul...* B294. *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a clipei val de-a-notul.* B294,V2. *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a vremii val de-a-notul.* B294,V3. *În val-vârtej îl înconjur/ Și lumi și timp de-a-notul.* C282, cf. D270,V1. *Și în vârtej l-înconjur/ Și lumi și evi de-a-notul.* C282,V1. *Și spaț și timp de-a-notul.* C282,V2. *Cum isvoresc și-l înconjur/ În râuri mări de[-]a-notul.* D270,V2. *Cum isvorau și-l înconjur/ Ca niște mări de[-]a-notul.* D270. *Cum izvorând îl înconjur/ Ca niște mări, de-a-notul.../ El zboară, gând purtat de dor.* E270.

ÎNSENINA vb. Refl. (Despre ochi, privire, p. ext. despre cel care privește) A deveni mai senin; a se lumina. *Când ochii tăi cei dulci se-nchid/ Se-nseninează ochii.* A12_{II}. *Și ochii mei se-ntunecă/ Ți se-nsenină ochii.* A20_{*1},V1. *Și-nseninat se uită[-n jos]/ Lucind singurătății.* B447,V1. ✧ (Contextul exemplifică veșnica întoarcere ca formă a eternității) *Când ochii prind a lăcrăma/ Se-nseninează ochii.* A8_I. *Zadarnic cauți a scăpa/ Din lumea ta, sărmana/ Când geana-ncepe-a lăcrăma/ Se-nseninează geana.* A4_{*3}. *Când geana prinde-a lăcrăma/ Se-nseninează geana.* A4_{III}, cf. A4_{III},V1.

ÎNTÂI, ÎNTÂIA num. ord. (Cu valoare adjectivală) Primul. *Ca o mireasă-n ziua-ntâi/ E dulce și înaltă.* C41. *Aripele își strânge/ Și-ntâia dată de când e/ Chiar el începe-a plânge.* C295.

ÎNTINDE vb. I. 1. Tr. A desfășura (ceva ce a fost încolăcit). (Expr.) *A întinde lațul = a pune o cursă pentru a prinde o pasăre; a-i pregăti cuiva o capcană. A prinde paseri m-am deprins/ Și-ți voi întinde lațul.* A2_{*1}, cf. B226. *La pui ca tine m-am deprins/ A le întinde lațul.* C214,V3. *Ca la un gangure de crâng/ Îți voi întinde lațul.* C214,V6. *Vrei să-ți arăt cum m-am deprins/ La pui a-ntinde lațul/ Când brațul meu te ține strâns Să mă cuprinzi cu brațul.* C214,V4. *De vrei să știi amorul cum/ Cu drag ne-ntinde lațul.* C214,V7. *Cum vânători-ntind în crâng/ La păsărele lațul.* C213, cf. C213,V10. *Cum vânătoru-ntinde-n crâng/ La păsărele lațul.* E205.

2. Tr. A îndrepta într-o direcție; a desface. *Abia și-ntinde el un braț/ Și ea l-a prins cu brațul.* C395,V3. *Abia și-ntinse el un braț/ Și ea l-a prins cu brațul.* C395,V2. *Când ți-oi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215, cf. E207. *De-ți voi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215,V10. *Și-ntinde aripa-n deșert/ Și aripa-i se bate.* B185.

3. Refl. A se culca, a se lungi. *Și când în leagănu-i senin/ Se-ntinde să se culce/ I-atinge mâna de pe sân.* A30. *Și când se-ntinde...* A29,V1. *Și când în pat se-ntinde drept/ Copila să se culce.* C33, cf. E33. *Ș-atunci când ea se-ntinde drept/ În patu-i să se culce.* C33,V1. *Și când pe pat se-ntinde drept.* C33,V2.

II. Refl. A se extinde. *Din aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă.* C122, cf. C122,V2. *În aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă.* E114. ✧ A ocupa un spațiu. *Virgin de raze și păcat/ Se-ntinde întuneric.* B296a.

ÎNTINERȚI vb. Refl. A deveni mai tânăr. (Contextul exprimă ideea că, în eternitatea ciclului viață-moarte, cu cât o ființă sau o specie se apropie de moarte, cu atât e mai aproape de renaștere) *Când omul prinde-a-mbătrâni/ Se-ntinerește omul.* A8_{IV}.

ÎNTOARCE vb. Refl. 1. A se înapoia. *În locul lui venit din cer/ Hyperion se-ntoarce.* B410, cf. C370, C370,V1, E342. *În locu-i cunoscut din ceriu/ Hyperion se-ntoarsă.* C370,V2. *Să mori? și pentru cine/ Dar te întoarce îndărăt/ Să vezi ce e de tine. Întoarce-te, te-ndreaptă/ Spre acel pământ rătăcitor.* E338. (Întoarcerea în haos echivalând cu dispariția în neant) *Din chaos toate au apărut/ Și se întorc în chaos.* C367,V3. *Cum din repaos s-au născut.* A2. (Cu referire la Luceafăr) *Din chaos Doamne-am apărut/ Și m-aș întoarce-n chaos...* C310, cf. C310,V1, D294, E294. *Din chaos Doamne-am apărut/ Ca să mă-ntorc în chaos.* B326, cf. B326,V1. (Contextul exemplifică veșnica revenire ca formă a eternității) *Căci stoluri cari zboară azi/ Se-ntorc la anul stoluri.* A16_{IV},V1. *Căci stoluri cari zboară-n jos/ Se-ntorc la anul stoluri.* A16_{IV}, cf. A16_{IV},V3, A8₅, B356,V1. *Căci stoluri cari merg în jos/ Se-ntorc la anul stoluri.* B356.

2. (Despre părți ale corpului, ochi, priviri) A se orienta spre... *Cu ochi pe jumătate-nchiși/ Spre stea cu fața-ntoarsă.* A38. *Spre el cu fața-ntoarsă.* B38. (Într-un text fragmentar) *Se întorc în afară.* A68,V4.

ÎNTORS, -OARSĂ aj. (Despre părți ale corpului) Răsucit într-o (altă) direcție. *Pe trupu-i se revarsă/ Pe ochii mari bătând închiși/ Pe fața ei întoarsă.* C40, cf. E40. *Pe ochi pe jumătate-nchiși/ Pe fața lin întoarsă.* C40,V2. *Ea stă cu fața-ntoarsă.* C38,V1.

ÎNTOTDEAUNA av. Mereu, oricând. *Ce voi? Aș vrea ca să mă ai/ Cu drag întotdeauna.* C202,V2. *Ce voi? Aș vrea ca să mă ai/ Iubit întotdeauna.* C202,V3. *Ce voi? Aș vrea ca să-mi răsați/ Cu drag întotdeauna.* C202,V4. (Contextul relevă eternitatea formelor) *Și ce vom fi și ce eram/ Suntem întotdeauna.* A18₆,V1.

ÎNTREBA vb. Tr. și refl. A(-și) pune întrebări. *Și-n orice clipă te întrebi/ Unde e soare, lună.* A37₃,V1 *Și orișicând o să-l întrebi.* A37₃.

ÎNTRUCE vb. Refl. A se sili să facă ceva mai mult decât altul. *Și toată lumea-n ocean/ S-o-ntrece să te-asculte.* B92. *Și toată lumea-n ocean/ S-a-ntrece să te-asculte.* A80.

ÎNTREG, -EAGĂ aj. Din care nu lipsește nimic; tot. *Vei trece viața-ntreagă.* A78,V1, cf. B86. *Din aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă.* C122, cf. C122,V2. *În aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă.* E114. *Din aer rumene văpăi/ Și mări și lumea-ntreagă.* C122,V1. *Coboară-a chaosului văi/ Lumină lumea-ntreagă.* A120. *Aprinde lumea-ntreagă.* A120,V1. *Coboară-a chaosului văi/ Și umple lumea-ntreagă.* B128. *Părea că universu-ntreg/ Acel adânc l-ar soarbe.* D277,V1. *Nimic e universu-ntreg/ Acest adânc să-l soarbă.* D279. *Iubirea să pătrund-o zi/ Ființa mea întreagă.* B312,V3. *Și lăudat pe veci să fii/ Pe-a lumii scară-ntreagă.* C300, cf. D284, E284. *Și lăudat în veci să fii/ De lumea ta întreagă.* C300,V3, cf. C300,V2. *Și lăudat apoi să fii/ De-ntunecimea-ntreagă.* C300,V1. *Hyperion, ce din genuni/ Răsați c-o lume-ntreagă.* B334. *Hyperion ce din genuni/ Ridici o lume-ntreagă/ Tu vii a-mi cere doar minuni.* B334,V2. *Hyperion ce din genuni/ Atârni c-o lume-ntreagă.* C318,V1. *Atârni c-o lume-ntreagă.* B334,V5. (Precedă substantivul determinat, accentuând ideea) *Ți-nchin cu patimă și dor/ O-ntreagă-mpărăție.*

A74. *Hyperion, ce din genuni/ Răsai c-o-ntreagă lume.* E298, cf. C318. *Hyperion ce în genuni/ Atârni cu-ntreaga lume.* C318,V2. (Întărit prin „tot”) *Și tot întregul ocean/ Va sta să te asculte.* A79,V1. (Contextul reprezintă o variație pe tema veșnicei renașteri ca formă a eternității) *În orice ghindă de stejar/ E o pădure-ntreagă.* A12*4. ♦ (Despre noțiuni temporale) *În întregime; complet. Să fiu iubit numai o zi/ Și ia-mi vecia-ntreagă.* B312. *Dă-mi pe pământ măcar o zi/ De-amor, o zi întreagă.* B312,V1, cf. B312,V2. (Contextul îl arată pe Hyperion ca parte a divinității) *Tu din eternul meu întreg/ Te-ai smuls o stea senină.* C345. *Tu din eternul meu întreg/ Rămâi a treia parte.* C345,V1.

ÎNTREGITOR, -OARE aj. Care întregește. (Substantivat, m.) *Hyperion, izvor de vremi/ Și-ntregitor de spațiu.* B334,V1.

ÎNTRISTARE s.f. Măhnire, amărăciune. *Tu doar ai goană de noroc/ Și întristări de soarte.* A2*5,V2.

ÎNTRUNA av. Mereu. *Ce voi? Să te învăț aș vrea/ Cum să iubești întruna.* B214, cf. C202,V1.

ÎNTUNECA vb. Refl. 1. Impers. A se face întuneric, obscuritate. *În jur se-ntunecă adânc/ Și el din locu-i piere.* C119,V2. ♦ A deveni întunecos. *Se stinge cel din urmă crug/ Se-ntunecă cu totul.* B296,V1.

2. Fig. (Despre ochi, privire) A se întrista. *Și ochii mei se-ntunecă/ Ți se-nșenină ochii.* A19*1,V1.

ÎNTUNECAT, -Ă aj. (Despre ochi) Plin de adâncimea simțirii; (în context) care poartă întunecimea nopții din care descinde Luceafărul. *Și palid e la față/ Iar ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric.* B137. *Și ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric.* A125. *Și ochii mari întunecați.* A125,V1.

ÎNTUNECIME s.f. Întuneric adânc, de nepătruns; (în context) lumea scufundată în adâncul precosmosului. *De lanțul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă/ Și lăudat apoi să fii/ De-ntunecimea-ntreagă.* C300,V1.

ÎNTUNEREC s.n. v. **întuneric**.

ÎNTUNERIC s.n. 1. Întunecime. *Iar locul unde-a fost pierit/ Se-nvârte-n cercuri sferic/ Bucăți de soare, parcă fierb/ În negrul întuneric.* C120,V4. ♦ Bezna haosului. *Virgin de raze și păcat/ Se-ntinde întuneric/ Unde nu-i centru, nici hotar.* B296a. *Și unde vergin de orice foc/ E pururea-ntuneric.* B296a,V2. *Unde-a rămas vergin de foc/ Eternul întuneric.* B296a,V4. *Și unde[-i] vergin de-ori[ce] foc/ D-a pururea-ntuneric/ Unde nu-s margini nici mijloc.* B296a,V1. *Unde-a rămas vergin de foc/ Eternul întuneric.* B296a,V3. *În întunerec să mă-nec/ Nimicul să mă soarbă.* B323,V2. *În întunerec să mă-nec/ Și în uitare rece.* B323. *Și dup-aceea pot să trec/ Un fiu uitării oarbe/ În întunerec să mă-nec.* B323,V1. *În întunerec să mă-nec/ Și timpul să mă soarbă.* B323,V3. (Contextul reprezintă o variație pe tema veșnicei întoarceri, în care este antrenat și timpul și spațiul) *Și timp și spațiu de-ar pieri/ În văi de întuneric/ Ele din nou ar răsări.* C338. *Să piară timpul înecat/ În văi de întuneric/ El s-ar renaște luminat.* B378.

2. Fig. (Despre sentimente) Taină de nepătruns (asemenea nopții din care descinde Luceafărul). *Și ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric/ Ca două patimi fără saț/ Și*

pline de-ntuneric. A128. Ca două patimi fără sa/ Și pline de-ntuneric. B140, cf. C136, E128.

ÎNȚELEGE vb. 1. Tr. A pricepe. *Au nu-nțelegi tu oare/ Cum că eu sunt nemuritor. A150, cf. C158, E150. Au nu-nțelegi tu oare/ Că eu sunt un nemuritor. B162. ♦ Absol. Și dacă tu n-ai înțeles/ Au cine să-nțelegă [?] A7, 8*7.*

2. Refl. A se lua în considerație, a se socoti. *Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Prinși de uitarea oarbă/ Nimic e universu-ntreg/ Acest adânc să-l soarbă. D277. Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Din sânu-uitării oarbe. D279, V1.*

ÎNȚELEPCIUNE s.f. Capacitate superioară de înțelegere și judecare; știință, cunoaștere. *Cere-mi cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune. C352, cf. D324. Cere-mi – cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune. E324. Vrei din cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune. C352, V2. Și din gândirea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune. C352, V3. Din chiar puterea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune. C352, V1.*

ÎNȚELEPT, -EAPTĂ aj. Înzestrat cu înțelepciune. *Să vezi vecia cum-ii/ Căci e-nțeleaptă mumă-mea/ E noaptea, muma lumii. B151.*

ÎNȚELES s.n. Înțelegere, pricepere a tâcului. (În loc. av.) *Pe înțeles = lămurit, clar. Deși vorbești pe înțeles/ Eu nu te pot pricepe. A155, cf. B167, C163, E155. ♦ (Adverbial) Limpede, lămurit. Oricât vorbești de înțeles/ Eu nu te pot pricepe. A155, V1.*

ÎNVĂȚA vb. Tr. A iniția (pe cineva) în... *Ce voi? Să te învăț aș vrea/ Cum să iubești întruna. B213. Ce voi? Să te învăț aș vrea/ Ca să iubești întruna. C201, V1. Dacă nu știi să te învăț/ Din bob în bob, amorul. C209. Te-nvăț ce e amorul. C210, V10. Dacă nu știi să te învăț/ Căci dulce e amorul. B221, cf. C209, V6. Și dacă vrei să te învăț/ Pe tine ce-i amorul. C209, V1. Dar de nu [știi] să te învăț. C209, V2, cf. C209, V3. Dacă nu știi să te învăț/ Ca-n carte tot amorul. C209, V7. Dacă nu știi să te învăț/ Din carte tot amorul. C209, V9. Dacă nu știi, să te învăț/ De rost ce e amorul. C209, V8. ♦ Expr. A învăța (pe cineva) minte = a face pe cineva să câștige experiență. Să vezi în cer asemenea/ Să vezi vecia cum îi/ Te-nvețe minte mumă-mea/ Ea-i noaptea: muma lumii. A139.*

ÎNVÂRTI vb. Refl. A se roti. (Contextul exprimă ciclicitatea ca formă a eternității) *Căci roata-n veci se va-nvârti/ Și nu se mai sfârșăște/ Și toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. D305, V5. (Determinat prin „sferic”) Iar locul unde-a fost perit/ Se-nvârte-n cercuri sferic/ Bucăți de soare, parcă fierb. C118, V4. (Exprimă evoluția circulară a timpului cosmic ca formă a veșniciei) Aci vecia a-ncetat/ Să se-nvârtească sferic. B294a. Unde vecia n-are loc/ Să se-nvârtească sferic. B294a, V2. Unde vecia n-are loc/ Să se învârte sferic. B294a, V1. Să piară timpul înecat/ În văi de întuneric/ El s-ar renaște luminat/ Ca să se-nvârte sferic. B380. (Mișcarea circulară antrenează atât timpul, cât și spațiul) Și timp și spațiu de-ar pieri/ În văi de întuneric/ Ele din nou ar răsări/ Ca să se-nvârte sferic. C340.*

ÎNVELITOARE s.f. Înveliș. (Din context transpare concepția brahmanică conform careia toate aparențele înveșmăntează existența fără sfârșit a lumii) *Sunt toate trecătoare –/ Au nu sunt toate-nvelitori/ Ființei ce nu moare. B363, cf. A3*6.*

- J -

JALE s.f. 1. Tristețe adâncă. (Contextul reprezintă o variație pe tema veșnicei deveniri ciclice ca formă a eternității) *Când jalea-ncepe-a plânge lin/ Se luminează jalea.* A3, 4_I. *Când jalea-ncepe a se-adânci/ Se luminează jalea.* A3, 4_{II}.

2. Dor puternic. *Vom fi voioși și teferi/ Uita-vei jalea de părinți/ Și dorul de luceferi.* A23*_I.

JOS av. (În loc. av.) *În jos* = spre pământ. *Cobori în jos, luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază.* C53, cf. C113, C405, E49, E105. *Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața.* A7*_I, cf. B231, C221, C223, V1, C223, V2, C223, V3, C223, V4, C223, V5, E213, E377. *Lucea cu bunătate/ Și rece se uita în jos/ L-acea singurătate.* B447. (Contextul exemplifică veșnica întoarcere ca formă a eternității) *Căci stoluri cari zboară-n jos/ Sentoroc la anul stoluri.* A15*₄, cf. A15*₄, V3, A7*₅, B355, B355, V1.

JUMĂTATE s.f. (În loc. av.) *Pe jumătate* = în parte, aproape de tot. *I-nchide ochii dulce// Cu ei pe jumătate-nchiși/ Ea stă cu fața-ntoarsă.* C37, V1. *Cu ochi pe jumătate-nchiși.* A37, cf. B37. *Pe trupu-i se revarsă/ Pe ochi pe jumătate-nchiși.* C39, V2.

JUR s.n. (În loc. av.) *În jur* = împrejur. *În jur se-ntunecă adânc/ Și el din locu-i piere.* C119, V2. (Urmă de un pronume personal în dativ) *Iar când femeile se duc/ Se nasc în juru-mi îngeri.* A8*₉, V3. (În imagini ale cosmosului străbătut de Luceafăr) *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a vremii val de-a-notul.* B293, V1, cf. B293, V3. *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a clipei val de-a-notul.* B293, V2. *Jur-împrejur* v. împrejur.

- L -

LAC s.n. Întindere mare de apă. *Dar val de mare, val de lac/ Dară păduri sau neamuri.* A5*₄.

LACRĂMĂ s.f. v. **lăcrimă**.

LĂCRIMĂ s.f. (La pl.) Picături care se preling din ochi din cauza unei stări psihice de tristețe, de suferință. *Ce cați să-ndupleci cu dureri/ Și lacrimi pe înaltul.* A26*₄, V3. *În ochii mari și plutitori/ Mă uit cu lacrimi ție.* C218, V1. (Cu aluzie la crearea și condiția omului, spre deosebire de natura lui Hyperion) *Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină/ Căci din adânc ai răsărit.* D318, V15. *Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină/ Făr' de-asfințire răsărit.* D318, V16. [Tu nu poți fi închipuit C, V15]/ *Din lacrimi și din vină.* D318, V13. *Cum ai putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină – / Când ești din veci nerăsărit.* D318, V16.

Var.: *lăcrămă*.

LANCE s.f. Suliță. *De vezi catarg lângă catarg/ Și oști în lănci și săbii/ Corăbii au ieșit la larg.* A14*5.

LANȚ s.n. Șir de verigi metalice care servește pentru a lega ceva; (fig.) ceea ce îngreuează libertatea cuiva. (Contextul continuă sensul metaforic) *De lanțul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă.* C297, cf. D281, V1.

LARG s.n. 1. Parte a mării mai îndepărtată de țărm. *Corăbii au ieșit la larg/ Și vor veni corăbii.* A15*5.

2. Lărgime. (Expr.) *În lung și în larg v. lung.*

3. Spațiu liber în care cineva se poate mișca nestingherit. *Îți dau al geniului larg/ Dar moartea nu se poate.* B403.

LAȚ s.n. Instrument de prins păsări. *Cum vânători-ntind în crâng/ La păsărele lațul/ Când ți-oi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C214. *Cum vânătorii-ntind în crâng/ La păsărele lațul.* C214, V10. *Cum vânătoru-ntinde-n crâng/ La păsărele lațul.* E206. *Vrei să-ți arăt cum m-am deprins/ La pui a-ntinde lațul/ Când brațul meu te ține strâns/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C214, V4. ♦ Fig. Capcană. *A prinde paseri m-am deprins/ Și-ți voi întinde lațul.* A2*1, cf. B226. *La pui ca tine m-am deprins/ A le întinde lațul.* C214, V3. *Ca la un gangure de crâng/ Îți voi întinde lațul.* C214, V6. *De vrei să știi amorul cum/ Cu drag ne-ntinde lațul.* C214, V7.

LĂCRĂMA vb. In. (Despre ochi, pleoape) A se umple de lacrimi. (Contextul exemplifică veșnica întoarcere ca formă a eternității) *Când ochii prind a lăcrăma/ Sensesinează ochii.* A71. *Când ochii prind a lăcrăma.* A71, V2. *Când geana-ncepe-a lăcrăma/ Sensesinează geana.* A3*3, cf. A3III. *Când geana prinde-a lăcrăma/ Sensesinează geana.* A3III, V1.

LĂCRIMA vb. v. lăcrăma.

LĂSA vb. 1. Tr. A părăsi. *O vin' odorul meu nespus/ Și lumea ta o lasă.* C86, cf. C142, E82, E134. *De-aceea vin cu mine dus/ Și lumea ta o lasă.* A82. *De-aceea vino [...]/ Și lumea ta o lasă.* B82.

2. Tr. A îngădui. *O lasă-mi capul meu pe sân/ Pe gânduri să se culce.* B421. *O lasă-mi capul l-al tău sân.* C381, V1, cf. C381, V2. *O lasă capul meu pe sân/ Iubito, să se culce.* C381. *O lasă-mi capul meu pe sân/ Iubito, să se culce.* E353.

3. Tr. A părăsi (pe cineva) așa cum era. *Dar ce vrei, măre Cătălin/ Ia du-te și mă lasă.* B212, cf. C200, C200, V3, C200, V4.

4. Tr. (Subiectul este divinitatea) A orându-i. *Și ia-mi al nemuririi nimb/ Crearea din privire/ Și pentru toate lasă-n schimb/ [O oră de iubire C].* C307, V1.

5. Refl. A nu se opune (cuiva sau la ceva). *Și rușinos și dragălaș/ Mai nu vrea, mai se lasă/ Iar el o strânge-atunci la piept.* B248. *Mai nu vrea, mai se lasă.* C232, cf. E224.

LĂUDA vb. Tr. A slăvi, a glorifica. *De lanțul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă/ Și lăudat pe veci să fii/ Pe-a lumii scară-ntreagă.* C299. *Și lăudat apoi să fii/ De ntunecimea-ntreagă.* C299, V1. *Și lăudat în veci să fii/ De lumea ta întreagă.* C299, V3, cf. C299, V2. *De greul negrei vecinicii/ Părinte, mă dezleagă/ Și lăudat pe veci să fii/ Pe-a lumii scară-ntreagă.* E283, cf. D283.

LEAC s.n. Remediu. *Zadarnic leacuri la păreri/ Cătau cugetătorii.* A9_{III}.

LEAGĂN s.n. Pat pentru copii care se poate balansa; (fig.) pat în care cineva se poate legăna în vise. *Și când în leagănu-i senin/ Se-ntinde să se culce/ I-atinge mâna de pe sân.* A29.

LEGA vb. 1. Tr. A fixa de..., a uni cu... *De vecinicie sunt legat/ Eu voi să mă deslege.* A171. *Cu vecinicia sunt legat/ Dar voi să mă deslege.* B183. *Cu vecinicia sunt legat/ Mă duc să mă deslege.* C175. *Cu vecinicia sunt legat/ Ci voi să mă deslege.* E167.

2. Refl. A fi în relație. *Și n-o poți pierde căci tu vezi/ Cum toate-n vremi se leagă.* A6*7. ♦ A fi compatibil, a se potrivi. *Cu asemeni semne și minuni/ Ființa-mi nu se leagă.* C320, V1.

3. Tr. A prinde, a atârna, a agăța (de ceva). (Fig.) *Tu legi de lume mii păreri/ De rău, păreri de bine.* A17*4, V1. *Tu legi o lume de păreri/ De soarta ta, de tine.* A17*4, V5, A17*4, V5. *Tu numai tu o legi/ De soarta ta, de tine.* A17*4, V6. ♦ Refl. *Te legi cu mii păreri de rău/ De omul care pierde.* A19*4.

4. In. A stabili, a hotărî. *Și-orice menire e-n zadar/ Natura altfel leagă/ În orice ghindă de stejar/ E o pădure-ntreagă.* A10*4.

LEGE s.f. 1. Regulă care exprimă un raport constant între fenomene. *O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul.* A5_{IV}.

2. Condiție existențială stabilită de voința divină. *Și pentru-o clipă de amor/ Să-mi facă altă lege/ De vecinicie sunt legat/ Eu voi să mă deslege.* A170. *În schimbul unei clipe dulci/ Primesc o altă lege.* B182. *Da, mă voi naște din păcat/ Primind o altă lege.* C174, cf. E166.

LICĂRI vb. v. **licuri.**

LICURI vb. In. A sclipi cu intermitențe. *El o ascultă licurind/ Și tremură mai tare.* A113, cf. B121. *El o ascultă licurind/ Și tremură-n durere.* C117, V2.

LIMBĂ s.f. Idiom; p. ext. popor care vorbește același grai. *O tu, al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă.* B306a, V2. *Al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă.* B306a. *Tu al căruia unic semn/ Nu-l știe nici o limbă.* B306a, V1.

LIN av. 1. Cu mișcări încete, blânde. *Și-n treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher de casă.* B209, cf. C197, C197, V3, C197, V4. *Și-n treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher degrabă.* C197, V1, cf. C197, V2. *Și-n treacăt o cuprinse lin/ Într-un ungher degrabă.* E189.

2. Abia simțit, ușor; blând. *Când te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută.* A15*1, cf. B239, C227, V2. *De te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută.* C227, V1, cf. C227, V3.

3. Domol, potolit. *Când jalea-ncepe-a plânge lin/ Se luminează jalea.* A3_I. *Când [el] o strânge lin în braț/ Și ea-l cuprinde-n [...].* C395, V1.

4. Liniștit, calm. *Pe trupu-i se revarsă/ Pe ochi pe jumătate-nchiși/ Pe fața lin întoarsă.* C40, V2.

LINIȘTE s.f. 1. Lipsă de zbucium, calm. *O urmărește pas cu pas/ În umbra de odaie/ Revarsă liniștea-i [...]/ O tainică văpaie.* A27. (În construcția poetică) *Liniștea uitării v. uitare.*

2. Pace, seninătate sufletească. *Revarsă liniște de veci/ Pe noaptea mea de patimi.* E359, cf. C387, B427. *Revarsă liniștele lui/ [Pe noaptea mea de patimi C].* C387, V1.

LINIȘTIT, -Ă aj., av. 1. Aj. Netulburat, calm. *El vine trist și liniștit/ Și palid e la față.* B135. *El vine trist și liniștit.* C131, V1. *Vine-n fereastă liniștit.* C131, V2.

2. Av. Domol, lin. *Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă.* B415, cf. C375, E347.

LOC s.n. 1. Spațiu (ocupat de cineva sau de ceva). (Contextul relevă atributul spațial al divinității și al naturii) *Dar Brahma n-are timp și loc/ [Și nu cunoaște moarte A*5].* A3*5, V1. *Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte.* A3*5, V2. (Aspațialitatea este prezentată ca unul dintre attributele comune divinității și lui Hyperion) *Noi nu avem nici timp, nici loc/ Și nu cunoaștem moarte.* C331, cf. B347, D315, D315, V1, D315, V3, D315, V4, D315, V5, E311. *Noi nu cunoaștem timp și loc/ Și nu cunoaștem moarte.* B347, V1, cf. C331, V2, C331, V4. (Într-o viziune asupra haosului de dinaintea începutului lumii, în care nu există încă posibilitatea ciclicității timpului) *Unde vecia n-are loc/ Să se învârtă sferic.* B293a, V1. *Unde vecia n-are loc/ Să se învârtă sferic.* B293a, V2. *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n cursu-i sferic.* B293a, V3. *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n lume sferic.* B293a, V4. *Și unde vremea n-are loc/ Și nu se poate naște.* B299, V1, cf. B299, V3.

2. Porțiune determinată din spațiu. *Iar ceru-ncepe a roti/ În locul unde piere.* C120, cf. E112. *Iar ceru-ncepe-a se roti/ În locul unde piere.* C120, V3. *Iar locul unde-a fost perit/ Se-nvârtă-n cercuri sferic.* C117, V4. [Soarele] *Se-nfundă roșu-n apă/ Cu zorii roșii dimineții/ În alt loc o să-nceapă.* A36*3, V1. *Nenorocire și noroc/ Ca vina mumei Eve/ Aieve e în orice loc/ Și pururea aieve.* B371. ✧ Expr. A sta în loc = a se opri undeva, a rămâne nemișcat. *Luceafărul se-ntunecă/ Silit în loc să steie.* B304a, V1, cf. B304a, V2.

3. (Adesea însoțit de adjective posesive) Partea pe care cineva o ocupă în mod obișnuit. *În jur se-ntunecă adânc/ Și el din locu-i piere.* C120, V2. *S-a rupt din locul lui de sus/ Perind mai multe zile.* C179. *S-a smuls din locul lui de sus.* C179, V1. *De dragu-unei copile/ S-a rupt din locul lui de sus.* E171. *Și se tot duce[,] s-a tot dus/ De dragu-unei copile/ Iar de pe locu-n cer de sus/ Peri mai multe zile.* B191. *Iar de pe locul [...].* B191, V1. *În locul lui menit din cer/ Hyperion se-ntoarse.* B409, cf. C369, C369, V1, E341. *În locu-i cunoscut din ceriu/ Hyperion se-ntoarsă.* C369, V2.

LUA vb. 1. Tr. A depozita pe cineva de... (În context Hyperion cere Demiurgului să-i retragă attributele de nemuritor) *Să fiu iubit numai o zi/ Și ia-mi vecia-ntreagă.* B312. *O ia-mi al nemuririi nimb/ Și vecinica-mi privire.* B317. *O ia-mi al nemuririi nimb/ Să nu fiu nicăire.* B317, V1. *Și ia-mi al nemuririi nimb/ Crearea din privire.* C305, V1.

2. Tr. A pune stăpânire (pe cineva). *Și dup-aceea pot să trec/ Mă ia uitar[ea] oarbă/ În întunerec să mă-nec.* B322, V2, cf. B322, V3.

3. Refl. A merge după cineva. (În context, cu aluzie la puterea miraculoasă a harfei lui Orfeu) *Vrei să dau glas acelei guri/ Ca dup-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri/ Și insulele-n mare.* E327, cf. C355, D327.

LUCEAFĂR n. pr., s.m. I. N.pr. Numele popular (moștenit din lat. *Lucifer*) al planetei Venus, în sens etimologic „făcător de lumină”. 1. (Personajul principal al poemului poartă acest nume în relația lui cu lumea terestră, unde este perceput în

ipostaza de astru) *Pierzându-și gându-n depărtări/ Cu vasul ce se duce/ Când pe seninul sfinteii mări/ Luceafărul străluce.* A12. *Privea în zare cum pe mări/ Luceafărul străluce.* C14,V3, cf. C14,V4. *Privind în zare cum pe mări/ Luceafărul străluce.* C14,V1. *Privea în zare cum pe mări/ Luceafărul conduce/ Corăbii negre... pe cărări.* C14,V2. *Și ea asemenea ținea/ În palme-ale ei tâmpile/ Și la luceafăr se uita/ De dorul lui se împle.* A19. [*Și ea asemenea ținea A*]/ *În al[e ei] palme tâmpile/ Și la luceafărul se uita.* A19,V1. *Și iară noaptea vine/ Luceafăru-arde asupra ei/ Cu razele-i senine.* A103. *Luceafărul-arde asupra ei.* A103,V1. *Și iarăși, noaptea, vine/ Luceafărul deasupra ei/ Cu razele-i senine.* E99, cf. B111, C107. *Privea cum vântul duce/ Corăbii negre, când pe mări/ Luceafărul străluce.* B16. (Personificat; începe astfel evoluția în poem a Luceafărului de la astru la încercarea lui de a intra în lumea pământească) *Ea pasul și-l îndreaptă/ Lângă fereastră, unde-n colț/ Luceafărul așteaptă.* E12, cf. C12. *Și la fereastă într-un colț/ Luceafărul așteaptă.* C12,V2. (Evoluția lui se reflectă în amestecului complex și confuz de sentimente ale fetei, născut din contemplarea reciprocă) *Dă-mi pace, fugi departe –/ O, de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte.* C207, cf. B219, C207,V1, E199. *Ia du-te... fugi departe... / O! de luceafărul din ceriu/ M-a prins un dor de moarte.* C207,V2. (Cu determinarea „de sus” care îi stabilește Luceafărului o sferă proprie, perceptibilă din perspectiva pământească) *Și lumea ta o lasă/ Căci sunt luceafărul de sus/ Și tu îmi ești mireasă.* A83. *Căci sunt luceafărul de sus/ Iar tu să-mi fii mireasă.* B83, cf. C143. *Căci sunt luceafărul de sus/ Iar tu îmi ești mireasă.* C87. *Eu sunt luceafărul de sus/ Și tu să-mi fii mireasă.* C87,V1. *Eu sunt luceafărul de sus/ Iar tu să-mi fii mireasă.* E83, cf. E135. (Printr-o eroare sau exprimă într-adevăr ideea întruchipării frumosului tânăr din Luceafăr) *Luceafărul e tatăl meu/ Și mamă-mea e marea.* B75, V2. (La vocativ, în chemarea pe care fata i-o adresează, cu aspirația ei nelămurită spre o lumină îndepărtată, o aspirație spre absolut și nemărginire) *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează.* B49, cf. A45. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecă pe-o rază/ Pătrunde inimă și gând/ Și viața-mi luminează.* A109. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecă pe-o rază/ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează.* B117. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n codru și în gând/ Și viața-mi luminează.* B441. *Cobori în jos, luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează!* E49, cf. C53, cf. C113, E105. *Cobori în jos, luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n codru și în gând/ Norocu-mi luminează.* C405, cf. E377.

2. (Fiind planeta Venus, deși poartă alt nume, în simbolistica romantică și în mitologia românească Luceafărul, cel ami strălucitor astru al nopții, este considerat ocrotitorul iubirii, ceea ce explică încrederea fetei și rugămintea ei de a-i lumina viața, norocul) *Ridică ochii. Vede/ Luceafărul. Și-ncetișor/ Dorințele-i încrede.* B75,V2. *Privește-acum și vede/ Luceafărul cel de dureri/ În care dânsa crede.* B439. *Ea, îmbătată de amor,/ Ridică ochii. Vede/ Luceafărul. Și-ncetișor/ Dorințele-i încrede.* E375, cf. C404. *Și îmbătată de amor/ [Ridică ochii. Vede C]/ Luceafărul. Încetișor/ Ea-l roagă, i se-ncrede.* C403,V1.

3. (În călătoria prin spațiu spre a cere-și Demiurgului moartea) (Contextul îl prezintă cu un aspect straniu, înzestrat cu aripi, asemenea îngerului căzut Lucifer din mitologia creștină) *Porni luceafărul. Creșteau/ În cer a lui aripe.* C269. *Porni luceafărul.*

Creșteau/ În sbor a lui aripe. C269,V4. Porni luceafărul. Creșteau/ De sbor a lui aripe. C269,V5. Porni luceafărul. Creșteau/ În cer a lui aripe. E257. Pornind luceafărul sbura/ Tinzând a lui aripe. C269,V1. Porni luceafărul. Sbura/ Purtat de-a lui aripe. C269,V2. Porni luceafărul. Sbura/ Plutind pe-a lui aripe. C269,V3. Sbura luceafărul pe cer/ Purtat de-a lui aripă. B277,V4. (Fiindu-i atribuite, în același context, sentimente și manifestări umane) Sbura luceafărul-n dureri/ Purtat de-a lui aripă. B277,V1. Fiori-l trec. Luceafărul/ [Aripele își strânge/ Ș-ntâia dată de când e/ Chiar el începe-a plânge C]. C293,V1.

4. (În raport cu Demiurgul, care-i dezvăluie deosebirea de alte astre, natura hyperionică, de congenr al divinității, având ca atribute aspațialitatea, atemporalitatea) *Tu din eternul meu întreg/ Rămâi a treia parte/ Cum vrei puterea mea s-o neg/ Cum pot să-ți dărui moarte// Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune. C349,V1. Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune/ Din chiar puterea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune. C349,V3.*

II. S.m. Nume dat unor stele strălucitoare. *Uita-vei jalea de părinți/ Și dorul de luceferi A24*₁. Vei pierde dorul de părinți/ Și dorul de luceferi. B277, cf. B276. Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi. C268, cf. E256. (Imaginea astrală a Luceafărului din confesiunea Cătălinei relevă aspirația spre absolut, în complexitatea personalității eroinei) Te potrivești cu mine/ Dar un luceafăr răsărit/ Din liniștea uitării/ Dă orizon nemărginit/ Singurătății mării. B257. Te-ai potrivi cu mine.../ Dar un luceafăr, răsărit/ Din liniștea uitării/ Dă orizon nemărginit/ Singurătății mării. E229, cf. C241.*

LUCI vb. In. 1. A răspândi lumină; a străluci, a lumina. (Contextele personifică astrul luminos) *Privește-acum și vede/ Luceafărul cel de dureri/ [...]Iar el în cearcăn radios/ Lucea cu bunătate. B446. Lucește cu amor nespus/ Durerea să-mi alunge. C249. Lucește c-un amor nespus/ Durerea să-mi alunge. E237. (Cu referire la întruchiparea angelică a Luceafărului) Străin la vorbă și la port/ Lucești fără de viață/ Căci eu sunt vie, tu ești mort. E94. ♦ (Construit cu complementul în dativ) Ci el urmează chiar în vis/ Și-i luce din oglindă. A36. Lucește ca amor nespus/ Durerii mele lunge. C249,V1. (Direcția spre care este orientată lumina lui Hyperion sugerează izolarea în propria lume și înțelegerea singurătății pământenilor) Și se așază iar pe cer/ Lucind singurătății. A8*₁₀. Iar el surâde luminos/ [...] Și-nseninat se uită[-n jos]/ Lucind singurătății. B448,V1.*

2. (Despre ochi, privire) A avea o strălucire deosebită. *Și ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric/ Ca două patimi fără saș. A126. Iar ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric. B138. Doar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric. C134. Dar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric. E126. Privirea ta eu n-o suport/ Ea luce fără de viață/ Căci eu sunt vie, tu ești mort. C102.*

LUCIRE s.f. Sclipire. (Sugerează efemeritatea) *Că nu e moarte nici păcat/ Cât e lucirea spumii. A30*₄.*

LUCIU, -IE aj. Strălucitor. (Fig.) *Din centrul luciei vecii/ Părinte mă desleagă. B309,V3.*

LUME s.f. I. 1. Ansamblu a tot ce există; univers. *Că tot ce-n lume va mai fi/ Tot ce a fost, și este/ Iar visul trecerii pe veci/ Părere-i și poveste. A9*₆,V2. Mă voi sui în sus la*

cer/ La Domnul lumii toate/ Și voi ca moartea [mea] s-o cer. A166. Mă sui în sus până la cer/ La Domnul lumii toate/ Și voi ca moartea să mi-o dea. B178. Hyperion, ce prin genuni/ Ai rătăcit prin lume. D298,V3. Dar sori în lume de n-or fi/ Din noapte or să crească. D305. (Asocierea macrocosmosului cu microcosmosul relevă că tot ceea ce există are continuitate în discontinuitate) Din chaos toate au apărut/ Și se întorc în chaos/ [...] O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul. A6_{IV}. (Cu referire la haosul de dinaintea începutului lumii, unde timpul nu a început să-și desfășoare ciclul) Mii de lumini vor izvorî/ În lumea cea deșartă. A36₄. Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n lume sferic. B294a,V4. (Probabil cu aluzie la un mit vedic despre maica divină) Te-nvețe minte mumă-mea/ Ea-i noaptea: muma lumii. A140. Că Brahma nu s-a împăcat/ Cu noaptea, muma lumii. A32₄. Căci e-nțeleaptă mumă-mea/ E noaptea, muma lumii. B152. ♦ P. restr. Parte a universului. Hyperion, ce prin genuni/ Ai străbătut o lume. D298,V1. Hyperion, ce prin genuni/ Ai străbătut din lume. D298,V4, cf. D298,V6. Hyperion ce în genuni/ Ai părăsit o lume. D298,V5. Hyperion, ce din genuni/ Răesai, sătul de lume. D298,V2. ♦ Spec. Mediul închis atribuit în poem lui Hyperion (congener al Demiurgului), suficient sie însuși, fără nici o relație cu lumea pământească și de neperceput pentru muritori (diferit prin aceasta de „sfera“ Luceafărului). Hyperion, ce din genuni/ Răesai c-o lume-ntreagă. B334. Hyperion, ce din genuni/ Răesai c-o-ntreagă lume. E298, cf. C318. Hyperion ce din genuni/ Ridici o lume-ntreagă. B334,V2. Hyperion care-n genuni/ Atârni c-o lume-n tine. B334,V4. [Hyperion care-n genuni B,V4]/ Atârni c-o lume-ntreagă. B334,V5. Hyperion ce în genuni/ Atârni c-o lume-ntreagă. C318,V1. Hyperion ce în genuni/ Atârni cu-ntreaga lume. C318,V2. (Determinările posesive subliniază deosebirea dintre cele două medii) Trăind în cercul vostru strâmt/ Iubirea vă petrece/ Ci eu, în lumea mea, mă simt/ Nemuritor și rece. C419. Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece/ Ci eu, în lumea mea, mă simt/ Nemuritor și rece. E391. ♦ Spec. Sfera proprie Luceafărului, deschisă spre lumea pământenilor, dar inaccesibilă acestora. Pătrunde trist cu raze reci/ Ș-o lume ne desparte/ În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe. C254,V3. Pătrunde trist cu raze reci/ Din lumea ce-l desparte... C254, cf. E242.

2. Sistem solar; sistem planetar. Hyperion, care rebel/ Răesai din lumi cu soare/ Cine nu are moarte-n el/ Acela nu mai moare. D298. Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe altă lume a răsărit/ Și ziua o să-nceapă. A31₃,V2. (Contextul prezintă veșnica devenire ciclică, extinsă la scara sistemelor solare) Alt soare-n chaos s-a ivi/ Când lumea se sfârșăște... D306,V4. Să cază lumile-n genuni/ Ca frunze reci pe vânturi/ Pământuri piară-n stricăciuni/ S-ar naște iar pământuri. A25₃. (Contextul descrie drumul Luceafărului înapoi prin haosul precosmic) Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a vremei val de-a-notul. B293,V1, cf. B293,V3. Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a clipei val de-a-notul. B293,V2. Și trec toți secolii-mprejur/ Cu mii de lumi de-a-notul. B294. În val-vârtej îl înconjur/ Și lumi și timp de-a-notul. C282, cf. D270,V1. Și în vârtej l-înconjur/ Și lumi și evi de-a-notul. C282,V1. Părea un fulger nentrerupt/ Și lumi cu milioane/ Trec oceane dedesupt. C274,V2. Și lumi cu milioane/ Sbor oceane dedesupt. C274,V3. Și lumi-n oceane/ Trec milioane dedesupt. C274,V5.

3. Pământul locuit de om. E ca un înger din țării/ Când peste lume trece. A66,V2. Vrei poate-n lume să arăți/ [Dreptate și tărie? C]. C357,V2. Vrei să vezi lumea ca-n Olimp/ Cum eu ți-am arătat-o. A5₈. De vrei în număr să mă chemi/ În lumea ce-am

creat-o/ Îți dau o fâșie de vremi/ Ca să te cheme Plato. B390. Dar el răsare tot atunci/ În altă parte-a lumii. A32*₃, V1. El luminează tot la fel/ O altă parte-a lumii. A36*₃. Va lumina tot într-un fel/ O altă parte-a lumii. A36*₃, V2. Căci luminează tot un fel/ O altă parte-a lumii. A36*₃, V3. Și lăudat pe veci să fii/ De lumea ta întreagă. C300, V3, cf. C300, V2. Și lăudat pe veci să fii/ Pe-a lumii scară-ntreagă. C300, cf. D284, E284. (Ironie, evidențiind micimea pământului) Tu măsură lumea ta c-un cot/ Și timpu-mparți cu luna. A1*₄. ♦ Expr. A fugi în lume v. fugi. ♦ Pământul și cerul văzut de pe pământ. Din foc, din aer [și] văpăi/ El sta să se culeagă/ Coboară-a chaosului văi/ Lumină lumea-ntreagă. A120. Aprinde lumea-ntreagă. A120, V1. Coboară-a chaosului văi/ Și umple lumea-ntreagă. B128. Din aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă/ Și din a chaosului văi/ Un mândru chip se-ncheagă. C122, cf. C122, V2, E114. Din aer rumene văpăi/ Și mări și lumea-ntreagă/ Și din a vânturilor văi/ Un tânăr se încheagă. C122, V1. ♦ (Determinarea „de păreri” relevă caracterul iluzoriu al însușirilor acestei lumi; v. și părere) Zadarnic lumea de păreri/ S-arată trecătoare/ Chiar soarele perind pe cer/ Din nou s-ar naște soare. A9*₃, V1. Să fac o lume de păreri/ Să fie trecătoare – / Dar soarele perind pe ceriu/ Din nou s-ar naște soare. A9*₃. Tu legi o lume de păreri/ De soarta ta, de tine. A17*₄, V5.

II. 1. Mediu în care se desfășoară existența umană; viață, existență. Tu legi de lume mii păreri/ De rău, păreri de bine/ Pare că ești căzut din cer/ Și cine știe cine. A17*₄, V1. Și poate că sunt unic/ Ce, fără să știu încotro/ Pe-a lumii valuri lunec. A36*₃, V5. Hyperion se-ntoarsă/ Și peste-a lumii dulci dureri/ Lumina și-o revarsă. C371, V1, cf. C371, V2. (Cu referire la veșnicia existenței umane, în ciclicitatea ei) Zadarnic cauți a scăpa/ Din lumea ta sărmana. A2*₃. Natura n-are ieri și azi/ Și lumea n-are goluri/ Căci stoluri cari zboară azi/ Se-ntorc la anul stoluri. A14*₄, V1. ♦ Spec. Mediul pământenilor în opoziție cu cel al Luceafărului. O vin' odorul meu nespul/ Și lumea ta o lasă – / Căci sunt luceafărul de sus. C86, cf. C142. O vin! odorul meu nespul/ Și lumea ta o lasă/ Eu sunt luceafărul de sus. E82, cf. E134. De-aceea vin cu mine dus/ Și lumea ta o lasă/ Căci sunt luceafărul de sus. A82. De-aceea vino [...] / Și lumea ta o lasă/ Căci sunt luceafărul de sus. B82. Dar dacă vrei cu inima/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori în lumea mea/ Fii muritor ca mine. A159. Atuncea vino-n lumea mea. A159, V1.

2. Ceea ce trăiește într-un anumit mediu. Trăi-vei zile multe/ Și toată lumea-n ocean/ S-a-ntrece să te-asculte. A79. Și toată lumea-n ocean/ S-o-ntrece să te-asculte. B91. Și toată lumea-n ocean/ De tine o s-asculte. C91, cf. E87.

LUMINA vb. 1. In. (Despre Luceafăr) A răspândi lumină; a străluci. El lumina ca alte dăți/ În codri și pe dealuri. C409, V2. El o aude-n cerul sfânt/ Și tremură mai tare/ Și se aruncă luminând/ Și se cufundă-n mare. A51.

2. Tr. (Subiectul indică aștri) A revărsa lumină pe... [Soarele] Nu mai seamănă spumii/ El luminează tot la fel/ O altă parte-a lumii. A35*₃. Degeba trist te uiți la el/ Și îl asemeni spumii/ Va lumina tot într-un fel/ O altă parte-a lumii. A35*₃, V2. Nu mai seamănă spumii/ Căci luminează tot un fel/ O altă parte-a lumii. A35*₃, V3. (Subiectul este Luceafărul) El lumina ca alte dăți/ Păduri și țări și maluri. C409, V1. Din foc, din aer [și] văpăi/ El sta să se culeagă/ Coboară-a chaosului văi/ Lumină lumea-ntreagă. A120. ♦ Fig. A revărsa seninătate, fericire peste... Și ochiul dulce și senin/ Îmi luminează calea. A21. (Fiind vorba despre Luceafăr; verbul păstrează și ideea sensului propriu) Cobori din cer luceafăr blând

Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează. B52, cf. A48. *Cobori în jos, luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează!* E52, cf. C56, C116, E108. *Alunecă pe-o rază/ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează.* B120. *Pătrunde inimă și gând/ Și viața-mi luminează.* A112. *Pătrunde-n codru și în gând/ Și viața luminează.* B444. *Pătrunde-n codru și în gând/ Norocu-mi luminează!* E380, cf. C408. (În context figurat) [*Pătrunde inimă și gând A,V1/ Și noaptea-mi luminează.* A48,V2.

3. Refl. (Despre obiecte peste care cade lumina) A se umple de lumină, a deveni luminos. (Fig.) *Să piară timpul înecat/ În văi de întuneric/ El s-ar renaște luminat/ Ca să se-nvârtă sferic.* B379. (Contextul dă posibilitatea unei interpretări metaforice pentru „nori”) *Vei pierde negrele dureri/ Și răsări-vor sorii/ Când norii prind a se-nnegri/ Se luminează norii.* A8_{II}. ♦ Fig. (Despre stări sufletești de tristețe) A începe să se preschimbe în bucurie; a se însenina. *Când jalea-ncepe-a plânge lin/ Se luminează jalea/ Și-n noaptea noastră vom chema/ Povestea zinei Dochii.* A4_I. *Și gândul [tău] senin va fi/ Și luminoasă calea/ Când jalea-ncepe a se-adânci/ Se luminează jalea.* A4_{II}.

LUMINĂ s.f. 1. Radiație luminoasă. (Într-o comparație) *Ca și lumina ce s-a stins/ Din față-i iute piere A.* A99,V1.

2. Strălucire a unui astru. (Fiind vorba despre Luceafăr, înainte de a i se revela adevărata natură) *Dă-mi pe lumina mea [ca] preț/ O pământească soarte.* B313,V4. (Fiind vorba despre Hyperion, care preia atribuțiile Luceafărului) *În locul lui venit din cer/ Hyperion se-ntoarce/ Și, ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina-i o revarsă.* E344, cf. B412. *Și ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina și-o revarsă.* C372. *Și peste-a lumii dulci dureri/ Lumina și-o revarsă.* C372,V1, cf. C372,V2.

3. Astru; stea. *Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Cum isvorau lumine/ Cum isvorau și-l înconjur.* D268. *Vedea, ca-n ziua cea dentâi/ Cum izvorau lumine/ Cum izvorând îl înconjur.* E268. *Mii de lumini vor izvorî/ În lumea cea deșartă.* A35*4. (În context figurat) *O vino-n ceruri să te duc/ Iubita mea cu mine/ Din calea vremilor s-apuc/ Coroane de lumine.* B148. *O vino-n cer ca să [te] duc/ [...] Din calea vremilor s-apuc/ Coroane de lumine.* A136. (Sugerează numărul imens de stele) *Mii [râuri] de lumină [...].* D270,V4.

4. Strălucire a ochilor. (Determinat prin „rece”, sugerează latura uranică lipsită de căldură a primei întruchipări a Luceafărului) *Un mort frumos cu ochii vii/ Dar c-o lumină rece.* A68. (Fiind vorba despre iubită, căreia îndrăgostitul îi transferă attribute ale Luceafărului) *O lasă-mi capul meu la sân/ Iubito să se culce/ Sub vraja ochiului senin/ Și negrăit de dulce/ Cu farmecul luminii reci/ Gândirile străbate-mi.* B425. *Cu farmecul luminii reci/ Gândirile străbate-mi/ Revarsă liniște de veci/ Pe noaptea mea de patimi.* E357, cf. C385. [*Sub vraja ochiului senin/ Și negrăit de dulce C*]/ *Cu farmecul luminii lui/ [...] Revarsă liniștele lui.* C385,V1.

5. Simbol al divinității și al lui Hyperion. (În sintagma) *Lumină din lumină*, exprimă raportul dintre Demiurg și Hyperion. *Căci răsărit din adâncimi/ Lumină din lumină/ Ești parte tu din mine.* A10,10*7,V2. *Tu adevăr ești datorind/ Lumină din lumină.* A10,10*7. *Cum ai putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină –/ Când ești din veci nerăsărit/ Lumină din lumină.* D320, 320. *Nerăsărit și neapus/ Lumină din lumină.* D320, 320,V5, cf. D320, 320,V9. *Făr' de apus ai răsărit/ Lumină din lumină.* D320, 320,V10. *Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină/ Făr' de-afințire răsărit/ Lumină din lumină.* D320,

320,V12. *Căci din adânc ai răsărit/ Lumină din lumină.* D320, 320,V15. *Fiind din veci nerăsărit/ Lumină din lumină.* D320, 320,V16. *Căci răsărit din adâncimi/ Lumină din lumină/ Ești parte tu din mine.* A 10,10+7,V2. *Tu din eternul meu întreg/ Te-ai smuls o stea senină/ Cum vrei puterea mea s-o neg/ Lumină din lumină.* C348, 348.

LUMINIȘ s.n. Lumină, strălucire; pată de lumină. *Ci el urmează chiar în vis/ Și-i luce în oglindă// [...]Și din oglindă luminiș/ Pe dânsa se revarsă.* A39. *Iar din oglindă luminiș/ Pe dânsa se revarsă.* B39. *Și din oglindă luminiș/ Pe trupu-i se revarsă.* C37, cf. C37,V2, C39,V1, E37. *Atuncea chipu-i tremură/ De-o stranie durere/ Și par' că cade-o ramură/ Pe-un luminiș ce piere.* B108. *Ca-n luminișul ce s-a stins/ Din față-i iute piere.* A99.

LUMINOS, -OASĂ aj., av. I. Aj. 1. Strălucitor. *Și din adânc necunoscut/ Frumos și mândru crește/ Se-nalță-n aer luminos/ Purtând în păru-i trestii.* A57.

2. Fig. Fericit, senin. *Și gândul [tău] senin va fi/ Și luminoasă calea.* A2_{II}.

3. Fig. (Despre persoane) Frumos (ca un astru); plin de seninătate. *A fost ca niciodată/ Din neamuri mari împărătești/ O luminoasă față.* A4.

II. Av. Răspândind lumină; (fig.) cu seninătate. *Iar el surâde luminos/ [Lucea cu bunătate B].* B445,V1.

LUNĂ s.f. I. 1. Planetă, satelit al Pământului. *Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă.* B415, cf. C375, E347. (Într-o comparație care subliniază unicitatea) *Și era una la părinți/ Și una-n toate cele/ Cum e Maria între sfinți/ Și luna între stele.* B8. *Și era una la părinți/ Și mândră-n toate cele/ Cum e Fecioara între sfinți/ Și luna între stele.* E8, cf. C8. (Accentuează, în context, natura astrală rece a Luceafărului la prima întruchipare) *E alb ca ceara de făclii/ Și luna îl petrece/ Un mort frumos cu ochii vii.* A66. ✧ (Contextul exemplifică ciclul perpetuu viață-moarte-renaștere, extins la dimensiunea cosmicului, ca formă a eternității, potrivit mitologiei vedice) *Că mii de oameni neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A18*₆. *Astfel și pasere și ram/ Și soarele și luna/ Se nas[c] și mor în sfântul Brahm.* A18*₆,V2. *Astfel și pasere și neam/ Și soarele și luna/ Se nasc și mor în unu Brahm.* A18*₆,V3. *Și mii de oameni neam de neam/ Cu soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm.* A18*₆,V4. *Și-n orice clipă te întrebi/ Unde e soare, lună/ E-n orice clipă-ndeosebi/ Și-n toate împreună.* A38*₃,V1.

2. Satelit al unei planete. (În descrierea călătoriei Luceafărului înapoi spre începutul lumii, printre sistemele solare în continuă transformare) *Ici se aprinde-o lună-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B289,V2, cf. C277a.

II. Perioadă de timp în care este divizat anul. *O vede luni și săptămâni/ Și-i cade dragă fata.* A15. (Ironizând timpul scurt al vieții pământenilor) *Tu măsurî lumea ta c-un cot/ Și timpu-mparți cu luna.* A2*₄. *Căci-i împrăștiu și-i adun/ Le măsurî vieți cu luna.* B342a.

LUNCĂ s.f. Pădure pe marginea unei ape; zăvoi. *Și soarele din vârful de lunci/ Apune-n unda spumii.* A29*₃,V1.

LUNECĂ vb. In. 1. A se deplasa cu ușurință. *Se-nalță-n aer luminos/ Purtând în păru-i trestii/ Și lunecă ca și pe prag/ Pe marginea ferestii.* A59.

2. A pluti pe suprafața unei ape. (Fig.) *Ce fără să știu încotro/ Pe-a lumii valuri lunec.* A36³, V5.

LUNG, -Ă aj., s.n. I. Aj. 1. Care are o lungime (mai) mare. *Sub șirul lung de mândri tei/ Ședeau doi tineri singuri.* C379, cf. E351. [Copil de casă] *Ce-mpărăteasa duce-n pas/ Cu coada lungii rochii.* B198. *Miroase florile-argintii/ Se scutură o ploaie/ Pe capetele-a doi copii/ Cu plete lungi bălaie.* B436. *Miroase florile-argintii/ Și cad, o dulce ploaie/ Pe creștetele-a doi copii/ Cu plete lungi, bălaie.* E372, cf. C400.

2. Care durează mult timp; îndelungat. *Tăcere lungă, negrul gol/ Îngheață-n visuri crude.* B329, V5. *De greul lungii vecinicii/ Părinte, mă desleagă.* B309, V1. (Despre trăiri sufletești) *Te-atârni de lungi păreri de rău/ De omul care piere.* A19⁴, V3. [E drept c-atârni de micul eu A] *Speranță și părere/ C-atârni de lungi păreri de rău.* A19⁴, V4. *Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul/ Dând farmec dulce și nespus/ Durerii mele lunge.* B266. *Lucește ca amor nespus/ Durerii mele lunge.* C250, V1.

II. S.n. Lungime. (În expr.) *În lung și în larg* = în toate direcțiile, în toate părțile. (Cu parafrazarea expresiei) *Îți dau catarg lângă catarg C/ Ca să le-ncerci pe toate/ Pământu-n lung și marea-n larg.* C363, V1. *Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg/ Dar moartea nu se poate...* E335. *Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Deșertu-n lung și marea-n larg/* C363.

LUT s.n. Pământ. (În construcția poetică) *Chip de lut* = omul ca ființă muritoare, cu aluzie la crearea lui din pământ, potrivit Bibliei. *Totuna-ți este chip de lut/ Dac-oi fi eu sau altul.* B451. *Ce-ți pasă ție, chip de lut/ Dac-oi fi eu sau altul.* E387, cf. B451, V2, C415.

- M -

MAI av. 1. (Servește la formarea gradului comparativ) (Termenii comparației sunt exprimați și se leagă prin „decât”) *Iar tu să-mi fii mireasă/ [...] Pe-a mele ceruri să răsa/ Mai mândră decât ele.* C148, cf. C148, V2, E140. *Și sus în ceruri să răsa/ Mai mândră decât ele.* C148, V3. *O vino-n ceruri să răsa/ Mai mândră decât ele.* C146, V1. ♦ (Servește la compararea acțiunii exprimate de un verb în diferite momente) *El o aude-n cerul sfânt/ Și tremură mai tare/ Și se aruncă luminând.* A50, cf. A114, B54, B122. *El asculta tremurător/ Se aprindea mai tare/ Și s-arunca fulgerător.* E54. (Precedat de adverbul „tot” intensifică gradat comparația și acțiunea verbului determinat) *El o aude tremurând/ S-aprinde tot mai tare/ Și se asvârle fulgerând.* C58, V1. *Lucește c-un amor nespus/ Durerea să-mi alunge/ Dar se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge.* E239, cf. B267, C251, C251, V1. ♦ (În locuțiuni) Loc. aj. *Mai multe* = câteva. *Iar de pe locu-n cer de sus/ Peri mai multe zile.* B192, cf. C180. *S-a rupt din locul lui de sus/ Pierind mai multe zile.* E172. ♦ Loc. av. *Mai bine* = în loc de... *Ce voi? Aș vrea să nu mai stai/ Pe gânduri totdeauna/ Să răzi mai bine și să-mi dai/ O gură, numai una.* E195, cf. C203.

2. (Cu sens durativ) În continuare; încă. *Zadarnic mai durezi în vânt/ [Noroc și idealuri A³].* A5³, V1. *Ce mângâieri ai mai chema/ Din inimă, sărmana/ Când geana*

prinde-a lăcrăma/ Se-nseninează geana. A1_{III},V1. Oricât de șubred ar mai fi/ Tot înflorește pomul. A5_{III}. Oricât de vechi ar și mai fi/ Tot e în floare pomul. A5_{III},V1. Că tot ce-n lume va mai fi/ Tot ce a fost, și este/ Iar visul trecerii pe veci/ Părere-i și poveste. A9₆,V2. (Întărit prin „încă”) Iar el o strânge-atunci la piept/ Ș-o mai sărută încă. B250. Ș-o mai desmiardă încă. C234,V1. ♦ (În construcții negative arată încetarea unei acțiuni sau înlocuirea unei stări prin opusul ei) Aș vrea să nu mă mai deștept/ Din fericirea-adâncă. B251, cf. C235, C235,V1, C235,V3. Degeaba trist te uiți la el/ Nu mai seamănă spumii/ El luminează tot la fel/ O altă parte-a lumii. A34₃, cf. A34₃,V3. Ce voi? Aș vrea să nu mai stai/ Pe gânduri totdeauna. C201, cf. E193. Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe. C260, cf. E248. Cine nu are moarte-n el/ Acela nu mai moare. D300. Căci roata-n veci se va-nvârti/ Și nu se mai sfârșăște/ Și toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. D306,V5. Când tu Hyperion rămâi/ De nu mai poți apune... D322. Căci tu Hyperion rămâi/ Și nu mai poți apune... D322,V4. Și sorii toți de n-ar mai fi/ Din noapte or să crească. D305,V8.

3. Din nou, iar. (În construcții negative, arată că o acțiune nu se reia, nu se repetă) Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul. C413, cf. B449, E385.

4. (Determină verbe) Într-o oarecare măsură, puțin, întrucâtva. Și rușinos și drăgălaș/ Mai nu vrea, mai se lasă/ Iar el o strânge-atunci la piept. B248, cf. C232. Și rușinos și drăgălaș/ Mai nu vrea, mai se lasă. E224.

5. Aproape, cam. Și căi de mii de ani, ca ieri/ Treceau mai în o clipă. B280,V4.

6. (În construcții exclamative, întărind ideea de admirație) Frumoasă bat-o vina/ Ce doamnă [mândră] mai era/ Ș-o chema Cătălina. B203,V2.

MAL s.n. Țărm. El lumina ca alte dăți/ Păduri și țări și maluri. C410,V1. Se nasc ca spuma ce de vânt/ S-au aruncat la maluri. D310. Și dacă stoluri pier de vânt/ Vin altele pe maluri. D310,V1. Vin alte de pe maluri. D310,V2. Și câte stoluri cad de vânt/ Răsar pe alte maluri. D310,V3. Oricâte stoluri cad de vânt/ Revin pe alte maluri... D310,V6. Și mii de stoluri cad de vânt/ Și mii pornesc pe maluri... D310,V7. Și mii pornesc din maluri. D310,V8.

MAMĂ s. f. v. **mumă**.

MARE¹ aj. 1. Care depășește dimensiunile obișnuite. Și ochii mari întunecați/ Lucesc adânc chimeric. A125V1. Și ochii mari și grei mă dor/ Privirea ta mă arde. B159, cf. A147. Și-n cearcăn mare l-au cuprins. B449,V1. Doar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric. C133, cf. C133,V1, E125. Și ochii grei și mari mă dor/ Privirea ta mă arde. C155. În ochii mari și plutitori/ Mă uit cu lacrimi ție. C217,V1. Și ochii mari și plutitori/ La pieptu-mi să rămâie. C217,V2. Și ochii mari și grei mă dor/ Privirea ta mă arde. E147. Pe trupu-i se revărsă/ Pe ochii mari, bătând închiși/ Pe fața ei întoarsă. E39, cf. C39. Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii mari conduce. C16,V4. Deodată nourii s-aprind/ Și ard cu pară mare// Din foc, din aer [și] văpăi/ El sta să se culeagă. A116.

2. De rang înalt, de vază. A fost ca niciodată/ Din neamuri mari împărătești/ O luminoasă fată. A3. A fost ca niciodată/ Din rude mari împărătești/ O prea frumoasă fată. E3, cf. C3. ♦ Cu calități excepționale, deosebit. Oricât de mare te socoți/ Oricum să te asameni/ Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni. A21₃,V3.

4. (Substantivat, m.) Cel care este mai presus decât toți, divinitatea. *Tu cați săndupleci cu dureri/ Pe marele, pe-naltul,/ Ce-i pasă Celuia din ceriu/ De-i plânge tu ori altul.* A26⁴.

MARE² s.f. 1. Întindere vastă de apă stătătoare. *Și când la ceruri căuta/ La marea cea albastră.* A8. *Și se aruncă luminând/ Și se cufundă-n mare.* A52. *Și se azvârle fulgerând/ Și se cufundă-n mare.* B56. *Se arunca fulgerător/ De se cufundă-n mare.* C60. *Și s-arunca fulgerător/ Se cufunda în mare.* E56. *Din aer rumene văpăi/ Și mări și lumea-ntreagă/ Și din a vânturilor văi/ Un tânăr se încheagă.* C122,V1. *Și toate sunt în una/ Dar val de mare, val de lac/ Dară păduri sau neamuri.* A5⁴. *Se misce munții cu păduri/ Și insulele-n mare.* A12⁸. *Să meargă munții cu păduri/ Și insulele-n mare.* B396. *Se miște munții cu păduri/ Și insulele-n mare.* B396,V1. *Să se ia munții cu păduri/ Și insulele-n mare.* D328, cf. C356, E328. *Deodată nourii s-aprind/ Și arde cer și mare.* B124. *Oștiri spre a străbate/ Deșertu-n lung și marea-n larg/ Dar moartea nu se poate.* C363, cf. C363,V1. *Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg/ Dar moartea nu se poate...* E335. *Și din fereastă-n depărtări/ Privea cum marea duce/ Corăbii negre.* B14,V1. *Cu vasul ce se duce/ Când pe seninul sfintei mări/ Luceafărul străluce.* A11. *Privea cum vântul duce/ Corăbii negre, când pe mări/ Luceafărul străluce.* B15. *Privea în zare cum pe mări/ Răsare și străluce.* C13, cf. C13,V2, C13,V3, C13,V4, E13. *Privind în zare cum pe mări/ Luceafărul străluce.* C13,V1. *Când valurile mor pe mări/ Răsar în urmă valuri.* A11^{IV},V1. *La valuri ce [se] sting pe mări/ Urmează alte valuri.* A11^{IV},V2, cf. A11^{IV},V3. *Căci stoluri cari trec pe mări.* A15⁴,V2. *Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul.* B450, cf. B450,V2, C414, cf. E386. *Hyperion ce [î]ntr-un fel/ Răσαι din mări și soare.* D298,V8, cf. D298,V9. *O vin' cu mine, draga mea/ O vino-n fundul mării.* A70, cf. B82,V1. *Vei fi crăiasa mărilor/ Și rob voi fi eu ție.* A75, cf. B87. (Personificat) *Dă orizon nemărginit/ Singurătății mării.* B260, cf. C244, E232. (Ca reminiscență din basmul de la originea poemului în care zmeul este născut din mare) *Căci cerul este tatăl meu/ Și mumă-mea e marea* B76,V1. *Iar cerul este tatăl meu/ Și mumă-mea e marea.* C80, cf. C80,V1, E76. (În comparații) *Cum isvorau și-l înconjur/ Ca niște mări de[-]a-notul.* D270. *Cum izvorau lumine/ Cum izvorând îl înconjur/ Ca niște mări, de-a-notul...* E270. ♦ Fig. (Sugerează mulțimea, numărul mare) *Cum isvoresc și-l înconjur/ În râuri mări de[-]a-notul/ El zboară, gând purtat de dor/ Pân singur e cu totul.* D270,V2.

2. Fig. (Urmă de determinări introduse prin prep. „de”) Întindere nesfârșită, suprafață vastă. *Părea un fulger nentrerupt/ Mănat de-ale lui chiruri/ Cu mări de neguri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283,V3.

MARGINE s.f. 1. Extremitate a unei suprafețe, latură. *Și lunecă ca și pe prag/ Pe marginea ferestii.* A60, cf. V1. *Ușor el trece ca pe prag/ Pe marginea ferestii.* C66, cf. C66,V2, E62.

2. Limită a unui spațiu, extremitate, capăt. *Unde nu-s margini nici mijloc/ Ca să le poți cunoaște/ Și unde vremea n-are loc.* B297, V1. *E pururea-ntuneric/ Unde nu-s margini, nici hotar.* B297, V2. *Unde nu-s margini nici mijloc/ Căci nu le poți cunoaște.* B297,V3.

MARIA n.pr. (În creștinism) Numele Sfintei Fecioare, mama lui Iisus Hristos. (Într-o comparație, sugerând unicitatea) *Și era una la părinți/ Și una-n toate cele/ Cum e Maria între sfinți/ Și luna între stele.* B7.

MARMOREU, -EE aj. Care are aspect de marmură, marmorean. *În negru giulgiu se înfășor/ Marmoreele brațe.* E122. C130. *Din negru giulgiu se desfășor/ Marmoreele brațe.* E122.

MARMURĂ s.f. Piatră folosită în arhitectură și sculptură. (Ca epitet, precedă termenul calificat de care se leagă prin prep. „de”) *Un giulgiu negru strălucit/ Pe marmure de brațe.* B134.

MAȘĂ s.f. Piesă de mobilier; p. ext. ospăț. *Ce poartă vasele cu vin/ Și tavele la masă.* B196. *Ce umple cupele cu vin/ Mesenilor la masă.* C184, cf. C184,V1. *Ce împle cupele cu vin/ Mesenilor la masă.* E176.

MĂCAR av. Cel puțin, barem. *Dar [nici] nu știu măcar ce-mi ceri/ Dă-mi pace, fugi departe.* B217, cf. C205, C205, V1. *Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri.../ Ia du-te... fugi departe...* C205,V2, cf. E197. *Dă-mi pe pământ măcar o zi/ De-amor, o zi întreagă.* B311,V1, cf. B311,V2.

MĂRE interj. (Urmă de un vocativ) Termen de adresare. *Dar ce vrei, măre Cătălin/ Ia du-te și mă lasă.* B211, cf. C199. *Dar ce vrei, măre Cătălin/ Ia du[-]t' de-ți vezi de treabă.* C199,V1, cf. C199,V2, C199,V3, C199,V4. *Da ce vrei, mări Cătălin/ Ia du[-]t' de-ți vezi de treabă.* E191.

Var.: *mări.*

MĂREȚ, -EAȚĂ aj. Falnic, impunător. *Și soarele din vârful de lunci [...]/Și când îl vezi cât de măreț/ Se-afundă roșu-n apă.* A33*₃,V1.

MĂRGEAN s.n. Coral. *Și în palate de mărgan/ Trăi-vei zile multe.* A77, B89. *Colo-n palate de mărgan/ Te-oi duce veacuri multe.* C89, cf. C89,V1, C89,V2. *Colo-n palate de mărgan/ Te-oi duce veacuri multe.* E85.

MĂRI interj. v. *măre.*

MĂRIRE s.f. Putere, autoritate. *Și dacă vrei [ca] să arăți/ Mărire și tărie/ Îți rup pământul în bucăți/ Ți-l dau împărăție.* A14*₈.

MĂSURA vb. Tr. A determina dimensiunile unui lucru. *Tu măsură lumea ta c-un cot/ Și timpul-mparți cu luna.* A1*₄. ♦ A da (ceva) cu o măsură. *Căci-i împrăștiu și-i adun/ Le măsură vieți cu luna/ De nasc și mor în sfântul Un/ În care toate-s una.* B342a.

MÂINE av. v. *mâni.*

MÂNA vb. Tr. A îndemna să meargă. *Părea un fulger nentrerupt/ Mănat de-ale lui chinuri/ Ocean de neguri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B282,V2, cf. B282,V3, B282,V4.

MÂNĂ s.f. 1. Extremitatea inferioară a brațului. *Și ea asemenea pe mâni/ Își razim-a ei tâmple.* B21. *Își ține fața lui în mâni/ Și-ncepe trist a plânge.* B307,V2. *I-atinge mâinile pe sân/ I-nchide ochiul dulce.* B35. *I-atinge mâinile pe piept/ I-nchide geana dulce.* E35, cf. C35. *I-atinge mân[a] de pe piept/ I-nchide ochii dulce.* C35,V1. *I-atinge mâna de pe sân.* A31. *Și ține-n mână un toiag/ Încununat cu trestii.* C67, cf. E63. *El ține-n mână un toiag/ Încununat cu trestii.* C67,V2. *El ține-n mână un toiag/ Împleticit cu trestii.* C67,V3.

2. Cantitate care încapă în palmă. (Ca epitet, precedă termenul calificat de care se leagă prin prepoziția „de”; determinarea „de pământ” sugerează condiția telurică a ființei umane) *O tu, al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă/ Te rog, în mână de pământ/ Ființa mea o schimbă.* B307a,V2, cf. B307a. *Iar dacă vrei cu crezământ/ Să te ndrăgesc pe tine/ Fii și tu mână de pământ/ Și muritor ca mine.* C167,V3.

MÂNDRU, -Ă aj. 1. Măreț, care stârnește entuziasm. *Oricare mândru început/ Cu un sfârșit se-ncheie.* A1*₉. ♦ (Adverbial) *Oricât [de] mândru a-nceput/ Cu un sfârșit se-ncheie.* A1*₉,V1, cf. A1*₉,V3.

2. Frumos; falnic. *Pot să dau glas acestei guri/ La mândra ta cântare/ Se misce munții cu păduri.* A10*₈. *În roiuri stele albe/ În cercuri mândre se roteau/ [Ca un] șirag de salbe.* B287,V1, cf. B287,V2. *Sub șirul lung de mândri tei/ Ședeau doi tineri singuri.* C379, cf. E351. ♦ (Despre persoane) Arătos, chipeș. *Ce mândră ești ca și un crin/ Și nu ești prefăcută.* B237. *Și era una la părinți/ Și mândră-n toate cele/ Cum e Fecioara între sfinți/ Și luna între stele.* C6, cf. E6. *O vino-n ceruri să răsați/ Mai mândră decât ele.* C146,V1. *Pe-a mele ceruri să răsați/ Mai mândră decât ele.* C148, cf. C148,V2. *Și sus în ceruri să răsați/ Mai mândră decât ele.* C148,V3. *Pe-a mele ceruri să răsați/ Mai mândră decât ele.* E140. *Și din adânc necunoscut/ Un mândru tânăr crește.* B60, cf. C64, E60. *Și din a chaosului văi/ Un mândru chip se-ncheagă.* C124, cf. C124,V2, E116. *Dar ce frumoasă se făcu/ Și mândră, arz-o focul.* E186, cf. C194. (Cu subiectul determinat subînțeles) *Și din adânc necunoscut/ Frumos și mândru crește.* A56.

MÂNECĂ s.f. Parte de îmbrăcăminte. *O sărutare! M-ai cuprins/ În mânec[ă] de rochii.* B242, cf. A18*₁.

MÂNGÂIERE s.f. Consolare. *Ce mângâieri ai mai chema/ Din inimă, sărmana/ Când geana prinde-a lăcrăma/ Se-nseninează geana.* A1_{III},V1.

MÂNGÂIOS, -OASĂ aj. Mângâietor; blând. (Adverbial) *Și-astfel în toate mângâios/ Tu să-mi ascuți povața/ Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața.* C221,V1.

MÂINE av. v. **mâni**.

MÂNI av.,s.n. 1. Av. În ziua următoare celei de azi. *O vede azi, o vede mâni/ [...] O vede luni și săptămâni.* A13. *Ea-l vede azi, ea-l vede mâni/ Și-astfel dorința-i gata.* B17, cf. B17,V1, C17, C17, V1. *Îl vede azi, îl vede mâni/ Astfel dorința-i gata.* E17.

2. (Substantivat) Viitor. *Natura n-are mâni și azi/ Și lumea n-are goluri.* A13*₄,V2.

MÂNIA vb. Refl. A se înfură, a se supăra. *Dacă nu știi, ți-aș arăta/ Din bob în bob amorul/ Ci numai nu te mânâ/ Ci stai cu binișorul.* E203.

MÂNIE s.f. Furie, supărare. *Dacă nu știi să te învăț/ Din bob în bob, amorul/ Însă mânie să n-arăți/ Să stai cu binișorul.* C211. *Mânie tu să nu-mi arăți/ Ci stai cu binișorul.* C211,V1. *Dacă mânie n-ai s-arăți/ Ți-o spun cu binișorul.* C211,V2, cf. C211,V3. *Căci dulce e amorul/ Numai mânie să n-arăți/ Ci stai cu binișorul.* C211,V6. *Dară mânie să n-arăți/ Ci stai cu binișorul.* C211,V7, cf. C211,V8, C211,V9, C211,V10.

MENI vb. Tr. A hărăzi. *În locul lui menit din cer/ Hyperion se-ntoarce/ Și ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina-i o revarsă.* B409. *În locul lui menit din ceriu/ Hyperion*

se-ntoarsă/ Și ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina și-o revarsă. C369. În locu[1] lui menit din ceriu/ Hyperion se-ntoarsă/ Și peste-a lumii dulci dureri/ Lumina și-o revarsă. C369, V1. În locul lui menit din cer/ Hyperion se-ntoarse/ Și, ca și-n ziua cea de ieri,/ Lumina și-o revarsă. E341.

MENIRE s.f. Soartă, ursită. (Contextul se referă la caducitatea destinelor omenești) Și-orice menire e-n zadar/ Natura altfel leagă/ În orice ghindă de stejar/ E o pădure-ntreagă. A9⁴.

MEREU av. Neconținut. E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și iubire/ E drept că te gândești mereu/ Că tu ești numa-n fire. A19⁴, V2.

MERGE vb. In. 1. A umbla. În ploaia florilor de tei/ Mergeau doi tineri singuri. B420. ♦ Expr. A merge (pe) calea deschisă (de cineva) = a urma pe cineva sau a se conforma voinței cuiva. O ești frumos cum numa-n vis/ Un demon se arată/ Însă, pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată. A144, cf. A88, B156. Dară pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată. C152, cf. E92, E144. (Tr.) Dar calea care-o ai deschis/ N-oi merge-o niciodată. B96, cf. C96.

2. A pleca, a se duce. Iară când genele-i se-nclin/ Și merge să se culce/ I-atinge mâinile pe sân. B34. Noi n-avem pierderi și folos/ Și nu cunoaștem goluri/ Căci stoluri cari merg în jos/ Se-ntorc la anul stoluri. B355. Ca la a ei cântare/ Să meargă munții cu păduri/ Și insulele-n mare. B395. ♦ Fig. A se îndrepta (spre...). Din chaos toate-au rasărit/ Și se întorc în chaos/ Și din repaos s-au născut/ Spre-a merge la repaos. A4⁴, V1.

MESEAN s.m. Persoană care participă la un ospăț. În vremea asta Cătălin,/ Viclean copil de casă,/ Ce umple cupele cu vin/ Mesenilor la masă. C184, cf. E176.

MIC, -Ă aj. 1. De proporții reduse. Cum mii de ani ca un nimic/ Pier în uitarea oarbă/ Tot universul ar fi mic/ Acest adânc să-l soarbă. D279, V6. Tot universul pare mic. D277, V4. Tot universul prea e mic. D279, V7.

2. Nevârstnic. Te cunoașteam pe tine/ Dar tu ești mic și ești gentil/ Te potrivești cu mine. B255, cf. C239, V1. ♦ Loc. av. De mic = din copilărie. Și-i zise-ncet: – Încă de mic/ Te cunoașteam pe tine. C237, cf. E225.

3. Neînsemnat. (În sintagma) Micul eu = individualitatea umană (egocentrică), a cărei conștiință este redusă la limita unei vieți și care nu înțelege legea universală a veșnicei renașteri. Căci stoluri cari sboară-n jos/ Se-ntorc la anul stoluri// Tu îți atârni de micul eu/ Speranță și durere/ Te legi cu mii păreri de rău/ De omul care pierе A17⁴. E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și iubire/ E drept că te gândești mereu/ Că tu ești numa-n fire. A17⁴, V2. E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și durere/ [...]// [Tu legi o lume de păreri/ De soarta ta, de tine/ Pare c-ai fi căzut din cer/ Și cine știe cine A⁴]. A17⁴, V3. Ei își atârnă micul eu/ De-a vieții lor durere/ Se țin cu mii păreri de rău/ De visul care pierе. B349, cf. B349, V1.

MIE num. card. Numărul care este egal cu zece sute; p. ext. (la pl.) foarte mulți. (Cu valoare substantivală) O clipă drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate A3⁴, cf. A3⁴, V1, B187. De mii de ani se-ndrept plângând/ Cântările spre dânsul. A41⁴, cf. A541⁴, V1. Căci viața poartă mii de morți. A23⁴, V2. Și căi de mii de ani treceaul/ În tot atâtea clipe.

E259, cf. B279, B279,V1, B279,V2, B279,V3, C271, C271,V4. *Și căi de mii de ani trecea/ În tot atâtea clipe. C271,V1, cf. C271,V2, C271,V3, C271,V5. Și căi de mii de ani, ca ieri/ Treceau mai în o clipă. B294,V4. Și trec toți secolii-mprejur/ Cu mii de lumi de-a-notul. B294. Mii de lumini vor izvorî/ În lumea cea deșartă. A35*₄. Mii de războinici mor pe câmp/ Dar n-au murit războiul. A7*₆. Că mii de oameni, neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm. A17*₆, cf. A17*₆,V4. Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a vremii val de-a-notul. B293,V1, cf. B293, V2, B293,V3. Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Prinși de uitarea oarbă. D277. Cum mii de ani ca un nimic/ Pier în uitarea oarbă. D277,V6. Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Din sânul-uitării oarbe. D279,V1. Cum mii de ani nu sunt nimic/ Pentru uitarea oarbă. D279,V4. Și mii de stoluri cad de vânt/ Și mii pornesc pe maluri... D309,V7, cf. D310,V7, D310,V8. (În numeralul compus la pl. „mii de mii”, întărește ideea de mulțime infinită) *Căci ce sunt mii de mii de ani/ În cumpăna veciei. A39, 39*₄. Dar ce sunt mii de mii de ani/ În cumpăna veciei. A39, 39*₄,V1. ♦ (Cu valoare adjectivală) Tu legi de lume mii păreri/ De rău, păreri de bine. A17*₄,V1, cf. A19*₄. Se țin cu mii păreri de rău/ De visul care pier. B351, cf. B351,V1. Și se vor naște mii sărmani/ Copii nimicniciei. A37*₄. Mii [râuri] de lumină [...]. D270,V4.**

MIJLOC s.n. 1. Centru. *Unde nu-s margini nici mijloc/ Ca să le poți cunoaște. B297,V1, cf. B297,V3.*

2. Talie. *Când brațul pun pe-al tău mijloc/ Să mă cuprinzi cu brațul. C215,V1. Când la mijloc brațul așez/ Să mă cuprinzi cu brațul. C215,V2.*

MILĂ s.f. (În expr.) A avea milă (de cineva) = a se îndura de cineva, a face să înceteze chinurile cuiva. *Tu al căruia unic semn/ Nu-l știe nici o limbă/ Te rog ca milă tu să ai/ Ființa de mi-o schimbă. B307a,V1.*

MILION num. card. Număr egal cu o mie de mii; (la pl.) mulțime foarte mare. (Cu valoare substantivală) *Părea un fulger nentrerupt/ Și lumi cu milioane/ Sbor oceane dedesupt/ Deasupra lui oceane. C274,V3, cf. C274,V2. (Repetat în versul următor, cu inversarea topicii) Părea un fulger nentrerupt/ Și lumi-n oceane/ Trec milioane dedesupt/ Deasupra-i milioane. C275, 276,V5. (Cu valoare adjectivală) Părea un fulger nentrerupt/ Și stele milioane/ Trec oceane dedesupt. C274,V4.*

MINTE s.f. 1. Judecată; gândire. *Zadarnic chemi [tu] mintea ta/ Și inima, sărmana/ Când geana prinde-a lăcrăma/ Se-nseninează geana. A1_{III}. ♦ Expr. A învăța minte v. învăța.*

2. Închipuire. *Și mintea ei [s-a fost] cuprins/ De-o stranie durere. A97.*

MINUNAT, -Ă aj. Splendid, superb. *Și palid e la față/ Dar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric/ Ca două patimi fără saț/ Și pline de-ntunerice. E125, cf. C133, C133,V1.*

MINUNE s.f. Miracol. *Hyperion, ce din genuni/ Răsa c-o lume-ntreagă/ Tu îmi cei semne și minuni/ Ce ființa mea o neagă. B335, cf. B335,V2. Hyperion care-n genuni/ Atârni c-o lume-n tine/ Tu nu îmi cei numai minuni/ Ci să mă neg pe mine. B335,V4. Hyperion, ce din genuni/ Răsa c-o-ntreagă lume/ Nu cere semne și minuni/ Care n-au chip și nume. E299, cf. C319, C319,V2, D299,V1, D299,V3, D299,V4. Nu-mi cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume. D299,V5, cf. D299,V6. Cu asemeni semne și minuni/ Ființa-mi nu se leagă. C319,V1.*

MIREASĂ s.f. Nume purtat de femeie în ziua cununiei. *Ca o mireasă-n ziua-ntâi/ E dulce și înaltă. C41. Căci sunt luceafărul de sus/ Iar tu să-mi fii mireasă. B84, cf. A84, C88, C88,V1, C144. Eu sunt luceafărul de sus/ Iar tu să-mi fii mireasă. E84, cf. E136.*

MIROȘI vb. In. A răspândi un parfum. *Miroase florile-argintii/ Se scutură o ploaie/ Pe capetele-a doi copii/ Cu plete lungi bălaie. B433. Miroase florile-argintii/ Și cad, o dulce ploaie. E369, cf. C397.*

MIȘCA vb. Refl. A se pune în mișcare, a se deplasa. ♦ Fig. *La mândra ta cântare/ Se misce munții cu păduri/ Și insulele-n mare. A11*8. Ori dau un glas acestei guri/ La dulcea ei cântare/ Se miște munții cu păduri/ Și insulele-n mare. B395,V1. ♦ A se îndrepta spre... [Din chaos toate au apărut/ Și se întorc în chaos A_{IV}]/ Cum din repaos s-au născut/ Se mișcă spre repaos. A4_{IV},V2.*

MIȘCĂTOR, -OARE, aj. Mobil. (Metaforic, determinând pe „cărări”, sugerează undularea continuă a valurilor) *Răsare și străluce/ Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce. E15, cf. C15. Luceafărul străluce/ Pe mișcătoarele cărări / Corăbii mari conduce. C15,V4. ♦ (În context figurat; alăturarea mișcării de val sugerează cât de labilă este orice existență) El tremură ca alte dăți/ În codri și pe dealuri/ Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri. E384, cf. C412. Și conducea singurătăți/ De mișcătoare valuri. C412,V2.*

MOALE aj. (Despre păr) Mătăsos, fin. *Și unduios și înflorit/ E părul blond și moale. A62. Părea un tânăr voievod/ Cu păr de aur moale. E66, cf. C70. Frumos ca și un voievod/ Cu părul blond și moale. B66.*

MOARTE s.f. 1. Sfârșit definitiv al existenței, aneantizare a conștiinței, intrare în neant. (În contextul apropiat apare și „viață”, cu înțelesul de destin omenesc, pe care Luceafărul de asemenea o cere Părintelui ceresc) *Dă-mi pe vecia [mea] ca preț/ O pământescă soarte/ Tu dătorul de vieți/ Și dător de moarte// [...] Și dup-aceea pot să trec/ Mă ia uitar[ea] oarbă/ În întunec să mă-nec/ Nimicul să mă soarbă. B316,V5. Căci un isvor ești de vieți/ Și dător de moarte. B316. Căci dător ești de vieți/ Și dător de moarte// [...] Zadarnic cauți a scăpa din lumea ta sărmana/ Când geana-ncepe-a lăcrăma/ Se-nseninează geana. A8*2, cf. B316,V1, B316,V2, B316,V3, B316,V4. Căci tu isvor ești de vieți/ Și dător de moarte// [...] Din chaos Doamne-am apărut/ Și m-aș întoarce-n choas.../Și din repaos m-am născut/ Mi-e sete de repaos. C304. O cere-mi, Doamne, orice preț,/ Dar dă-mi o altă soarte,/ Căci tu isvor ești de vieți/ Și dător de moarte. E288, cf. D288. ♦ (În contextul poemului, refuzul de a-i da lui Hyperion moartea implică ideea brahmanică a veșniciei lumii create, în aceleași tipare neschimbate) Îți dau corăbii și cetăți [...] Îți dau orice vrei să-mi arăți/ Dar moartea nu se poate// Oricare mândru început/ Cu un sfârșit se-ncheie. A20*8, cf. A20*8,V1. Îți dau al geniului larg/ Dar moartea nu se poate. B404. Îți dau catarg lângă catarg/ [...] Dar moartea nu se poate// Și dacă vrei ca să-ți arăt/ Pentru ce cei peire,/ Tu te repede îndărăt. C364. Pământu-n lung și marea-n larg/ Dar moartea nu se poate... E336. Tu din eternul meu întreg/ Rămâi a treia parte/ Cum vrei puterea mea s-o neg/ Cum pot să-ți dărui moarte// Însă lucefăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune/ Din chiar puterea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune. C348,V1.*

2. Sfârșit al vieții, deces. *Ce-i pasă Celuia din ceriu/ De-i plânge tu ori altul// Că nu e moarte nici păcat/ Cât e lucirea spumii/ Că Brahma nu s-a împăcat/ Cu noaptea, muma lumii.* A29⁴. ♦ Loc. aj. *De moarte* = (despre sentimente, senzații) foarte puternic, copleșitor. *O, de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte.* C208, cf. B220, C208,V1, C208,V2, E200. *Fiori de moarte-l străbat/ Și aripele-și strânge.* B305. *Fiori de moarte-l pătrund/ Și aripele-și strânge/ Voința doar'l ține viu/ Almintrelea s-ar stinge.* B305,V2. ♦ Sfârșit al dăinuirii. (Contextul se referă la Luceafăr) *Mă voi sui în sus la cer/ La Domnul lumii toate/ Și voi ca moartea [mea] s-o cer/ La cel ce-a da o poate.* A167. *Mă sui în sus până la cer/ La Domnul lumii toate/ Și voi ca moartea să mi-o dea/ El singur numai poate.* B179.

3. (Ca influență din samsara indică sau din alte religii care includ credința în metempsihoză) Etapă a ciclicității naștere-deces-renaștere, sfârșit și început perpetuu al vieții. (Contextul arată permanența revenirii, sugerând imposibilitatea unui sfârșit pentru lumea creată) *[Iar visul trecerii pe veci/ Părere- i și poveste A₆]/ Dar vis e tot și vis suntem/ Căci ce e pururi față/ E moartea din care vedem/ C-a răsărit viață.* A11⁶,V3. *Și timp și spațiu de-ar peri/ În văi de înteneric/ Ele din nou ar răsări/ Ca să se-nvâрте sferic// Părând pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște...* C342. *Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare;/ Părând pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* E318. *Viața e un șir de morți.* A23⁴,V1. *Căci viața poartă mii de morți.* A23⁴,V2. *Când viața ta seamănă morți.* A23⁴,V3. (Determinat prin „etern“, evidențiază veșnicia ciclicității) *Din zarea negrei vecinicii/ Eterna moarte-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște...* C342,V5. ♦ (Într-o metaforă a revenirii vieții din moarte în ciclul veșnic; v. și *mumă*) *Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții/ Când viața biruie pe morți/ Și moartea-i muma vieții.* A24⁴. *Și moartea-i muma vieții.* A24⁴,V3. *Și moartea muma vieții.* A24⁴,V1. ♦ (În construcția poetică) *Voluptatea morții* = bucuria recontopirii sufletului individual cu cel universal, în opoziție cu „cercul strâmt“ care încifrează ciclul samsarei, dominat de suferință, sfârșitul existenței fiind considerat o eliberare, ca o desăvârșire a vieții în credințele dacilor, în filosofii indice și la Platon) *Trăiți în cercul vostru strâmt/ Și în favoarea sorții/ Căci ceea ce în suflet simt/ E voluptatea morții.* C420,V3.

4. (În construcție cu forma negativă a verbului „a cunoaște“) *A nu fi expus la... V. și cunoaște.* *Tu doar ai goană de noroc/ Și urmări de soarte/ Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte// Ea n-are perderi, nici folos.* A4⁵. *Oricât te-ai plânge de cu foc/ Și-ai blestema pe soarte/ Dar Brahma n-are timp și loc/ [Și nu cunoaște moarte A₅].* A4⁵,V1. *Ca adevăr din sânul meu/ Tu faci din mine parte/ Dar adevărul ca și eu/ Noi nu cunoaștem moarte.* A12⁷,V1. *Ei doar au parte de noroc/ De dragoste și soarte/ Noi nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte.* B348. *Noi nu cunoaștem timp și loc/ Și nu cunoaștem moarte.* B348,V1. *Ei au restriște sau noroc/ Au dragoste și soarte.../ Noi nu cunoaștem timp și loc/ Și nu cunoaștem moarte.* C332,V2, cf. C332, C332,V4. *Și câte trec au un noroc/ Și cât[e] mor au soarte,/ Noi nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte.* D31,V3. *Se nasc sub semne de noroc/ Împinși de-o crudă soarte.../ Noi nu avem nici timp nici loc,/ Și nu cunoaștem moarte.* D316, cf. D316,V1, D316,V4, D316,V5. *Ei doar' au stele cu noroc/ Și prigoniri de soarte,/ Noi nu avem nici timp, nici loc/ Și nu cunoaștem moarte.* E312. ♦ (În construcția poetică) *A nu avea moarte în sine*

(sau în el) = a nu purta în sine posibilitatea de a muri, a nu fi întrupat. V. și avea. *Hyperion, care rebel,/ Răsai din lumi cu soare,/ Cine nu are moarte-n el,/ Acela nu mai moare.* D299. *Cine nu are moartea-n el/ Acela nici nu moare.* D299,V9. (Ca atribut al lui Hyperion) *Hyperion care răsai/ Străbătător de toate/ Tu care-n tine moarte n-ai/ Cum cei ce nu se poate.* D299,V7. ♦ (Metaforic, relevă attributele negative ale neînțelegerii, care este asimilată cu Brahma, cel dintru început nenăscut; v. și muma) *E neînțeleg[a], ce din ea/ Puterea ei și-o soarbe/ E muma morții, [...]/ Și sor uitării oarbe.* C291,V4.

MOMÂIE s.f. Sperietoare. (Într-o comparație) *Dar nici așa precum te-am [pus]/ Nu fi ca o momâie/ Când te ridic încet în sus/ Te-nalță din călcâie.* C218,V4. *Dar nici așa precum te-am pus/ Nu-mi sta ca o momâie.* C218,V6, cf. C218,V5.

MOMENT s.n. Clipă, secundă. [Și-n orice clipă te întrebi/ Unde e soare, lună A*3,V1]/ *Orice moment îndeosebi/ Și toate împreună.* A39*3,V2.

MORMÂNT s.n. Loc unde este îngropat cineva. ♦ Fig. *Se nasc ca spuma ce de vânt/ S-au aruncat la maluri/ Valuri ce din a lor mormânt/ Răsar în urmă valuri.* D311. ♦ (În construcția poetică) *A afla un mormânt = a dispărea, a pieri. Când valuri află un mormânt/ Urmează alte valuri.* A7*3, cf. A11_{IV}. *Când valuri află un mormânt/ Renasc în urmă valuri.* B359. *Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* C327, cf. C327,V3, D311,V1, D311,V3, D311,V6, D311,V7. *Ei numai doar durează-n vânt/ Deșerte idealuri -/ Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* E307.

MORT, MOARTĂ aj., s.m. 1. Aj. (Despre persoane) *Care nu mai este în viață.* (Fig.) *Lipsit de trăire omenească. Privirea ta eu n-o suport/ E rece fără de viață/ Căci eu sunt vie, tu ești mort/ Și ochiul tău mă-ngheață.* A95, cf. B103, C103. *Străin la vorbă și la port,/ Lucești fără de viață/ Căci eu sunt vie, tu ești mort/ Și ochiul tău mă-ngheață.* E95.

2. S.m. Defunct. (Contextul subliniază ciclica revenire a vieții din moarte) *Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții/ Când viața biruie pe morți/ Și moartea-i muma vieții.* A23*4. ♦ (Metaforic, relevă condiția de muritori a oamenilor) *Și cei ca om să te socot/ Cu morții să te-asameni -/ Dar piară oamenii de tot/ S-ar naște iarăși oameni.* B342,V1. ♦ Fig. Întrupare eterică, diafană și palidă. *Un mort frumos cu ochii vii/ Dar c-o lumină rece.* A67. *Un mort frumos cu ochii vii/ Dar vii de-un foc ce-i rece.* A67,V2. *Iar umbra feței străvezii/ E albă ca de ceară -/ Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară.* E71, cf. A67,V3, B71, C75.

MREAJĂ s.f. Plasă. (Metaforic, sugerează intenția Luceafărului de a captiva sufletul fetei) *Și pas cu pas pe urma ei/ Alunecă-n odaie,/ Țesând cu recile-i scânteii/ O mreajă de vâpaie.* E32, cf. C32. *Călcând cu recile-i scânteii/ O mreajă de vâpaie.* C32,V3. *Tinzând cu recile-i scânteii/ O mreajă de vâpaie.* C32,V4.

MULT, -Ă aj., av. 1. Aj. (În legătură cu noțiuni temporale) *Numeros. Privindu-l multe săptămâni/ De dorul lui se împle.* B23. *Și în palate de mărgean/ Trăi-vei zile multe.* A78, cf. B90, C90,V1, A78,V3. *Colo-n palate de mărgean/ Te-oi duce veacuri multe.* E86. ♦ Loc. aj. *Mai multe v. mai.*

2. Av. (Formează superlativul absolut al unui adjectiv) *Tare, foarte.* [A fost ca niciodată/ Din rude mari împărătești C]/ *O mult frumoasă fată.* C4,V2.

MUNCĂ s.f. Tortură, chin. [...] *crunte munci/ Ce de la tine-mi vine/ Tu poți muri numai atunci/ Când pierzi credința-n mine.* A1*7.

MUNTE s.m. Formă de relief mai înaltă decât dealul. *Ori dau un glas acestei guri/ La dulcea ei cântare/ Se miște munții cu păduri.* B395,V1, cf. A11*8, B395. *Ca după ei cântare/ Să se ia munții cu păduri.* E327, cf. C355, D327.

MUMĂ s.f. (Adesea determinat de un aj. pos.) Femeie considerată în raport cu copiii ei; maică. *Te-nvețe minte mumă-mea.* A139. *Căci e-nțeleaptă mumă-mea.* B151. (Ca o reminiscență din basmul de la originea poemului, în care zmeul este născut din mare) *Și cerul este tatăl meu/ Și mumă-mea e marea.* B76, cf. B76,V1. *Iar cerul este tatăl meu/ Și mumă-mea e marea.* C80, cf. C80,V1, E76. (Ca element de basm, evidențiază desprinderea din noapte a Luceafărului) *Căci fulgerul e tatăl meu/ Și noaptea-mi este muma.* A132. *Și soarele e tatăl meu/ Iar noaptea-mi este muma.* B144, cf. C140, E132. *Căci focu-mi este tată-meu/ Și noaptea-mi este mumă.* A132,V2. ✧ (Termen folosit conform credinței creștine, potrivit căreia din Eva se trag toți oamenii) *Natura n-are timp și loc/ [...] Ea e de față pururea/ Ca vina mumei Eve/ O afli pretutindenea/ Și-n orișice aieve.* A10*5. *Și dacă iar ai întreba/ Ce-i vina mumei Eve/ O afli pretutindenea/ Și pururea aieve.* A10*5,V1. *Nenorocire și noroc/ Ca vina mumei Eve.* B370. ✧ (Probabil aluzie la un mit vedic al creației, în care Brahma se unește cu zeița înțelepciunii, maica divină; noaptea simbolizează maternitatea creatoare și în mitologia greacă) *Ea-i noaptea: muma lumii.* A140. *Că Brahma nu s-a împăcat/ Cu noaptea, muma lumii.* A32*4. *Căci e-nțeleaptă mumă-mea/ E noaptea, muma lumii.* B152. ✧ (În construcția poetică) *Moartea-i muma vieții* = ciclul veșnic al întoarcerii în viață din moarte, conform credinței în metempsihoză, numită în brahmanism samsara. V. și *moarte*. *Viața e un șir de morți/ Și moartea muma vieții.* A24*4,V1. *Când viața biruie pe morți/ Și moartea-i muma vieții.* A24*4,V3. ✧ (Metaforic, relevă atributele negative ale neființei, care este asimilată cu Brahma, nenăscutul, autocreatul) *E neființă, ce din ea/ Puterea ei și-o soare/ E muma morții, [...] Și sor uitării oarbe.* C291,V4.

MURI vb. In. 1. A înceta din viață. *Mii de războinici mor pe câmp.* A7*6. *Cine nu are moarte-n el/ Acela nu mai moare.* D300. *Cine nu are moarte-n el/ Acela nici nu moare.* D300,V9. *Cine nu are moartea-n el/ Acela nici nu moare.* D300,V8. *Trăind porumbi împerecheți/ Viața voastră toată/ Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată.* C420,V2, cf. C420,V1. *Și câte trec au un noroc/ Și cât[e] mor au soarte.* D314,V3 (În context se asimilează destinul oamenilor cu cel al naturii cosmice, după principiul unității totul din filosofia indică, preluat și în concepția schopenhaueriană) *Că mii de oameni, neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A19*6. *Și ce vom fi și ce eram/ Suntem întotdeauna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A19*6,V1, cf. A19*6,V2. *Asfel și pasere și ram/ Și soarele și luna/ Se nasc și mor în unu Brahm/ În care toate-s una.* A19*6,V3, cf. A19*6,V4. *Le măsur vieți cu luna/ De nasc și mor în sfântul Un/ În care toate-s una.* B343a. ✧ (Repetarea al alt mod verbal accentuează ideea destinului inevitabil) *Se nasc și urmăresc noroc/ Și mor, murind de soarte...* D314, 314,V4 ✧ (În construcția poetică) *Ființa ce nu moare* = tot ce există în lumea creată, fără să aibă sfârșit. *Pentru că tu ești trecătorul/*

*Sunt toate trecătoare?/ Au nu sunt toate-nvelitori/ Ființei ce nu moare? A4*₆. Pentru că ei sunt trecători/ Sunt toate trecătoare -/ Au nu sunt toate-nvelitori/ Ființei ce nu moare// Tot ce a fost tot ce va fi/ De-a pururi fața este/ Iar basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste. B364. ♦ (Repetat, subliniază perpetua revenire a vieții din moarte, exemplificând eternitatea prin ciclica revenire în aceleași forme) Și adevăru-l vei spori/ Și tu de-i recunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. A15, A16*₆. Dar poți prea bine a spori/ Cu unul [...]/ Cari se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. A15, A16*₆, V1. Din zarea negrei vecinicii/ Privind s-ar recunoaște/ Căci toate nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. B383, 384. Părând pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște... C343, 344. Și zarea negrei vecinicii/ Privind-o ar cunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. C343, 344, V2, cf. C343, 344, V4. Din zarea negrei vecinicii/ Eterna moarte-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște... C343, 344, V5, E319, 320. ♦ (Contextul insistă asupra ciclicității din destinul cosmosului, care nu diferă de soarta umanității, după principiul brahmanic al unității totului) Dar sori în lume de n-or fi/ Din noapte or să crească/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor ca să se nască. D307, 308. Un soare nou va răsări/ Când unul se sfârșăște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. D307, 308, V1, cf. D307, 308, V2. Alt soare-n chaos s-a ivi/ Când lumea se sfârșăște.../ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. D307, 308, V4, cf. D307, 308, V3. Căci roata-n veci se va-nvârti/ Și nu se mai sfârșăște/ Și toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. D307, 308, V5. Un soare nou se va ivi/ Când unul se sfârșăște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. D307, 308, V6. Și sorii toți de n-ar mai fi/ Din noapte or să crească/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor ca să se nască. D307, 308, V8.*

2. (Referindu-se la puterea creatoare eternă și neîntropată sau la nemuritorul Hyperion) A înceta să fie veșnic, a nu mai dăinui. Căci răsărit din adâncimi/ Lumină din lumină/ Ești parte tu din mine/ Și eu nu pot să mor. A12*₇, V2. Și pentru ce – vrei să-ți arăt/ Să mori? și pentru cine/ Dar te întoarce îndărăt/ Să vezi ce e de tine. C366, V3. Dar moartea nu se poate...// Și pentru cine vrei să mori/ Întoarce-te, te-ndreaptă/ Spre-acel pământ rătăcitor. E337. Tu poți muri numai atunci/ Când pierzi credința-n mine// Și n-o poți pierde căci tu vezi/ Cum toate-n vremi se leagă. A3*₇.

3. Fig. A dispărea, a pieri. Dar n-au murit războiul. A8*₆. Din sânul zilei cei de ieri/ Se naște azi și moare. B374. Din sânul vecinicii ieri/ Trăiește azi ce moare,/ Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-ar naște iarăși soare. E314, cf. C334, C334, V1. Când valurile mor pe mări/ Răsar în urmă valuri. A11_{IV}, V1, cf. A11_{IV}, V3.

MURITOR, -OARE aj. Care este supus morții, Nu-nțelegi tu oare, Cum că eu sunt nemuritor,/ Și tu ești muritoare? E152, cf. A152, C160. Dar dacă vrei cu inima/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori în lumea mea/ Fii muritor ca mine. A160. Dar dacă vrei din inimă/ Să te-ndrăgesc pe tine,/ Atunci cobori și ține-mă,/ Fii muritor ca mine. B172, cf. C168, C168, V1. Fii pământean de pe pământ/ Și muritor ca mine. C168, V2. Fii și tu mână de pământ/ Și muritor ca mine. C168, V3. Dar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine,/ Tu te coboară pe pământ,/ Fii muritor ca mine. E160.

- N -

NAȘTE vb. 1. Refl. și in. (Despre ființe) A căpăta viață, a veni pe lume. *În lumea cea deșartă // Și se vor naște mii sărmani/ Copii nimicniciei.* A37^{*4}. *Da, mă voi naște din păcat/ Primind o altă lege:/ Cu vecinicia sunt legat/ Mă duc să mă deslege.* C173. *Da, mă voi naște din păcat/ Primind o altă lege/ Cu vecinicia sunt legat/ Ci voi să mă deslege.* E165. *Se nasc sub semne de noroc/ Împinși de-o crudă soarte...* D313. *Se nasc și urmăresc noroc/ Și mor, murind de soarte...* D313,V4. *Se nasc sub stele cu noroc/ Trăiesc goniți de soarte...* D313,V5. (Într-o comparație) *Dar piară oamenii cu toți,/ Veni-vor iarăși oameni...// Se nasc ca spuma ce de vânt/ S-au aruncat la maluri.* D309. (Contextul insistă asupra identității de destin între natura umană și cea a cosmosului, după principiul unității totulului în concepția brahmanică, preluat și în filosofia lui Schopenhauer) *Că mii de oameni, neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A19^{*6}, cf. A19^{*6},V1. *Astfel și pasere și ram/ Și soarele și luna/ Se nas[c] și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A19^{*6},V2, cf. A19^{*6},V3, A19^{*6},V4. *Căci-i împrăștiu și-i adun/ Le măsur vieți cu luna/ De nasc și mor în sfântul Un/ În care-s toate una.* B343a. ✧ (Repetat în versul următor la alt mod verbal, cu inversarea topicii; în relație cu verbul „a muri”; subliniază permanența revenirii ciclice a vieții și a morții, ca lege a existenței) *Și adevăru-l vei spori/ Și tu de-i recunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* A15, 16^{*6}. *Dar poți prea bine a spori/ Cu unul [...]/Cari se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* A15, 16^{*6},V1. *Din zarea negrei vecinicii/ Privind s-ar recunoaște/ Căci toate nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* B383, 384. *Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște...* C343, 344, cf. C343, 344,V2, C343, 344,V4, C343, 344,V5. *Căci roata-n veci se va-nvârti/ Și nu se mai sfârșăște/ Și toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* D307, 308,V5. *Părănd pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* E319, 320. (Contextul insistă asupra ciclicității din destinul cosmosului) *Un soare nou va răsări/ Când altul se sfârșăște/ Și toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* D307, 308,V2. *Alt soare-n chaos s-o ivi/ Când lumea se sfârșăște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* D307, 308, D307, 308,V1. *Și sorii toți de n-ar mai fi/ Din noapte or să crească/ Căci ei se nasc spre a muri/ Și mor ca să se nască.* D307, 308,V8, cf. D307, 308,V3, D307, 308,V4, D307, 308,V6. *Și toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* D307, 308,V5. ✧ (În relație cu verbul „a pieri”; contextele descriu permanenta revenire a naturii umane, ca ciclicitate a formelor) *De ce ca zeii să-i socoți/ Cu zeii să-i asameni/ Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni.* A23, 24^{*3},V1, cf. B343, 344, C323, 324, D303, 304,V2. *Dar piară oamenii de tot/ S-ar naște iarăși oameni.* B343, 344,V1. *Dar' piară oamenii cu toți/ S-or naște iarăși oameni.* B343, 344,V2. *Tu vrei un om să te socoți,/ Cu ei să te asameni?/ Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni.* E304.

2. Refl. A se forma, a se ivi. *Din choaos toate-au apărut/ Și se întorc în chaos/ Cum din repaos s-au născut/ Ea tinde la repaos.* A3_{IV}, cf. A3_{IV},V1, A3_{IV},V2. *Și ca și-n ziua cea dentâi/ Se nasc din neguri stele/ Umplând a chaosului văi.* B286,V3. [Când valuri află un

mormânt B]/ Se nasc în urmă valuri. B360,V1. Și din adâncuri ce-l ascund/ Încât nu știi de unde/ Se naște-un glas adânc profund/ Încât abia se-aude. B331,V1. Din reci adâncuri ce ascund/ Cuvântul nopții crude/ Se naște-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude. B331,V2. Îl sorb adânc fiorii cruzi/ Ai golurilor crude/ Și i se naște în auz/ Un glas ce-abia s-aude. C315. Din sânul zilei cei de ieri/ Se naște azi și moare. B374. Din sânul meu se naște ieri. B374,V1. [Din sânul vecinului ieri C]/ Se naște azi și moare. C334,V1. (Cu privire la apariția din neant a Luceafărului-Hyperion) Din chaos Doamne-am apărut/ Ca să mă-ntorc în chaos/ Și din repaos m-am născut/ Mi-e sete de repaos. B327. Și din repaos m-am născut/ Spre a dori repaos. B327,V1. Din chaos Doamne-am apărut/ Și sete mi-e de chaos/ Și din repaos m-am născut/ O dă-mi un nou repaos. B327,V2. Și din repaos m-am născut/ O dăruie-mi repaos. B327,V3. Din chaos Doamne-am apărut/ Și m-aș întoarce-n chaos.../ Și din repaos m-am născut,/ Mi-e sete de repaos. E295, cf. C311, D295. ♠ (În contexte predomină construcțiile negative, subliniind atemporalitatea și aspațialitatea neantului) Unde nu-i centru, nici hotar/ Nici rază a cunoaște/ Și unde vremea în zădar/ Încearcă a se naște. B300. Și unde vremea n-are loc/ Și nu se poate naște. B300,V1, cf. B300,V3. Și unde timpul în zădar/ Încearcă a se naște. B300,V2, cf. B300,V4. Și vremea cearcă în zădar/ Din golu-i a se naște. C288. Aicea timpul în zădar/ Încearcă a se naște. C288,V1. Și vremea [-ncearcă] în zădar/ Din goluri a se naște. C288,V2, D276,V1. Doar vremea-ncearcă în zădar/ Din goluri a se naște. D276. Căci unde-ajunge nu-i hotar,/ Nici ochi spre a cunoaște,/ Și vremea-ncearcă în zadar/ Din goluri a se naște. E276. (Mai ales în relație cu verbul „a pieri”; contextele descriu perpetua revenire a vieții cosmosului și a celei din natura terestră) Să fac o lume de păreri/ Să fie trecătoare –/ Dar soarele perind pe cer/ Din nou s-ar naște soare A12*₃. Chiar soarele perind pe ceriu/ Din nou s-ar naște soare A12*₃,V1, cf. B376. Dacă tăria s-ar negri/ De vijelii rebele/ Și dacă stelele-ar pieri/ S-ar naște iarăși stele. A20*₃. Pământuri piară-n stricăciuni/ S-ar naște iar pământuri. A28*₃. Și sorii toți perind din cer/ Din nou s-ar naște zorii A12_{III}, cf. A12_{III},V1. Pământuri cază – din adânc/ S-ar naște iar pământuri. A16_{III}. ♠ In. (Contextul descrie drumul Luceafărului înapoi spre începutul lumii) Vedea ca-n ziua cea dentăi/ Născând din neguri stele/ Umplând a chaosului văi/ Și isvorând din ele. B286, cf. B286,V4. Vedea ca-n ziua cea dentăi/ Născând în cale-i stele. C278,V1, cf. C280, C280,V2, C280,V3, D266,V2, D266,V4, D268,V1. ♦ Fig. A lua înfățișare omenească, a se întruchipa. Ca în cămara ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin/ Și m-am născut din ape. B80, cf. B80,V1. M-am coborât cu-al meu senin/ Și m-am născut din ape. C84. Am coborât cu-al meu senin/ Și m-am născut din ape. E80. ♦ (Despre îngeri) A apărea, a răsări. Iar când femeile se duc/ Se nasc în juru-mi îngeri. A8*₉,V3.

NATURĂ s.f. Univers; lume creată. Și-orice menire e-n zadar/ Natura altfel leagă/ În orice ghindă de stejar/ E o pădure-ntreagă. A10*₄. Natura n-are ieri și azi/ Și lumea n-are goluri. A13*₄,V1. Natura n-are mâni și azi/ [Ea n-are plin și goluri A*₄]. A13*₄,V2. Tu doar ai goană de noroc/ Și urmăririi de soarte/. Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte. A3*₅, cf. A3*₅,V2.

NEAM s.n. 1. Populație, seminție. (Contextele insistă asupra principiului brahmanic al unității totului) Astfel și pasere și neam/ Și soarele și luna/ Se nasc și mor în unu Brahm/ În care toate-s una. A17*₆,V3. Dar val de mare, val de lac/ Dară păduri sau neamuri/ Pe orice frunză de copac/ Vezi un copac cu ramuri. A6*₄.

2. **Generație.** (În expr.) *Neam de neam* = din generație în generație; de când se știe. *Că mii de oameni neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A17⁶. *Și mii de oameni neam de neam/ Cu soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A17⁶, V4.

3. **Rudă.** *A fost ca niciodată/ Din neamuri mari împărătești/ O luminoasă fată.* A3.

NEBUN, -Ă aj. Lipsit de minte. *Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe.// - Tu ești nebună iată tot.* C261, V1. *Tu ești nebună iată ce.* C261, V2, cf. C261, V3. *Tu ești nebună... Aida de!...* C261, V4.

NECUNOSCUȚ, -Ă, aj. Neștiut; ascuns. *Iar apa unde a căzut/ În valuri se rotește/ Și din adânc necunoscut/ Frumos și mândru crește.* A55, cf. B59. *Și apa unde-au fost căzut/ În cercuri se rotește/ Și din adânc necunoscut/ Un mândru tânăr crește.* E59, cf. C63. *Acel adânc necunoscut/ Un univers ar soarbe.* D277, V3.

NEFIINȚĂ s.f. Condiția negativă a ființei, a lumii create, inexistență, simbolizând principiul creator omnipotent în filosofiiile extrem-orientale, neant în care ar voi să se întoarcă ființa. *Unde nu-s margini nici mijloc/ Căci nu le poți cunoaște/ Și unde vremea n-are loc/ Și nu se poate naște// Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe/ Ce soarbe toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe.* B301, cf. C289, V1. *E-al neființei adăpost/ Unde uitarea soarbe/ Tot ce va fi, și tot ce-a fost/ Sub genele ei oarbe.* C289, V2, cf. C289, V3. *E nefiin[ă], ce din ea/ Puterea ei și-o soarbe/ E muma morții, [...]/ Și sor uitării oarbe.* C289, V4. ♦ (Determinat prin „crudă”) Haosul de dinaintea începutului lumii văzut ca profunzime interioară a Luceafărului-Hyperion. *Îl trec adânc fiorii cruzi/ Ai neființei crude/ Și isvorându-i în auz/ Un glas adânc s-aude:/ - Hyperion ce în genuni/ Atârni c-o lume-ntreagă.* C314, V1.

NEGA vb. Tr. A anula; a tăgădui. *Tu îmi cei semne și minuni/ Ce ființa mea o neagă.* B336, cf. B336, V2. *Tu ești puterea mea, nu pot/ Să neg acea putere.* B338, V2. *Dar ești puterea mea, nu pot/ Să neg acea putere.* B340. *Tu ești puterea mea, nu pot/ Să neg acea putere.* B340, V1. *Tu nu îmi cei numai minuni/ Ci să mă neg pe mine.* B336, V4. *Tu din eternul meu întreg/ Te-ai smuls o stea senină/ Cum vrei puterea mea s-o neg/ Lumină din lumină!* C347. *Cum vrei puterea mea s-o neg/ Cum pot să-ți dărui moarte.* C347, V1.

NEGRĂIT av. (Urmă de determinări introduse prin prep. „de”, exprimă ideea de superlativ absolut) *O lasă-mi capul meu pe sân,/ Iubito, să se culce/ Sub raza ochiului senin/ Și negrăit de dulce.* E356. *O lasă-mi capul meu la sân/ Pe gânduri să se culce/ Sub vraja ochiului senin/ Și negrăit de dulce.* B424, cf. C384.

NEGRI vb. Refl. A se acoperi de..., a se întuneca. *Dacă tăria s-ar negri/ De vijelii rebele/ Și dacă stelele-ar peri/ S-ar naște iarăși stele.* A17³.

NEGRU, **NEAGRĂ** aj. 1. Care nu reflectă lumina; de culoarea cea mai închisă. *Răsare și străluce,/ Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce.* E16. *Privea cum vâniul duce/ Corăbii negre, când pe mări/ Luceafărul străluce.* B15. *Luceafărul conduce/ Corăbii negre... pe cărări.* C15, V2. *Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce.* C16. *Pe văluroasele cărări/ Corăbii negre duce,* C16, V3. *Pe negre vițele-i de păr/ Coroana-i arde pare,/ Venea plutind în adevăr/ Scăldat în foc de soare.* E117, cf. C125. *În vițe negre cade păr/ Coroană de iubire.* A121, cf. B129. *În vițe negre-l cade păr.* C125, V1.

În vițe negre e-a lui păr. C125,V2. Un giulgiu negru strălucit/ Pe marmure de brațe. B133. Giulgiu negru arde strălucit. C129,V1. Giulgiu negru prinde strălucit. C129,V2. Din negru giulgiu se desfășor/ Marmoreele brațe. E12. În negru giulgiu se înfășor/ Marmoreele brață. C129.

2. Lipsit de lumină, întunecat, obscur. Și cât de viu s-aprinde el/ Spre umbra negrului castel/ Când ea o să-i apară. E27, cf. C27. Și ce ferice arde el/ În orișicare seară/ Din umbra negrului castel. A23,V1. Din umbra negrului castel. A23. În umbra negrului castel. B25. Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară. C27,V1. Bucăți de soare, parcă fierb/ În negrul întuneric. C120,V4. Tăcere lungă, negrul gol/ Îngheață-n visuri crude. B329,V5. Și împrejur-i negrul gol/ Îngheață-n visuri crude. B329,V6. ✧ (Metaforic, despre veșnicie) Nepătruns, infinit. Din umbra negrei vecinicii/ Părinte mă desleagă. B309, cf. C297,V2. De greul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă. E281, cf. B309,V2, C297,V1,D281. Chiar el începe-a plânge/ De lanțul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă. C297, D281,V1. Din zarea negrei vecinicii/ Eterna moarte-l paște. C341,V5. Din zarea negrei vecinicii/ Privind s-ar recunoaște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. B381. Și-n zarea negrei vecinicii. B381,V1. Și zarea negrei vecinicii/ Privind-o ar cunoaște/ Că toți se nasc spre a muri. C341,V2, cf. C341,V4. ✧ Fig. Apăsător, împovărat. Vei pierde negrele dureri/ Și răsări-vor sorii. A5II.

NEGURĂ s.f. Întunecime, beznă. Ocean de neguri dedesupt/ Deasupra lui seninuri. B283,V2. Cu mări de neguri dedesupt/ Deasupra lui seninuri. B283,V3. Vedea ca-n ziua cea dentăi/ Născând din neguri stele. B286, cf. B286,V4. Și ca și-n ziua cea dentăi/ Se nasc din neguri stele. B286,V3.

NEÎNTRERUPT, -Ă aj. v. nentrerupt.

NEMĂRGINIȚ, -Ă aj. Infinit; imens. Dar un luceafăr, răsărit/ Din liniștea uitării,/ Dă orizon nemărginit/ Singurătății mării. E231, cf. B259, C243.

NEMIȘCĂTOR, -OARE aj. Neclintit. Când ți-oi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul,/ Iar ochii tăi nemișcători/ Sub ochii mei rămâie... E209, cf. C217. Și ochii tăi nemișcători/ În ochii mei rămâie. C217,V8.

NEMURIRE s.f. Calitatea de a nu muri niciodată. Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare. E161, cf. A161, B173, C169. Reia-mi al nemuririi nimb/ Și focul din privire,/ Și pentru toate dă-mi în schimb/ O oră de iubire... E289, C305, C305,V1, D289. O ia-mi al nemuririi nimb/ Să nu fiu nicăire. B317,V1. O ia-mi al nemurii nimb/ Și vecinica-mi privire. B317. Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece/ Ce eu în sufletul meu simt/. E nemurirea rece. C420,V4.

NEMURITOR, -OARE aj. Fără moarte. Au nu-nțelegi tu oare/ Cum că eu sunt nemuritor,/ Și tu ești muritoare? E151, cf. A151, C159. Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece,/ Ci eu, în lumea mea, mă simt/ Nemuritor și rece. E392, cf. C420. ✧ (Substantivat) Au nu-nțelegi tu oare/ Că eu sunt un nemuritor/ Și tu ești muritoare. B163.

NENOROCIRE s.f. Nefericire, suferință. Nenorocire și noroc/ Ca vina mumei Eve/ Aieve e în orice loc/ Și pururea aieve. B369.

NENTRERUPT, -Ă aj. Continuu. *Părea un fulger nentrerupt/ Rătăcitor prin ele.* E263. *Părea un fulger-nentrerupt/ Și roșu ca rubinul.* B281. *Părea un fulger nentrerupt/ Mănat de-ale lui chinuri.* B281,V2, cf. B281,V3, B281,V4. *Părea un fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri.* B281,V5. *Sbura un fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri.* B281,V1. *Părea un fulger nentrerupt [-]/A stelelor icoane.* C273. *Părea un fulger nentrerupt/ Ce pururea-i de față.* C273,V1. *Părea un fulger nentrerupt.* C273,V2, cf. C273,V3, C273,V4, C273, V5.

NESAȚ s.n. Dorință intensă, de nepotolit. *Ce vrei să știi ce-i dor și foc/ Durerea și nesațul/ Când brațul pun pe-al tău mijloc/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C214,V1. *De vrei în ochii mei să vezi/ Durerea și nesațul.* C214,V2. *Și dacă vrei în ochi să-mi vezi/ Iubirea și nesațul/ Când eu acum te-mbrătoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C214,V8. *Și dacă vrei adânc să vezi/ În ochii mei nesațul.* C214,V9. *Astfel steteau înamorați/ În ochii lor nesațul/ Abia și-ntinse el un braț/ Și ea l-a prins cu brațul.* C394,V2, cf. C394,V1. *Hyperion vedea din spaț/ În ochii lor nesațul...* C394,V3.

NESĂȚIOS av. *Când fața me se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața,/ Să ne privim nesățios/ Și dulce toată viața.* E215, cf. C223.

NESPUȘ, -Ă aj. Extraordinar, negrăit. *Dând farmec dulce și nespūs/ Durerii mele lunge.* B265. *Lucește c-un amor nespūs/ Durerea să-mi alunge.* E237. *Lucește cu amor nespūs/ Durerea să-mi alunge.* C249. *Lucește ca amor nespūs/ Durerii mele lunge.* C249,V1. *Străbate c-un amor nespūs.* C249,V2. *Vino în dorul meu nespūs/ [Și lumea ta o lasă C].* C85,V1. *O vino dorul meu nespūs.* C141,V1. ✧ (Adverbial) *Și dulce este și nespūs/ Astfel ca să rămâie/ Când te ridic încet în sus/ Te-nalță din călcăie.* B233. ♦ *Neprețuit. O vin! Odorul meu nespūs/ Și lumea ta o lasă.* E81, cf. E133, C85, C141. *O vin' amorul meu nespūs.* C85,V2.

NEVASTĂ s.f. Soție. *Dar dacă vrei din inemă/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Tu ca nevastă ține-mă,/ Fii muritor ca mine.* C167,V1.

NEVREDNIC, -Ă aj. Lipsit de merit, neînsemnat. *Rămâi în cer și nu căta/ Nevrednica-mi iubire/ Căci eu nu sunt de seama ta/ Cu chipul peste fire.* C98, cf. B98. *Nevrednica-mi iubire/ Tu ești ca îngerii de blând/ Cu chipul peste fire.* A90.

NICĂIERI av. v. **nicăire**.

NICĂIRE av. În nici un loc. *O ia-mi al nemuririi nimb/ Să nu fiu nicăire/ Și pe vecia-mi dă-mi în schimb/ O clipă de iubire.* B318,V1.

NICI av. 1. Exprimă o negație. (Servește ca negație a unor acțiuni, procese în derulare, stări, atitudini etc.) [*Natura n-are ieri și azi* A₄,V1]/ *Ea nici cunoaște goluri.* A14₄,V5. ✧ (În corelație cu „nu”; urmat de conj. „că”, echivalează cu o negație repetată) *Aci e-al stingerii-adăpost/ E noaptea prea curată/ Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată.* B304,V1, cf. B304,V2. ✧ (În corelație cu „nu” și urmat de „nu”) *Cine nu are moartea-n el/ Acela nici nu moare.* D300,V8. *Cine nu are moarte-n el/ Acela nici nu moare.* D300,V9. *Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri/ Dă-mi pace, fugi departe.* E197, cf. C205, C205,V1, C205,V2. ✧ (Urmărit de o negație în propoziția următoare) *Dar nici așa precum te-am pus/ Nu-mi sta ca o momâie.* C217,V6. *Dar nici așa precum te-am*

[pus]/ Nu fi ca o momâie. C217,V4. Dar nici așa precum l-am pus/ Odorul nu-mi rămâie. C217,V7.

2. (Adjectival, urmat de art. nehot. „un“, „o“) O tu, al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă/ Te rog, în mână de pământ/ Ființa mea o schimbă. B306a,V2. Al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă. B306a. Tu al cărui unic semn/ Nu-l știe nici o limbă. B306a,V1. Vecia n-are n[ici un preț]. B313,V2.

NICIDECUM av. În nici un fel, de loc. Colo se stinge-un soare/ Dar nu-l oprește nicidecum/ Grăbita-i fulgerare. B291. Si nu-și oprește nicidecum/ Gândirea-i călătoare. B289,V1, cf. B289,V3. Dar nu împiedec' nicidecum/ Gândirea-i călătoare. B291,V4, cf. B291,V2. Dar nu-l oprește nicidecum/ Din sbor... o fulgerare. C279a.

NICIODATĂ av. Nicicând. N-oi merge niciodată. A88. Dară pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată. E92, cf. 144, A144, B96, B156, C96, C152. ♦ A fost ca niciodată, formulă folosită în basme pentru a arăta un timp nedeterminat, foarte îndepărtat. A fost odată ca-n povești/ A fost ca niciodată/ Din rude mari împărătești,/ O prea frumoasă fată. E2, cf. A2, B2, C2.

NIMB s.n. Aureolă. Reia-mi al nemuririi nimb/ Și focul din privire. E289, cf. C305, D289. O ia-mi al nemuririi nimb/ Și vecinica-mi privire. B317, cf. B317,V1. Și ia-mi al nemuririi nimb/ Crearea din privire. C305,V1.

NIMIC pron. neg., s.n. I. 1. Pron. neg. Nici un lucru. E noaptea prea curată/ Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată. B303,V1, cf. B303,V2. Nu e nimic și totuși e/ O sete care soarbe. E277, cf. C289, C289,V5. Cum mii de ani nu sunt nimic/ Pentru uitarea oarbă. D279,V4. ♦ Loc. aj. De nimic = (despre oameni) lipsit de orice merit, fără caracter. Te cunoșteam pe tine,/ Și guraliv și de nimic/ Te-ai potrivi cu mine... E227, cf. C239.

II. S.n. 1. Neant, neființă. Mă ia uitarea oarbă/ În întunerec să mă-nec/ Nimicul să mă soarbe. B324,V2.

2. Lucru fără valoare. Cum mii de ani ca un nimic/ Pier în uitarea oarbă. D277,V6. ♦ Lucru ușor de înfăptuit. Nimic e universu-ntreg/ Acest adânc să-l soarbe. D279.

Var.: nimica.

NIMICA pron. neg. v. **nimic**.

NIMICI vb. Tr. și refl. A (se) desființa. (Repetat în versuri succesive la moduri succesive, exprimă și întărește ideea aneantizării esenței creatoare) Tu adevăr ești datorind/ Lumină din lumină/ Și adevărul nimicind/ M-aș nimici pe mine. A11, 12-7.

NIMICNICIE s.f. Deșertăciune, zădărnicie. Și se vor naște mii sărmani/ Copii nimicniciei. A38-4. Și numai noi trecem sărmani/ Copii nimicniciei/ Dar ce sunt mii de mii de ani/ În cumpăna veciei. A38-4,V1.

NOAPTE s.f. 1. Timpul dintre seară și dimineață. O vin dar noapte, vină. A44,V1. Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe. E247, cf. C259. Căci este sara-n asfințit/ Și noaptea o să-nceapă;/ Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă. E346, cf. B414, C374. ♦ (În sintagma) Al nopții Domn = Luceafărul ca stăpân al viselor fetei, cu aluzie la „Zburătorul“ din mitologia populară românească. Iar ea vorbind cu el în somn,/ Oftând din greu suspină:/ – O dulce-al nopții mele Domn./ De ce nu vii tu?

Vină! E47, cf. A43, B47, C51. ♦ (Ca element de basm, evidențiază condiția nocturnă a Luceafărului) *Căci fulgerul e tatăl meu/ Și noaptea-mi este muma.* A132. *Căci focu-mi este tată-meu/ Și noaptea-mi este muma.* A132, V2. *Și soarele e tatăl meu/ Iar noaptea-mi este muma.* B144, cf. C140, E132. (Probabil, aluzie la un mit vedic, în care maica divină este zeița înțelepciunii) *Căci e-nțeleaptă muma-mea/ E noaptea, muma lumii.* B152. *Că Brahma nu s-a împăcat/ Cu noaptea, muma lumii.* A32*4. (La Hesiod, Nyx, fiica haosului, este mama tuturor zeilor) *Te-nvețe minte muma-mea/ Ea-i noaptea: muma lumii.* A140. ♦ (Metaforic) Somnul și visele nopții. [*Pătrunde-n casă și [în] gând A*]/ *Și noaptea-mi luminează.* A48, V2. ♦ (Adverbial) În timpul nopții. *Și iară noaptea vine/ Luceafăru-arde asupra ei.* A102. *Trecu o zi, trecură trei/ Și iarăși, noaptea, vine/ Luceafărul deasupra ei/ Cu razele-i senine.* E98, cf. C106. *Dar au trecut și ziua acea/ Și iarăși noaptea vine/ Luceafărul deasupra ei/ Cu razele-i senine.* B110.

2. Fig. (Determinat prin „deşartă”; cu referire la haosul de dinaintea creației) Întuneric adânc, întunecime fără nici o lumină. [*Mii de lumini vor izvorî A*]/ *În noaptea cea deșartă.* A36*4, V1. ♦ (Contextul se referă la ciclica naștere-moarte-renaștere a cosmosului) Neantul, haosul de dinainte de începutul lumii. *Dar sori în lume de n-or fi/ Din noapte or să crească/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor ca să se nască.* D306. *Și sorii toți de n-ar mai fi/ Din noapte or să crească/ Căci ei se nasc spre a muri/ Și mor ca să se nască.* D306, V8. ♦ (Metaforic; în construcția poetică) *Noaptea prea curată = neantul, nființa.* *Aci e-al stingerii-adăpost/ E noaptea prea curată/ Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată.* B302, V1. *Aci e-al păcii adăpost/ E noaptea prea curată/ Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată.* B302, V2. ♦ (Și determinat prin „vecinică”, „vergină”, „crudă”) Haosul de dinainte de începutul lumii. *Din reci adâncuri ce ascund/ Cuvântul nopții crude/ Se naște-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude.* B330, V2. *Din reci adâncuri ce ascund/ Eternul nopții crude/ Răsună-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude.* B330, V4. *Hyperion, izvor de vreme/ Și-ntregitor de spațiu/ Din noapte vergină tu chemi/ Voința fără sațiu.* B335, V1. *Hyperion [...] Semănător de spațiu/ Din noapte vecinică mă chemi/ Voința fără sațiu.* B335, V3. *Fiori-l trec atât de cruzi/ Și noaptea se-nfurtună/ Și-i isvorăște în auz/ Un glas adânc ce sună.* B330. ♦ Fig. Stare de tristețe. *Și ochiul dulce și senin/ Îmi luminează calea/ Când jalea-ncepe-a plânge lin/ Se luminează jalea/ Și-n noaptea noastră vom chema/ Povestea zinei Dochii.* A51. ♦ (Metaforic) Stare sufletească tulbură și apăsătoare, suferință morală. *Cu farmecul lumii reci/ Gândirile străbate-mi,/ Revarsă liniște de veci/ Pe noaptea mea de patimi.* E360, cf. B428, C388.

NOD s.n. Loc unde se leagă două părți de țesătură. *Un giulgiu albastru face nod/ Pe umerele-i goale.* B67, cf. A63, V1. ♦ (Adverbial) *Un giulgiu albastru șade nod/ Pe umerele goale.* C71, V1. *Un vânăt giulgiu se-ncheie nod/ Pe umerele goale.* E67, cf. C71.

NOR s.m. (Mai ales la pl.) Îngrămădire de vaporii în atmosferă. *Având seninul dedesupt/ Deasupra nor și ceață/ Vedeă ca-n ziua cea dentăi.* C276, V1. (În contexte figurate) *Și tremură mai tare/ Deodată nourii s-aprind/ Și ard cu pară mare.* A115. *Deodată nourii s-aprind/ Și arde cer și mare.* B123. ♦ Fig. Stare afectivă de tristețe, de apăsare. *Vei pierde negrele dureri/ Și răsări-vor sorii/ Când norii prind a se-nnegri/ Se luminează norii.* A711, cf. A811.

Var.: *nour*.

NOROC s.n. 1. Întâmplare favorabilă, împrejurare care asigură reușita; șansă. (În context sunt puse în opoziție ipoteticele șanse ale oamenilor cu legea veșnicei eternități ciclice sau cu natura increată a demiugului și a lui Hyperion) *Degeaba crezi c-o sta în vânt/ Noroc și natura increată a demiugului și a lui Hyperion*. A6₃. *Ce sunt deșartele idealuri/ Când valuri află un mormânt/ Urmează alte valuri*. A10_{IV}, V1. *Și chemări/ Noroc și idealuri/ Când valurile mor pe mări/ Răsar în urmă valuri*. A10_{IV}, V1. *Și numai tu durezi în vânt/ Noroc și idealuri/ Când valuri află un mormânt/ Urmează alte valuri*. A10_{IV}. *Ei au restriște sau noroc/ Au dragoste și soarte.../ Noi nu cunoaștem timp și loc/ Și nu cunoaștem moarte*. C329, V2. *Ei au restriște și noroc*. C329, V3. *Aceste doară au noroc/ Au prigoniri și soarte*. D313, V1. ✧ (În legătură cu verbul „a cuibări“) *Și ochii tineri îmi zâmbesc/ Să-mi cuibăresc norocul*. B208, V2, cf. B208, V1. *Ei Cătălin, acu-i acu/ Să-mi cuibărești norocul*. B208. ✧ Expr. *A-și încerca norocul* = a întreprinde ceva cutezător. *Ei Cătălin, acu-i acu/ Ca să-ți încerci norocul*. E188, cf. C196.

2. Soartă, destin (favorabil). *Tu doar ai goană de noroc/ Și urmăriri de soarte/ Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte*. A1₅. *Tu doar ai goană de noroc/ Și întristări de soarte*. A1₅, V2. *Ei doar au goană de noroc*. B345, V2. *Ei doar au goană de noroc/ Și asupriri de soarte...* C329, V4. *Și câte trec au un noroc/ Și cât[e] mor au soarte*. D313, V3. *Se nasc și urmăresc noroc/ Și mor, murind de soarte...* D313, V4. ✧ Loc. aj. *De noroc* = de bun augur. *Se nasc sub semne de noroc/ Împinși de-o crudă soarte...* D313. *Ei doar au ceruri de noroc/ Și prigoniri de soarte*. B345, V1. *Cu noroc* = care determină un destin favorabil. *Ei doar au steaua cu noroc/ Și prigoniri de soarte...* C329. *Ei doar au stele cu noroc*. C329, V1. *Se nasc sub stele cu noroc/ Trăiesc goniți de soarte...* D313, V5. *Ei doar' au stele cu noroc/ Și prigoniri de soarte/ Noi nu avem nici timp, nici loc,/ Și nu cunoaștem moarte*. E309.

3. Fericire, bine. *Nenorocire și noroc/ Ca vina mumei Eve/ Aieve e în orice loc/ Și pururea aieve*. B369. *Cobori în jos, luceafăr blând,/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n codru și în gând,/ Norocu-mi luminează!* E380, cf. C408. *Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece/ Ci eu, în lumea mea, mă simt/ Nemuritor și rece*. E390. *Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece*. C418, V4. *Ei doar au parte de noroc/ De dragoste și soarte/ Noi nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte*. B345. *Ei își au parte de noroc/ [De dragoste și soarte B]*. B345, V3.

NOU, NOUĂ, aj. 1. Care apare în locul unui lucru mai vechi. *Un soare nou va răsări/ Când unul se sfârșăște*. D305, V1, cf. D305, V6. *Un soare nou va răsări/ Când altul se sfârșăște*. D305, V2. *Un soare nou se va ivi/ Pe cel ce se sfârșăște*. D305, V7. ✧ Loc. av. *Din nou* = iarăși. *Din nou scobor la glasul tău/ Ca să mă vezi ș-acuma*. A129. *Din nou apar la glasul tău*. A129, V1. *Dar soarele perind pe cer/ Din nou s-ar naște soare*. A12₃, cf. A12₃, V1. *Chiar soarele perind pe cer/ Din nou s-ar naște soare*. B376. *Și sorii toți perind din cer/ Din nou s-ar naște zorii*. A12_{III}. *Să piară sorii toți din ceriu/ Din nou s-ar naște sorii*. A12_{III}, V1. *Căci când femeile s-au dus/ Din nou s-arată îngeri*. A8₉, cf. A8₉, V1, A8₉, V2. *Și timp și spațiu de-ar pieri/ [...] Ele din nou ar răsări/ Ca să se-nvâрте sferic*. C339.

2. (Așezat înaintea substantivului) Care se adaugă la ceva de același fel ce exista mai înainte. *Și din repaos m-am născut/ O dă-mi un nou repaos*. B328, V2.

NOUR s.m. v. **nor**.

NU av. 1. (Servește ca negație a unor acțiuni, procese în derulare, stări, atitudini etc.)
Privirea ta eu n-o suport/ E rece fără de viață. A93, cf. B101, C101. *Rămâi în cer și nu căta/ Nevrednica-mi iubire.* B97, cf. C97. *Din câte vorbe am ales/ Nu știu cum aș începe.* B166. *Căci eu nu sunt de seama ta/ Cu chipul peste fire.* B99, cf. C99. *Dacă nu știi să te învăț/ Căci dulce e amorul.* B221, cf. C209,V6. *Dacă nu știi să te învăț/ Din bob în bob, amorul.* C209. *Dar de nu [știi] să te învăț/ În pace și cu zorul.* C209,V2. *Dar de nu [știi] să te învăț/ Cu binele, cu zorul.* C209,V3. *Dacă nu știi să te învăț/ Ca-n carte tot amorul.* C209,V7. *Dacă nu știi să te învăț/ De rost ce e amorul.* C209,V8. *Dacă nu știi să te învăț/ Din carte tot amorul.* C209,V9. *Dacă nu știi, pot pe de rost/ Te-nvăț ce e amorul.* C209,V10, cf. C209,V11. *Ce mândră ești ca și un crin/ Și nu ești prefăcută.* B238. *Tu nu-mi sta prefăcută.* C226,V1, cf. C226,V3. *Și rușinos și dragălaș./ Mai nu vrea, mai se lasă.* E224, cf. B248, C332. *Natura altfel leagă/ [...] Ea n-are pierderi ori folos.* A13⁴. *Natura n-are ieri și azi.* A13⁴,V1. *Natura n-are mâni și azi.* A13⁴,V2. *Ea n-are pierderi, nici folos.* A13⁴,V3. *Ea n-are plin și goluri.* A14⁴. *Și lumea n-are goluri.* A14⁴,V1. *Ea nu cunoaște goluri.* A14⁴,V3, cf. A14⁴,V4, A6⁵. *Că Brahma nu s-a împăcat/ Cu noaptea, muma lumii.* A31⁴. *Natura n-are timp și loc.* A3⁵, cf. A3⁵,V2. *Dar Brahma n-are timp și loc.* A3⁵,V1. *Dar adevărul ca și eu/ Noi nu cunoaștem moarte.* A12⁷,V1. *Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte.* A4, 5⁵. *Se-ntunecă cu totul/ Unde vecia n-are loc/ Să se învârtă sferic.* B293a,V1, cf. B293a,V2, B293a,V3, B293a,V4. *Și unde vremea n-are loc.* B299,V1, cf. B299,V3. *Doar ni s-or pierde urmele/ Și nu ne-or ști de nume.* E252, cf. B272, C264. *Și din adâncuri ce-l ascund/ Încât nu știi de unde.* B330,V1, cf. B330,V3. *Tu nu îmi cei numai minuni/ Ci să mă neg pe mine.* B335,V4. *Noi nu cunoaștem timp și loc/ Și nu cunoaștem moarte.* B347, 348,V1, cf. B347, 348, C331, 332,V2, C331, 332,V4. *Și nu cunoaștem moarte.* D316, D316,V1, D316,V3, D316,V4, D316,V5, E312. *Noi n-avem pierderi și folos/ Și nu cunoaștem goluri.* B353, 354, cf. B353, 354,V1. *Mânie tu să nu-mi arăți/ Ci stai cu binișorul.* C211,V1, cf. C211, C211,V2, C211,V3, C211,V6, C211,V7, C211,V8, C211,V9, C211,V10. *Dar nici așa precum l-am pus/ Odorul nu-mi rămâie.* C218,V7, cf. C218,V4, C218,V5, C218,V6. *Dacă nu știi, ți-aș arăta/ Din bob în bob amorul.* E201. *Ci numai nu te mânia/ Ci stai cu binișorul.* E203. *Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe.* E277, cf. C289, C289,V5. *Nu cere semne și minuni/ Care n-au chip și nume.* E299, 300, cf. C319, 320, C319, 320,V2, D299, 300,V1, D299, 300,V3, D299, 300,V4, D299, 300,V5, D299, 300,V6. *Cu asemeni semne și minuni/ Ființa-mi nu se leagă.* C320,V1. *Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată.* C419, 420,V1, cf. C419, 420,V2. *Cum mii de ani nu sunt nimic/ Pentru uitarea oarbă.* D279,V4, cf. D277, D279,V1. *Cine nu are moarte-n el/ Acela nu mai moare.* D299, 300, cf. D299, 300,V8, D299, 300,V9. *Tu care-n tine moarte n-ai.* D299,V7. *Dar sorii în lume de n-or fi/ Din noapte or să crească.* D305, cf. D305,V8. *Căci roata-n veci se va-nvârti/ Și nu se mai sfârșăște.* D306,V5. *Căci tu Hyperion rămâi/ Cum ochiul meu n-apune.* D322,V2. *Și dacă tu n-ai înțeles/ Au cine să-nțeleagă [?]* A7⁷. [Învelitori]/ *Ființei ce nu moare.* A4⁶, cf. B364. ✧ (Într-un șir de negații) *Unde nu-s margini nici mijloc/ Căci nu le poți cunoaște/ Și unde vremea n-are loc/ Și nu se poate naște.* B297, 298, 299, 300,V3, cf. B299, 300,V1. *Noi nu cunoaștem timp și loc/ Și nu cunoaștem moarte.* B347, 348,V1, cf. C331, 332,V2, C331, 332,V4. *Noi nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte.* B347, 348, cf. C331, 332, D315, 316, D315, 316,V1, D315, 316,V3, D315, 316,V4,

D315, 316,V5, E311, 312. *Noi n-avem pierderi și folos/ Și nu cunoaștem goluri.* B353, 354, cf. B353, 354,V1.

2. (Succedă conjuncției „dar“, accentuând ideea de opoziție) *Mii de războinici mor pe câmp/ Dar n-au murit războiul.* A8*₆. *Dar totuși nu sfârșești de spus/ Și-ncepi aceleași plângeri.* A5*₉. *Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri,/ Dă-mi pace, fugi departe.* E197, cf. B217, C205, C205,V1, C205,V2. *Îți dau orice vrei să-mi arăți/ Dar moartea nu se poate.* A20*₈, cf. A20*₈,V1. *Îți dau al geniului larg/ Dar moartea nu se poate.* B404, cf. C364, E336. *Dar el nu cade ca-n trecut.* C413,V1. *Dar nu mai cade ca-n trecut.* E385, cf. B449, C413. *Dar nu mai cade străbătut.* B449,V2.

3. (Înaintea verbului semiauxiliar de mod „a putea“, neagă posibilitatea unei acțiuni, stări etc.) *Și de ți-aș spune pe ales/ Eu tot nu pot începe.* A154. *Deși vorbești pe înțeles,/ Eu nu te pot pricepe.* E156, cf. A156, A156,V1, B168, C164. *Când pierzi credința-n mine Și n-o poți pierde căci tu vezi/ Cum toate-n vreme se leagă.* A5*₇. *Ești parte tu din mine/ Și eu nu pot să mor.* A12*₇,V2. *Moartea nu se poate.* A20*₈, cf. A20*₈,V1, B404, C364. *Îți dau catarg lângă catarg/.../ Dar moartea nu se poate...* E336. *Dar se înalță tot mai sus,/ Ca să nu-l pot ajunge.* E240, cf. B268, C252. *Unde nu-s margini nici mijloc/ Căci nu le poți cunoaște.* B298,V3. *Și unde vremea n-are loc/ Și nu se poate naște.* B300,V1, cf. B300,V3. *Tu ești puterea mea, nu pot/ Să neg acea putere.* B337,V2, cf. B339, B339,V1. *Dar cere-mi universul tot/ Ce nu pot da nu cere.* B340,V2. *Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe.* E248, cf. C260. *Cum cei ce nu se poate.* D300,V7. *Tu ce nu poți să fii supus/ De viață și de vină.* D317,V2. *Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină.* D317,V12., cf. D317,V15, D317,V17. *Când tu Hyperion rămâi/ De nu mai poți apune...* D322, cf. D322,V4.

4. (În interogații cu nuanță optativă) *O, dulce-al nopții mele Domn,/ De ce nu vii tu? Vină!* E48, cf. A44, B48, C52. ✧ (În interogații retorice, precedat de adverbul interogativ „au“) *Au nu-nțelegi tu oare/ Cum că eu sunt nemuritor/ Și tu ești muritoare.* E150, cf. A150, B162, C158. *Au nu sunt toate-nvelitori.* A3*₆, cf. B363.

5. (În prezența unor cuvinte care exprimă o negație, precum „niciodată“, „nici“, „nicidecum“ etc.) *Dară pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată.* E92, cf. E144. *Nu caut vorbe pe ales,/ Nici știu cum aș începe.* E153, cf. C161. *Însă, pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată.* A144, cf. A88, cf. B96, cf. B156. *Dar calea care mi-ai deschis/ N-oi merge-o niciodată.* C96, cf. C152. *Colo se stinge-un soare/ Dar nu-l oprește nicidecum/ Grăbita-i fulgerare.* B291, cf. B289,V1, B289,V3. *Dar nu împiedec' nicidecum/ Gândirea-i călătoare.* B291,V2, cf. B291,V4. *Dar nu-l oprește nicidecum/ Din sbor... o fulgerare.* C279a. *Unde nu-i centru, nici hotar/ Nici rază a cunoaște.* B297, cf. B297,V1. *Căci unde-ajunge nu-i hotar,/ Nici ochi spre a cunoaște.* E273, cf. C285, C285,V1, C285,V2, D273, D273,V1. *Eternul întuneric/ Unde nu-s margini nici mijloc.* B297,V3, cf. B297,V2, B297,V4. *E noaptea prea curată/ Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată.* B303,V1, cf. B303,V2. *Acolo nu alunecă/ Vrodată o scânteie...* B301a,V2. *Tu al căruia unic semn/ Nu-l știe nici o limbă.* B306a,V1, cf. B306a, B306a,V2. *Vecia n-are n[ici un preț].* B313,V2. *O ia-mi al nemuririi nimb/ Să nu fiu nicăire.* B318,V1. *Că nu e moarte nici păcat/ Cât e lucirea spumii.* A29*₄. *Ea n-are pierderi, nici folos.* A5*₅. *Noi nu avem nici timp, nici loc.* E311, cf. B347, C331, D315, D315,V1, D315,V3, D315,V4, D315,V5.

6. (Urmă de adverbul „mai“ arată încetarea unei acțiuni, a unei stări etc. sau faptul că acțiunea, starea etc. nu se mai repetă) *Degeaba trist te uiți la el/ Nu mai seamănă spumii.*

A34³, cf. A34³,V3. *Ce voi? Aș vrea să nu mai stai/ Pe gânduri totdeauna.* E193, cf. C201. *Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul.* E385, cf. B449, B449,V2. *Aș vrea să nu mă mai deștept/ Din fericirea-adâncă.* B251, cf. C235, C235,V1, C235,V2. *Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe.* E248, cf. C260.

NUMA av. v. **numai**.

NUMAI av. 1. (Indică restricția sau exclusivitatea) Doar, exclusiv. *O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un înger se arată.* E89, cf. A85, C93. *O ești frumos cum numa-n vis/ Un geniu se arată.* B93. *O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un demon se arată.* E141, cf. A141, B153, C149. *Și numai tu durezi în vânt/ Noroc și idealuri.* A9_{IV}. *Și numai ei durează-n vânt/ Deșerte idealuri.* B357, cf. C325, C325,V1, C325,V2. *Ei numai doar durează-n vânt/ Deșerte idealuri.* E305. *Tu numai crezi în .../ În vis și idealuri.* A9_{IV},V2, cf. A9_{IV},V3. *Tu numai tu o legi/ De soarta ta, de tine.* A17⁴,V6. *E drept că te gândești mereu/ Că tu ești numa-n fire.* A20⁴,V2. *Și numai noi trecem sărmani/ Copii nimicniciei.* A37⁴,V1. *Perivov ochii toți pe rând/ Etern e numai plânsul.* A44⁴. *Tu poți muri numai atunci/ Când pierzi credința-n mine.* A3⁷. *Și voi ca moartea să mi-o dea/ El singur numai poate.* B180. *Dă-mi o guriță draga mea/ O gură, numai una.* B216, cf. C204, C204,V2, C204,V3, C204,V4. *Să râzi mai bine și să-mi dai/ O gură, numai una.* E196.

2. (Atenuând ideea de exclusivitate) Măcar. *Să fiu iubit numai o zi/ Și ia-mi veci-antreagă.* B311. *Te rog rămâi astfel la piept/ Numai o clipă încă.*

3. (Întărește o conjuncție adversativă sau, precedat de „nu“, face parte dintr-o construcție adversativă) *Dar bună numai să te-arăți/ Să stai cu binișorul.* B223. *Tu nu îmi cei numai minuni/ Ci să mă neg pe mine.* B335,V4. *Numai mânie să n-arăți/ Ci stai cu binișorul.* C211,V6. *Ci numai nu te mânia/ Ci stai cu binișorul.* E203.

Var.: **numa**

NUMĂR s.n. Cifră. (Metaforic) Formulă (magică). *De vrei în număr să mă chemi/ În lumea ce-am creat-o/ Îți dau o fâșie de vremi/ Să te numească Plato.* B389.

NUME s.n. Denumire *O tu, al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă.* B305a,V2, cf. B305a. ✧ Expr. *A nu-i ști (cuiva) de nume* = a nu mai ști nimic despre cineva (plecat departe). *Doar ni s-or pierde urmele/ Și nu ne-or ști de nume.* E252, cf. B272, C264. ✧ (În construcția poetică) *A nu avea chip și nume* v. *chip*.

NUMI vb. Tr. A denumi. *Îți dau o fâșie de vremi/ Să te numească Plato.* B392.

- O -

O interj. 1. Exclamație (emfatică) folosită în invocații, apostrofe etc. *O dulce-al nopții mele Domn/ De ce nu vii tu? Vină.* A43, cf. B47, C51, E47. *O tu, al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă.* B305a,V2. *Tu din eternul meu întreg/ Te-ai smuls o stea senină/ Cum vrei puterea mea s-o neg.* C346.

2. Exclamație care precedă un imperativ, insistând asupra unui îndemn, asupra unei rugăminți. *O vin dar noapte, vină.* A44,V1. *O vin' cu mine, draga mea.* A69, cf. B81,V1,

B149. *O vino-n fundul mării.* A70, cf. B82,V1. *O vino-n cer ca să [te] duc.* A133. *O vino-n ceruri să te duc.* B145. *O vin' odorul meu nespus/ Și lumea ta o lasă.* C85, cf. C141, E81, E133. *O vin' amorul meu nespus.* C85,V2. *O vino dorul meu nespus.* C141,V1. *O, vino-n părul tău bălai/ S-anin cumuni de stele.* C145, cf. E137. *O vino-n părul tău bălai/ Să pun cumuni de stele.* C145,V2, cf. C145,V3. *O vino-n ceruri să răsați/ Mai mândră decât ele.* C145,V1. *O! să fugim de-aici de tot/ Și să fugim în lume.* B269. *O dă-mi în schimb cu acest preț/ O pământescă soarte.* B313, cf. B313,V3. *O ia-mi al nemuririi nimb/ Și vecinica-mi privire.* B317. *O ia-mi al nemuririi nimb/ Să nu fiu nicăire.* B317,V1. *Și din repaos m-am născut/ O dă-mi un nou repaos.* B328,V2. *Și din repaos m-am născut/ O dăruie-mi repaos.* B328,V3. *O lasă-mi capul meu pe sân/ Pe gânduri să se culce.* B421. *O! cere-mi, Doamne, orice preț/ Dar dă-mi o altă soarte.* C301, cf. C301,V1, D285, E285. *O dă-mi o altă soarte.* C302,V1. *O lasă-mi capul meu pe sân/ Iubito, să se culce.* E353, cf. C381. *O lasă-mi capul l-al tău sin/ Iubito să se culce.* C381,V1, cf. C381,V2.

3. Exclamație care exprimă: a) bucurie, admirație, uimire. *O ești frumos cum numa-n vis/ Un înger se arată.* A85, cf. C93, E89. *O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un demon se arată.* E141, cf. A141, B153, C149. *O ești frumos cum numa-n vis/ Un geniu se arată.* B93. *O cât de viu s-aprinde el/ În orișicare sară.* B27. *O! câtu-ți șade de frumos/ Cum te-a cuprins roșata...* C221,V2. *O! câtu-ți șade de frumos/ Căci te-a cuprins roșata.* C221,V5; b) trăirea cu mare intensitate a unui sentiment de suferință. *O, de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte.* C207, cf. B219, C207,V1, C207,V2, E199.

4. Exclamație care precedă și întărește o afirmație, o constatare. *O! amândoi vom fi cuminți/ Om fi voioși și teferi.* C265.

OARE av. interog. (Întărește valoarea interogativă sau dubitativă a unor propoziții) *Au nu-nțelegi tu oare,/ Cum că eu sunt nemuritor,/ Și tu ești muritoare?* E150, cf. A150, B162, C158. *Și-n clipa asta tu să vezi/ Ce face dânsa oare.* A4*10.

OASTE s.f. Armată. *De vezi catarg lângă catarg/ Și oști în lănci și săbii.* A14*5. *Să poarte oști cu s[ăbii].* A14*5,V2. *O vezi catarg lângă catarg/ Cum sună oști cu săbii.* A14*5,V4.

OBRAZ s.n. Parte a feței omenești. *Obrajii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară.* C73,V1.

OBRĂJEL s.m. Diminutiv al lui *obraz*. (Cu valoare hipocoristică, în spiritul poeziei populare) *Cu obrăjei ca doi bujori/ De rumeni, bată-i vina/ Se furișează pânditor/ Privind la Cătălina.* E181, cf. B201, C189.

OCEAN s.n. Întindere imensă de apă. *Colo-n palate de mărgean/ Te-oi duce veacuri multe,/ Și toată lumea-n ocean/ De tine o s-asculte.* E87, cf. A79, B91, C91. *Și tot întregul ocean/ Va sta să te asculte.* A79,V1. ♦ (Metaforic) Întindere de necuprins. *Ocean de neguri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283,V2. (Cu referire la spațiul cosmic) *Părea un fulger nentrerupt/ Și lumi-n oceane/ Trec milioane dedesupt/ Deasupra-i milioane.* C274,V5. *Părea un fulger nentrerupt/ A stelelor icoane/ Trec oceane dedesupt/ Deasupra-i oceane.* C275, 276, cf. C275, 276,V2. *Trec oceane dedesupt/ Deasupra-i oceane/ De-l sorb a chaosului văi.* C275, 276,V4. *Părea un fulger nentrerupt/ Și lumi cu milioane/ Sbor oceane dedesupt/ Deasupra lui oceane.* C275, 276,V3.

Pronunțat: -ce-an.

OCHI s.m. 1. Organul al percepției vizuale; globul ocular împreună cu orbita, pleoapele, genele. *Cu ochi pe jumătate-nchiși/ Spre stea cu fața-ntoarsă.* A37, cf. B37, C39, V2. *I-atinge mân[a] de pe piept/ I-nchide ochii dulce.* C36, V1. *I-atinge mâna de pe sân/ I-nchide ochiul dulce.* A32, cf. B36. *Pe trupu-i se revarsă,/ Pe ochii mari, bătând închiși.* E39, cf. C39. *Un mort frumos cu ochii vii/ Dar c-o lumină rece.* A67. *Un mort frumos cu ochii vii/ Dar vii de-un foc ce-i rece.* A67, V2. *Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară.* E71, cf. A67, V3, B71, C75. *În ochii mari și plutitori/ Mă uit cu lacrimi ție.* C217, V1. *Și ochii mari și plutitori/ La pieptu-mi să rămâie.* C217, V2. *Și ochii tăi strălucitori/ La pieptu-mi să rămâie.* C217, V3. *Și ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric.* A125, cf. B137. *Și ochii mari întunecați.* A125, V1. *Doar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric.* C133, cf. C133, V1, E125. *Și ochii mari și grei mă dor./ Privirea ta mă arde.* E147, cf. A147, B159, C155. *Copil din flori și de pripas/ Căruia[-]i ard ochii.* B200. *Și ochii tineri îmi zâmbesc/ Să-mi cuibăresc norocul.* B207, V2. *Și ochiu-mi pân-atuncea sec/ Deodată-l împlie plânsul.* B261. ✧ (Contextul exemplifică eternitatea prin revenirea ciclică a formelor) *Peri-vor ochii toți pe rând/ Etern e numai plânsul.* A43*₄. *Când ochii prind a lăcrăma/ Se-nseninează ochii.* A7, 8₁, cf. A7, 8₁, V2. *Când ochii tăi se vor [fi] stins/ S-or reaprinde ochii.* B243, 244. *Când ochii-ncep să [...]/ [Se-nseninează ochii A].* A7₁, V1. *Când ochii tăi cei dulci se-nchid/ Se-nseninează ochii.* A11, 12*_{II}. ✧ (Repetat în versul următor, uneori cu inversarea topicii) *Când ochii mei mi se deschid/ Tu îți închide ochii.* A19, 20*₁. *Și ochii mei se-ntunecă/ Ți se-nseninează ochii.* A19, 20*₁, V1. *Și ochii tăi nemișcători/ Sub ochii mei rămâie...* E209, 210, cf. C217, 218. *Și ochii tăi nemișcători/ În ochii mei rămâie.* C217, 218, V8. ✧ (În contexte figurate) *Și ochii ard în adevăr/ Ca focul [...].* A123. ✧ Expr. *A ridica ochii v. ridica. A-și usca ochii* = a-și șterge lacrimile; a înceta să mai plângă. *Și abia ochiul mi-l usuc/ De-acele veche plângeri/ Iar când femeile se duc/ Se nasc în juru-mi ingeri.* A5*₉, V1, cf. A5*₉, V3. ✧ *Pleoapă; geană. Și [tainic] ochiul meu-l plec/ Căci 'l umbrește plânsul.* C245, V1.

2. P. ext. Privire. *Și dacă vrei în ochi să-mi vezi/ Iubirea și nesațul/ Când eu acum te-mbrătoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C213, V8, cf. C213, V2, C214, V9. *Cu ochii lui cei prostișori/ Privi la Cătălina.* B203, cf. C191, V3. *Băiat din flori și de pripas/ Dar îndrășneț cu ochii.* E180, cf. C188. *Dar cu-ndrășneală-n ochii-i.* C188, V2. *Fecior din flori și de pripas/ Dar cu rușine-n ochii-i.* C188, V1, cf. C188, V3. *Astfel steteau înamorați/ În ochii lor nesațul.* C394, V1, cf. C394, V2. *Hyperion vedea din spaț/ În ochii lor nesațul.* C394, V2, cf. C394, V3. *Căci eu sunt vie, tu ești mort/ Și ochiul tău mângheață.* E96, cf. A96, B104, C104. *Și ochiul dulce și senin/ Îmi luminează calea.* A1*₁. *O lasă-mi capul meu pe sân,/ Iubito, să se culce/ Sub raza ochiului senin/ Și negrăit de dulce.* E355. *Sub vraja ochiului senin/ Și negrăit de dulce.* B423, cf. C383. ✧ (Simbol al divinității atotștiutoare; asocierea cu „a apune” pote fi o reminiscență din Upanișade, în care ochiul drept, identificat cu soarele, corespunde activității și viitorului) *Căci tu Hyperion rămâi/ Cum ochiul meu n-apune.* D322, V2.

3. Fig. Putere de pătrundere, de distingere; judecată, rațiune. *Căci unde-ajunge nu-i hotar,/ Nici ochiu spre a cunoaște,/ Și vremea-ncearcă în zadar/ Din goluri a se naște.* E274, cf. C286, C286, V1, C286, V2, D274.

ODAIIE s.f. Cămară. *Și pas cu pas pe urma ei/ Alunecă-n odaie.* E30, cf. B30, C30, cf. C30,V1. *O urmărește pas cu pas/ În umbra de odaie.* A26.

ODATĂ av. Într-un timp nederminat; (în legătură cu un verb la trecut) cândva, odinioară, mai demult. *A fost odată ca-n povești/ A fost ca niciodată.* E1, cf. A1, B1, C1. *A fost odată în povești.* A1,V1.

ODOR s.n. Giuvaier; (fig.) ființă iubită, de mare preț pentru cineva. *O vin! odorul meu nespus/ Și lumea ta o lasă.* E81, cf. E133, C85, C141. *Dar nici așa precum l-am pus/ Odorul nu-mi rămâie.* C218,V7. *Odor! Rămâi astfel la piept/ Te rog o clipă încă.* C233.

OFTA vb. In. A scoate un oftă. *Iar ea vorbind cu el în somn/ Oftând din greu suspină:/ – O dulce-al nopții mele Domn.* E46, cf. C50. *Și ea vorbea cu el în somn/ Și greu oftând suspină.* C50,V1

OGLINDĂ s.f. Obiect care reflectă imaginea lucrurilor. *Ci el urmează chiar în vis/ Și-i luce din oglindă.* A36. *Căci o urmărește în vis/ Și-i bate în oglindă.* A36,V1. *Căci o urmează până-n vis/ Și-i tremură-n oglindă.* A36,V2. *Și când adoarme c-un surâs/ El tremură-n oglindă/ Ș-o urmărește chiar în vis.* B42. *Și din oglindă luminiș/ Pe trupu-i se revarsă.* E37, cf. C37, C37,V2, C39,V1. *Și din oglindă luminiș/ Pe dânsa se revarsă.* A39, cf. B39. *Ea îl privea cu un surâs,/ El tremura-n oglindă.* E42, cf. C46. *Când ea-l privește c-un surâs/ El tremură-n oglindă.* C46,V1, cf. C46,V2, C46,V3, C46,V4.

OLIMP n. pr. Numele unui munte din nordul Greciei unde anticii credeau că este sălașul zeilor, cel mai sus fiind palatul lui Zeus. *Vrei să vezi lumea ca-n Olimp/ Cum eu ți-am arătat-o/ Îți dau o fâșie de timp/ Ca să te cheme Plato.* A5*8.

OM s.m. (În opoziție cu veșnicia ipostazei hyperionice și a Părintelui ceresc) Ființă rațională, pământean. *Tu vrei un om să te socoți/ Cu el să te asameni -/ Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni.* B341. *Și cei ca om să te socot/ Cu morții să te asameni.* B341,V1, cf. B341,V2, C321. *Cum vrei tu om să te socoți/ Cu ei să te asameni?* D301, cf. D301,V1. *Cum vrei un om să te socoți?* D301,V3. *Tu vrei un om să te socoți/ Cu ei să te asameni?/ [...]/ Noi nu avem nici timp, nici loc,/ Și nu cunoaștem moarte.* E301. *Tu îți atârni de micul eu/ Speranță și durere/ Te legi cu mii păreri de rău/ De omul care piere.* A20*4, cf. A20*4,V3. *De mii de ani se-ndreaptă trist/ [Cântările spre dânsul A*4]/ Perit-au oamenii pe rând/ [Etern e numai plânsul A*4].* A43*4,V1. ✧ (Contextul exemplifică perpetuitatea existenței prin ciclicitatea revenirii formelor, uneori corelată explicit cu principiul brahmanic al unității totului) *Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni.* E303, 304. *De ce ca zeii să-i socoți/ Cu zeii să-i asameni/ Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni.* A23, 24*3,V1, cf. A23, 24*3,V2. *Oricât de mare te socoți/ Oricum să te asameni/ Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni.* A23, 24*3, cf. A23, 24*3,V3. *Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni// Căci-i împrăștiu și-i adun/ Le măsur vieți cu luna/ De nasc și mor în sfântul Un/ În care toate-s una.* B343, 344. *Dar piară oamenii de tot/ S-ar naște iarăși oameni.* B343, 344,V1. *Dar' piară oamenii cu toți/ S-or naște iarăși oameni.* B343, 344,V2. *Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni// Căci numai ei vânează-n vânt/ Deșerte idealuri...C323, 324. De-ar peri oamenii cu toți/ [S-ar naște iarăși oameni C].* C323,V1. (Contextul insistă asupra identității de destin ciclic între natura umană și cosmică) *Dar*

piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni// Dar sori în lume de n-or fi/ Din noapte or să crească./ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor ca să se nască. D303, 304. Să piară oamenii cu toți./ Veni-vor [iarăși] oameni. D303, 304,V1. Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni// Un soare nou va răsări/ Când unul se sfâșiaște/ Și toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. D303, 304,V2. Dar piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni// Un soare nou va răsări/ Când altul se sfârșiaște/ Și toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. D303, 304,V3. Că mii de oameni neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una. A17*₆. Și mii de oameni neam de neam/ Cu soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una. A17*₆,V4. ♦ Ființa umană văzută ca tipar al eternității. Oricât de veșted ar și fi/ La vară-n floare-i pomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Rentinerește omul. A15, 16*₃. Oricât de vechi ar și mai fi/ Tot e în floare pomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Rentinerește omul. A7, 8_{III}, cf. A7, 8_{III},V1. O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Se-ntinerește omul. A7, 8_{IV}.

OPRI vb. Tr. A întrerupe o mișcare sau o acțiune. Și nu-și oprește nicidecum/ Gândirea-i călătoare. B289,V1, cf. B289,V3. Dar nu-l oprește nicidecum/ Grăbita-i fulgerare. B291. Dar nu-l oprește nicidecum/ Din sbor... o fulgerare. C279a.

ORĂ s.f. (În context) Interval de timp nedeterminat. Reia-mi al nemuririi nimb/ Și focul din privire,/ Și pentru toate dă-mi în schimb/ O oră de iubire... E292, cf. C308, D292. ♦ Loc. av. Într-o oară = deodată, pe neașteptate. Și de aci să te repezi/ Ca fulgeru-ntr-o oară/ Și-n clipa asta tu să vezi/ Ce face dânsa oare? A2*₁₀.

Var.: oară.

ORB, OARBĂ aj. 1. Lipsit de vedere. ♦ (Metaforic, despre „uitare“) Complet, desăvârșit, total. Și dup-aceea pot să trec/ Mă ia uitar[ea] oarbă/ În întunec să mă-nec/ Nimicul să mă soarbă. B322,V2, cf. B322,V3. Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Prinși de uitarea oarbă/ Nimic e universu-ntreg/ Acest adânc să-l soarbă. D278. Cum mii de ani ca un nimic/ Pier în uitarea oarbă. D278,V6. Cum mii de ani nu sunt nimic/ Pentru uitarea oarbă. D280,V4. [Cum mii de ani nu sunt nimic D]/ Prinși de uitarea oarbă. D280,V5. Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe/ Ce soarbe toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe. B302. Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe/ În care toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe. C290,V1, cf. C290,V3. Părea că universu-ntreg/ Acel adânc l-ar soarbe/ Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Din sânu-uitării oarbe. D280,V1. În sânu-uitării oarbe. D280,V2. ♦ (În context figurat) Și dup-aceea pot să trec/ Un fiu uitării oarbe/ În întunec să mă-nec/ [Și în uitare rece, B]. B322,V1. Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe/ E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe. E280, cf. C292. E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe. C292,V5. E nefiint[a], ce din ea/ Puterea ei și-o soarbe/ E muma morții, [...] Și sor uitării oarbe. C292,V4.

2. Fig. Care se manifestă irațional; implacabil. E-al neființei adăpost/ Unde uitarea soarbe/ Tot ce va fi, și tot ce-a fost/ Sub genele ei oarbe. C292,V2.

ORICARE aj. nehot. Indiferent care, fiecare. Oricare mândru început/ Cu un sfârșit se-ncheie/ Când îngerul a dispărut/ Rămâi cu o femeie. A1*₉.

ORICÂT, -Ă aj. nehot., av. 1. Aj. nehot. Indiferent de număr, de cantitate. *Oricâte stoluri cad de vânt/ [Răsar pe alte maluri, D]. D309,V4. Oricâte stoluri cad de vânt/ Revin pe alte maluri...* D309,V6.

2. Av. Indiferent cât, cât vrei. *Oricât vorbești de înțeles/ Eu nu te pot pricepe. A155,V1. Oricât de veșted ar și fi/ La vară-n floare-i pomul. A13*3. Oricât de șubred ar mai fi/ Tot înfloarește pomul. A5_{III}. Oricât de mare te socoți/ Oricum să te asameni/ Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni. A21*3,V3. Oricât de vechi ar și mai fi/ Tot e în floare pomul. A5_{III},V1. Oricât te-ai plânge de cu foc/ Ș-ai blestema pe soarte/ Dar Brahma n-are timp și loc/ [Și nu cunoaște moarte A*5]. A1*5,V1. [Î]ți dau oricât vrei să arăți/ Dar moartea nu se poate. A19*8,V1. Oricât [de] mândru a-nceput/ Cu un sfârșit se-ncheie. A1*9,V1. cf. Oricât [de] mândru e-nceput/ [Cu un sfârșit se-ncheie A*9]. A1*9,V3.*

ORICE aj. nehot. Indiferent ce, oricare. *Și-n orice seară ea venea/ Să șază în fereastră. A5. Și-n orice clipă te întrebi/ Unde e soare, lună. A37*3,V1. E orice timp îndeosebi/ Și toate împreună. A39*3. Unde e soare, lună/ E-n orice clipă-ndeosebi/ Și-n toate împreună. A39*3,V1. Orice moment îndeosebi/ Și toate împreună. A39*3,V2. Pe orice frunză de copac/ Vezi un copac cu ramuri. A7*4. Și-orice menire e-n zadar/ Natura altfel leagă. A9*4. În orice ghindă de stejar/ E o pădure-ntreagă. Și unde[-i] vergin de-ori[ce] foc/ D-a pururea-ntuneric. B295a,V1. Și unde vergin de-orice foc/ E pururea-ntuneric. B295a,V2. Nenorocire și noroc/ [...] / Aieve e în orice loc/ Și pururea aieve. B371. O, cere-mi, Doamne, orice preț/ Dar dă-mi o altă soarte. E285, cf. C301, D285. O cere-mi Doamne orice preț/ O dă-mi o altă soarte. C301,V1.*

ORICUM av. Indiferent cum, în orice fel; în tot felul, cum dorești. *Oricum vei vrea să le socoți/ Oricum să le asameni/ Să piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni. A21, 22*3. Dar orișicum să te socoți/ Oricum să te asameni/ Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni. A22*3,V2. Oricât de mare te socoți/ Oricum să te asameni/ Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni. A22*3,V3.*

ORIȘICÂND av. Oricând. *Și orișicând o să-l întrebi/ Răsară ori apună/ E orice timp îndeosebi/ Și toate împreună. A37*3.*

ORIȘICUM av. Oricum. *Dar orișicum să te socoți/ Oricum să te asameni/ Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni. A21*3,V2.*

ORIUNDE av. În orice loc, indiferent unde, pretutindeni. (Contextul se referă la esența încreată a Luceafărului-Hyperion, ca o remanență eternă) *Căci tu Hyperion rămâi/ Oriunde ai apune... C350, cf. D322,V3. Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune. C350,V1, cf. C350,V3. Dar tu Hyperion rămâi/ Oriunde te-ai și pune... C350,V2. Căci tu în raza mea rămâi/ Oriunde ai apune. D322,V1. Iar tu, Hyperion rămâi/ Oriunde ai apune... E322.*

ORIZON s.n. (În construcție cu verbul „a da”) Zare. *Dar un luceafăr, răsărit/ Din liniștea uitării/ Dă orizon nemărginit/ Singurătății mării. E231, cf. B259, C243.*

ORIZONT s.n. v. **orizon**.

OȘTIRE s.f. Armată. Când vezi catarg lângă catarg/ Ducând oștiri cu săbii. A14*,V3. Îți dau corăbii și cetăți/ Îți dau oștiri și gloate. A18*,8. Ți-oi da corăbii și cetăți/ Ți-oi da oștiri și gloate. A18*,8,V1. Îți dau catarg lângă catarg/ Îți dau oștiri și gloate/ Îți dau al geniului larg. B402. Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Deșertu-n lung și marea-n larg. C362. Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg. E334.

OVAL s.n. Formă ușor alungită a feței. Ovalul feții străvezii/ E alb ca și de ceară. C73,V3.

- P -

PACE s.f. Liniște, calm. (În loc. av. și expr.) Loc.av. În pace = în liniște, fără a fi supărat de cineva. Dar de nu [știi] să te învâț/ În pace și cu zorul/Dacă mânia n-ai s-arăți/ Ți-o spun cu binișorul. C210,V2. ✧ Expr. A-i (cuiva) da pace = a nu tulbura, a nu supăra pe cineva. Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri,/ Dă-mi pace, fugi departe-/ O, de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte. E198, cf. B218, C206, C206,V1. ✧ (Personificare) Liniștea eternă, în care nu a început desfășurarea timpului ciclic; neantul, neființa. Aci e-al păcii adăpost/ E noaptea prea curată/ Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată. B301,V2.

PAJ s.m. Tânăr nobil care face servicii la curtea unei familii domnitoare. Un paj ce poartă pas cu pas/ A-mprățesii rochii/ Băiat din flori și de pripas,/ Dar îndrăzneț cu ochii. E177, cf. C185.

PALAT s.n. Clădire somptuoasă; castel. Și în palat cu raze reci/ Prin bolțile deșarte/ În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe. C253,V2. (În context de basm) Și în palate de mărgean/ Trăi-vei zile multe. A77, cf. B89. Colo-n palate de mărgean/ Te-oi duce veacuri multe. C89, cf. E85. Vino-n palate de mărgean/ Trăi-vei zile multe. C89,V1. Și în palate de mărgean/ [Te-oi duce veacuri multe C]. C89,V2.

PALID, -Ă aj. Alb la față, fără sânge în obraz. El vine trist și liniștit/ Și palid e la față. B136. El vine trist și gânditor/ Și palid e la față. C132, cf. E124. ✧ (Într-o comparație) Palid ca ceara din făclii/ [Și luna îl petrece A]. A65,V1.

PALMĂ s.f. Partea dinăuntru a mâinii. Și ea asemenea ținea/ În palme-ale ei tâmples/ Și la luceafăr se uita. A18.[Și ea asemenea ținea A]/ În al[e ei] palme tâmples/ Și la luceafărul se uita. A18,V1.

PARĂ s.f. Flacăra. (În context figurat) Deodată nourii s-aprind/ Și ard cu pară mare// Din foc, din aer [și] vâpăi/ El sta să se culeagă. A116.

PARCĂ av. Ca și cum, s-ar părea că... Iar locul unde-a fost perit/ Se-nvârte-n cercuri sferic/ Bucăți de soare, parcă fierb/ În negrul întuneric. C119,V4. Scânteii de soare, parcă fierb/ [În negrul întuneric C]. C119,V5.

PARTE s.f. 1. Fragment (din...), bucată. (Contextul se referă la natura lui Hyperion ca parte a puterii divine, posibilă aluzie la trinitatea din mitologia vedică) *Tu din eternul meu întreg/ Rămâi a treia parte/ Cum vrei puterea me s-o neg/ Cum pot să-ți dărui moarte.* C346,V1. *Căci răsărit din adâncimi/ Lumină din lumină/ Ești parte tu din mine/ Și eu nu pot să mor.* A11*7,V2. ✧ Expr. *A face parte din...* = a fi unul dintre elementele componente ale unui tot; a aparține, a ține de... *Ca adevăr din sânul meu/ Tu faci din mine parte/ Dar adevărul ca și eu/ Noi nu cunoaștem moarte.* A10*7,V1.

2. (Construit cu verbul „a avea”) Predestinare, destin. ✧ Expr. *A avea parte de...* = a-i fi sortit. *Ei doar au parte de noroc/ De dragoste și soarte/ Noi nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte.* B345. *Ei își au parte de noroc/ [De dragoste și soarte B].* B345,V3.

3. Regiune geografică, loc. *Și soarele din vârful de lunci/ Apune-n unda spumii/ Dar el răsare tot atunci/ În altă parte-a lumii.* A32*3,V1. *El luminează tot la fel/ O altă parte-a lumii.* A36*3,V2. *Căci luminează tot un fel/ O altă parte-a lumii.* A36*3,V3.

PAS s.m. Mișcare a picioarelor pentru a umbla. (În loc. av. și expr.) Loc. av. *În pas* = a) lent, încet. *[Atuncea vine Cătălin B]/ [...]/Ce-mpărăteasa duce-n pas/ Cu coada lungii rochii.* B197; b) în cadență. *Ce-mi pasă dacă-i duce-n pas/ [Fanfara sau cimpoiul, A*6].* A5*6,V1. *Pas cu pas* = treptat, încetul cu încetul, neîncetat. *Și pas cu pas pe urma ei/ Alunecă-n odaie/ Țesând cu recile-i scânteii/ O mreajă de văpaie.* E29, cf. C29. *O urmărește pas cu pas/ În umbră de odaie.* A25. *Și pas cu pas pe urma ei/ El intră în odaie.* B29. *Un paj ce poartă pas cu pas/ A-mpărătesii rochii.* E177, cf. C185. ✧ Expr. *A-și îndrepta pasul v. îndrepta.*

PASĂRE s.f. Animal cu pene și aripi. *Astfel și pasere și ram/ Și soarele și luna/ Se nas[c] și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A17*6,V2. *Astfel și pasere și neam/ Și soarele și luna/ Se nasc și mor în unu Brahm.* A17*6,V3. *A prinde paseri m-am deprins/ Și-ți voi întinde lațul.* A1*1, cf. B225. *Să prinză pasări.* A13*5,V2. *Paseri ca tine m-am deprins/ [A le întinde lațul, C].* C213,V5. ✧ (Ca epitet, precedă termenul calificat de care se leagă prin prep. „de”) *[A fost ca niciodată/ Din rude mari împărătești C]/ O pasere de fată.* C4,V6.

Var.: *pasere.*

PASERE s.f. v. **pasăre.**

PAȘTE vb. Tr. (Complementul indică primejdii, moarte etc.) *A urmări, a pândi.* *Părând pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* E318, cf. C342. *[Părând pe veci a răsări C]/ Din urmă piaza-l paște.* C342,V1. *Din zarea negrei vecinicii/ Eterna moarte-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* C342,V5.

PAT s.n. Piesă de mobilier. *Și când în pat se-ntinde drept/ Copila să se culce/ I-atinge mânil pe piept/ I-nchide geana dulce.* E33, cf. C33. *Ș-atunci când ea se-ntinde drept/ În patu-i să se culce/ I-atinge mân[a] de pe piept.* C34,V1. *Și când pe pat se-ntinde drept/ [Copila să se culce C].* C33,V2.

PATEMĂ s.f. v. **patimă.**

PATIMĂ s.f. Pasiune, dorință nestăvilită, chinuitoare. *Ți-nchin cu patimă și dor/ O-ntreagă-mpărăție*. A73, cf. B85. *Dar vrei o patimă de sfânt/ În inima ta cruda/ Îți [dau] un petec de pământ/ Ca [să] te cheme Budda*. A1*8. *Revarsă liniște de veci/ Pe noaptea mea de patimi/ Și deasupra mea rămâi/ Durerea mea de-o curmă*. E360, cf. C388. *Revarsă liniște de veci/ Pe noaptea [mea] de patemi/ Ș-așfel asupra [mea] rămâi*. B428. ✧ (Într-o comparație) *Dar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric,/ Ca două patimi fără saț/ Și pline de-ntuneric*. E127, cf. A127, B139, C135.

Var.: *patemă*.

PĂCAT s.n. Faptă vinovată, greșală, vină. *Da, mă voi naște din păcat,/ Primind o altă lege/ Cu vecinicia sunt legat,/ Ci voi să mă deslege*. E165, cf. C17. *Că nu e moarte nici păcat/ Cât e lucirea spumii/ Că Brahma nu s-a împăcat/ Cu noaptea, muma lumii*. A29*4. *Virgin de raze și păcat/ Se-ntinde întuneric*. B295a.

PĂDURE s.f. Mulțime de copaci; codru. *În orice ghindă de stejar/ E o pădure-ntreagă*. A12*4. *Dar val de mare, val de lac/ Dară păduri sau neamuri/ Pe orice frunză de copac/ Vezi un copac cu ramuri*. A6*4. *La mândra ta cântare/ Se misce munții cu păduri*. A11*8. *Ca la a ei cântare/ Să meargă munții cu păduri/ Și insulele-n mare*. B395. *La dulcea ei cântare/ Se miște munții cu păduri*. B395, V1. *Ca după-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri/ Și insulele-n mare*. E327, cf. C355, D327. *El lumina ca alte dăți/ Păduri și țări și maluri*. C410, V1.

PĂMÂNT s.n. 1. Planeta locuită de oameni. *[De vrei o patimă de sfânt/ În inima ta cruda A*8]/ Te voi trimite pe pământ*. A3*8, V1. *De greul lungii vecinicii/ Părinte, mă desleagă/ Dă-mi pe pământ măcar o zi/ De-amor, o zi întreagă*. B311, V1. *De greul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă/ Dă-mi pe pământ măcar o zi/ De-amor, o zi întreagă*. B311, V2. *Dar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Tu te coboară pe pământ/ Fii muritor ca mine*. E159, cf. C167. *Fii pământean de pe pământ/ Și muritor ca mine*. C167, V2. ✧ (Determinat prin „rătăcitor“ sugerează destinul ciclic al planetei, trecător în opoziție cu veșnicia increată a entității hyperionice și a puterii divine) *Întoarce-te, te-ndreaptă/ Spre acel pământ rătăcitor/ Și vezi ce te așteaptă*. E339. ✧ (În context figurat) *Vrei poate-n faptă să arăți/ Dreptate și tărie?/ Ți-aș da pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție*. E331, cf. C359, cf. D331. *Îți rup pământul în bucăți/ Ți-l dau împărăție*. A15*8. *Îți dau pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție*. B399.

2. P. ext. (La pl.) Planete. (Contextul exemplifică eternitatea existenței prin ciclul revenire în aceleași forme cosmice) *Să cază lumile-n genuni/ Ca frunze reci pe vânturi/ Pământuri piară-n stricăciuni/ S-ar naște iar pământuri*. A27, 28*3. *Să piară stelele din zi/ Ca frunzele pe vânturi/ Pământuri cază - din adânc/ S-ar naște iar pământuri*. A15, 16^{III}.

3. Țărână. *[Tu nu poți fi închipuit D]/ Din chin, pământ și vină*. D318, V14. ✧ (Metaforic; în construcția poetică) *Mână de pământ* = (sugerând condiția telurică a ființei umane) om, pământean. *O tu, al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă/ Te rog, în mână de pământ/ Ființa mea o schimbă*. B307a, V2, cf. B307a. *Iar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Fii și tu mână de pământ/ Și muritor ca mine*. C167, V3. ✧ (Metaforic; precedat de prep. „din“ sugerează creația din lut a omului, precum și soarta trecătoare a omului ca individ) *Și-n cearcăn mare l-au cuprins/ [...] - Ce-ți pasă ție din pământ/ Dac-oi fi [eu] sau altul*. B451, V1.

4. Întindere de uscat, continent. *Și când vezi soarele asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe alt pământ a răsărit/ Și ziua o s-o-nceapă.* A31*₃. *Îți [dau] un petec de pământ/ Ca [să] te cheme Budda.* A3*₈. *Și dacă vrei să fii un sfânt/ Să știi ce-i chinul, truda/ Îți dau un petec de pământ/ Ca să te cheme Buddha.* B387. *[Îți dau catarg lângă catarg C]/ Ca să le-ncerci pe toate/ Pământu-n lung și marea-n larg.* C363,V1. *Îți dau catarg lângă catarg,/ Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg,/ Dar moartea nu se poate...* E335.

PĂMÂNTEAN, -Ă aj. Locuitor al pământului. *Dar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Fii pământean de pe pământ/ Și muritor ca mine.* C167,V2.

PĂMÂNTESC, -EASCĂ aj. De pe pământ. *O dă-mi în schimb cu acest preț/ O pământească soarte.* B314. *Dau vecia mea ca preț/ Pe-o pământească soarte.* B314,V1, cf. B314,V3. *Vecia n-are n[ici un preț]/ Pe-o pământească soarte.* B314,V2. *Dă-mi pe lumina mea [ca] preț/ O pământească soarte.* B314,V4. *Dă-mi pe vecia [mea] ca preț/ O pământească soarte.* B314,V5.

PĂR s.m. Totalitatea firelor care cresc pe capul omului. *Pe negre vițele-i de păr/ Coroana-i arde pare.* E117. *O vin', în părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* E137. *În vițe negre cade păr/ Coroană de iubire.* A121. *În vițe negre cade păr/ Coroana-i arde pare.* B129. *În vițe negre-i cade păr.* C125,V1. *În vițe negre e-a lui păr.* C125,V2. *Părea un tânăr voievod/ Cu păr de aur moale.* E66, cf. C70. *Pe negre vițele-i [de] păr/ Coroana-i arde pare.* C125. *Se-nalță-n aer luminos/ Purtând în păru-i trestii.* A58. *Se-nalță-n aer pe-un toiag/ Purtând în păru-i trestii.* B62. *Frumos ca și un voievod/ Cu părul blond și moale.* B66. *O, vino-n părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* C145. *O vino-n părul tău bălai/ Să pun cununi de stele.* C145,V2, cf. C145,V3. *Să stea în părul tău bălai/ Cununele de stele.* C147,V1. *Și unduios și înflorit/ E părul blond și moale.* A62.

PĂRĂSI vb. Tr. 1. A abandona (pe cineva). *Când îngerul [te-au] părăsit/ [Rămâi cu o femeie A-9].* A3*₉,V2.

2. (Complementul indică un loc) A lăsa, plecând în altă parte. *Hyperion ce în genuni/ Ai părăsit o lume/ Nu-mi cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume.* D298,V5.

PĂREA vb. In. (Cu valoare de semiauxiliar de modalitate, construit cu un adjectiv ori un verb urmat adesea de conj. „că”) A avea aparența de ..., a da impresia că..., a avea înfățișarea de... *Tu legi de lume mii păreri/ De rău, păreri de bine/ Pare că ești căzut din ceriu/ Și cine știe cine.* A19*₄,V1. *Tu legi o lume de păreri/ De soarta ta, de tine/ Pare c-ai fi căzut din cer/ Și cine știe cine.* A19*₄,V5, cf. A19*₄,V6. *Și par' că cade-o ramură/ Pe-un luminiș ce piere.* B107. *Și părea că cade-o ramură.* B107,V1. *Pe negre vițele-i de păr/ Coroana-i arde pare,/ Venea plutind în adevăr.* E118, cf. C126. *În vițe negre cade păr/ Coroana-i arde pare/ Și se arată-n adevăr.* B130. *Tot universul pare mic/ Acel adânc să-l soarbă.* D277,V4. *Părând pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște.* E317, cf. C341. *Părea că universu-ntreg/ Acel adânc l-ar soarbe.* D277,V1. *Părea că universul tot/ Acel adânc l-ar soarbe.* D277,V2. ♦ (Introduce contexte comparative) *Părea un fulger-nentrerupt/ Și roșu ca rubinul.* B281. *Părea un fulger nentrerupt/ Mănat de-ale lui chinuri.* B281,V2, cf. B281,V3, B281,V4. *Părea un*

fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri. B281,V5. Părea un tânăr voievod/ Cu păr de aur moale. E65, cf. C69. Părea un fiu de voievod. C69,V1. Părea fecior de voievod. C69,V2. Părea un fulger nentrerupt [-]/A stelelor icoane. C273. Părea un fulger nentrerupt/ Ce pururea-i de față. C273,V1. Părea un fulger nentrerupt/ Și lumi cu milioane. C273,V2, cf. C273,V3. Părea un fulger nentrerupt/ Și stele milioane. C273,V4. Părea un fulger nentrerupt/ Și lumi-n oceane. C273,V5. Părea un fulger nentrerupt/ Rătăcitor prin ele. E263.

PĂRERE s.f. 1. Iluzie, închipuire. (Contextele se referă și la aparența iluzorie a lumii obiectuale, lume creată de Maya, zeiță supradivină în concepția mitofilosofică indiană) *Tu legi o lume de păreri/ De soarta ta, de tine/ Pare c-ai fi căzut din cer/ Și cine știe cine. A17*₄,V5. [E drept c-atârni de micul eu A*₄]/ Speranță și părere. A18*₄,V4. (Contextul explică veșnicia existenței, ca lege a lumii create, pentru a spulbera aparența unui sfârșit) *Tot ce a fost, tot ce va fi/ De-apururi fața este/ Și basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste. A12*₆. Iar visul trecerii pe veci/ Părere-i și poveste. A12*₆,V2. Iar basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste. B368 (Contextul opune aparenței vremelnice continuitatea formelor ce asigură perenitatea cosmică) *Să fac o lume de păreri/ Să fie trecătoare -/ Dar soarele perind pe cer/ Din nou s-ar naște soare. A9*₃. Zadarnic lumea de păreri/ S-arată trecătoare/ Chiar soarele perind pe ceriu/ Din nou s-ar naște soare. A9*₃,V1. Zadarnic leacuri la păreri/ Cătau cugetătorii/ Și sorii toți perind din cer/ Din nou s-ar naște zorii. A9_{III}.***

2. (În expr.) *Părere de rău = regret. Tu legi de lume mii păreri/ De rău, păreri de bine/ Pare că ești căzut din ceriu/ Și cine știe cine. A17*₄,V1. Te legi cu mii păreri de rău/ De omul care piere. A19*₄. Te-atârni de lungi păreri de rău/ De omul care piere. A19*₄,V3. [E drept c-atârni de micul eu A*₄]/ C-atârni de lungi păreri de rău. A19*₄,V4. Ei își atârnă micul eu/ De-a vieții lor durere/ Se țin cu mii păreri de rău/ De visul care piere. B351. Ei își atârnă micul eu/ De-a vieții lor durere/ Se țin cu mii păreri de rău/ De visul lor ce piere. B351,V1. Părere de bine = bucurie. Tu legi de lume mii păreri/ De rău, păreri de bine/ Pare că ești căzut din ceriu. A18*₄,V1.*

PĂRINTE s.m. 1. Creatorul lumii, tatăl ceresc. *De greul negrei vecinicii,/ Părinte, mă desleagă/ Și lăudat pe veci să fii/ Pe-a lumii scară-ntreagă. E282, cf. D282. Din umbra negrei vecinicii/ Părinte mă desleagă. B310. De greul lungii vecinicii/ Părinte, mă desleagă. B310,V1. De greul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă/ Dă-mi pe pământ măcar o zi/ De-amor, o zi întreagă. B310,V2. Din centrul luciei vecii/ Părinte mă desleagă. B310,V3. De lanțul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă. C298.*

2. (La pl.) Tatăl și mama. *Fecioară prea-curată// Și era una la părinți/ Și una-n toate cele. B5. O prea frumoasă fată// Și era una la părinți/ Și mândră-n toate cele. E5, cf. C5. Vom fi voioși și teferi/ Uita-vei jalea de părinți/ Și dorul de luceferi. A23*₁. Voioși vom fi și teferi/ Vei pierde dorul de părinți/ Și dorul de luceferi. B275. Om fi voioși și teferi/ Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi. C267. Am fi voioși și teferi/ Ai pierde dorul de părinți. C267,V1. Vom fi voioși și teferi/ Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi. E255.*

PĂSA vb. In. Unipers. (Construit cu dativul) A nu rămâne indiferent; a se îngrijora, a simți o neliniște. *Tu cați să-ndupleci cu dureri/ Pe marele, pe-naltul,/ Ce-i pasă Celuia din ceriu/ De-i plânge tu ori altul. A27*₄. Ce-i pasă-aceluia din cer/ Dacă-i fi tu ori*

altul. A27*4,V1. Tu cați să-ndupleci cu dureri/ Și lacrimi pe înaltul/ Ce-i pasă-Aceluia din cer/ Dacă-i fi tu ori altul. A27*4,V3. [...] puternicul, înaltul/ Ce-i pasă celuia din cer/ [Dacă-i fi tu ori altul, A*4]. A27*4,V4. Ce-i pasă naltului catarg/ De poartă regi ori vrăbii. A13*5,V1. Ce-mi pasă dacă-i duce-n timp/ Fanfara sau cimpoiul. A5*6. Ce-mi pasă dacă-i duce-n pas/ [Fanfara sau cimpoiul A *6]. A5*6,V1. Ce-ți pasă ție din pământ/ Dacă-oi fi [eu] sau altul. B451,V1. Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul:/ – Ce-ți pasă ție, chip de lut/ Dacă-oi fi eu sau altul. E387, cf. C415. Dar nu mai cade străbătut/ În mări din tot înaltul:/ – Ce-ți pasă ție chip de lut/ Dacă-oi fi eu sau altul. B451,V2.

PĂSĂREA s.f. Diminutiv al lui pasăre. Cum vânătoru-ntinde-n crâng/ La păsărele lațul/ Când ți-oi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul. E206. Cum vânătoru-ntind în crâng/ La păsărele lațul/ Când ți-oi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul. C214. Cum vânătorii-ntind în crâng/ La păsărele lațul/ De-ți voi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul. C214,V10.

PĂTRUNDE vb. 1. In. A izbuti să ajungă undeva, să intre, a răzbi undeva (făcându-se simțit). Cobori în jos, luceafăr blând,/ Alunecând pe-o rază,/ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează! E51, cf. E107, C55, C115. Cobori în jos, luceafăr blând,/ Alunecând pe-o rază,/ Pătrunde-n codru și în gând/ Norocu-mi luminează! E379, cf. C407. Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează. B51, cf. A47, B119. Pătrunde-n codru și în gând/ Și viața luminează. B443. (În context figurat) Pătrunde trist cu raze reci/ Din lumea ce-l desparte... E241, cf. C253. Pătrunde trist cu raze reci/ Ș-o lume ne desparte. C253,V3.

2. Tr. A pune stăpânire (pe cineva sau pe ceva), a cuprinde. Din centrul luciei vecii/ Părinte mă desleagă/ Iubirea să pătrund-o zi/ Ființa mea întreagă. B311. (Complementele „inimă” și „gând” cuprind întreaga simțire a eroinei) [Cobori din cer luceafăr blând A]/ Pe calea cea de rază/ Pătrunde inimă și gând. A47,V1. Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecă pe-o rază/ Pătrunde inimă și gând/ Și viața-mi luminează. A111. ♦ (Despre senzații) A străbate, a cuprinde... Fiori de stingere-l pătrund/ Și aripele-și strânge/ Voința doar 'l ține viu/ Altmintrelea s-ar stinge. B305,V1. Fiori de moarte-l pătrund/ Și aripele-și strânge/ Își ține fața lui în mâni/ Și-ncepe trist a plânge. B305,V2.

PÂNDITOR, -OARE aj. Care pândește; iscoditor. În vremea asta Cătălin,/ Viclean copil de casă,/ [...] Se furișează pânditor/ Privind la Cătălina. E183, cf. C191. Cam pe furiș și pânditoriu/ [Privi la Cătălina C]. C191,V2.

PETEC s.n. (Determinat prin „de pământ”) Suprafață mică. (Fig; în context, prin numele Buddha, este implicat un timp istoric și un teritoriu anume) De vrei o patimă de sfânt/ În inima ta cruda/ Îți [dau] un petec de pământ/ Ca [să] te cheme Budda. A3*8. Și dacă vrei să fii un sfânt/ Să știi ce-i chinul, truda/ Îți dau un petec de pământ/ Ca să te cheme Buddha. B387.

PETRECE vb. Tr. (Complementul indică oameni) A însoți, a întovărăși pe un drum, într-o călătorie, într-o acțiune etc. E alb ca ceara de făclii/ Și luna îl petrece/ Un mort frumos cu ochii vii/ Dar c-o luminează rece. A66. ♦ (Contextul implică drumul unei vieți, de la naștere la moarte) Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece/ Ci eu, în

lumea mea, mă simt/ Nemuritor și rece. E390. Trăind în cercul vostru strâmt/ Iubirea vă petrece/ Ci eu, în lumea mea, mă simt/ Nemuritor și rece. C418. Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece/ Ce eu în sufletul meu simt/ E nemurirea rece. C418,V4.

PIATRĂ s.f. Stâncă. (Solitudinea asociată cu elementele naturii sugerează, în context, condiția umană) *El lumina ca alte dăți/ Păduri și țări și maluri/ Și stăpâne singurătăți/ De pietre și de valuri. C412,V1.*

PIAZĂ s.f. Semn rău prevestitor; primejdie. [*Părănd pe veci a răsări C*]/ *Din urmă piaza-l paște. C342,V1.*

PIEIRE s.f. Moarte, dispariție. *Și dacă vrei ca să-ți arăt/ Pentru ce cei peire/ Tu te repede îndărăt/ Și vezi acea iubire. C366. Și pentru cine mi-o și cei?/ Și pentru ce peire! Dar te repezi în urma ei/ Să vezi ce e de tine. C366,V5.*

PIELE s.f. Țesut care învelește corpul omului. *Iar pielea feții străvezii/ E albă ca de ceară -/ Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară. C73.*

PIEPT s.n. Partea superioară a corpului omenesc, până la gât. *I-atinge mânil pe piept/ I-nchide geana dulce. E35, cf. C35. I-atinge mân[a] de pe piept/ I-nchide ochii dulce. C35,V1. ✧ Expr. A strânge (pe cineva) la piept = a îmbrățișa. Iar el o strânge-atunci la piept/ Ș-o mai sărută încă. B249. Iar el o strânge-atunci la piept/ Ș-o mai desmiardă încă. C233,V1. A rămâne la piept = a sta îmbrățișat. Odor! Rămâi astfel la piept/ Te rog o clipă încă. C233. Te rog rămâi astfel la piept/ Numai o clipă încă. C233,V2. Și ochii mari și plutitori/ La pieptu-mi să rămâie/ Când te înalț de subsuori/ Te-nalță din călcâie. C218,V2. Și ochii tăi strălucitori/ La pieptu-mi să rămâie/ Când te ridic de subsuori/ Te-nalță din călcâie. C218,V3. ✧ Fig. (Considerat ca sediu al sentimentelor, al sufletului) *Mă dor de crudul tău amor/ A pieptului meu coarde,/ Și ochii grei și mari mă dor,/ Privirea ta mă arde. E146, cf. C154.**

PIERDE vb. 1. Tr. A nu mai avea, a rămâne fără... *Tu poți muri numai atunci/ Când pierzi credința-n mine// Și n-o poți pierde căci tu vezi/ Cum toate-n vremi se leagă. A4, 5-7.*

2. Tr. (Complementul indică abstracte) A da uitării. *Vei pierde negrele dureri/ Și răsări-vor sorii. A5_{II}. Voioși vom fi și teferi/ Vei pierde dorul de părinți/ Și dorul de luceferi. B275. Am fi voioși și teferi/ Ai pierde dorul de părinți/ [Și visul de luceferi C]. C267,V1. Om fi voioși și teferi/ Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi. C267. Vom fi voioși și teferi/ Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi. E255. ✧ Expr. A-și pierde gândul în depărtări = a visa. *Când ea la ceruri căuta/ La marea cea albastră/ Pierzându-și gându-n depărtări/ Cu vasul ce se duce. A9.**

3. Refl. A se rătăci. (Expr.) *A i se pierde urmele = a nu mai putea fi găsit, a dispărea. Și să fugim în lume/ Doar ni s-or pierde urmele/ Și nu ne-or ști de nume. B271. Hai ș-om fugi în lume/ Doar ni s-or pierde urmele/ Și nu ne-or ști de nume. E251, cf. C263.*

PIERDERE s.f. Risipire; pagubă. (Negația arată, în context, continuitatea formelor ce asigură eternitatea) *Natura altfel leagă/ [...] Ea n-are pierderi ori folos/ Ea n-are plin și goluri. A13₄. Ea n-are pierderi, nici folos/ Ea nu cunoaște goluri. A13₄,V3. Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte// Ea n-are pierderi, nici folos/ Ea nu cunoaște goluri. A5₅. Ei își atârnă micul eu/ [...] De visul care pierde// Noi n-avem pierderi și*

folos/ Și nu cunoaștem goluri. B353. Se țin cu mii păreri de rău/ De visul lor ce piere// Noi n-avem pierderi și folos/ Și nu cunoaștem goluri. B353, V1.

PIERI vb. In. 1. (Despre ființe) A muri. *Te legi cu mii păreri de rău/ De omul care piere. A20*4. Te-atârni de lungi păreri de rău/ De omul care piere. A20*4, V3.* (Contextul subliniază perpetuitatea existenței prin ciclica revenire în aceleași forme umane) *De-ar peri oamenii cu toți/ [S-ar naște iarăși oameni C]. C323, V1. Perit-au oamenii pe rând/ [Etern e numai plânsul A*4]. A43*4, V1. Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni. A23*3, cf. A23*3, V3. Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni. A23*3, V1, cf. B343, cf. C323. Să piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni. A23*3, V2. Dar piară oamenii de tot/ S-ar naște iarăși oameni. B343, V1. Dar' piară oamenii cu toți/ S-or naște iarăși oameni. B343, V2. Dar piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni. D303, cf. D303, V3. Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor [iarăși] oameni. D303, V1. Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni. E303, cf. D393, V2. (În context figurat) Peri-vor ochii toți pe rând/ Etern e numai plânsul. A43*4.*

2. A înceta să se (mai) manifeste, a dispărea, a lua sfârșit. *Cum mii de ani ca un nimic/ Pier în uitarea oarbă. D278, V6. Se țin cu mii păreri de rău/ De visul care piere. B352. Se țin cu mii păreri de rău/ De visul lor ce piere. B352, V1. El zboară, gând purtat de dor/ Pân' piere totul, totul. (Contextul exemplifică nesfârșirea existenței prin ciclica revenire în aceleași forme, cuprinzând cosmosul și categoriile de timp și spațiu) Dacă tăria s-ar negri/ De vijelii rebele/ Și dacă stelele-ar pieri/ S-ar naște iarăși stele. A19*3. Pământuri cază - din adânc/ S-ar naște iar pământuri// Și dacă stelele ar pieri/ Ar izvorî iar stele. A17^{III}. Și timp și spațiu de-ar pieri/ În văi de întuneric/ Ele din nou ar răsări/ Ca să se-nvârtă sferic. C337. Și dacă stoluri pier de vânt/ Vin altele pe maluri. D309, V1. Dar soarele perind pe cer/ Din nou s-ar naște soare. A11*3. Chiar soarele perind pe ceriu/ Din nou s-ar naște soare. A11*3, V1, cf. A11*3, V2, cf. B375. Și sorii toți perind din cer/ Din nou s-ar naște zorii. A11^{III}. Să piară sorii toți din cer/ Din nou s-ar naște sorii. A11^{III}, V1. Pământuri piară-n stricăciuni/ S-ar naște iar pământuri. A27*3. Să piară stelele din zi/ Ca frunzele pe vânturi/ [...] / [Ar izvorî iar stele A^{III}]. A13^{III}. A13^{III}, V1. Să piară timpul înecat/ În văi de întuneric/ El s-ar renaște luminat/ Ca să se-nvârtă sferic. B377. Chiar soarele să piară[-n] ceriu/ [S-aprinde iarăși soare, C]. C335, V1. (Într-o lecțiune incertă) Să piară stelele din gând/ [...] / [Ar izvorî iar stele A^{III}].*

3. (De obicei cu determinări locale) A se face nevăzut, a dispărea de undeva sau din fața cuiva, a ieși din câmpul vizual al cuiva. *Iar locul unde-a fost perit/ Se-nvârtă-n cercuri sferic. C117, V4. Ca-n luminișul ce s-a stins/ Din față-i iute piere. A100. Și par' că cade-o ramură/ Pe-un luminiș ce piere. B108. Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a clipei val de-a-notul/. Pân piere cel din urmă crug/ Și singur e cu totul. B295, V2, cf. B295, V3. Iar ceru-ncepe a roti/ În locul unde piere. E112, cf. C120. În jur se-ntunecă adânc/ Și el din locu-i piere. C120, V2. Iar ceru-ncepe-a se roti/ În locul unde piere. C120, V3. Iar de pe locu-n cer de sus/ Peri mai multe zile. B192. S-a rupt din locul lui de sus/ Pierind mai multe zile. E172, cf. C180.*

PLATO n. pr. Numele filosofului grec antic, unul dintre cei mai mari gânditori ai lumii, care a întemeiat la Atena școala filosofică numită Academie. (Menționat între ofertele Demiurgului făcute lui Hyperion) *Îți dau o fâșie de timp/ Ca să te cheme Plato. A8*8. Îți dau o fâșie de vreme/ Să te numească Plato. B392, cf. B392, V1.*

PLATON n. pr. v. **Plato**.

PLÂNGE vb. 1. In. A vărsa lacrimi de durere, de emoție, de bucurie. *Fiori de moarte îl străbat/ [...] Și este data cea dentăi/ Că el începe-a plânge.* B308. *Își ține fața lui în mâni/ Și-ncepe trist a plânge.* B308,V2. *Și-ntâia dată de când e/ Chiar el începe-a plânge.* C296. *Ce-i pasă Celuia din ceriu/ De-i plânge tu ori altul.* A28*4. ✧ (În metonimie; contextul subliniază perenitatea formelor și caducitatea oricărui sentiment omenesc) *Când jalea-ncepe-a plânge lin/ Se luminează jalea.* A31. *De mii de ani se-ndrept plângând/ Cântările spre dânsul/ Peri-vor ochii toți pe rând/ Etern e numai plânsul.* A41*4.

2. Refl. A se lamenta, a se văita. *Oricât te-ai plânge de cu foc/ Ș-ai blestema pe soarte/ Dar Brahma n-are timp și loc/ [Și nu cunoaște moarte A*5].* A1*5,V1.

PLÂNGERE s.f. Plâns; tânguire, lamentare. (Contextul pune în relief permanența trăirilor omenești, dincolo de trecerile circumstanțiale) *Dar totuși nu sfârșești de spus/ Și-ncepi aceleași plângeri/ Căci când femeile s-au dus/ Din nou s-arată îngeri.* A6*9. *Și abia ochiul mi-l usuc/ De-acele vechi plângeri/ Iar când femeile se duc/ Din nou s-arată îngeri.* A6*9,V1, cf. A6*9,V3. *Ș-auzi din gura lui de spus/ Renasc aceleași plângeri.* A6*9,V2, cf. A6*9,V4.

PLÂNS s.n. Faptul de a plânge; (concretizat) lacrimi. *Peri-vor ochii toți pe rând/ Etern e numai plânsul.* A44*4. *Și ochiu-mi pân-atuncea sec/ Deodată-l împle plânsul.* B262. *Și tainic genele le plec/ Căci mi le împle plânsul.* E234, cf. C246. *Și [tainic] ochiul meu-l plec/ Căci 'l umbrește plânsul.* C246,V1. *Și lui tot sufletul mi-l plec/ Și mă apucă plânsul.* C246,V2. *Atuncea genele îmi plec/ De mă apucă plânsul.* C246,V3.

PLEATĂ s.f. (La pl.) Păr lung până la umeri. *Miroase plorile-argintii/ Și cad, o culce ploaie,/ Pe creștetele-a doi copii/ Cu plete lungi, bălaie.* E372, cf. C400. *Miroase florile-argintii/ Se scutură o ploaie/ Pe capetele-a doi copii/ Cu plete lungi bălaie.* B436.

PLECA vb. Tr. și refl. A (se) lăsa în jos, a (se) coborî. *Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața.* A7*1, cf. B231, C221, C223,V1, C223,V2, C223,V3, C223,V4, C223,V5, E213. ✧ (În construcții poetice) A *pleca genele* (sau *ochiul*) = a închide ochii din cauza intensității unui sentiment sau a unei emoții puternice. *Și tainic genele le plec/ Căci mi le împle plânsul/ Când ale apei valuri trec.* E233, cf. C245. *Și [tainic] ochiul meu-l plec/ Căci 'l umbrește plânsul/ Iar ale apei valuri trec.* C245,V1. *Atuncea genele îmi plec/ De mă apucă plânsul.* C245,V3. A-și *pleca sufletul* (cuiva) = a trăi pentru cineva un sentiment intens sau o emoție puternică. *Și lui tot sufletul mi-l plec/ Și mă apucă plânsul/ Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul.* C245,V2.

PLIN, -Ă aj., s.n. 1. Aj. (Urmă de determinări abstracte introduse prin prep. „de”) Care cuprinde, care conține ceva în cantitate mare. (În construcția poetică) *Plin de întuneric* = încărcat de taine, de nepătruns. *Și ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric/ Ca două patimi fără saț/ Și pline de-ntuneric.* A128, cf. B140. *Dar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc himeric/ Ca două patimi fără saț/ Și pline de-ntuneric.* E128, cf. C136.

2. S.n. Ceea ce umple. *Natura altfel leagă/ [...] Ea n-are pierderi ori folos/ Ea n-are plin și goluri/ Căci stoluri cari zboară-n jos/ Se-ntorc la anul stoluri.* A14*4.

PLOAIE s.f. Precipitație atmosferică sub formă de picături de apă: (prin analogie) ceea ce vine în cantitate mare. *În ploaia florilor de tei/ Mergeau doi tineri singuri.* B419. *Miroase florile-argintii/ Se scutură o ploaie/ Pe capetele-a doi copii/ Cu plete lungi bălaie.* B434. (Determinat prin „dulce”, sugerează scuturarea florilor cu miros suav) *Miroase florile-argintii/ Și cad, o dulce ploaie/ Pe creștetile-a doi copii/ Cu plete lungi, bălaie.* E370, cf. C398.

PLUȚI vb. In. A se menține sau a se mișca lin în aer. ✧ (Despre încercările de întrupare ale Luceafărului) *Plutind prin aer ca pe prag/ Pe marginea ferestii.* C65,V2. *Se-nalță-n aer ca pe scări/ Trecu plutind fereasta.* C66,V3. (În context figurat) *Coroana-i arde pare,/ Venea plutind în adevăr/ Scăldat în foc de soare.* E119, cf. C127. ✧ (Contextul descrie zborul Luceafărului) *Porni luceafărul. Sbura/ Plutind pe-a lui aripe/ Și căi de mii de ani trecea/ În tot atâtea clipe.* C270,V3. *Plutind pe-a chaosului văi/ Adânc isvor de stele/ În cercuri mândre se roteau.* B285,V2.

PLUTITOR, -OARE aj. Care plutește. (Metaforic, despre ochi) Care au o privire pierdută, visătoare. *În ochii mari și plutitori/ Mă uit cu lacrimi ție.* C217,V1. *Și ochii mari și plutitori/ La pieptu-mi să rămâie.* C217,V2.

POM s.m. Arbore roditor. *Oricât de veșted ar și fi/ La vară-n floare-i pomul.* A14-3. *Oricât de șubred ar mai fi/ Tot înflorește pomul.* A6_{III}. *Oricât de vechi ar și mai fi/ Tot e în floare pomul.* A6_{III},V1, cf. A6_{III},V2.

PORNI vb. In. A pleca din locul unde se află. *Și mii de stoluri cad de vânt/ Și mii pornesc pe maluri...* D310,V7. *Și mii pornesc din maluri.* D310,V8. *Porni luceafărul. Creșteau/ În cer a lui aripe.* E257, cf. C269. *Porni luceafărul. Sbura/ Purtat de-a lui aripe.* C269,V2. *Porni luceafărul. Sbura/ Plutind pe-a lui aripe.* C269,V3. *Porni luceafărul. Creșteau/ În sbor a lui aripe.* C269,V4. *Porni luceafărul. Creșteau/ De sbor a lui aripe.* C269,V5. *Pornind luceafărul sbura/ Tinzând a lui aripe.* C269,V1.

PORT s.n. Fig. Fel de a fi, atitudine. *Străin la vorbă și la port,/ Lucești fără de viață,/ Căci eu sunt vie, tu ești mort,/ Și ochiul tău mă-ngheață.* E93.

PORUMB s.m. Porumbel. (Metaforă a dragostei și a fidelității) *Trăind porumbi împerecheți/ O tinerețe toată/ Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată.* C417,V1. *Trăind porumbi împerecheți/ Viața voastră toată/ Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată.* C417,V2.

POTRIVI vb. Refl. A avea însușiri comune cu cineva, a se asemana. *Dar tu ești mic și ești gentil/ Te potrivești cu mine.* B256. *Și guraliv și de nimic/ Te-ai potrivi cu mine...* E228, cf. C240.

POVAȚĂ s.f. Îndemn, sfat. *Și-astfel în toate mângâios/ Tu să-mi ascuți povața.* C222,V1. *Și ca să pot cu de prisos/ Să-mi împlinesc povața/ Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața.* C222,V4.

POVESTE s.f. Basm. *Și-n noaptea noastră vom chema/ Povestea zinei Dochii/ Când ochii prind lacrima/ Se-nseninează ochii.* A6_I. *Ci-acuma spune-mi [...]/ Povestea zinei Dochii.* A10_{II}. (Într-o comparație asemănătoare cu formulele de început din basme) A

*fost odată în povești. A1,V1. A fost odată ca-n povești/ A fost ca niciodată. A1, cf. B1, C1, E1. ♦ Născocire, scornitură, neadevăr. Și basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste// Și adevăru-l vei spori/ Și tu de-i recunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. A12*6. Iar visul trecerii pe veci/ Părere-i și poveste. A12*6,V2. Iar basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste. B368.*

PRAG s.n. Partea de jos a unui toc de ușă. (În comparații) *Și lunecă ca și pe prag/ Pe marginea ferestii. A59. Și pe fereastă ca pe prag/ El intră fără' de veste. B63. Ușor el trece ca pe prag/ Pe marginea ferestii. E61, cf. C65. Plutind prin aer ca pe prag/ Pe marginea ferestii. C65,V2.*

PREA av. 1. Peste măsură, extrem de... *Tot universul prea e mic/ [Acest adânc să-l soarbă D]. D279,V7.*

2. (Ajută la formarea superlativului absolut) *Dar poți prea bine a spori/ Cu unul [...]. A13*6,V1. Din rude bune-mpărătești/ Fecioară prea-curată. B4. Din rude mari împărătești/ O prea frumoasă fată. E4, cf. C4. Aci e-al stingerii-adăpost/ E noaptea prea curată/ Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată. B302,V1. Aci e-al păcii adăpost/ E noaptea prea curată. B302,V2. Și o să-ți șadă prea frumos/ Și te-o-neca roșata... C221,V3.*

PREFĂCUT, -Ă aj. Fățarnic, ipocrit. *Ce mândră ești ca și un crin/ Și nu ești prefăcută. B238. Și dacă-ncep ca să suspin/ Tu nu-mi sta prefăcută. C226,V1. Și dacă-ncep ca să suspin/ Tu nu sta prefăcută. C226,V3.*

PRETUTÎNDENEA av. Peste tot, în tot locul. *Și dacă iar ai întreba/ Ce-i vina mumei Eve/ O afli pretutindenea/ Și pururea aieve. A11*5,V1. Ea e de față pururea/ Ca vina mumei Eve/ O afli pretutindenea/ Și-n orișice aieve. A11*5.*

PRETUTÎNDENI av. v. **pretutindenea**.

PREȚ s.n. 1. Răsplată, recompensă. *Dau vecia mea ca preț/ Pe-o pământescă soarte. B313,V1. Dă-mi pe lumina mea [ca] preț/ O pământescă soarte. B313,V4. Dă-mi pe vecia [mea] ca preț/ O pământescă soarte. B313,V5. ♦ Jertfă, sacrificiu. Și ia-mi vecia-ntreagă// O dă-mi în schimb cu acest preț/ O pământescă soarte. B313, cf. B313,V3. O! cere-mi, Doamne, orice preț/ Dar dă-mi o altă soarte. C301, cf. C301,V1, D285, E285.*

2. Valoare, importanță. (Expr.) *A avea preț v. avea.*

PRICEPE vb. Tr. 1. A izbuti să pătrundă cu mintea. *Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe. E248, cf. C260.*

2. (Complementul indică o persoană) A înțelege. *Deși vorbești pe înțeles/ Eu nu te pot pricepe. A156, cf. B168, C164, E156. Oricât vorb ești de înțeles/ Eu nu te pot pricepe. A156,V1.*

PRIGONIRE s.f. Asuprire, oprimare, persecuție. *Aceste doară au noroc/ Au prigoniri și soarte. D314,V1. ♦ Fig. Ei doar au ceruri de noroc/ Și prigoniri de soarte. B346,V1. Ei doar au steaua cu noroc/ Și prigoniri de soarte... C330. Ei doar' au stele cu noroc/ Și prigoniri de soarte. E310.*

PRIMI vb. Tr. (Cu complementul „lege”) A recunoaște, a adera; a adopta. *Da, mă voi naște din păcat,/ Primind o altă lege/ Cu vecinicia sunt legat,/ Ci voi să mă deslege.* E166. *Da, mă voi naște din păcat/ Primind o altă lege:/ Cu vecinicia sunt legat/ Mă duc să mă deslege.* C174. *În schimbul unei clipe dulci/ Primesc o altă lege/ Cu vecinicia sunt legat/ Dar voi să mă deslege.* B182.

PRINDE vb. 1. Tr. (Complementul indică oameni; de obicei urmat de determinările „în brațe”, „cu brațul”) A-și petrece mâinile pe după...; a îmbrățișa. *Abia un braț pe gât i-a pus/ Și ea l-a prins în brață.* C396, cf. C396,V4. *Abia și-ntinse el un braț/ Și ea l-a prins cu brațul.* C396,V2, cf. C396,V3. *Abia un braț pe gât i-a pus/ Și ea l-a prins în brațe...* E368. *Când cu un braț te prind ușor/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215,V7. *În brațul meu te-oi ține strâns/ Tu gâtul prinzi cu brațul.* A4⁺,V1.

2. Tr. A captura. *Să prinză pasări [...].* A13⁺,V2. *A prinde paseri m-am deprins/ Și-ți voi întinde lațul.* A1⁺, cf. B225.

3. Tr. Fig. (Despre stări sufletești) A cuprinde pe neașteptate; a copleși. *O, de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte.* E200, cf. C208, C208,V1, C208,V2, B220.

4. Tr. (Urmă de verbe la infinitiv) A începe să... (Contextul exemplifică eternitatea prin revenirea ciclică a formelor în care se îmbracă existența) *Când ochii prind a lăcrăma/ Se-nseninează ochii.* A7_I, cf. A7_I,V2. *Când norii prind a se-nnegri/ Se luminează norii.* A7_{II}. *Când omul prinde-a-mbătrâni/ Rentinerește omul.* A15⁺, cf. A7_{III}, A7_{III},V1. *O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Se-ntinerește omul.* A7_{IV}. *Când geana prinde-a lăcrăma/ Se-nseninează geana.* A3_{III}, cf. A3_{III},V1.

5. Tr. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A fi destul de mare pentru a înfășura un corp sau o parte a corpului; a cuprinde. *Giulgiu negru prinde strălucit/ [Marmoreele brață C].* C129,V2. *Un giulgiu îi prinde strălucit/ [Marmoreele brață C].* C129,V3.

6. Tr. A fi reținut, imobilizat. ♦ Fig. *Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Prinși de uitarea oarbă/ Nimic e universu-ntreg/ Acest adânc să-l soarbă.* D278. *[Cum mii de ani nu sunt nimic D]/ Prinși de uitarea oarbă.* D280,V5.

7. Refl. A se lipi. (În construcția poetică) *A se prinde* (cuiva) *de suflet* = a pune stăpânire pe sufletul cuiva. *Ea îl privea cu un surâs,/ El tremura-n oglindă,/ Căci o urma adânc în vis/ De suflet să se prindă.* E44, cf. C48, C48,V4. *Și o urmează-adânc în vis/ De suflet să se prindă.* C48,V2.

PRIPAS s.n. (În loc. aj.) *De pripas* = (despre oameni, depreciativ) al nimănui, care rătăcește de colo până colo. *Copil din flori și de pripas/ Căruia[-]i ard ochii.* B199. *Băiat din flori și de pripas/ Dar îndrășneț cu ochii.* E179, cf. C187. *Fecior din flori și de pripas/ Dar cu rușine-n ochii-i.* C187,V1.

PRISOS s.n. (În loc. av.) *Cu de prisos* = din plin, peste trebuință. *Și ca să pot cu de prisos/ Să-mi împlinesc povața/ Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața.* C221,V4.

PRIVI vb. 1. Tr. și in. (Despre ființe) A-și îndrepta ochii spre cineva sau ceva pentru a vedea; a se uita, a contempla. (Obişnuința contemplației prin privire îi reunește și-i caracterizează în aceeași măsură pe cei trei eroi: Luceafărul, Cătălina și Cătălin; semnificativ, ipostaza numită Hyperion și personajul apelat prin vocativul Părinte și Doamne nu sunt implicați în acțiunea privirii contemplative) *Și în apus în depărtări/*

Privea cum vântul duce/ Corăbii negre, când pe mări/ Luceafărul străluce. B14. *Și din fereastă-n depărtări/ Privea cum marea duce/[Corăbii negre B].* B14,V1. *Privea cum apa duce.* B14,V2. *El o privea de săptămâni/ Și-i cade dragă fata.* B19. *El o privește săptămâni.* B19,V1. *Privea în zare cum pe mări/ Răsare și străluce.* E13, cf. C13. *Privea în zare cum pe mări/ Luceafărul conduce.* C13,V2. *Și seara o adastă// Privind în zare cum pe mări/ Luceafărul străluce.* C13,V1. *Privea în zare cum pe mări/ Luceafărul străluce.* C13,V3, cf. C13,V4. *El o privea de săptămâni/ De-i cade dragă fata.* C19,V1. *Ea-l privea cu un surâs/ El tremura-n oglindă.* C45. *Ea îl privea cu un surâs,/ El tremura-n oglindă.* E41, cf. C45,V4. *Și fericită ea la cer/ Privește-acum și vede/ Luceafărul cel de dureri/ În care dânsa crede.* B438. [*Și fericită ea la cer B*]/ *Privește iar 'l vede.* B438,V1. *Când ea-l privește c-un surâs/ El tremură--n oglindă.* C45,V1, cf. C45,V3. *Căci ea-l privește c-un surâs/ El tremură-n oglindă.* C45,V2. *Privindu-l multe săptămâni/ De dorul lui se împle/ B23. Părea un fulger nentrerupt/ Mănat de-ale lui chinuri/ Privind seninuri dedesupt/ Deasupra lui seninuri..* B283,V4. *Aprins de-ale lui chinuri/ Privind seninuri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283,V5. *Astfel dorința-i gata;/ El iar privind de săptămâni,/ Îi cade dragă fata.* E19, cf. C19. [*Cum ea pe coate-și răzima C*]/ *Privind, ale ei tample.* C22,V1. *Ca în cămara ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin.* B78, cf. C82. *Și ca în casa ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin.* B78,V1. *Ca în cămara ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ Am coborât cu-al meu senin.* E78. *Cu ochii lui cei prostișori/ Privi la Cătălina.* B204, cf. C192,V1. *Se furișează pânditor/ Privind la Cătălina.* E184, cf. C192. *În sus rămâi cu fața/ Să ne privim nesățios/ Și dulce toată viața.* E215, cf. C223.

2. Tr. și in. A cerceta cu mintea, a cugeta asupra unui adevăr abstract, a examina o idee. (Contextul insistă asupra veșnicei renașteri din moarte) *Din zarea negrei vecinicii/ Privind s-ar recunoaște/ Căci toate nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* B382. *Și zarea negrei vecinicii/ Privind-o ar cunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște...* C342,V2. *Din zarea negrei vecinicii/ Privind el ar cunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/Și moe spre a se naște...* C342,V4. [*Și zarea negrei vecinicii C*]/ *Privind ar recunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște...* C342,V3.

PRIVIRE s.f. 1. Văz, uitătură, căutătură. *Tu ești ca îngerii de blând/ Cu chipul peste fire// Privirea ta eu n-o suport/ E rece fără de viață.* A93, cf. B101. *Privirea ta eu n-o suport/ Ea luce fără de viață.* C101. *Și ochii mari și grei mă dor/ Privirea ta mă arde.* E148, cf. A148, B160, C156. ✧ (Contextul se referă la puterea supranaturală, la spiritul arzător, la veșnicia care se reflectă în ochii Luceafărului și de care acesta este conștient, resimțindu-le ca attribute proprii) *O ia-mi al nemuririi nimb/ Și vecinica-mi privire/ Și pe vecia mea în schimb/ O zi dă-mi de iubire.* B318. *Reia-mi al nemuririi nimb/ Și focul din privire/ Și pentru toate dă-mi în schimb/ O oră de iubire...* E290, cf. C306, D290. *Și ia-mi al nemuririi nimb/ Crearea din privire/ Și pentru toate lasă-n schimb/ [O oră de iubire C].* C306,V1. [*Reia-mi al nemuririi nimb C*]/ *Și geniul din privire.* C306,V2.

PROFUND, -Ă aj. (Despre voce) Cu tonul cel mai de jos, grav, adânc. *Și din adâncuri ce-l ascund/ Încât nu știi de unde/ Se naște-un glas adânc profund/ Încât abia se-aude.* B331,V1. *Se naște-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude.* B331,V2. *Răsună glasul trist profund/ Încât abia s-aude.* B331,V3. *Răsună-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude.* B331,V4.

PROȘTIȘOR, -OARĂ aj. Diminutiv al lui *prost*; cam *prost*. *Cu ochii lui cei proștișori/ Privi la Cătălina*. B203, cf. C191, V1.

PUI s.m. Pasăre înainte de maturitate. (Sugerează naivitatea cuiva) *Vrei să-ți arăt cum m-am deprins/ La pui a-ntinde lațul*. C214, V4. *La pui ca tine m-am deprins/ A le întinde lațul*. C213, V3.

PUNE vb. 1. Tr. (Complementul indică obiecte sau părți ale corpului omenesc) A face să stea undeva, a așeza într-un anumit loc. *Abia un braț pe gât i-a pus/ Și ea l-a prins în brațe...* E367. *Abia un braț pe gât i-a pus/ Și ea l-a prins în brațe*. C395, cf. C395, V4. *Când brațul pun pe-al tău mijloc/ Să mă cuprinzi cu brațul*. C215, V1. *O vino-n părul tău bălai/ Să pun cununi de stele*. C146, V2, cf. C146, V3.

2. Tr. (Urmă de determinări modale) A așeza într-un anumit fel. *Dar nici așa precum te-am pus/ Nu-mi sta ca o momâie*. C217, V6. *Dar nici așa precum te-am [pus]/ Nu fi ca o momâie*. C217, V4. *Dar nici așa precum l-am pus/ Odorul nu-mi rămâie*. C217, V7.

3. Refl. A se stabili, a se instala într-un loc venind din altă parte. (Contextul evidențiază natura unică și inalterabilă a Luceafărului-Hyperion) *Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune/ Din chiar puterea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune*. C350, V1. *Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune/ Și din gândirea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune*. C350, V3. *Dar tu Hyperion rămâi/ Oriunde te-ai și pune.../ Vrei din cuvântul meu dentâi/ Să-ți dau înțelepciune?* C350, V2.

PURTA vb. 1. Tr. A susține, a ține în mâini etc. ducând în altă parte. *Băiat, copil de casă/ Ce poartă vasele cu vin/ Și tavele la masă*. B195. *Ce poartă cupele cu vin/ Și vasele la masă*. C183, V1. *Un paj ce poartă pas cu pas/ A-mpărătesii rochii*. E177, cf. C185.

2. Tr. A duce cu sine, a transporta (pe cineva sau ceva). (În metonimie) *Ce-i pasă naltului catarg/ De poartă regi ori vrăbii*. A14^{*,5}, V1. [Ce-i pasă naltului catarg A^{*,5}]/ *Să poarte oști cu s[ăbii]*. A14^{*,5}, V2. ♦ Fig. A suporta, a răbda, a suferi. *De vecinicia-mi care-o port/ [Eu voi să mă deslege A]*. A171, V2. *Cum ai putea să fii supus/ Să porți a vieții vină/ Făr' de apus ai răsărit/ Lumină din lumină*. D318, V10. ♦ (Metaforic, întărind metafora moartea-i muma vieții, relevă ciclul veșnic al revenirii vieții din moarte) *Tu crezi în stele, crezi în sorți/ [Ca-n basme-a tinereții A^{*,4}]/ Căci viața poartă mii de morți/ [Și moartea-i muma vieții A^{*,4}]*. A23^{*,4}, V2. ♦ Fig. (Despre aripi; contextul sugerează viteza și spațiul înalt al deplasării) A duce dintr-un loc în altul, a căra. *Sburând luceafărul trecea/ Purtat de-a lui aripe/ Și căi de mii de ani trecea*. B278. *Sbura luceafărul-n dureri/ Purtat de-a lui aripă*. B278, V1. *Sbura ca ziua cea de ieri/ Purtat de-a lui aripă*. B278, V2. *Sbura luceafărul pe cer/ Purtat de-a lui aripă*. B278, V4. *Porni luceafărul. Sbura/ Purtat de-a lui aripe*. C270, V2. ♦ (Metaforic, cu subiectul logic „dor”; sugerează dorința pătimașă a Luceafărului) *El zboară -gând purtat de dor-/ Pân singur e cu totul*. C283, cf. C283, V1. *El zboară... gând, purtat de dor/ Pân singur e cu totul*. D271, V1, cf. D271, D271, V2. *El zboară, gând purtat de dor,/ Pân' pierde totul, totul*. E271.

3. Tr. A avea ca podoabă. *Se-nalță-n aer luminos/ Purtând în păru-i trestii*. A58. *Se-nalță-n aer pe-un toiag/ Purtând în păru-i trestii*. B62.

PURUREA av. v. **pururi**.

PURURI av. Totdeauna, veșnic, mereu, întruna. *Părea un fulger nentrerupt/ Ce pururea-i de față.* C274,V1. *Și unde vergin de-orice foc/ E pururea-ntuneric.* B296a,V2. (În context se reliefează mai ales lipsa dimensiunii temporale; absența timpului este o abstracțiune prezentă în mitologia vedică și la Schopenhauer prin noțiunea prezentului etern) *Natura n-are timp și loc/ [...] Ea e de față pururea/ Ca vina mumei Eve.* A9*5. *O afli pretutindenea/ Și pururea aieve.* A12*5,V1. *Dar vis e tot și vis suntem/ Căci ce e pururi față/ E moartea din care vedem/ C-a răsărit viață.* A10*6,V3. *Nenorocire și noroc/ Ca vina mumei Eve/ Aieve e în orice loc/ Și pururea aieve.* B372. ♦ Loc. av. *De-a pururi* (sau *pururea*) = în veci, pentru totdeauna. *Și unde[-i] vergin de-or[ic] foc/ D-a pururea-ntuneric.* B296a,V1. (Contextul explică veșnicia existenței) *Tot ce a fost, tot ce va fi/ De-a pururi fața este/ Și basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste.* A10*6. *Tot ce a fost tot ce va fi/ De-a pururi fața este/ Iar basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste.* B366.

Var.: *pururea*.

PUSTIU, -IE aj. Lipsit de viață, de mișcare. ♦ (Metaforic) În care lipsește interesul pentru orice; trist. *De-aceea zilele îmi sunt/ Pustii ca niște stepe,/ Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe.* E246, cf. C258.

PUTEĂ vb. Tr. (De obicei cu valoare de semiauxiliar de mod și însoțit de un verb la infinitiv sau conjunctiv) 1. A avea resurse proprii, a fi în stare, a fi capabil de a face ceva. *Și de ți-aș spune pe ales/ Eu tot nu pot începe.* A154. *Deși vorbești pe înțeles/ Eu nu te pot pricepe.* A156, cf. B168, C164, E156. *Oricât vorbești de înțeles/ Eu nu te pot pricepe.* A156,V1. *Dacă nu știi, pot pe de rost/ Te-nvăț ce e amorul.* C209,V10. *Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe.* C260, cf. E248. *Și ca să pot cu de prisos/ Să-mi împlinesc povața/ Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața.* C221,V4.

2. A avea mijloacele, condițiile necesare de a face ceva, a-i fi ceva cu putință. *Și voi ca moartea [mea] s-o cer/ La cel ce-a da o poate.* A168. *Și voi ca moartea să mi-o dea/ El singur numai poate.* B180. *Pot să dau glas acestei guri/ La mândra ta cântare.* A9*8. *Pot să dau glas acestei guri/ Ca la a ei cântare/ Să meargă munții cu păduri.* B393. *Și se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge.* B268. *Dar se înalță tot mai sus,/ Ca să nu-l pot ajunge.* E240, cf. C252. *Tu poți muri numai atunci/ Când pierzi credința-n mine.* A3*7. *Dar poți prea bine a spor/ Cu unul [...]/ Cari se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* A13*6,V1. *Unde nu-s margini nici mijloc/ Ca să le poți cunoaște.* B298,V1. *Unde nu-s margini, nici hotar/ Ca să le poți cunoaște.* B298,V2. (În construcții negative) *Și n-o poți pierde căci tu vezi/ Cum toate-n vreme se leagă.* A5*7. *Ești parte tu din mine/ Și eu nu pot să mor.* A12*7,V2. *Tu ești puterea mea, nu pot/ Să neg acea putere.* B337,V2, cf. B339,V1. *Dar ești puterea mea, nu pot/ Să neg acea putere.* B339. *Dar cere-mi universul tot/ Ce nu pot da nu cere.* B340,V2. *Când tu Hyperion rămâi/ De nu mai poți apune...* D322. *Căci tu Hyperion rămâi/ Și nu mai poți apune...* D322,V4. *Unde nu-s margini nici mijloc/ Căci nu le poți cunoaște.* B298,V3. ♦ (Precedând un verb reflexiv se întecalează între pronume și verb) *Și unde vremea n-are loc/ Și nu se poate naște.* B300,V1, cf. B300,V3. ♦ (În întrebări retorice, cu înțeles negativ) *Cum vrei puterea mea s-o neg/ Cum pot să-ți dărui moarte.* C348,V1. *Cum ai putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină -/ Când ești din veci*

nerăsărit/ Lumină din lumină. D317. Cum ai putea să fii supus/ Să ispășești o vină/ Nerăsărit și neapus/ Lumină din lumină! D317,V9. Cum ai putea să fii supus/ Să porți a vieții vină/ Făr' de apus ai răsărit/ Lumină din lumină. D317,V10.

3. A fi posibil, a fi cu putință, a exista posibilitatea sau probabilitatea de a se întâmpla ceva. (În construcții negative) Tu ce nu poți să fii supus/ De viață și de vină. D317,V2. Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină. D317,V12, cf. D317,V15. Nu p[oti] să fii zidit/ [Din lacrimi și din vină D]. D317,V17. ♠ Refl. impers. Îți dau orice vrei să-mi arăți/ Dar moartea nu se poate. A20⁸. [Î]ți dau oricât vrei să arăți/ Dar moartea nu se poate. A20⁸,V1. Îți dau al geniului larg/ Dar moartea nu se poate. B404. Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Deșertu-n lung și marea-n larg/. Dar moartea nu se poate. C364. Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg/. Dar moartea nu se poate... E336. Tu care-n tine moarte n-ai/ Cum cei ce nu se poate. D300,V7. (În întrebări retorice, cu înțeles negativ) Cum s-ar putea să fii supus/ La viață și la vină. D317,V3. Cum s-ar putea să fii supus/ Ca să spășești [o] vină. D317,V4. Cum s-ar putea să fii supus/ Să [ispășești] o vină. D317,V7. Cum s-ar putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină. D317,V16. ♠ (Adverbial; adesea urmat de determinări introduse cu conj. „că”) Și poate că sunt unic/ Ce fără să știu încotro/ Pe-a lumii valuri lunec. A34³,V5. Vrei poate-n faptă să arăți/ Dreptate și tărie? C357, cf. D329, E329. Vrei poate-n lume să arăți/ [Dreptate și tărie? C]. C357,V2.

4. A-i fi indiferent să... O zi dă-mi de iubire// Și dup-aceea pot să trec/ Cu frunza care trece. B321. Și pe vecia-mi dă-mi în schimb/ O clipă de iubire// Și dup-aceea pot să trec/ Un fiu uitării oarbe. B321,V1. Și dup-aceea pot să trec/ Mă ia uitar[ea] oarbă. B321,V2, cf. B321,V3.

PUTERE s.f. Forță, tărie, capacitate fizică și morală de a acționa. (Ca atribut concretizat al lui Hyperion, în raport cu Părintele ceresc sau ca însușire esențială a principiului creator) E nefiin[ă], ce din ea/. Puterea ei și-o soarbe/ E muma morții. C290,V4. Tu din eternul meu întreg/ Te-ai smuls o stea senină/ Cum vrei puterea mea s-o neg/ Lumină din lumină. C347. Tu din eternul meu întreg/ Rămâi a treia parte/ Cum vrei puterea mea s-o neg/ Cum pot să-ți dăruie moarte. C347,V1. ♠ (Cu repetarea la alt caz, subliniază gravitatea ideii) Tu ești puterea mea, nu pot/ Să neg acea putere. B337, 338,V2, cf. B339, 340,V1. Dar ești puterea mea, nu pot/ Să neg acea putere. B339, 340. ♠ (Determinat prin „dentâi”) Forță divină creatoare. Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune/ Din chiar puterea mea dentâi/ Sorbind înțelepciune. C351,V1.

PUTERNIC, -Ă aj. Înzestrat cu cea mai mare forță. (Substantivat; ca atribut al divinității) [Tu cași să-ndupleci cu dureri, A⁴]/ [...] puternicul, înaltul/ Ce-i pasă celuia din cer/ [Dacă-i fi tu ori altul, A⁴]. A26⁴,V4.

- R -

RADIOȘ, -OASĂ aj. Strălucitor. Iar el [Luceafărul] în cearcăn radios/ Lucea cu bunătate/ Și rece se uita în jos/ L-acea singurătate. B445.

RAM s.n. Ramură. *Pe orice frunză de copac/ Vezi un copac cu ramuri.* A8⁴. (Contextul exprimă unitatea creației în concepția brahmanică) *Astfel și pasere și ram/ Și soarele și luna/ Se nas[c] și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A17⁶, V2.

RAMURĂ s.f. Creangă. *Atuncea chipu-i tremură/ De-o stranie durere/ Și par' că cade-o ramură/ Pe-un luminiș ce piere.* B107. *Și părea că cade-o ramură/ [Pe-un luminiș ce piere B].* B107, V1.

RAZĂ s.f. 1. Fascicul subțire de lumină, traiectorie luminoasă. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n casă și în gând.* B50, cf. A46. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecă pe-o rază.* A110, cf. B118. *Cobori din cer luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n codru și în gând.* B442. *Cobori în jos, luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n casă și în gând.* C54, cf. C114, E50, E106. *Cobori în jos luceafăr blând/ Alunecând pe-o rază/ Pătrunde-n codru și în gând.* C406, cf. E378. ♦ (La pl.; determinat prin „senine“, sugerează starea de liniște sufletească și de visare pe care Luceafărul o revărsă asupra eroinei poemului) *Luceafărul arde asupra ei/ Cu razele-i senine// Și dânsa trebuie de el/ Aminte să-și aducă.* A104. *Dar au trecut și ziua acea/ Și iarăși noaptea vine/ Luceafărul deasupra ei/ Cu razele-i senine.* B112. *Trecu o zi, trecură trei/ Și iarăși noapte vine/ Luceafărul deasupra ei/ Cu razele-i senine.* C108, cf. E100. ♦ (La pl.; cu determinarea „reci“, sugerează spațiul astral, depărtat și inaccesibil fetei) *Pătrunde trist cu raze reci/ Din lumea ce-l desparte...* C253, cf. E241. *Zâmbește trist cu raze reci/ Speranțelor deșarte.* C253, V1. *Și în palat cu raze reci/ Prin bolțile deșarte/ În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe.* C253, V2. *Pătrunde trist cu raze reci/ Ș-o lume ne desparte.* C253, V3. ♦ Lumină. *Cobori din cer luceafăr blând/ Pe calea cea de rază/ Pătrunde inimă și gând.* A46, V1. [Cobori din cer luceafăr blând A]/ *Pe calea ta de rază.* A46, V2. *Virgin de raze și păcat/ Se-ntinde întineric.* B295a. ♦ Lumină slabă, licărire. *Unde nu-i centru, nici hotar/ Nici rază a cunoaște.* B298. ♦ (Metaforic) Privire. *O lasă-mi capul meu pe sân,/ Iubito, să se culce/ Sub raza ochiului senin/ Și negrăit de dulce.* E355.

2. Fig. Putere, voință. *Nerăsărit și neapus/ Făr' de trecut și vină// Căci tu în raza mea rămâi/ Oriunde ai apune.* D321, V1.

RĂMÂNE vb. In. 1. (Despre ființe) A sta pe loc, a nu pleca. *Rămâi în cer și nu căta/ Nevrednica-mi iubire.* B97, cf. C97

2. A se opri într-o anumită atitudine; a fi, a se găsi sau a ajunge într-o anumită situație; a se menține într-o anumită stare. *Și dulce este și nespus/ Astfel ca să rămâie.* B234. *Dar nici așa precum l-am pus/ Odorul nu-mi rămâie.* C218, V7. *Iar ochii tăi nemișcători/ Sub ochii mei rămâie...* C218. *Și ochii tăi nemișcători/ În ochii mei rămâie.* C218, V8. *Și ochii tăi nemișcători/ Sub ochii mei rămâie...* E210. *În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe...* E244, cf. C256, C256, V1, C256, V2, C256, V3. *Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața.* A8¹, cf. B232, cf. C224, V1, C224, V2, C224, V3, C224, V4, C224, V5. *Și astfel asupra [mea] rămâi/ Durerea de mi-o curmă.* B429. *Și deasupra mea rămâi/ Durerea de mi-o curmă.* E361, cf. C389. (Statismul atitudinii este întărit prin contextul privirii prelungite pe durata vieții întregi, conferind verbului valoare de persistență) *Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața/ Să ne privim nesățios/ Și dulce toată viața.* E214, cf. C222. ♦ Expr. A rămâne la piept v. piept.

3. A continua să existe, a dăinui, a persista; a nu se schimba. *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n cursu-i sferic/ Unde-a rămas vergin de foc/ Eternul întuneric.* B295a,V3. *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n lume sferic/ Unde-a rămas vergin de foc/ Eternul întuneric.* B295a,V4. (Despre veșnicia Luceafărului-Hyperion, cu esența sa de remanență eternă) *Tu din eternul meu întreg/ Rămâi a treia parte.* C346,V1. *Căci tu Hyperion rămâi/ Oriunde ai apune...* C349. *Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune.* C349,V1, cf. C349,V3. *Dar tu Hyperion rămâi/ Oriunde te-ai și pune...* C349,V2. *Când tu Hyperion rămâi/ De nu mai poți apune...* D321. *Căci tu în raza mea rămâi/ Oriunde ai apune.* D321,V1. *Căci tu Hyperion rămâi/ Cum ochiul meu n-apune.* D321,V2. *Căci tu Hyperion rămâi/ Oriunde ai apune...* D321,V3. *Căci tu Hyperion rămâi/ Și nu mai poți apune...* D321,V4. *Iar tu, Hyperion rămâi/ Oriunde ai apune...* E321.

4. A se menține ca un rest dintr-un întreg (după ce s-a consumat o parte). *Când ingerul au dispărut/ Rămâi cu o femeie.* A4*9, cf. A4*9,V1.

Var.: rămânea.

RĂMÂNEA vb. v. **rămâne**.

RĂSĂRI vb. In. 1. (Despre aștri) A se arăta la orizont, a apărea pe cer. *S-aprinde iarăși soare; // Părând pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște.* E317, cf. C341. *Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe alt pământ a răsărit/ Și ziua o s-o-nceapă.* A31*3. *Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe altă lume a răsărit/ Și ziua o să-nceapă.* A31*3,V2. *Și soarele din vârful de lunci/ Apune-n unda spumii/ Dar el răsare tot atunci/ În altă parte-a lumii.* A31*3,V1. *Și orișicând o să-l întrebi/ Răsăra ori apună/ E orice timp îndeosebi.* A38*3. *Privea în zare cum pe mări/ Răsare și străluce.* E14, cf. C14. *Și noaptea o să-nceapă/ Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă.* B415, cf. C375, E347. *Dar un luceafăr, răsărit/ Din liniștea uitării/ Dă orizon nemărginit/ Singurătății mării.* E229, cf. B257, C241. ♦ Fig. (Cu referire la perceperea lui Hyperion ca astru din perspectivă pământească; contextul face distincție între aștri și Hyperion, ca esență increată) *Cum ai putea să fii supus/ Să porți a vieții vină/ Făr' de apus ai răsărit/ Lumină din lumină.* D319,V10. *Când neapus ai răsărit/ [Lumină din lumină D].* D319,V17. *Făr' de-asfințire răsărit/ Lumină din lumină.* D319,V12. (În forma negativă a participiului) *Cum ai putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină –/ Când ești din veci nerăsărit/ Lumină din lumină.* D319. *Nerăsărit și neapus/ Făr' de trecut și vină.* D319,V1. *Nerăsărit și neapus/ Lumină din lumină.* D319,V5, cf. D319,V9. *Neasfințit, nerăsărit/ [Lumină din lumină D].* D319,V11. *Fiind din veci nerăsărit/ Lumină din lumină.* D319,V16. ♦ (Metaforic: subiectul este „sorii”; sugerează eliberarea de suferință, de întristare) *Vei pierde negrele dureri/ Și răsări-vor sorii/ Când norii prind a se-nnegri/ Se luminează norii.* A6_{II}. [Vei pierde negrele dureri A_{II}]/ Și vor răsări sorii. A6_{II},V1, cf. A6_{II},V2.

2. A se crea, a se forma. *Dar vis e tot și vis suntem/ Căci ce e pururi față/ E moartea din care vedem/ C-a răsărit viață.* A12*6,V3. *Căci răsărit din adâncimi/ Lumină din lumină/ Ești parte tu din mine.* A9*7,V2. *Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină/ Căci din adânc ai răsărit/ Lumină din lumină.* D319,V15. [M-am coborât din cer senin B]/ Ș-am răsărit din ape. B80,V2. *Și timp și spațiu de-ar peri/ În văi de întuneric/ Ele din nou ar răsări/ Ca să se-nvârtă sferic.* C339. *Din chaos toate-au răsărit/ [Și se întorc în chaos A_{IV}].* A1_{IV},V1. (În context se exemplifică eternitatea prin revenirea ciclică în

aceleași forme, cuprinzând și natura cosmosului) *Când valurile mor pe mări/ Răsar în urmă valuri.* A12_{IV}, V1. *Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* C328, cf. C328, V3, D312, V1, D312, V3, D312, V6, D312, V7, E308. *Veni-vor [iarăși] oameni// Un soare nou va răsări/ Când unul se sfârșăște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* D305, V1. *Un soare nou va răsări/ Când unul se sfârșăște.* D305, V2. (Tr. fact.) *Valuri ce din a lor mormânt/ Răsar în urmă valuri.* D312.

3. A se ivi, a apărea; a se arăta (venind dintr-un loc ascuns vederii) *Și câte stoluri cad de vânt/ Răsar pe alte maluri.* D310, V3. [L-îneacă a chaosului văi C]/ *Dar răsărea din ele.* C278, V7. *Hyperion, ce din genuni/ Răσαι c-o lume-ntreagă.* B334. *Hyperion ce din genuni/ Răσαι c-o-ntreagă lume.* C318, cf. E298. *Hyperion, care rebel/ Răσαι din lumi cu soare.* D298. *Hyperion care răσαι/ Străbătător de toate/ Tu care-n tine moarte n-ai/ Cum cei ce nu se poate.* D297, V7. *Hyperion, ce din genuni/ Răσαι, sătul de lume.* D298, V2. *Hyperion ce [î]ntr-un fel/ Răσαι din mări și soare.* D298, V8. *Hyperion, ce la un fel/ Răσαι din mări și soare.* D298, V9. (Construit cu dativul etic) *Aș vrea ca să-mi răσαι/ Cu drag întotdeauna.* C201, V4. ♠ (În context figurat) *O vino-n ceruri să răσαι/ Mai mândră decât ele.* C145, V1. *Pe-a mele ceruri să răσαι/ Mai mândră decât ele.* C147, cf. C147, V2, E139. *Și sus în ceruri să răσαι/ Mai mândră decât ele.* C147, V3.

RĂSUNA vb. In. A se face auzit. *Și din adâncuri ce-l ascund/ Încât nu știi de unde/ Răsună glasul trist profund/ Încât abia s-aude.* B331, V3. *Din reci adâncuri ce ascund/ Eternul nopții crude/ Răsună-un glas așa profund/ Încât de-abia s-aude.* B331, V4.

RĂTĂCI vb. In. A cutreiera. *Hyperion, ce prin genuni/ Ai rătăcit prin lume/ Nu cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume.* D298, V3.

RĂTĂCITOR, -OARE aj. Care rătăcește; pribeag. *Un cer de stele dedesupt/ Deasupra-i cer de stele-/ Părea un fulger nentrupt/ Rătăcitor prin ele.* E264. ♠ (Metaforic) Care nu are veșnicie, trecător. *Și pentru cine vrei să mori?/ Întoarce-te, tendreaptă/ Spre acel pământ rătăcitor/ Și vezi ce te așteaptă.* E339.

RĂU s.n. (În expr.) *Părere de rău v. părere.*

RĂZBOI s.n. Conflict armat între două state. *Ce-mi pasă dacă-i duce-n timp/ Fanfara sau cimpoiul/ Mii de războinici mor pe câmp/ Dar n-au murit războiul.* A8₆.

RĂZBOINIC s.m. Luptător, ostaș. *Ce-mi pasă dacă-i duce-n timp/ Fanfara sau cimpoiul/ Mii de războinici mor pe câmp/ Dar n-au murit războiul.* A7₆.

RÂDE vb. In. A-și manifesta buna dispoziție, veselie printr-o expresie a feței și prin sunete specifice. *Ce voi? Aș vrea să nu mai stai/ Pe gânduri totdeauna/ Să râzi mai bine și să-mi dai/ O gură, numai una.* C203, cf. E195.

RÂND s.n. (În loc. av.) *Pe rând = unul după altul, succesiv.* *De mii de ani se-ndrept plângând/ Cântările spre dânsul/ Peri-vor ochii toți pe rând/ Etern e numai plânsul.* A43₄. *Perit-au oamenii pe rând/ [Etern e numai plânsul A₄].* A43₄, V1.

RÂU s.n. Apă curgătoare. (În construcția poetică) *În râuri = jur-împrejur, unul peste altul, ca o curgere nesfârșită.* *Cum isvoresc și-l înconjur/ În râuri mări de[-]a-notul/ El sboară, gând purtat de dor/ Pân singur e cu totul.* D270, V2.

REAPRINDE vb. Refl. A se aprinde din nou. (Fig.; despre ochi) *Când ochii tăi se vor [fi] stins/ S-or reaprinde ochii.* B244.

REBEL, -Ă aj. 1. (Despre atitudinea lui Hyperion) Care arată nesupunere, care exprimă revoltă. *Hyperion, care rebel/ Răsai din lumi cu soare,/ Cine nu are moarte-n el,/ Acela nu mai moare.* D297.

2. Fig. (Despre dezlănțuiri ale forțelor naturii) Care nu are opreliște, greu de oprit. *Dacă tăria s-ar negri/ De vijelii rebele/ Și dacă stelele-ar pieri/ S-ar naște iarăși stele.* A18*3.

RECE aj. 1. Lipsit de căldură, care dă senzația de frig. (Într-un oximoron, fiind asociat cu focul) *Un mort frumos cu ochii vii/ Dar vii de-un foc ce-i rece.* A68,V2. (Într-o comparație) *Să cază lumile-n genuni/ Ca frunze reci pe vânturi/ Pământuri piară-n stricăciuni/ S-ar naște iar pământuri.* A26*3. ✧ (Despre lumina lunii) *Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă// Împlând cu recile-i scânteii/ Cărările din crânguri.* B417. ✧ (Despre razele Luceafărului, sugerează depărtarea din care acestea pătrund pe pământ și caracterul straniu al aparițiilor lui) *Un mort frumos cu ochii vii/ Dar c-o lumină rece.* A68. *Pătrunde trist cu raze reci/ Din lumea ce-l desparte...* C253, cf. E241. *Zâmbește trist cu raze reci/ Speranțelor deșarte.* C253,V1. *Pătrunde trist cu raze reci/ Ș-o lume ne desparte.* C253,V3. *Și în palat cu raze reci/ Prin bolțile deșarte.* C253,V2. *Alunecă-n odaie/ Țesând cu recile-i scânteii/ O mreață de văpaie.* E31, cf. C31. *Alunecă[-n] odaie/ Revarsă recile-i scânteii/ Și umedă văpaie.* C31,V1. *Călcând cu recile-i scânteii/ Pe umedă văpaie.* C31,V2. *Călcând cu recile-i scânteii/ O mreață de văpaie.* C31,V3. *Tinzând cu recile-i scânteii/ O mreață de văpaie.* C31,V4. ✧ Fig. (Despre privire) Care e lipsită de simțire, de trăire omenească. *Privirea ta eu n-o suport/ E rece fără de viață/ Căci eu sunt vie, tu ești mort.* A94, cf. B102.

2. Fig. (Despre atitudinea lui Hyperion din finalul poemului) Lipsit de sentimente, nepăsător, impasibil, indiferent. *Ci eu, în lumea mea, mă simt/ Nemuritor și rece.* C420, cf. E392. ✧ (Adverbial) *Iar el în cearcăn radios/ Lucea cu bunătate/ Și rece se uita în jos/ L-acea singurătate.* B447. ✧ (Determină abstracte) *Și dup-aceea pot să trec/ Cu frunza care trece/ În întunec să mă-nec/ Și în uitare rece.* B324. *Ce eu în sufletul meu simt/ E nemurirea rece.* C420,V4. ✧ (Despre locuri inaccesibile, spații cosmice etc.) Care dau senzația de străin, neprietenos. *Din reci adâncuri ce ascund/ Cuvântul nopții crude/ Se naște-un glas așa profund.* B329,V2. *Din reci adâncuri ce ascund/ Eternul nopții crude/ Răsună-un glas așa profund.* B329,V4.

3. Fig. (Despre farmecul feminin, ca mister revelator) Care dă o senzație răcoritoare, de alinare. *Cu farmecul luminii reci/ Gândirile străbate-mi,/ Revarsă liniște de veci/ Pe noaptea mea de patimi.* E357, cf. B425, C385.

RECUNOAȘTE vb. Tr. și refl. A admite ca adevărat, ca autentic. *Și adevăru-l vei spori/ Și tu de-i recunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* A14*6. *Din zarea negrei vecinicii/ Privind s-ar recunoaște/ Căci toate nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* B38, cf. C342,V3.

REGE s.m. Conducătorul unui regat; monarh. *Ce-i pasă naltului catarg/ De poartă regi ori vrăbii.*

REÎNTINERÎ vb. v. **rentineri**.

RELUA vb. A lua îndărăt. *Reia-mi al nemuririi nimb/ Și focul din privire.* C305, cf. D289, E289.

RENAȘTE vb. In. A se forma, a se ivi din nou. (Contextul reliefează continuitatea formelor și remanenta nașterii și a morții) *Când valuri află un mormânt/ Renasc în urmă valuri.* B360. *Să piară timpul înecat/ În văi de întuneric/ El s-ar renaște luminat/ Ca să se-nvârtă sferic.* B379. *Ș-auzi din gura lui de spus/ Renasc aceleași plângeri/ Căci când femeile s-au dus/ Din nou s-arată îngeri.* A6⁹, V2. *Ș-auzi din gura lui de spus/ Renasc aceleași plângeri/ Căci când femeile s-au dus/ S-arată iarăși îngeri.* A6⁹, V4.

RENTINERÎ vb. In. A căpăta o nouă tinerețe. *Oricât de veșted ar și fi/ La vară-n floare-i pomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Rentinerește omul.* A16³. *Oricât de subred ar mai fi/ Tot înflorește pomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Rentinerește omul.* A8^{III}. *Oricât de vechi ar și mai fi/ Tot e în floare pomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Rentinerește omul.* A8^{III}, V1.

REPAOS s.n. Fig. Stare de nemișcare primordială; neant. ✧ (Repetat în versuri succesive, întărește ideea ciclicei devenirii a lumii create și a tot ce există, incluzând dorul de inexistență și aneantizare a conștiinței) *Din chaos toate au apărut/ Și se întorc în chaos/ Cum din repaos s-au născut/ Ea tinde la repaos.* A3, 4^{IV}. *Și din repaos s-au născut/ Spre-a merge la repaos.* A3, 4^{IV}, V1. *Cum din repaos s-au născut/ Se mișcă spre repaos.* A3, 4^{IV}, V2. *Din chaos Doamne-am apărut/ Ca să mă-ntorc în chaos/ Și din repaos m-am născut/ Mi-e sete de repaos.* B327, 328, cf. C311, 312, D295, 296, E295, 296. *Și din repaos m-am născut/ Spre a dori repaos.* B327, 328, V1. *Și din repaos m-am născut/ O dă-mi un nou repaos.* B327, 328, V2. *Și din repaos m-am născut/ O dăruie-mi repaos.* B327, 328, V3.

REPAUS s.n. v. **repaos**.

REPEZI vb. In. și refl. A se duce în grabă. *Iar dacă vrei ca să-ți arăt/ Credința-ntr-o femeie/ Repezi o clipă îndărăt/ Și vezi iubirea ce e.* B407. *Tu te repede îndărăt/ Și vezi acea iubire.* C367. *Repezi în clipă îndărăt/ Și vezi credința-i ce e.* C367, V1. *Dar te repezi în urma ei/ Să vezi ce e de tine.* C367, V5. (Într-o comparație) *Și de aci să te repezi/ Ca fulgeru-ntr-o oară/ Și-n clipa asta tu să vezi/ Ce face dânsa oare?* A1¹⁰.

RESTRIȘTE s.f. Șir de nenorociri care se abat asupra cuiva; suferință, tristețe. *Ei au restriște sau noroc/ Au dragoste și soarte...* C329, V2. *Ei au restriște și noroc.* C329, V3. [Și deasupra mea rămâi C] *Restriștea de mi-o curmă/ Și fii iubirea mea dentâi/ Și visul meu din urmă.* C390, V1.

REVĂRSA vb. Tr. 1. (Despre lumina Luceafărului în ipostaza de astru) A răspândi, a împrăștiia lumină. *El intră în odaie/ Revarsă viile-i scânteii/ Și tainică văpaie.* B31. *Și ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina-i o revarsă.* B412. *Alunecă [-n] odaie/ Revarsă recile-i scânteii/ Și umedă văpaie.* C31, V1. *Și ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina și-o revarsă.* C372, cf. E344. *Și peste-a lumii dulci dureri/ Lumina și-o revarsă.* C372, V1, cf. C372, V2. *Și din oglindă luminiș/ Pe dânsa se revarsă.* A40, cf. B40. *Și din oglindă luminiș/ Pe trupu-i se revarsă.* C38, cf. C38, V2, C40, V1, E38.

2. Fig. (Complementul indică sentimente) A transmite cuiva cu generozitate, din belșug. *Revarsă liniște de veci/ Pe noaptea mea de patemi. C387, cf. B427, E359. Revarsă liniștele lui/ [Pe noaptea mea de patemi C]. C387,V1. (În redactări incerte) În umbra de odaie/ Revarsă liniștea-i [...]/O tainică văpaie. A27. Revarsă tristu-i [...].A27,V1.*

REVENI vb. In. A veni înapoi, a se întoarce. (Contextul exemplifică eternitatea existenței prin ciclica revenire în aceleași forme) *Oricâte stoluri cad de vânt/ Revin pe alte maluri.../ Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri. D310,V6.*

REVERS s.n. Dos al unei monede, p. ext. al unei foi scrise. (Fig.; în context se opune aparențelor ciclul veșnic al revenirii vieții din moarte) *Ce crezi în stele, crezi în sorți/ Și în reversul feții/ Viața e un șir de morți/ Și moartea muma vieții. A22*₄,V1.*

REZEMA vb. Tr. (Despre o parte a corpului) A sprijini, a propti. *Și ea asemenea pe mâni/ Își razim-a ei tâmple. B22. Cum ea pe coate-și răzima/ Visând, ale ei tâmple/ De dorul lui și inema/ Și sufletul se împle. C21. Cum ea pe coate-și răzima/ Visând ale ei tâmple/ De dorul lui și inima/ Și sufletu-i se împle. E21.*

RIDICA vb. Tr. 1. A lua de jos și a duce în sus, susținând cu brațele, a sălta. *Când te ridic încet în sus/ Te-nalță din călcâie. B235, cf. C219,V4, C219,V6, C219,V7. Când te ridic de subsuori/ Te-nalță din călcâie. C219,V1, cf. C219,V3, C219,V8. (Construit cu dativul etic) Și când în sus mi te ridic/ Te-nalță din călcâie. A11*₁.*

2. (În expr.) A ridica ochii = a privi, a se uita în sus. *Ea îmbătată de amor/ Ridică ochii. Vede/ Luceafărul. Și-ncetîșor/ Dorințele-i încrede. C402, cf. E374.*

3. Fig. A aduce cu sine. *Hyperion ce din genuni/ Ridici o lume-ntreagă/ Tu vii a-mi cere doar minuni/ Ce ființa mea o neagă. B334,V2.*

ROATĂ s.f. (Ca simbol al timpului, în mitologia vedică, numită roata universului sau roata lui Brahma, zeul suprem care a pus în mișcare timpul prin sacrificiul propriei ființe; v. și cerc) *Căci roata-n veci se va-nvârti/ Și nu se mai sfârșăște/ Și toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. D305,V5.*

ROB s.m. Sclav. *Vei fi crăiasa mărilor/ Și rob voi fi eu ție. A76, cf. B88.*

ROCHIE s.f. Îmbrăcămintă de femeie. *O sărutare! M-ai cuprins/ În mânec[ă] de rochii. B242. Un paj ce poartă pas cu pas/ A-mpărătesii rochii. C186, cf. E178. Cempărăteasa duce-n pas/ Cu coada lungii rochii. B198. (În redactări neclare) De mânecă de rochii/ Când ochii mei mi se deschid/ Tu îți închide ochii. A18*₁. Frumoasei albei rochii/ Și ochii mei se-ntunecă/ Ți se-nsenină ochii. A18*₁,V1.*

ROI¹ s.n. Mulțime compactă de corpuri cerești. (În context figurat) *Din văi de chaos isvorau/ În roiuri stele albe/ În cercuri mândre se roteau/ [Ca un] șirag de salbe. B286,V1.*

ROI² vb. In. (Despre corpuri cerești) A se deplasa în grup. *Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând în cale-i stele/ Roind pe-a chaosului văi/ Sau isvorând din ele. D267,V2, cf. D267,V5.*

ROST s.n. (În expr.) (Pe) de rost = pe dinafară, din aducere-aminte; p. ext. cu ușurință. *Dacă nu știi, pot pe de rost/ Te-nvăț ce e amorul. C209,V10. Dacă nu știi eu pe*

de rost/ [Te-nvăț ce e amorul C]. C209,V11. Dacă nu știi, să te învăț/ De rost ce e amorul. C210,V8.

ROȘĂ aj. f. v. roșu.

ROȘEAȚĂ s.f. Îmbujorare, împurpurare a feței, provocată de o emoție. Cum o să-ți șadă de frumos/ Cum te-a cuprins roșăța. B230. O! câtu-ți șade de frumos/ Cum te-a cuprins roșăța... C222,V2. Și o să-ți șadă prea frumos/ Și te-o-neca roșăța... C222,V3. O! câtu-ți șade de frumos/ Căci te-a cuprins roșăța. C222,V5.

ROȘU, -IE aj. De culoarea focului; purpuriu. (Despre soare, în momentul asfințitului) Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe alt pământ a răsărit. A30*₃. Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe altă lume a răsărit. A30*₃,V2. Și când îl vezi cât de măreț/ Se-afundă roșu-n apă. A34*₃,V1. (Despre lumină; prin metonimie, despre momentul zilei când se arată zorii) Părea un fulger-nentrerupt/ Și roșu ca rubinul/ Având seninul dedesupt/ Deasupra lui seninul. B282. Cu zorii roșii dimineți/ În alt loc o să-nceapă. A35*₃,V1.

Var.: (f.) roșă.

ROȚI vb. In. și refl. (Despre ape) A forma unde concentrice, a produce vârtejuri. Iar apa unde a căzut/ În valuri se rotește. A54. Iar apa-n care a căzut/ În valuri se rotește. B58. Și apa, unde-a fost căzut/ În cercuri se rotește. C62. Și apa unde-au fost căzut/ În cercuri se rotește. E58. ♦ (Metaforic) Se stinge cu durere/ Iar ceru-ncepe a roti/ În locul unde piere. C119. Se stinse cu durere/ Iar ceru-ncepe a roti/ În locul unde piere. E111. Se stinse cu durere/ Iar ceru-ncepe-a se roti/ În locul unde piere. C119,V3. Din văi de chaos isvorau/ În roiuri stele albe/ În cercuri mândre se roteau/ [Ca un] șirag de salbe. B287,V1, cf. B287,V2.

RUBIN s.n. Piatră prețioasă de culoare roșie. (Într-o comparație) Părea un fulger-nentrerupt/ Și roșu ca rubinul/ Având seninul dedesupt/ Deasupra lui seninul. B282.

RUDĂ s.f. (La pl.) Neam, familie, viță. A fost ca niciodată/ Din rude bune-mpărătești/ Fecioară prea-curată. B3. A fost ca niciodată/ Din rude mari împărătești/ O prea frumoasă fată. C3, cf. E3.

RUGĂ vb. Tr. 1. A cere cuiva stăruitor îndeplinirea unei dorințe, a implora. Și ca să-ncep eu te-aș ruga/ Să-mi dai o gură... una. C203,V6. Și ca să-ncepi te rog să-mi dai/ O gură, numai una. C203,V3, cf. C203,V5. Te rog rămâi astfel la piept/ Numai o clipă încă. C233,V2. Odor! Rămâi astfel la piept/ Te rog o clipă încă. C234. [Ridică ochii. Vede C]/ Luceafărul. Încetișor/ Ea-l roagă, i se-ncrede. C404,V1.

2. A invoca divinitatea. Al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă/ Te rog, în mână de pământ/ Ființa mea o schimbă. B307a, cf. B307a,V2. Te rog ca milă tu să ai/ Ființa de mi-o schimbă. B307a,V1.

RUMEN, -Ă aj. 1. (Despre obraji) Îmbujorat. Cu obrăjei ca doi bujori/ De rumeni, bată-i vina. E182, cf. B202, C190. Și rumeni bată-i vina. B202,V1.

2. De un roșu aprins, trandafiriu. Din aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă. C121. Din aer rumene văpăi/ Și mări și lumea-ntreagă. C121,V1. Din aer rumene văpăi/ Se-ntind [pe] lumea-ntreagă. C121,V2. În aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă. E113.

RUPE vb. 1. Tr. A despărți prin forță un obiect în două sau în mai multe bucăți. (În expr.) *A rupe în bucăți* = a fărâmița. (În context figurat) *Îți rup pământul în bucăți/ Ți-l dau împărăție*. A15*₈.

2. Refl. A se depărta cu greu de un anumit loc, a se smulge. *De dragu-unei copile/ S-a rupt din locul lui de sus/ Pierind mai multe zile*. E171, cf. C179.

RUȘINE s.f. Pudoare, sfiială. *Fecior din flori și de pripas/ Dar cu rușine-n ochii-i*. C188, V1, cf. C188, V3.

RUȘINOS av. Cu timiditate. *Ea-l asculta pe copilaș/ Uimită și distrasă/ Și rușinos și dragălaș/ Mai nu vrea, mai se lasă*. B247, cf. C231, E223.

- S -

SABIE s.f. Armă cu lamă lungă de oțel. *De vezi catarg lângă catarg/ Și oști în lănci și săbii/ Corăbii au ieșit la larg*. A14*₅. *Să poarte oști cu s[ăbii]*. A14*₅, V2. *Când vezi catarg lângă catarg/ Ducând oștiri cu săbii*. A14*₅, V3. *O vezi catarg lângă catarg/ Cum sună oști cu săbii*. A14*₅, V4.

SALBĂ s.f. Podoabă care se pune la gât, făcută din șiraguri de monede, mărgel etc. (Într-o comparație) *Din văi de chaos isvorau/ În roiuri stele albe/ În cercuri mândre se roteau/ [Ca un] șirag de salbe*. B288, V1. *Plutind pe-a chaosului văi/ Adânc isvor de stele/ În cercuri mândre se roteau/ [Ca un] șirag de salbe*. B288, V2.

SAȚ s.n. Săturare. (Loc. aj.) *Fără saț* = nepotolit, neistovit. *Și ochii ard întunecați/ Lucesc adânc chimeric/ Ca două patimi fără saț/ Și pline de-ntuneric*. A127. [Ochii] *Lucesc adânc chimeric/ Ca două patimi fără saț*. B139, cf. C135, E127. (Cu referire la voința irațională a lui Schopenhauer) *Din noapte vergină tu chemi/ Voința fără sațiu*. B336, V1. *Hyperion [...]/ Semănător de spațiu/ Din noapte vecinică mă chemi/ Voința fără sațiu*. B336, V3.

Var.: *sațiu*.

SAȚIU s.n. v. *saț*.

SĂPTĂMÂNĂ s.f. Perioadă de șapte zile consecutive. *O vede luni și săptămâni/ Și-i cade dragă fata*. A15. *El o privea de săptămâni/ Și-i cade dragă fata*. B19. *El o privește săptămâni*. B19, V1. *Și ea asemenea pe mâni/ Își razim-a ei tample/ Privindu-l multe săptămâni/ De dorul lui se împle*. B23. *El iar privind de săptămâni/ Îi cade dragă fata*. C19, cf. E19. *El o privea de săptămâni/ De-i cade dragă fata*. C19, V1.

SĂRMAN, -Ă aj. (Adesea substantivat; exprimă compătimire pentru cineva sau pentru ceva) Biet, nenorocit. *Ce mângâieri ai mai chema/ Din inimă, sărmana*. A2_{III}, V1. *Zadarnic chemi [tu] mintea ta/ Și inima, sărmana*. A2_{III}. (Contextele se referă la condiția pământească) *Și numai noi trecem sărmani/ Copii nimicniciei*. A37*₄, V1. *Și se vor naște mii sărmani/ Copii nimicniciei*. A37*₄. *Zadarnic cauți a scăpa/ Din lumea ta sărmana*. A2*₃.

SĂRUTA vb. Tr. A atinge cu buzele ca o manifestare erotică. *Când te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută.* A15, 16*, cf. B239, 240, C227, 228, V2. *Când te sărut pe gură-ncet/ [Tu iarăși mă sărută B].* B239, V1. *De te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută.* C227, 228, V1, cf. C227, 228, V3. *Când sărutându-te mă-nclin/ Tu iarăși mă sărută.* C227, 228, cf. E219, 220. *Iar el o strânge-atunci la piept/ Ș-o mai sărută încă.* B250.

SĂRUTARE s.f. Sărut. *Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare.* A162, cf. B174, C170, E162. *O sărutare! M-ai cuprins/ În mânec[ă] de rochii.* B241.

SĂTUL, -Ă aj. Care nu mai poate suporta ceva. *Hyperion, ce din genuni/ Răesai, sătul de lume.* D298, V2.

SÂN s.m., s.n. 1. S.m. Piept al femeii. *I-atinge mâna de pe sân/ I-nchide ochiul dulce.* A31, cf. B35. *O lasă-mi capul meu pe sân/ Pe gânduri să se culce.* B421. *O lasă capul meu pe sân/ Iubito, să se culce.* C381. *O lasă-mi capul l-al tău sin/ Iubito să se culce.* C381, V1. *O lasă-mi capul l-al tău sân.* C381, V2. *O lasă-mi capul meu pe sân/ Iubito, să se culce.* E353.

2. S.n. Fig. Parte interioară; interior. *Ca adevăr din sânul meu/ Tu faci din mine parte.* A9*, V1. *Din sânul meu se naște ieri.* B373, V1. *Din sânul zilei cei de ieri/ Se naște azi și moare.* B373. *Din sânul vecinului ieri/ Trăiește azi și moare.* C333. *Din sânul vecinului ieri/ Trăiește azi ce moare.* E313. *Părea că universu-ntreg/ Acel adânc l-ar soarbe/ Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Din sânu-uitării oarbe.* D280, V1. *În sânu-uitării oarbe.* D280, V2.

Var.: sin.

SCĂRĂ s.f. 1. (La pl.) Trepte. (Într-o comparație) *Se-nalță-n aer ca pe scări/ Trecu plutind fereasta.* C65, V3.

2. Fig. (În construcția poetică) A lumii scară întreagă = totalitatea nivelurilor suprapuse, ierarhizate, ale lumii create. *De greul negrei vecinicii/ Părinte, mă dezleagă/ Și lăudat pe veci să fii/ Pe-a lumii scară-ntreagă.* E284. *Și lăudat pe veci să fii/ Pe-a lumii scară-ntreagă.* C300, cf. D284.

SCĂLDA vb. In. (Determinarea indică o lumină puternică) A învălui, a înconjura. *Și se arată-n adevăr/ Scăldat în foc de soare.* B132. *Venea plutind în adevăr/ Scăldat în foc de soare.* C128, cf. E120.

SCĂPA vb. In. A se desprinde din..., a se elibera, a se salva. *Zadarnic cauți a scăpa/ Din lumea ta sărmana.* A1*, 3.

SCÂNTEIA vb. In. (Despre ochi) A străluci foarte puternic, viu, pătrunzător. (Fiind vorba despre întruchiparea Luceafărului, strălucirea amintește condiția lui astrală) *Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară.* A68, V3, cf. B72, C76, E72. *Scânteie făr['] de viață.* C102, V1.

SCÂNTEIE s.f. 1. Particulă incandescentă desprinsă dintr-un corp aprins și care se stinge foarte repede. (Contextul arată impresia produsă) *Scânței de soare, parcă fierb.* C119, V5.

2. Sclipire, lumină cu intermitențe provenită de la un astru. *El intră în odaie/ Revarsă viile-i scânței/ Și tainică văpaie.* B31. *Alunecă[-n] odaie/ Revarsă recile-i scânței/ Și*

umedă văpaie. C31,V1. Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă// Împlând cu recile-i scânteii/ Cărările din crânguri. B417. Și umple cu-ale ei scânteii/ Cărările din crânguri. C377, cf. E349. (În context figurat) Alunecă-n odaie/ Țăsând cu recile-i scânteii/ O mreață de văpaie. C31, cf. E31. Tinzând cu recile-i scânteii/ O mreață de văpaie. C31,V4. Călcând cu recile-i scânteii/ O mreață de văpaie. C31,V3. Călcând cu recile-i scânteii/ Pe umedă văpaie. C31,V2.

3. Lumină slabă, abia întrezărită, de scurtă durată. (În descrierea trecerii Luceafărului prin locuri dominate de întunericul veșnic, în drumul lui spre începutul lumii) Acolo nu alunecă/ Vrodată o scânteie.../ Luceafărul se-ntunecă. B302a,V2. Al neștiinței adăpost/ Și al uitării oarbe/ [...]//Atât de-adânc atât de trist/ Neatins de o scânteie. B302a. În urm' adânc s-alunecă/ Vrodată o scânteie/ Luceafărul se-ntunecă. B302a,V1.

SCHIMB s.n. (În loc. aj.) În schimb = ca echivalent, în loc. Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare. A162, cf. B174, C170, E162. Să fiu iubit numai o zi/ Și ia-mi vecia-ntreagă// O dă-mi în schimb cu acest preț/ O pământescă soarte. B313. O dă-mi în schimb cu acest preț/ O pământescă soarte. B313,V3. O ia-mi al nemuririi nimb/ Și vecinica-mi privire/ Și pe vecia mea în schimb/ O zi dă-mi de iubire. B319. O ia-mi al nemuririi nimb/ Să nu fiu nicăire/ Și pe vecia-mi dă-mi în schimb/ O clipă de iubire. B319,V1. Reia-mi al nemuririi nimb/ Și focul din privire,/ Și pentru toate dă-mi în schimb/ O oră de iubire... E291, cf. D291, C307. Și ia-mi al nemuririi nimb/ Crearea din privire/ Și pentru toate lasă-n schimb/ [O oră de iubire C]. C307,V1. ♦ Loc. prep. În schimbul... = în locul..., pentru... În schimbul unei clipe dulci/ Primesc o altă lege/ Cu vecinicia sunt legat/ Dar voi să mă deslege. B181.

SCHIMBA vb. Tr. A transforma. (Contextul arată că transformarea înseamnă pentru Luceafăr pierderea calității de nemuritor) Te rog ca milă tu să ai/ Ființa de mi-o schimbă// De greul lungii vecinicii/ Părinte, mă desleagă. B308a,V1. Te rog, în mână de pământ/ Ființa mea o schimbă. B308a, cf. B308a,V2.

SCUTURA vb. Refl. (Despre flori) A se desprinde și a cădea. Miroase florile-argintii/ Se scutură o ploaie. B434.

SEAMĂ s.f. Fel, natură. (În expr.) De seama (cuiva) = la fel cu cineva, de aceeași condiție cu cineva. Rămâi în cer și nu căta/ Nevrednica-mi iubire/ Căci eu nu sunt de seama ta/ Cu chipul peste fire. B99, cf. C99.

SEARĂ s.f. Partea de la sfârșitul zilei, când începe să se întunece. S-așază fata într-un colț/ Și seara o adastă. C12,V1, cf. B12. S-așază tainic într-un colț/ Și sara o adastă. B12,V1. Și-n orice seară ea venea/ Să șază în fereastră. A5. Și ce ferece arde el/ În orișicare seară/ Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară. A22. O cât de viu s-aprinde el/ În orișicare sară. B28. Și cât de viu s-aprinde el/ În orișicare sară/ Spre umbra negrului castel. C26, cf. E26. Căci este sara-n asfințit/ Și noaptea o să-nceapă/ Răsare luna liniștit. E345, cf. C373. Căci este sară-n asfințit/ Și noaptea o să-nceapă. B413. ♦ (Adverbial) În timpul de la sfârșitul zilei, când începe să se întunece. Din umbra falnicilor bolți/ Ea seara se îndreaptă/ Și la fereastă într-un colț/ Luceafărul așteaptă. C10,V2.

SEC, SEACĂ aj. (Despre ochi) Lipsit de lacrimi. Și ochiu-mi pân-atuncea sec/ Deodată-l împlă plânsul. B261.

SECOL s.m. Veac. (În descrierea zborului prin cosmos al Luceafărului înapoi spre începutul lumii; la pl., cu determinarea „toți”, exprimă parcurgerea întregului timp din multitudinea sistemelor solare) *Și trec toți secolii-mprejur/ Cu mii de lumi de-a-notul*. B293.

SEMĂNA¹ vb. Tr. A arunca sămânță în pământ ca să încolțească. (Metaforic; cu referire la ciclul continuu viață-moarte-renaștere) *Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții/ Când viața ta seamănă morții/ Și moartea-i muma vieții*. A23⁴, V3.

SEMĂNA² vb. In. (Construit cu dativul) A se asemana. (Referirea la „spumă” sugerează efemeritatea) *Și când vezi soarele asfințit/ [...] Degeaba trist te uiți la el/ Nu mai seamănă spumii/ El luminează tot la fel/ O altă parte-a lumii*. A34³. *Degeaba trist te uiți la el/ Nu mai seamănă spumii*. A34³, V3.

SEMĂNĂTOR, -OARE aj. Care seamănă¹. (Metaforic; despre Hyperion care, potrivit spuselor Demiurgului, întrecește spațiul în care își aduce lumea proprie) *Hyperion [...] Semănător de spațiu/ Din noapte vecinică mă chemi*. B334, V3.

SEMN s.n. 1. Ceea ce indică ceva; spec. ceea ce arată puterea Tatălui ceresc. *Hyperion, ce din genuni/ Rănai c-o lume-nireagă/ Tu îmi cei semne și minuni/ Ce ființa mea o neagă*. B335. *Cu asemeni semne și minuni/ Ființa-mi nu se leagă*. C319, V1. *Nu cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume*. C319, cf. C319, V2, D299, V1, D299, V3, D299, V4, E299. *Nu-mi cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume*. D299, V5, cf. D299, V6.

2. Constelație zodiacală; zodie. *Se nasc sub semne de noroc/ Împinși de-o crudă soarte.../ Noi nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte*. D313.

3. Nume. *Tu al căruia unic semn/ Nu-l știe nici o limbă/ Te rog ca milă tu sa ai/ Ființa de mi-o schimbă*.

B305a, VI.

SENIN, -Ă aj., s.n. I. Aj. 1. (Despre cer) Fără nori, limpede, clar. *Să te privesc de aproape/ M-am coborât din cer senin/ Și m-am născut din ape*. B79, cf. B79, V1. ♦ (Despre aștri și despre radiațiile lor) Luminos; cu o lumină limpede și blândă. *Tu din eternul meu întreg/ Te-ai smuls o stea senină*. C346. *Luceafăru-arde asupra ei/ Cu razele-i senine*. A104. *Și iarăși, noaptea, vine/ Luceafărul deasupra ei/ Cu razele-i senine*. E100, cf. B112, C108.

2. Fig. (Despre manifestările omenești) Care exprimă mulțumire sufletească; netulburat. *Și gândul [tău] senin va fi/ Și luminoasă calea*. A1_{II}. ♦ (Despre ochi) Care exprimă liniște, puritate sufletească. *O lasă-mi capul meu la sân/ Pe gânduri să se culce/ Sub vraja ochiului senin/ Și negrăit de dulce*. B423. *O lasă-mi capul meu la sân/ Iubito, să se culce/ Sub vraja ochiului senin/ Și negrăit de dulce*. C383. (Pentru tânărul îndrăgostit, ochii iubitei dobândesc unele atribute de astru ale Luceafărului) *O lasă capul meu la sân/ Iubito, să se culce/ Sub raza ochiului senin/ Și negrăit de dulce*. E355. *Și ochiul dulce și senin/ Îmi luminează calea*. A1_I.

3. Fig. Ferit de griji, liniștit. *Și când în leagănu-i senin/ Se-ntinde să se culce/ I-atinge mâna de pe sân*. A29.

II. S.n. Seninătate, claritate a cerului. (În descrierea zborului înapoi al Luceafărului prin cosmos) *Părea un fulger nentrerupt/ Și roșu ca rubinul/ Având seninul dedesupt/ Deasupra lui seninul*. B283, 284. *Având seninul dedesupt/ Deasupra nor și ceața*.

C275,V1. ✧ (La pl., cu nuanță partitivă) *Părea un fulger nentrupt/ Mănat de-ale lui chinuri/ Privind seninuri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283, 284,V4. *Aprins de-ale lui chinuri/ Privind seninuri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283, 284,V5 *Cu văi de chaos dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B284,V1. *Cu mări de neguri dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B284,V2. ✧ P. anal. (Fiind vorba despre mare) *Pierzându-și gându-n depărtări/ Cu vasul ce se duce/ Când pe seninul sfintei mări/ Luceafărul străluce.* A11. (Fiind vorba despre Luceafăr) *Să te privesc de-aproape/ M-am coborât cu-al meu senin/ Și m-am născut din ape.* C83, cf. E79. *Am coborât al meu senin.* C83,V1. *Am coborât cu-al meu senin.* C83,V2.

SETE s.f. Dorință puternică, mistuitoare, arzătoare. *Din chaos Doamne-am apărut/ Și sete mi-e de chaos.* B326,V2, cf. B326,V3. *Și din repaos m-am născut/ Mi-e sete de repaos.* B328, cf. C312, D296, E296. *Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe/ E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe.* E278, cf. C290. *Nu e nimic și totuși e/ O sete care soarbe.* C290,V5.

SFÂNT, -Ă aj., s.m. I. Aj. 1. Epitet dat divinității. *Că mii de oameni, neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A19*₆. *Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una.* A19*₆,V1, cf. A19*₆,V2, A19*₆,V4. *Le măsur vieți cu luna/ De nasc și mor în sfântul Un/ În care-s toate una.* B343a. ✧ P. ext. Epitet dat unor elemente ale naturii. *El o aude-n cerul sfânt/ Și tremură mai tare.* A49, cf. B53. *Pierzându-și gându-n depărtări/ Cu vasul ce se duce/ Când pe seninul sfintei mări/ Luceafărul străluce.* A11.

2. Care aparține divinității. *O tu, al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă/ Te rog, în mână de pământ/ Ființa mea o schimbă.* B305a,V2. *Al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă.* B305a.

3. Fig. Asemănător cu o taină divină. *De-aceea zilele îmi sunt/ Pustii ca niște stepe./ Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe.* E247, cf. C259.

II. S.m. Persoană recunoscută ca un exemplu desăvârșit de viață creștină și consacrată ca atare de biserică. *Și era un la părinți/ Și una-n toate cele/ Cum e Maria între sfinți/ Și luna între stele.* B7. *Și mândră-n toate cele/ Cum e Fecioara între sfinți.* C7, cf. E7. ✧ Care este considerat ca înzestrat cu har divin. *Dar vrei o patimă de sfânt/ În inima ta cruda.* A1*₈. *Și dacă vrei să fii un sfânt/ Să știi ce-i chinul, truda/ Îți dau un petece de pământ/ Ca să te cheme Buddha.* B385.

SFÂRȘI vb. 1. Refl. A înceta să existe, a se termina. *Alt soare-n chaos s-o ivi/ Când altul se sfârșăște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* D306,V3. *Un soare nou va răsări/ Când unul se sfârșăște.* D306,V1, cf. D306,V2, D306,V6. *Un soare nou se va ivi/ Pe cel ce se sfârșăște.* D306,V7. *Alt soare-n chaos s-a ivi/ Când lumea se sfârșăște...* D306,V4. (Subînțelegându-se perpetuitatea unei mișcări) *Căci roata-n veci se va-nvârti/ Și nu se mai sfârșăște/ Și toți se nasc spre a muri.* D306,V5.

2. Tr. A înceta, a încheia. *Dar totuși nu sfârșești de spus/ Și-ncepi aceleași plângeri.* A5*₉.

SFÂRȘIT s.n. Fel de a se termina, final. *Oricare mândru început/ Cu un sfârșit se-ncheie/ Când ingerul au dispărut/ Rămâi cu o femeie.* A2*₉. *Oricât [de] mândru a-nceput/ Cu un sfârșit se-ncheie.* A2*₉,V1.

SFERĂ s.f. Mediul, spațiul Luceafărului, lumea lui, deschisă spre cea a pământenilor. *Din sferă mea sosii cu greu/ Ca să-ți urmez chemarea.* C77. *Din sferă mea m-am smuls cu greu/ De ți-am urmat chemarea.* C77,V1. *Din sferă mea m-am smulsi cu greu.* C137,V1. *Din sferă mea venii cu greu.* C77,V2, cf. C137, E73, E129.

SFERIC av. În cerc, circular. *Iar locul unde-a fost perit/ Se-nvârte-n cercuri sferic/ Bucăți de soare, parcă fierb.* C118,V4. (Despre desfășurarea timpului ciclic; contextul descrie întoarcerea Luceafărului spre începutul lumii, când timpul nu exista) *Aci vecia a-nctat/ Să se-nvârtească sferic.* B294a. *Unde vecia n-are loc/ Să se învârte sferic.* B294a,V1. *Unde vecia n-are loc/ Să se-nvârtească sferic.* B294a,V2. *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n cursu-i sferic.* B294a,V3. *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n lume sferic.* B294a,V4. *Să piară timpul înecat/ În văi de întuneric/ El s-ar renaște luminat/ Ca să se-nvârte sferic.* B380. (Mișcarea circulară antrenează timpul și spațiul) *Și timp și spațiu de-ar pieri/ În văi de întuneric/ Ele din nou ar răsări/ Ca să se-nvârte sferic.* C340.

SILI vb. Tr. A obliga, a forța. *Luceafărul se-ntunecă/ Silit în loc să steie.* B304a,V1, cf. B304a,V2.

SIMȚI vb. 1. Tr. A încerca un sentiment de... *Trăiți în cercul vostru strâmt/ Și în favoarea sorții/ Căci ceea ce în suflet simt/ E voluptatea morții.* C419,V3. *Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece/ Ce eu în sufletul meu simt/ E nemurirea rece.* C419,V4.

2. Refl. A avea impresia că este... *Trăind în cercul vostru strâmt/ Iubirea vă petrece/ Ci eu, în lumea mea, mă simt/ Nemuritor și rece.* C419. *Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece/ Ci eu, în lumea mea, mă simt/ Nemuritor și rece.* E391.

SIN s.m. v. **sân.**

SINGUR, -Ă aj. 1. Care nu este însoțit de nimeni, fără altcineva. (Întărit prin determinarea „cu totul”) *El zboară – gând purtat de dor –/ Pân singur e cu totul.* C284, cf. C284,V1, D272, D272,V1, D272,V2. *Sbura cu gândul.../ Pân' singur e cu totul.* B296. *Pân' piere cel din urmă crug/ Și singur e cu totul.* B296,V2, cf. B296,V3.

2. Izolat, retras. *În ploaia florilor de tei/ Mergeau doi tineri singuri.* B420. *Sub șirul lung de mândri tei/ Ședeau doi tineri singuri.* C380, cf. E352.

3. (Precedând substantivul) Numai unul; unic. *Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată.* C419,V1, cf. C419,V2.

4. (Adverbial) Numai, doar. *Și voi ca moartea să mi-o dea/ El singur numai poate.* B180.

SINGURĂȚATE s.f. Starea celui care este singur. (Cu referire la sentimentul fetei care se află alături de tânărul iubit, dar are încă nostalgia aspirației spre înălțimi) *Iar el în cearcăn luminos/ Lucea cu bunătate/ Și rece se uita în jos/ L-acea singurătate.* B448. (Construit cu dativul, referirea pare să includă și propria stare a lui Hyperion) *Iar el surăde luminos/ [...] Și-nseninat se uită[-n jos]/ Lucind singurătății.* B448,V1. *Și se așază iar pe cer/ Lucind singurătății.* A8+10. ✧ (În personificări; stabilește o corespondență între sentimentele personajelor și natură) *Dar un luceafăr răsărit/ Din liniștea uitării/ Dă orizon nemărginit/ Singurătății mării/ Și ochiu-mi pân-atuncea sec/ Deodată-l împle plânsul/ Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul.* B260. Dă

orizon nemărginit/ Singurătății mării;/ Și tainic genele le plec,/ Căci mi le împlie
plânsul,/ Când ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul. E232, cf. C244. (Valul fiind
și simbolul nestatorniciei sorții umane, al caducității existenței) El tremura ca alte dăți/
În codri și pe dealuri/ Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri. C411. El tremură ca
alte dăți/ În codri și pe dealuri/ Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri. E383. El
lumina ca alte dăți/ În codri și pe dealuri/ Și conducea singurătăți/ De mișcătoare
valuri. C411,V2. El lumina ca alte dăți/ Păduri și țări și maluri/ Și stăpânea singurătăți/
De pietre și de valuri. C411,V1.

SMULGE vb. Refl. 1. A se desprinde (cu efort) din locul unde se află. *Din sfera mea
m-am smuls cu greu/ De ți-am urmat chemarea. C77,V1. Din sfera mea m-am smult cu
greu. C137,V1. S-a smuls din locul lui de sus/ [Perind mai multe zile C]. C179,V1.*

2. A se despărți, a se desprinde din ceva. *Tu din eternul meu întreg/ Te-ai smuls o
stea senină. C346.*

SOARE s.m. 1. Corpul ceresc principal al sistemului nostru planetar. *Și soarele din
vârf de lunci/ Apune-n unda spumii. A29⁺,V1. Că mii de oameni neam de neam/ Că
soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm. A18⁺,V1. Și mii de oameni neam de neam/
Cu soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm. A18⁺,V4. Astfel și pasere și ram/ Și
soarele și luna/ Se nas[c] și mor în sfântul Brahm. A18⁺,V2. Astfel și pasere și neam/ Și
soarele și luna/ Se nasc și mor în unu Brahm. A18⁺,V3. Și-n orice clipă te întrebi/ Unde
e soare, lună/ E-n orice clipă-ndeosebi/ Și toate împreună. A38⁺,V1. Coroana-i arde
pare/ Și se arată-n adevăr/ Scăldat în foc de soare. B132. Venea plutind în adevăr/
Scăldat în foc de soare. C128, cf. E120. Bucăți de soare, parcă fierb/ În negrul
întuneric. C119,V4. Scântei de soare, parcă fierb. C119,V5. (Ca simbol al alternanței
viață-moarte-renaștere, ca în textele vedice) Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n
apă/ Pe alt pământ a răsărit/ Și ziua o să-nceapă. A29⁺,V1. Și când vezi soarele-asfințit/
Că intră roșu-n apă/ Pe altă lume a răsărit. A29⁺,V2. (Contextul prezintă eterna
renaștere extinsă la sistemul nostru planetar) Să fac o lume de păreri/ Să fie trecătoare/
Dar soarele perind pe cer/ Din nou s-ar naște soare. A11, 12⁺,V1. Chiar soarele perind pe
ceriu/ Din nou s-ar naște soare. A11, 12⁺,V1. Chiar soarele perind din cer/ Din nou
s-ar naște soare. B375, cf. A11⁺,V2. Chiar soarele perind din cer/ Din nou s-ar naște
soare. B376. Chiar soarele să piară[-n] ceriu/ [S-aprinde iarăși soare C]. C335,V1. (Ca
simbol al principiului generator masculin, fiind vorba despre întruchipările Luceafărului)
Eu am venit ș-acuma/ Și soarele e tatăl meu/ Iar noaptea-mi este muma. B143. Din sfera
mea venii cu greu/ Ca să te ascult ș-acuma,/ Și soarele e tatăl meu/ Iar noaptea-mi este
muma. E131, cf. C139. (Contextul se referă la natura aparentă a lui Hyperion) Hyperion
ce [î]ntr-un fel/ Răsai din mări și soare. D298,V8. Hyperion, ce la un fel/ Răsai din mări
și soare. D298,V9.*

2. Nume dat corpurilor cerești cu lumină proprie, asemenea soarelui (1). *Hyperion,
care rebel/ Răsai din lumi cu soare. D298. (Afirmarea eternei renașteri este extinsă la
toate sistemele solare) Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare. E315, 316,
cf. C335, 336. Un soare nou va răsări/ Când unul se sfârșăște. D305,V1, cf. D305,V2.
Un soare nou se va ivi/ Când unul se sfârșăște. D305,V6. Un soare nou se va ivi/ Pe cel
ce se sfârșăște. D305,V7. Alt soare-n chaos s-o ivi/ Când altul se sfârșăște. D305,V3.
Alt soare-n chaos s-a ivi/ Când lumea se sfârșăște... D305,V4. Dar sori în lume de n-or*

fi/ Din noapte or să crească. D305. Și sorii toți de n-ar mai fi/ Din noapte or să crească. D305,V8. Și sorii toți perind din cer/ Din nou s-ar naște zorii. A11_{III}. Să piară sorii toți din cer/ Din nou s-ar naște sorii. A11, 12_{III},V1 (În descrierea zborului înapoi al Luceafărului prin spațiul cosmic) Ici se aprinde-un soare-n drum/ Colo se stinge-un soare. B289, 290,V4, cf. C277a,V1. Ici se aprinde-n soare-n drum/ Colo se stinge-un soare. B291, 292,V1, cf. B291, 292,V3. Ici se aprinde-o stea în drum/ Colo se stinge-un soare. B290. Ici se aprinde-o lună-n drum/ Colo se stinge-un soare. B290,V2, cf. C278a. ♦ (Ca simbol al bucuriei) Vei pierde negrele dureri/ Și răsări-vor sorii. A6_{II}, cf. A6_{II},V2. [Vei pierde negrele dureri A_{II}]/ Și vor răsări sorii. A6_{II},V1.

SOARTĂ s.f. v. soarte.

SOARTE s.f. 1. Destin în puterea căruia se află tot ceea ce parcurge ciclul viață-moarte-renaștere. *Și câte trec au un noroc/ Și cât[e] mor au soarte/ Noi nu avem nici timp nici loc. D314,V3. Aceste doară au noroc/ Au prigoniri și soarte. D314,V1. Au vârsta lor și soarte. D314,V2. Se nasc și urmăresc noroc/ Și mor, murind de soarte... D314,V4. (Cel supus destinului este designat prin pronume la pers. 2 sg., devenind reprezentativ pentru întreaga umanitate) Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții. A21₄, cf. A21₄,V3. Tu crezi în stele, crezi în sorți. A21₄,V2. Ce crezi în stele, crezi în sorți/ Și în reversul feții. A21₄,V1. Tu doar ai goană de noroc/ Și urmări de soarte/ Natura n-are timp și loc. A2₅. Tu doar ai goană de noroc/ Și întristări de soarte/ Natura n-are timp și loc. A2₅,V2. Oricât te-ai plânge de cu foc/ Și-ai blestema pe soarte/ Dar Brahma n-are timp și loc. A2₅,V1. (Pronumele este folosit la pers. 2 pl.) Trăiți în cercul vostru strâmt/ Și în favoarea sorții. C418,V3. (Umanitatea întreagă este designată prin pronume la pers. 3 pl.) Ei doar au parte de noroc/ De dragoste și soarte. B346. Ei doar au ceruri de noroc/ Și prigoniri de soarte/ Noi nu cunoaștem timp și loc. B346,V1. Ei doar au steaua cu noroc/ Și prigoniri de soarte... C330. Ei doar' au stele cu noroc/ Și prigoniri de soarte. E310. Se nasc sub stele cu noroc/ Trăiesc goniți de soarte... D314,V5. Ei au restriște sau noroc/ Au dragoste și soarte.../ Noi nu cunoaștem timp și loc. C330,V2. Ei doar au goană de noroc/ Și asupriri de soarte.../ Noi nu cunoaștem timp și loc. C330,V4. Și amăgiri de soarte... C330,V5. Se nasc sub semne de noroc/ Împinși de-o crudă soarte... D314.*

2. Condiția celui supus destinului. *Tu legi o lume de păreri/ De soarta ta, de tine. A18₄,V5. Tu numai tu o legi/ De soarta ta, de tine. A18₄,V6. O dă-mi în schimb cu acest preț/ O pământească soarte. B314, cf. B314,V3. Dau vecia mea ca preț/ Pe-o pământească soarte. B314,V1. Vecia n-are n[ici un preț]/ Pe-o pământească soarte. B314,V2. Dă-mi pe lumina mea [ca] preț/ O pământească soarte. B314,V4. Dă-mi pe vecia [mea] ca preț/ O pământească soarte. B314,V5. O, cere-mi, Doamne, orice preț/ Dar dă-mi o altă soarte/ Căci tu isvor ești de vieți/ Și dătător de moarte. E286, cf. C302, D286. O cere-mi Doamne orice preț/ O dă-mi o altă soarte. C302,V1.*

SOCOTI vb. Tr. A considera. *Și cei ca om să te socot/ Cu morții să te-asameni. B341,V1. Și dacă stelele-ar pieri/ S-ar naște iarăși stele// Oricum vei vrea să le socoți/ Oricum să le asameni. A21₃. De ce ca zeii să-i socoți/ Cu zeii să-i asameni. A21₃,V1. ♦ Refl. Tu vrei un om să te socoți/ Cu el să te asameni. B341. Tu vrei un om să te socoți/ Cu ei să te asameni. B341, cf. B341,V2, C321, E301. Cum vrei tu om să te socoți/ Cu ei să te asameni. D301. Cum vrei un om să te socoți/ Cu ei să te asameni.*

D301,V1, cf. D301,V3. *Dar orișicum să te socoți/ Oricum să te asameni/ Dar piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni.* A21*3,V2. *Oricât de mare te socoți/ Oricum să te asameni.* A21*3,V3

SOI s.n. Fel (de persoană). *Un soi frumos de fată.* C4,V5.

SOMN s.n. Starea celui care doarme. (În a doua secvență a poemului, la aparițiile sale întruchipat în tânăr, Luceafărul pătrunde în visul fetei) *Și ea șoptește-n al ei somn/ Cu glasu-i ce se-alină.* A41. *Văzându-l chiar în al ei somn/ Șopti dormind divină.* B45. *Iar ea vorbind cu el în somn/ Oftând din greu suspină.* C49, cf. E45. *Și ea vorbea cu el în somn/ Și greu oftând suspină.* C49,V1. *Apoi vorbea cu el în somn.* C49,V2. *Vorbind ades cu el în somn.* C49,V3. *Ea trebui de el în somn/ Aminte să-și aducă/ [...]// – „Cobori în jos, luceafă blând,/ Alunecând pe-o rază/ [...]”.* C109, cf. E101. *Și-n somnu-i trebuie de el/ Aminte să-și aducă.* B113. *Căta de el în al ei somn/ [Aminte să-și aducă C].* C109,V1. *Și trebui de el în somn/ [Aminte să-și aducă C].* C109,V2.

SOR s.f. Persoană de sex feminin considerată în raport cu copiii acelorași părinți. (În context figurat, fiind vorba despre neant) *E nefiin[ă], ce din ea/ Puterea ei și-o soarbe/ E muma morții, [...] Și sor uitării oarbe.* C292,V4.

SORĂ s.f. v. sor.

SORBI vb. Tr. 1. A încorpora, a înghiți. *Părea că universu-ntreg/ Acel adânc l-ar soarbe.* D278,V1. *Părea că universul tot/ Acel adânc l-ar soarbe.* D278,V2. *Acel adânc necunoscut/ Un univers ar soarbe.* D278,V3. *Tot universul pare mic/ Acel adânc să-l soarbă.* D278,V4. *Tot universul ar fi mic/ Acest adânc să-l soarbă.* D280,V6. *Nimic e universu-ntreg/ Acest adânc să-l soarbă.* D280. ♦ (În context figurat) *Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe/ E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe.* E278, cf. C290. (Absol.) *Nu e nimic și totuși e/ O sete care soarbe.* C290,V5. ♦ Fig. A extrage și a absorbi. *Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune/ Din chiar puterea mea dentăi/ Sorbind înțelepciune.* C352,V1. *Și din gândirea mea dentăi/ Sorbind înțelepciune.* C352,V3. *E nefiin[ă], ce din ea/ Puterea ei și-o soarbe/ E muma morții, [...].* C290,V4. ♦ Fig. A atrage în sine. *Îl sorb a chaosului văi/ Dar isbucnea din ele.* C277, cf. C277,V3, D265,V1. *De-l sorb a chaosului văi/ El isbucnea din ele.* C277,V4. (În context figurat) *Îl sorb adânc fiorii cruzi/ Ai golurilor crude.* C313.

2. A face să dispară cuprinzând în sine. (Figura repetitivă contextuală, constând în repetarea verbului la un alt timp, arată că acțiunea se răsfrânge asupra tuturor lucrurilor, din toate vremurile) *În care toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe.* C292,V1. *Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe/ Ce soarbe toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe.* B303, 304. *De soarbe toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe.* C292,V3. (În context figurat) *E-al neființei adăpost/ Unde uitarea soarbe/ Tot ce va fi, și tot ce-a fost.* C290, 291,V2. *Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe/ De soarbe toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe.* C291,V3. ♦ (În construcții poetice) *Nimicul să mă soarbă*, exprimă dorința Luceafărului de a dispărea în neant. *În întunerec să mă-nec/ Nimicul să mă soarbă.* B324,V2. *Timpul să mă soarbă*, exprimă dorința Luceafărului de a se integra în timpul înțeles ca vreme care nu trece, ca oprire a desfășurării unei durate. *În întunerec să mă-nec/ Și timpul să mă soarbă.* B324,V3.

SOSI vb. In. A ajunge într-un loc; a veni. *Din sfera mea sosii cu greu/ Ca să-ți urmez chemarea.* C77.

SPAȚ s.n. v. **spațiu**.

SPAȚIU s.n. 1. Mediu ideal în interiorul căruia se află toate lucrurile create. (Contextul descrie drumul Luceafărului înapoi spre începutul lumii) [*Și în vâetele-îmconjur* C282, V1]/ *Și spaț și timp de-a-notul.* C282, V2. ✧ (Contextul se referă la puterea creatoare a lui Hyperion) *Hyperion, izvor de vreme/ Și-ntregitor de spațiu/ Din noapte vergină tu chemi/ Voința fără sațiu.* B334, V1. *Hyperion [...]/ Semănător de spațiu/ Din noapte vecinică mă chemi.* B334, V3. ✧ (Contextul include categoriile spațio-temporale în veșnica renaștere) *Și timp și spațiu de-ar pieri/ În văi de întuneric/ Ele din nou ar răsări/ Ca să se-vârtă sferic.* C337.

2. Bolta cerească. *Hyperion vedea din spaț/ În ochii lor nesațul...* C393, V3.

Var.: *spaț*.

SPĂȘI vb. v. **spăși**.

SPĂȘI vb. Tr. A ispăși. *Cum s-ar putea să fii supus/ Ca să spășești [o] vină/ [Când ești din veci nerăsărit/ Lumină din lumină D].* D318, V4.

SPERANȚĂ s.f. Nădejde. *Zâmbește trist cu raze reci/ Speranțelor deșarte/ În veci îl voi iubi, și-n veci/ Va rămânea departe.* C254, V1. (Contextul relevă lipsa de importanță a sentimentelor individului față de legea veșnicei renașteri) *Tu îți atârni de micul eu/ Speranță și durere/ Te legi cu mii păreri de rău/ De omul care piere.* A18*₄. *E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și iubire.* A18*₄, V2. *E drept c-atârni de micul eu/ Speranță și durere.* A18*₄, V3. [*E drept c-atârni de micul eu* A*₄, V3]/ *Speranță și părere.* A18*₄, V4.

SPORI vb. Tr. 1. (Cu sens cantitativ) A face să crească. (Într-un vers incomplet) *Dar poți prea bine a spori/ Cu unul [...].* A13*₆, V1.

2. (Cu sens intensiv) A adânci, a întări. *Și adevăru-l vei spori/ Și tu de-i recunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* A13*₆.

SPUMĂ s.f. Strat alburiu care se formează la suprafața agitată a mării, a unui râu etc. *Și soarele din vârf de lunci/ Apune-n unda spumii.* A30*₃, V1. (În comparații, sugerează efemeritatea) *Se nasc ca spuma ce de vânt/ S-au aruncat la maluri.* D309. *Că nu e moarte nici păcat/ Cât e lucirea spumii.* A30*₄. *Degeaba trist te uiți la el/ Și îl asemeni spumii/ [Soarele] Va lumina tot într-un fel/ O altă partea-a lumii.* A34*₃, V2. *Degeaba trist te uiți la el/ Nu mai seamănă spumii/ El luminează tot la fel/ O altă partea-a lumii.* A34*₃. *Nu mai seamănă spumii/ Căci luminează tot un fel/ O altă partea-a lumii.* A34*₃, V3.

SPUNE vb. Tr. (Folosit și absol.) 1. A zice. *Dar totuși nu sfârșești de spus/ Și-ncepi aceleași plângeri.* A5*₉. *Ș-auzi din gura lui de spus/ Renasc aceleași plângeri.* A5*₉, V2. cf. A5*₉, V4.

2. A expune, a povesti. *Dar de nu [știi] să te învâț/ [...]/ Dacă mânie n-ai s-arăți/ Ți-o spun cu binișorul.* C212, V2, cf. C212, V3. *Și de ți-aș spune pe ales/ Eu tot nu pot începe.* A153. *Ci-acuma spune-mi [...]/ Povestea zinei Dochii.* A9_{II}.

STA vb. In. I. 1. A se opri din mers, dintr-o acțiune etc. *Și tot întregul ocean/ Va sta să te asculte.* A80,V1. *Atunci când el [...] / Cu ea va sta de ceartă/ Mii de lumini vor izvorî.* A34*4. ♦ Expr. *A sta în loc v. loc.*

2. Cuvânt prin care i se atrage cuiva atenția să aibă răbdare, să arate blândețe. (Expr.) *(Să) stai cu binișorul = nu te grăbi! Dacă nu știi să te învâți/ Căci dulce e amorul/ Dar bună numai să te-arăți/ Să stai cu binișorul.* B224. *Mânie tu să nu-mi arăți/ Ci stai cu binișorul.* C212,V1. *Numai mânie să n-arăți/ Ci stai cu binișorul.* C212,V6. *Însă mânie să n-arăți/ Să stai cu binișorul.* C212. *Însă mânie să n-arăți/ Ci stai cu binișorul.* C212,V8, cf. C212,V10. *Dară mânie să n-arăți/ Ci stai cu binișorul.* C212,V7, cf. C212,V9. *Ci numai nu te mânia/ Ci stai cu binișorul.* E204.

II. 1. A avea o anumită atitudine, poziție. *În sus să stai cu fața.* A8*1,V1. *Dar nici așa precum te-am pus/ Nu-mi sta ca o momâie/ Când te ridic încet în sus/ Te-nalță din călcâie.* C218,V6. *Nu sta ca o momâie.* C218,V5. *Ea stă cu fața-ntoarsă.* C38,V1.

2. A fi sau a rămâne într-o anumită stare. *Și dacă-ncep ca să suspin/ Tu nu-mi sta prefăcută/ De te sărut pe gură lin/ Tu iarăși mă sărută.* C226,V1. *Și dacă-ncep ca să suspin/ Tu nu sta prefăcută.* C226,V3. *Asfel steteau înamorați/ În ochii lor nesățul.* C393,V1, cf. C393,V2. ♦ Expr. *A sta pe gânduri = a fi îngândurat, a fi absorbit de gânduri, adâncit în visare. V. și gând. Ce voi? Aș vrea să nu mai stai/ Pe gânduri totdeauna.* C201, cf. E193.

III. A fi așezat într-un anumit loc. *Să stea în părul tău bălai/ Cununele de stele.* C147,V1.

IV. A dura, a dăinui, a rezista în timp. *Degeaba crezi c-o sta în vânt/ Noroc și idealuri/ Când valuri află un mormânt/ Urmează alte valuri.* A5*3.

V. A fi pe punctul de..., a fi gata să... *Din foc, din aer [și] văpăi/ El sta să se culeagă/ Coboară-a chaosului văi.* A118. *El sta din aer și văpăi/ Ființa s-o culeagă.* B125.

STĂPÂNI vb. Tr. A conduce, a governa. *O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul.* A5_{IV}. ♦ Fig. A domina. *El lumina ca alte dăți/ Păduri și țări și maluri/ Și stăpânea singurătăți/ De pietre și de valuri.* C411,V1.

STÂNG, -Ă aj. (Despre braț) Care este pe partea corpului unde se află inima. *Când ți-oi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215, cf. E207. *De-ți voi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215,V10.

STEA s.f. 1. Corp ceresc cu lumină proprie; (sens curent) orice corp ceresc strălucitor, cu excepția Lunii și Soarelui. *Ici se aprinde-o stea în drum/ Colo se stinge-un soare.* B289. *Tu din eternul meu întreg/ Te-ai smuls o stea senină.* C346. *Cu ochi pe jumătate-nchiși/ Spre stea cu fața-ntoarsă.* A38. (În comparații care sugerează unicitatea) *Și era una la părinți/ Și una-n toate cele/ Cum e Maria între sfinți/ Și luna între stele.* B8. *Și era una la părinți/ Și mândră-n toate cele/ Cum e Fecioara între sfinți/ Și luna între stele.* C8, cf. E8. (În imaginea întruchipării Luceafărului descins din noapte) *[În vițe negre cade păr A]/ Încununat cu stele.* A122,V1. (În descrierea zborului înapoi al Luceafărului prin spațiul cosmic spre începutul lumii) *Părea un fulger nentrerupt/ Și stele milioane/ Trec oceane dedesupt.* C274,V4. *A stelelor icoane/ Trec oceane dedesupt.* C274. *Un cer de stele dedesupt/ Deasupra-i cer de stele –/ Părea un*

fulger nentrerupt/ Rătăcitor prin ele. E261, 262. *Vedea ca-n ziua cea dentăi/ Născând din neguri stele.* B286, cf. B286,V4. *Plutind pe-a chaosului văi/ Adânc isvor de stele.* B286,V2. *Vedea ca-n ziua cea dentăi/ Născând în cale-i stele.* C280, cf. C278,V1, C280,V2, C280,V3, D266,V2, D266,V4, D268,V1. *Și ca și-n ziua cea dentăi/ Se nasc din neguri stele.* B286,V3. *Din văi de chaos isvorau/ În roiuri stele albe.* B286,V1. (Contextul prezintă veșnica renaștere ca formă a eternității extinsă la scară cosmică) *Și dacă stelele-ar pieri/ S-ar naște iarăși stele.* A19, 20³. *Și dacă stelele ar pieri/ Ar izvorî iar stele* A17, 18^{III}. *Să piară stelele din zi/ Ca frunzele pe vânturi/ Pământuri cază – din adânc/ S-ar naște iar pământuri.* A13^{III}. (Într-o lecțiune incertă a contextului) *Să piară stelele din gând.* A13^{III},V1. ♦ Fig. (În viziunea Luceafărului asupra unei împărății cosmice proprii) *O, vino-n părul tău bălai/ S-anin cununi de stele/ Pe-a mele ceruri să răsai/ Mai mândră decât ele.* C146. *O vino-n părul tău bălai/ Să pun cununi de stele.* C146,V2, cf. C146,V3. *O vin', în părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* E138. *Să stea în părul tău bălai/ Cununele de stele.* C148,V1. ♦ *Steaua cea de sus = (în context) Luceafărul. Și-n somnu-i trebuie de el/ Aminte să-și aducă/ Și dorul stelei cei de sus/ De inimă-o apucă.* B115. *Din dorul stelei cei de sus/ De suflet o apucă.* A107.

2. **Stea** (1) despre care se crede că aparține fiecărui om determinându-i destinul, viața. *Ei doar au steaua cu noroc/ Și prigoniri de soarte...* C329. *Ei doar' au stele cu noroc.* E309, cf. C329,V1. *Se nasc sub stele cu noroc/ Trăiesc goniți de soarte...* D313,V5. *Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții.* A21⁴, cf. A21⁴,V3. *Tu crezi în stele, crezi în sorți.* A21⁴,V2. *Ce crezi în stele, crezi în sorți.* A21⁴,V1.

STEJAR s.m. Arborele care produce ghinda. (Contextul reprezintă o variație pe tema veșnicei renașteri ca formă a eternității) *Natura altfel leagă/ În orice ghindă de stejar/ E o pădure-ntreagă.* A11⁴.

STEPĂ s.f. Întindere de loc arid. (Într-o comparație) *De-aceea zilele îmi sunt/ Pustii ca niște stepe...* C258, cf. E246.

STINGE vb. Refl. 1. (Despre aștri) A-și pierde lumina; a pieri. (Ca exemplu al veșnicei renașteri extinsă la scară cosmică) *Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare.* E315, cf. C335. (Contextul descrie zborul înapoi al Luceafărului prin spațiul cosmic spre începutul lumii) *Ici se aprinde-o stea în drum/ Colo se stinge-un soare.* B290. *Ici se aprinde-o lună-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B290,V2, cf. C278a. *Ici se aprinde-un soare-n drum/ Colo se stinge-un soare.* B290,V4. *Colo se stinge-un soare.* B292,V1, cf. B292,V3. ♦ (Despre Luceafăr) *Fiori de stingere-l pătrund/ [...]/Voința doar 'l ține viu/ Altmintrelea s-ar stinge.* B308,V1. ♦ (Despre aștri, sisteme solare) A nu mai lumina dintr-un anumit loc. *Cum el din cer o auzi/ Se stinge cu durere/ Iar ceru-ncepe a roti/ În locul unde piere.* C118. *Și el din cer o auzi/ Se stinse cu durere.* C118,V1. *Cum el din cer o auzi/ Se stinse cu durere.* E110. *Cum [el] din-nalt o auzi/ Se stinse cu durere.* C118,V3. (În contextul trecerii Luceafărului în drumul său dincolo de spațiile galactice) *Și mii de lumi în juru-i fug / Pe-a vremii val de-a-notul/ Se stinge cel din urmă crug/ Se-ntunecă cu totul.* B295,V1.

2. (Despre lumină) A dispărea. (În comparații) *Ca și lumina ce s-a stins/ [Din față-i iute piere A].* A99,V1. *Ca-n luminișul ce s-a stins/ Din față-i iute piere.* A99.

3. Fig. (Despre ochi) A-și pierde lumina, strălucirea. *O sărutare! M-ai cuprins/ În mânec[ă] de rochii/ Când ochii tăi se vor [fi] stins/ S-or reaprinde ochii.* B243.

4. Fig. A pieri fără urmă. (Despre valuri, ca simbol al efemerității) *La valuri ce [se] sting pe mări/ Urmează alte valuri.* A11_{IV}, V2.

STINGERE s.f. 1. Faptul de a se stinge; spec. pieire; moarte. *Luceafărul se-ntuneacă/ Silit în loc să steie// Fiori de stingere-l pătrund/ Și aripele-și strânge.* B305, V1. ♦ Spec. Sfârșitul lumii. *Tot ce a fost, tot ce va fi/ De-a pururi fața este/ Și basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste.* A11₆, cf. B367.

2. Neantul. *Aci e-al stingerii-adăpost/ E noaptea prea curată/ Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată.* B301, V1.

STOL s.n. Grup de păsări zburătoare. (Exemplifică în context veșnica revenire ca formă a eternității) *Oricâte stoluri cad de vânt/ Revin pe alte maluri...* D309, V6. *Oricâte stoluri cad de vânt/ [Răsar pe alte maluri D, V3].* D309, V4. *Și dacă stoluri pier de vânt/ Vin altele pe maluri.* D309, V1. *Și câte stoluri cad de vânt/ Răsar pe alte maluri.* D309, V3. *Să cadă stolurile-n vânt/ [Răsar pe alte maluri D, V3].* D309, V5. *Și mii de stoluri cad de vânt/ Și mii pornesc pe maluri...* D309, V7. (Repetat adverbial) *Și lumea n-are goluri/ Căci stoluri cari zboară azi/ Se-ntorc la anul stoluri.* A15, 16₄, V1. *Căci stoluri cari zboară-n jos/ Se-ntorc la anul stoluri.* A15, 16₄, cf. A15, 16₄, V3, A7, 8₅, B355, 356, V1. *Căci stoluri cari trec pe mări/ [Se-ntorc la anul stoluri A, V1].* A15₄, V2. *Căci stoluri cari merg în jos/ Se-ntorc la anul stoluri.* B355, 356.

STRANIU, -IE aj. Neobișnuit, ciudat. *Atuncea chipu-i tremură/ De-o stranie durere.* B106. *Și mintea ei [s-a fost] cuprins/ De-o stranie durere.* A98.

STRĂBATE vb. 1. Tr. A parcurge (de la un capăt la altul); a cutreiera. *O clipă drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate.* A4₂. *În clipe drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate.* B188. *Hyperion, ce prin genuni/ Ai străbătut o lume/ Nu cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume.* D298, V1, cf. D298, V4. *Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Deșertu-n lung și marea-n larg.* C362. *Îți dau catarg lângă catarg/ Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg.* E334. *[Îți dau catarg lângă catarg C]/ Să le străbați pe toate.* C362, V2.

2. In. A răzbate. *Hyperion ce prin genuni/ Ai străbătut din lume/ Nu-mi cere semne și minuni/ Cari n-au chip și nume.* D298, V6. *Străbate c-un amor nespus/ [Durerea să-mi alunge/ Dar se înalță tot mai sus C].* C249, V2.

3. Tr. A pătrunde, a cuprinde. *Fiori de moarte-l străbat/ Și aripele-și strânge.* B305. *Cu farmecul luminii reci/ Gândirile străbate-mi.* B426, cf. C386, E358. *Dar nu mai cade străbătut/ În mări din tot înaltul.* B449, V2.

STRĂBĂTĂTOR, -OARE aj. Care străbate. *Hyperion care răsai/ Străbătător de toate.* D298, V7.

STRĂIN, -Ă aj. Care este altfel decât ceea ce este obișnuit; de altă natură. *Străin la vorbă și la port/ Lucești fără de viață/ Căci eu sunt vie, tu ești mort,/ Și ochiul tău mă-nghete.* E93.

STRĂLUCI vb. In. A răspândi o lumină vie. *Pierzându-și gându-n depărtări/ [...]/ Când pe seninul sfintei mări/ Luceafărul străluce.* A12. *Privea cum vântul duce/ Corăbii*

negre, când pe mări/ Luceafărul străluce. B16. Luceafărul conduce/ Corăbii negre... pe cărări/ De valuri, când străluce. C16,V2. Privea în zare cum pe mări/ Luceafărul străluce. C14,V3, cf. C14,V4, E14. Privea în zare cum pe mări/ Răsare și străluce. C14. Privind în zare cum pe mări/ Luceafărul străluce. C14,V1.

STRĂLUCIT, -Ă aj. (Adesea adverbial) Strălucitor. *Un giulgiu negru strălucit/ Pe marmure de brațe. B133. Giulgiu negru arde strălucit. C129,V1. Giulgiu negru prinde strălucit/ [Marmoreele brață C]. C129,V2. Un giulgiu îi prinde strălucit/ [Marmoreele brață C]. C129,V3.*

STRĂLUCITOR, -OARE aj. (Despre ochi) Care are o strălucire vie, trădând o trăire intensă, un sentiment puternic. *Să mă cuprinzi cu brațul// Și ochii tăi strălucitori/ La pieptu-mi să rămâie. C217,V3.*

STRĂVEZIU, -IE aj. (Despre piele, p. ext. despre obraji) Subțire, fin. *Iar pielea feții străvezii/ E albă ca de ceară. C73. Obrajii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară. C73,V1. Umerii feții străvezii/ Sunt albi ca și de ceară. C73,V2. Ovalul feții străvezii/ E alb ca și de ceară. C73,V3. Iar chipul feții străvezii/ E alb ca și de ceară. C73,V4. Iar umbra feței străvezii/ E albă ca de ceară. E69.*

STRÂMT, -Ă aj. (În sintagma care preia o idee fundamentală din Upanișade) *Cercul strâmt* = viața pământească, sortită suferinței și în care omul revine prin reîncarnări succesive; samsara. *Trăind în cercul vostru strâmt/ Iubirea vă petrece. C417. Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece. C417,V4, cf. E389. Trăiți în cercul vostru strâmt/ Și în favoarea sorții. C417,V3.*

STRÂNGE vb. Tr. 1. (Despre părți ale corpului; construit cu complementul în dativ) A apropia de corp, a aduna (din cauza frigului). *Fiori de moarte-l străbat/ Și aripele-și strânge. B306. Fiori de moarte-l pătrund/ Și aripele-și strânge. B306,V2. Fiori de stingere-l pătrund/ Și aripele-și strânge. B306,V1. Fiori-l trec și frig îi e/ Aripele își strânge. C294.*

2. A cuprinde (cu mâna, cu brațele) apropiind puternic de sine (în semn de dragoste). *În brațul meu de-o să te strâng/ Să mă cuprinzi cu brațul. C215,V6. Când [el] o strânge lin în braț. C395,V1. ✧ Expr. A srânge la piept v. piept.*

STRÂNS, -Ă av. Foarte puternic (încât să nu se poată desprinde). *Când brațul [meu] te ține strâns/ De gât te ții cu brațul. A3*1. Când brațul meu te ține strâns/ Să mă cuprinzi cu brațul. B227, cf. C215,V3, C215,V4. În brațul meu te-oi ține strâns/ Tu gâtul prinzi cu brațul. A3*1,V1.*

STRICĂCIUNE s.f. Ceea ce este stricat, distrus. *Pământuri piară-n stricăciuni/ S-ar naște iar pământuri. A27*3.*

SUBSUOARĂ s.f. Subbraț. *De te înalț de subsuori/ Te-nalță din călcâie. C219, cf. E211. Când te ridic de subsuori/ Te-nalță din călcâie. C219,V1, cf. C219,V3, C219,V8. Când te înalț de subsuori/ Te-nalță din călcâie. C219,V2.*

SUFLET s.n. Latura spirituală a omului; spirit. (Cu referire la natura profundă a sentimentelor fetei pe care Luceafărul urmărește să le anime) *El tremura-n oglindă/ Căci*

o urma adânc în vis/ De suflet să se prindă. C48, cf. C48,V4, E44. El o urmează adânc în vis/ Ca sufletu-i s-aprindă. C48,V1. El o urmează chiar în vis/ Ca sufletu-i s-aprindă. C48,V3. Și o urmează-adânc în vis/ De suflet să se prindă. C48,V2. Din dorul stelei cei de sus/ De suflet o apucă. A108. Mă dor de crudul tău amor/ A sufletului coarde. A146, cf. C154,V1. Și lui tot sufletul mi-l plec. C245,V2. (În context, „inima” împreună cu „sufletul” reprezintă totalitatea trăirilor spiritual-afective ale fetei) De dorul lui și inima/ Și sufletul se împle. E24, cf. C24. [De dorul lui și inima C]/ Și sufletu-i se împle. C24,V1. (Reprezentând lumea interioară, absolutul individual din brahmanism, identic cu sufletul universal) Trăiți în cercul vostru strâmt/ Și în favoarea sorții/ Căci ceea ce în suflet simt/ E voluptatea morții. C419,V3. Ce eu în sufletul meu simt/ E nemurirea rece. C419,V4.

SUI vb. Refl. A se urca. (Accentuat prin „în sus”) *Mă sui în sus până la cer/ La Domnul lumii toate. A165, cf. B177.*

SUNA vb. In. 1. A produce sunete. *O vezi catarg lângă catarg/ Cum sună oști cu săbii. A14⁺,V4. (Într-un vers incomplet) Când sună [...]/ Căci o urmărește în vis. A34,V1.*

2. (Despre glas) A se face auzit. *Și-i isvorăște în auz/ Un glas adânc ce sună. B332.*

SUNET s.n. Zgomot; spec. șuierat, vâjâit. (Într-o comparație, sugerează efemeritatea) *Căci ca și sunete de vânt/ Sunt vieți și idealuri. C325,V3.*

SUPORTA vb. Tr. A putea să îndure. *Privirea ta eu n-o suport/ E rece fără' de viață. A93, cf. B101. Privirea ta eu n-o suport/ Ea luce fără' de viață. C101.*

SUPUNE vb. Tr. 1. A constrânge pe cineva să suporte o situație. (Contextele se referă la natura increată a lui Hyperion, care nu poate fi condamnat să poarte durerea ciclică a vieții și a morții) *Cum ai putea să fii supus/ Să porți a vieții vină,/ Fără' de apus ai răsărit/ Lumină din lumină. D317,V10. Cum s-ar putea să fii supus/ Ca să spăsești [o] vină. D317,V4. Cum s-ar putea să fii supus/ Să ispășești o vină. D317,V9, cf. D317,V7. Au [s-ar putea] să fii supus/ La viață și la vină. D317,V6. Cum s-ar putea să fii supus/ La viață și la vină. D317,V3.*

2. A pune stăpânire pe cineva. *Tu ce nu poți să fii supus/ De viață și de vină,/ [Când eși din veci nerăsărit D]. D317,V2.*

SURÂDE vb. In. A zâmbi. (Despre Luceafăr) *Iar el surâde luminos. B445,V1.*

SURÂS s.n. Zâmbet. *Astfel adoarme c-un surâs/ Când grieri cântă-n tindă. A33. Și când adoarme c-un surâs/ El tremură-n oglindă. B41. Ea-l privea cu un surâs/ El tremura-n oglindă. C45. Ea îl privea cu un surâs/ El tremura-n oglindă. C45,V4, cf. E41. Când ea-l privește c-un surâs/ El tremură-n oglindă. C45,V1, cf. C45,V3. Căci ea-l privește c-un surâs/ El tremură-n oglindă. C45,V2.*

SUS av. La înălțime; deasupra. *Lucește cu amor nespus/ Durerea să-mi alunge/ Dar se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge. C251. Dar se înalță tot mai sus. E239. Și se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge. B267, C251,V1. S-a rupt din locul lui de sus/ Perind mai multe zile. C179. S-a smuls din locul lui de sus. C179,V1. (În context figurat) O vino-n părul tău bălai/ Să pun cununi de stele/ Și sus în ceruri să răsați/ Mai mândră*

decât ele. C147,V3. ♦ Loc. aj. *De sus* = de deasupra. *S-a rupt din locul lui de sus/ Pierind mai multe zile.* E171. *Iar de pe locu-n cer de sus/ Peri mai multe zile.* B191. *Hyperion vedea de sus/ Uimirea-n a lor față.* C393, cf. C393,V4, E365. (Determinând numele de „luceafăr”, accentuează diferența dintre sferile în care își au locul cei doi protagoniști) *Eu sunt luceafărul de sus/ Și tu să-mi fii mireasă.* C87,V1. *Eu sunt luceafărul de sus/ Iar tu să-mi fii mireasă.* E83, cf. E135. *Și lumea ta o lasă/ Căci sunt luceafărul de sus/ Și tu îmi ești mireasă.* A83. *Căci sunt luceafărul de sus/ Iar tu să-mi fii mireasă.* B83, cf. C143. *Căci sunt luceafărul de sus/ Iar tu îmi ești mireasă.* C87. (În sintagma) *Steaua cea de sus v. stea.* ♦ Loc. av. *În sus* = a) (arată direcția deplasării) spre înălțimi. *Mă voi sui în sus la cer/ La Domnul lumii toate.* A165. *Mă sui în sus până la cer/ La Domnul lumii toate.* B177; b) (arată direcția de mișcare) *Și când în sus mi te ridic/ Te-nalță din călcăie.* A11*, cf. B232, C222, C224,V1, C224,V2, C224,V3, C224,V4, C224,V5, E214. *Când te ridic încet în sus/ Te-nalță din călcăie.* B235, cf. C219,V4, C219,V6, C219,V7; c) (arată poziția) orientat către cer. *Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața.* A8*, cf. B232, C222, C224,V1, C224,V2, C224,V3, C224,V4, C224,V5, E214. *În sus să stai cu fața.* A8*,V1.

SUSPINA vb. In. 1. A scoate un suspin. *Și dacă-ncep ca să suspin/ Tu nu-mi sta prefăcută.* C225,V1. *Și dacă-ncep ca să suspin/ Tu nu sta prefăcută.* C225,V3.

2. A vorbi suspinând (1). *Iar ea vorbind cu el în somn/ Oftând din greu, suspină/ – „O, dulce-al nopții mele Domn,/ [...]”.* E46, cf. C50. *Și ea vorbea cu el în somn/ Și greu oftând suspină.* C50,V1.

- Ș -

ȘEDEA vb. In. 1. A sta așezat. *Sub șirul lung de mândri tei/ Ședeau doi tineri singuri.* C380, cf. E352.

2. A sta într-un loc. *Și-n orice seară ea venea/ Să șază în fereastră.* A6.

3. (Despre obiecte) A fi pus într-una numit fel. *Un giulgiu albastru șade nod/ [Pe umerele goale C].* C71,V1.

4. (În expr.) *A-i șede* a cuiva frumos = a i se potrivi, a face pe cineva să arate mai bine. *O! câtu-ți șade de frumos/ Căci te-a cuprins roșafa.* C221,V5. *O! câtu-ți șade de frumos/ Cum te-a cuprins roșafa...* C221,V2. *Cum o să-ți șadă de frumos/ Cum te-a cuprins roșafa.* B229. *Și o să-ți șadă prea frumos/ Și te-o-neca roșafa...* C221,V3.

ȘI av. I. (Cu sens modal) 1. De asemenea. *Dar au trecut și ziua acea/ Și iarăși noaptea vine.* B109. *Fii și tu mână de pământ.* C167,V3.

2. Din nou. *Din sfera mea venii cu greu/ Ca să te-ascult ș-acuma.* E130.

3. (Întărește determinarea circumstanțială a unui verb) Chiar. *Dar tu Hyperion rămâi/ Oriunde te-ai și pune...* C350,V2. *Însă luceafăr tu rămâi/ Oriunde te-ai și pune.* C350,V1, cf. C350,V3.

II. (Cu sens temporal) Încă. *Oricât de veșted ar și fi/ La vară-n floare-i pomul.* A13*3. (Întărit prin av. „mai”) *Oricât de vechi ar și mai fi/ Tot e în floare pomul.* A5III,V1.

ȘIR s.n. 1. Rând, șirag. *Sub șirul lung de mândri tei/ Ședeau doi tineri singuri.* C379, cf. E351.

2. Succesiune de evenimente. *Viața e un șir de morți/ Și moartea muma vieții.* A23⁴, V1.

ȘIRAG s.n. Multime de lucruri dispuse în succesiune. (Într-o comparație) *În roiuri stele albe/ În cercuri mândre se roteau/ [Ca un] șirag de salbe.* B288, V1, cf. B288, V2.

ȘOPTI vb. In. A vorbi abia auzit, în șoaptă. *Și ea șoptește-n al ei somn/ Cu glasul-i ce se-alină.* A41. *Văzându-l chiar în al ei somn/ Șopti dormind divină.* B46.

ȘTI vb. 1. In. A avea cunoștință (de...). *O tu, al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă.* B306a, V2. *Tu al căruia unic semn/ Nu-l știe nici o limbă.* B306a, V1. *Al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă.* B306a. ♦ Expr. *Pare că ești (sau c-ai fi) cine știe cine.* se spune, ironic, despre cineva care se crede mai important decât este în realitate. *Pare că ești căzut din ceriu/ Și cine știe cine.* A20⁴, V1. *Pare c-ai fi căzut din cer/ Și cine știe cine.* A20⁴, V5, cf. A20⁴, V6.

2. Tr. A afla. *Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare/ Dar voi să știi asemenea/ Cât te iubesc de tare.* C171, cf. E163. *De vrei să știi amorul cum/ Cu drag ne-ntinde lațul.* C213, V7. *Ce vrei să știi ce-i dor și foc/ Durerea și nesațul.* C213, V1. ♦ Expr. *A nu-i ști (cuiva) de nume v. nume.*

3. Tr. A avea posibilitatea de a afla ceva; a avea parte de... *Și dacă vrei să fii un sfânt/ Să știi ce-i chinul, truda/ Îți dau un petec de pământ.* B386.

4. Tr. (Mai ales în construcții negative) A fi lămurit, a înțelege, a pricepe. *Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri.* C205, cf. B217, C205, V1, C205, V2, E197. *Din câte vorbe am ales/ Nu știu cum aș începe.* B166. *Nu caut vorbe pe ales/ Nici știu cum aș începe.* C162, cf. E154. *[Și în palate de mărgean A]/ Trăi-vei veacuri multe/ [Și toată lumea-n ocean A]/ Va ști să te asculte.* A80, V2. (Absol.) *Dacă nu știi, să te învăț/ Căci dulce e amorul.* C209, V6, cf. B221. *Dacă nu știi să te învăț/ Din bob în bob, amorul.* C209. *Dacă nu știi, să te învăț.* C209, V8, cf. C209, V7, C209, V9. *Dacă nu știi, pot pe de rost/ Te-nvăț ce e amorul.* C209, V10. *Dacă nu știi eu pe de rost/ Te-nvăț ce e amorul.* C209, V11. *Dacă nu știi, ți-aș arăta/ Din bob în bob amorul.* E201

5. In. (În construcții negative) A fi conștient de...; a bănuî. *Și poate că sunt unic/ Ce fără să știu încotro/ Pe-a lumii valuri lunec.* A35³, V5. (La pers. 2 sg., cu valoare impersonală) *Și din adâncuri ce-l ascund/ Încât nu știi de unde/ Se naște-un glas adânc profund.* B330, V1. *Și din adâncuri ce-l ascund/ Încât nu știi de unde/ Răsună glasul trist profund.* B330, V3.

ȘUBRED, -Ă aj. Lipsit de vigoare. *Oricât de șubred ar mai fi/ Tot înflorește pomul.* A5^{III}.

- T -

TAINIC, -Ă aj. Care cuprinde în sine o taină; misterios. *Revarsă viile-i scânteii/ Și tainică văpaie.* B32. *Revarsă liniștea-i [...]/ O tainică văpaie.* A28. ♦ (Adverbial) Pe ascuns, în secret. *În umbra falnicilor bolți/ La geamul din fereastră/ S-așază tainic într-un colț/ Și sara o adastă.* B11, V1. *Și tainic genele le plec/ Căci mi le împlă plânsul/ Când ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul.* C245, cf. E233.

TARE av. 1. Cu forță, intens, puternic. *El o aude-n cerul sfânt/ Și tremură mai tare/ Și se aruncă luminând.* A50. *El o ascultă licurind/ Și tremură mai tare.* A114, cf. B122. *El o aude-n cerul sfânt/ Și tremură mai tare/ Și se azvârle fulgerând.* B54. *El asculta tremurător/ S[e] aprindea mai tare/ Se arunca fulgerător/ De se cufundă-n mare.* C58. *El o aude tremurând/ S-aprinde tot mai tare/ Și se asvârle fulgerând.* C58,V1. *El asculta tremurător/ Se aprindea mai tare/ Și s-arunca fulgerător.* E54.

2. În mare măsură, mult. *Voi să-ți arăt asemenea/ Cât te iubesc de tare.* A164, cf. B176. *Dar voi să știi asemenea/ Cât te iubesc de tare.* C172, cf. E164.

TATĂ s.m. (Adesea determinat de un aj. pos.) Bărbat considerat în raport cu copiii lui. (Ca element de basm, relevă firea autentică a Luceafărului, componenta sa astrală arzătoare ca fiu al soarelui) *Și iată, vin acum/ Căci focu-mi este tată-meu/ Și noaptea-mi este mumă.* A131,V2. *Căci fulgerul e tatăl meu/ Și noaptea-mi este muma.* A131. *Eu am venit ș-acum/ Și soarele e tatăl meu/ Iar noaptea-mi este muma.* B143. *Din sfera mea venii cu greu/ Ca să te ascult ș-acum/ Și soarele e tatăl meu/ Iar noaptea-mi este muma.* C139, cf. E131. (Evidențiază proveniența cerească a Luceafărului; în mitologia greacă, cerul este părintele titanului Hyperion) *Ți-am auzit chemarea/ Și cerul este tatăl meu/ Și mumă-mea e marea.* B75, cf. B75,V1. *Iar cerul este tatăl meu/ Și mumă-mea e marea.* C79, cf. C79,V1, E75. (Exprimând ideea întruchipării frumosului tânăr din Luceafăr) *Din înălțimi de empireu/ Ți-am auzit chemarea B/ Luceafărul e tatăl meu/ Și mumă-mea e marea.* B75,V2.

TAVĂ s.f. Obiect cu care se aduc la masă cele necesare. *Băiat, copil de casă/ Ce poartă vasele cu vin/ Și tavele la masă.* B196.

TĂCERE s.f. Liniște, calm, acalmie. (Contextul descrie vidul precosmic) *Tăcere lungă, negrul gol/ Îngheață-n visuri crude.* B329,V5.

TĂIA vb. Tr. A săpa. (În construcția poetică) *Tăiat de daltă* = cu linii armonioase, sculptural. *Ca o mireasă-n ziua-ntâi/ E dulce și înaltă/Și de la creștet la călcâi/ Un chip tăiat de daltă.* C44.

TĂRIE s.f. 1. Putere, autoritate. *Și dacă vrei [ca] să arăți/ Mărire și tărie/ Îți rup pământul în bucăți/ Ți-l dau împărăție.* A14*8.

2. Forță morală, dârzenie, fermitate. *Iar de-ai voi ca să arăți/ Dreptate și tărie/ Îți dau pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* B398. *Vrei poate-n faptă să arăți/ Dreptate și tărie?/ Ți-aș da pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție.* C358, cf. D330, E330.

3. Fig. Boltă cerească, cer, văzduh. *Dacă tăria s-ar negri/ De vijelii rebele/ Și dacă stelele-ar peri/ S-ar naște iarăși stele,* A17*3. *E ca un înger din țării/ Când peste lume trece.* A65,V2.

TÂMPLĂ s.f. Fiecare dintre cele două laturi ale frunții. *Și ea asemenea ținea/ În palmele ei tâmple/ Și la luceafăr se uita.* A18, cf. A18,V1. *Și ea asemenea pe mâni/ Își razim-a ei tâmple/ Privindu-l multe săptămâni/ De dorul lui se împle.* B22. *Cum ea pe coate-și răzima/ Visând, ale ei tâmple/ De dorul lui și inema/ Și sufletul se împle.* C22, cf. E22.

TÂNĂR, -Ă aj., s.m. 1. Aj. (Despre oameni; în opoziție cu bătrân) Care este, ca vârstă, între copilărie și maturitate. *Părea un tânăr voievod/ Cu păr de aur moale.* C69, cf. E65. ♦ Care denotă tinerețe. *Și ochii tineri îmi zâmbesc/ Să-mi cuibăresc norocul.* B207,V2.

2. S.m. Persoană care este, ca vârstă, între copilărie și maturitate. *Și din adânc necunoscut/ Un mândru tânăr crește*. B60, cf. C64, E60. *Și din a vânturilor văi/ Un tânăr se încheagă*. C124, V1. *În ploaia florilor de tei/ Mergeau doi tineri singuri*. B420. *Sub șirul lung de mândri tei/ Ședeau doi tineri singuri*. C380, cf. E352.

TEAFĂR, -Ă aj. Cu mintea întregă, sănătos la minte. *De-om fi ferice și cuminți/ Vom fi voioși și teferi/ Uita-vei jalea de părinți/ Și dorul de luceferi*. A22¹. *Vom fi ferice și cuminți/ Voioși vom fi și teferi/ Vei pierde dorul de părinți/ Și dorul de luceferi*. B274. *O! amândoi vom fi cuminți/ Om fi voioși și teferi/ Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi*. C266, cf. E254. *Căci amândoi vom fi cuminți/ Am fi voioși și teferi/ Ai pierde dorul de părinți/ [Și visul de luceferi C]*. C266, V1.

TEAMĂ s.f. (Construit cu verbul „a fi” având subiectul logic în dativ) Frică, stare de neliniște. *Fiori-l trec și teamă-i e/ [Aripele își strânge C]*. C293, V2.

TEI s.m. Arbore cu flori puternic parfumate. *În ploaia florilor de tei/ Mergeau doi tineri singuri*. B419. *Sub șirul lung de mândri tei/ Ședeau doi tineri singuri*. C379, cf. E351.

TIMP s.n., s.m. 1. S.n. Categorie fundamentală a existenței lumii create, concepută ca un tot continuu, în perpetuă devenire, marcată prin succesiunea proceselor, devenirea aparent ireversibilă dar cuprinsă și ea în legea ciclicei reveniri în aceleași tipare; temporalitate. *Și timp și spațiu de-ar pieri/ În văi de întuneric/ Ele din nou ar răsări/ Ca să se-nvârtă sferic*. C337. *Să piară timpul înecat/ În văi de întuneric/ El s-ar renaște luminat/ Ca să se-nvârtă sferic*. B377. (În descrierea haosului de dinainte de începutul lumii) *Unde nu-s margini, nici hotar/ Ca să le poți cunoaște/ Și unde timpul în zădar/ Încearcă a se naște*. B299, V2. *Unde nu-i centru nici hotar/ Cărarea a cunoaște/ Și unde timpul în zădar/ Încearcă a se naște*. B299, V4. *Aici nu-i centru, nici hotar/ Nici ochiu spre a cunoaște/ Aicea timpul în zădar/ Încearcă a se naște*. C287, V1. [În val-vârtej îl înconjur C]/ *Și spaț și timp de-a-notul*. C282, V2. ♦ (Descriind principiului creator numit Brahma sau natura, manifestă ca eternitate, pronumele „noi” asociindu-l pe Hyperion Demiurgului; în construcții negative, designează absența devenirii, atemporalitate) *Oricât te-ai plânge de cu foc/ Ș-ai blestema pe soarte/ Dar Brahma n-are timp și loc/ [Și nu cunoaște moarte A*5]*. A3⁵, V1. *Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte*. A3⁵, cf. A3⁵, V2. *Ei doar au parte de noroc/ De dragoste și soarte/ Noi nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte*. B347. *Noi nu cunoaștem timp și loc/ Și nu cunoaștem moarte*. B347, V1, cf. C331, V2, C331, V4. *Ei doar' au steaua cu noroc/ Și prigoniri de soarte.../ Noi nu avem nici timp, nici loc/ Și nu cunoaștem moarte*. C331. *Se nasc sub semne de noroc/ Împinși de-o crudă soarte.../ Noi nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte*. D315, cf. D315, V1. *Și cât[e] mor au soarte/ Noi nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte*. D315, V3, cf. D315, V4, cf. D315, V5. *Ei doar' au stele cu noroc/ Și prigoniri de soarte/ Noi nu avem nici timp, nici loc/ Și nu cunoaștem moarte*. E311.

2. S.n. Durată, perioadă măsurată în ore, zile, ani etc.; interval. *Și orișicând o să-l întreb/ Răsară ori apună/ E orice timp îndeosebi/ Și toate împreună*. A39³. *Tu măsură lumea ta c-un cot/ Și timpu-mparți cu luna*. A2⁴. (În descrierea zborului înapoi al Luceafărului spre ziua creației) *Pe drumul timpului de ieri/ Sbura cu-a lui aripă*.

B277,V3. ♦ P. ext. Oprire a desfășurării unei durate temporale, oprire în loc a temporalității; vreme care nu trece. (În context apar sinonime ale repausului primordial) *Și dup-aceea pot să trec/ Mă ia uitar[ea] oarbă/ În întunec să mă-nec/ Și timpul să mă soarbă.* B324,V3.

3. S.n., s.m. (Uneori la pl.) Perioadă determinată istoric, epocă. *Ce-mi pasă dacă-i duce-n timp/ Fanfara sau cimpoiul/ Mii de războinici mor pe câmp/ Dar n-au murit războiul.* A5*6. *Vrei să vezi lumea ca-n Olimp/ Cum eu ți-am arătat-o/ Ți dau o fășie de timp/ Ca să te cheme Plato.* A7*8. *Te voi trimite iar în timp/ [Ca să te cheme Plato A*8].* A7*8,V1. (În descrierea inexistenței precosmice) *În val-vârtej îl înconjur/. Și lumi și timp de-a-notul/ El zboară – gând purtat de dor.* C282, cf. D270,V1.

ȚINĂ s.f. Noroi. (Contextul descrie condiția de increat a lui Hyperion) *Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină/ Făr' de-afințire răsărit/ Lumină din lumină.* D318,V12. *Tu nu poți fi închipuit/ Din lacrimi și din tină/ Căci din adânc ai răsărit/ Lumină din lumină.* D318,V15.

ȚINDĂ s.f. Prispă, cerdac. *Astfel adoarme c-un surâs/ Când grieri cântă-n tindă/ Ci el urmează chiar în vis/ Și-i luce din oglindă.* A34.

ȚINDE vb. 1. Tr. A întinde. (Fig.) *[Alunecă-n odaie C]/ Tinzând cu recile-i scânteii/ O mreajă de văpaie.* C31,V4.

2. Tr. (Complementul indică aripile) *Pornind luceafărul sbura/ Tinzând a lui aripi/ Și căi de mii de ani trecea/ În tot atâtea clipe.* C270,V1.

3. In. A avea o anumită tendință. *Din chaos toate-au apărut/ Și se întorc în chaos/ Cum din repaos s-au născut/ Ea tinde la repaos// O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul.* A4_{IV}.

TINEREȚE s.f. Perioadă din viața omului între copilărie și maturitate. *Trăind porumbi împerecheți/ O tinerețe toată/ Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată.* C418,V1. *Tu crezi în stele și în sorți/ Ca-n basme-a tinereții/ Când viața biruie pe morți/ Și moartea-i muma vieții.* A22*4, cf. A22*4,V3.

TOIAG s.n. Băț care servește ca sprijin. *Se-nalță-n aer pe-un toiag/ Purtând în păru-i trestii.* B61. ♦ Un fel de baston purtat ca semn distinctiv al unei anumite demnități. *Și ține-n mână un toiag/ Încununat cu trestii.* C67, cf. E63. *El ține-n mână un toiag/ Înconjurat de trestii.* C67,V2. *El ține-n mână un toiag/ Împletcit cu trestii.* C67,V3.

TOT, TOATĂ aj. nehot., av. I. Aj. nehot. 1. Întreg, complet. *Mă voi sui în sus la cer/ La Domnul lumii toate/ Și voi ca moartea [mea] s-o cer.* A166. *Mă sui în sus până la cer/ La Domnul lumii toate.* B178. *Dacă nu știi să te învăț/ Ca-n carte tot amorul.* C210,V7. *Dacă nu știi să te învăț/ Din carte tot amorul.* C210,V9. *Și lui tot sufletul mi-l plec/ Și mă apucă plânsul.* C245,V2.

2. (Indică durată) Cât ține, cât durează. *[Și în palate de mărgean A]/ Vei trece viața toată.* A78,V1. *Să ne privim nesățios/ Și dulce toată viața.* C224, cf. E216. *Trăind porumbi împerecheți/ O tinerețe toată/ Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată.* C418,V1. *Trăind porumbi împerecheți/ Viața voastră toată.* C418,V2.

3. (Arată cantitatea) Cât există, cât este. *Și în palate de mărgean/ Trăi-vei zile multe/ Și toată lumea-n ocean/ S-a-ntrece să te-asculte.* A79. *Trăi-vei zile multe/ Și toată*

lumea-n ocean/ S-o-ntrece să te-asculte. B91. Te-oi duce veacuri multe/ Și toată lumea-n ocean/ De tine o s-asculte. C91, cf. E87.

4. (La sg.; cu valoare de generalizare) Fiecare dintre...; oricare. *În toată dimineața/ Când fața mea se pleacă-n jos/ În sus rămâi cu fața. A6¹.*

5. (La pl.) În număr complet, fără să lipsească ceva. *Și sorii toți perind din cer/ Din nou s-ar naște zorii. A11^{III}. Să piară sorii toți din cer/ Din nou s-ar naște sorii. A11^{III}, V1. Și toate florile argintii/ [Se scutură o ploaie B]. B433, V1. Peri-vor ochii toți pe rând/ Etern e numai plânsul. A43⁴. Și trec toți secolii-mprejur/ Cu mii de lumi de-a-notul. B293. Și sorii toți de n-ar mai fi/ Din noapte or să crească. D305, V8. ♦ Expr. Toate cele = orice aspect. Și era una la părinți/ Și una-n toate cele/ Cum e Maria între sfinți. B6. Și era una la părinți/ Și mândră-n toate cele/ Cum e Fecioara între sfinți. C6, cf. E6.*

6. Cât e de mare, cât se întinde. *Și tot întregul ocean/ Va sta să te asculte. A79, V1. Părea că universul tot/ Acel adânc l-ar soarbe. D277, V2. Tot universul pare mic/ Acel adânc să-l soarbă. D277, V4. Tot universul ar fi mic/ Acest adânc să-l soarbă. D279, V6. Tot universul prea e mic. D279, V7. De-ai cere universul tot/ L-aș da ca tot ce-ai cere. B337. De-ai cere universul tot/ Ți-l dau ca tot ce-ai cere. B337, V1. Dar cere-mi universul tot/ Ce nu pot da nu cere. B339, V2. Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul. B450, cf. C414, E386. Dar nu mai cade străbătut/ În mări din tot înaltul. B450, V2.*

II. Av. 1. Încă, și acuma. *Oricât de șubred ar mai fi/ Tot înflorește pomul. A6^{III}. Oricât de vechi ar și mai fi/ Tot e în floare pomul. A6^{III}, V1. ♦ (În enunț negativ) Nici acuma Și de ți-aș spune pe ales/ Eu tot nu pot începe. A154.*

2. De asemenea, la fel. *Și căi de mii de ani trecea/ În tot atâtea clipe. B280, cf. C272, V1, C272, V3. Și căi de mii de ani treceau/ În tot atâtea clipe. C272, cf. C272, V2, C272, V4, C272, V5, E260. ♦ (În construcție cu „atunci“) Întocmai, exact. Și soarele din vârf de lunci/ Apune-n unda spumii/ Dar el răsare tot atunci/ În altă parte-a lumii. A31³, V1. ♦ Loc. av. Tot (la) un fel sau tot într-un fel v. fel.*

3. Mereu, întruna, neconținut, neîncetat. (Expr.) *A se tot duce v. duce. (Întărit prin repetare) Și se tot duce, s-a tot dus/ De dragu-unei copile. C177, cf. B186. Și se tot duce... S-a tot dus/ De dragu-unei copile. E169.*

4. (Urmărit de un comparativ) Din ce în ce. *Și se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge. B267, cf. C251, V1. Dar se înalță tot mai sus/ Ca să nu-l pot ajunge. C251, cf. E239. El o aude tremurând/ S-aprinde tot mai tare/ Și se asvârle fulgerând. C58, V1.*

5. (În loc. av.) De tot = pentru totdeauna, definitiv. *O! să fugim de-aici de tot/ Și să fugim în lume. B269. Dar piară oamenii de tot/ S-ar naște iarăși oameni. B343, V1.*

TOTDEAUNA av. Mereu, oricând; neconținut, pururea. *Ce voi? Aș vrea să nu mai stai/ Pe gânduri totdeauna. C202, cf. E194. Ce voi? A mea să fii încai/ Acum și totdeauna. C202, V5. Ce voi? Aș vrea să fii a mea/ Acum și totdeauna. C202, V6.*

TOTUNA av. La fel. (Expr.) *A(-i) fi (cuiva) totuna = a-i fi indiferent, a nu da preferință nici unei alternative. Totuna-ți este chip de lut/ Dac-oi fi eu sau altul. B451.*

TOTUȘI av. Cu toate acestea, în ciuda celor spuse, fără a ține seamă de cele anterioare. *Dar totuși nu sfârșești de spus/ Și-ncepi aceleași plângeri. A5⁹. Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe. C289, cf. C289, V5, E277.*

TRĂI vb. In. 1. (Despre ființe) A fi viu, a fi în viață; (Tr.; cu complementul „viață“, „zile“ etc.) a-și duce, a-și petrece. *Și în palate de mărgean/ Trăi-vei zile multe.* A78, cf. B90. *Vino-n palate de mărgean/ Trăi-vei zile multe.* C90,V1. *Trăi-vei viața-ntreagă.* A78,V2. *Trăi-vei veacuri multe.* A78,V3.

2. (Adesea urmat de determinări modale) A-și duce, a-și petrece viața într-un anumit fel. *Se nasc sub stele cu noroc/ Trăiesc gonîți de soarte...* D314,V5. *Trăind în cercul vostru strîmt/ Iubirea vă petrece.* C417. *Trăind porumbi împerecheți/ O tinerețe toată.* C417,V1. *Trăind porumbi împerecheți/ Viața voastră toată.* C417,V2. *Trăind în cercul vostru strîmt/ Norocul vă petrece.* C417,V4, cf. E389. *Trăiți în cercul vostru strîmt/ Și în favoarea sorții.* C417,V3.

3. A continua să existe, a dura, a se menține. (Contextul reliefează lipsa dimensiunii temporale, absența timpului fiind o idee din mitologia vedică și din filosofia lui Schopenhauer – sub forma prezentului etern) *Din sânul vecinicului ieri/ Trăiește azi și moare/ Un soare de s-ar stinge-n ceriu/ S-aprinde iarăși soare.* C334. *Din sânul vecinicului ieri/ Trăiește azi ce moare/ Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare.* E314.

TREABĂ s.f. Îndeletnicire, ocupație. (În expr.) A-și vedea de treabă v. vedea.

TREACĂT s.n. (În loc. av.) În treacăt = trecând, în trecere; p. ext. la rezezeală. *Și-n treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher de casă.* B209. *Și-n treacăt o cuprinse lin/ Într-un ungher de casă.* C197, cf. C197,V3, C197,V4. *Și-n treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher degrabă.* C197,V1, cf. C197,V2, E189.

TREBUI vb. In. unipers. A fi necesar sau obligatoriu (să...). *Ea trebui de el în somn/ Aminte să-și aducă.* C109, cf. E101. *Și trebui de el în somn/ [Aminte să-și aducă C].* C109,V2. *Și dânsa trebuie de el/ Aminte să-și aducă.* A105. *Și-n somnu-i trebuie de el/ Aminte să-și aducă.* B113.

TRECĂTOR, -OARE aj. Care nu durează mult; efemer, temporar. *Să fac o lume de păreri/ Să fie trecătoare –/ Dar soarele perind pe cer/ Din nou s-ar naște soare.* A10₃. *Zadarnic lumea de păreri/ S-arată trecătoare.* A10₃,V1. *Pentru că tu ești trecătoriu/ Sunt toate trecătoare?/ Au nu sunt toate-nvelitori/ Ființei ce nu moare?* A1, 2₆. *Pentru că ei sunt trecători/ Sunt toate trecătoare –/ Au nu sunt toate-nvelitori/ Ființei ce nu moare?* B361, 362, cf. A1₆,V2. *Pentru că eu sunt trecător/ [Sunt toate trecătoare? A₆].* A1₆,V1.

TRECE vb. I. 1. Tr. A merge fără a se opri. *Sburînd luceafărul trecea/ Purtat de-a lui aripe.* B277. ♦ A se perinda. (Fig.; cu determinări locale) *Și trec toți secolii-mprejur/ Cu mii de lumi de-a-notul.* B293. *Trec oceane dedesupt/ Deasupra-i oceane.* C275, cf. C275,V4. *Trec oceane dedesupt/ Deasupra lui oceane. Și lumi-n oceane/ Trec milioane dedesupt/ Deasupra-i milioane.* C275,V5.

2. Tr. A parcurge, a străbate. *Și căi de mii de ani pe cer/ Le trece într-o clipă.* B280,V1, cf. B280,V2, B280,V3. *Și căi de mii de ani trecea/ În tot atâtea clipe.* B279, cf. C271,V1, C271,V3. ♦ Fig. A parcurge fără speranță drumul vieții. *Și numai noi trecem sărmani/ Copii nimicniciei.* A37₄,V1.

3. In. A depăși un obstacol. *Un mândru tânăr crește/ Ușor el trece ca pe prag/ Pe marginea ferestii.* C65, cf. C65,V1, E61. *Se-nalță-n aer ca pe scări/ Trecu plutind fereasta.* C66,V3.

II. 1. In. (Despre păsări) A zbura. *Căci stoluri cari trec pe mări/ [Se-ntorc la anul stoluri A.4]. A15.4, V2. ♦ (Despre îngeri) E ca un înger din țării/ Când peste lume trece/ Un mort frumos cu ochii vii. A66, V2.*

2. In. (Despre ape, valuri) A curge, a merge s. *Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul. B263, cf. C247, V1, C247, V2, C247, V3. Și tainic genele le plec/ Căci mi le împle plânsul/ Când ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul. C247, cf. E235.*

III. Tr. (Despre senzații) A cuprinde, a năpădi. *Fiori-l trec atât de cruzi/ Și noaptea se-nfurtună. B329. Fiori-l trec și frig îi e –/ Aripele își strânge. C293. Fiori-l trec. Luceafărul/ [Aripele își strânge C]. C293, V1. Fiori-l trec și teamă-i e. C293, V2. Îl trec adânc fiorii cruzi/ Ai neînțelegerii crude. C313, V1. Fiorii-l trec atât de cruzi/ Și umbra [...]. C313, V2.*

IV. 1. In. (Despre timp, vreme) A se scurge, a de desfășura. *Și căi de mii de ani, ca ieri/ Treceau mai în o clipă. B280, V4. Și căi de mii de ani treceau/ În tot atâtea clipe. C271, cf. C271, V2, C271, V4, C271, V5, E259. ♦ (Despre unități de timp) Dar au trecut și ziua acea/ Și iarăși noaptea vine. B109. (Întărit prin repetare) Trecu o zi, trecură trei/ Și iarăși noaptea vine. C105, 105, cf. E97, 97.*

2. Tr. A petrece un timp, a trăi. *[Și în palate de mărgeara A]/ Vei trece viața toată. A78, V1.*

3. In. A pieri, a înceta să mai existe. *Și dup-aceea pot să trec/ [...] În întunec să mă-nec. B321. Și dup-aceea pot să trec/ Un fiu uitării oarbe/ În întunec să mă-nec. B321, V1. Și dup-aceea pot să trec/ Mă ia uitat[ea] oarbă. B321, V2, cf. B321, V3. Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri/ Și câte trec au un noroc/ Și cât[e] mor au soarte. D313, V3. ♦ Fig. (Contextul asociază drumul Luceafărului spre neant cu efemeritatea frunzelor) Și dup-aceea pot să trec/ Cu frunza care trece/ În întunec să mă-nec. B322.*

TRECERE s.f. Dispariție, pierire. (Întărit prin „pe veci”; contextul lămurește imposibilitatea întoarcerii în neînțelegerii a lumii create) *Că tot ce-n lume va mai fi/ Tot ce a fost, și este/ Iar visul trecerii pe veci/ Părere-i și poveste. A11.6, V2.*

TRECUT s.n. Timp care s-a scurs; întâmplările, faptele din acel timp. (În descrierea lui Hyperion ca increat) *Nerăsușit și neapus/ Făr' de trecut și vină. D320, V1. ♦ Loc. av. În trecut = altădată, odinioară. Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul. B449, cf. C413, E385. Dar el nu cade ca-n trecut. C413, V1.*

TREI num. card. Numărul care, în numărătoare, are locul între doi și patru. *Trecu o zi, trecură trei/ Și iarăși noaptea vine. C105, cf. E97.*

TREILEA, TREIA num. ord. (Cu valoare adjectivală) Care se află între al doilea și al patrulea. (Posibilă aluzie la trinitatea puterii divine din mitologia vedică) *Tu din eternul meu întreg/ Rămâi a treia parte/ Cum vrei puterea mea s-o neg/ Cum pot să-ți dărui moarte. C346, V1.*

TREMURA vb. In. 1. (Despre lumina astrală) A se mișca repede și intermitent, a juca; a licări, a sclipi. *Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă. B416, cf. C376, E348. ♦ (Îmbină ideea licăririi astrale cu expresia unui sentiment uman de emoție) Ea-l privea cu un surâs/ El tremura-n oglindă. C46, cf. C46, V4, E42. Căci o urmează până-n vis/ Și-i tremură-n oglindă. A36, V2. El o aude-n cerul sfânt/ Și tremură mai tare/ Și se aruncă luminând. A50, cf. B54. El o ascultă licurind/ Și tremură mai tare. A114, cf.*

B122. *Și când adoarme c-un surâs/ El tremură-n oglindă/ Ș-o urmărește chiar în vis.*
B42. *Când ea-l privește c-un surâs/ El tremură-n oglindă.* C46,V1, cf. C46,V2, C46,V3.
El o aude tremurând/ S-aprinde tot mai tare. C57,V1. *El tremura ca alte dăți/ În codri și pe dealuri.* C409. *El tremură ca alte dăți/ În codri și pe dealuri.* E381.

2. (Despre ființe sau părți ale corpului) A avea un tremur. (Fig.) *Și ochiul tău mângheață// Atuncea chipu-i tremură/ De-o stranie durere.* B105. *El o ascultă licurind/ Și tremură-n durere/ În jur se-ntunecă adânc.* C118,V2.

TREMURĂTOR, -OARE aj. (Despre Luceafăr) Care palpită, care vibrează din cauza unei emoții puternice. *El asculta tremurător/ Se aprindea mai tare.* E53, cf. C57.

TRESTIE s.f. Plantă cu tulpini flexibile. *Se-nalță-n aer luminos/ Purtând în păru-i trestii.* A58. *Se-nalță-n aer pe-un toiag/ Purtând în păru-i trestii.* B62. *Și ține-n mână un toiag/ Încununat cu trestii.* C68, cf. E64. *El ține-n mână un toiag/ Înconjurat de trestii.* C68,V2. *El ține-n mână un toiag/ Împletecit cu trestii.* C68,V3. *Împletecit din trestii.* C68,V4.

TRIMITE vb. Tr. A dispune ca cineva să se ducă undeva. *Te voi trimite pe pământ/ [Ca [să] te cheme Budda A*8].* A3*8,V1. *Te voi trimite iar în timp/ [Ca să te cheme Plato A*8].* A7*8,V1.

TRIST, -Ă 1. (Despre oameni) Supărat, abătut, deprimat, mâhnit. *Atât de-adânc atât de trist/ Neatins de o scânteie/ [Luceafărul se-ntunecă B].* B301a. *El vine trist și liniștit/ Și palid e la față.* B135, cf. C131,V1. *El vine trist și gânditor/ Și palid e la față.* C131, cf. E123. ♦ (Adverbial) *Pătrunde trist cu raze reci/ Din lumea ce-l desparte...* C253, cf. E241. *Zâmbește trist cu raze reci/ Speranțelor deșarte.* C253,V1. *Pătrunde trist cu raze reci/ Ș-o lume ne desparte.* C253,V3. *Își ține fața lui în mâni/ Și-ncepe trist a plânge.* B308,V2. *Degeaba trist te uiți la el/ Nu mai seamănă spumii.* A33*3, cf. A33*3,V3. *Degeaba trist te uiți la el/ Și îl asemeni spumii.* A33*3,V2. *De mii de ani se-ndreaptă trist/ [Cântările spre dânsul A*4].* A41*4,V1. ♦ (Despre față) Cu aspect care trădează o suferință. *Și fața tristă de-nsomnii/ E albă ca de ceară.* B69. ♦ (Despre glas) Tânguitor, jalnic. *Încât nu știi de unde/ Răsună glasul trist profund.* B331,V3.

2. Fig. Care evocă tristețe; deprimant. *Tot ce a fost, tot ce va fi/ De-a pururi fața este/ Și basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste.* A11*6. *Iar basmul trist al stingerii/ Părere-i și poveste.* B367. (Într-o vers incomplet) *Revarsă tristu-i [...].* A27,V1.

TRUDĂ s.f. Chin, suferință, durere. *Și dacă vrei să fii un sfânt/ Să știi ce-i chinul, truda/ Îți dau un petec de pământ/ Ca să te cheme Buddha.* B386.

TRUP s.n. Corp (al unei ființe). *Și din oglindă luminiș/ Pe trupu-i se revarsă.* C38, cf. C38,V1, C38,V2, E38. *[Mă dor de crudul tău amor C]/ A trupului meu coarde.* C154,V2.

- T -

ȚARĂ s.f. Teritoriu, ținut. *El lumina ca alte dăți/ Păduri și țări și maluri/ Și stăpânea singurătăți/ De pietre și de valuri.* C410,V1.

ȚESE vb. A face o țesătură. ♦ (Metaforic; despre razele Luceafărului) *Alunecă-n odaie/ Țesând cu recile-i scânteii/ O mreajă de văpaie*. E31, cf. C31.

ȚINE vb. I. Tr. 1. A avea ceva în mână. *Și ține-n mână un toiag/ Încununat cu trestii*. C67, cf. E63. *El ține-n mână un toiag/ Înconjurat de trestii*. C67,V2. *El ține-n mână un toiag/ Împletecit cu trestii*. C67,V3.

2. A prinde (pe cineva sau ceva) într-un anumit fel. *Își ține fața lui în mâni/ Și-ncepe trist a plânge*. B307,V2. *Și ea asemenea ținea/ În palme-ale ei tâmpile*. A17. *Când brațul meu te ține strâns/ Să mă cuprinzi cu brațul*. B227, cf. C215,V3, C215, V4. *Când brațul [meu] te ține strâns*. A3*₁. ♦ (Determinat prin „în braț”) A îmbrățișa. *În brațul meu te-oi ține strâns/ Tu gâtul prinzi cu brațul*. A3*₁,V1.

II. Refl. 1. A se prinde cu mâinile, cu brațul (de cineva), pentru a nu fi despărțit. *De gât te ții cu brațul*. A4*₁.

2. A nu se lăsa de..., a fi legat sufletește de... *Se țin cu mii păreri de rău/ De visul care piere*. B351. *Se țin cu mii păreri de rău/ De visul lor ce piere*. B351,V1.

III. Tr. A face ca cineva să rămână într-o anumită stare; a menține. *Și aripele-și strânge/ Voința doar 'l ține viu/ Altmintrelea s-ar stinge*. B307,V1.

IV. A avea de soție (pe cineva). *Dar dacă vrei din inimă/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori și ține-mă/ Fii muritor ca mine*. B171. *Dar dacă vrei din inemă/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Tu ca nevastă ține-mă/ Fii muritor ca mine*. C167,V1.

- U -

UIMIRE s.f. Mirare; emoție puternică neașteptată. *Hyperion vedea de sus/ Uimirea-n a lor față/ Abia un braț pe gât i-a pus/ Și ea l-a prins în brațe...* C394, cf. E366.

UIMIT, -Ă aj. Cuprins de mirare; surprins. *Ea-l asculta pe copilaș/ Uimită și distrasă/ Și rușinos și drăgălaș/ Mai nu vrea, mai se lasă*. B246, cf. C230, E222.

UITA vb. 1. Tr. A nu mai ține minte; (despre sentimente) a nu mai simți, a nu mai încerca. *Vom fi voioși și teferi/ Uita-vei jalea de părinți/ Și dorul de luceferi*. A23*₁.

2. Refl. A privi, a cerceta cu privirea, a observa. *În ochii mari și plutitori/ Mă uit cu lacrimi ție*. C218,V1. *Și la luceafăr se uita/ De dorul lui se împle*. A19, cf. A19,V1. *Iar el în cearcăn radios/ Lucea cu bunătate/ Și rece se uita în jos/ L-acea singurătate*. B447. *Și-nseninat se uită[-n jos]/ Lucind singurătății*. B447,V1. *Degeaba trist te uiți la el/ Nu mai seamănă spumii*. A33*₃, cf. A33*₃,V3. *Degeaba trist te uiți la el/ Și îl asemeni spumii*. A33*₃,V2.

UITARE s.f. 1. Lipsa oricărei amintiri. ♦ (Metaforic, în construcția poetică) *Liniștea uitării = visare, pierdere de sine în reveria serii*. *Dar un luceafăr răsărit/ Din liniștea uitării/ Dă orizon nemărginit/ Singurătății mării*. B258, cf. C242, E230.

2. Fig. (Adesea determinat prin „oarbă”, „rece”) Neant, neființă, liniștea eternă în care nu a început desfășurarea timpului ciclic. *Al neființei adăpost/ Și al uitării oarbe/ Ce soarbe toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe*. B302. *E-al neființei adăpost/ Unde uitarea soarbe/ Tot ce va fi, și tot ce-a fost/ Sub genele ei oarbe*. C290,V2. *Al neființei adăpost/ Și*

al uitării oarbe/ În care toate câte-a fost/ Și tot ce este soarbe. C290,V1, cf. C290,V3. Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Prinși de uitarea oarbă/ Nimic e universu-ntreg. D278, cf. D280,V5. Cum mii de ani ca un nimic/ Pier în uitarea oarbă. D278,V6. Cum mii de ani nu sunt nimic/ Pentru uitarea oarbă. D280,V4. Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Din sânul-uitării oarbe. D280,V1. [Cum mii de ani nu se-nțeleg D]/ În sânul-uitării oarbe. D280,V2. Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe/ E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe. C292, cf. C292,V5, E280. E muma morții, [...]Și sor uitării oarbe. C292,V4. (Contextul relevă dorința de repaos a Luceafărului) Și după-aceea pot să trec/ Ca frunza care trece/ În întunec să mă-nec/ Și în uitare rece. B324. Și după-aceea pot să trec/ Mă ia uitar[ea] oarbă/ În întunec să mă-nec/ Nimicul să mă soarbă. B322,V2, cf. B322,V3. Și după-aceea pot să trec/ Un fiu uitării oarbe/ În întunec să mă-nec. B322,V1.

UMĂR s.m. 1. Parte a corpului omenesc corespunzătoare articulației superioare a brațului. Un giulgiu albastru face nod/ Pe umerele-i goale. B68. Un vânăt giulgiu se-ncheie nod/ Pe umerele goale. C72. Un giulgiu albastru azvârlit/ Pe umerele goale. A64. Un vânăt giulgiu se-ncheie nod/ Pe umerele goale. E68.

2. (În sintagma) Umărul feței v. față.

UMBRĂ s.f. 1. Spațiu (dintr-o încăpere) unde nu ajung direct razele de lumină. Și ce ferică arde el/ În orișicare seară/ Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară. A23. În umbra negrului castel. A23,V1. O urmărește pas cu pas/ În umbra de odaie. A26. În umbra falnicelor bolți/ Adesea în fereastă. B9. În umbra falnicelor bolți/ La geamul din fereastă. B9,V1. Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară. B25. Din umbra falnicelor bolți/ Ea pasul și-l îndreaptă/ Lângă fereastră. C9, cf. E9. În umbra falnicelor bolți/ Adesea în fereastă. C9,V1. Din umbra falnicelor bolți/ Ea seara se îndreaptă. C9,V2. Și cât de viu s-aprind el/ În orișicare sară/ Spre umbra negrului castel/ Când ea o să-i apară. C27, cf. E27. [Și cât de viu s-aprind el/ În orișicare sară C]/ Din umbra negrului castel/ Când ea s-arată iară. C27,V1.

2. Conturul întunecat al unei ființe, proiectat pe o suprafață mai luminată. (Loc. av.) În umbra (cuiva) = în imediata apropiere de cineva. Și ca [în] umbra ta să vin/ [Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin B]. B77,V2.

3. Întunecime adâncă, obscuritate. Din umbra negrei vecinicii/ Părinte mă desleagă. B309, cf. C297,V2. (Într-o redactare incompletă) Florii-l trec atât de cruzi/ Și umbra [...]. C314,V2.

4. Imagine vagă, nedeslușită. Iar umbra feței străvezii/ E albă ca de ceară -/ Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară. E69.

UMBRI vb. Tr. fact. (Despre ochi) A face să se întunece, (fig.) să se învăluie de tristețe. Și [tainic] ochiul meu-l plec/ Căci 'l umbrește plânsul/ Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul. C246,V1.

UMED, -Ă aj. Care dă impresia că strălucește de umezeală, fiind acoperit de un abur. (Într-un oximoron, fiind asociat cu focul) Revarsă recile-i scânteii/ Și umedă văpaie. C32,V1. Călcând cu recile-i scânteii/ Pe umedă văpaie. C32,V2.

UMPLE vb. 1. Tr. A face ca ceva să fie plin de un lichid. În vremea asta Cătălin,/ Viclean copil de casă/ Ce umple cupele cu vin/ Mesenilor la masă. C183. Ce împlă cupele cu vin/ Mesenilor la masă. E175.

2. Refl. (Fig.) A fi copleșit; a se pătrunde. *Și la luceafăr se uita/ De dorul lui se împle. A20. Privindu-l multe săptămâni/ De dorul lui se împle. B24. De dorul lui și inima/ Și sufletul se împle. C24. Și sufletu-i se împle. C24,V1. De dorul lui și inima/ Și sufletu-i se împle. E24.* ♦ Expr. A-i împle plânsul ochiul (sau genele) (cuiva) = a podidi pe cineva lacrimile. *Și ochiu-mi pân-atuncea sec/ Deodată-l împle plânsul/ Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul. B262. Și tainic genele le plec/ Căci mi le împle plânsul. C246, cf. E234.*

3. Tr. A ocupa, a acoperi o întindere, un spațiu. *Coboar-a chaosului văi/ Și umple lumea-ntreagă. B128. Vedea ca-n ziua cea dentăi/ Născând din neguri stele/ Umplând a chaosului văi/ Și isvorând din ele. B287, cf. B287,V4. Se nasc din neguri stele/ Umplând a chaosului văi. B287,V3. Umplea a chaosului văi/ Și isvora din ele. C277,V2, cf. C279,V1. Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă/ Împlând cu recile-i scânteii/ Cărările din crânguri. B417. Și umple cu-ale ei scânteii/ Cărările din crânguri/ C377. Răsare luna liniștit/ Și tremurând din apă/ Și împle cu-ale ei scânteii/ Cărările din crânguri. E349.*

UN, O num. card. v. **unu**.

UNDĂ s.f. Val mic. (Fig.) *Și soarele din vârful de lunci/ Apune-n unda spumii/ Dar el răsare tot atunci/ În altă parte-a lumii. A30₃V1.*

UNDUIOS, -OĂSĂ aj. (Despre păr) Care formează unde; văluos. *Și unduios și înflorit/ E părul blond și moale. A61. Și unduios și înfocat/ [E părul blond și moale A]. A61,V1. Și unduios și înfoiat/ [E părul blond și moale A]. A61,V2.*

UNGHER s.n. Colț; cotlon. *Și-n treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher de casă. B210, cf. C198, C198,V3, C198,V4. Și-n treacăt o cuprinde lin/ Într-un ungher degrabă. C198,V1, cf. C198,V2, E190.*

UNIC, -Ă aj. Care este unul singur, numai unul în genul, în felul său. *Și poate că sunt unic/ Ce, fără să știu încotro/ Pe-a lumii valuri lunec. A34₃,V5. Al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă/ Te rog, în mână de pământ/ Ființa mea o schimbă. B305a. Tu al cărui unic semn/ Nu-l știe nici o limbă. B305a,V1. O tu, al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă. B305a,V2.*

UNIVERS s.n. Lumea creată în totalitatea ei; cosmos. *De-ai cere universul tot/ L-aș da ca tot ce-ai cere. B337. De-ai cere universul tot/ Ți-l dau ca tot ce-ai cere. B337,V1. Dar cere-mi universul tot/ Ce nu pot da nu cere. B339,V2. (Contextul arată deosebirea de proporții dintre inexistența precosmică și lumea creată) Acel adânc necunoscut/ Un univers ar soarbe/ [Cum mii de ani nu sunt nimic/ Pentru uitarea oarbă D]. D278,V3. Părea că universu-ntreg/ Acel adânc l-ar soarbe/ Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Din sânu-uitării oarbe. D277,V1. Părea că universul tot/ Acel adânc l-ar soarbe. D277,V2. Tot universul pare mic/ Acel adânc să-l soarbă. D277,V4. Cum mii de ani nu se-nțeleg/ Prinși de uitarea oarbă/ Nimic e universu-ntreg/ Acest adânc să-l soarbă. D279. Cum mii de ani ca un nimic/ Pier în uitarea oarbă/ Tot universul ar fi mic/ Acest adânc să-l soarbă. D279,V6. Tot universul prea e mic/ [Acest adânc să-l soarbă D]. D279,V7.*

UNU, UNA num. card. Numărul care reprezintă unitatea. 1. (Cu valoare adjectivală; în formele un, o) *Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare. E162. O*

sărutare! M-ai cuprins/ În mânec[ă] de rochii. B241. (În corelație cu alte numerale) Trecu o zi, trecură trei/ Și iarăși noaptea vine. C105, cf. E97. (Reluat în context cu valoare substantivală, adesea determinat prin „numai“, accentuează faptul că este vorba despre un număr infim) Să râzi mai bine și să-mi dai/ O gură, numai una. C204, cf. E196. Dă-mi ce ți-oi cere draga mea/ Dă-mi o guriță, una. C204,V1. Și ca să-ncepem dă-mi încai/ O gură, numai una. C204,V2, cf. C204,V4. Și ca să-ncepi te rog să-mi dai/ O gură, numai una. C204,V3. Și ca să-ncep te rog să-mi dai/ O gură...[numai] una. C204,V5. Și ca să-ncep eu te-aș ruga/ Să-mi dai o gură... una. C204,V6. (Reluat în context cu valoare substantivală) Dă-mi o guriță draga mea/ O gură, numai una. B215, 216. Dă-mi o guriță, una. C204,V1. O gură...[numai] una. C204,V5. Să-mi dai o gură... una. C204,V6. ♦ Loc. av. (Tot) la un fel sau într-un fel v. fel. ♦ (Cu valoare substantivală) Dar poți prea bine a spori/ Cu unul [...].A14*6,V1. (În reluarea cu valoare substantivală este determinat de adverbul „numai“) O gură, numai una. B215, 216, cf. C204, C204,V2, C204,V3, C204,V4, E196. (Întărit prin „singur“) Un singur bine să n-aveți/ Să nu muriți deodată. C419,V1, cf. C419,V2.

2. (Cu valoare adjectivală; în formele *un, o*; însoțește substantive care indică măsura, cantitatea, cu referire la timp sau la spațiu) Tu măsurî lumea ta c-un cot/ Și timpu-mparți cu luna. A1*4. Și pentru-o clipă de amor/ Să-mi facă altă lege. A169. O clipă drum de mii de ani/ Prin chaos el străbate. A3*2. Și căi de mii de ani pe cer/ Le trece într-o clipă. B280,V1, cf. B280,V2, B280,V3. Și căi de mii de ani, ca ieri/ Treceau mai în o clipă. B280,V4. Iubirea să pătrund-o zi/ Ființa mea întreagă. B311,V3. Și pe vecia mea în schimb/ O zi dă-mi de iubire. B320. Și pe vecia-mi dă-mi în schimb/ O clipă de iubire. B320,V1. Repezi o clipă îndărăt/ Și vezi iubirea ce e. B407. Odor! Rămâi astfel la piept/ Te rog o clipă încă. C234. Și pentru toate dă-mi în schimb/ O oră de iubire... E292, cf. C308, D292. ♦ Loc. av. Într-o oară v. oră. (Întărit prin adverbul de exclusivitate „numai“) Să fiu iubit numai o zi/ Și ia-mi vecia-ntreagă. B311. Te rog rămâi astfel la piept/ Numai o clipă încă. C234,V2. (Întărit prin adverbul restrictiv „măcar“ și reluat în context) Dă-mi pe pământ măcar o zi/ De-amor, o zi întreagă. B311, 312,V1, cf. B311, 312,V2.

3. (Cu valoare adjectivală) Care este singur de felul său, în genul său, numai unul; unic. Astfel și pasere și neam/ Și soarele și luna/ Se nasc și mor în unu Brahm. A19*6,V3. ♦ (Cu valoare substantivală) O prea frumoasă fată/ Și era una la părinți/ Și mândră-n toate cele. C5, cf. E5. (Reluat, având rol de întărire a ideii de unicitate) Fecioară prea-curată/ Și era una la părinți/ Și una-n toate cele/ Cum e Maria între sfinți. B5, 6. (Cu referire la Brahma, zeul suprem, ființa absolută) Dar dacă unul e în tot/ Și toate sunt în una// Dar val de mare, val de lac/ Dară păduri sau neamuri/ Pe orice frunză de copac/ Vezi un copac cu ramuri. A3*4. (Numindu-l pe Brahma, conform principiului unității totulului, idee împrumutată și de Sopenhauer din filosofia indică) Căci-i împrăștiu și-i adun/ Le măsur vieți cu luna/ De nasc și mor în sfântul Un/ În care-s toate una. B343a.

4. (Cu valoare substantivală, la f.) Tot organic și indivizibil; ansamblu coerent; unitate. (Contextul se referă la unitatea lumii, lege fundamentală a totulului în brahmanism) Că mii de oameni, neam de neam/ Că soarele și luna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una. A20*6. Și ce vom fi și ce eram/ Suntem întotdeauna/ Se nasc și mor în sfântul Brahm/ În care toate-s una. A20*6,V1, cf. A20*6,V2, A20*6,V3.

A20⁶,V4. *De nasc și mor în sfântul Un/ În care-s toate una.* B344a. *Dar dacă unul e în tot/ Și toate sunt în una.* A3⁴.

Var.: un (o), unul (una).

UNUL, UNA num. card. v. unu.

URMA vb. 1. Tr. și in. A merge după (cineva sau ceva); a urmări; a însoți. *El tremura-n oglindă/ Căci o urma adânc în vis/ De suflet să se prindă.* C47, cf. C47,V4, E43. *Ci el urmează chiar în vis/ Și-i luce din oglindă.* A35. *Căci o urmează până-n vis/ Și-i tremură-n oglindă.* A35,V2. [În vremea asta Cătălin C]/ .../ Împărăteasa-urmând. C185,V1. *El o urmează adânc în vis/ Ca sufletu-i s-aprindă.* C47,V1. *El tremură-n oglindă/ Și o urmează-adânc în vis/ De suflet să se prindă.* C47,V2. *El o urmează chiar în vis/ Ca sufletu-i s-aprindă.* C47,V3.

2. In. A succeda, a veni (imediat) după. (În context figurat; este sugerată veșnica revenire în aceleași forme, caracteristica existenței fiind o implacabilă eternitate) *Când valuri află un mormânt/ Urmează alte valuri.* A8³, cf. A12_{IV}. *La valuri ce [se] sting pe mări/ Urmează alte valuri.* A12_{IV},V2. *La valuri cari mor pe mări/ Urmează alte valuri.* A12_{IV},V3.

3. Tr. A da curs, a asculta. *Din sfera mea m-am smuls cu greu/ De ți-am urmat chemarea.* C78,V1. *Din sfera mea sosii cu greu/ Ca să-ți urmez chemarea.* C78. *Din sfera mea venii cu greu/ Ca să-ți urmez chemarea.* E74.

URMĂ s.f. 1. Semn lăsat de cineva sau de ceva pe locul unde a stat sau pe unde a trecut. (Expr.) *A se pierde urmele (cuiva) v. pierde.*

2. Adâncime, fund. *Aci e-al stingerii-adăpost/ [...] În urm' adânc s-alunecă/ Vrodă o scânteie/ Luceafărul se-ntunecă/ Silit în loc să steie.* B301a,V1.

3. (În locuțiuni) Loc. aj. (Cel) din urmă = care ocupă ultimul loc dintr-o succesiune; ultimul. *Și mii de lumi înjuru-i fug/ Pe-a vremei val de-a-notul/ Se stinge cel din urmă crug/ Se-ntunecă cu totul.* B295,V1. *Pân pierce cel din urmă crug/ Și singur e cu totul.* B295,V2, cf. B295,V3. *Și fii iubirea mea dentâi/ Și visul meu din urmă.* B432. *Căci ești iubirea mea dentâi/ Și visul meu din urmă.* C3 92, cf. E364. ♦ Loc. av. În urmă = înapoi, îndărăt. (Contextul exemplifică veșnica renaștere) *Când valurile mor pe mări/ Răsar în urmă valuri.* A12_{IV},V1. *Când valuri află un mormânt/ Renasc în urmă valuri.* B360. *Se nasc în urmă valuri.* B360,V1. *Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* C328, cf. C328,V3, D312,V1, D312,V3, D312,V6, D312,V7, E308. *Valuri ce din a lor mormânt/ Răsar în urmă valuri.* D312. Din urmă = de dinapoi, dindărăt. *Părând pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște.* C342, cf. E318. *Din urmă piaza-l paște* C342,V1. ♦ Loc. prep. Pe urma (cuiva) = pe unde a trecut cineva, după cineva. *Și pas cu pas pe urma ei/ El intră în odaie.* B29. *Și pas cu pas pe urma ei/ Alunecă-n odaie.* C29, cf. E29. În urma (cuiva) = după cineva. *Dar te repezi în urma ei/ Să vezi ce e de tine.* C367,V5.

URMĂRI vb. Tr. 1. A merge după cineva pentru a-l ajunge, pentru a-l supraveghea. *Când ea s-arată iară/ O urmărește pas cu pas/ În umbra de odaie.* A25.

2. A însoți pe cineva cu gândul. *El tremură-n oglindă/ Ș-o urmărește chiar în vis/ Adânc ca s-o cuprindă.* B43. *Căci o urmărește în vis/ Și-i bate în oglindă.* A35,V1.

3. A avea drept scop, a tinde la... *Se nasc și urmăresc noroc/ Și mor, murind de soarte...* D313,V4.

URMĂRIRE s.f. Prigonire, persecutare. *Tu doar ai goană de noroc/ Și urmăriri de soarte/ Natura n-are timp și loc/ Și nu cunoaște moarte.* A2*5.

URNI vb. Tr. A mișca din loc. (Fig.) *Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând în cale-i stele/ Urmind a chaosului văi/ Sau isvorând din ele.* D267,V4.

USCA vb. Tr. (În expr.) *A-și usca ochii v. ochi.*

UȘOR av. Fără efort, cu ușurință. *Ușor el trece ca pe prag/ Pe marginea ferestii.* C65. *Când cu un braț te prind ușor/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C215,V7. *Ușor el trece ca pe prag/ Pe marginea ferestei.* E61.

- V -

VAL s.n. Undă; talaz. *Dar val de mare, val de lac/ Dară păduri sau neamuri/ Pe orice frunză de copac/ Vezi un copac cu ramuri.* A5*4. *Iar apa unde a căzut/ În valuri se rotește/ Și din adânc necunoscut/ Frumos și mândru crește.* A54. *Iar apa-n care a căzut/ În valuri se rotește.* B58. *Iar ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul.* B263, cf. C247,V1, C247,V2, C247,V3. *Și tainic genele le plec/ Căci mi le împle plânsul/ Când ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul.* C247, cf. E235. ✧ (Simbol al efemerității: contextul sugerează veșnica revenire în aceleași forme, o implacabilă eternitate, în fața căreia rosturile și ambițiile individului sunt zadarnice, cu ambiguitate semantică între „val“ și destinul omenesc; repetat în versul următor, cu inversarea topicii) *Tu numai crezi în.../ În vis și idealuri/ La valuri ce [se] sting pe mări/ Urmează alte valuri.* A11, 12_{IV},V2. *La valuri cari mor pe mări/ Urmează alte valuri.* A11, 12_{IV},V3. *Degeaba crezi c-o sta în vânt/ Noroc și idealuri/ Când valuri află un mormânt/ Urmează alte valuri.* A7, 8*3. *Când valuri află un mormânt/ Urmează alte valuri.* A11, 12_{IV}. *Când valurile mor pe mări/ Răsar în urmă valuri.* A11, 12_{IV},V1. *Și numai ei durează-n vânt/ Deșerte idealuri/ Când valuri află un mormânt/ Renasc în urmă valuri.* B359, 360. [Când valuri află un mormânt B] *Se nasc în urmă valuri.* B360,V1. *Căci numai ei vânează-n vânt/ Deșerte idealuri.../ Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* C327, 328. *Căci ca și sunete de vânt/ Sunt vieți și idealuri/ Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* C327, 328,V3. *Se nasc ca spuma ce de vânt/ S-au aruncat la maluri/ Valuri ce din a lor mormânt/ Răsar în urmă valuri.* D311, 312. *Și dacă stoluri pier de vânt/ Vin altele pe maluri/ Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* D311, 312,V1. *Și câte stoluri cad de vânt/ Răsar pe alte maluri/ Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* D311, 312,V3. *Oricâte stoluri cad de vânt/ Revin pe alte maluri.../ Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* D311, 312,V6. *Și mii de stoluri cad de vânt/ Și mii pornesc pe maluri.../ Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* D311, 312,V7. *Ei numai doar durează-n vânt/ Deșerte idealuri -/ Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* E307, 308. ✧ Loc. av. Val-vârtej = foarte repede. *În val-vârtej îl înconjur/ Și lumi și timp de-a-notul.* C281, cf. D269,V1. [...] *val-vârtej [...]Și spaț și timp de-a-notul.* C281,V2. ✧ (Ca determinare pentru „cărări“ sugerează mișcarea ondulatorie a drumului parcurs de corăbii) *Luceafărul conduce/ Corăbii*

negre... pe cărări/ De valuri, când străluce. C16,V2. ✧ Expr. *Valurile lumii* = vicisitudinile vieții, greutățile, încercările prin care trece omul. (Contextul învie metafora din limbă, continuând-o în context figurat) *Și poate că sunt unic/ Ce, fără să știu încotro,/ Pe-a lumii valuri lunec.* A36*3,V5. *Valul vremii* (sau *al clipei*) = curgere, trecere a timpului (cu toate evenimentele lui). *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a vremii val de-a-notul/ Se stinge cel din urmă crug/ Se-ntunecă cu totul.* B294,V1. *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a vremii val de-a-notul/ Pân pierce cel din urmă crug/ Și singur e cu totul.* B294,V3. *Și mii de lumi în juru-i fug/ Pe-a clipei val de-a-notul/ Pân pierce cel din urmă crug/ Și singur e cu totul.* B294,V2. ✧ Fig. (Solitudinea asociată cu elementele naturii sugerează, în context, solitudinea umană) *El lumina ca alte dăți/ Păduri și țări și maluri/ Și stăpâna singurătăți/ De pietre și de valuri.* C412,V1. ✧ (În context figurat; la pl.; cu determinarea „mișcătoare”, sugerează cât de repede trecătoare este orice existență, iar asocierea cu pl. „singurătăți” produce, de asemenea, un transfer semantic, ambiguizând sensul valurilor, care se transformă în simbol pentru destinele omenești) *El tremura ca alte dăți/ În codri și pe dealuri/ Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri.* C411. *El tremură ca alte dăți/ În codri și pe dealuri/ Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri.* E383. *El lumina ca alte dăți/ În codri și pe dealuri/ Și conducea singurătăți/ De mișcătoare valuri.* C411,V2. (În construcția poetică) *Al valurilor domn* = Luceafărul, ca stăpân al mării. *Ea trebui de el în somn/ Aminte să-și aducă/ Și dor de-al valurilor Domn/ De inimă-o apucă.* E103, cf. C111.

VALE s.f. Depresiune (de teren). ✧ (Metaforic) (Cu referire la „haosul” inform) *Coboară-a chaosului văi/ Lumina lumea-ntreagă.* A119. *Coboară-a chaosului văi/ Și umple lumea-ntreagă.* B127. *Sbura un fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri/ Cu văi de chaos dedesupt/ Deasupra lui seninuri.* B283,V1. *Din văi de chaos isvorau/ În roiuri stele albe.* B285,V1. *Plutind pe-a chaosului văi/ Adânc isvor de stele.* B285,V2. *Născând din neguri stele/ Umplând a chaosului văi/ Și isvorând din ele.* B287, cf. B287,V3, B287,V4. *Și din a chaosului văi/ Un mândru chip se-ncheagă.* C123, cf. C123,V2, E115. *Îl sorb a chaosului văi/ Dar isbucnea din ele.* C277, cf. C277,V3, D265,V1. *Umplea a chaosului văi/ Și isvora din ele.* C277,V2, cf. C279,V1. *De-l sorb a chaosului văi/ El isbucnea din ele.* C277,V4. *L-îneacă-a chaosului văi/ Dar isbucnea din ele.* C277,V5. *Și din a chaosului văi/.../ Vedeă ca-n ziua cea dentâi/ Cum isvorau lumine.* D265, E265. *Născând în cale-i stele/ Roind pe-a chaosului văi.* D267,V2, cf. D267,V5. [Născând în cale-i stele D] *Căzând pe-a chaosului văi.* D267,V3. *Născând în cale-i stele/ Urnind a chaosului văi.* D267,V4. (Cu referire la obscuritatea neantului) *Să piară timpul înecat/ În văi de întuneric/ El s-ar renaște luminat/ Ca să se-nvârtă sferic.* B378. *Și timp și spațiu de-ar pieri/ În văi de întuneric/ Ele din nou ar răsări/ Ca să se-nvârtă sferic.* C338. (Cu referire la tulburarea văzduhului în momentul întruchipării Luceafărului) *Și din a vânturilor văi/ Un tânăr se încheagă.* C123,V1.

VARĂ s.f. Anotimpul cel mai călduros. *Oricât de veșted ar și fi/ La vară-n floare-i pomul.* A14*3.

VAS s.n. 1. Recipient pentru păstrarea și transportul băuturilor. *Băiat, copil de casă/ Ce poartă vasele cu vin/ Și tavele la masă.* B195. ✧ Nume generic dat veselei folosite la masă. *Ce poartă cupele cu vin/ Și vasele la masă.* C184,V1.

2. Corabie, navă. *Pierzându-și gându-n depărtări/ Cu vasul ce se duce/ Când pe seninul sfintei mări/ Luceafărul străluce.* A10.

VĂLURQS, -OASĂ aj. Cu aspect de valuri, unduios. *Luceafărul străluce/ Pe văluroasele cărări/ Corăbii negre duce.* C15,V3.

VĂPAIE s.f. 1. Flacăra mare, pară de foc. *Din foc, din aer [și] văpăi/ El sta să se culeagă.* A117. *Din vânt, din foc, văzduh, văpăi/ Ființa și-o culege.* A117,V1. *Și arde cer și mare/ El sta din aer și văpăi/ Ființa s-o culeagă.* B125.

2. Fig. Lumină strălucitoare, puternică. *Din aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă.* C121, cf. C121,V2. *Din aer rumene văpăi/ Și mări și lumea-ntreagă.* C121,V1. *În aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă.* E113. ✧ (Despre lumina Luceafărului, determinat prin „tainic“, „umed“) *Revarsă liniștea-i [...]/O tainică văpaie.* A28. *Revarsă viile-i scânteii/ Și tainică văpaie.* B32. *Revarsă recile-i scânteii/ Și umedă văpaie.* C32,V1. *Călcând cu recile-i scânteii/ Pe umedă văpaie.* C32,V2. ✧ (În context figurat) *Țăsând cu recile-i scânteii/ O mreajă de văpaie.* C32, cf. E32. *Călcând cu recile-i scânteii/ O mreajă de văpaie.* C32,V3. *Tinzând cu recile-i scânteii/ O mreajă de văpaie.* C32,V4.

VĂZDUH s.n. Aer. *Din vânt, din foc, văzduh, văpăi/ Ființa și-o culege.* A117,V1.

VÂNA vb. Tr. A umbla după vânat. (Fig.) A năzui, a urmări cu stăruință. *Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni/ Căci numai ei vânează-n vânt/ Deșerte idealuri...* C325.

VÂNĂT, -Ă aj. Albastru închis (cu reflexe violete). *Părea un tânăr voievod/ Cu păr de aur moale/ Un vânăt giulgiu se-ncheie nod/ Pe umerele goale.* C71, cf. E67.

VÂNĂTOR s.m. Persoană care vânează. (În contexte comparative) *Cum vânătorii-ntind în crâng/ La păsărele lațul/ De-ți voi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C213,V10, cf. C213. *Cum vânătoru-ntinde-n crâng/ La păsărele lațul/ Când ți-oi întinde brațul stâng/ Să mă cuprinzi cu brațul.* E205.

VÂNT s.n. 1. Curent (puternic) de aer. *Din vânt, din foc, văzduh, văpăi/ Ființa și-o culege.* A117,V1. *Se nasc ca spuma ce de vânt/ S-au aruncat la maluri.* D309. *Și dacă stoluri pier de vânt/ Vin altele pe maluri.* D309,V1. *Și câte stoluri cad de vânt/ Răsar pe alte maluri.* D309,V3. *Oricâte stoluri cad de vânt/ [Răsar pe alte maluri D].* D309,V4. *Să cadă stolurile-n vânt/ [Răsar pe alte maluri D].* D309,V5. *Oricâte stoluri cad de vânt/ Revin pe alte maluri...* D309,V6. *Și mii de stoluri cad de vânt/ Și mii pornesc pe maluri...* D309,V7. *Și în apus în depărtări/ Privea cum vântul duce/ Corăbii negre.* (În context figurat) *Și din a vânturilor văi/ Un tânăr se încheagă.* C123,V1. ✧ (În comparații, sugerând caducitatea) (Determinare pentru „frunze“) *Să cază lumile-n genuni/ Ca frunze reci pe vânturi.* A26*₃. [Să cază lumile-n genuni A*₃]/ *Ca frunzele pe vânturi.* A26*₃,V1. *Să piară stelele din zi/ Ca frunzele pe vânturi.* A14_{III}. (Determinare pentru „sunete“) *Căci ca și sunete de vânt/ Sunt vieți și idealuri.* C325,V3.

2. Aer, văzduh. (Loc. av.) În vânt = în gol. *Degeaba crezi c-o sta în vânt/ Noroc și idealuri.* A5*₃. (În legătură cu verbe ca „a dura“, „a vâna“, „a anina“, arată zădărnicia aspirațiilor omenești) *Zadarnic mai durezi în vânt/ [Noroc și idealuri A*₃].* A5*₃,V1. *Și*

numai tu durezi în vânt/ Noroc și idealuri. A9_{IV}. Și numai ei durează-n vânt/ Deșerte idealuri... B357, cf. C325, V1. Căci numai ei vânează-n vânt/ Deșerte idealuri... C325. Căci numai ei anină-n vânt/ [Deșerte idealuri...C]. C325, V2. Ei numai doar durează-n vânt/ Deșerte idealuri. E305.

VÂRF s.n. Partea cea mai de sus a unor forme de relief. Și soarele din vârful de lunci/ Apune-n unda spumii/ Dar el răsare tot atunci/ În altă parte-a lumii. A29₃, V1.

VÂRSTĂ s.f. Etate. [Aceste doară au noroc D]/Au vârsta lor și soarte/[Noi nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte D]. D314, V2.

VÂRTEJ s.n. Bulboană, vârtoare. (Fig.) Și în vârteje l-înconjur/ Și lumi și evi de-a-notul. C281, V1. ♦ Loc. av. Val-vârtej v. val.

VEAC s.n. 1. Secol; p. ext. interval lung de timp. [Și în palate de mărgean A]/ Trăi-vei veacuri multe. A78, V3. Colo-n palate de mărgean/ Te-oi duce veacuri multe. C90, cf. E86.

2. (La pl.; în forma veci) Veșnicie, eternitate. ♦ Loc. aj. De veci = etern, veșnic. Cu farmecul luminii reci/ Gândirile străbate-mi,/ Revarsă liniște de veci/ Pe noaptea mea de patimi. E359, cf. B427, C387. ♦ Loc. av. În veci = pururea, veșnic, întotdeauna. O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Se-ntinerește omul. A5_{IV}. Și lăudat în veci să fii/ De lumea ta [î]ntreagă. C299, V2. Căci roata-n veci se va-nvârti/ Și nu se mai sfârșăște. D305, V5. (Repetat în construcții gramaticale paralele) Pătrunde trist cu raze reci/ Din lumea ce-l desparte.../ În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe. C255, 255, cf. E243, 243. Zâmbește trist cu raze reci/ Speranțelor deșarte/ În veci îl voi iubi, și-n veci/ Va rămânea departe. C255, 255, V1. Și în palat cu raze reci/ Prin bolțile deșarte/ În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe. C255, 255, V2. Pătrunde trist cu raze reci/ Ș-o lume ne desparte/ În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe. C255, V3. Pe veci = pentru totdeauna. Că tot ce-n lume va mai fi/ Tot ce a fost, și este/ Iar visul trecerii pe veci/ Părere-i și poveste. A11₆, V2. De lanțul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă/ Și lăudat pe veci să fii/ Pe-a lumii scară-ntreagă. C299. De greul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă/ Și lăudat pe veci să fii/ Pe-a lumii scară-ntreagă. E283, cf. D283. Și lăudat pe veci să fii/ De lumea ta întreagă. C299, V3. Părând pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște. C341, cf. E317. Din veci = din totdeauna. Cum ai putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină -/ Când ești din veci nerăsărit/ Lumină din lumină. D319. Fiind din veci nerăsărit/ Lumină din lumină. D319, V16.

VECHI, VECHE aj. Care există de mult timp; bătrân. Oricât de vechi ar și mai fi/ Tot e în floare pomul. A5_{III}, V1. ♦ Care este de mai demult, de dinainte. Și abia ochiul mi-l usuc/ De-acele vechi plângeri. A6₉, V1, cf. A6₉, V3.

VECIE s.f. Veșnicie. Să vezi în cer asemenea/ Să vezi vecia cum îi. A138. O vin cu mine draga mea/ Să vezi vecia cum-îi. B150. Vecia n-are n[ici un preț]. B313, V2. Căci ce sunt mii de mii de ani/ În cumpăna veciei. A40₄. Dar ce sunt mii de mii de ani/ În cumpăna veciei. A40₄, V1. (Ca atribut al Luceafărului, în concepția lui despre veșnicie) Să fii iubit numai o zi/ Și ia-mi vecia-ntreagă. B312. Dau vecia mea ca preț/ Pe-o pământească soarte. B313, V1. Dă-mi pe vecia [mea] ca preț/ O pământească soarte.

B313,V5. *Și pe vecia mea în schimb/ O zi dă-mi de iubire.* B319. *Și pe vecia-mi dă-mi în schimb/ O clipă de iubire.* B319,V1. *Din centrul luciei vecii/ Părinte mă desleagă.* B309,V3. (Contextul descrie eternitatea de dinaintea nașterii timpului ciclic) *Aci vecia a-ncetat/ Să se-nvârtască sferic.* B293a. *Unde vecia n-are loc/ Să se învârtă sferic.* B293a,V1. *Unde vecia n-are loc/ Să se-nvârtască sferic.* B293a,V2. *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n cursu-i sferic.* B293a,V3. *Unde vecia n-are loc/ Să curgă-n lume sferic.* B293a,V4.

VECINIC, -Ă aj. Care există de totdeauna și va exista totdeauna; etern *O ia-mi al nemuririi nimb/ Și vecinica-mi privire.* B318. *Din noapte vecinică mă chemi/ Voința fără sațiu.* B335,V3. (Contextul subliniază ciclicitatea perpetuă a timpului) *Din sânul vecinicului ieri/ Trăiește azi și moare.* C333. *Din sânul vecinicului ieri/ Trăiește azi ce moare.* E313.

VECINICIE s.f. Eternitate. (Ca atribut al Luceafărului) *De vecinicia mea [...]/ [Eu voi să mă deslege A].* A171,V1. *De vecinicia-mi care-o port/ [Eu voi să mă deslege A].* A171,V2. *Cu vecinicia sunt legat/ Dar voi să mă deslege.* B183. *Cu vecinicia sunt legat/ Mă duc să mă deslege.* C175. *Cu vecinicia sunt legat/ Ci voi să mă deslege.* E167. *De vecinicie sunt legat/ Eu voi să mă deslege.* A171. (Determinat prin „neagră”, „lungă”, sugerează un sentiment apăsător, trăit de Luceafăr) *Din umbra negrei vecinicii/ Părinte mă desleagă.* B309, cf. C297,V2. *De greul lungii vecinicii/ Părinte, mă desleagă.* B309,V1. *De greul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă.* B309,V2, cf. C297,V1, D281, E281. *De lanțul negrei vecinicii/ Părinte, mă desleagă.* C297, D281,V1. ♦ (Legea veșnicei renașteri este relevată în context, din perspectiva eternității) *Din zarea negrei vecinicii/ Privind s-ar recunoaște/ Căci toate nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* B381. *Și-n zarea negrei vecinicii/ [Privind s-ar recunoașteB].* B381,V1. *Din zarea negrei vecinicii/ Privind el ar cunoaște.* C341,V4. *Și zarea negrei vecinicii/ Privind-o ar cunoaște/ Căci toate nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* C341,V2. *Din zarea negrei vecinicii/ Eterna moarte-l paște.* C341,V5.

VEDEA vb. I. 1. Tr. A percepe ceva cu ajutorul văzului. *Din nou scobor la glasul tău/ Ca să mă vezi ș-acuma.* A130. *Luceafărul străluce/ O vede azi, o vede mâni.* A13, 13. *O vede luni și săptămâni/ Și-i cade dragă fata.* A15. *Ea-l vede azi, ea-l vede mâni/ Ș-astfel dorința-i gata.* B17. *O vede azi, o vede mâni.* B17,V1. *Îl vede azi, îl vede mâni/ Astfel dorința-i gata.* E17, cf. C17. *Ea-l vede azi, 'l vede mâni/ Ș-astfel dorința-i gata.* C17,V1. *Și fericită ea la cer/ Privește-acum și vede/ Luceafărul cel de dureri/ În care dânsa crede.* B438. *[Și fericită ea la cer B]/ Privește iar 'l vede.* B438,V1. *Ea îmbătată de amor/ Ridică ochii. Vede/ Luceafărul.* C402, cf. E374. ♦ In. A urmări cu privirea, a privi; a contempla. *O vino-n cer ca să [te] duc/ [...]/ Să vezi în cer asemenea.* A137. *Vede ca-n ziua cea dentăi/ Născând din neguri stele.* B285, cf. B285,V4. *Vede ca-n ziua cea dentăi/ Născând în cale-i stele.* C277,V1, cf. C279, C279,V2, C279,V3, D265,V2, D265,V4, D267,V1. *Vede ca-n ziua cea dentăi/ Cum isvorau lumine.* D267, cf. E267. *Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe alt pământ a răsărit.* A29₃. *Și când vezi soarele-asfințit/ Că intră roșu-n apă/ Pe altă lume-a răsărit.* A29₃,V2. *Și când îl vezi cât de măreț/ Se-afundă roșu-n apă/ Cu zorii roșii dimineți/ În alt loc o să-nceapă.* A33₃,V1. ♦ A-și reprezenta ceva în vis. *Văzându-l chiar în al ei somn/ Șopti dormind divină.* B45.

2. Tr. A fi de față la desfășurarea unui eveniment; a asista, a fi martor. *Vrei să vezi lumea ca-n Olimp/ Cum eu ți-am arătat-o.* A5*8. *Și-n clipa asta tu să vezi/ Ce face dânsa oare?* A3*10.

3. Tr. A se convinge de ceva, cercetând cu simțurile sau cu mintea. *Dar vis e tot și vis suntem/ Căci ce e pururi față/ E moartea din care vedem/ C-a răsărit viață.* A11*6, V3.

4. In. (În expr.) *A-și vedea de treabă* = a nu se amesteca întrebările altora, a lăsa în pace. *Dar ce vrei, mări Cătălin/ Ia du[-]t' de-ți vezi de treabă.* C200, V2, cf. E192. *Dar ce vrei, mare Cătălin/ Ia du[-]t' de-ți vezi de treabă.* C200, V1.

II. 1. Tr. A-și da seama; a remarca, a observa; a constata. *De vrei în ochii mei să vezi/ Durerea și nesațul.* C213, V2. *Și dacă vrei în ochi să-mi vezi/ Iubirea și nesațul.* C213, V8. *Și dacă vrei adânc să vezi/ În ochii mei nesațul.* C213, V9. *Dar te întoarce îndărăt/ Să vezi ce e de tine.* C368, V3. *Dar fulgerează îndărăt/ Să vezi amoru-i ce e.* C368, V4. *Tu te repede îndărăt/ Și vezi acea iubire.* C368. *Dar te repezi în urma ei/ Să vezi ce e de tine.* C368, V5. *Repezi o clipă îndărăt/ Și vezi iubirea ce e.* B408. *Repezi în clipă îndărăt/ Și vezi credința-i ce e.* C368, V1. *Dar fulgerează îndărăt/ Și vezi iubirea-i ce e.* C368, V2. *Întoarce-te, te-ndreaptă/ Spre-acel pământ răătăcitor/ Și vezi ce te așteaptă.* E340. *Hyperion vedea de sus/ Uimirea-n a lor față.* C393, E365. *Hyperion vedea din spaț/ În ochii lor nesațul...* C393, V3. *Hyperion vedea de sus/ Iubirea-n a lor față.* C393, V4. (Contextul descrie permanența naturii sau a principiului creator Brahma și unitatea existenței totului) *Pe orice frunză de copac/ Vezi un copac cu ramuri.* A8*4. *De vezi catarg lângă catarg/ Și oști în lănci și săbii/ Corăbii au ieșit în larg/ Și vor veni corăbii.* A13*5. *Când vezi catarg lângă catarg/ Ducând oștiri cu săbii.* A13*5, V3. *O vezi catarg lângă catarg/ Cum sună oști cu săbii.* A13*5, V4.

2. Tr. A înțelege, a pricepe. *O vino-n cer ca să [te] duc[...]/ Să vezi vecia cum îi.* A138. *O vin cu mine draga mea/ Să vezi vecia cum-ii.* B150. *Tu poți muri numai atunci/ Când pierzi credința-n mine// Și n-o poți pierde căci tu vezi/ Cum toate-n vremi se leagă.* A5*7. ♦ A se convinge de ceva, cercetând cu simțurile sau cu mintea. *Dar vis e tot și vis suntem/ Căci ce e pururi față/ E moartea din care vedem/ C-a răsărit viață.* A11*6, V3.

VENI vb. In. 1. A se apropia de persoana care vorbește sau despre care se vorbește; a se apropia de un loc. *Și-n orice seară ea venea/ Să șază în fereastră.* A5. *Venea plutind în adevăr/ Scăldat în foc de soare.* C127. *Venea frumos în adevăr.* C127, V1. *Venea plutind în adevăr/ Scăldat în foc de soare.* E119. *El vine trist și liniștit/ Și palid e la față.* B135, cf. C131, V1. *El vine trist și gânditor/ Și palid e la față.* C131, cf. E123. *Vine-n fereastă liniștit/ [Și palid e la față C].* C131, V2. *O vin' odorul meu nespus/ Și lumea ta o lasă.* C85, cf. C141, E81, E133. *Vino în dorul meu nespus.* C85, V1. *O vin' amorul meu nespus.* C85, V2. *Vino-n palate de mărgear.* C89, V1. *O vino dorul meu nespus.* C141, V1. *O, vino-n părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* C145. *O vin', în părul tău bălai/ S-anin cununi de stele.* E137. *O vino-n ceruri să răsai/ Mai mândră decât ele.* C145, V1. *O vino-n părul tău bălai/ Să pun cununi de stele.* C145, V2, cf. C145, V3. ♦ A merge împreună cu cineva. *O vin' cu mine, draga mea/ O vino-n fundul mării.* A69, 70. *De-aceea vin cu mine dus/ Și lumea ta o lasă.* A81. *O vino-n cer ca să [te] duc/ Și să te duc cu mine.* A133. *Atuncea vino-n lumea mea/ [Fii muritor ca mine A].* A159, V1. *De-aceea vino[...]/ Și lumea ta o lasă.* B81. *O vin cu mine draga mea/ O vino-n fundul mării.* B81, 82, V1. *O vino-n ceruri să te duc/ Iubita mea cu mine.* B145. *O vin cu mine draga mea/ Să vezi vecia cum-ii.* B149.

2. A sosi, a ajunge într-un anumit loc (pornind dintr-un punct). *Din înălțimi de empireu/ Eu am venit ș-acuma.* B142. *Din sfera mea venii cu greu.* C77,V2. *Din sfera mea venii cu greu/ Ca să te ascult ș-acuma.* C137, cf. E129. *Din sfera mea venii cu greu/ Ca să-ți urmez chemarea.* E73. *Și iată, vin acuma/ Căci focu-mi este tată-meu.* A130,V2. *Și iarăși noaptea vine/ Luceafărul deasupra ei/ Cu razele-i senine.* B110. *Trecu o zi, trecură trei/ Și iarăși, noaptea, vine/ Luceafărul deasupra ei.* E98. cf. C106.

3. A se duce la cineva, a se prezenta; p. ext. a apărea, a se ivi. *Ca în cămara ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin.* B77. *Și ca în casa ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin.* B77,V1. *Și ca [în] umbra ta să vin/ [Să te privesc de-aproape/ M-am coborât din cer senin B].* B77,V2. *Ca în cămara ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ M-am coborât cu-al meu senin.* C81. *Ca-n cămăruța ta să vin.* C81,V1. *Ca în cămara ta să vin/ Să te privesc de-aproape/ Am coborât cu-al meu senin.* E77. *Hyperion ce din genuni/ Ridici o lume-ntreagă/ Tu vii a-mi cere doar minuni/ Ce ființa mea o neagă.* B335,V2. *Atuncea vine Cătălin/ Băiat, copil de casă.* B193. ✧ (Cu repetarea la alt mod verbal, se insistă asupra unei chemări) *O dulce-al nopții mele Domn/ De ce nu vii tu? Vină.* A44, 44, cf. B48, 48, C52, 52, E48, 48. *O vin dar noapte, vină.* A44, 44,V1.

4. A urma după altcineva sau ceva, a se succeda, a se perinda. (Contextul descrie permanența renașterii în toată lumea creată) *Și dacă stoluri pier de vânt/ Vin altele pe maluri/ Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri.* D310,V1. *[Și dacă stoluri pier de vânt D]/ Vin alte de pe maluri.* D310,V2. *Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni.* A24*3, cf. A24*3,V3, D304,V1. *Corăbii au ieșit la larg/ Și vor veni corăbii.* A16*5. *Dar piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni.* D304, D304,V3.

5. (Despre unități de timp) A sosi în succesiune normală. *Și iară noaptea vine/ Luceafăru-arde asupra ei.* A102. *Dar au trecut și ziua acea/ Și iarăși noaptea vine/ Luceafărul deasupra ei.* B110.

6. A-și avea originea, a proveni. (Într-o redactare lacunară) [...] *crunte munci/ Ce de la tine-mi vine/ Tu poți muri numai atunci/ Când pierzi credința-n mine.* A2*7.

VERGIN, -Ă aj. v. **virgin**.

VESTE s.f. Știre. (Loc. av.) *Fără de veste* = deodată, subit. *Și pe fereastă ca pe prag/ El întră făr' de veste.* B64.

VEȘNIC, -Ă aj. v. **vecinic**.

VEȘNICIE s.f. v. **vecinicie**.

VEȘTED, -Ă aj. (Despre plante) Care a început să se usuce. *Oricât de veșted ar și fi/ La vară-n floare-i pomul.* A13*3.

VIAȚĂ s.f. 1. Existență umană; trecerea omului pe pământ. *Pătrunde-n casă și [în] gând/ Și viața-mi luminează.* A48, cf. B52, B120, C56, C116, E52, E108. *Pătrunde inimă și gând/ Și viața-mi luminează.* A112. *Pătrunde-n codru și în gând/ Și viața luminează.* B444. ✧ Loc. aj. și av. *Fără de viață* = (despre privire) lipsit de căldură, fără de simțire; fără vlagă. *Privirea ta eu n-o suport/ Ea luce făr' de viață/ Căci eu sunt vie, tu ești mort.* C102. *[Privirea ta eu n-o suport C]/ Scânteie făr' de viață.* C102,V1. *[Privirea ta eu n-o suport C]/ Diamantu-i făr' de viață.* C102,V2. *Străin la vorbă și la port/ Lucești fără de viață/ Căci eu sunt vie, tu ești mort.* E94. *Privirea ta eu n-o suport/*

pretutindenea/ Și-n orișice aieve. A10^{4,5}. Și dacă iar ai întreba/ Ce-i vina mumei Eve/ O afli pretutindenea/ Și pururea aieve. A10^{4,5}, V1. Nenorocire și noroc/ Ca vina mumei Eve/ Aieve e în orice loc. B370. (Contextele se referă la natura încreată a lui Hyperion, care, conform concepției brahmanice și budiste, nu poate fi condamnat să poarte povara ciclică a renașterilor din ciclul samsarei, cu păcatele lor cumulative) Cum ai putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină —/ Când ești din veci nerăsărit. D318. Tu ce nu poți să fii supus/ De viață și de vină. D318, V2. Cum s-ar putea să fii supus/ La viață și la vină. D318, V3. Cum s-ar putea să fii supus/ Ca să spășești [o] vină. D318, V4. Au [s-ar putea] să fii supus/ La viață și la vină. D318, V6. Cum s-ar putea să fii supus/ Să ispășești o vină/ Nerăsărit și neapus. D318, V9, cf. D318, V7. Cum ai putea să fii supus/ Să porți a vieții vină/ Făr' de apus ai răsărit. D318, V10. [Tu nu poți fi închipuit D]/ Din lacrimi și din vină. D318, V13. [Tu nu poți fi închipuit D]/ Din chin, pământ și vină. D318, V14. Cum s-ar putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină. D318, V16. Nerăsărit și neapus/ Făr' de trecut și vină. D320, V1. ✧ Expr. Bat-o (sau bată-l etc.) vina ! = exprimă un sentiment de admirație. Cu obrăjei ca doi bujori/ De rumeni bată-i vina. B202, cf. C190, E182. [Cu obrăjei ca doi bujori B]/ Și rumeni bată-i vina. B202, V1. Frumoasă bat-o vina/ Ce doamnă [mândră] mai era. B202, V2.

VIRGIN, -Ă aj. Necunoscut de mintea omenească, necercetat, neatins. (Despre haosul de dinaintea începutului lumii) *Virgin de raze și păcat/ Se-ntinde întuneric. B295a. Și unde[-i] vergin de-ori[ce] foc/ D-a pururea-ntuneric. B295a, V1. Și unde vergin de-orice foc/ E pururea-ntuneric. B295a, V2. Unde-a rămas vergin de foc/ Eternul întuneric. B295a, V3, cf. B295, V4. Hyperion, izvor de vremi/ Și-ntregitor de spațiu/ Din noapte vergină tu chemi/ Voința fără sațiu. B335, V1.*

Var.: vergin, -ă.

VIS s.n. 1. Faptul de a visa; înălțuire de imagini și de idei care apar în conștiință în timpul somnului. *Ci el urmează chiar în vis/ Și-i luce din oglindă. A35. Căci o urmărește în vis/ Și-i bate în oglindă. A35, V1. Căci o urmează până-n vis/ Și-i tremură-n oglindă. A35, V2. El tremură-n oglindă/ Ș-o urmărește chiar în vis/ Adânc ca s-o cuprindă. B43. El tremura-n oglindă/ Căci o urma adânc în vis/ . De suflet să se prindă. C47, cf. C47, V4 E43. El o urmează adânc în vis/ Ca sufletu-i s-aprindă. C47, V1. El tremură-n oglindă/ Și o urmează-adânc în vis/ De suflet să se prindă. C47, V2. El o urmează chiar în vis/ Ca sufletu-i s-aprindă. C47, V3. ✧ (În contexte comparative) O ești frumos cum numa-n vis/ Un înger se arată. A85, cf. C93, E89. O ești frumos cum numa-n vis/ Un demon se arată. A141, cf. B153, C149, E141. O ești frumos cum numa-n vis/ Un geniu se arată. B93.*

2. Reverie, meditație, visare. *Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi. C268. cf. E256.*

3. Fig. Iluzie, închipuire (deșartă), himeră; gând, idee, aspirație irealizabilă. *Tu numai crezi în .../ În vis și idealuri/ La valuri ce [se] sting pe mări/ Urmează alte valuri. A10^{IV}, V2. Tu numai crezi în.../ În vis și idealuri/ La valuri cari mor pe mări/ Urmează alte valuri. A10^{IV}, V3. Dar vis e tot și vis suntem/ Căci ce e pururi față/ E moartea din care vedem/ C-a răsărit viață. A9⁶, V3. Se țin cu mii păreri de rău/ De visul care piere. B352. Se țin cu mii păreri de rău/ De visul lor ce piere. B352, V1. (Contextul se referă la imposibilul sfârșit al lumii create) Că tot ce-n lume va mai fi/ Tot ce a fost, și este/ Iar*

visul trecerii pe veci/ Părere-i și poveste. A11⁶, V2. ♦ Dorință arzătoare. (În construcția poetică) Visul meu din urmă = povestea de dragoste a vieții întregi, dorință arzătoare. Și fii iubirea mea dentâi/ Și visul meu din urmă. B432. Căci ești iubirea mea dentâi/ Și visul meu din urmă. C392, cf. E364.

4. Fig. Nălucire, halucinație. *Tăcere lungă, negrul gol/ Îngheață-n visuri crude. B330, V5. Și împrejurii-n negrul gol/ Îngheață-n visuri crude. B330, V6.*

VISA vb. In. A se lăsa în voia gândurilor, a imaginației; a sta adâncit în reverie. *Cum ea pe coate-și răzima/ Visând, ale ei tâmpile/ De dorul lui și inima/ Și sufletul se împle. C22. Cum ea pe coate-și răzima/ Visând ale ei tâmpile, / De dorul lui și inima/ Și sufletu-i se împle. E22.*

VIȚĂ s.f. Șuviță de păr. *În vițe negre cade păr/ Coroană de iubire. A121. În vițe negre cade păr/ Coroana-i arde pare. B129. În vițe negre-i cade păr. C125, V1. În vițe negre e-a lui păr. C125, V2. Pe negre vițele-i de păr/ Coroana-i arde pare. E117, cf. C125.*

VIU, VIE aj. 1. Care se află în viață, înzestrat cu simțire; însuflețit. *Căci eu sunt vie, tu ești mort/ Și ochiul tău mă-ngheață. A95, cf. B103, C103, E95.*

2. (Despre Luceafăr, prezentat cu atribute astrale) Care există, radiind lumină. *Fiori de stingere-l pătrund/ Și aripele-și strânge/ Voința doar 'l ține viu/ Altmintrelea s-ar stinge. B307, V1.*

3. (Despre radiațiile luminoase ale Luceafărului, perceput ca astru) Tare, puternic; strălucitor. *El intră în odaie/ Revarsă viile-i scânteii/ Și tainică văpaie. B31. ♦ (Adverbial) O cât de viu s-aprinde el/ În orișicare sară. B27. Și cât de viu s-aprinde el/ În orișicare sară. C25, cf. E25. ♦ (Despre ochi) Care strălucește cu vioiciune; ager, însuflețit. Un mort frumos cu ochii vii/ Dar c-o lumină rece. A67. Un mort frumos cu ochii vii/ Dar vii de-un foc ce-i rece. A67, 68, V2. Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară. A67, V3; cf. B71, C75, E71.*

VLĂSTĂREL s.n. Diminutiv al lui *vlăstar*. (Ca epitet, precedă termenul calificat de care se leagă prin prep. „de”) *[A fost odată ca-n povești/ A fost ca niciodată/ Din rude mari împărătești C]/ Un vlăstărel de fată. C4, V3.*

VOI vb. Tr. 1. A fi hotărât, a fi decis să...; a avea de gând să..., a intenționa, a vrea. *Voi să-ți arăt asemenea/ Cât te iubesc de tare. A163, cf. B175. Dar voi să știi asemenea/ Cât te iubesc de tare. C171, cf. E163. Și voi ca moartea [mea] s-o cer/ La cel ce-a da o poate. A167. De vecinicie sunt legat/ Eu voi să mă deslege. A172. Cu vecinicia sunt legat/ Dar voi să mă deslege. B184. Și voi ca moartea să mi-o dea/ El singur numai poate. B179. Cu vecinicia sunt legat/ Ci voi să mă deslege. E168.*

2. A dori; a-i plăcea (ceva). *Iar de-ai voi ca să arăți/ Dreptate și tărie/ Îți dau pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție. B397. Ce voi? Să te învăț aș vrea/ Cum să iubești întruna. B213. Ce voi? Aș vrea să nu mai stai/ Pe gânduri totdeauna. C201, cf. E193. Ce voi? Să te învăț aș vrea/ Ca să iubești întruna. C201, V1. Ce voi? Aș vrea ca să mă ai/ Cu drag întotdeauna. C201, V2. Ce voi? Aș vrea ca să mă ai/ Iubit întotdeauna. C201, V3. Ce voi? Aș vrea ca să-mi răsați/ Cu drag întotdeauna. C201, V4. Ce voi? A mea să fii încai/ Acum și totdeauna. C201, V5. Ce voi? Aș vrea să fii a mea/ Acum și*

totdeauna. C201,V6. Dar cum voiești să mă cobor/ Au nu-nțelegi tu oare/ Cum că eu sunt nemuritor/ Și tu ești muritoare. A149.

VOIEVOD s.m. Prinț. *Frumos ca și un voievod/ Cu părul blond și moale. B65. Părea un tânăr voievod/ Cu păr de aur moale. C69, cf. E65. Părea un fiu de voievod. C69,V1. Părea fecior de voievod. C69,V2.*

VOINȚĂ s.f. Funcție psihică caracterizată prin orientarea conștientă a omului spre realizarea unui scop. *Fiori de stingere-l străbat/ Și aripele-și strânge/ Voința doar 'l ține viu/ Altmintrelea s-ar stinge. B307,V1. ♦ Aspirație. (În filosofia lui Schopenhauer, la temelia universului se află o voință oarbă care evoluează de la formele spontane la cele conștiente) Hyperion, izvor de vreme/ Și-ntregitor de spațiu/ Din noapte vergină tu chemi/ Voința fără sațiu. B336,V1. Din noapte vecinică mă chemi/ Voința fără sațiu. B336,V3.*

VOIOS, -OASĂ aj. Plin de voie bună, vesel. *De-om fi ferice și cumiți/ Vom fi voioși și teferi. A22*,1. Vom fi ferice și cumiți/ Voioși vom fi și teferi. B274. O! amândoi vom fi cumiți/ Om fi voioși și teferi. C266. Căci amândoi vom fi cumiți/ Am fi voioși și teferi. C266,V1. Căci amândoi vom fi cumiți/ Vom fi voioși și teferi. E254.*

VOLUPTATE s.f. Desfătare sufletească, încântare. ♦ (În construcția poetică) *Voluptatea morții* = bucuria recontopirii sufletului individual cu cel universal, în opoziție cu „cercul strâmt” care încifrează ciclul samsarei, dominat de suferință, sfârșitul existenței fiind considerat o eliberare, ca o desăvârșire a vieții în credințele dacilor, în filosofii indice și la Platon) *Trăiți în cercul vostru strâmt/ Și în favoarea sorții/ Căci ceea ce în suflet simt/ E voluptatea morții. C420,V3.*

VORBĂ s.f. 1. Cuvânt, idee exprimată prin cuvinte. *Din câte vorbe am ales/ Nu știu cum aș începe. B165. Nu caut vorbe pe ales/ Nici știu cum aș începe. C161, cf. E153.*

2. (Determinat prin „dintâi”) Poruncă divină, logosul creator. *Căci tu în raza mea rămâi/ Oriunde ai apune -/ Dar cere-mi vorba mea dintâi/ [Să-ți dau înțelepciune? D]. D323,V1.*

3. Mod, fel de a vorbi. *Străin la vorbă și la port/ Lucești fără de viață. E93.*

VORBI vb. In. 1. A spune, a se exprima. *Deși vorbești pe înțeles/ Eu nu te pot pricepe. A155, cf. B167, C163, E155. Oricât vorbești de înțeles/ Eu nu te pot pricepe. A155,V1.*

2. A sta de vorbă. *Și ea vorbea cu el în somn/ Și greu oftând suspină. C49,V1. Apoi vorbea cu el în somn. C49,V2. Vorbind ades cu el în somn. C49,V3. Iar ea vorbind cu el în somn/ Oftând din greu, suspină. C49, cf. E45.*

VRABIE s.f. Pasăre mică. *Ce-i pasă naltului catarg/ De poartă regi ori vrăbii. A14*,5,V1.*

VRAJĂ s.f. Încântare, farmec. *O lasă-mi capul meu la sân/ Pe gânduri să se culce/ Sub vraja ochiului senin/ Și negrăit de dulce. B423. O lasă capul meu pe sân/ Iubito, să se culce/ Sub vraja ochiului senin/ Și negrăit de dulce. C383.*

VREA vb. Tr. I. (Verb predicativ) 1. A fi hotărât, a fi decis să..., a avea de gând să...; a voi. *Dar dacă vrei cu inima/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori în lumea mea.*

A157, cf. A157,V2. *Și dacă vrei din inimă/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atuncea vino-n lumea mea.* A157,V1. *Îți dau orice vrei să-mi arăți/ Dar moartea nu se poate.* A19*₈. *[Î]ți dau oricât vrei să arăți/ Dar moartea nu se poate.* A19*₈,V1. *Dar dacă vrei din inimă/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Atunci cobori și ține-mă.* B169. *Iar dacă vrei ca să-ți arăt/ Credința-ntr-o femeie/ Repezi o clipă îndărăt/ Și vezi iubirea ce e?* B405. *Iar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Tu te coboară [pe] pământ.* C165, cf. E157. *Dar dacă vrei din inimă/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Tu ca nevastă ține-mă.* C165,V1. *Iar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine/ Fii pământean de pe pământ.* C165,V2, C165,V3. *Și dacă vrei ca să-ți arăt/ Pentru ce cei peire/ Tu te repede îndărăt/ Și vezi acea iubire.* C365. *Și pentru ce? Vrei să-ți arăt/ Iubirea de femeie.* C365,V1. *Și pentru ce – vrei să-ți arăt/ Să mori? și pentru cine,/ Dar te întoarce îndărăt/ Să vezi ce e de tine.* C365,V3. *Și pentru cine vrei să mori/ Întoarce-te, te-ndreaptă/ Spre-acei pământ răătăcitor/ Și vezi ce te așteaptă.* E337.

2. A dori; a-i plăcea. *Dar cum ai vrea să mă cobor/ Au nu-nțelegi tu oare/ Că eu sunt un nemuritor/ Și tu ești muritoare?* B161. *Dar cum ai vrea să mă cobor?/ Au nu-nțelegi tu oare/ Cum că eu sunt nemuritor/ Și tu ești muritoare?* E149, cf. C157. *Dar cum vrei să mă cobor.* A149,V1. *Ce voi? Să te învăț aș vrea/ Cum să iubești întruna.* B213. *Aș vrea să nu mă mai deștept/ Din fericirea-adâncă.* B251, cf. C235, C235,V1, C235,V2. *Ce voi? Aș vrea să nu mai stai/ Pe gânduri totdeauna.* C201, cf. E193. *Ce voi? Să te învăț aș vrea/ Ca să iubești întruna.* C201,V1. *Ce voi? Aș vrea ca să mă ai/ Cu drag întotdeauna.* C201,V2. *Ce voi? Aș vrea ca să mă ai/ Iubit întotdeauna.* C201,V3. *Ce voi? Aș vrea ca să-mi răsați/ Cu drag întotdeauna.* C201,V4. *Ce voi? Aș vrea să fii a mea/ Acum și totdeauna.* C201,V6. *Dar cum mă vrei iubita mea.* A149,V2. *Dar ce vrei, mare Cătălin/ Ia du-te și mă lasă.* B211, C199, C199,V3, C199,V4. *Da ce vrei, mare Cătălin/ Ia du[-]t[-] de-ți vezi de treabă.* C199,V1, cf. C199,V2, E191. *Dar vrei o patimă de sfânt/ În inima ta cruda.* A1*₈. *Vrei să vezi lumea ca-n Olimp/ Cum eu ți-am arătat-o.* A5*₈. *Și dacă vrei [ca] să arăți/ Mărire și tărie.* A13*₈. *Sau dacă-ai vrea ca să arăți/ [Dreptate și tărie? C].* C357,V1. *Tu vrei un om să te socoți/ Cu el să te asameni.* B341. *Tu vrei un om să te socoți/ Cu ei să te asameni.* B341,V2. *Și dacă vrei să fii un sfânt/ Să știi ce-i chinul, truda/ Îți dau un petec de pământ.* B385. *De vrei în număr să mă chemi/ În lumea ce-am creat-o/ Îți dau o fâșie de vremi.* B389. *Tu vrei un om să te socoți/ Cu ei să te asameni?... C321, cf. E301. Cum vrei tu om să te socoți/ Cu ei să te asameni.* D301. *Cum vrei un om să te socoți/ Cu ei să te asameni.* D301,V1, cf. D301,V3. *Vrei din cuvântul meu dentăi/ Să-ți dau înțelepciune.* C351,V2. *Vrei să dau glas acelei guri/ Ca dup-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri.* C353, cf. D325, E325. *Vrei poate-n faptă să arăți/ Dreptate și tărie.* C357, cf. D329, E329. *Vrei poate-n lume să arăți/ [Dreptate și tărie C].* C357,V2. *Oricum vei vrea să le socoți/ Oricum să le asameni/ Să piară oamenii cu toți/ Veni-vor iarăși oameni.* A21*₃.

3. A consimți, a fi de acord, a se învoi. *Și rușinos și drăgălaș/ Mai nu vrea, mai se lasă.* B248, cf. C232, E224. *Și dacă vrei să te învăț/ Pe tine ce-i amorul/ Mânie tu să nu-mi arăți.* C209,V1. *De vrei să știi ce-i dor și foc/ Durerea și nesațul/ Când brațul pun pe-al ta mijloc/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C213,V1. *De vrei în ochii mei să vezi/ Durerea și nesațul/ Când la mijloc brațul așez/ Să mă cuprinzi cu brațul.* C213,V2. *Vrei să-ți arăt cum m-am deprins/ La pui a-ntinde lațul.* C213,V4. *De vrei să știi amorul cum/ Cu drag ne-ntinde lațul.* C213,V7. *Și dacă vrei în ochi să-mi vezi/ Iubirea și nesațul/ Când eu*

acum te-mbrăfoșez/ Să mă cuprinzi cu brațul. C213,V8. Și dacă vrei adânc să vezi/ În ochii mei nesaful. C213,V9.

4. A pretinde, a cere. *Cum vrei puterea mea s-o neg/ Lumină din lumină. C347. Cum vrei puterea mea s-o neg/ Cum pot să-ți dărui moarte. C347,V1.*

II. (Verb auxiliar; v. verbele la viitor)

VREME s.f. 1. Timp. [*Pierzându-și gându-n depărtări A*]/ *Cu vremea ce se duce. A10,V1.* (Contextele se referă la absența timpului ciclic din haosul de dinaintea începutului lumii) *Și unde vremea în zădar/ Încearcă a se naște. B299. Și unde vremea n-are loc/ Și nu se poate naște. B299,V1, cf. B299,V3. Și vremea cearcă în zădar/ Din golu-i a se naște. C287, cf. D275,V1. Și vremea [-ncearcă] în zădar/ Din goluri a se naște. C287,V2. Doar vremea-ncearcă în zădar/ Din goluri a se naște. D275. Și vremea-ncearcă în zădar/ Din goluri a se naște. E275.* (Cu referire la natura lui Hyperion, creator de timp și spațiu) *Hyperion, izvor de vremi/ Și-ntregitor de spațiu. B333,V1.* ✧ Expr. *Valul vremii v. val.*

2. Interval, răstimp. *În vremea asta Cătălin/ Viclean copil de casă/ [...] Se furișează pânditor/ Privind la Cătălina. C181, cf. E173.*

3. Perioadă determinată istoric; epocă, veac. *Când pierzi credința-n mine// Și n-o poți pierde căci tu vezi/ Cum toate-n vremi se leagă. A6*7. Îți dau o fâșie de vremi/ Să te numească Plato. Din calea vremilor s-apuc/ Coroane de lumine. A135, cf. B147.*

VREODATĂ av. v. **vrodată**.

VRODATĂ av. La un moment dat, cândva. *Unde nimica nu a fost/ Nici că o fi vrodată. B304,V1, cf. B304,V2. Acolo nu alunecă/ Vrodată o scânteie.../ Luceafărul se-ntunecă/ Silit în loc să steie. B302a,V2. În urm' adânc s-alunecă/ Vrodată o scânteie/ Luceafărul se-ntunecă/ Silit în loc să steie. B302a,V1.*

- Z -

ZADAR s.n. (În loc. av.) *În zădar* = fără folos, degeaba, în van. *Și-orice menire e-n zădar/ Natura altfel leagă. A9*4. Aicea timpul în zădar/ Încearcă a se naște. C287,V1. Doar vremea-ncearcă în zădar/ Din goluri a se naște. D275. Și unde vremea în zădar/ Încearcă a se naște. B299. Și unde timpul în zădar/ Încearcă a se naște. B299,V2, cf. B299,V4. Și vremea cearcă în zădar/ Din golu-i a se naște. C287, cf. D275,V1. Și vremea-ncearcă în zădar/ Din goluri a se naște. E275, cf. C287,V2.*

Var.: *zădar*.

ZADARNIC av. Degeaba, în van. *Zadarnic cauți a scăpa/ Din lumea ta sărmăna. A1*3. Zadarnic mai durezi în vânt/ [Noroc și idealuri A]. A5*3,V1. Zadarnic lumea de păreri/ S-arată trecătoare. A9*3,V1. Zadarnic chemi [tu] mintea ta/ Și inima, sărmăna. A1_{III}. Zadarnic leacuri la păreri/ Cătau cugetătorii. A9_{III}.*

ZARE s.f. Orizont. (Loc. av.) *În zare* = la orizont; p. ext. departe. *Privea în zare cum pe mări/ Luceafărul conduce/ Corăbii negre. C13,V2. Privea în zare cum pe mări/*

Luceafărul străluce. C13,V3, cf. C13,V4. *Privea în zare cum pe mări/ Răsare și străluce.* C13, cf. E13. *Și seara o adastă/ Privind în zare cum pe mări/ Luceafărul străluce.* C13,V1. ♦ *Fig. Și zarea negrei vecinicii/ Privind-o ar cunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște...* C341,V2. *Din zarea negrei vecinicii/ Privind s-ar recunoaște/ Căci toate nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște.* B381. *Și-n zarea negrei vecinicii/ [Privind s-ar recunoaște B].* B381,V1. *Din zarea negrei vecinicii/ Privind el ar cunoaște/ Că toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște...* C341,V4. *Din zarea negrei vecinicii/ Eterna moarte-l paște.* C341,V5.

ZĂDAR s.n. v. *zadar*.

ZĂMBI vb. A surâde. (Prin sinecdocă; despre ochi) *Și ochii tineri îmi zâmbesc.* B207,V2. (Despre Luceafăr) *Zâmbește trist cu raze reci/ Speranțelor deșarte.* C253,V1.

ZÂNĂ s.f. v. *zină*.

ZBOR s.n. Deplasare prin aer (cu ajutorul aripilor). *Porni luceafărul. Creșteau/ De sbor a lui aripe.* C270,V5. *Ici se aprinde o lună drum/ Colo se stinge-un soare/ Dar nu-l oprește nicidecum/ Din sbor... o fulgerare.* C280a. ♦ Loc. av. *În zbor* = în timpul zborului. *Porni luceafărul. Creșteau/ În sbor a lui aripe.* C270,V4.

ZBURA vb. In. A se deplasa în aer cu ajutorul aripilor. *Și lumea n-are goluri/ Căci stoluri cari zboară azi/ Se-ntorc la anul stoluri.* A15*₄,V1. *Căci stoluri cari zboară-n jos/ Se-ntorc la anul stoluri.* A15*₄, cf. A15*₄,V3, A7*₅, B355,V1. (Despre Luceafăr) *Pornind luceafărul sbura/ Tinzând a lui aripe.* C269,V1. *Porni luceafărul. Sbura/ Purtat de-a lui aripe.* C269,V2. *Porni luceafărul. Sbura/ Plutind pe-a lui aripe.* C269,V3. *Sbura luceafăru-n dureri/ Purtat de-a lui aripă.* B277,V1. *Sburând luceafărul trecea/ Purtat de-a lui aripe.* B277. *Sbura luceafărul pe cer/ Purtat de-a lui aripă.* B277,V4. *Sbura ca ziua cea de ieri/ Purtat de-a lui aripă.* B277,V2. *Pe drumul timpului de ieri/ Sbura cu-a lui aripă/ Și căi de mii de ani pe cer/ Le trece într-o clipă.* B278,V3. *Sbura un fulger nentrerupt/ Aprins de-ale lui chinuri.* B281,V1. *Sbura cu gândul.../ Pân' singur e cu totul.* B295. *El zboară – gând purtat de dor –/ Pân' singur e cu totul.* C283, cf. C283,V1, D271, D271,V1, D271,V2. *El zboară, gând purtat de dor/ Pân' pierde totul, totul.* E271. ♦ A părea că se deplasează prin spațiu cu repeziciune, din perspectiva cuiva care trece zburând foarte repede. (Despre sisteme solare sau planetare, în descrierea drumului parcurs de Luceafăr înapoi prin cosmos) *Și lumi cu milioane/ Sbor oceane dedesupt/ Deasupra lui oceane.* C275,V3.

Scriș și: *sbura*.

ZEU s.m. Divinitate. *De ce ca zeii să-i socoți/ Cu zeii să-i asameni/ Dar piară oamenii cu toți/ S-ar naște iarăși oameni.* A21, 22*₃,V1.

ZI s.f. Intervalul de timp dintre răsăritul și apusul soarelui. *O altă zi începe.* A36*₃,V4. *Trecu o zi, trecură trei.* C105, cf. E97. *Să piară stelele din zi/ Ca frunzele pe vânturi.* A13_{III}. *Dă-mi pe pământ măcar o zi/ De-amor, o zi întreagă.* B311, 312, V1, cf. B311, 312, V2. *Iubirea să pătrund-o zi/ De-amor, o zi întreagă.* B311,V3. *Să fiu iubit numai o zi/ Și ia-mi vecia-ntreagă.* B311. *Și pe vecia mea în schimb/ O zi dă-mi de iubire.* B320. *Vino-n palate de mărgean/ Trăi-vei zile multe.* C90,V1. *Și în palate de*

mărgean/ Trăi-vei zile multe. A78, cf. B90. S-a rupt din locul lui de sus/ Pierind mai multe zile. E172, cf. C180. Iar de pe locu-n cer de sus/ Peri mai multe zile. B192. Astfel a mele zile sunt/ Pustii ca niște stepe... C257,V2. De-aceea zilele îmi sunt/ Pustii ca niște stepe./ Dar nopțile-s de-un farmec sfânt. E245, cf. C257. E drept că zilele îmi sunt/ [Pustii ca niște stepe C]. C257,V1. [Soarele] Pe alt pământ a răsărit/ Și ziua o s-o-nceapă. A32³. Pe altă lume a răsărit/ Și ziua o să-nceapă. A32³,V2. Dar au trecut și ziua acea. B109. Ca o mireasă-n ziua-ntâi/ E dulce și înaltă. C41. ✧ Ziua cea dintâi = prima zi a genezei. Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând din neguri stele. B285, cf. B285,V4. Vedea ca-n ziua cea dentâi/ Născând în cale-i stele. C279, cf. C277,V1, C279,V2, C279,V3, D267,V1, D265,V2, D265,V4. Și ca și-n ziua cea dentâi/ Se nasc din neguri stele. B285,V3. Vedea, ca-n ziua cea dentâi/ Cum isvorau lumine. E267, cf. D267. ✧ (Articulat; urmat de o determinare introdusă prin prep. „de”) Hyperion se-ntoarse/ Și ca și-n ziua cea de ieri/ Lumina-i o revarsă. B411. Hyperion se-ntoarse/ Și, ca și-n ziua cea de ieri,/ Lumina și-o revarsă. E343, cf. C371. (Într-o comparație, sugerând repeziciunea) Sbura ca ziua cea de ieri/ Purtat de-a lui aripă. B277,V2. ✧ Ziua cea de ieri = trecutul. Din sânul zilei cei de ieri/ Se naște azi și moare. B373.

ZICE vb. In. A-i spune cuiva. (Introduce vorbirea directă) Iar ea-i zise: – De copil/ Te cunoșteam pe tine. C237,V1, cf. B253. Și-i zise-ncet: – Încă de mic/ Te cunoșteam pe tine. C237, cf. E225.

ZIDI vb. Tr. A crea. (Despre Hyperion, ca parte din divinitate, ca increat, spre deosebire de pământeni) Cum ai putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină –/ Când ești din veci nerăsărit/ Lumină din lumină. D317. Cum s-ar putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină. D317,V16. Nu p[oți] să fii zidit/ [Din lacrimi și din tină D]. D317,V17.

ZINĂ s.f. Personaj din basme, închipuit ca o femeie foarte frumoasă. Și-n noaptea noastră vom chema/ Povestea zinei Dochii. A6_I. Ci-acuma spune-mi [...]/Povestea zinei Dochii. A10_{II}.

ZOR s.n. Grabă. (Loc. av.) Cu zorul = în grabă, repede. Dar de nu [știi] să te învăț/ În pace și cu zorul. C210,V2. Dar de nu [știi] să te învăț/ Cu binele, cu zorul. C210,V3.

ZORI s.m. pl. Faptul zilei, auroră. [Soarele] Se-afundă roșu-n apă/ Cu zorii roșii dimineți/ În alt loc o să-nceapă. A35³,V1. (Contextul se referă la eterna renaștere ca formă a veșniciei) Și sorii toți perind din cer/ Din nou s-ar naște zorii. A12_{III}.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI:

LUCEAFĂRUL. TEXT POETIC INTEGRAL

0. 1. Ediția de față este o variantă (în bună parte modificată) a ediției *Mihai Eminescu Luceafărul. Text poetic integral – variantele și textul definitiv*, ediție, introducere, note și comentarii de Rodica Marian, Editura „Remus”, Cluj-Napoca, 1999. Ea răspunde, ca și precedenta noastră ediție, în primul rând, necesității de a stabili un text poetic integral al *Luceafărului* (textul definitiv și variantele), pe baza căruia s-a întocmit o listă de cuvinte poetice care au fost cuprinse și definite prezentul **Dicționar al „Luceafărului” eminescian**. Un dicționar al limbii poetice folosite de Eminescu în *Luceafărul* este un tip de dicționar de o noutate absolută în arealul științific și interpretativ românesc, deși ca modalitate de abordare a unei opere literare această analiză lexicală și poetică este foarte actuală în climatul de interes viu pentru vocabularul unui autor sau al unor texte fundamentale, materializat îndeobște sub forma așa-numitelor concordanțe. Noutatea acestei lucrări se constituie din viziunea integratoare a interpretării semantico-poetice, fiecare articol al unui cuvânt-titlu fiind structurat și explicat punându-se în evidență conexiuni intratextuale, sugerându-se prin diverse mijloace lexicografice valorile poetice și ordonându-se sensurile noi; totodată fiecare ocurență va fi ilustrată printr-un cotext de câteva versuri, dicționarul având și aspectul unor concordanțe. Dar originalitatea și specificul inedit al Dicționarului va izvorî din analiza integrală a lexicului variantelor poemului, alături de cel al textului definitiv publicat de poet. Astfel valorile semantico-poetice ale vocabularului integral, între care se vor stabili corelații și corespondențe intratextuale, vor fi capabile să strălumineze într-un alt mod sensul global simbolic al marelui poem și să reevalueze multe opinii exegetice din uriașa literatură a *Luceafărului*.

0. 2. Înainte de a expune motivațiile transpunerii ediției Perpessicius în forma ediției de față, precum și asupra oportunităților reordonării semantice a materialului poetic din variante, printr-o altă punere în pagină, în așa fel încât cititorul să poată surprinde mai ușor procesul de inovații, modificări sau reveniri ale expresiei, vom arăta că din această reșezare a textului variantelor se va constitui ceea ce numim **textul poetic integral** al poemului *Luceafărul*. Analiza textului integral va accede la rafinamentul euristic al așa-numitei lecturi tematice, ea însăși o consecință a unor *relecturi* ale versiunilor și variantelor poemului. Lectura tematică, posibilă așadar prin includerea mai multor lecturi ale expresiei lingvistice, atât a variantelor, cât și a textului definitiv, conduce și la o redefinire a obiectului numit text poetic, care trebuie înțeles ca un *continuum* de variante, versiuni, ciorne bruionare, toate legate între ele prin cuprinderea aceleiași teme.

Pentru editarea manuscriselor, se pune problema ordonării lor (incluzând și ceea ce Perpessicius numea „submanuscrise”, în funcție de descoperirea relațiilor de continuitate dintre variante, operație ce presupune, la rândul-i, reliefarea elementelor comune, de la o variantă la alta.

În ediția lui Perpessicius¹, versiunile *Luceafărului*, au fost stabilite pe astfel de criterii, iar interpretarea textului integral, înțeles de noi ca un continuum, de la prima versiune manuscrisă, până la ediția Maiorescu, este menită să redescopere elementele comune ale variantelor (cuvinte, sintagme sau chiar strofe) care asigură coerența textului poetic și permit încadrarea lor ca variante ale acelui poem. Așadar, elementele comune asigură apartenența variantelor la același poem. Există totuși cazuri controversate, cum ar fi cel al poeziilor postume: *Dacă iubești fără să speri, Și oare tot n-ai înțeles...*, *Să fie sara-n asfințit, Un farmec trist și ne-nțeles*, judecate de Perpessicius ca făcând parte din constelația *Luceafărului*, iar de alți editori considerate ca variante și preludii lirice ale marelui poem. Referințe și argumente privind aceste postume am concentrat în explicațiile din *Anexa* prezentei ediții, și tot acolo am reprodus aceste texte.

1. 0. Chiar dacă „scuturarea podoabelor“, fenomen remarcat încă de G. Ibrăileanu și analizat atent de T. Vianu, a însemnat un progres în exigența formei și în filtrul stilizării poetice eminesciene, recuperarea în textul integral al acelor forme fruste, leagăn al lirismului profundizimilor, cu conceptele și elementele lor expresive, încorporând uneori sensibilitatea cea mai pură, poate fi un efort recuperator și compensator în sensul subliniat de opiniile exegetice ale lui I. Negoșescu². Astfel se va putea compara tonul original al poeziei lui Eminescu și potențele lirice ale postumelor, aici variantele poemului, cu formele ieșite din rafinarea stilistică, prin selecție și eliminare a prisosului. Formele perfecte ale textului antum, cu nivelul aforistic al unor metafore și simboluri nu au întotdeauna splendoarea unică a unor variante. Socotind că originalitatea poeziei eminesciene nu este în mod exclusiv ilustrată de rafinamentul stilistic și depersonalizant al liricii antume, atât de mult lăudat³ și că postumele, în genere, sunt încă deschise unor cercetări care să le valorifice exemplar potențele lirice și ideatice, pledăm cu convingere pentru importanța covârșitoare a studiului variantelor poemului *Luceafărul*.

Tipărirea textului integral, cu reeditarea variantelor într-o nouă formă (bazată, în principiu, pe lectura și interpretarea manuscriselor din ediția Perpessicius) devine un act de cultură absolut necesar, cu atât mai mult cu cât volumul ediției academice în care se găsesc aceste variante este destul de greu de găsit, tomul respectiv datând din 1943. Reeditarea *Operei* eminesciene, acțiune lăudabilă a Editurii Academiei a avut, precum se știe, un destin ingrat, iar volumele III și IV ale aceleiași monumentale ediții au fost reproduse de curând. Prin urmare, acțiunea gândită de noi, care pune la îndemâna iubitorilor lui Eminescu materialul poetic rămas în manuscrise, printr-o nouă ordonare în pagină a variantelelor *Luceafărului*, alături de textul definitiv publicat de poet și de poeziile lirice postume ieșite din atmosfera marelui poem

¹ M. Eminescu, *Opere*, II. *Poezii tipărite în timpul vieții. Note și variante: de la Povestea codrului la Luceafărul*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius, București, 1943, p. 370 - 455.

² I. Negoșescu, *Poezia lui Eminescu*, Iași, 1980, p. 17 - 18. Criticul dezbate caracterul deliricizant al travaliului eminescian asupra formei, demonstrând că formele perfecte ale antumelor sunt inferioare, adesea, față de frăgezimea și lirismul pur al postumelor.

³ Dintre erudiții cercetători străini ai operei eminesciene care au analizat procesul de rafinare stilistică atât de caracteristic creației lui Eminescu, vezi Alain Guillerrou, *La genèse intérieure des poésies d'Eminescu*, Paris, 1963; L. Găldi, *Stilul poetic al lui Mihai Eminescu*, București, 1965. Dintre numeroasele studii axate pe această problemă ale lui Gh. Bulgăr, amintim aici lucrarea M. Eminescu. *Coordonate istorice și stilistice ale creației*, Iași, 1980.

(acestea din urmă numite de Perpessicius poezii colaterale și care au fost reproduse de noi în *Anexa* ediției de față) nu poate fi decât salutară. Este o ofertă pentru cunoașterea detaliată a capodoperei eminesciene, a însuși laboratorului de creație a poetului, din care se va detașa fondul ideatic și filosofic al versiunilor, mai ales cel al primei versiuni a poemului.

1. 1. Studiarea variantelor *Luceafărului* în forma editorială dată de Perpessicius, cea mai prestigioasă desigur, este totuși dificilă și complicată, deoarece materialul poetic din variante este consemnat numai la subsolul versiunii considerate finite la un moment dat al genezei poemului, unele forme și subvariante apărând chiar și la distanță de câteva pagini față de versul sau strofa „de la etaj”. Scopul urmărit de ediția Perpessicius era cel al relevării procesului creației eminesciene, atât sub aspectul formelor genezei poemului, cât și al cronologiei etapelor succesive. Fără a neglija aceste aspecte, ediția noastră tinde să reliefeze, prin așezarea în paralel a variantelor unei versiuni, evoluția și transformările materialului lingvistic și semantic, cu meandrele sale, cu corectările și revenirile semnificative de la o variantă la alta. Într-un sens, lipsa variantelor, în anumite fragmente ale textului versiunilor, este semnificativă, atestând continuitatea inspirației, siguranța inuițiilor. Pe de altă parte, fragmentele ori secțiunile în care se încearcă mai multe variante (în versiunea D strofa 317–320 are 17 variante) reliefează succesive modalități de a exprima acele „adevăruri” ale meditației poetului care-l obsedează și-l domină într-un moment precis din creația poemului. Chiar și din acest ultim considerent, așezarea comparativă a variantelor, pe coloane paralele, nu poate fi decât folositoare.

Examinarea variantelor succesive ale *Luceafărului* și zăbava cercetătorului asupra unor modificări, inovații sau corecții, așa cum apar acestea în ediția Perpessicius⁴ este mai greu de împlinit, din cauza intențiilor înseși ale ediției, acribia filologică a marelui editor urmărind mai ales corectitudinea transcrierii manuscriselor, în ordinea cronologică a versiunilor. În privința acribiei filologice și a corectitudinii lecțiunilor din manuscrisele eminesciene în ediția îngrijită de Perpessicius există un consens al aprecierii elogioase din partea majorității eminescologilor, foarte puțini dintre aceștia citând alte ediții. Prin urmare, în ediția noastră vom cita notele lui Perpessicius, referitoare la interpretarea manuscriselor cu variantele *Luceafărului*, notându-le cu paranteza (P). Celelalte note, care nu au la final această indicație, reflectă observațiile noastre privitoare la aranjarea semantică și lexicală a variantelor.

1. 2. Ca și cei care au interpretat manuscrisele eminesciene înaintea sa, în speță manuscrisele poemului *Luceafărul*, adică edițiile Scurtu, Botez și D. R. Mazilu, Perpessicius are ca scop declarat problema filiației manuscriselor și cea a cronologiei versiunilor, în limitele caracterului însuși al ediției sale, „mult mai modest”, acela de „prezentare a materialelor-manuscripte” (p. 371). Într-un interviu realizat în 1970, marele editor preciza: „Ediția critică a celor șase volume de poezie din *Operele* lui Eminescu a urmărit, în primul rând, să restituie tabelul cât mai precis al variantelor și, implicit, procesul de desăvârșire a textului definitiv. [...]”

⁴ M. Eminescu, *Opere II. Poezii tipărite în timpul vieții. Note și variante: De la Povestea Codrului la Luceafărul*, ediție critică îngrijită de Perpessicius, București, 1943, p. 370 - 455.

Cele două operații, deși net diferențiate, s-au desfășurat în permanență laolaltă⁵. Dar exemplarul eminescolog adaugă, chiar în comentariile la variantele *Luceafărului*, aceste cuvinte, valabile și actuale și azi, mai mult ca oricând: „Ceea ce nu înseamnă că nu există o mare și tulburătoare problemă a *Luceafărului*, peste și dincolo de datele ei primare, că ea n-a solicitat pe toți cercetătorii noștri, istorici literari sau esteticieni și că ea nu s-ar cuveni cel puțin schițată dacă nu și înfățișată, în acest loc. [...] Vom strânge într-o schiță bibliografică minimală, aspectele acestea, aici și *prin forța lucrurilor neglijate*“ (s. n.). Tulburătoarea problemă a *Luceafărului* este chiar taina interpretării lui, o taină asaltată de pretutindeni de peste 100 de ani și care va dăinui poate și după încercările viitoare de a o strălumi.

Față de edițiile Botez și Mazilu, Perpessicius corectează erorile de filiație, care vin „în marea lor majoritate, întâi, de la nesocotirea elementelor materiale și caracterelor grafice ale diverselor manuscrise și, în al doilea rând, de la nesocotirea felului de lucru al poetului. O ciornă nu poate fi pusă pe aceeași treaptă cu o versiune, caligrafic transcrisă și care reprezintă un stadiu, o vârstă a poemului, indiferent dacă distanța dintre două vârste, ca-n basmele cu feciori năzdrăvani, poate să fie minimă“ (p.371). Așadar acuratețea ediției Perpessicius nu poate fi și nici nu a fost pusă serios la îndoială în ceea ce privește corectitudinea transcrierii și a stabilirii filiației versiunilor poemului, dar unul dintre aspectele, „prin forța lucrurilor“ neglijate în această monumentală ediție academică este punerea în evidență a evoluției procesului creator *din punctul de vedere al limbii poetice* folosite de Eminescu sau al reliefării, prin punerea variantelor în paralel, a procesului transformărilor în conținutul semantic al versurilor.

1. 3. Pornind de la materialul versiunilor și al variantelor acestora, așa cum sunt ele transcrise în ediția lui Perpessicius, ediția de față propune o repunere în pagină a întregului corp al variantelor, în așa fel încât să se poată urmări comparativ, în cadrul unei versiuni, inovațiile, revenirile, transformările lexicale și cele din conținutul semantic. Perpessicius a orânduit variantele, după o îndelungă cercetare a manuscriselor, în cadrul a patru versiuni autonome, A, B, C și D, fără a mai socoti basmul *Fata în grădina de aur* (publicat în volumul VI al ediției academice, cel consacrat „Poeziei populare“) și nici versiunile tipărite, pe care le comentează însă în volumul II, cu unele referințe semnificative, numindu-le versiunea E (textul publicat în *Almanahul „România Jună“* și reprodus în volumul I al ediției academice a operei eminescien⁶) și versiunea F (textul ediției Maiorescu, nereprodus în ediția sa din considerente firești, textul acestei ediții fiind o amputare a textului din *Almanah*, așa cum se poate vedea, cu amănunte, la locul respectiv, în ediția de față). Despre distincția variantă sau versiune, Perpessicius preciza, concis și elocvent, într-un articol scris în anul 1964, cu ocazia comemorării a 75 de ani de la moartea lui Eminescu: „În mod curent, variantă e orice formă depășită, înăuntrul procesului de elaborare al unui poem. Când formele acestea depășite concurg însă la cristalizarea unui tipar înghegat, autonom, înăuntrul aceluiași motiv, firește, termenul «versiune» e preferabil“⁷. Opțiunea noastră pentru textul poetic integral a determinat, în primul rând, redarea în ordine a

⁵ Perpessicius, *Eminesciana* II, București, 1989, p. 246 - 247.

⁶ M. Eminescu, *Opere I. Poezii tipărite în timpul vieții. Introducere. Note și variante. Anexe*, Ediție critică îngrijită de Perpessicius, București, 1939, p. 167 - 181.

⁷ Perpessicius, *Eminesciana*, II, București, 1989, p. 19 - 20.

versiunilor, inclusiv a celor tipărite, exceptând basmul *Fata în grădina de aur*, text pe care-l considerăm independent de versiunile poemului *Luceafărul*.

1. 4. În cadrul fiecărei versiuni (A, B, C și D), Perpessicius a așezat „la etaj” o formă pe care manuscrisele au impus-o ca finită⁸ la un moment dat al genezei poemului, formă față de care sunt subordonate variantele trimise la subsol, redactate în litere mărunte, cum sunt și notele. Variantele apar astfel în josul fiecărei pagini, dar sunt numeroase alte cazuri în care variante, de fapt subvariante, ale unor strofe din versiunea standard apar peste câteva pagini, notele fiind numeroase, sau chiar la sfârșitul unei versiuni, fiind tipărite în bloc din considerentul că secționarea lor la subsolul respectivelor strofe „de la etaj” ar fi distrămat unitatea manuscrisului în care figurează⁹. Fiecare vers ori strofă variantă este identificabilă ca atare după numărul de vers, deci funcționează ca alternativă la strofa ori versul din versiunea „de la etaj”. Atunci când strofa ori versul din versiunea standard (cea „de la etaj”) are mai multe variante, Perpessicius consemnează prin numerotare cu cifre ori cu litere acest fapt; astfel cititorul poate reface procesul corecturilor ori inovațiilor pentru fiecare strofă ori vers în parte, dacă depune un oarecare efort și este asiduu în căutările sale. Numerotarea versurilor versiunii de la etaj este în ediția Perpessicius identică cu numerotarea de pe unele manuscrise eminesciene, adică din 5 în 5 versuri. Respectând felul de lucru al poetului, această soluție adoptată de editor, face destul de anevoiasă urmărirea variantelor, prin forța necesităților numerotate continuativ.

2. 0. O primă diferență a ediției noastre față de cea a lui Perpessicius este, din mai multe motive, modificarea numerotației versurilor versiunii „de la etaj”; faptul că fiecare vers este numerotat în ediția noastră înlesnește compararea variantelor și ajută la consultarea confruntativă a textului cu formele celorlalte versiuni. De aceea, chiar dacă numărul de strofe și de versuri nu este identic de la o versiune la alta¹⁰, cercetătorul este avizat să aproximeze, după numărul de vers, momentul precis din curgerea textului în diferitele tipare ale versiunilor succesive. Astfel, prin forma dată de noi variantelor unei versiuni, așezate în paralel, se poate imagina o punere în paralel a textului celor șase versiuni ale poemului, în forma lor standard, cea pusă de Perpessicius „la etaj”. Cele 6 coloane ar cuprinde așadar versiunile manuscrise A, B, C, D și cele două versiuni tipărite. În această viziune, însemnătatea textului definitiv va fi redimensionată, în sensul că el va apărea ca un moment al succesiunii în timp a versiunilor.

⁸ Pentru modul în care lucra Perpessicius este elocvent să reproducem câteva idei ale sale în legătură cu corecturile aduse ediției Mazilu la transcrierea celei de a doua părți a versiunii A: „Fiind un manuscris bruionar, nu toate formele se cuvin numerotate, [...] de multe ori 3 și 4 forme se subordonează uneia singură, ale cărei variante succesive și tranzitorii și sunt. Un exemplu: există o strofă pe care o vom numi *strofa-Brahm* [...] care deține la d-l Mazilu, în varianta II-a, patru locuri și e numărată de patru ori” (*Opere*, II, p. 373).

⁹ Este, de exemplu cazul unui fragment destul de mare, cuprinzând mai mult de 4 variante ale versurilor 277 - 356 din versiunea B, repartizate în ediția noastră la locul cuvenit, pe care Perpessicius le tipărește la sfârșitul versiunii, explicându-se în nota care el precede: „Am preferat să le tipărim în bloc. Cititorul este însă prevenit. În urmărirea unor forme din B, el este ținut să se adreseze și acestor variante. Ceea ce nu e prea greu, grație numerotației” (M. Eminescu, *Opere* II, p. 408).

¹⁰ Vezi schema privind variațiunea numărului de strofe și versuri în succesiunile versiunilor ale poemului, plasată de Perpessicius la sfârșitul notelor sale, după textul variantelor (*Opere*, II, p. 454) și reprodusă de noi, tot la sfârșitul textului integral, înainte de Anexă.

Fructuoasă va fi compararea poemului finit cu versiunea incompletă D, care precede textul publicat de poet în *Almanah* și în care poetul a făcut multe transformări, ca apoi să renunțe la ele, în favoarea reîntoarcerii la unele forme ale versiunii C. Un astfel de tabel, va prezenta însă numai evoluția formelor „de la etaj”, cele considerate de Perpessicius, după manuscrisele poetului, ca fiind finite la un moment dat al creației.

Adevăratul laborator al lucrului asupra expresiei, al travaliului în căutarea nu atât a formelor perfecte, cât a „cuvântului ce exprimă adevărul” o vom putea urmări în avatarurile variantelor din cadrul unei versiuni, așa cum ediția noastră le prezintă, pe coloane paralele. În această fază a lucrului, pentru fiecare versiune în parte, Eminescu nu a meditat neapărat asupra perfecțiunii versului sau a genealizării imaginii, ci s-a concentrat asupra „ideii poetice”, care este „sufletul” cum zice poetul. Revenirile ulterioare, de la o versiune la alta, atestă, pe lângă continuitatea creației, cu meandrele și inovațiile unor idei poetice insolite, și un altfel de proces, cel al rafinării stilistice, al renunțării la elementele prea concrete sau a celor considerate de prisos. Ceea ce ne conduce la constatarea că printre variantele imperfecte ale versiunilor independente vom regăsi cele mai numeroase imagini fruste și necizelate formal, analoage cu cele ale lirismului pur pe care I. Necoșescu îl admira în postumele eminesciene.

2. 1. În intenția ediției noastre este, așadar, reflectarea travaliului eminescian din timpul lucrului la o versiune, înlesnind urmărirea variantelor cu transformările, prefacerile spontane și revenirile lor la forme anterioare. Față de ediția Perpessicius, pe care, în esență, o respectăm în ceea ce privește lecțiunea manuscriselor, noutatea importantă este punerea în pagină a versiunii și a variantelor, în așa fel încât să se poată urmări comparativ procesul gândirii și al procedeele de expresie. Prima coloană din stânga reproduce textul versiunii așezate de Perpessicius la „etaj”, adică textul cel mai cizelat și mai îngrijit transcris de poet dintr-o anumită etapă a creației poemului. Versurile acestui text sunt numerotate continuativ, de exemplu, de la 1 la 452, pentru versiunea completă B, care este și cea mai întinsă dintre toate versiunile poemului. În cazul versiunii incomplete A, numerotarea s-a făcut în funcție de unitatea de idei a fragmentelor care o compun. Pe coloana a doua și a treia sunt redată variantele versurilor sau ale strofelor din prima coloană. Aceste variante sau subvariante, cum le numește Perpessicius, sunt cele care reflectă modificările lexicale și semantice din timpul lucrului, adică acelea care nu s-au făcut în mod întotdeauna conștient, urmând, mai curând, valurile ori curgerea inspirației.

Soluția noastră, constrânsă, în actuala redactare, de limitele tehnice, nu este una ideală. Neajunsurile ei le-am complinit prin adoptarea unui artificiu tehnic. Atunci când ediția academică consemnează un număr mai mare decât 3 variante, am așezat sub prima coloană, cea în care versurile sunt numerotate, o altă coloană, care trebuie considerată coloana a patra, după care urmează, în ordine, de la stânga la dreapta, coloana a cincea și a șasea. Pentru a marca faptul că se trece la a patra variantă a versului numerotat pe prima coloană am renumerotat versul respectiv cu același număr ca și cel al versului din prima coloană. Mai mult, în scopul de a semnaliza continuarea variantelor, atunci când apare și renumerotarea, pus sub strofa sau versul care are mai mult de trei variante semnul ➤. Același semn va apărea și în cazurile mai rare, când variantele nu încap nici pe al doilea rând, deci în cazurile în care versul are și a șaptea variantă. După acesta, va urma, în ordine, tot de la stânga la dreapta, varianta a opta și

a noua. Practic, o dată cu repetarea semnului ►, care avertizează faptul că variantele continuă, în marginea din stânga va apărea și renumerotarea versurilor. Încercăm să dăm o imagine schematică minimală a așezării în pagină a variantelor, după numărul lor de ordine arbitrar, care de fapt nu are importanță nici pentru lectură, nici pentru aprofundarea conținutului ideatic, fiind o simplă convenție care arată faptul că la cutare sau cutare concept și imagine poetul a stăruit îndelung sau a oscilat în găsirea formei. Așadar ordinea și numărul de coloană în care apar variantele, nu prevalează expresiv ori axiologic valoarea lor, ci este o simplă ordonare a materialului poetic aflat în manuscrise. Schema așezării în pagină a variantelor ar fi următoarea:

[1] [2] [3]

[4] [5] [6]

[7] [8] [9]

Cazurile foarte rare în care versurile din versiunea de la „etaj“, prima din stânga în ediția noastră, au mai mult de nouă variante, vor fi rezolvate după același procedeu, cu renumerotare și cu avertizarea semnului de continuare: ►.

2. 2. O altă modificare importantă față de ediția Perpessicius este introducerea în coloana primă din stânga, adică la „etaj“, a unor versuri sau strofe care nu aveau acest statut în ediția academică. Aceste strofe, variante în concepția lui Perpessicius, merită o atenție specială, deși au fost excluse de poet din versiunea copiată îngrijit, tocmai pentru că în locul de unde ele lipsesc în aceasta, s-a încercat prelucrarea unei idei, foarte devreme sacrificată de poet, într-o fază anterioară lucrului mai controlat de rațiune al trecerii de la versiune la alta. Cititorul este deci avertizat să caute și să găsească astfel primele elemente considerate de prisos și eliminate de poet, dar care conțin, uneori cele mai interesante sugestii privind inspirația și ideea poetică primară. Strofele trecute în plus față de ediția Perpessicius, în coloana din stânga, vor putea fi identificate prin renumerotarea versurilor anterioare lor, cu adaosul *a*. Astfel strofa 305a – 308a este inserată, în versiunea B, înainte de prima strofă a cererii Luceafărului, și ea conține primul gând al poetului în formularea rugii către *Părinte*. Strofa nu este oarecare, având și ea câteva variante: „Al cărui unic nume sfânt/ Nu-l știe nici o limbă,/ Te rog, în mână de pământ/ Ființa mea o schimbă“.

Foarte interesante sunt situațiile care apar semnalate în corpul ediției cu cele două semne, adică și cu semnul de continuare a variantelor (►), și cu cel care atestă o strofă inexistentă în versiunea finală, adică cea din stânga (►►). Astfel de situații sunt mai rare, dar ele sunt foarte importante, arătând locul în care, în mod adesea neașteptat, se concentrează insistența și travaliul creator al poetului. Altfel spus, avem astfel semnalizate acele „centre ale poeticității“. Consemnăm aici numai un exemplu, edificator pentru cine va studia poeticitatea descrierii neantului din textul poetic integral. În versiunea B, strofa 293 – 296 are patru renumerotări, ceea ce înseamnă că a fost exersată în 12 variante, dintre care una a fost considerată a versiunii finite. Dintre aceste 12 variante, 6 sunt ale strofei 293a – 296a, care nu a existat în versiunea standard: „Aci vecia a-ncetat/ Să se-nvântească sferic,/ Virgin de raze și păcat/ Se-ntinde întuneric“. Ne apare astfel pregnantă și explicită gândirea poetului în conceperea neantului ca o depășire a viziunii circulare a timpului. Nu lipsesc nici implicațiile

de extracție filosofică care pot asocia întinericul cu „adăpostul stingerii” sau al „păcii” din alte variante. Un alt exemplu grăitor îl găsim tot în versiunea B, în momentul textual al începerii zborului Luceafărului. Versiunea de la „etaj”, adică cea numerotată de noi, cuprinde acest fragment în 26 de versuri (de la 277 la 293). Coloanele paralele ale variantelor acestora numără însă peste 100 de versuri, ceea ce vorbește de la sine despre efortul uriaș al poetului de a surprinde în imagini marea aventură a Luceafărului. Cel mai elocvent caz este cel al strofei 317 – 320 din versiunea D, în care unele versuri au 17 variante; strofa va fi exclusă din versiunea definitivă (E), dispariția ei ermetizând natura celui numit Hyperion. Se poate urmări în lectura acestor variante strădania poetului de a contura adevărul abstract al increatului Hyperion, congener *Părintelui ceresc*, precum și motivațiile profunde ale imposibilității, pentru condiția sa, de a primi viață și moarte: *Cum ai putea să fii zidit/ Din lacrimi și din vină –/ Când ești din veci nesărărit/ Lumină din lumină*, sau și mai lămuritor: *Cum ai putea să fii supus/ Să porți a vieții vină, / Făr' de apus ai răsărit/ Lumină din lumină*.

Textul variantelor poemului *Luceafărul*

VERSIUNEA A

I

II

III

1. A fost odată ca-n povești
2. A fost ca niciodată
3. Din neamuri mari împărătești
4. O luminoasă fată

A fost odată în povești

5. Și-n orice seară ea venea
6. Să șază în fereastră
7. Și când la ceruri căuta
8. La marea cea albastră

9. Pierzându-și gându-n depărtări
10. Cu vasul ce se duce
11. Când pe seninul sfintei mări
12. Luceafărul străluce

Cu vremea ce se duce¹

13. O vede azi, o vede mâni
14.
15. O vede luni și săptămâni

¹ Acest vers este consemnat după lecțiunea lui Mazilu (P).

16. Și-i cade dragă fata

17. Și ea asemenea ținea
18. În palme-ale ei tâmpile
19. Și la luceafăr se uita
20. De dorul lui se împle²

În al[e ei] palme tâmpile
Și la luceafărul se uita

21. Și ce ferice arde el
22. În orișicare seară
23. Din umbra negrului castel
24. Când ea s-arată iară

În umbra negrului castel

25. O urmărește pas cu pas
26. În umbra de odaie
27. Revarsă liniștea-i [...] ³
28. O tainică văpaie

Revarsă tristu-i [...]

29. Și când în⁴ leagănu-i senin
30. Se-ntinde să se culce
31. I-atinge mâna de pe sân
32. I-nchide ochiul dulce

Și când se-ntinde...

Și când genele-i se-nclin

33. Astfel adoarme c-un surâs

² După v. 20 urma strofa: „Cobori în jos etc.“, reluată mai departe; pentru că s-ar putea să fie o strofă instantaneu anticipată, versiunea aceasta fiind de atelier, nu a fost înregistrată aici (P).

³ Vers nedefinitivat (P).

⁴ Versul este dificil de citit, lecțiunea aceasta fiind provizorie și mai mult ca să țină locul; poate că ar trebui legată de forma din versiunea B: „Genele-i se-nclin“, deși nimic nu o autorizează; în nici un caz, nici grafic, nici ca sens, și mai puțin ca eleganță, lecțiunea nu poate fi ca-n ediția lui Mazilu: „Și când întinsurile-i vin“ (P).

34. Când grieri cântă-n tindă
35. Ci el urmează chiar în vis
36. Și-i luce în oglindă

37. Cu ochi pe jumătate-nchiși
38. Spre stea cu fața-ntoarsă
39. Și din oglindă luminiș
40. Pe dânsa se revarsă

41. Și ea șoptește-n al ei somn
42. Cu glasul-i ce se-alină
43. O dulce-al nopții mele Domn
44. De ce nu vii tu? Vină

45. Cobori din cer luceafăr blând
46. Alunecând pe-o rază
47. Pătrunde-n casă și [în] gând
48. Și viața-mi luminează⁶

49. El o aude-n cerul sfânt
50. Și tremură mai tare
51. Și se aruncă luminând
52. Și se cufundă-n mare

53. Iar apa unde a căzut

Când sună [...]
Căci o urmărește în vis
Și-i bate în oglindă

Ea doarme [...]

O vin dar noapte, vină

Pe calea cea de rază
Pătrunde inimă și gând

Când grieri⁵ [...]
Căci o urmează până-n vis
Și-i tremură-n oglindă

Pe calea ta de rază

Și noaptea-mi luminează

⁵ Perrpessicius consemnează și lecțiunea din ediția Mazilu: „Când unii pași aude-n tindă”.

⁶ Strofa 45 - 48 a mai fost încercată după versul 20 (P).

54. În valuri se rotește
55. Și din adânc necunoscut
56. Frumos și mândru crește

57. Se-nalță-n aer luminos
58. Purtând în păru-i trestii
59. Și lunecă ca și pe prag⁷
60. Pe marginea ferestii

61. Și unduios și înflorit
62. E părul blond și moale
63. Un giulgiu albastru azvârlit
64. Pe umerele goale

65. E alb ca ceara de făclii
66. Și luna îl petrece
67. Un mort frumos cu ochii vii
68. Dar c-o lumină rece

65.
66. [...] că de ceară
67. Un mort frumos cu ochii vii
68. Ce scânteie-n afară

Pe marginea ferestii

Și unduios și înfocat

Un giulgiu albastru face nod⁸

Palid ca ceara din făclii

Se întorc în afară

Și unduios și înfoiat [?]

E ca un înger din țării
Când peste lume trece
Un mort frumos cu ochii vii
Dar vii de-un foc ce-i rece⁹

⁷ Versurile 57 și 59 nu sunt încă rimate (P).

⁸ Acest vers este schițat pentru versiunea B (P).

⁹ Ulterior, schițat marginal, în vederea versiunii B: „[...] că de ceară/ Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară” (P).

69. O vin' cu mine, draga¹⁰ mea

70. O vino-n fundul mării¹¹

71.

72.

73. Ți-nchin cu patimă și dor

74. O-ntreagă-mpărăție

75. Vei fi crăiasa mărilor

76. Și rob voi fi eu ție

77. Și în palate de mărgan

78. Trăi-vei zile multe

79. Și toată lumea-n ocean

80. S-a-ntrece să te-asculte

78. Trăi-vei veacuri multe

Vei trece viața¹² toată

Și tot întregul ocean

Va sta să te asculte

Trăi-vei viața-ntreagă

Va ști¹³ să te asculte

¹⁰ Cuvântul sau fragmentul de cuvânt este indescifrabil, fiind acoperit; în nici un caz Pepssicius nu optează pentru lecțiunea lui Mazilu: „soție“. În dreptul acestei strofe, marginal, apare strofa: „Și ochii mari întunecați etc.“, reluată mai departe, la versurile 125 - 128, după întruparea demonului. Să fi fost primă intenție, proiectată și la întruparea îngerească a Luceafărului, sau sunt numai anticipate cum se obișnuiește într-o lucrare bruionară?(P).

¹¹ Strofa 69 - 72 redusă la două versuri pune o problemă dificilă. Ordinea, într-adevăr aceasta e. Și tot așa schițată și redusă la 2 versuri trece și în versiunea B, unde însă, marginal, e reluată și înlocuită cu strofa: „De-aceea vino... (cf. versiunea C) Vino în dorul meu etc.“ care aici e schițată pe verso-ul filei. Trebuia oare să contopim strofele 69 - 72 și 81 - 84, așa cum e în versiunea B? Evoluția ulterioară, din B, ne-ar fi îndrituit dar, să se observe, că aici, în A, strofa: „De-aceea vin etc.“ e conclusivă și logică și că în B, cu toate că „De-aceea“ n-a fost părăsit, treptele însă sunt altele. O lectură paralelă a strofelor respective din A și B, ne-ar da dreptate. Căci oricât de strânsă ar fi legătura dintre cele două versiuni, A și B, sunt totuși în A unele desene particulare și proprii, legate de un moment al creației. În orice caz, problema – căci e una – rămâne deschisă (P).

¹² Perpsicius consemnează și lecțiunea lui Mazilu: „Vei trece valuri [triste] scumpe“.

¹³ Este redată aici lecțiunea lui Mazilu. Perpsicius notează în continuare că în dreptul strofei 81 - 84, marginal, apar 2 versuri, anticipând versurile 151 - 152 din replica Luceafărului (interesant detaliu pentru felul de lucru și pentru cursul asociațiilor): „Nu știi că sunt nemuritor/ Iar tu ești muritoare“.

81. De-aceea vin cu mine dus
82. Și lumea ta o lasă
83. Căci sunt luceafărul de sus
84. Și tu îmi ești mireasă

85. O ești frumos cum numa-n vis
86. Un înger se arată
87.
88. N-oi merge niciodată

89.
90. Nevrednica-mi iubire
91. Tu ești ca îngerii de blând
92. Cu chipul peste fire

93. Privirea ta eu n-o suport
94. E rece făr' de viață
95. Căci eu sunt vie, tu ești mort
96. Și ochiul tău mă-ngheață

97. Și mintea ei [s-a fost] cuprins¹⁴
98. De-o stranie durere
99. Ca-n luminișul ce s-a stins
100. Din față-i iute pier

Ca și lumina ce s-a stins

¹⁴ S-a completat versul călăuzindu-ne după corespondentul din versiunea B, dar versul poate fi și altfel citit (P).

101. ¹⁵

102. Și iară noaptea vine

103. Luceafăru-arde asupra ei Luceafărul-arde asupra ei

104. Cu razele-i senine

105. Și dânsa trebuie de el

106. Aminte să-și aducă

107. Din dorul stelei cei de sus

108. De suflet o apucă

109. Cobori din cer luceafăr blând

110. Alunecă pe-o rază

111. Pătrunde inimă și gând

112. Și viața-mi luminează

113. El o ascultă licurind

114. Și tremură mai tare

115. Deodată nourii s-aprind¹⁶

116. Și ard cu pară mare

117. Din foc, din aer [și] văpăi

Din vânt, din foc, văzduh, văpăi

118. El sta să se culeagă

Ființa și-o culege

119. Coboară-a haosului văi

120. Lumină lumea-ntreagă

Aprinde lumea-ntreagă

¹⁵ Versurile 89 și 101 sunt vacante în original (P).

¹⁶ Poetul a scris ulterior, deasupra lui „s-aprind” : „-n apus”, dar neurmat nici de schimbarea rimei perechi, nici de legătura logică cu versul următor (P).

121. În vițe negre cade păr
122. Coroană de iubire
123. Și ochii ard în adevăr
124. Ca focul [...]

Încununat cu stele

125. Și ochii ard întunecați¹⁷
126. Lucesc adânc chimeric
127. Ca două patimi fără saț
128. Și pline de-ntuneric

Și ochii mari întunecați

129. Din nou scobor la glasul tău¹⁸
130. Ca să mă vezi ș-acuma
131. Căci fulgerul e tatăl meu
132. Și noaptea-mi este muma

Din nou apar la glasul tău

Și iată, vin acuma
Căci focu-mi este tată-meu
Și noaptea-mi este mumă

133. O vino-n cer ca să [te] duc
134. Și să te duc cu mine
135. Din calea vremilor s-apuc
136. Coroane de lumine¹⁹

137. Să vezi în cer asemenea
138. Să vezi vecia cum îi
139. Te-nvețe minte mumă-mea

¹⁷

Strofa 125 - 128 e redactată marginal, în dreptul celei anterioare. Cum a mai fost încercată, tot marginal, 3 pagini mai înainte, după versul 69, e semn că trebuie introdusă aici. Diferența între redactarea de aici și cea anterioară e numai în versul prim: „Și ochii mari întunecați etc.” (P).

¹⁸ Strofa 129 - 132 a mai fost încercată, în capul filei, anticipată și redusă la 3 versuri: „.../ Și iată, vin acuma/ Căci focu-mi este tată-meu/ Și noaptea-mi este mumă” (P).

¹⁹ În dreptul strofei 133 - 136, marginal, 2 versuri schițate în vederea versiunii B, unde au și fost dezvoltate: „E giulgiu negru, strălucit/ Pe umeri de zăpadă” (P).

140. Ea-i noaptea: muma lumii

141. O ești frumos cum numa-n vis

142. Un demon se arată

143. Însă, pe calea ce-ai deschis

144. N-oi merge niciodată

145. Mă dor de crudul tău amor

146. A sufletului coarde

147. Și ochii mari și grei mă dor

148. Privirea [ta] mă arde

149. [-]Dar cum voiești să mă cobor

150. Au nu-nțelegi tu oare

151. Cum că eu sunt nemuritor

152. Și tu ești muritoare²⁰

153. [-]Și de ți-aș spune pe ales

154. Eu tot nu pot înțepe

155. Deși vorbești pe înțeles

156. Eu nu te pot pricepe

157. Dar dacă vrei cu inima

158. Să te-ndrăgesc pe tine

159. Atunci cobori în lumea mea

160. Fii muritor ca mine

Dar cum vrei să mă cobor

Dar cum mă vrei iubita mea

Oricât vorbești de înțeles

Eu nu te pot pricepe

Și dacă vrei din inimă

Și dacă vrei cu inima

Atuncea vino-n lumea mea

²⁰ Versurile 151 - 152 au fost anticipate, câteva pagini mai înainte, după versul 80 (P).

161. [-]Tu-mi cei chiar nemurirea mea

162. În schimb pe-o sărutare

163. Voi să-ți arăt asemenea

164. Cât te iubesc de tare

165. Mă voi sui în sus la cer

166. La Domnul lumii toate

167. Și voi ca moartea [mea] s-o cer

168. La cel ce-a da o poate

169. Și pentru-o clipă de amor

170. Să-mi facă altă lege

171. De vecinicie sunt legat

172. Eu voi să mă dezlege²¹

De vecinicia mea [...]

De vecinicia-mi care-o port

.....
.....
.....
.....

²¹
Perpessicius notează că de aici încolo manuscrisul eminescian prezintă strofe și versuri răzlețe – jaloane pentru ceea ce avea să se dezvolte în versiunea B. Vor fi înșirate în ordinea devenirii, și nu în aceea în care figurează în filele bruionare ale manuscrisului. Deși Perpessicius nu le numerotează, noi le-am dat o nouă ordine numerică, pentru a marca statutul lor de versiune standard, izolându-le de fragmentul anterior, mult mai compact și care se termină cu versul 172. De altfel, Perpessicius va reîncepe o nouă numerotare, după aceste fragmente cu versuri răzlețe, atunci când în manuscris intervine dezbateră privind alcătuirea lumii și care începe cu versul: „Zadarnic cauți a scăpa [...]”.

1. A prinde paseri m-am deprins	
2. Și-ți voi întinde lațul	
3. Când brațul [meu] te ține strâns	În brațul meu te-oi ține strâns
4. De gât te ții cu brațul	Tu gâtul prinzi cu brațul
5.	
6. În toată dimineața	
7. Când fața mea se pleacă-n jos	
8. În sus rămâi cu fața	În sus să stai cu fața
9.	
10.	
11. Și când în sus mi te ridici	
12. Te-nalță din călcâie	
13.	
14.	
15. Când te sărut pe gură lin	
16. Tu iarăși mă sărută	
17.	
18. De mânecă de rochii	Frumoasei albei rochii
19. Când ochii mei mi se deschid	Și ochii mei se-ntunecă
20. Tu îți închide ochii	Ți se-nsenină ochii

.....
.....
.....
.....

- 21. De-om fi ferice și cumiți
- 22. Vom fi voioși și teferi
- 23. Uita-vei jalea de părinți
- 24. Și dorul de luceferi

*** 2 ***

.....
.....
.....
.....

- 1.
- 2.
- 3. O clipă drum de mii de ani În clipă căi de mii de ani
- 4. Prin chaos el străbate

.....
.....
.....
.....

5.
6.
7. Căci dătător ești de vieți
8. Și dătător de moarte²²

* 3 *

1. Zadarnic cauți a scăpa
2. Din lumea ta sărmana,
3. Când geana-ncepe-a lăcrăma
4. Se-nseninează geana

5. Degeaba crezi c-o sta în vânt
6. Noroc și idealuri
7. Când valuri află un mormânt
8. Urmează alte valuri

9. Să fac o lume de păreri
10. Să fie trecătoare -

Zadarnic mai durezi în vânt

Zadarnic lumea de păreri
S-arată trecătoare

²²

Perpessicius arată că subsolul acestui crâmpei, adică subvariantele, reprezentate prin 3 straturi, a fost tipărit, din motive tehnice, separat, primele 2 în josul paginii, la note, respectiv la noi pe coloana 2 și 3 și al treilea, alcătuit din fragmente risipite în stadiile numerotate cu I - IV, apare în bloc, la sfârșitul întregului crâmpei. Vom păstra așezarea în bloc a acestui ultim strat, pentru ca cititorul să poată urmări evolutiv schimbările operate de poet.

11. Dar soarele perind pe cer

12. Din nou s-ar naște soare

13. Oricât de veșted ar și fi

14. La vară-n floare-i pomul

15. Când omul prinde-a-mbătrâni

16. Rentinerește omul²³

17. Dacă tăria s-ar negri

18. De vijelii rebele

19. Și dacă stelele-ar pieri

20. S-ar naște iarăși stele

21. Oricum vei vrea să le socoți

22. Oricum să le asameni

23. Să piară oamenii cu toți

24. Veni-vor iarăși oameni

21. Oricât de mare te socoți

22. Oricum să te asameni

23. Să piară oamenii cu toți

24. Veni-vor iarăși oameni

25. Să cază lumile-n genuni

26. Ca frunze reci pe vânturi

Chiar soarele perind pe ceriu

Din nou s-ar naște soare

De ce ca zeii să-i socoți

Cu zeii să-i asameni

Dar piară oamenii cu toți

S-ar naște iarăși oameni

Ca frunzele pe vânturi

Chiar soarele perind din cer

Dar orișicum să te socoți

Oricum să te asameni

Să piară oamenii cu toți

Veni-vor iarăși oameni

²³ Strofele 5 - 8 și 13 - 16 sunt barate pe manuscris (P).

27. Pământuri piară-n stricăciuni

28. S-ar naște iar pământuri

29. Și când vezi soarele-asfințit

30. Că intră roșu-n apă

31. Pe alt pământ a răsărit

32. Și ziua o s-o-nceapă

33. Degeaba trist te uiți la el

34. Nu mai seamănă spumii

35. El luminează tot la fel

36. O altă parte-a lumii

33. Degeaba trist te uiți la el

34. Nu mai seamănă spumii

35. Căci luminează tot un fel

36. O altă parte-a lumii

37. Și orișicând o să-l întrebi

38. Răsăra ori apună

39. E orice timp îndeosebi

40. Și toate împreună

Și soarele din vârf de lunci

Apune-n unda spumii

Dar el răsare tot atunci

În altă parte-a lumii

Și când îl vezi cât de măreț

Se-afundă roșu-n apă

Cu zorii roșii dimineți

În alt loc o să-nceapă²⁴

O altă zi începe

Și-n orice clipă te întrebi

Unde e soare, lună

E-n orice clipă-ndeosebi

Și-n toate împreună

Și când vezi soarele-asfințit

Că intră roșu-n apă

Pe altă lume a răsărit

Și ziua o să-nceapă

Degeaba trist te uiți la el

Și îl asemeni spumii

Va lumina tot într-un fel

O altă parte-a lumii

Și poate că sunt unic

Ce, fără să știu încotro

Pe-a lumii valuri lunec

Orice moment îndeosebi

Și toate împreună

²⁴ Perpessicius observă că deasupra acestui rând, nemaîrămând însă: „O altă zi începe“. Pe pagina de manuscris, ceava mai jos, nebarat, răzleț, apare: „.../ Și poate că sunt unic/ Ce, fără să știu încotro/ Pe-a lumii valuri lunec“.

Al treilea strat de variante ale crâmpeiului alcătuit din fragmente risipite în stadiile I - IV²⁵

I.

1. Și ochiul dulce și senin
2. Îmi luminează calea
3. Când jalea-ncepe-a plânge lin
4. Se luminează jalea

5. Și-n noaptea noastră vom chema
6. Povestea zinei Dochii
7. Când ochii prind a lăcrăma
8. Se-nseninează ochii²⁶

Când ochii-ncep să [...]

Când ochii prind a lăcrăma

II.

1. Și gândul [tău] senin va fi
2. Și luminoasă calea
3. Când jalea-ncepe a se-adânci
4. Se luminează jalea

5. Vei pierde negrele dureri
6. Și răsări-vor sorii

Și vor răsări sorii

Și răsări-vor sorii

25

Fiind variante ale fragmentului strofelor de la etaj (în ediția Perpeșsicius și, respectiv, prima coloană din stânga în ediția de față), care începe cu cu versul „Zadarnic cauți a scăpa [...]”, numerotat din nou cu 1, versurile care urmează nu vor fi numerotate în continuare, fiindcă trebuie considerate ca variante ale celor 10 strofe anterioare, cu versurile numerotate de la 1 - 40. Numerotarea de la 1 înainte, a fiecărui stadiu de încercări alternative, însumând 50 de versuri în total, vor fi judecate ca variante ale acestui fragment, dar neputând fi repartizate pe coloane paralele față de versiunea standard, renumerotarea la care am apelat le dă statut de versiune „la etaj”, cu propriile lor variante, repartizate pe coloanele 2, 3 și uneori 4, coloană marcată prin repetarea numărului de vers și avetizată prin semnul ►. După coloana 4, urmează, în ordine, coloana 5 și 6, pe care vor figura eventualele variante. Așa încât, față de ediția Perpeșsicius, ediția noastră va avea un plus de strofe în versiunea standard A.

²⁶ Pe manuscris ambele strofe sunt barate. Strofele care urmează, în stadiul II, sunt scrise la dreapta, marginal și dedesupt (P).

7. Când norii prind a se-nnegri
8. Se luminează norii
9. Ci-acuma spune-mi²⁷[...]
10. Povestea zinei Dochii
11. Când ochii tăi cei dulci se-nchid
12. Se-nseninează ochii

1. Zadarnic chemi [tu] mintea ta
2. Și inima, sărmana
3. Când geana prinde-a lăcrăma
4. Se-nseninează geana

5. Oricât de șubred ar mai fi
6. Tot înflorește pomul
7. Când omul prinde-a-mbătrâni
8. Rentinerește omul

9. Zadarnic leacuri la păreri
10. Cătau cugetătorii
11. Și sorii toți perind din cer
12. Din nou s-ar naște zorii

III.

Ce mângâieri ai mai chema
Din inimă, sărmana
Când geana prinde-a lăcrăma
Se-nseninează geana

Oricât de vechi ar și mai fi
Tot e în floare pomul
Când omul prinde-a-mbătrâni
Rentinerește omul

Să piară sorii toți din ceriu
Din nou s-ar naște sorii

Se înflorește pomul

²⁷ Urmează o pată de cerneală care face îndoielnică lecțiunea.

13. Să piară stelele din zi
14. Ca frunzele pe vânturi
15. Pământuri cază – din adânc
16. S-ar naște iar pământuri

17. Și dacă stelele ar pieri
18. Ar izvorî iar stele²⁹

Să piară stelele din gând²⁸

IV.

1. Din chaos toate au apărut
2. Și se întorc în chaos
3. Cum din repaos s-au născut
4. Ea tinde la repaos

5. O lege-n veci va stăpâni
6. Și lumea și atomul
7. Când omul prinde-a-mbătrâni
8. Se-ntinerește omul

9. Și numai tu durezi în vânt
10. Noroc și idealuri
11. Când valuri află un mormânt
12. Urmează alte valuri

Din chaos toate-au răsărit
 Și din repaos s-au născut
 Spre-a merge la repaos

Ce sunt deșartele chemări
 Noroc și idealuri
 Când valurile mor pe mări
 Răsar în urmă valuri

Cum din repaos s-au născut
 Se mișcă spre repaos

Tu numai crezi în ...
 În vis și idealuri
 La valuri ce [se] sting pe mări
 Urmează alte valuri

²⁸ Cuvântul „gând“ este o lecțiune incertă (P).

²⁹ Aceste ultime două versuri sunt scrise imediat mai jos, reluate și barate, ca toate aceste strofe (P).

9. Tu numai crezi în...
10. În vis și idealuri
11. La valuri cari mor pe mări
12. Urmează alte valuri

1. Tu măsoară lumea ta c-un cot
2. Și timpul-mpărți cu luna
3. Dar dacă unul e în tot
4. Și toate sunt în una

5. Dar val de mare, val de lac
6. Dară păduri sau neamuri
7. Pe orice frunză de copac
8. Vezi un copac cu ramuri

9. Și-orice menire e-n zadar
10. Natura altfel leagă
11. În orice ghindă de stejar
12. E o pădure-ntreagă

13. Ea n-are pierderi ori folos
14. Ea n-are plin și goluri
15. Căci stoluri cari zboară-n jos
16. Se-ntorc la anul stoluri

* 4 *

Natura n-are ieri și azi
 Și lumea n-are goluri
 Căci stoluri cari zboară azi
 Se-ntorc la anul stoluri

Natura n-are mâni și azi

Căci stoluri cari trec pe mări

13. Ea n-are pierderi, nici folos
14. Ea nu cunoaște goluri
15. Căci stoluri cari zboară-n jos
16. Se-ntorc la anul stoluri

17. Tu îți atârni de micul eu
18. Speranță și durere
19. Te legi cu mii păreri de rău
20. De omul care pier

➤
17. E drept c-atârni de micul eu
18. Speranță și durere
19. Te-atârni de lungi păreri de rău
20. De omul care pier

➤
17. Tu numai tu o legi
18. De soarta ta, de tine
19. Pare c-ai fi căzut din cer
20. Și cine știe cine

21. Tu crezi în stele și în sorți
22. Ca-n basme-a tinereții
23. Când viața biruie pe morți
24. Și moartea-i muma vieții

➤
21. Tu crezi în stele și în sorți
22. Ca-n basme-a tinereții
23. Când viața ta seamănă morți

Și nu cunoaște goluri

Tu legi de lume mii păreri
De rău, păreri de bine
Pare că ești căzut din ceriu
Și cine știe cine

Speranță și părere
C-atârni de lungi păreri de rău

Ce crezi în stele, crezi în sorți
Și în reversul feții
Viața e un șir de morți
Și moartea muma vieții

Ea nici cunoaște goluri

E drept c-atârni de micul eu
Speranță și iubire
E drept că te gândești mereu
Că tu ești numa-n fire

Tu legi o lume de păreri
De soarta ta, de tine
Pare c-ai fi căzut din cer
Și cine știe cine

Tu crezi în stele, crezi în sorți

Căci viața poartă mii de morți

24. Și moartea-i muma vieții

25. Tu cați să-ndupleci cu dureri

26. Pe marele, pe-naltul,

27. Ce-i pasă Celuia din ceriu

28. De-i plânge tu ori altul

25. Ce cați să-ndupleci cu dureri

26. Și lacrimi pe înaltul

27. Ce-i pasă-Aceluia din ceriu

28. Dacă-i fi tu ori altul

29. Că nu e moarte nici păcat

30. Cât e lucirea spumii

31. Că Brahma nu s-a împăcat

32. Cu noaptea, muma lumii

33. Atunci când el [...]

34. Cu ea va sta de ceartă

35. Mii de lumini vor izvorî

36. În lumea cea deșartă

37. Și se vor naște mii sărmani

38. Copii nimicniciei

39. Căci ce sunt mii de mii de ani

40. În cumpăna veciei

41. De mii de ani se-ndrept plângând

Ce-i pasă-aceluia din cer

Dacă-i fi tu ori altul

De-i fi ori de-o fi altul

[...] puternicul, înaltul

Ce-i pasă celuia din cer

În noaptea cea deșartă

Și numai noi trecem sărmani

Copii nimicniciei

Dar ce sunt mii de mii de ani

În cumpăna veciei

De mii de ani se-ndreaptă trist

42. Cântările spre dânsul
43. Peri-vor ochii toți pe rând
44. Etern e numai plânsul

Perit-au oamenii pe rând

* 5 *

[fragment unitar]³⁰

1. Tu doar ai goană de noroc³¹
2. Și urmăriri de soarte
3. Natura n-are timp și loc
4. Și nu cunoaște moarte

Oricât te-ai plânge de cu foc
Ș-ai blestema pe soarte
Dar Brahma n-are timp și loc

Tu doar ai goană de noroc
Și întristări de soarte
Natura n-are timp și loc

5. Ea n-are perderi, nici folos
6. Ea nu cunoaște goluri
7. Căci stoluri cari zboară-n jos
8. Se-ntorc la anul stoluri

9. Ea e de față pururea
10. Ca vina mumei Eve
11. O afli pretutindenea
12. Și-n orișice aieve

Și dacă iar ai întreba
Ce-i vina mumei Eve
O afli pretutindenea
Și pururea aieve

³⁰ Acest fragment unitar, reprodus de Perpessicius cu statut de variantă de subsol, dar transcris independent, va fi renumerotat de noi, ca și în cazul fragmentului comentat la nota 25, dobândind statut de versiune „la etaj“, deoarece nu se poate cu precizie repartiza ca variantă la versiunea standard care începe cu versul 1: „Tu măsură lumea ta c-un cot [...]“ până la versul 44: „Etern e numai plânsul“. Așadar, ediția noastră va însuma, și cu aceste 16 versuri, mai multe strofe considerate „la etaj“, față de ediția Perpessicius.

³¹ Pasajul care urmează s-ar fi putut reartiza, ici și colo, dar este transcris aici pentru a nu-i știrbi unitatea (P).

13. De vezi catarg lângă catarg
14. Și oști în lănci și săbii
15. Corăbii au ieșit la larg
16. Și vor veni corăbii

-
13. Când vezi catarg lângă catarg
 14. Ducând oștiri cu săbii

.....

.....

.....

.....

1. Pentru că tu ești trecătoriu

2. Sunt toate trecătoare?
3. Au nu sunt toate-nvelitori
4. Ființei ce nu moare?

5. Ce-mi pasă dacă-i duce-n timp
6. Fanfara sau cimpoiul
7. Mii de războinici mor pe câmp
8. Dar n-au murit războiul

Ce-i pasă naltului catarg
De poartă regi ori vrăbii

O vezi³³ catarg lângă catarg
Cum sună oști cu săbii

* 6 *

Pentru că eu sunt trecător

Ce-mi pasă dacă-i duce-n pas

Să prinză pasări [...] ³²
Să poarte oști cu s[ăbii]

Pentru că ei sunt trecători

³² Indescifrabil (P).

³³ Acordul „o vezi” se raportează la „natura”(P).

9. Tot ce a fost, tot ce va fi
10. De-apururi fața este
11. Și basmul trist al stingerii
12. Părere-i și poveste

9. Dar vis e tot și vis suntem
10. Căci ce e pururi față
11. E moartea din care vedem
12. C-a răsărit viață

13. Și adevărul vei spori
14. Și tu de-i recunoaște
15. Că toți se nasc spre a muri
16. Și mor spre a se naște

17. Că mii de oameni, neam de neam
18. Că soarele și luna
19. Se nasc și mor în sfântul Brahm
20. În care toate-s una

17. Astfei și pasere și neam
18. Și soarele și luna
19. Se nasc și mor în unu Brahm
20. În care toate-s una

Tot ce a fost și ce va fi
E astăzi împreună

Dar poți prea bine a spori
Cu unul [...]
Cari se nasc spre a muri
Și mor spre a se naște

Și ce vom fi și ce eram
Suntem întotdeauna
Se nasc și mor în sfântul Brahm
În care toate-s una

Și mii de oameni, neam de neam
Cu soarele și luna
Se nasc și mor în sfântul Brahm
În care toate-s una

Că tot ce-n lume va mai fi
Tot ce a fost, și este
Iar visul trecerii pe veci
Părere-i și poveste

Astfel și pasere și ram
Și soarele și luna
Se nas[c] și mor în sfântul Brahm
În care toate-s una

* 7 *

1. [...] crunte munci
2. Ce de la tine-mi vine
3. Tu poți muri numai atunci
4. Când pierzi credința-n mine
5. Și n-o poți pierde căci tu vezi
6. Cum toate-n vremi se leagă
7. Și dacă tu n-ai înțeles
8. Au cine să-nțeleagă [?]

9. Tu adevăr ești datorind
10. Lumină din lumină
11. Și adevărul nimicind
12. M-aș nimici pe mine

Ca adevăr din sânul meu
Tu faci din mine parte
Dar adevărul ca și eu
Noi nu cunoaștem moarte

Căci răsărit din adâncimi
Lumină din lumină
Ești parte tu din mine
Și eu nu pot să mor

* 8 *

1. Dar vrei o patimă de sfânt
2. În inima ta cruda
3. Îți [dau] un petec de pământ
4. Ca [să] te cheme Budda
5. Vrei să vezi lumea ca-n Olimp
6. Cum eu ți-am arătat-o
7. Îți dau o fâșie de timp
8. Ca să te cheme Plato

Te voi trimite pe pământ

Te voi trimite iar în timp

9. Pot să dau glas acestei guri
10. La mândra ta cântare
11. Se mișște munții cu păduri
12. Și insulele-n mare

13. Și dacă vrei [ca] să arăți
14. Mărire și tărie
15. Îți rup pământul în bucăți
16. Ți-l dau împărăție

17. Îți dau corăbii și cetăți
18. Îți dau oștiri și gloate
19. Îți dau orice vrei să-mi arăți
20. Dar moartea nu se poate

Ți-oi da corăbii și cetăți
Ți-oi da oștiri și gloate
[Î]ți dau oricât vrei să arăți
Dar moartea nu se poate

* 9 *

1. Oricare mândru început
2. Cu un sfârșit se-ncheie
3. Când îngerul au dispărut
4. Rămâi cu o femeie

1. Oricât [de] mândru e-nceput

5. Dar totuși nu sfârșești de spus
6. Și-ncepi aceleași plângeri
7. Căci când femeile s-au dus

Oricât [de] mândru a-nceput
Cu un sfârșit se-ncheie
Când îngerul au dispărut
Rămâi cu o femeie

Și abia ochiul mi-l usuc
De-acele vechi plângeri
Iar când femeile se duc

Și începutul cel de ieri

Când îngerul [te-au] părăsit

Ș-auzi din gura lui de spus
Renasc aceleași plângeri
Căci când femeile s-au dus

8. Din nou s-arată înger

5. Și abia ochiul mi-l usuc
6. De-acele veche plângeri
7. Iar când femeile se duc
8. Se nasc în juru-mi înger

Din nou s-arată înger

Ș-auzi din gura lui de spus
Renasc aceleași plângeri
Căci când femeile s-au dus
S-arată iarăși înger

Din nou s-arată înger

*** 10 ***

1. Și de aci să te repezi
2. Ca fulgeru-ntr-o oară
3. Și-n clipa asta tu să vezi
4. Ce face dânsa oare?

.....
.....
.....
.....

5.

6.

7. Și se așază iar pe cer

8. Lucind singurătății

VERSIUNEA B

I

1. A fost odată ca-n povești
2. A fost ca niciodată
3. Din rude bune-mpărătești
4. Fecioară prea-curată
5. Și era una la părinți
6. Și una-n toate cele
7. Cum e Maria între sfinți
8. Și luna între stele

9. În umbra falnicelor bolți
10. Adesea în fereastă
11. S-așază fata într-un colț
12. Și sara o adastă

13. Și în apus în depărtări
14. Privea cum vântul duce
15. Corăbii negre, când pe mări
16. Luceafărul străluce

17. Ea-l vede azi, ea-l vede mâni
18. Și-astfel dorința-i gata

II

În umbra falnicelor bolți
La geamul din fereastă
S-așază tainic într-un colț
Și sara o adastă

Și din fereastă-n depărtări
Privea cum marea duce

O vede azi, o vede mâni

III

Perdea³⁴ [...]

Privea cum apa duce

³⁴ „Perdea“ este scris deasupra lui „geamul“, imediat, ulterior, ca o intenție neurmată (P).

El o privește săptămâni

19. El o privea de săptămâni
20. Și-i cade dragă fata

21. Și ea asemenea pe mâni
22. Își razim-a ei tâmple
23. Privindu-l multe săptămâni
24. De dorul lui se împle

25. Din umbra negrului castel
26. Când ea s-arată iară
27. O cât de viu s-aprinde el
28. În orișicare sară

29. Și pas cu pas pe urma ei
30. El intră în odaie
31. Revarsă viile-i scânteii
32. Și tainică văpaie

33. Iară când genele-i se-nclin
34. Și merge să se culce
35. I-atinge mânil pe sân
36. I-nchide ochiul dulce

37. Cu ochi pe jumătate-nchiși
38. Spre el cu fața-ntoarsă
39. Iar din oglindă luminiș

40. Pe dânsa se revarsă³⁵

41. Și când adoarme c-un surâs

42. El tremură-n oglindă

43. Ș-o urmărește chiar în vis

44. Adânc ca s-o cuprindă

45. Văzându-l chiar în al ei somn

46. Șopti dormind divină:

47. „O dulce-al nopții mele domn

48. De ce nu vii tu? Vină!

49. Cobori din cer luceafăr blând

50. Alunecând pe-o rază

51. Pătrunde-n casă și în gând

52. Și viața-mi luminează[“]

53. El o aude-n cerul sfânt

54. Și tremură mai tare

55. Și se azvârle fulgerând

56. Și se cufundă-n mare

57. Iar apa-n care a căzut

58. În valuri se rotește

59. Și din adânc necunoscut

³⁵ Strofa 37 - 40 este scrisă în colțul din dreapta, pe linia strofei 41 - 44 și ar părea că urmează acesteia. Logica și, în parte, ordinea din versiunea C au impus această curgere. Ar putea fi acceptată și ordinea inversă (P).

60. Un mândru tânăr crește

61. Se-nalță-n aer pe-un toiag

62. Purtând în păru-i trestii

63. Și pe fereastă ca pe prag

64. El intră făr' de veste³⁶

65. Frumos ca și un voievod

66. Cu părul blond și moale

67. Un giulgiu albastru face nod

68. Pe umerele-i goale

69. Și fața tristă de-nsomnii

70. E albă ca de ceară

71. Un mort frumos cu ochii vii

72. Ce scânteie-n afară

73. [„]Din înălțimi de empireu

74. Ți-am auzit chemarea

75. Și cerul este tatăl meu

76. Și mumă-mea e marea³⁸

Din înălțimi de empireu

Ți-am auzit chemarea

Căci cerul este tatăl meu

Și mumă-mea e marea

Luceafărul e tatăl meu³⁷

77. Ca în cămara ta să vin

Și ca în casa ta să vin

Și ca [în] umbra ta să vin

³⁶ După versul 64 urma strofa: „Ca în cămara ta să vin...”, ștearsă și transferată la locul ei, peste câteva strofe (P).

³⁷ „Luceafărul” în loc de „cerul” este probabil un *lapsus*, dar nu putem fi atât de siguri de acest fapt, așa cum era Perpessicius.

³⁸ Strofa 73 - 76 e introdusă marginal, ulterior, urmată de un vers în continuare: „Vino-n casteluri de mărgean”. Strofa e transferată aici, iar versul în plus este modificat, devenind versul 89: „Vino-n palate de mărgean...” (P).

78. Să te privesc de-aproape
79. M-am coborât din cer senin
80. Și m-am născut din ape

81. De-aceea vino [...]
82. Și lumea ta o lasă
83. Căci sunt luceafărul de sus
84. Iar tu să-mi fii mireasă

85. Ți-nchin cu patimă și dor
86. O-ntreagă-mpărăție
87. Vei fi crăiasa mărilor
88. Și rob voi fi eu ție

89. Și în palate de mărgean
90. Trăi-vei zile multe
91. Și toată lumea-n ocean
92. S-o-ntrece să te-asculte

93. – O ești frumos cum numa-n vis
94. Un geniu se arată
95. Dar calea care-o ai deschis
96. N-oi merge-o niciodată

Să te privesc de-aproape
M-am coborât din cer senin
Și m-am născut din ape

O vin' cu mine draga mea
O vino-n fundul mării³⁹

Ș-am răsărit din ape

³⁹ Este prima redacție ce urmează de aproape versiunea A, prezentându-se ca o strofă incompletă, urmată ca și acolo, de strofa: „Ți-nchin cu patimă și dor etc“, pe care poetul o taie cu cerneală. Eliminarea este târzie, în momentul când începe elaborarea versiunii C. În prima redacție, aici, strofa este organică, dovadă că numerotația poetului, din 5 în 5 versuri o include (P)

97. Rămâi în cer și nu căta
98. Nevrednica-mi iubire
99. Căci eu nu sunt de seama ta
100. Cu chipul peste fire

101. Privirea ta eu n-o suport
102. E rece făr' de viață
103. Căci eu sunt vie, tu ești mort
104. Și ochiul tău mă-ngheață

105. Atuncea chipu-i tremură
106. De-o stranie durere
107. Și par'⁴⁰ că cade-o ramură
108. Pe-un luminiș ce pier

Și părea că cade-o ramură

109. Dar au trecut și ziua acea
110. Și iarăși noaptea vine
111. Luceafărul deasupra ei
112. Cu razele-i senine⁴¹

113. Și-n somnu-i trebuie de el
114. Aminte să-și aducă
115. Și dorul stelei cei de sus
116. De inimă-o apucă

⁴⁰ Lecțiunea primei părți a versului este incertă. De fapt: „Și părea că cade-o ramură”. Poate că poetul se oprișe în gând la redacția: „Părea că cade-o ramură” (P).

⁴¹ Strofa 109 - 112 nu e pusă la punct; poate rimei din versul 109 „acea” îi era menit verbul „ardea”, sugerat dintr-un manuscris bruionar; nici strofa 113 - 116 nu e finită (P).

117. „Cobori din cer luceafăr blând
118. Alunecă pe-o rază
119. Pătrunde-n casă și în gând
120. Și viața-mi luminează[“]⁴²
121. El o ascultă licurind
122. Și tremură mai tare
123. De-odată nourii s-aprind
124. Și arde cer și mare
125. El sta din aer și văpăi
126. Ființa s-o culeagă
127. Coboar-a chaosului văi
128. Și umple lumea-ntreagă⁴³
129. În vițe negre cade păr
130. Coroana-i arde pare
131. Și se arată-n adevăr
132. Scăldat în foc de soare
133. Un giulgiu negru strălucit
134. Pe marmure de brațe
135. El vine trist și liniștit
136. Și palid e la față

⁴² Scris de fapt: „luminéză“ (P).

⁴³ Scris de fapt : „lumea-ntregă“ (P).

137. Iar ochii ard întunecați
138. Lucesc adânc chimeric
139. Ca două patimi fără saț
140. Și pline de-ntuneric
141. „Din înălțimi de empireu
142. Eu am venit ș-acuma
143. Și soarele e tatăl meu
144. Iar noapte-mi este muma⁴⁴
145. O vino-n ceruri să te duc
146. Iubita mea cu mine
147. Din calea vremilor s-apuc
148. Coroane de lumine
149. O vin' cu mine draga mea
150. Să vezi vecia cum-îi
151. Căci e-nțeleaptă mumă-mea
152. E noaptea, muma lumii[“]
153. – O ești frumos, cum numa-n vis
154. Un demon se arată
155. Dară pe calea ce-ai deschis
156. N-oi merge niciodată
157. Mă dor de crudul tău amor

⁴⁴ Cf. nota de la versurile 73 - 76 ale acestei versiuni, privind strofa aceasta corelativă (P).

158. A vieții mele coarde
159. Și ochii mari și grei mă dor
160. Privirea ta mă arde.

161. – Dar cum ai vrea să mă cobor?
162. Au nu-nțelegi tu oare,
163. Că eu sunt un nemuritor
164. Și tu ești muritoare?

165. – Din câte vorbe am ales
166. Nu știu cum aș începe
167. Deși vorbești pe înțeles
168. Eu nu te pot pricepe

169. Dar dacă vrei din inimă
170. Să te-ndrăgesc pe tine,
171. Atunci cobori și ține-mă,
172. Fii muritor ca mine

173. – Tu-mi cei chiar nemurirea mea
174. În schimb pe-o sărutare
175. Voi să-ți arăt asemenea
176. Cât te iubesc de tare

177. Mă sui în sus până la cer
178. La Domnul lumii toate
179. Și voi ca moartea să mi-o dea

180. El singur numai poate⁴⁵

181. În schimbul unei clipe dulci

182. Primesc o altă lege

183. Cu vecinicia sunt legat

184. Dar voi să mă dezlege

185. Și-ntinde aripa-n deșert

186. Și aripa-i se bate

187. În clipe drum de mii de ani

188. Prin chaos el străbate

189. Și se tot duce[,] s-a tot dus

190. De dragu-unei copile

191. Iar de pe locu-n cer de sus

192. Peri mai multe zile

Iar de pe locul⁴⁶ [...]

Iar de pe fostul [...]

* * *

193. Atuncea vine Cătălin

194. Băiat⁴⁷, copil de casă

⁴⁵ Cf. aceeași strofă, perfect rimată, dar mai puțin șlefuită, în versiunea A (P).

⁴⁶ Deasupra lui „locul“, în paranteză notat „(fostul)“ - să fi intenționat poetul un vers: „Iar de pe fostul cer de sus“? (P).

⁴⁷ În legătură cu lecțiunea eronată „buzat“ pentru „băiat“, vezi la G. Bogdan-Duică următorul pasaj, atât de caracteristic pentru excesele sale analitice și comparatiste: „Afirmația că Eminescu crea în limitele conștiinței sale despre contrastul: lumină-întunec, bine-rău, ca în parsism, o fortific cu alte (două) amănunte, din variantele netipărite. Astfel în manuscrisul 2275 B, Cătălina nu-i așa de nevinovată, de curată, ca în textul tipărit. Aici ea zice despre sine: „Rămâi în cer și nu căta/ Nevrednica-mi iubire/ Căci eu nu sunt de seama ta/ Cu chipul peste fire“. Iar Cătălin, ca să aibă, și el, un stigmat al urâtului, apare într-o strofă ca copil „buzat“. Cele două amănunte arată clar că în concepția primordială a *Luceafărului* contrastul era definit mult mai bine“ (G. Bogdan-Duică, *Despre Luceafărul lui Eminescu*, în *Anuarul Liceului Ortodox-Român „Andrei Șaguna“*, Brașov, 1924-1925, p. 18). Perpessicius adaugă rezerva că cele două stigmatе sunt nejustificate, unul „buzat“ aparținând unei lecțiuni eronate, iar cel de al doilea, strofa 97 - 100, cu „iubirea nevrednică“ trebuie înțeles tocmai pe dos, pentru că este aici dovada unei smerenii, care înalță.

195. Ce poartă vasele cu vin

196. Și tavele la masă [,]

197. Ce-mpărăteasa duce-n pas

198. Cu coada lungii rochii

199. Copil din flori și de pripas

200. Căruia[-]i ard ochii

201. Cu obrăjei ca doi bujori

202. De rumeni bată-i vina

203. Cu ochii lui cei prostișori

204. Privi la Cătălina

205. Dar ce frumoasă se făcu

206. Frumoasă arz-o focul

207. Ei Cătălin, acu-i acū

208. Să-mi cuibărești norocul

Și rumeni bată-i vina

Frumoasă bat-o vina

Ce doamnă [mândră] mai era

Ș-o chema Cătălina

Frumoasă bat-o focul

Și ochii tineri îmi zâmbesc

Să-mi cuibăresc norocul⁴⁸

Să-mi cuibăresc norocul

209. Și-n treacăt o cuprinde lin

210. Într-un ungher de casă

211. – Dar ce vrei, măre Cătălin

212. Ia du-te și mă lasă

213.– Ce voi? Să te învăț aș vrea

214. Cum să iubești întruna

215. Dă-mi o guriță draga mea

⁴⁸ Variantele versurilor 201 - 208 sunt preluate de pe fila 39, unde începe poemul, fiind barate, în momentul când ajunge aici, ori poate încă de pe atunci (P).

216. O gură, numai una

217. – Dar [nici] nu știu măcar ce-mi ceri

218. Dă-mi pace, fugi departe –

219. O de luceafărul din ceriu

220. M-a prins un dor de moarte

221. – Dacă nu știi să te învăț

222. Căci dulce e amorul

223. Dar bună numai să te-arăți

224. Să stai cu binișorul

225. A prinde paseri m-am deprins

226. Și-ți voi întinde lațul

227. Când brațul meu te ține strâns

228. Să mă cuprinzi cu brațul

229. Cum o să-ți șadă de frumos

230. Cum te-a cuprins roșata

231. Când fața mea se pleacă-n jos

232. În sus rămâi cu fața

233. Și dulce este și nespus

234. Astfel ca să rămâie

235. Când te ridic încet în sus

236. Te-nalță din călcâie

237. Ce mândră ești ca și un crin

238. Și nu ești prefăcută

239. Când te sărut pe gură lin

240. Tu iarăși mă sărută

Când te sărut pe gură-ncet

241. O sărutare ! M-ai cuprins

242. În mânec[ă] de rochii

243. Când ochii tăi se vor [fi] stins

244. S-or reaprinde ochii⁴⁹

245. Ea-l asculta pe copilaș

246. Uimită și distrasă

247. Și rușinos și drăgălaș

248. Mai nu vrea, mai se lasă

249. Iar el o strânge-atunci la piept

250. Ș-o mai sărută încă

251. „Aș vrea să nu mă mai deștept

252. Din fericirea-adâncă[“]

253. Iar ea-i zise: [„]De copil

254. Te cunoșteam pe tine

255. Dar tu ești mic și ești gentil

256. Te potrivești cu mine

257. Dar un luceafăr răsărit

258. Din liniștea uitării

⁴⁹ Strofa 241 - 244 barată, ulterior, după ce poetul o numerotase (P).

259. Dă orizon nemărginit

260. Singurătății mării⁵⁰

261. Și ochiu-mi pân-atuncea sec

262. Deodată-l împle plânsul

263. Iar ale apei valuri trec

264. Călătorind spre dânsul

265. Dând farmec dulce și nespus

266. Durerii mele lunge

267. Și se înalță tot mai sus

268. Ca să nu-l pot ajunge[“]

269.[–„] O! să fugim de-aici de tot

270. Și să fugim în lume

271. Doar ni s-or pierde urmele

272. Și nu ne-or ști de nume

273. Vom fi ferice și cuminți

274. Voioși vom fi și teferi

⁵⁰ 257 - 260. N.B. Ajunși aici se impun câteva lămuriri. Ele vor fi mai ușor urmărite dacă se consultă facsimilul alăturat al filei 54 din manuscris. Între fila 54 și 55 se află cotorul destul de lat al unei file care a fost desfințată; să-i zicem 54 bis. Se va observa pe fila 54 trei strofe marginale și o acoladă care le inserează între strofele „Iar ea-i zise...” și „O! să fugim de-aici...”, căci dintru început, conturul poeziei, în acest punct urma așa. Cele trei strofe marginale inserate aici, sunt transferate, desigur de pe fila 54 bis, unde mai figurau dimpreună cu încă una (căci pe fiecare pagină sunt 4 strofe). Din transfer a rezultat o strofă eliminată, care figura pe 54 bis. Să se observe că a treia strofă din cele 3 marginale poartă numărul 65. Cum pe fila următoare, 55, numărul 70 (al grupului următor) e după alte trei strofe, înseamnă că operația suprimării unei strofe, a desfințării filei 54 bis, a transferării celor trei strofe în marginea filei 54, a acoladei ce le inserează unde se vede – deci a modificării conturului inițial, așa cum va trece în versiunea C – la perfectează Eminescu în momentul când ajunge cu numerotația strofelor din 5 în 5, în acest punct chiar. Pentru verificare, cititorul să consulte facsimilul, citind întâi cele 4 strofe ale coloanei din stânga, în continuare, și apoi să insereze, în lectură, cele 3 strofe marginale. Diferența de contur va fi lesne surprinsă (P).

275. Vei pierde dorul de părinți
276. Și dorul de luceferi⁵¹

* * *

277. Sburând luceafărul trecea
278. Purtat de-a lui aripă
279. Și căi de mii de ani trecea
280. În tot atâtea clipe⁵²

➤
277. Pe drumul timpului de ieri
278. Sbura cu-a lui aripă
279. Și căi de mii de ani pe cer
280. Le trece într-o clipă

281. Părea un fulger-nentrerupt
282. Și roșu ca rubinul
283. Având seninul dedesupt
284. Deasupra lui seninul

➤
281. Părea un fulger nentrerupt
282. Mănat de-ale lui chinuri
283. Cu mări de neguri dedesupt
284. Deasupra lui seninuri

Sbura luceafărul-n dureri
Purtat de-a lui aripă
Și căi de mii de ani pe cer
Le trece într-o clipă

Sbura luceafărul pe cer
Purtat de-a lui aripă
Și căi de mii de ani, ca ieri
Treceau mai în o clipă

Sbura un fulger nentrerupt
Aprins de-ale lui chinuri
Cu văi de chaos dedesupt
Deasupra lui seninuri

Părea un fulger nentrerupt
Mănat de-ale lui chinuri
Privind seninuri dedesupt
Deasupra lui seninuri

Sbura ca ziua cea de ieri
Purtat de-a lui aripă
Și căi de mii de ani pe cer
Le trece într-o clipă

Părea un fulger nentrerupt
Mănat de-ale lui chinuri
Ocean de neguri dedesupt
Deasupra lui seninuri

Părea un fulger nentrerupt
Aprins de-ale lui chinuri
Privind seninuri dedesupt
Deasupra lui seninuri

⁵¹ 269 - 276. Deși cu cerneală, modificările din versurile 269, 270 și 276 s-ar putea să fie și ale primului contur. Am preferat să le trecem la versiunea C (P).

⁵² În ediția Perpessicius variantele strofelor acestei versiuni, începând de la versul 277, sunt reproduse în bloc, la sfârșitul versiunii B. Editorul își justifică soluția adoptată prin faptul că aceste variante figurează în bloc în alt manuscris, dar se atrage atenția că urmărirea formelor paralele implică și aceste variante, care pot fi identificate după numărul versurilor. Noi am considerat că este mai potrivită așezarea pe coloane paralele a variantelor, respectiv, lăsând pe prima coloană din stânga varianta de la etaj, adică varianta standard, iar pe coloanele următoare, II, III, IV etc. formele încercate pe celălalt manuscris.

285. Vedea ca-n ziua cea dentâi
286. Născând din neguri stele
287. Umplând a chaosului văi
288. Și isvorând din ele

285. Și ca și-n ziua cea dentâi
286. Se nasc din neguri stele
287. Umplând a chaosului văi
288. Și isvorând din ele

289. Ici se aprinde-o stea în drum
290. Colo se stinge-un soare
291. Dar nu-l oprește nicidecum
292. Grăbita-i fulgerare

289. Dar nu-și oprește nicidecum
290. Gândirea-i călătoare
291. Ici se aprinde-n soare-n drum
292. Colò se stinge-un soare

293. Și trec toți secolii-mprejur
294. Cu mii de lumi de-a-notul
295. Sbura cu gândul ...
296. Pân' singur e cu totul

293. Și mii de lumi în juru-i fug
294. Pe-a vremii val de-a-notul
295. Pân pierce cel din urmă crug

Din văi de chaos isvorau
În roiuri stele albe
În cercuri mândre se roteau
[Ca un] șirag de salbe

Vedea ca-n ziua cea dentâi
Născând din neguri stele
Umplând a chaosului văi
Și isvorând din ele

Și nu-și oprește nicidecum
Gândirea-i călătoare
Ici se aprinde-n soare-n drum
Colo se stinge-un soare

Ici se aprinde-un soare-n drum
Colo se stinge-un soare
Dar nu împiedic' nicidecum
Gândirea-i călătoare

Și mii de lumi în juru-i fug
Pe-a vremii val de-a-notul
Se stinge cel din urmă crug
Se-ntunecă cu totul

Plutind pe-a chaosului văi
Adânc isvor de stele
În cercuri mândre se roteau
[Ca un] șirag de salbe

Ici se aprinde-o lună-n drum
Colo se stinge-un soare
Dar nu împiedec-nicidecum
Gândirea-i călătoare

Și mii de lumi în juru-i fug
Pe-a clipei val de-a-notul
Pân pierce cel din urmă crug
Și singur e cu totul

296. Și singur e cu totul⁵³

293a. Aci vecia a-ncetat

294a. Să se-nvâртеască sferic

295a. Virgin de raze și păcat

296a. Se-ntinde întuneric

293a. Unde vecia n-are loc

294a. Să curgă-n cursu-i sferic

295a. Unde-a rămas vergin de foc

296a. Eternul întuneric

297. Unde nu-i centru, nici hotar

298. Nici rază a cunoaște

299. Și unde vremea în zădar

300. Încearcă a se naște

297. Unde nu-s margini nici mijloc

298. Căci nu le poți cunoaște

299. Și unde vremea n-are loc

300. Și nu se poate naște⁵⁴

Unde vecia n-are loc

Să se învâрте sferic

Și unde[-i] vergin de ori[ce] foc

D-a pururea-ntuneric

Unde vecia n-are loc

Să curgă-n lume sferic

Unde-a rămas vergin de foc

Eternul întuneric

Unde nu-s margini nici mijloc

Ca să le poți cunoaște

Și unde vremea n-are loc

Și nu se poate naște

Unde nu-i centru nici hotar

Cărarea a cunoaște

Și unde timpul în zădar

Încearcă a se naște⁵⁵

Unde vecia n-are loc

Să se-nvâртеască sferic

Și unde vergin de orice foc

E pururea-ntuneric

Unde nu-s margini, nici hotar

Ca să le poți cunoaște

Și unde timpul în zădar

Încearcă a se naște

⁵³ În redactarea din manuscrisul cu variantele versiunii B, care începe cu versul 277, mai există o strofă cu 4 variante, care nu se găsește în prima versiune B, adică în versiunea trecută de Perpessicius la etaj, de aceea am numerotat versurile ei cu 293a - 296a, însemnând astfel acest plus de redactare și păstrând numerotarea versurilor versiunii de la etaj.

⁵⁴ În redacția variantelor versiunii B, ordinea strofelor este inversată, adică începe cu 301 - 304, apoi 297 - 300 (P).

⁵⁵ După strofa 297 - 300 urmează în redactarea variantelor din versiunea B o strofă lăsată la o parte din versiunea primă, versiunea de la etaj în ediția Perpessicius. Am numerotat-o cu 301a - 304a.

301. Al neființei adăpost
302. Și al uitării oarbe
303. Ce soarbe toate câte-a fost
304. Și tot ce este soarbe

➤➤

301a. Atât de-adânc atât de trist
302a. Ne-atins de o scânteie
303a.
304a.

305. Fiori de moarte-l străbat
306. Și aripele-și strânge
307. Și este data cea dentâi
308. Că el începe-a plânge

➤

307. În viața-i pentru cea dentâi

➤➤

305a. Al cărui unic nume sfânt
306a. Nu-l știe nici o limbă
307a. Te rog, în mână de pământ
308a. Ființa mea o schimbă

Aci e-al stingerii-adăpost
E noaptea prea curată
Unde nimica nu a fost
Nici că o fi vrodată

În urm-adânc s-alunecă
Vrodată o scânteie
Luceafărul se-ntunecă
Silit în loc să steie

Fiori de stingere-l pătrund
Și aripele-și strânge
Voința doar' l ține viu
Altmintrelea s-ar stinge

Tu al căruia unic semn
Nu-l știe nici o limbă
Te rog ca milă tu să ai
Ființa de mi-o schimbă

Aci e-al păcii adăpost
E noaptea prea curată
Unde nimica nu a fost
Nici că o fi vrodată

Acolo nu alunecă
Vrodată o scânteie...
Luceafărul se-ntunecă
Silit în loc să steie

Fiori de moarte-l pătrund
Și aripele-și strânge
Își ține fața lui în mâni
Și-ncepe trist a plânge⁵⁶

O tu, al cărui unic nume sfânt
Nu-l știe nici o limbă
Te rog, în mână de pământ
Ființa mea o schimbă

⁵⁶Strofelor (6 la număr) câte urmează în prima versiune B, de la versul 308 la 332, le corespund, în manuscrisul cu variantele versiunii B, 7 strofe, dispuse însă în altă ordine. Deosebiri sunt importante, subliniază Perpessicius. Fiecare strofă este încercată de două și de trei ori. Chenarul cu care poetul încadrează strofa: „Din haos Doamne etc.” arată că ordinea cunoscută a fost ulterior desemnată. Totuși, ordinea din acest manuscris, considerată organică de Perpessicius, încercăm să o adaptăm primei versiuni, pentru a putea urmări schimbările lexicale și semantice în curgerea strofelor, după numerotarea din versiunea de la etaj. Astfel prima strofă din cele 7, care nu are corespondent în varianta de la etaj, o vom numera cu 305a - 308a, urmând ca apoi să ordonăm celelalte 6 strofe ale manuscrisului cu variante, după conținut, în dreptul variantei de la etaj ce-i corespunde din punctul de vedere al conținutului. În acest loc, ca și în altele, ordinea ediției Perpessicius a fost modificată.

309. -Din umbra negrei vecinicii
310. Părinte mă desleagă
311. Să fiu iubit numai o zi
312. Și ia-mi vecia-ntreagă⁵⁷

309. Din centrul luciei vecii
310. Părinte mă dezleagă
311. Iubirea să pătrund-o zi
312. Ființa mea întreagă

313. O dă-mi în schimb cu acest preț
314. O pământescă soarte
315. Căci un isvor ești de vieți
316. Și dătător de moarte

313. O dă-mi în schimb cu acel preț
314. O pământescă soarte
315. Căci dătător ești de vieți
316. Și dătător de moarte

317. O ia-mi al nemuririi nimb
318. Și vecinica-mi privire

De greul lungii vecinicii
Părinte, mă desleagă
Dă-mi pe pământ măcar o zi
De-amor, o zi întreagă

Dau vecia mea ca preț
Pe-o pământescă soarte
Căci dătător ești de vieți
Și dătător de moarte

Dă-mi pe lumina mea [ca] preț
O pământescă soarte
Tu dătătorul de vieți
Și dătător de moarte

O ia-mi al nemuririi nimb
Să nu fiu nicăire

De greul negrei vecinicii
Părinte, mă desleagă
Dă-mi pe pământ măcar o zi
De-amor, o zi întreagă

Vecia n-are n[ici un preț]
Pe-o pământescă soarte
Căci dătător ești de vieți
Și dătător de moarte

Dă-mi pe vecia [mea] ca preț
O pământescă soarte
Tu dătătorul de vieți
Și dătător de moarte

⁵⁷ După acest vers, în ediția Perpessicius, urmează un facsimil al filei 56a, manuscrisul 2275 B, pe care se vede marginal, scris oblic, pe două coloane improvizate, celebra notă în care Eminescu indică izvorul german al *Luceafărului*, pe care o reproducem aici, punând în paranteze rotunde variantele notei, trimise la subsol de Perpessicius: „În descrierea unui voiaj în țările române (în România), germanul K. povestește legenda Luceafărului. Aceasta e povestea. Iar înțelesul alegoric (sensul al[egoric]) ce i-am dat-o (sic), este că dacă geniul nu cunoaște nici moarte (nici noaptea uitării) și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte aici pe pământ nici e capabil a ferici pe cineva, nici capabil de-a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc. Mi s-a părut că soarta luceafărului din poveste seamănă mult cu soarta geniului pe pământ și i-am dat acest înțeles alegoric“.

319. Și pe vecia mea în schimb
320. O zi dă-mi de iubire

321. Și dup-aceea pot să trec
322. Cu frunza care trece
323. În întunerec să mă-nec
324. Și în uitare rece⁵⁸

321. Și dup-aceea pot să trec
322. Mă ia uitar[ea] oarbă
323. În întunerec să mă-nec
324. Și timpul să mă soarbă

325. Din chaos Doamne-am apărut
326. Ca să mă-ntorc în chaos
327. Și din repaos m-am născut
328. Mi-e sete de repaos –

325. Din chaos Doamne-am apărut
326. Și sete mi-e de chaos
327. Și din repaos m-am născut
328. O dăruie-mi repaos

329. Fiori-l trec atât de cruzi
330. Și noaptea se-nfurtună
331. Și-i isvorăște în auz

Și pe vecia-mi dă-mi în schimb
O clipă de iubire

Și dup-aceea pot să trec
Un fiu uitării oarbe
În întunerec să mă-nec

Din chaos Doamne-am apărut
Ca să mă-ntorc în chaos
Și din repaos m-am născut
Spre a dori repaos

Și din adâncuri ce-l ascund
Încât nu știi de unde
Se naște-un glas adânc profund

Și dup-aceea pot să trec
Mă ia uitar[ea] oarbă
În întunerec să mă-nec
Nimicul să mă soarbă

Din chaos Doamne-am apărut
Și sete mi-e de chaos
Și din repaos m-am născut
O dă-mi un nou repaos

Din reci adâncuri ce ascund
Cuvântul nopții crude
Se naște-un glas așa profund

⁵⁸ Strofa 321 - 324 barată, ulterior, după numerotație (P).

332. Un glas adânc ce sună:

329. Și din adâncuri ce-l ascund

330. Încât nu știi de unde

331. Răsună glasul trist profund

332. Încât abia s-aude

329. Și împrejur-i negrul gol

330. Îngheață-n visuri crude⁵⁹

333.-Hyperion, ce din genuni

334. Răsai c-o lume-ntreagă

335. Tu îmi cei semne și minuni

336. Ce ființa mea o neagă

333. Hyperion [...] ⁶⁰

334. Semănător de spațiu

335. Din noapte vecinică mă chemi

336. Voința fără sațiu

337. De-ai cere universul tot

338. L-aș da ca tot ce-ai cere

339. Dar ești puterea mea, nu pot

340. Să neg acea putere⁶¹

Încât abia se-aude

Din reci adâncuri ce ascund

Eternul nopții crude

Răsună-un glas așa profund

Încât de-abia s-aude

Hyperion, izvor de vremi

Și-ntregitor de spațiu

Din noapte vergină tu chemi

Voința fără sațiu

Hyperion care-n genuni

Atârni c-o lume-n tine

Tu nu îmi cei numai minuni

Ci să mă neg pe mine

De-ai cere universul tot

Ți-l dau ca tot ce-ai cere

Tu ești puterea mea, nu pot

Să neg acea putere

Încât de-abia s-aude

Tăcere lungă, negrul gol

Îngheață-n visuri crude

Hyperion ce din genuni

Ridici o lume-ntreagă

Tu vii a-mi cere doar minuni

Ce ființa mea o neagă

Atârni c-o lume-ntreagă

Tu ești puterea mea, nu pot

Să neg acea putere

Dar cere-mi universul tot

Ce nu pot da nu cere

⁵⁹ Aceste ultime două versuri, în două variante, sunt scrise pe pagina din dreapta, părând o variantă părăsită a primelor două versuri din această strofă (P).

⁶⁰ Cuvânt barat gros, indescifrabil (P).

⁶¹ Strofa 337 - 340 barată, după numerotație; în versiunea C este totuși conservată, drept strofa 345 - 348 (P).

341. Tu vrei un om să te socoți
342. Cu el să te asameni –
343. Dar piară oamenii cu toți
344. S-ar naște iarăși oameni

➤➤

341a. Căci-i împrăștiu și-i adun
342a. Le măsur vieți cu luna
343a. De nasc și mor în sfântul Un
344a. În care-s toate una

345. Ei doar au parte de noroc
346. De dragoste și soarte
347. Noi nu avem nici timp nici loc
348. Și nu cunoaștem moarte

➤

345. Ei își au parte de noroc

349. Ei își atârnă micul eu
350. De-a vieții lor durere
351. Se țin cu mii păreri de rău
352. De visul care pier

353. Noi n-avem pierderi și folos
354. Și nu cunoaștem goluri;
355. Căci stoluri cari merg în jos

Și cei ca om să te socot
Cu morții să te-asameni –
Dar piară oamenii de tot
S-ar naște iarăși oameni

Eu-i aștern și adun

Ei doar au ceruri de noroc
Și prigoniri de soarte
Noi nu cunoaștem timp și loc
Și nu cunoaștem moarte

Ei își atârnă micul eu
De-a vieții lor durere
Se țin cu mii păreri de rău
De visul lor ce pier

Noi n-avem pierderi și folos
Și nu cunoaștem goluri
Căci stoluri cari zboară-n jos

Tu vrei un om să te socoți
Cu ei să te asameni
Dar' piară oamenii cu toți
S-or naște iarăși oameni⁶²

Căci-i desfășur și-i adun

Ei doar au goană de noroc

⁶² Pe manuscrisul cu variantele versiunii B apare aici o strofă neîncorporată în prima variantă (P), versiune așezată de noi pe prima coloană din stânga; așadar strofa neîncorporată o vom numerota cu 341a - 344a.

356. Se-ntorc la anul stoluri⁶³

Se-ntorc la anul stoluri⁶⁴

357. Și numai ei durează-n vânt

358. Deșerte idealuri

359. Când valuri află un mormânt

360. Renasc în urmă valuri

Se nasc în urmă valuri

361. Pentru că ei sunt trecători

362. Sunt toate trecătoare –

363. Au nu sunt toate-nvelitori

364. Ființei ce nu moare?

365. Tot ce a fost tot ce va fi

366. De-a pururi fața este

367. Iar basmul trist al stingerii

368. Părere-i și poveste

369. Nenorocire și noroc

370. Ca vina mumei Eve

371. Aieve e în orice loc

372. Și pururea aieve

⁶³ Strofele 349 - 352 și 353 - 356 barate, eliminabile, de altfel ele nici nu intră în versiunea C (P). N.B. Strofele 341 - 344, 357 - 360 și 345 - 348 primesc, respectiv, cu creionul, numerele 1,2,3, exact cum vor fi încorporate în versiunea C (P). Strofele 361 - 364 și 369 - 372 le-am păstrat deopotrivă pentru că aparțin aceluiași contur (P).

⁶⁴ Aici se termină manuscrisul variantelor, înregistrat de Perpessicius după prima versiune B. Editorul reține pe fila 207 izolat, în continuare: „și timpul [sau trupul] fără ființa; pe fila 206 sunt anticipate patru versuri: „Se naște cel necunoscut/ Și moartea-l străbate... Dar vezi iubirea uneia/ Și crede-așa sunt toate“. În aparență aceste 4 versuri par să formeze o strofă. Distanța dintre distihuri exclude o atare ipoteză. Pentru ideea ultimului distih, cf. „Fata în grădina de aur“ (ed. Murărașu), p.356: „Să-ți numeri anii după mersul lunei/ Pentru-o femeie – Vezi iubirea unei“(P).

373. Din sânul zilei cei de ieri
374. Se naște azi și moare
375. Chiar soarele perind pe cer
376. Din nou s-ar naște soare

377. Să piară timpul înecat
378. În văi de întuneric
379. El s-ar renaște luminat
380. Ca să se-nvâрте sferic

381. Din zarea negrei vecinicii
382. Privind s-ar recunoaște
383. Căci toate nasc spre a muri
384. Și mor spre a se naște

385. Și dacă vrei să fii un sfânt
386. Să știi ce-i chinul, truda
387. Îți dau un petec de pământ
388. Ca să te cheme Budha

389. De vrei în număr să mă chemi
390. În lumea ce-am creat-o
391. Îți dau o fâșie de vreme
392. Să te numească Plato

393. Pot să dau glas acestei guri
394. Ca la a ei cântare
395. Să meargă munții cu păduri

Din sânul meu se naște ieri

Și-n zarea negrei vecinicii

Ca să te cheme Plato

Ori dau un glas acestei guri
La dulcea ei cântare
Se miște munții cu păduri

396. Și insulele-n mare

Și insulele-n mare⁶⁵

397. Iar de-ai voi ca să arăți

398. Dreptate și tărie

399. Îți dau pământul în bucăți

400. Să-l faci împărăție

401. Îți dau catarg lângă catarg

402. Îți dau oștiri și gloate

403. Îți dau al geniului larg

404. Dar moartea nu se poate

405. Iar dacă vrei ca să-ți arăt

406. Credința-ntr-o femeie

407. Repezi o clipă îndărăt

408. Și vezi iubirea ce e?

* * *

409. În locul lui menit din cer

410. Hyperion se-ntoarse

411. Și ca și-n ziua cea de ieri

412. Lumina-i o revarsă.

413. Căci este sară-n asfințit

414. Și noaptea o să-nceapă

⁶⁵ Strofele 385 - 388 și 389 - 392 sunt barate cu creionul de poet, indicație că nu vor mai apărea în versiunea C. Strofa 393 - 396 este anticipată, marginal, ca un reflex din versiunea A, pe fila 49; textul cursiv din B este acum la fila 62 (P).

415. Răsare luna liniștit
416. Și tremurând din apă
417. Împlând cu recile-i scânteii
418. Cărările din crânguri
419. În ploaia florilor de tei
420. Mergeau doi tineri singuri
421. -O lasă-mi capul meu la sân
422. Pe gânduri să se culce
423. Sub vraja ochiului senin
424. Și negrăit de dulce
425. Cu farmecul luminii reci
426. Gândirile străbate-mi
427. Revarsă liniște de veci
428. Pe noaptea [mea] de patemi
429. Ș-așfel asupra [mea] rămâi
430. Durerea de mi-o curmă
431. Și fii iubirea mea dentăi
432. Și visul meu din urmă⁶⁶

433. Miroase florile-argintii

Și toate florile argintii

⁶⁶ După strofa 429 - 432 (unde e notat 105, adică strofa), urmau ultimele 5 strofe și, la sfârșit, numerotația cu creion însemna 110 strofe. După aceasta și în pregătirile ce premerg versiunea din C, poetul adaugă sus, înghesuind-o puțin, strofa „Hyperion vedea de sus...”, într-o primă variantă, dar care aparține, de fapt, versiunii C. De aceea este trecută acolo (P).

434. Se scutură o ploaie
435. Pe capetele-a doi copii
436. Cu plete lungi bălaie

437. Și fericită ea la cer
438. Privește-acum și vede
439. Luceafărul cel de dureri
440. În care dânsa crede

441. –Cobori din cer luceafăr blând
442. Alunecând pe-o rază
443. Pătrunde-n codru și în gând
444. Și viața-mi luminează

445. Iar el în cearcăn radios
446. Lucea cu bunătate
447. Și rece se uita în jos
448. L-acea singurătate

449. Dar nu mai cade ca-n trecut
450. În mări din tot înaltul
451. – Totuna-ți este chip de lut–
452. Dac-oi fi eu sau altul.

Privește iar 'l vede

Cobori[...] ⁶⁷

Iar el surâde luminos

Și-nseninat se uită[-n jos]
Lucind singurătății

Și-n cearcăn mare l-au cuprins

Ce-ți pasă ție din pământ–
Dac-oi fi [eu] sau altul

Dar nu mai cade străbătut
În mări din tot înaltul:
Ce-ți pasă ție chip de lut
Dac-oi fi eu sau altul.

⁶⁷ Pe fila 53v. (cam pe la jumătatea poemului) poetul bruionează strofele finale. Diferențele sunt notate la variantele versurilor 433 și 438, iar strofa ce începe cu 441 nu este notată decât cu primul cuvânt, fiind prea prezentă în poem ca să fie repetată (P).

VERSIUNEA C: „LEGENDA LUCEAFĂRULUI“

I

II

III

1. A fost odată ca-n povești
2. A fost ca niciodată
3. Din rude mari împărătești
4. O prea frumoasă fată
-
4. Un vlăstărel de fată
4. O pasere de fată (B)
4. O dalie de fată (C)⁶⁸

Un ghiocel de fată

Un gangure de fată
Un giuvaer de fată (B)

O mult frumoasă fată

Un soi frumos de fată (C)
Un cânăraș de fată (C)

5. Și era una la părinți
6. Și mândră-n toate cele
7. Cum e Fecioara între sfinți
8. Și luna între stele⁶⁹

9. Din umbra falnicelor bolți
10. Ea pasul și-l îndreaptă
11. Lângă fereastră unde-n colț
12. Luceafărul așteaptă

În umbra falnicelor bolți
Adesea în fereastă
S-așază fata într-un colț
Și seara o adastă

Din umbra falnicelor bolți
Ea seara se îndreaptă
Și la fereastă într-un colț
Luceafărul așteaptă

⁶⁸ Se reamintește că ordinea variantelor nu e tocmai ușor de stabilit. Cu mare probabilitate de adevăr, cele scrise cu creion de poet par printre cele din urmă. Cele marcate cu paranteza (B) sunt notate pe manuscrisul 2275 B. Pentru a evita confuziile, se va nota, când situația o cere, variantele de la etaj, adică din prima variantă cu (C). Când nu se specifică nimic, varianta aparține, desigur, versiunii de la etaj (P).

⁶⁹ Pentru izvoarele populare ale acestei strofe vezi D. Murărașu, *Strofa a 2-a din „Luceafărul“*, în *Buletinul Mihai Eminescu*, V, 12, 1934, reprodus în M. Eminescu, *Literatură populară*, ed. D. Murărașu (P).

13. Privea în zare cum pe mări
14. Răsare și străluce
15. Pe mișcătoarele cărări
16. Corăbii negre duce

13. Privea în zare cum pe mări
14. Luceafărul străluce
15. Pe văluroasele cărări
16. Corăbii negre duce (B)

17. Îl vede azi, 'l vede mâni
18. Astfel dorința-i gata
19. El iar privind de săptămâni
20. Îi cade dragă fata

21. Cum ea pe coate-și răzima
22. Visând, ale ei tâmple
23. De dorul lui și inema
24. Și sufletul se împle

25. Și cât de viu s-aprinde el
26. În orișicare sară
27. Spre umbra negrului castel
28. Când ea o să-i apară

Privind în zare cum pe mări
Luceafărul străluce

Privea în zare cum pe mări
Luceafărul străluce
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii mari conduce (B)⁷⁰

Ea-l vede azi, 'l vede mâni
Ș-așfel dorința-i gata
El o privea de săptămâni
De-i cade dragă fata (B)

Privind, ale ei tâmple (B)

Și sufletu-i se împle (B)

Din umbra negrului castel
Când ea s-arată iară⁷¹

Privea în zare cum pe mări
Luceafărul conduce
Corăbii negre... pe cărări
De valuri, când străluce (B)

Și-i cade dragă fata (B,C)

⁷⁰ Strofa 13 - 16 e încercată întâi, cu creionul, în versiunea B, de 3 ori (P).

⁷¹ În legătură cu strofa 25 - 28 și cu punctuația ei discutabilă, o interesantă exegeză la D. Popovici, *Cianciolo U.: Poesie scelte di Mihai Eminescu*, în *Studii Literare*, I, Sibiu, 1942, p. 251 - 252. *Din umbra...* sau *Spre umbra...*? Se pare că cei mai mulți sorți îi are prima formă (P).

29. Și pas cu pas pe urma ei
30. Alunecă-n odaie
31. Țăsând cu recile-i scânteii
32. O mreajă de văpaie

31. Călcând cu recile-i scânteii
32. O mreajă de văpaie (C)

33. Și când în pat se-ntinde drept
34. Copila să se culce
35. I-atinge mânil pe piept
36. I-nchide geana dulce

37. Și din oglindă luminiș
38. Pe trupu-i se revarsă
39. Pe ochii mari bătând închiși
40. Pe fața ei întoarsă

41. Ca o mireasă-n ziua-ntâi
42. E dulce și înaltă
43. Și de la creștet la călcâi
44. Un chip tăiat de daltă⁷²

- Alunecă[-n] odaie (B)
Revarsă recile-i scânteii (B,C)
Și umedă văpaie (B)

- Tinzând cu recile-i scânteii
O mreajă de văpaie (C)

- Ș-atunci când ea se-ntinde drept
În patu-i să se culce
I-atinge mân[a] de pe piept(B)
I-nchide ochii dulce(B,C)

- Cu ei pe jumătate-nchiși
Ea stă cu fața-ntoarsă
Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă

- Călcând cu recile-i scânteii
Pe umedă văpaie

- Și când pe pat se-ntinde drept (B)

- Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă
Pe ochi pe jumătate-nchiși
Pe fața lin întoarsă

⁷² Strofa 41- 44 adăugată ulterior, marginal și introdusă în acest loc printr-un sistem de acolade; la o revizie cu creion roșu, fapt frecvent în retușările acestei versiunii (de după 10 aprilie 1882), strofa a fost barată. Cum a figurat totuși, la un moment dat în conturul versiunii și a fost scrisă cu creionul negru, scriere proprie acestui moment al creației, o încorporăm aici (P).

45. Ea-l privea cu un surâs
46. El tremura-n oglindă
47. Căci o urma adânc în vis
48. De suflet să se prindă

45. (B)Când ea-l privește c-un surâs
46. El tremură-n oglindă
47. El o urmează chiar în vis
48. Ca sufletu-i s-aprindă

49. Iar ea vorbind cu el în somn,
50. Oftând din greu, suspină:
51. –„O dulce-al nopții mele Domn
52. De ce nu vii tu? Vină.

49. Vorbind ades cu el în somn

53. Cobori în jos, luceafăr blând
54. Alunecând pe-o rază,
55. Pătrunde-n casă și în gând
56. Și viața-mi luminează!“

57. El asculta tremurător
58. S[e] aprindea mai tare
59. Se arunca fulgerător

(B)Când ea-l privește c-un surâs
El tremură-n oglindă
El o urmează adânc în vis
Ca sufletu-i s-aprindă

Ea îl privea cu un surâs
El tremura-n oglindă
Căci o urma adânc în vis
De suflet să se prindă

Și ea vorbea cu el în somn(B,C)
Și greu oftând suspină (B)

El o aude tremurând (B.C)
S-aprinde tot mai tare (B,C)
Și se asvârle fulgerând

Căci ea-l privește c-un surâs
El tremură-n oglindă
Și o urmează-adânc în vis
De suflet să se prindă

Apoi vorbea cu el în somn

* * *

60. De se cufundă-n mare⁷³

61. Și apa, unde-a fost căzut

62. În cercuri se rotește

63. Și din adânc necunoscut

64. Un mândru tânăr crește

65. Ușor el trece ca pe prag

66. Pe marginea ferestii

67. Și ține-n mână un toiag

68. Încununat cu trestii

➤

65. Se-nalță-n aer ca pe scări

66. Trecu plutind fereasta

67. El ține-n mână un toiag

68. Împletecit cu trestii

69. Părea un tânăr voievod

70. Cu păr de aur moale

71. Un vânăt giulgiu se-ncheie nod

72. Pe umerele goale

73. Iar pielea feții străvezii

74. E albă ca de ceară –

75. Un mort frumos cu ochii vii

Iar apa, unde-a fost căzut(B,C)

El trece[...] (B)

Împletecit din trestii

Părea un fiu de voievod (B)

Un giulgiu albastru șade nod(B)

Obrajii feții străvezii (B)

Sunt albi ca și de ceară

Plutind prin aer ca pe prag

Pe marginea ferestii

El ține-n mână un toiag

Înconjurat de trestii

Părea fecior de voievod (B)

Umerii feții străvezii (B)

Sunt albi ca și de ceară

⁷³N.B. Fără a se putea decide cu precizie, dar sugerat în timpul lucrului și ținând poate (ca timp) de versiunea C, acest catren, înrudit: „De te iubesc [?] întrebi certare/ Dar de-aș fi fost pe cer o stea/ Spre a mă stinge la picioare-ți/ Demult cădeam în calea ta“ (P).

76. Ce scânteie-n afară

73. Ovalul feții străvezii

74. E alb ca și de ceară

77.-Din sfera mea sosii cu greu

78. Ca să-ți urmez chemarea

79. Iar cerul este tatăl meu

80. Și mumă-mea e marea

81. Ca în cămara ta să vin

82. Să te privesc de-aproape

83. M-am coborât cu-al meu senin

84. Și m-am născut din ape

85. O vin' odorul meu nespus

86. Și lumea ta o lasă -

87. Căci sunt luceafărul de sus

88. Iar tu îmi ești mireasă

89. Colo-n palate de mărgean

90. Te-oi duce veacuri multe

91. Și toată lumea-n ocean

92. De tine o s-asculte.

93. -O ești frumos, cum numa-n vis

94. Un înger se arată;

95. Dar calea care mi-ai deschis

Iar chipul feții străvezii

E alb ca și de ceară

Din sfera mea m-am smuls cu greu(B,C)

De ți-am urmat chemarea

Și cerul este tatăl meu

Iar mumă-mea e marea

Ca-n cămăruța ta să vin

Am coborât al meu senin(B)

Vino în dorul meu nespus(B)

Eu sunt luceafărul de sus(B,C)

Și tu să-mi fii mireasă(B,C)

Vino-n palate de mărgean(B)

Trăi-vei zile multe

Din sfera mea venii cu greu

Am coborât cu-al meu senin

O vin' amorul meu nespus

Și în palate de mărgean

96. N-oi merge-o niciodată.

97. Rămâi în cer și nu căta

98. Nevrednica-mi iubire

99. Căci eu nu sunt de seama ta

100. Cu chipul peste fire⁷⁴

101. Privirea ta eu n-o suport

102. Ea luce făr' de viață

103. Căci eu sunt vie, tu ești mort

104. Și ochiul tău mă-ngheață

105. Trecu o zi, trecură trei;

106. Și iarăși noaptea vine

107. Luceafărul deasupra ei

108. Cu razele-i senine

109. Ea trebui de el în somn

110. Aminte să-și aducă,

111. Și dor de-al valurilor Domn

112. De inim-o apucă

113. -Cobori în jos, luceafăr blând,

114. Alunecând pe-o rază,

115. Pătrunde-n casă și în gând

Scânteie făr' de viață(B)

Diamantu-i făr['] de viață

* * *

Căta de el în al ei somn

Și trebui de el în somn

⁷⁴ Strofa 97 - 100 este barată ulterior, cu creionul, după ce a fost organic transcrisă; din textul definitiv lipsește (P).

116. Și viața-mi luminează!

117. Cum el din cer o auzi

118. Se stinge cu durere

119. Iar ceru-ncepe a roti

120. În locul unde piere

117. Cum [el] din-nalt o auzi

118. Se stinse cu durere

119. Iar ceru-ncepe-a se roti

120. În locul unde piere

121. Din aer rumene văpăi

122. Se-ntind pe lumea-ntreagă

123. Și din a chaosului văi

124. Un mândru chip se-ncheagă

124. Un demon se încheagă

125. Pe negre vițele-i [de] păr

126. Coroana-i arde pare

127. Venea plutind în adevăr

128. Scăldat în foc de soare

129. În negru giulgiu se înfășor

130. Marmoreele brață

131. El vine trist și gânditor

132. Și palid e la față

Și el din cer o auzi

Se stinse cu durere

Iar locul unde-a fost pierit

Se-nvârte-n cercuri sferic

Bucăți de soare, parcă fierb

În negrul întuneric

Din aer rumene văpăi

Și mări și lumea-ntreagă

Și din a vânturilor văi

Un tânăr se încheagă

Un chip frumos se[-]ncheagă

În vițe negre-i cade păr(B)

Venea frumos în adevăr

Giulgiu negru arde strălucit(B)

El vine trist și liniștit

El o ascultă licurind (B)

Și tremură-n durere

În jur se-ntunecă adânc

Și el din locu-i piere

Scântei de soare, parcă fierb

Din aer rumene văpăi

Se-ntind [pe] lumea-ntreagă

Și din a chaosului văi

Un mândru chip se[-]ncheagă

În vițe negre e-a lui păr

Giulgiu negru prinde strălucit

Vine-n fereastă liniștit

129. Un giulgiu îi prinde strălucit

133. Doar ochii mari și minunați

134. Lucesc adânc himeric

135. Ca două patimi fără saț

136. Și pline de-ntuneric

137.-Din sfera mea venii cu greu

138. Ca să te ascult ș-acuma

139. Și soarele e tatăl meu

140. Iar noaptea-mi este muma

141. O vin odorul meu nespus

142. Și lumea ta o lasă

143. Căci sunt luceafărul de sus

144. Iar tu să-mi fii mireasă

145. O, vino-n părul tău bălai(B)

146. S-anin cununi de stele

147. Pe-a mele ceruri să rășai

148. Mai mândră decât ele

145. (B)O vino-n părul tău bălai

146. Să pun cununi de stele

147. Și sus în ceruri să rășai

148. Mai mândră decât ele.

Și ochii mari și minunați

Din sfera mea m-am smult cu greu

O vino dorul meu nespus

O vino-n ceruri să rășai

Mai mândră decât ele

Să stea în părul tău bălai

Cununele de stele

(B)O vino-n părul tău bălai

Să pun cununi de stele

Pe-a mele ceruri să rășai

Mai mândră decât ele

149. -O ești frumos cum numa-n vis
150. Un demon se arată,
151. Dară pe calea ce-ai deschis
152. N-oi merge niciodată

153. Mă dor de crudul tău amor
154. A pieptului meu coarde,
155. Și ochii grei și mari mă dor,
156. Privirea ta mă arde.

157. -Dar cum ai vrea să mă cobor?
158. Au nu-nțelegi tu oare,
159. Cum că eu sunt nemuritor
160. Și tu ești muritoare?

161. -Nu caut vorbe pe ales
162. Nici știu cum aş începe-
163. Deși vorbești pe înțeles
164. Eu nu te pot pricepe

165. Iar dacă vrei cu crezământ
166. Să te-ndrăgesc pe tine
167. Tu te coboară [pe] pământ
168. [Fii] muritor ca mine

►
165. Iar dacă vrei cu crezământ
166. Să te-ndrăgesc pe tine
167. Fii și tu mână de pământ

A sufletului coarde

Dar dacă vrei din inemă
Să te-ndrăgesc pe tine
Tu ca nevastă ține-mă,
Fii muritor ca mine

A trupului meu coarde

Iar dacă vrei cu crezământ
Să te-ndrăgesc pe tine
Fii pământean de pe pământ
Și muritor ca mine

168. Și muritor ca mine

169. -Tu-mi cei chiar nemurirea mea

170. În schimb pe-o sărutare

171. Dar voi să știi asemenea

172. Cât te iubesc de tare

173. Da, mă voi naște din păcat

174. Primind o altă lege

175. Cu vecinicia sunt legat

176. Mă duc să mă deslege.

* * *

177. Și se tot duce, s-a tot dus

178. De dragu-unei copile

179. S-a rupt din locul lui de sus

180. Perind mai multe zile.

S-a smuls din locul lui de sus(B)

* * *

181. În vremea asta Cătălin,

182. Viclean copil de casă,

183. Ce umple cupele cu vin

184. Mesenilor la masă,

Ce poartă cupele cu vin (B)

Și vasele la masă (B)

185. Un paj ce poartă pas cu pas

186. A-mpărătesii rochii

187. Băiat din flori și de pripas

Împărăteasa-urmând[...] (B)

Fecior din flori și de pripas(B)

188. Dar îndrăsneț cu ochii

188. Dar cu rușine-n ochii-i

189. Cu obrăjei ca doi bujori

190. De rumeni bată-i vina

191. Se furișează pânditoriu

192. Privind la Cătălina.

193. -Dar ce frumoasă se făcu

194. Și mândră arz-o focul!

195. Ei Cătălin, acu-i acu

196. Ca să-ți încerci norocul!

197. Și-n treacăt o cuprinse lin(B)

198. Într-un ungher de casă

199. -Da ce vrei măre Cătălin?

200. Ia du-te și mă lasă!

197. (B)Și-n treacăt o cuprinde lin

198. Într-un ungher de casă:

199. -Dar ce vrei mări Cătălin

200. Ia du-te și mă lasă

Dar cu rușine-n ochii-i

Cu ochii lui cei prostișori

Privi la Cătălina.

Și-n treacăt o cuprinde lin

Într-un ungher degrabă

-Dar ce vrei, măre Cătălin

Ia du-t' de-ți vezi de treabă

În treacăt o cuprinde lin

Într-un ungher de casă.

-Da ce vrei măre Cătălin?

Ia du-te și mă lasă!⁷⁶

Dar cu-ndrăsneală-n ochii-i

Cam pe furiș și pânditoriu

Și-n treacăt o cuprinde lin

Într-un ungher degrabă...

-Dar ce vrei, mări Cătălin?

Ia du-t' de-ți vezi de treabă!⁷⁵

⁷⁵ Deasupra acestui vers, răzleț, ca un memento: „Șezi binișor! Dă-mi pace“(P).

⁷⁶ Strofa 197 - 200, împreună cu cele 7 care urmează (suntem la fila de manuscris 204), scrise câte 4 pe coloană, au fost trecute întâi, în aceeași dispoziție, pe fila albă din stânga, după care au fost barate cu cerneală. Înainte, pare-se, de aceasta, când era pe fila 204, strofa 197 - 200 primește pe dreapta, cu creion, o acoladă și cifra romană I, ce corespundea, desigur, unei pagini rătăcite din versiunea D (P).

201. -Ce voi? Aș vrea să nu mai stai
202. Pe gânduri totdeauna
203. Să râzi mai bine și să-mi dai
204. O gură, numai una

201. Ce voi? Aș vrea ca să mă ai
202. Iubit întotdeauna
203. Și ca să-ncep te rog să-mi dai
204. O gură, numai una

201. Ce voi? Aș vrea să fii a mea
202. Acum și totdeauna
203. Și ca să-ncep eu te-aș ruga
204. Să-mi dai o gură... una!⁷⁷

205.-Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri;
206. Dă-mi pace, fugi departe!
207. O, de luceafărul din cer
208. M-a prins un dor de moarte!

205. Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri...
206. Ia du-te... fugi departe...
207. O! de luceafărul din cer
208. M-a prins un dor de moarte

Ce voi? Să te învăț aș vrea
Ca să iubești întruna
Dă-mi ce ți-oi cere draga mea
Dă-mi o guriță, una

Ce voi? Aș vrea ca să-mi răsa
Cu drag întotdeauna
Și ca să-ncepem dă-mi încai
O gură, numai una

Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri!
Dă-mi pace, fugi departe!...
O! de luceafărul din cer
M-a prins un dor de moarte

Ce voi? Aș vrea ca să mă ai
Cu drag întotdeauna
Și ca să-ncepem dă-mi încai
O gură, numai una

Ce voi? A mea să fii încai
Acum și totdeauna
Și ca să-ncep te rog să-mi dai
O gură...[numai] una

⁷⁷ Aceste ultime variante, Perpessicius nu le mai trece cu numărul de vers în note, ci le cuprinde într-o redactare continuă, aflată pe o altă filă de manuscris, respectiv ms. 2288, fila 43v. - 45. Noi am hotărât să le dăm la locul lor din poem, în această fază de concepere a sa.

209. -Dacă nu știi să te învăț
210. Din bob în bob, amorul
211. Însă mânie să n-arăți
212. Să stai cu binișorul

➤
209. Dar de nu [știi] să te învăț
210. Cu binele, cu zorul
211. Dacă mânie n-ai s-arăți
212. Ți-o spun cu binișorul⁷⁸

➤
209. Dacă nu știi, să te învăț
210. Căci dulce e amorul
211. Numai mânie să n-arăți
212. Ci stai cu binișorul.

➤
209. Dacă nu știi să te învăț
210. Din carte tot amorul
211. Dară mânie să n-arăți
212. Ci stai cu binișorul

213. Cum vânători-ntind în crâng⁷⁹
214. La păsărele lațul;
215. Când ți-oi întinde brațul stâng

Și dacă vrei să te învăț
Pe tine ce-i amorul
Mânie tu să nu-mi arăți
Ci stai cu binișorul

(B)Dacă nu știi să te învăț
Ca-n carte tot amorul
Dară mânie să n-arăți
Ci stai cu binișorul

Dacă nu știi, pot pe de rost
Te-nvăț ce e amorul
Însă mânie să n-arăți
Ci stai cu binișorul

De vrei să știi ce-i dor și foc⁸⁰
Durerea și nesațul
Când brațul pun pe-al tău mijloc

Dar de nu [știi] să te învăț
În pace și cu zorul
Dacă mânie n-ai s-arăți
Ți-o spun cu binișorul

(B)Dacă nu știi, să te învăț
De rost ce e amorul
Însă mânie să n-arăți
Ci stai cu binișorul

Dacă nu știi eu pe de rost

De vrei în ochii mei să vezi
Durerea și nesațul
Când la mijloc brațul așez

⁷⁸ Aceste variante sunt așezate la numărul de vers corespunzător variantei de la etaj, deși la Permessicius figurau în ordinea strofelor poemului, într-un alt manuscris, respectiv ms. 2288, 43v. - 45.

⁷⁹ Strofele 213 - 228 (4 strofe) trec prin mai multe forme, ultima, cea de la etaj la Permessicius, la noi pe prima coloană din stânga, este scrisă pe fila 204v.

⁸⁰ Această variantă este trecută de noi la ordinea versurilor din varianta de la etaj, fiind cuprinsă la Permessicius în fragmentul redat separat de pe ms. 2288, care începe cu versul 201 și se termină cu versul 224.

216. Să mă cuprinzi cu brațul

213. La pui ca tine m-am deprins

214. A le întinde lațul,

215. Când brațul meu te ține strâns

216. Să mă cuprinzi cu brațul

213. Ca la un gangure de crâng

214. Îți voi întinde lațul

215. În brațul meu de-o să te strâng

216. Să mă cuprinzi cu brațul

213. Și dacă vrei adânc să vezi

214. În ochii mei nesațul

215. Când cu un braț te-mbrățoșez

216. Să mă cuprinzi cu brațul

217. Iar ochii tăi nemișcători

218. Sub ochii mei rămâie...

219. De te înalț de subsuori

220. Te-nalță din călcâie

217. Și ochii tăi strălucitori

Să mă cuprinzi cu brațul

Vrei să-ți arăt cum m-am deprins

La pui a-ntinde lațul?

Când brațul meu te ține strâns

Să mă cuprinzi cu brațul

De vrei să știi amorul cum

Cu drag ne-ntinde lațul

Când cu un braț te prind ușor

Să mă cuprinzi cu brațul

Cum vânătorii-ntind în crâng

La păsărele lațul

De-ți voi întinde brațul stâng

Să mă cuprinzi cu brațul

În ochii mari și plutitori⁸¹

Mă uit cu lacrimi ție

Când te ridic de subsuori

Te-nalță din călcâie

Dar nici așa precum te-am [pus]⁸²

Să mă cuprinzi cu brațul

Paseri ca tine m-am deprins

Și dacă vrei în ochi să-mi vezi

Iubirea și nesațul

Când eu acum te-mbrățoșez

Să mă cuprinzi cu brațul

Și ochii mari și plutitori

La pieptu-mi să rămâie

Când te înalț de subsuori

Te-nalță din călcâie

⁸¹ Această variantă este trecută de noi la ordinea numerică a versurilor din varianta de la etaj, prima din stânga, fiind cuprinsă de Perpessicius într-un fragment separat, de pe ms. 2288.

⁸² Strofele 217 - 220 și 221 - 224 au figurat mai întâi în ordine inversă, ca și în versiunea B, de aceea variantele lor sunt reproduse de Perpessicius în ordinea originară. Noi am trecut variantele pe coloanele corespundente versiunii de la etaj, respectiv după numărul de vers al strofei de pe prima coloană din stânga.

218. La pieptu-mi să rămâie
219. Când te ridic de subsuori
220. Te-nalță din călcâie

217. Dar nici așa precum te-am pus
218. Nu-mi sta ca o momâie
219. Când te ridic încet în sus
220. Te-nalță din călcâie

221. Când fața mea se pleacă-n jos
222. În sus rămâi cu fața
223. Să ne privim nesățios
224. Și dulce toată viața

221. Și o să-ți șadă prea frumos
222. Și te-o-neca roșata...
223. Când fața mea se pleacă-n jos
224. În sus rămâi cu fața

225. Și ca să-ți fie pe deplin
226. Iubirea cunoscută
227. Când sărutându-te mă-nclin
228. Tu iarăși mă sărută

Nu fi ca o momâie
Când te ridic încet în sus
Te-nalță din călcâie

Dar nici așa precum l-am pus
Odorul nu-mi rămâie
Când te ridic încet în sus
Te-nalță din călcâie

Ș-așfel în toate mângâios⁸³
Tu să-mi ascuți povața
Când fața mea se pleacă-n jos
În sus rămâi cu fața

Și ca să pot cu de prisos
Să-mi împlinesc povața
Când fața mea se pleacă-n jos
În sus rămâi cu fața

Și dacă-ncep ca să suspin
Tu nu-mi sta prefăcută
De te sărut pe gură lin
Tu iarăși mă sărută

Nu sta ca o momâie

Și ochii tăi nemișcători
În ochii mei rămâie
Când te ridic de subsuori
Te-nalță din călcâie

O! câtu-ți șade de frumos?⁸⁴
Cum te-a cuprins roșata...
Când fața mea se pleacă-n jos
În sus rămâi cu fața

O! câtu-ți șade de frumos?
Căci te-a cuprins roșata(B)
Când fața mea se pleacă-n jos
În sus rămâi cu fața

Și ca să-ți fie pe deplin
Iubirea cunoscută
Când te sărut pe gură lin⁸⁵
Tu iarăși mă sărută

⁸³ Această variantă, ca și altele din secvența ce începe cu versul 201 - 224, este trecută de noi la ordinea numerică a versurilor din varianta primă, fiind cuprinsă de Perpessicius într-un fragment separat, reproduș din ms. 2288.

⁸⁴ În ediția Perpessicius variantele strofei 221 - 224 sunt puse înainte de cele ale strofei 217 - 221, din justificarea că ordinea originală din versiunea B era aceasta. La noi, aceste variante corespund numerotării versiunii de la etaj, respectiv celei de pe prima coloană din stânga.

⁸⁵ Deasupra acestui vers, cu cerneala violetă a ultimei redacții poetul a scris versul, fără rimă, care avea să ducă la forma definitivă, de la etaj: „Și când mă plec să te sărut“ (P).

VERSIUNEA C: „LEGENDA LUCEAFĂRULUI“

I

1. A fost odată ca-n povești
2. A fost ca niciodată
3. Din rude mari împărătești
4. O prea frumoasă fată
-
4. Un vlăstărel de fată
4. O pasere de fată (B)
4. O dalie de fată (C)⁶⁸

5. Și era una la părinți
6. Și mândră-n toate cele
7. Cum e Fecioara între sfinți
8. Și luna între stele⁶⁹

9. Din umbra falnicelor bolți
10. Ea pasul și-l îndreaptă
11. Lângă fereastră unde-n colț
12. Luceafărul așteaptă

II

- Un ghiocel de fată
- Un gangure de fată
- Un giuvaer de fată (B)
-
- În umbra falnicelor bolți
- Adesea în fereastă
- S-așază fata într-un colț
- Și seara o adastă

III

- O mult frumoasă fată
- Un soi frumos de fată (C)
- Un cânăraș de fată (C)
-
- Din umbra falnicelor bolți
- Ea seara se îndreaptă
- Și la fereastă într-un colț
- Luceafărul așteaptă

⁶⁸ Se reamintește că ordinea variantelor nu e tocmai ușor de stabilit. Cu mare probabilitate de adevăr, cele scrise cu creion de poet par printre cele din urmă. Cele marcate cu paranteza (B) sunt notate pe manuscrisul 2275 B. Pentru a evita confuziile, se va nota, când situația o cere, variantele de la etaj, adică din prima variantă cu (C). Când nu se specifică nimic, varianta aparține, desigur, versiunii de la etaj (P).

⁶⁹ Pentru izvoarele populare ale acestei strofe vezi D. Murărașu, *Strofa a 2-a din „Luceafărul“*, în *Buletinul Mihai Eminescu*, V, 12, 1934, reprodus în M. Eminescu, *Literatură populară*, ed. D. Murărașu (P).

13. Privea în zare cum pe mări
14. Răsare și străluce
15. Pe mișcătoarele cărări
16. Corăbii negre duce

13. Privea în zare cum pe mări
14. Luceafărul străluce
15. Pe văluroasele cărări
16. Corăbii negre duce (B)

17. Îl vede azi, 'l vede mâni
18. Astfel dorința-i gata
19. El iar privind de săptămâni
20. Îi cade dragă fata

21. Cum ea pe coate-și răzima
22. Visând, ale ei tâmple
23. De dorul lui și inema
24. Și sufletul se împle

25. Și cât de viu s-aprinde el
26. În orișicare sară
27. Spre umbra negrului castel
28. Când ea o să-i apară

Privind în zare cum pe mări
Luceafărul străluce

Privea în zare cum pe mări
Luceafărul străluce
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii mari conduce (B)⁷⁰

Ea-l vede azi, 'l vede mâni
Ș-așfel dorința-i gata
El o privea de săptămâni
De-i cade dragă fata (B)

Privind, ale ei tâmple (B)

Și sufletu-i se împle (B)

Din umbra negrului castel
Când ea s-arată iară⁷¹

Privea în zare cum pe mări
Luceafărul conduce
Corăbii negre... pe cărări
De valuri, când străluce (B)

Și-i cade dragă fata (B,C)

⁷⁰ Strofa 13 - 16 e încercată întâi, cu creionul, în versiunea B, de 3 ori (P).

⁷¹ În legătură cu strofa 25 - 28 și cu punctuația ei discutabilă, o interesantă exegeză la D. Popovici, *Cianciolo U.: Poesie scelte di Mihai Eminescu*, în *Studii Literare*, I, Sibiu, 1942, p. 251 - 252. *Din umbra... sau Spre umbra...?* Se pare că cei mai mulți sorți îi are prima formă (P).

29. Și pas cu pas pe urma ei

30. Alunecă-n odaie

31. Țăsând cu recile-i scânteii

32. O mreajă de văpaie

31. Călcând cu recile-i scânteii

32. O mreajă de văpaie (C)

33. Și când în pat se-ntinde drept

34. Copila să se culce

35. I-atinge mânil pe piept

36. I-nchide geana dulce

37. Și din oglindă luminiș

38. Pe trupu-i se revarsă

39. Pe ochii mari bătând închiși

40. Pe fața ei întoarsă

41. Ca o mireasă-n ziua-ntâi

42. E dulce și înaltă

43. Și de la creștet la călcâi

44. Un chip tăiat de daltă⁷²

Alunecă[-n] odaie (B)

Revarsă recile-i scânteii (B,C)

Și umedă văpaie (B)

Tinzând cu recile-i scânteii

O mreajă de văpaie (C)

Ș-atunci când ea se-ntinde drept

În patu-i să se culce

I-atinge mân[a] de pe piept(B)

I-nchide ochii dulce(B,C)

Cu ei pe jumătate-nchiși

Ea stă cu fața-ntoarsă

Și din oglindă luminiș

Pe trupu-i se revarsă

Călcând cu recile-i scânteii

Pe umedă văpaie

Și când pe pat se-ntinde drept (B)

Și din oglindă luminiș

Pe trupu-i se revarsă

Pe ochi pe jumătate-nchiși

Pe fața lin întoarsă

⁷² Strofa 41- 44 adăugată ulterior, marginal și introdusă în acest loc printr-un sistem de acolade; la o revizie cu creion roșu, fapt frecvent în retușările acestei versiunii (de după 10 aprilie 1882), strofa a fost barată. Cum a figurat totuși, la un moment dat în conturul versiunii și a fost scrisă cu creionul negru, scriere proprie acestui moment al creației, o încorporăm aici (P).

45. Ea-l privea cu un surâs
46. El tremura-n oglindă
47. Căci o urma adânc în vis
48. De suflet să se prindă

45. (B)Când ea-l privește c-un surâs
46. El tremură-n oglindă
47. El o urmează chiar în vis
48. Ca sufletu-i s-aprindă

49. Iar ea vorbind cu el în somn,
50. Oftând din greu, suspină:
51. –„O dulce-al nopții mele Domn
52. De ce nu vii tu? Vină.

49. Vorbind ades cu el în somn

53. Cobori în jos, luceafăr blând
54. Alunecând pe-o rază,
55. Pătrunde-n casă și în gând
56. Și viața-mi luminează!“

57. El asculta tremurător
58. S[e] aprindea mai tare
59. Se arunca fulgerător

(B)Când ea-l privește c-un surâs
El tremură-n oglindă
El o urmează adânc în vis
Ca sufletu-i s-aprindă

Ea îl privea cu un surâs
El tremura-n oglindă
Căci o urma adânc în vis
De suflet să se prindă

Și ea vorbea cu el în somn(B,C)
Și greu oftând suspină (B)

* * *

El o aude tremurând (B.C)
S-aprinde tot mai tare (B,C)
Și se asvârle fulgerând

Căci ea-l privește c-un surâs
El tremură-n oglindă
Și o urmează-adânc în vis
De suflet să se prindă

Apoi vorbea cu el în somn

60. De se cufundă-n mare⁷³

61. Și apa, unde-a fost căzut

62. În cercuri se rotește

63. Și din adânc necunoscut

64. Un mândru tânăr crește

65. Ușor el trece ca pe prag

66. Pe marginea ferestii

67. Și ține-n mână un toiag

68. Încununat cu trestii

➤

65. Se-nalță-n aer ca pe scări

66. Trecu plutind fereasta

67. El ține-n mână un toiag

68. Împletecit cu trestii

69. Părea un tânăr voievod

70. Cu păr de aur moale

71. Un vânăt giulgiu se-ncheie nod

72. Pe umerele goale

73. Iar pielea feții străvezii

74. E albă ca de ceară –

75. Un mort frumos cu ochii vii

Iar apa, unde-a fost căzut(B,C)

El trece[...] (B)

Împletecit din trestii

Părea un fiu de voievod (B)

Un giulgiu albastru șade nod(B)

Obrajii feții străvezii (B)

Sunt albi ca și de ceară

Plutind prin aer ca pe prag

Pe marginea ferestii

El ține-n mână un toiag

Înconjurat de trestii

Părea fecior de voievod (B)

Umerii feții străvezii (B)

Sunt albi ca și de ceară

⁷³N.B. Fără a se putea decide cu precizie, dar sugerat în timpul lucrului și ținând poate (ca timp) de versiunea C, acest catren, înrudit: „De te iubesc [?] întrebi certareț/ Dar de-aș fi fost pe cer o stea/ Spre a mă stinge la picioare-ți/ Demult cădeam în calea ta“ (P).

76. Ce scânteie-n afară		
➤		
73. Ovalul feții străvezii	Iar chipul feții străvezii	
74. E alb ca și de ceară	E alb ca și de ceară	
77.-Din sfera mea sosii cu greu	Din sfera mea m-am smuls cu greu(B,C)	Din sfera mea venii cu greu
78. Ca să-ți urmez chemarea	De ți-am urmat chemarea	
79. Iar cerul este tatăl meu	Și cerul este tatăl meu	
80. Și mumă-mea e marea	Iar mumă-mea e marea	
81. Ca în cămara ta să vin	Ca-n cămăruța ta să vin	
82. Să te privesc de-aproape		
83. M-am coborât cu-al meu senin	Am coborât al meu senin(B)	Am coborât cu-al meu senin
84. Și m-am născut din ape		
85. O vin' odorul meu nespus	Vino în dorul meu nespus(B)	O vin' amorul meu nespus
86. Și lumea ta o lasă -		
87. Căci sunt luceafărul de sus	Eu sunt luceafărul de sus(B,C)	
88. Iar tu îmi ești mireasă	Și tu să-mi fii mireasă(B,C)	
89. Colo-n palate de mărgean	Vino-n palate de mărgean(B)	Și în palate de mărgean
90. Te-oi duce veacuri multe	Trăi-vei zile multe	
91. Și toată lumea-n ocean		
92. De tine o s-asculte.		
93. -O ești frumos, cum numa-n vis		
94. Un înger se arată;		
95. Dar calea care mi-ai deschis		

96. N-oi merge-o niciodată.

97. Rămâi în cer și nu căta

98. Nevrednica-mi iubire

99. Căci eu nu sunt de seama ta

100. Cu chipul peste fire⁷⁴

101. Privirea ta eu n-o suport

102. Ea luce făr' de viață

103. Căci eu sunt vie, tu ești mort

104. Și ochiul tău mă-ngheață

105. Trecu o zi, trecură trei;

106. Și iarăși noaptea vine

107. Luceafărul deasupra ei

108. Cu razele-i senine

109. Ea trebui de el în somn

110. Aminte să-și aducă,

111. Și dor de-al valurilor Domn

112. De inim-o apucă

113. -Cobori în jos, luceafăr blând,

114. Alunecând pe-o rază,

115. Pătrunde-n casă și în gând

Scânteie făr' de viață(B)

Diamantu-i făr['] de viață

* * *

Căta de el în al ei somn

Și trebui de el în somn

⁷⁴ Strofa 97 - 100 este barată ulterior, cu creionul, după ce a fost organic transcrisă; din textul definitiv lipsește (P)

116. Și viața-mi luminează!

117. Cum el din cer o auzi

118. Se stinge cu durere

119. Iar ceru-ncepe a roti

120. În locul unde piere

117. Cum [el] din-nalt o auzi

118. Se stinse cu durere

119. Iar ceru-ncepe-a se roti

120. În locul unde piere

121. Din aer rumene văpăi

122. Se-ntind pe lumea-ntreagă

123. Și din a chaosului văi

124. Un mândru chip se-ncheagă

124. Un demon se încheagă

125. Pe negre vițele-i [de] păr

126. Coroana-i arde pare

127. Venea plutind în adevăr

128. Scăldat în foc de soare

129. În negru giulgiu se înfășor

130. Marmoreele brață

131. El vine trist și gânditor

132. Și palid e la față

Și el din cer o auzi

Se stinse cu durere

Iar locul unde-a fost pierit

Se-nvârte-n cercuri sferic

Bucăți de soare, parcă fierb

În negrul întuneric

Din aer rumene văpăi

Și mări și lumea-ntreagă

Și din a vânturilor văi

Un tânăr se încheagă

Un chip frumos se[-]ncheagă

În vițe negre-i cade păr(B)

Venea frumos în adevăr

Giulgiu negru arde strălucit(B)

El vine trist și liniștit

El o ascultă licurind (B)

Și tremură-n durere

În jur se-ntunecă adânc

Și el din locu-i piere

Scântei de soare, parcă fierb

Din aer rumene văpăi

Se-ntind [pe] lumea-ntreagă

Și din a chaosului văi

Un mândru chip se[-]ncheagă

În vițe negre e-a lui păr

Giulgiu negru prinde strălucit

Vine-n fereastă liniștit

129. Un giulgiu îi prinde strălucit

133. Doar ochii mari și minunați

134. Lucesc adânc himeric

135. Ca două patimi fără saț

136. Și pline de-ntuneric

137.-Din sfera mea venii cu greu

138. Ca să te ascult ș-acuma

139. Și soarele e tatăl meu

140. Iar noaptea-mi este muma

141. O vin odorul meu nespus

142. Și lumea ta o lasă

143. Căci sunt luceafărul de sus

144. Iar tu să-mi fii mireasă

145. O, vino-n părul tău bălai(B)

146. S-anin cununi de stele

147. Pe-a mele ceruri să răasai

148. Mai mândră decât ele

145. (B)O vino-n părul tău bălai

146. Să pun cununi de stele

147. Și sus în ceruri să răasai

148. Mai mândră decât ele.

Și ochii mari și minunați

Din sfera mea m-am smult cu greu

O vino dorul meu nespus

O vino-n ceruri să răasai

Mai mândră decât ele

Să stea în părul tău bălai

Cununele de stele

(B)O vino-n părul tău bălai

Să pun cununi de stele

Pe-a mele ceruri să răasai

Mai mândră decât ele

149. -O ești frumos cum numa-n vis
150. Un demon se arată,
151. Dară pe calea ce-ai deschis
152. N-oi merge niciodată

153. Mă dor de crudul tău amor
154. A pieptului meu coarde,
155. Și ochii grei și mari mă dor,
156. Privirea ta mă arde.

157. -Dar cum ai vrea să mă cobor?
158. Au nu-nțelegi tu oare,
159. Cum că eu sunt nemuritor
160. Și tu ești muritoare?

161. -Nu caut vorbe pe ales
162. Nici știu cum aș începe-
163. Deși vorbești pe înțeles
164. Eu nu te pot pricepe

165. Iar dacă vrei cu crezământ
166. Să te-ndrăgesc pe tine
167. Tu te coboară [pe] pământ
168. [Fii] muritor ca mine

➤
165. Iar dacă vrei cu crezământ
166. Să te-ndrăgesc pe tine
167. Fii și tu mână de pământ

A sufletului coarde

A trupului meu coarde

Dar dacă vrei din inemă
Să te-ndrăgesc pe tine
Tu ca nevastă ține-mă,
Fii muritor ca mine

Iar dacă vrei cu crezământ
Să te-ndrăgesc pe tine
Fii pământean de pe pământ
Și muritor ca mine

168. Și muritor ca mine

169. –Tu-mi cei chiar nemurirea mea

170. În schimb pe-o sărutare

171. Dar voi să știi asemenea

172. Cât te iubesc de tare

173. Da, mă voi naște din păcat

174. Primind o altă lege

175. Cu vecinicia sunt legat

176. Mă duc să mă deslege.

* * *

177. Și se tot duce, s-a tot dus

178. De dragu-unei copile

179. S-a rupt din locul lui de sus

180. Perind mai multe zile.

S-a smuls din locul lui de sus(B)

* * *

181. În vremea asta Cătălin,

182. Viclean copil de casă,

183. Ce umple cupele cu vin

184. Mesenilor la masă,

Ce poartă cupele cu vin (B)

Și vasele la masă (B)

185. Un paj ce poartă pas cu pas

186. A-mpărătesii rochii

187. Băiat din flori și de pripas

Împărăteasa-urmând[...] (B)

Fecior din flori și de pripas(B)

188. Dar îndrăsneţ cu ochii

188. Dar cu ruşine-n ochii-i

189. Cu obrăjei ca doi bujori

190. De rumeni bată-i vina

191. Se furişează pânditoriu

192. Privind la Cătălina.

193. –Dar ce frumoasă se făcu

194. Şi mândră arz-o focul!

195. Ei Cătălin, acu-i acu

196. Ca să-ţi încerci norocul!

197. Şi-n treacăt o cuprinse lin(B)

198. Într-un ungher de casă

199. –Da ce vrei măre Cătălin?

200. Ia du-te şi mă lasă!

197. (B)Şi-n treacăt o cuprinde lin

198. Într-un ungher de casă:

199. –Dar ce vrei mări Cătălin

200. Ia du-te şi mă lasă

Dar cu ruşine-n ochii-i

Cu ochii lui cei prostişori

Privi la Cătălina.

Şi-n treacăt o cuprinde lin

Într-un ungher degrabă

–Dar ce vrei, măre Cătălin

Ia du-t' de-ţi vezi de treabă

În treacăt o cuprinde lin

Într-un ungher de casă.

–Da ce vrei măre Cătălin?

Ia du-te şi mă lasă!⁷⁶

Dar cu-ndrăsneală-n ochii-i

Cam pe furiş şi pânditoriu

Şi-n treacăt o cuprinde lin

Într-un ungher degrabă...

–Dar ce vrei, mări Cătălin?

Ia du-t' de-ţi vezi de treabă!⁷⁵

⁷⁵ Deasupra acestui vers, răzleţ, ca un memento: „Şezi binişor! Dă-mi pace“(P).

⁷⁶ Strofa 197 - 200, împreună cu cele 7 care urmează (suntem la fila de manuscris 204), scrise câte 4 pe coloană, au fost trecute întâi, în aceeaşi dispoziţie, pe fila albă din stânga, după care au fost barate cu cerneală. Înainte, pare-se, de aceasta, când era pe fila 204, strofa 197 - 200 primeşte pe dreapta, cu creion, o acoladă şi cifra romană I, ce corespundea, desigur, unei pagini rătăcite din versiunea D (P).

201. –Ce voi? Aș vrea să nu mai stai
202. Pe gânduri totdeauna
203. Să râzi mai bine și să-mi dai
204. O gură, numai una

201. Ce voi? Aș vrea ca să mă ai
202. Iubit întotdeauna
203. Și ca să-ncepi te rog să-mi dai
204. O gură, numai una

201. Ce voi? Aș vrea să fii a mea
202. Acum și totdeauna
203. Și ca să-ncep eu te-aș ruga
204. Să-mi dai o gură... una!⁷⁷

205. –Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri;
206. Dă-mi pace, fugi departe!
207. O, de luceafărul din cer
208. M-a prins un dor de moarte!

205. Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri...
206. Ia du-te... fugi departe...
207. O! de luceafărul din cer
208. M-a prins un dor de moarte

Ce voi? Să te învăț aș vrea
Ca să iubești întruna
Dă-mi ce ți-oi cere draga mea
Dă-mi o guriță, una

Ce voi? Aș vrea ca să-mi rășai
Cu drag întotdeauna
Și ca să-ncepem dă-mi încai
O gură, numai una

Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri!
Dă-mi pace, fugi departe!...
O! de luceafărul din cer
M-a prins un dor de moarte

Ce voi? Aș vrea ca să mă ai
Cu drag întotdeauna
Și ca să-ncepem dă-mi încai
O gură, numai una

Ce voi? A mea să fii încai
Acum și totdeauna
Și ca să-ncep te rog să-mi dai
O gură...[numai] una

⁷⁷ Aceste ultime variante, Perpessicius nu le mai trece cu numărul de vers în note, ci le cuprinde într-o redactare continuă, aflată pe o altă filă de manuscris, respectiv ms. 2288, fila 43v. - 45. Noi am hotărât să le dăm la locul lor din poem, în această fază de concepere a sa.

209. -Dacă nu știi să te învăț
210. Din bob în bob, amorul
211. Însă mânie să n-arăți
212. Să stai cu binișorul

209. Dar de nu [știi] să te învăț
210. Cu binele, cu zorul
211. Dacă mânie n-ai s-arăți
212. Ți-o spun cu binișorul⁷⁸

209. Dacă nu știi, să te învăț
210. Căci dulce e amorul
211. Numai mânie să n-arăți
212. Ci stai cu binișorul.

209. Dacă nu știi să te învăț
210. Din carte tot amorul
211. Dară mânie să n-arăți
212. Ci stai cu binișorul

213. Cum vânători-ntind în crâng⁷⁹
214. La păsărele lațul;
215. Când ți-oi întinde brațul stâng

Și dacă vrei să te învăț
Pe tine ce-i amorul
Mânie tu să nu-mi arăți
Ci stai cu binișorul

(B)Dacă nu știi să te învăț
Ca-n carte tot amorul
Dară mânie să n-arăți
Ci stai cu binișorul

Dacă nu știi, pot pe de rost
Te-nvăț ce e amorul
Însă mânie să n-arăți
Ci stai cu binișorul

De vrei să știi ce-i dor și foc⁸⁰
Durerea și nesațul
Când brațul pun pe-al tău mijloc

Dar de nu [știi] să te învăț
În pace și cu zorul
Dacă mânie n-ai s-arăți
Ți-o spun cu binișorul

(B)Dacă nu știi, să te învăț
De rost ce e amorul
Însă mânie să n-arăți
Ci stai cu binișorul

Dacă nu știi eu pe de rost

De vrei în ochii mei să vezi
Durerea și nesațul
Când la mijloc brațul așez

⁷⁸ Aceste variante sunt așezate la numărul de vers corespunzător variantei de la etaj, deși la Perpessicius figurau în ordinea strofelor poemului, într-un alt manuscris, respectiv ms. 2288, 43v. - 45.

⁷⁹ Strofele 213 - 228 (4 strofe) trec prin mai multe forme, ultima, cea de la etaj la Perpessicius, la noi pe prima coloană din stânga, este scrisă pe fila 204v.

⁸⁰ Această variantă este trecută de noi la ordinea versurilor din varianta de la etaj, fiind cuprinsă la Perpessicius în fragmentul redat separat de pe ms. 2288, care începe cu versul 201 și se termină cu versul 224.

216. Să mă cuprinzi cu brațul

213. La pui ca tine m-am deprins

214. A le întinde lațul,

215. Când brațul meu te ține strâns

216. Să mă cuprinzi cu brațul

213. Ca la un gangure de crâng

214. Îți voi întinde lațul

215. În brațul meu de-o să te strâng

216. Să mă cuprinzi cu brațul

213. Și dacă vrei adânc să vezi

214. În ochii mei nesațul

215. Când cu un braț te-mbrățișez

216. Să mă cuprinzi cu brațul

217. Iar ochii tăi nemișcători

218 Sub ochii mei rămâie...

219. De te înalț de subsuori

220. Te-nalță din călcâie

217. Și ochii tăi strălucitori

Să mă cuprinzi cu brațul

Vrei să-ți arăt cum m-am deprins

La pui a-ntinde lațul?

Când brațul meu te ține strâns

Să mă cuprinzi cu brațul

De vrei să știi amorul cum

Cu drag ne-ntinde lațul

Când cu un braț te prind ușor

Să mă cuprinzi cu brațul

Cum vânătorii-ntind în crâng

La păsărele lațul

De-ți voi întinde brațul stâng

Să mă cuprinzi cu brațul

În ochii mari și plutitori⁸¹

Mă uit cu lacrimi ție

Când te ridic de subsuori

Te-nalță din călcâie

Dar nici așa precum te-am [pus]⁸²

Să mă cuprinzi cu brațul

Paseri ca tine m-am deprins

Și dacă vrei în ochi să-mi vezi

Iubirea și nesațul

Când eu acum te-mbrățișez

Să mă cuprinzi cu brațul

Și ochii mari și plutitori

La pieptu-mi să rămâie

Când te înalț de subsuori

Te-nalță din călcâie

⁸¹ Această variantă este trecută de noi la ordinea numerică a versurilor din varianta de la etaj, prima din stânga, fiind cuprinsă de Perpessicius într-un fragment separat, de pe ms. 2288.

⁸² Strofele 217 - 220 și 221 - 224 au figurat mai întâi în ordine inversă, ca și în versiunea B, de aceea variantele lor sunt reproduse de Perpessicius în ordinea originală. Noi am trecut variantele pe coloanele corespundente versiunii de la etaj, respectiv după numărul de vers al strofei de pe prima coloană din stânga.

218. La pieptu-mi să rămâie	Nu fi ca o momâie	Nu sta ca o momâie
219. Când te ridic de subsuori	Când te ridic încet în sus	
220. Te-nalță din călcâie	Te-nalță din călcâie	
➤		
217. Dar nici așa precum te-am pus	Dar nici așa precum l-am pus	Și ochii tăi nemișcători
218. Nu-mi sta ca o momâie	Odorul nu-mi rămâie	În ochii mei rămâie
219. Când te ridic încet în sus	Când te ridic încet în sus	Când te ridic de subsuori
220. Te-nalță din călcâie	Te-nalță din călcâie	Te-nalță din călcâie
221. Când fața mea se pleacă-n jos	Ș-așfel în toate mângâios ⁸³	O! câtu-ți șade de frumos? ⁸⁴
222. În sus rămâi cu fața	Tu să-mi ascuți povața	Cum te-a cuprins roșata...
223. Să ne privim nesățios	Când fața mea se pleacă-n jos	Când fața mea se pleacă-n jos
224. Și dulce toată viața	În sus rămâi cu fața	În sus rămâi cu fața
➤		
221. Și o să-ți șadă prea frumos	Și ca să pot cu de prisos	O! câtu-ți șade de frumos?
222. Și te-o-neca roșata...	Să-mi împlinesc povața	Căci te-a cuprins roșata(B)
223. Când fața mea se pleacă-n jos	Când fața mea se pleacă-n jos	Când fața mea se pleacă-n jos
224. În sus rămâi cu fața	În sus rămâi cu fața	În sus rămâi cu fața
225. Și ca să-ți fie pe deplin	Și dacă-ncep ca să suspin	Și ca să-ți fie pe deplin
226. Iubirea cunoscută	Tu nu-mi sta prefăcută	Iubirea cunoscută
227. Când sărutându-te mă-nclin	De te sărut pe gură lin	Când te sărut pe gură lin ⁸⁵
228. Tu iarăși mă sărută	Tu iarăși mă sărută	Tu iarăși mă sărută

⁸³ Această variantă, ca și altele din secvența ce începe cu versul 201 - 224, este trecută de noi la ordinea numerică a versurilor din varianta primă, fiind cuprinsă de Perpessicius într-un fragment separat, reprodus din ms. 2288.

⁸⁴ În ediția Perpessicius variantele strofei 221 - 224 sunt puse înaintea celei ale strofei 217 - 221, din justificarea că ordinea originală din versiunea B era aceasta. La noi, aceste variante corespund numerotării versiunii de la etaj, respectiv celei de pe prima coloană din stânga.

⁸⁵ Deasupra acestui vers, cu cerneala violetă a ultimei redacții poetul a scris versul, fără rimă, care avea să ducă la forma definitivă, de la etaj: „Și când mă plec să te sărut“ (P).

300. Cari n-au chip și nume

297. Hyperion, ce la un fel

298. Răsai din mări și soare,

299. Cine nu are moarte-n el

300. Acela nici nu moare¹⁰⁵

301. Cum vrei tu om să te socoți,¹⁰⁶

302. Cu ei să te asameni?

303. Dar piară oamenii cu toți

304. Veni-vor iarăși oameni

301. Cum vrei un om să te socoți?

302. Cu ei să te asameni

303. Dar piară oamenii cu toți,

304. Veni-vor iarăși oameni...

305. Dar sori în lume de n-or fi

306. Din noapte or să crească,

307. Căci toți se nasc spre a muri

308. Și mor ca să se nască

305. Alt soare-n chaos s-o ivi

Cum cei ce nu se poate

Hyperion, ce într-un fel

Cum vrei un om să te socoți

Cu ei să te asameni?

Să piară oamenii cu toți,

Veni-vor [iarăși] oameni

Un soare nou va răsări

Când unul se sfârșește

Căci toți se nasc spre a muri

Și mor spre a se naște

Alt soare-n chaos s-a ivi

Acela nici nu moare

Hyperion, ce fără fel

Dar piară oamenii cu toți

S-ar naște iarăși oameni

Un soare nou va răsări

Când altul se sfârșește

Și toți se nasc spre a muri

Și mor spre a se naște

Căci roata-n veci se va-nvârti

¹⁰⁵ În stânga acestei strofe, pe manuscris, cifra V înseamnă desigur că se revine, cum s-a și revenit la forma din versiunea C, ms. 2261, unde se află de asemenea un V (P).

¹⁰⁶ Versurile între 301 - 320, din această versiune, reprezintă redacția ultimă de pe fila 154 și 264, marginal, recte coloana a II-a, care în cele din urmă au fost barate, cu același creion cu care poetul a notat în stânga „VI dincolo”, ceea ce înseamnă că a revenit, după multiple încercări [ce se pot vedea din coloanele II, III, IV, V, VI etc. în redacția noastră] la formele din ms. 2261, versiunea C, unde și acolo se află notat VI (P)

306. Când lumea se sfârșăște...
307. Căci toți se nasc spre a muri
308. Și mor spre a se naște

305. Un soare nou se va ivi
306. Când unul se sfârșăște
307. Căci toți se nasc spre a muri
308. Și mor spre a se naște

309. Se nasc ca spuma ce de vânt
310. S-au aruncat la maluri,
311. Valuri ce din a lor mormânt
312. Răsar în urmă valuri

309. Și câte stoluri cad de vânt
310. Răsar pe alte maluri
311. Când valuri află un mormânt
312. Răsar în urmă valuri

309. Oricâte stoluri cad de vânt
310. Revin pe alte maluri ...
311. Când valuri află un mormânt
312. Răsar în urmă valuri

Când lumea se sfârșăște...
Căci toți se nasc spre a muri
Și mor spre a se naște

Un soare nou se va ivi
Pe cel ce se sfârșăște

Și dacă stoluri pier de vânt
Vin altele pe maluri,
Când valuri află un mormânt
Răsar în urmă valuri

Oricâte stoluri cad de vânt

Și mii de stoluri cad de vânt
Și mii pornesc pe maluri ...
Când valuri află un mormânt
Răsar în urmă valuri¹⁰⁷

Și nu se mai sfârșăște
Și toți se nasc spre a muri
Și mor spre a se naște

Și sorii toți de n-ar mai fi
Din noapte or să crească
Căci ei se nasc spre a muri
Și mor ca să se nască

Vin alte de pe maluri

Să cadă stolurile-n vânt

Și mii pornesc din maluri

¹⁰⁷ Pe fila 155 unde sunt cele mai multe bruioane ale strofelor 305 - 308 și 309 - 312, ordinea acestor strofe este inversată; este adică ordinea inițială din ms. 2261, care a trecut în prima coloană din 2260, fila 155. Cititorul trebuie să fie atent (P).

313. Se nasc sub semne de noroc
314. Împinși de-o crudă soarte ...
315. Noi nu avem nici timp nici loc,
316. Și nu cunoaștem moarte.

313. Și câte trec au un noroc
314. Și cât[e] mor au soarte,
315. Noi nu avem nici timp nici loc
316. Și nu cunoaștem moarte

317. Cum ai putea să fii zidit
318. Din lacrimi și din vină–
319. Când ești din veci nerăsărit
320. Lumină din lumină

317. Cum s-ar putea să fii supus
318. La viață și la vină
319.
320.

317. Au [s-ar putea] să fii supus
318. La viață și la vină

317. Cum ai putea să fii supus
318. Să ispășești o vină

Aceste doară au noroc
Au prigoniri și soarte
Noi nu avem nici timp nici loc
Și nu cunoaștem moarte

Se nasc și urmăresc noroc
Și mor, murind de soarte...
Noi nu avem nici timp, nici loc
Și nu cunoaștem moarte

Nerăsărit și neapus¹⁰⁸
Făr' de trecut și vină

Cum s-ar putea să fii supus
Ca să spășești [o] vină

Cum s-ar putea să fii supus
Să [ispășești] o vină

Cum ai putea să fii supus
Să porți a vieții vină,

Au vârsta lor și soarte

Se nasc sub stele cu noroc
Trăiesc goniți de soarte...
Noi nu avem nici timp nici loc
Și nu cunoaștem moarte

Tu ce nu poți să fii supus
De viață și de vină,

Nerăsărit și neapus
Lumină din lumină

¹⁰⁸ Pentru strofa 317 - 320 transcriem variațiile de pe fila 155 bruionară, în ordinea lor; întâi se încearcă distihuri, apoi strofe; distihurile sunt despărțite de egală distanță, chiar în original (vezi facsimilul) (P).

319. Nerăsărit și neapus
320. Lumină din lumină!

317. Tu nu poți fi închipuit
318. Din lacrimi și din tină
319. Făr' de-asfințire răsărit
320. Lumină din lumină

317. Tu nu poți fi închipuit
318. Din lacrimi și din tină,
319. Căci din adânc ai răsărit
320. Lumină din lumină

321. Când tu Hyperion rămâi,
322. De nu mai poți apune ...
323. Cere-mi cuvântul meu dentâi
324. Să-ți dau înțelepciune?

321. Căci tu Hyperion rămâi
322. Oriunde ai apune...

325. Vrei să dau glas acelei guri
326. Ca dup-a ei cântare
327. Să se ia munții cu păduri

Făr' de apus ai răsărit
Lumină din lumină

Din lacrimi și din vină

Cum s-ar putea să fii zidit
Din lacrimi și din vină
Fiind din veci nerăsărit
Lumină din lumină¹⁰⁹

Căci tu în raza mea rămâi
Oriunde ai apune –
Dar cere-mi vorba mea dentâi

Căci tu Hyperion rămâi
Și nu mai poți apune...

Neasfințit, nerăsărit

Din chin, pământ și vină

Nu p[oți] să fii zidit

Când neapus ai răsărit

Căci tu Hyperion rămâi
Cum ochiul meu n-apune –

¹⁰⁹ Strofa care se termină cu „Lumină din lumină“, ulterior introdusă de altminteri, este exclusă din îmbrățișarea cu creionul care decide (prin cifre romane) revenirea la formele din ms. 2261. În textul din *Almanah* această strofă nu apare (P). Dar faptul că poetul a meditat îndelung la aceste idei este semnificativ, ca și în cazul altor strofe, încercate în foarte multe forme.

328. Și insulele-n mare?

329. Vrei poate-n faptă să arăți

330. Dreptate și tărie?

331. Ți-aș da pământul în bucăți

332. Să-l faci împărăție.

VERSIUNEA E: TEXTUL DEFINITIV DIN *ALMANAH*

1. A fost odată ca-n povești
2. A fost ca niciodată,
3. Din rude mari împărătești,
4. O prea frumoasă fată.
5. Și era una la părinți
6. Și mândră-n toate cele,
7. Cum e Fecioara între sfinți
8. Și luna între stele.
9. Din umbra falnicelor bolți
10. Ea pasul și-l îndreaptă
11. Lângă fereastră, unde-n colț
12. Luceafărul așteaptă.
13. Privea în zare cum pe mări
14. Răsare și străluce,
15. Pe mișcătoarele cărări
16. Corăbii negre duce.
17. Îl vede azi, îl vede mâni,
18. Astfel dorința-i gata;
19. El iar privind de săptămâni,
20. Îi cade dragă fata.
21. Cum ea pe coate-și răzima
22. Visând ale ei tâmple,
23. De dorul lui și inima
24. Și sufletu-i se împle.
25. Și cât de viu s-aprinde el
26. În orișicare sară,
27. Spre umbra negrului castel
28. Când ea o să-i apară.
- * * *
29. Și pas cu pas pe urma ei
30. Alunecă-n odaie,
31. Țesând cu recile-i scânteii
32. O mreajă de văpaie.

33. Și când în pat se-ntinde drept
34. Copila să se culce,
35. I-atinge mânil pe piept,
36. I-nchide geana dulce;

37. Și din oglindă luminiș
38. Pe trupu-i se revarsă,
39. Pe ochii mari, bătând închiși
40. Pe fața ei întoarsă.

41. Ea îl privea cu un surâs,
42. El tremura-n oglindă,
43. Căci o urma adânc în vis
44. De suflet să se prindă.

45. Iar ea vorbind cu el în somn,
46. Oftând din greu suspină:
47. – „O, dulce-al nopții mele Domn,
48. De ce nu vii tu? Vină!

49. Cobori în jos, luceafăr blând,
50. Alunecând pe-o rază,
51. Pătrunde-n casă și în gând
52. Și viața-mi luminează!“

53. El asculta tremurător,

54. Se aprindea mai tare
55. Și s-arunca fulgerător,
56. Se cufunda în mare;

57. Și apa unde-au fost căzut
58. În cercuri se rotește,
59. Și din adânc necunoscut
60. Un mândru tânăr crește.

61. Ușor el trece ca pe prag
62. Pe marginea ferestei
63. Și ține-n mână un toiag
64. Încunurat cu trestii.

65. Părea un tânăr voievod
66. Cu păr de aur moale,
67. Un vânător giulgiu se-ncheie nod
68. Pe umerele goale.

69. Iar umbra feței străvezii
70. E albă ca de ceară –
71. Un mort frumos cu ochii vii
72. Ce scânteie-n afară.

73. – „Din sfera mea venii cu greu
74. Ca să-ți urmez chemarea,

75. Iar cerul este tatăl meu
76. Și mumă-mea e marea.
77. Ca în cămara ta să vin,
78. Să te privesc de-aproape,
79. Am coborât cu-al meu senin
80. Și m-am născut din ape.
81. O vin! odorul meu nespus,
82. Și lumea ta o lasă;
83. Eu sunt luceafărul de sus,
84. Iar tu să-mi fii mireasă.
85. Colo-n palate de mărgean
86. Te-oi duce veacuri multe,
87. Și toată lumea-n ocean
88. De tine o s-asculte“.
89. –„O, ești frumos, cum numa-n vis
90. Un înger se arată,
91. Dară pe calea ce-ai deschis
92. N-oi merge niciodată;
93. Străin la vorbă și la port,
94. Lucești fără de viață,
95. Căci eu sunt vie, tu ești mort,

96. Și ochiul tău mă-ngheață“.

* * *

97. Trecu o zi, trecură trei
98. Și iarăși, noaptea, vine
99. Luceafărul deasupra ei
100. Cu razele-i senine.
101. Ea trebui de el în somn
102. Aminte să-și aducă
103. Și dor de-al valurilor domn
104. De inimă-o apucă:
105. –„Cobori în jos, lucefăr blând,
106. Alunecând pe-o rază,
107. Pătrunde-n casă și în gând
108. Și viața-mi luminează!“
109. Cum el din cer o auzi
110. Se stinse cu durere,
111. Iar ceru-ncepe a roti
112. În locul unde piere;
113. În aer rumene văpăi
114. Se-ntind pe lumea-ntreagă,

115. Și din a chaosului văi
116. Un mândru chip se-ncheagă;

117. Pe negre vițele-i de păr
118. Coroana-i arde pare,
119. Venea plutind în adevăr
120. Scăldat în foc de soare.

121. Din negru giulgiu se desfășor
122. Marmoreele brațe,
123. El vine trist și gânditor
124. Și palid e la față;

125. Dar ochii mari și minunați
126. Lucesc adânc himeric,
127. Ca două patimi fără saț
128. Și pline de-ntuneric.

129. – „Din sfera mea venii cu greu
130. Ca să te-ascult ș-acuma,
131. Și soarele e tatăl meu,
132. Iar noaptea-mi este muma;

133. O vin' odorul meu nespus,
134. Și lumea ta o lasă;
135. Eu sunt luceafărul de sus,

136. Iar tu să-mi fii mireasă.

137. O vin', în părul tău bălai
138. S-anin cununi de stele,
139. Pe-a mele ceruri să răsai
140. Mai mândră decât ele“.

141. – „O, ești frumos, cum numa-n vis
142. Un demon se arată,
143. Dară pe calea ce-ai deschis
144. N-oi merge niciodată!

145. Mă dor de crudul tău amor
146. A pieptului meu coarde,
147. Și ochii mari și grei mă dor
148. Privirea ta mă arde“.

149. – „Dar cum ai vrea să mă cobor?
150. Au nu-nțelegi tu oare,
151. Cum că eu sunt nemuritor,
152. Și tu ești muritoare?“

153. – „Nu caut vorbe pe ales,
154. Nici știu cum aș începe –
155. Deși vorbești pe înțeles,
156. Eu nu te pot pricepe;

157. Dar dacă vrei cu crezământ
158. Să te-ndrăgesc pe tine,
159. Tu te coboară pe pământ,
160. Fii muritor ca mine“.

161. –„Tu-mi cei chiar nemurirea mea
162. În schimb pe-o sărutare,
163. Dar voi să știi asemenea
164. Cât te iubesc de tare;

165. Da, mă voi naște din păcat,
166. Primind o altă lege
167. Cu vecinicia sunt legat,
168. Ci voi să mă dezlege“.

169. Și se tot duce... S-a tot dus.
170. De dragu-unei copile,
171. S-a rupt din locul lui de sus,
172. Pierind mai multe zile.

* * *

173. În vremea asta Cătălin,
174. Viclean copil de casă,
175. Ce împlă cupele cu vin
176. Mesenilor la masă,

177. Un paj ce poartă pas cu pas
178. A-mpărătesei rochii,
179. Băiat din flori și de pripas,
180. Dar îndrăzneț cu ochii,

181. Cu obrăjei ca doi bujori
182. De rumeni, bată-i vina,
183. Se furișează pânditor
184. Privind la Cătălina.

185. Dar ce frumoasă se făcu
186. Și mândră, arz-o focul;
187. Ei Cătălin, acu-i acu
188. Ca să-ți încerci norocul.

189. Și-n treacăt o cuprinse lin
190. Într-un ungher de grabă.
191. –„Da ce vrei, mări Cătălin?
192. Ia du[-]t' de-ți vezi de treabă“.

193. –„Ce voi? Aș vrea să nu mai stai
194. Pe gânduri totdeauna,
195. Să râzi mai bine și să-mi dai
196. O gură, numai una“.

197. –“Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri,

198. Dă-mi pace, fugi departe –
199. O, de luceafărul din cer
200. M-a prins un dor de moarte“.

201. –„Dacă nu știi, ți-aș arăta
202. Din bob în bob amorul,
203. Ci numai nu te mânia,
204. Ci stai cu binișorul.

205. Cum vânătoru-ntinde-n crâng
206. La păsărele lațul,
207. Când ți-oi întinde brațul stâng
208. Să mă cuprinzi cu brațul;

209. Și ochii tăi nemișcători
210. Sub ochii mei rămâie ...
211. De te înalț de subsiori
212. Te-nalță din călcâie;

213. Când fața mea se pleacă-n jos,
214. În sus rămâi cu fața,
215. Să ne privim nesățios
216. Și dulce toată viața;

217. Și ca să-ți fie pe deplin
218. Iubirea cunoscută,

219. Când sărutându-te mă-nclin,
220. Tu iarăși mă sărută“.

221. Ea-l asculta pe copilaș
222. Uimită și distrasă,
223. Și rușinos și drăgălaș,
224. Mai nu vrea, mai se lasă,

225. Și-i zise-ncet:–„Încă de mic
226. Te cunoșteam pe tine,
227. Și guraliv și de nimic,
228. Te-ai potrivi cu mine ...

229. Dar un luceafăr, răsărit
230. Din liniștea uitării,
231. Dă orizon nemărginit
232. Singurătății mării;

233. Și tainic genele le plec,
234. Căci mi le împlă plânsul,
235. Când ale apei valuri trec
236. Călătorind spre dânsul;

237. Lucește c-un amor nespus
238. Durerea să-mi alunge,
239. Dar se înalță tot mai sus,

240. Ca să nu-l pot ajunge.

241. Pătrunde trist cu raze reci

242. Din lumea ce-l desparte ...

243. În veci îl voi iubi și-n veci

244. Va rămânea departe ...

245. De-aceea zilele îmi sunt

246. Pustii ca niște stepe,

247. Dar nopțile-s de-un farmec sfânt

248. Ce nu-l mai pot pricepe“.

249. – „Tu ești copilă, asta e ...

250. Hai ș-om fugi în lume,

251. Doar ni s-or pierde urmele

252. Și nu ne-or ști de nume,

253. Căci amândoi vom fi cuminți,

254. Vom fi voioși și teferi,

255. Vei pierde dorul de părinți

256. Și visul de luceferi“.

* * *

257. Porni luceafărul. Creșteau

258. În cer a lui aripe,

259. Și căi de mii de ani treceau

260. În tot atâtea clipe.

261. Un cer de stele dedesupt,

262. Deasupra-i cer de stele –

263. Părea un fulger nentrerupt

264. Rătăcitor prin ele.

265. Și din a chaosului văi,

266. Jur[-]împrejur de sine,

267. Vedea, ca-n ziua cea dentâi,

268. Cum izvorau lumine;

269. Cum izvorând îl înconjur

270. Ca niște mări, de-a-notul ...

271. El zboară, gând purtat de dor,

272. Pân' pierde totul, totul;

273. Căci unde-ajunge nu-i hotar,

274. Nici ochi spre a cunoaște,

275. Și vremea-ncearcă în zadar

276. Din goluri a se naște.

277. Nu e nimic și totuși e

278. O sete care-l soarbe

279. E un adânc asemenea

280. Uitării celei oarbe.

281. – „De greu! negrei vecinicii,

282. Părinte, mă dezleagă

283. Și lădat pe veci să fii

284. Pe-a lumii scară-ntreagă;

285. O, cere-mi, Doamne, orice preț,

286. Dar dă-mi o altă soarte,

287. Căci tu izvor ești de vieți

288. Și dătător de moarte;

289. Reia-mi al nemuririi nimb

290. Și focul din privire,

291. Și pentru toate dă-mi în schimb

292. O oră de iubire ...

293. Din chaos Doamne-am apărut

294. Și m-aș întoarce-n chaos ...

295. Și din repaos m-am născut,

296. Mi-e sete de repaos“.

297. – „Hyperion ce din genuni

298. Răsai c-o-ntreagă lume,

299. Nu cere semne și minuni

300. Care n-au chip și nume;

301. Tu vrei un om să te socoți,

302. Cu ei să te asameni?

303. Dar piară oamenii cu toți,

304. S-ar naște iarăși oameni.

305. Ei numai doar durează-n vânt

306. Deșerte idealuri –

307. Când valuri află un mormânt

308. Răsar în urmă valuri;

309. Ei doar' au stele cu noroc

310. Și prigoniri de soarte,

311. Noi nu avem nici timp, nici loc,

312. Și nu cunoaștem moarte.

313. Din sânul vecinicii ieri

314. Trăiește azi ce moare,

315. Un soare de s-ar stinge-n cer

316. S-aprinde iarăși soare;

317. Părând pe veci a răsări

318. Din urmă moartea-l paște,

319. Căci toți se nasc spre a muri

320. Și mor spre a se naște.

321. Iar tu, Hyperion rămâi

322. Oriunde ai apune ...
323. Cere-mi – cuvântul meu dentâi,
324. Să-ți dau înțelepciune?

325. Vrei să dau glas acelei guri,
326. Ca dup-a ei cântare
327. Să se ia munții cu păduri
328. Și insulele-n mare?

329. Vrei poate-n faptă să arăți
330. Dreptate și tărie?
331. Ți-aș da pământul în bucăți
332. Să-l faci împărăție.

333. Îți dau catarg lângă catarg,
334. Oștiri spre a străbate
335. Pământu-n lung și marea-n larg,
336. Dar moartea nu se poate ...

337. Și pentru cine vrei să mori?
338. Întoarce-te, te-ndreaptă
339. Spre-acel pământ rătăcitor
340. Și vezi ce te așteaptă“.

* * *

341. În locul lui menit din cer
342. Hyperion se-ntoarse
343. Și, ca și-n ziua cea de ieri,
344. Lumina și-o revarsă.

345. Căci este sara-n asfințit
346. Și noaptea o să-nceapă;
347. Răsare luna liniștit
348. Și tremurând din apă

349. Și împle cu-ale ei scânteii
350. Cărările din crânguri.
351. Sub șirul lung de mândri tei
352. Ședeau doi tineri singuri:

353.–„O lasă-mi capul meu pe sân,
354. Iubito, să se culce
355. Sub raza ochiului senin
356. Și negrait de dulce;

357. Cu farmecul luminii reci
358. Gândirile străbate-mi,
359. Revarsă liniște de veci
360. Pe noaptea mea de patimi.

361. Și deasupra mea rămâi

362. Durerea mea de-o curmă,
363. Căci ești iubirea mea dentăi
364. Și visul meu din urmă“.

365. Hyperion vedea de sus
366. Uimirea-n a lor față;
367. Abia un braț pe gât i-a pus
368. Și ea l-a prins în brațe ...

369. Miroase florile-argintii
370. Și cad, o dulce ploaie,
371. Pe creștetele-a doi copii
372. Cu plete lungi, bălaie.

373. Ea, îmbătată de amor,
374. Ridică ochii. Vede
375. Luceafărul. Și-ncetișor
376. Dorințele-i încrede:

377. –„Cobori în jos, lucefăr blând,
378. Alunecând pe-o rază,
379. Pătrunde-n codru și în gând,
380. Norocu-mi luminează!“

381. El tremură ca alte dăți
382. În codri și pe dealuri,

383. Călăuzind singurătăți
384. De mișcătoare valuri;

385. Dar nu mai cade ca-n trecut
386. În mări din tot înaltul:
387. –„Ce-ți pasă ție, chip de lut,
388. Dac-oi fi eu sau altul?

389. Trăind în cercul vostru strâmt
390. Norocul vă petrece,
391. Ci eu, în lumea mea, mă simt
392. Nemuritor și rece“.

Versiunea F: EDIȚIA MAIORESCU

Textul poemului, așa cum a fost el dat de Eminescu spre publicare, a apărut la Viena în *Almanahul României June*, în aprilie 1883, date precizată în bibliografia numărului din mai 1883 al *Convorbirilor literare*, după cum arată și Perpessicius. Numărul din august al revistei reproduce, cu mici și neînsemnate modificări ortografice și de punctuație, versiunea din *Almanah* a poemului *Luceafărul*, versiunea E din ediția Perpessicius și din ediția de față. În noiembrie 1883, Maiorescu începe să lucreze la ediția poeziilor lui Eminescu, ediție care va apărea la sfârșitul lui decembrie 1883 și în care *Luceafărul* primește două substanțiale prefaceri. Mai întâi eliminarea a patru strofe, prima dintre ele fiind strofa 77 din textul publicat în *Almanah*, respectiv versurile 305 - 308 din versiunea E a actualei ediții, expresiva strofă care concentrează, după opinia noastră nu atât caducitatea aspirațiilor omenești, cât revenirea ciclică în perenitatea existenței: „Ei numai doar durează-n vânt/ Deșerte idealuri - / Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri“. La fel, contragerea următoare privește eliminarea grupului celor 3 strofe în care *Părintele ceresc* face oferte de glorie ce s-ar potrivi unui geniu în devenire, respectiv strofele 82, 83 și 84, versurile 325 - 336 din ediția noastră: „Vrei să dau glas acelei guri,/ Ca după-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri/ Și insulele-n mare? // Vrei poate-n faptă să arăți/ Dreptate și tărie?/ Ți-aș da pământul în bucăți/ Să-l faci împărăție. // Îți dau catarg lângă catarg,/ Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg,/ Dar moartea nu se poate...“. A doua prefaceră este chiar o intervenție în text, în sensul transformării ultimelor două versuri ale strofei 81, versurile 323 - 324 din ediția de față. Așadar versurile din original: „Cere-mi cuvântul meu de-ntâi/ Să-ți dau înțelepciune?“ sunt înlocuite cu alte două versuri ticluite de editor, după expresia lui Perpessicius și care sună astfel: „Tu ești din forma cea dintâi,/ Ești veșnică minune“. Strofa 81, în ediția Maiorescu, devine astfel: „Iar tu Hyperion rămâi/ Oriunde ai apune.../ Tu ești din forma cea dintâi,/ Ești vecinică minune“.

Așadar, în versiunea Maiorescu, textul continuă direct cu strofa 85 din versiunea *Almanahului* (strofele 82, 83 și 84 fiind eliminate): „Și pentru cine vrei să mori?/ Întoarce-te, te-ndreaptă/ Spre-acel pământ rătăcitor/ Și vezi ce te așteaptă“.

Deși arbitrară, intervenția lui Maiorescu și versiunea sa, cu modificările pe care le-am arătat, s-a impus prin prestigiul celui care o patronase. Cele mai prestigioase ediții ale poeziilor lui Eminescu, mai ales cele dinaintea ediției Perpessicius, cum ar fi edițiile lui Ibrăileanu, C. Botez, Mihail Dragomirescu și multe altele adoptă această versiune a lui Maiorescu. Perpessicius comentează în ediția academică a poeziilor lui Eminescu faptul că cele mai impresionante argumente întru susținerea acestei forme prescurtate și modificate a *Luceafărului* eminescian sunt cele ale lui G. Ibrăileanu (*Edițiile poeziilor lui Eminescu*, în „Viața Românească“, XXI, 1929, nr. 5-6). Editorii adepți ai acestei versiuni ca și diferiți comentatori o socotesc superioară versiunii din *Almanah*. Unii dintre ei se întrec în demonstrații de ordin estetic pentru a susține valoarea și autenticitatea acestei versiuni, iar concluzia majoră a tuturor adepților versiunii Maiorescu este aceea că modificările aparțin lui Eminescu, fiind ulterioare trimiterii textului

poemului la *Almanah*, deci această formă ar fi chiar opera poetului, citită probabil lui Maiorescu, așa cum făcuse și cu transcrierea celor 6 poezii încredințate lui Iosif Vulcan.

Interesant este faptul că după o lungă perioadă în care eminescologii au preferat versiunea din *Almanah*, poate și sub presiunea autorității ediției academice a lui Perpessicius (Mihai Eminescu, *Opere*, volumul I, București, 1939), o voce autorizată în exegeza și editarea operei eminesciene, Petru Creția (*Editarea operei poetice a lui Eminescu. Bilanțul unui veac*, VII, în „Viața Românească”, LXXXII, 1987, nr. 12) revine la încercarea de a repune în circulație și în drepturi versiunea lui Maiorescu, cu toate modificările acesteia. Justificările comprimării privesc logica textului și demonstrația ingenioasă conduce la concluzia că Eminescu însuși a operat aceste modificări, din spirit autocritic, în urma discuțiilor cu Maiorescu sau cu alți scriitori de la „Junimea”. Argumentul principal al lui Petru Creția este acela al incongruenței ori fracturii logice care s-ar dezvolta între cele două teze puse în dezbatere în discursul demiurgic, așa încât una dintre ele apare ca superfluă. Eliminarea celor trei strofe care cuprind ofertele demiurgului, respectiv strofele 82, 83 și 84 din textul publicat în *Almanah* ar limpezi posibilele confuzii. Din punctul nostru de vedere, demonstrat pe larg într-o carte recent apărută (Rodica Marian, „*Lumile*” *Luceafărului*, Editura Remus, Cluj, 1999, p. 45 - 68, 120 - 165, 227 - 237, 380 - 428), cele două teze, incompatibilitatea dintre etern și efemer și veșnicia revenirilor în tiparele efemerului se relaționează și se justifică perfect, fiind necesare pentru a descrie dubla apartenență a Luceafărului-Hyperion atât la universul creat, în ipostaza Luceafăr, cât și la lumea increată, eternă și consubstanțială Creatorului atotputernic, în ipostaza Hyperion.

Dintre pozițiile celor care au optat cu hotărâre pentru versiunea textului definitiv publicat de poet în *Almanah*, ne oprim, mai întâi, asupra excelentei ediții comentate a lui D. R. Mazilu (*Luceafărul lui Eminescu - expresia gândirii, text critic și vocabular*, București, 1937), din care cităm câteva argumente a căror temeinicie o socotim și acum valabilă: „Strofele nu se pot elimina deoarece în ele se afirmă voința categorică a lui Dumnezeu de a-l face să-și înțeleagă menirea, conștiința de sine. Sugestiile sunt necesare pentru înțelegerea concepției poemei: rămas *Hyperion*, Dumnezeu îi mai poate adăuga. Puterile îi pot fi sporite oricât de mult și variat, dar firea nu-i poate fi schimbată [...]. Cele trei strofe trebuie înțelese în legătură cu strofa precedentă din *Almanah*, iar nu cu forma din versiunea Maiorescu. În această versiune strofele au fost eliminate fie din cauza modofocării strofei precedente, fie din cauză că nu s-a înțeles acea strofă și legătura cu ea. Oricare dintre cauzele eliminării strofelor ar fi primite, sugestiile nu mai pot fi considerate drept „tranzacții” între Părintele ceresc și luceafăr, precum s-a interpretat [de către G. Ibrăileanu, n. n. R. M.], deoarece nu este vorba de reciproce concesiuni. Prin sugestii, Dumnezeu îi arată înfățișările în care se poate prezenta geniul: fie ca simbol al înțelepciunii și al artelor, adică al puterii ideale, fie ca simbol al voinței și faptei, adică al forței materiale” (p. 24).

În ediția academică a operelor eminesciene, marele editor și eminescolog care a fost Perpessicius a adoptat de asemenea textul definitiv așa cum a fost publicat în *Almanah* și imediat apoi în *Convorbiri literare*, concluzionând în introducerea volumului I (*Poezii tipărite în timpul vieții*, București, 1939, p. XXXII): „Oricât de logic operate, amputările lui Maiorescu nu-și au nici o rațiune”. În volumul II al *Operele eminesciene (Note și variante: de la Povestea Codrului la Luceafărul*, București, 1943, ediție pe care o reproducem și noi în principiu, reordonând semantic și lexical variantele fiecărei versiuni, așa cum au fost ele citite și descifrate din

manuscrise de către Perpessicius), la p. 452 se precizează: „Versiunea Maiorescu e ticluită de acesta, în răstimpul de după reproducerea versiunii *Almanahului* în *Convorbiri literare*, deci după îmbolnăvirea poetului, mai corect către noiembrie, când se hotărăște să tipărească întâia ediție a poeziilor lui Eminescu. Cel mai hotărâtor argument e însăși reproducerea versiunii *Almanahului* în numărul din august al *Convorbirilor*, așadar după îmbolnăvirea poetului. Dacă ar fi existat o versiune, modificată de poet, este sigur că revista ieșeană ar fi reprodus-o pe aceea. Or, versiunea *Convorbirilor* este întru totul cea din *Almanah*. Dar nu numai atât: toate versiunile integrale, câte se cunosc, din manuscrise, și a căror transcriere s-a putut urmări mai sus, ba chiar fragmentul D, care a premers versiunea *Almanahului*, păstrează atât strofele suprimate de Maiorescu cât și tranziția celor două versuri ale originalului. Mai mult: însăși organicitatea tranziției Maiorescu atestă spiritul logic și constructiv al celui ce a operat-o. Și pentru a răspunde și cu un argument de ordin estetic, cu toate că armele acestea sunt cele mai problematice, să mărturisim că cele două versuri nu ni se par chiar atât de frumoase, ca lui Ibrăileanu: «Dar cine, scria el în focul argumentației, a făcut versurile: Tu ești din forma cea dintâi/ Ești vecinică minune? Maiorescu? E greu de admis că le-a făcut el. Sunt versuri de mare poet. Nici un alt poem de oricând, n-ar fi putut să le scrie. *Probabil* că sunt de Eminescu». Vers de mare poet – *Ești vecinică minune* – acest nevinovat loc comun?! Evident nu. Dar soluție întru totul ingenioasă și acoperind cu abilitate suprimările celor trei strofe ce urmează – aceasta fără doar și poate. N-ar fi exclus ca intenția suprimării celor 4 strofe și, implicit, a substituirii celor două versuri de tranziție, să o fi mărturisit Maiorescu, cu un an mai înainte, în vremea colocviilor pentru șlefuirea poemului, despre care însuși a raportat [...]. Dar dacă și după aceste sugestii, ce trebuie că vor fi fost formulate, Eminescu nu cedează și își publică poemul, exact așa cum l-a gândit el, nu este acesta un motiv mai mult să i se respecte opera, în forma ei originală? Să observăm, tot aici, că traducerea în nemțește a *Luceafărului* de Mite Kremnitz [...], deși operează și ea câteva eliminări, păstrează atât cele două versuri eminesciene: *Verlang von mir mein erster Wort/ Die Weisheit, die entwickeln*, precum și două din grupul celor trei strofe care urmează. Iar aceasta datează, cum s-a văzut din jurnalul lui Maiorescu, de la începutul anului 1883, căci peste puțin ediția a doua din *Rumänische Dichtungen*, în care apare pentru întâia oară *Luceafărul*, vedea lumina tiparului“.

Mai recent, într-o cercetare monografică a *Luceafărului*, Virgil Cuțitaru (*Metamorfozele lui Hyperion. Studiu asupra poemei Luceafărul*, Iași, 1983) reia pledoaria împotriva amputărilor lui Maiorescu, cu argumente la care putem subscrie parțial, cu atât mai mult cu cât acestea sunt oarecum coincidente cu cele ale lui D. R. Mazilu, autor însă necitat în monografie: „Existența fragmentului [...] exclude orice îndoială asupra prezenței strofelor în desfășurarea poemului, deoarece versurile lor subliniază voința categorică a Demiurgului de a-l convinge pe Hyperion de forța și menirea sa, în folosul demonstrației [...]. În același timp, sublimarea forței și chemarea conștiinței de sine în posibilitatea nelimitată de a hotărî totul, trebuie înțeleasă și ca expresie a unei noi investiții a Luceafărului cu atribute extraterestre. Rămas *Hyperion*, puterile îi cresc în așa măsură, încât prin nemoarte, el devine însăși negarea dialectică a Demiurgului, unicul lui substitut în univers. De asemenea, sugestiile strecurate în acest fragment au drept finalitate intențiile Demiurgului de a-i prezenta lui Hyperion dublul aspect al condiției geniului: 1. acela de simbol al puterii ideale [...] și 2. simbol al forței materiale [...], adică acele însușiri

morale [...] care ne determină să recunoaștem superioritatea *Spiritului ales*“ (p. 155 - 156). Concluziile interpretative ale lui V. Cuțitaru, tributare schematicii grile romantice a geniului neînțeles de lume și așezat la polul opus față de valorile omenești, la care nu ne putem asocia (vezi argumente în cartea „*Lumile*“ *Luceafărului*) nu obnubilează însă fondul argumentelor aduse în sprijinul necesarei includeri în textul poemului a fragmentului eliminat de Maiorescu.

O poziție aparte în problema necesarei includeri în poem a strofelor suprimate de Maiorescu, o găsim în ediția lui Marin Mincu (*Mihai Eminescu: Luceafărul. Tabel cronologic, prefață, comentarii și bibliografie*, București, 1978) care adoptă versiunea din *Almanah* și prilejuiește analistului pertinente comentarii în favoarea organicității implicite a strofelor pentru sensul major al poemului; aceste oferte ale Demiurgului „nu atacă integritatea poemului“ numai dacă sunt citite ca niște unități negative: „Prima strofă este de semn pozitiv, adică exprimă ceea ce Demiurgul îi poate da (și îi dă de fapt) lui Hyperion [este vorba de *înțelepciune*, n. n.] A doua însă, propunându-i «destinul cântărețului orfic», cum s-a spus până acum în critică, este o falsă ofertă, adresată ca o întrebare pur retorică. Prin cântarea orfică lumea pătrunde în imperiul morții“ (p. 63 - 64). Comentariul se adâncește mai departe: „Celelalte strofe îi propun eonului destinul de stăpânitor de noroade [...] sau de conducător de oști. Este interesant să constatăm că în variantele rămase în manuscris poetul se gândise și la alte ipostaze: *ascetul* [...] *filosoful* [...] Dar toate aceste propuneri echivalează cu acceptarea, din partea Demiurgului, a acordării destinului de muritor. De aceea poetul a renunțat la primele două variante [...], și e de presupus că tot el a renunțat și la celelalte trei strofe, care nu apar în ediția Maiorescu, din același motiv. Introduse în edițiile următoare, ele trebuie citite neapărat în sens negativ – de ofertă ipotetică, numai pentru a sublinia imposibilitatea, nonsensul cererii Luceafărului. După opinia noastră, ele sunt necesare în acest punct al poemului pentru a *problematiza* și mai mult lecția de cunoaștere oferită de Demiurg. [...] Citite însă, așa cum propunem, ca niște unități negative, ele nu atacă integritatea textului. Oricum suprimarea și apoi reintroducerea lor (înclinăm să le punem pe amândouă pe seama poetului) arată că poetul a avut cea mai înaltă conștiință a sensurilor filosofice ale operei sale (p. 66 - 67). Nota care glosează pe marginea versului considerat de „o perfecțiune și profunzime absolută“ – *Vrei să dau glas acelei guri...* cuprinde observații importante, care, în parte, se verifică și într-o analiză semantică (vezi „*Lumile*“ *Luceafărului*), în sensul că ceea ce Marin Mincu numește „nemișcarea din final“ ca semn de „echilibru“ și nu de tristețe este în interpretarea noastră o senină împăcare cu sinele său, o descoperire a esenței sufletești, identică cu absolutul sufletului Universal (p. 417 - 419). Dar, deși intuiește această armonie de după momentul cunoașterii, Marin Mincu admite alături de ea și alte „clasice“ sensuri ale interpretării în grilă romantică pentru finalul poemului: „Desigur că există și o undă de dispreț în cuvintele Luceafărului, pentru idila muritoare ce se consumă sub privirile sale, și o adâncă părere de rău că iubirea și viața eternă nu se pot conjuga. Unirea lor însă ar fi dat ca rezultat absolutul însuși (p. 66).

Comentariul asupra versiunii Maiorescu, în sensul acceptării ori respingerii ei, ar mai putea continua cu multe alte extrase din critici ori editori. Scopul nostru fiind însă numai o prezentare a problemei, credem că exemplele alese sunt edificatoare.

* * *

La sfârșitul ediției transpunem schema făcută de Perpessicius pentru variațiunea numărului de strofe și versuri a celor 5 versiuni complete ale poemului, la care se adaugă și o a șasea, versiunea tradusă de Mite Kremnitz, nereprodusă nici de noi, nici de Perpessicius, din motive lesne de înțeles, în prezenta ediție interesându-ne numai lexicul românesc al poemului integral. Din schema lui Perpessicius lipsește versiunea D, care este incompletă, chiar editorul variantelor înclină s-o considere o copie parțială a poemului, a unui fragment unitar care se întinde între versurile 265 - 332, numerotație care este cea a textului din *Almanah*. „Dacă versiunea D va fi fost o copie integrală a poemului nu se poate spune cu certitudine” spune Perpessicius (M. Eminescu, *Opere II*, București, 1943, p. 444). Schema lui Perpessicius este următoarea:

cca 1880-1881	A. ms. 2277	<i>necomplet</i>
cca 1881	B. ms. 2275 B	113 strofe (452 versuri)
aprilie-mai 1882	C. ms. 2261	105 strofe (420 versuri)
28 octombrie 1882	Almanah România Jună	98 strofe (392 versuri)
ianuarie 1883	Rumänische Dichtungen (Mite Kremnitz)	93 strofe (372 versuri)
decembrie 1883	Ediția Maiorescu	94 strofe (376 versuri)

Poate nu este lipsit de interes să arătăm că prima versiune incompletă (A) are în varianta considerată finită la acel moment, adică cea așezată la etaj de Perpessicius, un număr de 356 versuri, iar variantele ei însumează un număr de numai 313 de versuri (în ediția noastră 422 versuri considerate ca versiune standard și 247 versuri variante), ceea ce atestă caracterul mai puțin elaborat al acestei versiuni, în sensul că poetul a rectificat mai rar forma acelor așa-numite „centre de poeticitate” ori de meditație. Altfel spus, această primă versiune a poemului își relevă, firesc, aspectul de febrilă inspirație, dar nu și caracterul bruionard care i-a fost reproșat de Alain Guillerrou, pentru că revenirile și insistențele, cu alte și alte expresii, urmăresc toate aceleași obsesivă tematică, cea a tainicei unități a lumii, cu corelativul ei: veșnicia substanței lumii create, așa cum am încercat să demonstrăm într-un capitol consacrat acestei versiuni, despre care am vorbit și în *Introducerea* acestei ediții. De fapt analistul francez remarcă cu justete, contrastul între prima parte a acestui manuscris genuin și partea care urmează, consacrată momentului în care Atotputernicul descrie legitițiile universului: „Perpessicius publică 40 de strofe «la etaj», dublate de vreo 60 de strofe variante «la subsol». Din această masă incredibilă nu s-au ales decât 4 strofe (76 - 79) în textul definitiv” (Alain Guillerrou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Iași, 1977, p. 372).

CUPRINS

GENEZA LUCEAFĂRULUI (Rodica Marian) / 5

1. Scurt istoric / 5
2. Relațiile dintre basmul versificat și poem / 7
3. Versiuni manuscrise autonome / 9

VARIANTELE LUCEAFĂRULUI ȘI VALOAREA
FILOSOFICO-POETICĂ A FORMEI GENUINE (Rodica Marian) / 14

CONCEPTUL POETIC DE TEXT INTEGRAL.
LECTURA TEMATICĂ (Rodica Marian) / 20

CONCEPȚIA DICȚIONARULUI (Felicia Șerban) / 27

PRINCIPII DE REDACTARE (Felicia Șerban) / 34

ABREVIERI / 33

DICȚIONARUL LUCEAFĂRULUI EMINESCIAN / 35

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI:
LUCEAFĂRUL. TEXT POETIC INTEGRAL (Rodica Marian) / 211

TEXTUL VARIANTELOR POEMULUI LUCEAFĂRUL (Rodica Marian)

Versiunea A / 219

Versiunea B / 246

Versiunea C: "LEGENDA LUCEAFĂRULUI" / 273

Versiunea D / 302

Versiunea E: Textul definitiv din ALMANAH / 310

Versiunea F: Ediția MAIORESCU / 320

Dictionarul Luceafărului este prima lucrare de lexicografie consacrată unei singure opere poetice românești, și anume unui „arhitext” (text poetic integral), constituit din forma definitivă, versiuni și variante. Încercările bruionare nu reprezintă distilatul limbaj poetic eminescian, purtând girul autorului prin publicarea în timpul vieții, ci limbajul poetului Mihai Eminescu, așa cum o arată manuscrisele, în încercarea de a-i da forma ideală; numeroase versuri nu numai că se ridică la valoarea celor din antume, ci adesea o covăresc. Aceste versiuni și variante nefinisate conțin un lexic deosebit de bogat și interesant. Dictionarul încearcă prezentarea creației poetice din perspectiva lexicului, opțiunile individualității creatoare față de mijloacele oferite de limbă, totodată, cu limitele inerente, este o tentativă de incursiune într-un antume univers imaginar, construit prin limbajul poetic.

Tulburătoarea problemă a *Luceafărului* eminescian cuprinde și emoția descoperirii, în receptare, a genezei sale. Din punctul de vedere al cunoașterii etapelor creației, *Luceafărul* a avut un destin la fel de deosebit ca și evoluția frământată a exegezei sale, care de 120 de ani asaltează, din diverse perspective, taina acestui seducător poem. Cunoașterea și recuperarea în circuitul valoric a variantelor manuscrise ale poemului are, de asemenea, o istorie ce îmbie încă.

Adevăratul laborator al lucrului asupra expresiei se poate urmări în avatarurile variantelor din cadrul unei versiuni, așa cum ediția noastră le prezintă, pe coloane paralele. În această fază a lucrului, pentru fiecare versiune în parte, Eminescu nu a meditat neapărat asupra perfecțiunii versului, ci s-a concentrat asupra „ideii poetice”, care este „sufletul”, cum zice poetul. Revenirile ulterioare, de la o versiune la alta, atestă, pe lângă continuitatea creației, cu meandrelor, cu inovațiile unor idei poetice insolite, și un altfel de proces, cel al rafinării stilistice. Intenția editiei noastre este reflectarea travaliului eminescian la fiecare versiune, înlesnind urmărirea variantelor cu transformările, prefacerile spontane și revenirile lor la forme anterioare.

ISBN 973-555-292-2

Imagini cop. I și IV: Paul Nemeș